Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés

55

ERA REGENTA

(Volum II)

Leopoldo Alas "Clarin"

Era Regenta

Leopoldo Alas “Clarin”

Volum II

Capitol XVI

Damb eth mes d'Octobre se morís en Vetusta eth bon temps. A mejan de Noveme sòl lúder eth solei ua setmana, mès coma se siguesse ja un aute solei, qu'a prèssa e hè es sues visites d'adiu preocupat damb es preparatius deth viatge der iuèrn. Se pòt díder qu'ei ua ironia de bon temps çò que se cride *er ostiuet de Sant Martin*. Es vetustensi non se'n fiden d'aqueres amorasses de lum e calor e s'abriguen e cèrquen era sua manèra particulara de passar era vida nadant pendent era estacion odiosa que s'alongue enquia finaus d'Abril proximament. Que son anfibis que se premanissen a víuer dejós dera aigua era tempsada qu'eth sòn destin les condemne ad aguest element. Uns protèsten cada an en tot hèr veir que non ac sabien e dident: "Vedetz vos quina sòrta de temps!". D'auti, mès filosòfs, se consòlen pensant qu'as moltes ploges se deuen era fertilitat e era beresa deth solèr. "O eth cèu o eth solèr, tot non pòt èster".

Ana Ozores non ère des que se resignauen. Cada an, en enténer es campanes doblar tristament eth dia des Sants, pera tarde, sentie ua angoisha nerviosa que trapaue terror enes objèctes exteriors, e sustot ena perspectiva ideau d'un iuèrn, de un *aute* iuèrn umid, monotòn, interminable, que començaue damb eth clamor d'aqueri bronzes.

Aqueth an era tristesa auie apareishut ara ora de tostemp.
Qu'ère Ana soleta en minjador, sus era taula quedaue era cafetèra d'estanh, era tassa e era copa qu'auie prenut café e anís en Victor, que ja ère en Casino jogant as escacs. Sus eth platet dera tassa i auie miei cigarro amortat, qu'eth sòn cendre formaue repugnanta barreja impregnat deth cafè hered vessat. Tot aquero guardaue era Regenta damb pena, coma se siguessen roïnes d'un mon. Era petitesa d'aqueri objèctes que contemplaue l'esmiejaue era anma. S'imaginaue qu'èren simbòl der univèrs, qu'ère atau, cendre, heredor, un cigarro abandonat ena mitat peth cansament deth humaire. Ath delà, pensaue en marit incapable de humar-se un cigarro sancer e d'estimar complètament a ua hemna. Era qu'ère tanben coma aqueth cigarro, ua causa que non auie servit entà un e que ja non podie sevir entà un aute.

Totes aguestes holies les pensaue, sense voler, damb molta formalitat. Es campanes comencèren a sonar damb era terribla promesa de non carar-se en tota era tarde ne en tota era net. Ana s'estrementic. Aqueres martelhades qu'èren destinades ada era; aquera mauvestat impunida, irresponsabla, mecanica deth bronze picant damb tenacitat irritanta, sense cap perqué ne entà qué, sonque pera rason universau de shordar, l'imaginaue descargada sus era sua tèsta. Que non èren *funèbres planhs*, es campanades, coma didie Trifon Cármenes en aqueri vèrsi deth *Lábaro* deth dia, qu'era puncèla venguie de botar sus era hauda dera sua patrona; non èren funèbres planhs, non parlauen des mòrts, senon dera tristesa des vius, dera letàrgia de tot; *tan, tan, tan*! Guaires! guaires! e es que mancauen encara! Qué condauen aqueres campanades? dilhèu es nòtes de ploja qu'anauen a quèir en aqueth *aute* iuèrn.

Era Regenta volec distrèir-se, desbrembar eth bronit inexorable, e guardèc *El Lábaro*. Venguie damb òrle de dòu. Eth prumèr hons, que sense saber se qué hège, comencec a liéger, parlaue dera brevetat dera existéncia e des prigonds sentiments catolics dera redaccion. "Qué èren es plasers d'aguest mon? Qué era glòria, era riquesa, er amor?" En opinion der articulista, arren; paraules, paraules, paraules, coma auie dit Shakespeare. Solet era vertut ère causa solida. En aguest mon non s'auie de cercar era felicitat, era tèrra non ère eth centre des amnes *decididament*. Plan per aquerò çò milhor ère morir-se; e atau, eth redactor, qu'auie començat en tot planher-se *dera soletat des mòrts*, acabaue concludint qu'envejaue era sua bona sòrt. *Eri* ja sabien çò que i auie en *mès enlà,* ja auien resolvut eth gran problèma de Hamlet: *to be or not to be.* Qué ère eth mès enlà? Mistèri. Ca que la, eth redactor desiraue as defunts eth repaus e era glòria etèrna. E signaue: "Trifon Cármenes". Toti aqueri necitges caladi en lòcs comuns; aquera retorica hereda, sense bric de sinceritat, aumentèc era tristesa dera Regenta; aquerò encara ère pejor qu'es campanes, mès mecanic, mès

fatau; era fatalitat dera estupiditat; e tanben, be n'ère de trist veir idèes granes, dilhèu cèrtes, e frases, en sòn originau sublimes, aquiu grapejades, cauishigades e per miracles deth necitge convertides en matèria leugèra, en hanga de vulgaritat e tacades pera immondícia des pècs…! "Aquerò ere tanben un simbòl deth mon; es causes granes, es idèes pures e beròies, anauen confonudes damb era pròsa e era fausetat e era maudat, e non i auie manèra de separar-les!" Dempús Cármenes se presentaue en cementèri e cantaue ua elegia de tres colomnes, en tercets barrejadi damb silves. Ana vedie es hilères desparières coma se siguessen en chinés; sense saber eth perqué non podie lièger; non comprenie arren; encara qu'era inèrcia l'obligaue a passar es uelhs per aquiu, era atencion arreculaue, e tres còps liegec es cinc prumèrs vèrsi, sense saber se qué volien díder…E de ressabuda s'en brembèc qu'era tanben auie escrit vèrsi, e pensèc que tanben deuien èster molt dolents. "Aurie estat era ua *Trifona*? Probablament; e be n'ère de descoratjador auer de lançar sus era madeisha eth mesprètz que se meritaue tot! E damb quina afogadura auie escrit moltes d'aqueres poesies religioses, mistiques, qu'ara li semblauen manerades, rapsòdies serviles de Fray Luis de Leon e de San Juan de la Cruz! E çò de pejor non ère qu'es vèrsi siguessen dolents, insignificants, vulgars, uets… E es sentiments que les auien inspirat? Aquera pietat lirica? Auie valgut bèra causa? Non massa, quan ara, a maugrat des esfòrci que hège entà tornar a sénter ua reaccion de religiositat… Ath hons, non serie era arren mès qu'ua literata vergonhosa, a maugrat de non escríuer ja vèrsi ne pròsa? Òc, òc, l'auie quedat er esperit faus, torçat, dera poetesa, que per bèra causa eth bon sens vulgar mesprède!"

Coma d'auti viatges, Ana anèc tan luenh en aguesta vexacion d'era madeisha, qu'era exageracion l'obliguèc a arrecular e non parèc enquia balhar-ne eth tòrt de toti es sòns maus a Vetusta, as sues ties, a en Victor, a Frigilis, e acabèc tient-se aquera pietat trenda e prigonda que la hège tan indulgenta a viatges damb es sòns pròpris defèctes e colpes.

Pistèc peth balcon. Pera plaça passaue tot eth vesiat dera Encimada de cap ath cementèri, qu'ère aquiu entar Oèst, mès enlà der Espolon, sus un ticò. Amiauen es vetustensi es vestits de batejar; sirventes, hilhuquères, soldats e molons de mainatges èren era majoritat des caminaires; parlauen a crits, gesticulauen contents; solide non deuien pensar enes mòrts. Mainatges e hemnes deth pòble passauen tanben, cargadi de corones funèbres de bon prètz, de candèles flaques e d'auti ornaments de sepultura. De quan en quan un lacai de librèa, un mòsso de còrda trauessauen era plaça aclapadi peth pes de colosau corona de semprevives, de brandons coma colomnes, e cadafalcs portatius. Qu'ère eth dòu oficiau des rics que sense animositat o temps entà visitar as sòn mòrts les manauen aquera sòrta de puna-era-man. Es *persones decentes* non arribauen ath cementèri; es senhoretes pimpalhades non auien talents entà entrar aquiu e se quedauen en Espolon passejant, ludent es liròts e deishant-se veir, coma es auti dies der an. Tanpòc s'en brembauen des defunts; mès ac dissimulauen; es vestits èren escurs, es convèrses mens rambalhoses que de costum, eth gèst un shinhau mès compausat… Se passejaue per Espolon coma s'ei en ua visita de dòu enes moments que non i a dauant cap parent pròche deth defunt. Regnaue ua sòrta de discrèta alegria contenguda. S'en bèra causa se pensaue relatiua ara solemnitat deth dia ère en auantatge positiu de non compdar-se entre es mòrts. Ath mès filosòf vetustenc se l'acodie que non èm arren, que molti des sòns conciutadans que se passejauen tan tranquils, serien er an a vier damb es auti; quinsevolh mens eth.
Ana, aquera tarde, aborrie mès que cap aute dia as vetustensi; aqueri costums tradicionaus, respectadi sense conciéncia de çò que se hège, sense fe ne entosiasme, repetidi damb mecanica egalitat coma eth ritmic tornar des frases o es gèsti d'un lhòco; aquera tristesa ambientau que non auie granesa, que non se referie ara sòrt incèrta des mòrts, senon ar engüejament segur des vius, se li botauen ara Regenta sus eth còr, e enquia e tot credie sénter era atmosfèra cargada de hàstic, d'un hàstic sense remèdi, etèrn. S'era li condèsse aquerò que sentie a bèth vetustenc, l'aurie cridat romantica; ath sòn marit non calie mentar-li semblables penes; de seguit s'embolhaue e parlaue de regimen, de programa e de cambiar de vida. Tot mens cuélher pena des nèrvis o çò que siguesse.
Aqueth programa famós de distraccions e plasèrs format entre Quintanar e Visitacion, auie començat a quèir en desús ath cap de pòqui dies, e ja lèu non se complie cap des sues parts. Ara

prumeria Ana s'auie deishat amiar en passeg, en toti es passegi, en teatre, ena tertolia de Vegallana, enes excursions campèstres; mès se declarèc cansada e botèc resisténcia passiua que non poderen véncer en Victor e era deth Banc.

Visita arroncilhaue es espatles. "Non s'explicaue aquerò. Quina hemna Ana! Era n'ère segura de qué a Alvaro li queiguie molt ben, Alvaro seguie era sua persecucion damb gran adretia, ac auie notat, era l'ajudaue, Paquito l'ajudaue, eth benedit d'en Victor ajudaue tanben sense voler…e arren. Mesia, preocupat, trist, biliós, hège veir que, a maugrat sòn, non auançaue un solet pas. Serie eth Magistrau en cas?" Visita cuelhec era obligacion d'espiar ath Magistrau ena capèra; s'en sabec ben des tardes que se seiguie en confessionari, e hège un torn per aquiu, guardant entre es rèishes damb compde entà veir se i ère era *auta*. Dempús s'en sabec que l'auien vist cohessant-se peth maitin tàs sèt. "Ola! aquiu que i auie gat embarrat". Que non presumie era deth Banc es atrocitats que l'auien passat pera imaginacion a Mesia; non pensaue, Diu l'age, qu'Ana siguesse capabla d'enamorar-se d'un prèire coma era escandalosa Obdulia o era Páez, pèga e maniatica, que mespredaue es bones proporcions e quan ère mainada minjaue tèrra; Ana ère tanben romantica (tot aquerò que non ère retirar-se ada era ac cridaue Visitacion romanticisme), mès de ua auta manèra; non, non calie crànher, mès que mès tan lèu, ua passion sacrilèga; mès çò qu'era cranhie ère qu'eth Provedidor, entà hèr-li era guèrra ar aute, (es motius de pura moralitat non se l'acodien ara deth Banc) tenguesse eth sòn gran talent entà convertir ara Regenta e hèr-la beata. Quin orror! S'auie d'evitar. Era, Visita, non podie renonciar ath plaser de veir ara sua amiga quèir a on era auie queigut; aumens volie veder-la patir ena temptacion. Jamès se l'auie acodit qu'aqueth espectacle ère hònt d'intensi plasers secrets, viui coma ua passion fòrta; mès, donques qu'ac auie descubèrt, volie gaudir d'aqueri estranhs sabors piquents dera naua lecaria. Quan observaue a Mesia ara demora, caçant, o premanint es hilats aumens, en vedat de Quintanar, Visitacion sentie era gòrja sarrada, era boca seca, candeletes enes uelhs, huec enes caròles, asprós enes pòts. "Eth diderà çò que volgue, mès ei *aganchat*", pensaue damb un secret dolor qu'auie ath hons ua voluptuositat coma era que còste ua esséncia fòrta; aqueres punchades que sentie en orgulh, e en quauquarren mès amagat, mès des entralhes, les auie ja de besonh, coma eth viciós eth vici que l'aucís, que li hè mau quan lo gaudís; qu'ère eth solet plaser intens que Visitacion se permetie en aquera vida tan gastada, tan vulgara, d'emocions repetides. Era doçor non l'embafaue, encara que ja li semblaue pòc doç; aquera naua passioneta ère causa mès veementa. Volie veir ara Regenta, ara impecabla, enes braci d'en Alvaro; e tanben l'agradaue veir a en Alvaro umiliat ara, per mès que desirèsse era sua victòria, non per eth, senon pera queiguda dera auta. Endonvièc molti mejans entà que se hessen a veir e se podessen parlar sense qu'eri ac cerquèssen, aumens sense qu'ac cerquèsse Ana. Paco, sense era mala intencion de Visita, l'ajudaue molt en ahèr. Encara qu'ena prumèra ocasión avienta, en Alvaro s'auie hèt aufrir peth madeish Quintanar eth casalon des Ozores, e ja auie aventurat quauques visites, comprenec que de moment non auie d'èster aqueth eth teatre des sues temptatiues, e aquiu a on s'insinuaue ère en Espolon, damb guardades e d'auti artificis de pòc resultat, o ena casa de Vegallana e enes excursions ath Vivèr damb mès audàcia, encara que non molta, mès damb escassa fortuna. Ana botaue totes es fòrces dera sua volontat en demostrar a en Alvaro que non l'auie pòur. Lo demoraue tostemp, desfisaue es sues males arts; sense vantaria li hège veir que l'auie coma inofensiu.

Es excursions ath Vivèr s'auien repetit soent pendent tot er Octobre. Ana vedie a Edelmira e a Obdulia, que s'auie declarat mèstra dera mainada colorada e fòrta, córrer coma hòles peth bòsc de casses seculars perseguides per Paco Vegallana, Joaquin Orgaz e d'auti *intims*; les vedie lançar-se intrepides en potz qu'ère cèc e calat d'èrba seca, e en aguestes e d'autes scènes de bucolica picanta, plies d'alegria, misteriosi crits, suspreses, espants, sauts, heregades e contactes, non auie trapat mès qu'ua temptacion grossièra, fòrta se s'apressaue ada era, en tocar-la, mès repugnanta de luenh, vista damb sang hereda. En Alvaro auie notat que per aguest camin non se podie auançar massa, de moment, damb era Regenta. Arren mès ridicul en Vetusta qu'eth romanticisme. E se cridaue romantic tot aquerò que non siguesse vulgar, pedèstre, prosaic, de carrèr. Visita qu'ère eth papa

d'aqueth dògma anti-romantic. Guardar ara lua pendent mieja menuta qu'ère romanticisme pur; contemplar en silenci era còga deth solei… idem; alendar damb delícia er ambient embaumat deth camp ara ora dera brisa…idem; díder quauquarren des esteles… idem; trapar expression amorosa enes guardades, sense besonh de meter-se a parlar…idem; auer pietat des mainatges praubi… idem; minjar pòc… ò! aquerò ère er arràs deth romanticisme.

- Era de Páez non minge garbanços, didie Visita, pr'amor qu'aquerò non ei romantic.

Era repugnància que per çò des jòcs lhòcos deth Vivèr sentie Anita, ère romanticisme refinat ena pensada dera deth Banc. Que l'ac didie era a en Alvaro:

- Guarda, gojat, aquerò ei hèr era pèga, era literata, era hemna superiora, era platonica…Que jo m'esforça e non deisha apressar-se ad aguesti mocosi que dempús se'n van *hènt-se veir* ath Casino damb es sòns excèssi, non a arren de particular, pr'amor que…en fin, jo ja me compreni; mès era non a cap motiu entà maufidar, donques ne Paco ne Joaquin gausaràn tocar-li eth peu deth vestit… tot aquerò ei romanticisme, mès a jo non me la fot; per aquerò de "*pulvisés*".

En aquerò confiaue Mesia, en *pulvisés* de Visita. Mès se despacientaue damb aguest *romanticisme* dera Regenta. Eth pensaue fèrmament que "sonque i auie un amor, eth materiau, eth des sensi; qu'ada eth auie d'anar a parar aquerò, tard o d'ora, encara que pensaue que serie tard; era Regenta auie audèths en cap, e non s'auie d'aventurar en ua mala cauishigada, jos era pena de deishà'c anar tot de cornèr."

"Ath delà, pensaue en Alvaro, eth dia que jo m'atrevisca, per çò d'auer ja premanit eth terren, a sajar un atac franc, *personau* (qu'ère era paraula tecnica en sòn art de conquistador) non a d'èster en camp, encara que semble qu'ei eth lòc mès avient. Me n'è encuedat qu'aguesta hemna, dauant dera natura, dera vòuta estelada, des monts luenhants, ar aire liure, en resumit, se bote seriosa coma un matalàs, care, e se *sublimize*, aquiu soleta. Qu'ei plan beròia d'aguesta manèra, mès non cau tocar en era". Mès d'un viatge, ath miei deth bòsc deth Vivèr, solets damb Ana, en Alvaro s'auie sentut ridicul, s'auie pensat qu'aquera senhora, que n'ère segur de shautar-li en salon deth Marqués, aquiu lo mespredaue. La vedie guardar-lo de man en man, lheuar dempús es uelhs entàs copes des arbes viehls, e s'auie dit: "Aguesta hemna ei en tot mesurar-me, ei en tot comparar-me damb aguesti arbes e me trape petit; ne sò segur!"

Çò que no sabie en Alvaro, encara que per çò de cèrts simptòmes favorables era sua vanitat ad presumisse, ère qu'era Regenta soniaue lèu cada net damb eth. Irritaue ara de Quintanar aguesta persisténcia des sòns sauneis. De qué li servie resistir en velha, lutar damb valor e fòrça tot eth dia, arribar a creder-se superiora ara obsession pecaminosa, lèu a mespredar era temptacion, s'era flaca natura, quan ère soleta, abandonada der esperit, se rendie a discrecion, e ère massa inèrta en poder der enemic? Quan se desvelhaue des sòns mausòns damb era dèisha amarga des males passions satisfètes, Ana se revoutaue contra leis que non coneishie, e pensaue desalenada e baisha d'animositat ena inutilitat des sòns esfòrci, enes contradiccions qu'amiaue laguens d'era madeisha. Li semblaue alavetz, era umanitat, un compausat casuau que servie de jogalha a ua divinitat amagada, burlèsca coma un diable. Lèu tornaue era fe, que s'esdegaue a conservar e enquia a fortificar (damb era pòur de quedar-se ena escurina e abandonada se la perdie) tornaue a esbauçar aquera petita tor deth capinaut racionalisme, rebròt impur que tornaue mil viatges en aqueth esperit educat luenh d'ua salutosa disciplina religiosa. S'umiliaue Ana as projèctes de Diu, mès non per aquerò despareishie eth desengust d'era madeisha, ne eth valor entà seguir era luta se recuperaue… Contribuien aguesti estavaniments nueitius a contier es progrèssi dera pietat, qu'eth Magistrau sajaue de desvelhar damb grana prudéncia, temorós de pèrder en un solet dia tot eth terren conquistat, se hège un mau pas.

Ne pendent eht maitin qu'era Regenta se cohessèc damb en Fermin, abans de comuniar, ne ueit dies mès tard, quan tornèc en confessionari, ne enes autes conferéncies maitiaus qu'en eres declarèc ath pair espirituau dobtes, temors, escrupuls, tristeses, didec Ana aquerò que quan decidic rectificar era sua confession generau s'auie prepausat díder: non parlèc dera grana temptacion que la possaue ar adultèri, atau se cridaue, molt temps hège.

Cerquèc desencuses entà non cohessar aquerò, s'enganhèc ada era madeisha, e eth Magistrau solet sabec qu'Ana viuie de hèt separada deth sòn marit, *quo ad thorum*, per çò que hè ath talamus, non per peleja, ne per causa vergonhosa, senon per manca d'iniciatiua der espòs e d'amor per part d'era. Òc, aquerò ac cohessèc Ana, era non estimaue ath sòn en Victor coma ua hemna a d'estimar ar òme qu'escuelhec, o l'escuelheren, coma companh: era sentie, cada viatge mès, crits formidables dera natura, que l'arrossegauen a on non sabie quini abismes escurs, a on non volie quèir; sentie tristeses prigondes, capricioses; trendesa sense objectiu coneishut; ansietats inefables; sequetats dera animositat sobtades, agres e espinosas, e tot aquerò la tornaue hòla, auie pòur e non sabie a qué, e cercaue era empara ena religion entà lutar contra es perilhs d'aqueth estat. Aquerò siguec tot çò que podec saber eth Magistrau sus er ahèr; arren d'acusacions concrètes. Eth tanpòc s'atrevie a preguntar ara Regenta aquerò que se s'auesse tractat de ua auta aurie estat part importanta der interrogatòri. Encara qu'eth curioser l'usclaue es estralhes, tenguie era impaciéncia e se contentaue damb es sues conjectures: çò mès important, çò prumèr, non ere saber ara fòrça mès de çò qu'era espontanèament volie díder; çò principau, çò prumèr ère mostrar-se discrèt, despassionat, superior as defèctes vulgars dera umanitat.

"En aguestes prumères conferéncies, se didie eth Magistrau, non se tracte encara d'estudiar-la ben, senon de hèr-me agradiu, d'impausar-me per çò dera granesa d'anma; me cau hèr-la mia per òbra der esperit e dempús…era parlarà… e saberè çò deth Vivèr, que me semble que non siguec arren important".

D'aquerò que s'auie passat ena excursion deth dia de San Francisco de Asís e en d'autes succesiues, sagèc De Pas de saber-se'n pes convèrses qu'auec damb era sua amiga dehòra dera glèisa; laguens der armari sagrat non i auie manèra decorosa de preguntar cèrtes menudalhes a ua hemna coma Anita.

Era Regenta agraïe ath Magistrau era sua prudéncia, era sua discrecion. Vedie damb plaser que mèsalèu eth benedit baron li premanie ua vida vertuosa mejançant era sabuda *igièna espirituau*, e non l'escorcolhaue eth passat e es tribulacions presentes damb preguntes de microscòpi, coma eth les auie cridat parlant d'aguestes causes.

"Çò principau ère non violentar er esperit indisciplinat dera Regenta; calie hèr-la pujar pera pala dera peniténcia sense qu'era ac notèsse ara prumeria, per ua penent impercetibla, que semblèsse un camin planèr; entad aquerò s'auie de caminar en ziga-zaga, hèr moltes virades, caminar molt e pujar pòc… mès non i auie cap mès remèdi; dempús, mès amont, ja serie ua auta causa; ja se la harie pujar pera linha de maxima penent". Atau, damb aguestes metafòres geometriques pensaue eth Magistrau en tau ahèr, molt inportant entada eth, pr'amor qu'era idèa de qué se l'escapèsse aquera penitenta, aquera amiga, li hège pòur.

Un maitin era li parlèc fin finau des sòns sauneis; cada paraula anaue caperada damb un vel; pòques d'eres sigueren pro entath Magistrau tà compréner; l'interroguèc, l'estauvièc era moléstia de recercar es pòques frases cultes que compde eth nòste ric idióma entà exprimir matèries escabroses; e aqueth dia podec èster, gràcies ad aquerò, era conferéncia tan ideau e delicada ena forma coma totes es anteriores. Mès eth entrèc en cor mens tranquil que de costum. Calat en sòn sèti deth cor naut, paupant es relèus des braci dera cagira, De Pas, mentre es collegiaus botauen eth crit en cèu, comentaue, coma se romièsse, es revelacions dera Regenta.

“Soniaue! era fortalesa dera vesilha se estavanie pera net, e sense qu’era ac podesse remediar, la mortificauen visions e sensacion importunes, que s’auie responsabilitat en eres serien un pecat segur… “En resumit, qu’era senhora Ana soniaue damb un òme…” En Fermin se botjaue ena cagira deth cor, qu’eth sòn sèti dur li semblaue plen de brases e d’espies. E mentretant eth dit guinhaire dera man dreta heregaue es prominéncies petites e redones der artistic jos-relèu, que representaue as hilhes de Lot en un passatge biblic, eth, sense pensar en aquerò, plan, sajaue d’arrancar as tenèbres dera sua ignorància eth secret que tant l’importaue: damb qui soniaue era Regenta? Ère ua persona concreta…? E botant-se rogit coma un passavèth ena penombra deth sòn sèti, qu’ere en un cornèr deth cor naut, pensaue: serè jo?

Alavetz li fiulauen es aurelhes, e ja non entenie es votzes grèus deh *sochantre* e des *salmistes*, ne eth rom rom der ebdomadari, qu’aquiu baish gronhie recitant de mala encolia es latins de *Prima*.
“Non, non queirie ena temptacion de convertir aquera plan doça amistat neishenta, que tantes sensacions naues e esquistes li prometie, en un vulgar escandal des passions baishes qu’es sòns enemics l’auien acusat d’auti viatges. Qu’ère vertat qu’era idèa d’èster objèctes des sauneis que li cohessaue era Regenta, lo vantaue; aquerò non ac podie remir. Com enganhar-se ada eth madeish? S’a penes se podie tier seigut sus era taula dura! Mès aguesta delícia dera vanitat satisfèta non auie arren a veir damb eth sòn prepaus fèrm de cercar en Ana, en sòrta de grossièr assadorament des sensi, causa digna dera gran activitat deth sòn còr, dera sua volontat que se destrusie en tier-se damb ahèr tan miserable coma ère aquera tuta damb es vetustensi indomits. Òc, çò qu’eth volie ère ua afeccion poderosa, viua, arderosa, eficaça entà véncer era ambicion, que li semblaue ara ridicula, de veder-se coma patron indiscutible dera diocèsi. Que ja n’ère, encara que discutit, e aquerò auie d’èster pro entada eth.

“Entà qué aspirar a un domèni absolut impossible? Ath delà, volie qu’eth sòn interès pera senhora Ana ocupèsse ena sua anma eth lòc privilegiat d’aqueri auti desirs de volar mès naut, d’èster bisbe, cap dera glèisa espanhòla, vicari de Crist dilhèu. Aguesta ambicion de quauqui moments, asenada, mainadenca, holia que passaue, mès que tornaue, la volie véncer, entà non patir tant, entà conformar-se milhor damb era vida, entà non trapar tant trist e insipid eth mon… E solet mejançant ua passion nòbla, ideau, qu’ua anma grana saberie compréner, e que solet un vetustenc miserable, ignòble e maliciós podie considerar pecaminosa, solet mejançant aguesta passion podie arténher tan naut e tan laudable desir. Òc, òc, acabaue eth Magistrau, jo la sauvi ada era e era, sense saber-se’n, de moment, me sauve a jo”.
E cantauen es deth cor baish: *Deus, in ajutorium meum intende*.

Era tarde de *Todos los Santos* Ana credec pèrder eth terren auançat en sòn guariment morau; era ariditat dera anma que d’era s’auie queishat a en Fermin, e que, mentant a San Alfonso Ligorio, l’auie demostrat qu’ère ua feblesa normau, e enquia e tot des sants, e generau dòu des mistics; aguesta ariditat que semble inacababla quan se sent, l’embolhaue er esperit coma ua estupiditat en ocean; que non li deishaue veir un arrai de lum deth cèu.

“E es campanes tòca que tòca!” Ja se pensaue que les auie laguens deth cervèth; que non èren còps deth metau senon patacades dera neuràlgia que volie apoderar-se d’aquera mala tèsta, ola de grilhs mau avengudi.

Sense qu’era les provoquèsse, acodien ena sua memòria rebrembes dera mainadesa, fragments des convèrses deth sòn pair, eth filosòf, senténcies de sceptic, paradòxes de pesimista, qu’enes tempsi luenhants que les auie entenut non auien un sens clar entada era, mès qu’ara li semblauen matèria digna d’atencion.

“De çò que n’ère convençuda ère de qué en Vetusta s’estofaue; dilhèu eth mon sancer non ère tan

insuportable coma didien es filosòfi e es poètes tristi; mès çò que tanh a Vetusta damb rason se podie assegurar qu'ère era pejor des poblacions possibles". Un mes abans auie pensat qu'eth Magistrau la treirie d'aqueth hàstic, en tot hèr-la a vier damb eth, sense gésser dera catedrau, entà regions superiores, plies de lum. " E capaç de hè'c donques qu'auie molt de talent e moltes causes entà explicar; mès era, era ère era que queiguie de naut entà çò de milhor, era que tornaue ad aqueth anuèg, ara ariditat que li secaue era anma en aqueth moment".

Ja non passaue arrés pera Plaça Naua; ne lacais, ne prèires, ne mainatges, ne hemnes de pòble; toti deuien ja èster en cementèri o en Espolon…
Ana vedec aparéisher dejós der arc deth carrèr deth Pan, que comunique era plaça d'aguest nòm damb era Naua, era arroganta figura d'en Alvaro Mesia, cavalièr en supèrb shivau blanc, de pèth reludenta, crins abondosi e ondejadi, còth gròs, poderosa coa longa e espessa. Qu'ère er animau de pura raça espanhòla, e lo hège eth cavalièr picar de pès, revirar-se, damb grana mestria dera man e der esperon; coma s'eth shivau mostrèsse tota aquera impaciéncia peth sòn gust, e non ahiscat pes amagades manòbres deth patron. Saludèc Mesia de luenh e non trantalhèc d'apressar-se ena Rinconada, enquia arribar dejós deth balcon dera Regenta.

Eth tarrabastalh des cascos der animau sus es pèires, es sòns graciosi movements, era beròia figura deth cavalièr, aupliren era plaça còp sec, de vida e alegria, e era Regenta sentec ua bohada d'aire fresc ena anma. Qu'apareishie a temps eth galant! Quauquarren sospechèc eth d'aquerò en veir enes uelhs e enes pòts d'Ana, doç, franc e persistent arridolet.

Que non li remic era delícia de negar-se ena sua guardada, e non sagèc d'amagar er efècte qu'en era costaue era d'en Alvaro. Parlèren deth shivau, deth cementèri, dera tristesa deth dia, deth necitge d'engüejar-se toti de bon voler, de çò d'inabitabla qu'èra Vetusta. Ana ère charraira, enquia e tot gausec díder lausanges, que se dirèctament anauen entath chivau tanben embolhauen ath cavalièr.
En Alvaro ère estonat, e se non sabesse ja per experiéncia qu'aquera fortalesa auie molti tipes de muralha, e qu'a londeman se podie trapar qu'ère çò de mès inexpugnabla, aquerò qu'ara se pensaue qu'ère ua bèrca, aurie creigut qu'auie arribat era ocasión de hèr er atac *personau*, coma cridaue ath mès brutau e executiu. Mès ne tansevolh s'atrevic a sajar d'apressar-se, encara qu'aurie estat molt dificil, donques que non podie deishar eth shivau ena plaça. Çô que hège ère apressar-se ath balcon, meter-se de pès sus es estrius, estirar eth còth e parlar hloishet entà qu'era s'auesse d'inclinar sus era parabanda se lo volie enténer, que plan que volie aquera tarde.

Quina causa mès estranha! En tot èren d'acòrd: dempús de tantes convèrses se trapaue ara qu'auien ua sòrta de gusti identics. En un moment deth dialòg se'n brembèren deth dia que Mesia deishèc Vetusta e trapèc ena carretèra de Castelha a Anita que tornaue de passeg damb es sues ties. Se discutic era probabilitat de qué siguesse eth madeish coche e eth madeish sèti qu'eth qu'ocupèc era quan gessec entà Granada damb eth sòn espós…

Ana se sentie quèir en un pòtz, segontes aprigondie, aprigondie, enes uelhs d'aqueth òme qu'auie dejós; li semblaue que tota era sang li pujaue en cap, qu'es idèes se barrejauen e confonien, qu'es nocions moraus s'amagauen, qu'es ressòrts dera volontat s'amendrien; e vedent coma vedie eth perilh, e plan que òc ua imprudéncia en parlar atau damb en Alvaro, en guardar-lo damb un delèit que non amagaue, en laudar-lo e daurir-li era arca secreta des desirs e des gusti, non s'empenaïe d'arren de tot aquerò, e se deishaue esguitlar, gaudint de quèir, coma s'aqueth plaser siguesse ua resvenja des ancianes injusticies sociaus, des badinades pesades dera sòrt, e sustot dera estupiditat vetustensa que condemnaue tota era vida que non siguesse monotòna, insipida e pèga des vesins dera Encimada e dera Colonia… Ana sentie des.hèr-se eth gèu, umidificar-se era ariditat; passaue era crisi, mès non coma d'auti viatges, non acabarie en lèrmes de trendesa abstracta, ideau, en prepausi de vida santa, en desirs d'abnegacion e sacrificis; non ère era fortalesa, mès o mens fantastica, de d'auti viatges que la treiguie deth desèrt des pensaments secs, hereds, insipids,

infecondi; qu'ère ua causa naua, ère un relaxament, quauquarren qu'en hèr dilaceracion dera volontat, en vencer-la, costaue enes entralhes plaser, coma ua bohada d'aire frescolenc que recorresse es venes e eth medoth des uassi.

"S'aqguest òme non anèsse a shivau, e podesse pujar, e se lancèsse as mèns pès, en aguest moment me vencerie, me vencerie". Pensaue aquerò e lèu ac didie damb es uelhs. Se li secaue era boca e passaue era lengua pes pòts. E coma se li hesse gatalhèues ath shivau aqueth gèst dera senhora deth balcon, sautaue e picaue es pèires damb es hèrs; mèntre es guardades deth cavalièr èren fusades que pujauen ena parabanda qu'en era descansaue eth pièch fòrt e ben tornejat dera Regenta.

Carèren, dempús d'auer dit tantes causes. Non s'auie dit ua soleta paraula d'amor, plan; ne en Alvaro s'auie permetut cap galantaria dirècta e fòrça significatiua; mès non per aquerò deishauen d'èster es dus convençudi de qué per senhaus invisibles, per efluvis, per divinacion o coma siguesse, un ar aute s'ac didien tot; era coneishie qu'a en Alvaro l'usclaue viu era passion aquiu dejós; qu'en senter-se admirat, dilhèu estimat en aqueth moment, er agraïment trende e doç der aimant e er amor irritat damb er agraïment e damb eth param dera ocasión lo honien e Mesia comprenie e sentie çò qu'ère en tot passar per Ana, aqueth abandonament, aquera debilitat d'animositat. "Malastre, pensaue eth cavalièr que me cuelhe tan luenh, e a shivau, e sense poder baishar decorosament, aguest *moment critic*!..." Ad aguest moment cridaue grossièrament eth ath sòn laguens eth *quart d'ora*.
Que non i auie tau quart d'ora, o aumens non ère aqueth quart d'ora ath quau alludie eth materialista elegant.

Tota Vetusta s'engüejaue aquera tarde, o atau s'ac imaginaue aumens Ana; semblaue que s'anaue a acabar eth mon aqueth dia, non pera aigua ne peth huec senon peth hàstic, peth gran tòrt dera estupiditat umana, quan Messia campant a shivau ena plaça, atrasent, alègre, interrompie tanta tristesa hereda e cendrosa damb ua nòta de color viu, de gràcia e de fòrça. Qu'ère ua sòrta de ressorgiment dera animositat, dera imaginacion e deth sentiment, era aparicion d'aquera arroganta figura de shivau e cavalièr en ua soleta peça, nerviosi, rambalhosi, aumplint era plaça, de ressabuda. Qu'ère un arrai de solei ena barradura dera broma baisha, ère era viua reivindicacion des sòns drets, ua protèsta alègra e tarabastosa contra era apatia convencionau, contra eth silenci dera mòrt des carrèrs e contra eth bronit pèc des campanars…

Damb tot aquerò, e sense saber se per qué, Ana, nerviosa, vedec aparéisher a en Alvaro dera madeisha manèra qu'un naufrag ve eth vaishèth sauvador que ven a trèir-lo d'ua ièrla isolada en ocean. Idèes e sentiments qu'era auie empresonat coma perilhosi enemics trinquèren es ligadures; e siguec ua revòuta generau dera anma, qu'aurie espaurit ath Magistrau s'ac auesse vist, çò qu'era Regenta sentec damb alegria ath sòn laguens.

En Alvaro non rebrembaue ne tansevolh qu'era Glèisa celebraue aqueth dia era hèsta de *Todos los Santos*; auie gessut a passejar pr'amor que li shautaue eth camp de Vetusta ena Tardor e pr'amor que sentie opressions, ansietats que se li treiguien a shivau, corrent molt, banhant-se en aire que l'anaue talhant er alend ena carrèra…

"Perfèctament! Mesia damb aquera despreocupacion, pensant en son plaser, ena natura, en aire liure, qu'ère era realitat racionau, era vida que se complatz en era madeisha; es auti, es que tocauen es campanes e *hestejauen* maquinaument as mòrts qu'auien en desbrembe, èren es bèsties deth tropèl, era etèrna Vetusta qu'auie estronhat era sua existéncia (era d'Anita) damb eth pes des preocupacions absurdes. Era Vetusta que l'auie hèt malerosa… Ò!, mès encara ère a temps! Se revoutaue, se revoutaue que se'n sabessen es sues ties defuntades, que se'n sabesse eth sòn marit, que se'n sabesse era ipocrita aristocràcia deth pòble, es Vegallana, es Curujedos… tota era classa… se revoutaue…" Atau ère eth quart d'ora d'Anita, e non coma se l'imaginaue en Alvaro, que mentre

parlaue sense depassar-se, ère en tot pensar a on poirie deishar pendent un moment eth shivau. Que non ère possible. Sense violéncia, pr'amor qu'ac podie lançar tot a pèrder, non se podie tie cap desencusa entà pujar ena casa dera Regenta en aqueth moment.
Grana satisfaccion siguec entà en Victor Quintanar, que tornaue deth Casino, trapar ara sua hemna parlant alègrament damb eth simpatic e cavalerós en Alvaro, ath quau anaue cuelhent ua afeccion que, segontes ua frasa sua, "non solie prodigar".

- Que sò per díder, asseguraue, que dempús de Frigilis, Ripamilan e Vegallana, ja ei en Alvaro eth vesin que mès è en consideracion.

En non poder balhar ath sòn amic es copets ena espatla, que damb aquerò solie saludar-lo, les apliquèc enes anques deth shivau, que se dignèc guardar virant un shinhau eth cap entar umil infant.

- *Ola, ola, ipogrifo violent*
  que correres parelhes damb eth vent

didec en Victor, que manifestaue solet eth sòn bon umor recitant vèrsi deth Prince *des nòsti engenhs* o de bèth aute des *astres de prumèra magnitud*.

- A prepaus de teatre, en Alvaro, aguesta net eth brave de Perales mos autrege fin finau *Don Juan Tenorio?*.. Quauqui beati auien intrigat entà qu'aué non i auesse foncion… Quin absurd mès gran!... Eth teatre ei morau, quan n'ei, plan; ath delà dera tradicion…eth costum… En Victor parlèc longament dera moralitat en art, en tot separar-se a viatges der ipogrif violent que se despacientaue damb aquera disertacion academica.

En Alvaro profitèc era prumèra ocasión entà suplicar-li a Quintanar qu'obliguèsse ara sua esposa a veir eth *Don Juan*.

- Caratz, òme…que hè vergonha de didè'c, mès ei era vertat… Era mia hemna per un d'aguesti estranhi edarts que i a ena vida… jamès a vist ne liejut eth *Tenorio*! Sap vèrsi isolats d'eth, coma toti es espanhòus, mès non coneish eth drama… o era comèdia, çò que sigue; pr'amor que, damb perdon de Zorrilla, jo sabi pas se… Dimòni d'animau, m'a fotut era coa pes uelhs!...
- Hètz-vos enlà un shinhau, donques qu'aguest non sap tier-se quiet… Mès didetz vos qu'Anita non a vist eth Tenorio, aquerò ei imperdonable!

Encara qu'a en Alvaro eth drama de Zorrilla li semblaue immorau, faus, absurd, molt dolent, e tostemp didie qu'ère molt milhor eth Don Juan de Molière (que non auie liejut) li convenguie ara laudar eth poèma popular e ac hec damb frases de gasetaire agraït.

Quintanar non li perdonaue a Zorrilla era ocurréncia d'estacar a Mejia code damb code, e li semblaue indigna d'un cavalièr era aventura de Don Juan damb Doña Inés de Pantoja. "D'aguesta sòrta quinsevolh podie èster conquistador". Mès dehòra d'aquerò jutjaue *bèròia creacion* era de Zorrilla… encara que n'auie de milhors en nòste teatre modèrn. A en Alvaro li semblaue molt verosimil e molt engenhós e oportun er expedient de subjectar a Don Luis e meter-se en casa dera sua nòvia en qualitat de prometut…

Aventures atau les auie amiat a bon tèrme eth, e non per aquerò se credie desaunorat; pr'amor qu'er amor non va en libres de cavalaria, e ues èren es empreses deth plaser e d'autes es dera vanaglòria; quan se tractaue d'aguestes, madeish eth que Don Juan, sabien actuar damb toti es requesits deth punt d'aunor. Mès aguesta opinion tanben se la sauvèc eth cap deth partit liberau dinastic de Vetusta, e amassèc es sòns precs as d'en Victor entà obligar a Ana a anar en teatre aquera net.

- Qu'ei ua guiterosa; ja non vò gésser; a tornat ad aquerò de tostemp, a embarrar-se… e… mès… aué non s'escaparà!...

A tot darrèr, autant persutèren, qu'Ana, tachadi es uelhs enes de Mejia, prometec solemnament anar ath teatre.

E i anèc. Entrèc tàs ueit e quart (era foncion començaue tàs ueit) ena lòtja des Vegallana en companhia dera Marquesa, Edelmira, Paco e Quintanar.

Eth teatre de Vetusta, ei a díder, *nòste Colisèu dera plaça deth Pan*, segontes lo cridaue en eleganta perifrasis eth gasetaire e critic *El Lábaro*, ère un ancian corrau de comèdies que menaçaue roïna e daue entrada gratis a toti es vents dera ròsa nautica. Se bohaue deth Nòrd e nheuaue, solien esguitlar-se quauqui flòcs pera lucana. Quan se lheuaue era cortina pensauen es espectadors senadi ena paumonia e quauqui uns qu'èren enes fautuèlhs s'embolhauen prescindint dera bona educacion. Qu'ère un axióma vetustenc qu'ath teatre s'auie d'anar abrigat. Es mès distinguides senhoretes, qu'en Espolon e en Passeg Gran ludien pendent tot er an vestits de colors alègres, blancs, ròis, blus, non amiauen en colisèu dera Plaça deth Pan senon gris e nere e infiniti matissi deth castanh, se non siguesse enes dies de grana etiqueta. Es comics tremolauen de hered en scenari, laguens deth corset de malha, e es dançaires apareishien blues e morades tremolant es dents dejós des povassi d'arròs.

Es decoracions s'auien anat deteriorant, e er Ajuntament, a on predominauen es enemics der art, non pensaue remplaçar-les. Coma ena comèdia que representen en bòsc es personatges deth *Sueño de una noche de verano*, era fantasia auie de suplir en teatre de Vetusta es deficiéncies dera tela e deth carton. Ja non i auie mès frises qu'es deth *salon regio*, qu'apareishien en sabenta perspectiva plafonada d'aur e de plata, e es deth cèu blu e seren. Mès coma ena màger part des nòsti drames modèrns s'exigís *sala decentament moblada*, sense plafonats ne causa semblabla, es directors de scèna solien decidir-se en taus cassi peth cèu blu. A viatges es cortines e colisses se hègen es guiterosi o precipitauen era sua queiguda, e en ua ocasión, eth brave Diego Marsilla, estacat a un arbe code a code se trapèc de pic en camerin dera senhora Isabel de Segura, que damb aquerò eth drama se hec inverosimil totafèt. Era decoracion deth bòsc s'auie esbauçat.

Que ja èren es vetustensi acostumadi ad aguesti que Ronzal cridaue anacronismes, e passauen de tot, mès que mès es *persones decentes* de lòtges principaus e platèes, quan non anauen ath teatre a veir era foncion, senon a guardar-se e espelar-se de luenh. En Vetusta es senhores non vòlen es fautuèlhs, que, efectivament, non son dignes de senhores, ne son fautuèlhs tansevolh. Solet se degraden tant es *cursis* e quauqua dauna de pòble en temps de hèira. Es porets elegants tanpòc soentegen era sala, o eth pati, coma se cride encara. Se repartissen pes lòtges e platèes a on, a penes pudibonds, humen, arrissen, hèn rambalh, interrompen era representacion, per èster tot aquerò de bon ton e fidèu imitacion d'aquerò que molti d'eri an vist en quauqui teatres de Madrid. Es mairs desenganhades dormissen ath hons des lòtges; es que son o se tien dignes de hèr-se veir, partagen damb es joenes era seriosa ocupacion de mostrar es sòns encantaments e es sòns vestits escuri, mentre que damb es uelhs e era lengua talhen es des autes. En opinion dera dauna vetustensa, en generau, er art dramatic ei ua desencusa entà passar tres ores cada dues nets observant es liròts e trecimacis des sues vesies e amigues. Non entenen, ne ven, ne comprenen çò que se passe en scenari; sonque quan es comics hèn molt de rambalh, sigue damb armes de huec, o damb ua des *anagnorisis* qu'en eres toti resulten pairs e hilhs de toti e enamoradi des sòns parents mès pròches, damb es normaus cridadisses, solet alavetz vire eth cap era brava dauna de Vetusta, entà veir se s'a passat aquiu laguens bèra catastròfa vertadèra. Que non ei molt mes atentiu ne impressionable era rèsta de public illustrat dera culta capitau. En aquerò que toti son d'acòrd ei en qu'era sarsuela ei superiora ath *vèrs*, e era estadistica demòstre que totes es companhies de *vèrs* tronen en Vetusta e se dissòlen. Es parts deth miei sòlen quedar-se en pòble e se les coneish perque les cuelh er iuèrn damb ròba d'ostiu molt ajustada generaument. Uns se hèn vesins e se tien a coristes endemics entà totes es opères e sarsueles qu'agen de cantar, e d'auti artenhen un benefici qu'en eri passen a prumèrs papèrs, e, ajudadi per diuèrsi joeni afeccionadi dera poblacion representen bèra òbra d'encargue, guanhen dètz o dotze duros e se'n van entà ua auta província entà tronar un aute viatge. Aguesti artistes de *vèrs* tanben arriben a viatges ena preson, segontes eth govèrn que regís es destins dera

nacion. Que sòl auer-ne era colpa er empresari que non pague e ath delà insulte era hame des actors. En considerar aguesta mala sòrt des companhies dramatiques de Vetusta, se poirie pensar qu'eth vesiat non estimaue era scèna, e atau ei normaument, encara que non manquen classes sanceres, era de gojats de botiga, era des caishistes, per exemple, que cultiven enes teatres casolans *eth dificil art de Talia*, e damb *grani resultats* segontes *El Lábaro* e d'auti jornaus *locaus.*

Quan Ana Ozores se seiguec ena lòtja de Vegallana, en lòc de preferéncia, qu'era Marquesa non volie ocupar jamès, enes platèes e principaus i auec mormolhs e movements. Era fama de beròia que gaudie e eth veder-la en teatre de quan en quan, explicaue, en part, eth curioser generau. Mès ath delà hège quauques setmanes que se parlaue molt dera Regenta, se comentaue eth sòn cambiament de confessor, que per cèrt concidie damb er esfòrç deth senhor Quintanar, d'amiar ara sua hemna pertot. Se discutie s'eth Magistrau harie deth sòn partit ara d'Ozores, s'arribarie a dominar a en Victor mejançant era sua esposa, coma auie hèt damb era casa de Carraspique. Quauqui mès audaci, mès maliciosi, e que se credien mès assabentadi, didien ara aurelha des sòns *intims*, que non mancaue qui sagesse de contrarestar era influéncia deth Provedidor. Visitacion e Paco Vegallana, qu'èren es que podien parlar damb fondament, sauvauen ua estricta resèrva. Qu'ère Obdulia que se vantaue de saber moltes causes que non sabie.

- "Era Regenta, tè! era Regenta serà coma totes… Es autes èm tan bones coma era… mès eth sòn temperament hered, eth sòn pòc tracte, eth sòn orgulh de hemna intachabla, la hèn èster mens expansiua e plan per aquerò arrés s'atrevís a mormolhar… Mès tan bona coma era son moltes…"

Es reticéncies dera Faldiño èren encara recebudes damb maufidança, en lèu pertot. Mès damb motiu de condemnar era sua mala lengua, corrie de boca en boca, er ahèr des sues petòfies vagues e covardes. Obdulia pensaue poc aquerò que didie, parlaue tostemp embaugida, maquinaument, pensant en ua auta causa. L'anaue treiguent hiu ara calomnia sense sospechà'c. Ath delà eth màger crim que podie auer ena Regenta, e non pensaue era qu'arribèsse a tant, ère seguir eth corrent. "En Madrid e en estrangèr, aquerò ei eth pan de cada dia; mès en Vetusta, hèn veir que s'escandalizen damb cèrtes libertats dera mòda, es madeishes que cuelhen d'amagat, entre espants e pòurs, sense gràcia, dera manèra *cursi* qu'aciu se hè tot. Mès qué se pòt demorar d'ues hemnes que non se banhen, ne tien es esponges mès qu'entà lauar as *mainatjons*!". Obdulia, quan parlaue damb bèth forastèr, deishaue anar eth sòn mesprètz descriuent era ipocresia antiquada e era lordèra des hemnes de Vetusta.

"Credetz-me, repetie, que non sap eth sòn còs se qué ei ua esponja, se lauen coma gates e l'ac foten ath sòn marit coma enes tempsi qu'eth rei rabièc. Guaira lordèra e guaira ignorància!"

Ana, acostumada hège molti ans, ara guardada curiosa, insistenta e hereda deth public, non reparaue lèu jamès en efècte que costaue era sua entrada ena glèisa, en passeg, en teatre. Mès era net d'aqueth dia de *Todos los Santos*, recebec damb agradiu encens eth tribut espontanèu d'admiracion; e non vedec en eth, coma d'auti viatges, curioser estupid, ne enveja ne malícia. Des dera aparicion d'en Alvaro ena plaça, er umor d'Ana auie cambiat, passant dera ariditat e eth hàstic nere e hered, a ua region de lum e calor que banhauen e penetrauen totes es causes: aqueres brusques transformacions dera animositat, les atribuie supersticiosament a ua volontat superiora, que gevernaue era marcha des eveniments en tot premanir-les, coma expèrt autor de comèdies, segontes convenguie ath destin des èssers. Aguesta idèa que non aplicaue damb fe complèta as auti, la credie evidenta, en aquerò que tanhie ada era; n'ère segura de qué Diu li balhaue de tant en tant avisi, li presentaue coïncidéncies entà qu'era profitèsse es ocasions, entenesse leçons e conselhs. Dilhèu ère aquerò çò mès prigond ena fe religiosa d'Ana; credie en ua atencion dirècta, evidenta e singulara de Diu as actes dera sua vida, destin, dolors e plasers; sense aguesta credença non aurie sabut resistir es contrarietats d'ua existéncia trista, insipida, descaminada, inutila. Aqueri ueit ans viscudi ath costat d'un òme qu'era credie vulgar, brave dera manèra mès shordaira deth mon, maniatic, insubstanciau; aqueri ueit ans de joenessa sense amor, sense cap huec de passion, sense mès atractiu que temptacions efimères, refusades çampar, credie que non les aurie pogut tier sense pensar que Diu les

ac auie manat entà provar eth temple dera sua anma e auer en qué fondar era predileccion damb era quau la guardaue. Se credie enes sòns moments de fe egoísta, admirada peth Uelh invisible dera Providéncia. Aqueth qu'ac ve tot, e ve ada era, ère satisfèt, e era vanitat dera Regenta necessitaue aguesta conviccion entà non deishar-se amiar per d'auti instints, per d'autes votzes que en tot arrancar-la des sues abstraccions, li presentauen imatges plastiques d'objèctes deth mon, amables, plies de vida e de calor.

Quan descurbic en confessionari deth Magistrau ua *anma fraia*, un esperit *supra-vestustenc* capable d'amiar-la per un camin de flors e d'esteles entara region ludenta dera vertut, tanben credec Ana qu'eth trobament l'ac deuie a Diu, e coma tau avís celestiau pensaue profitar-lo.

Ara, en sénter revolucion repentina enes entralhes en preséncia d'un galhard cavalièr, que venguie a trebolar damb es encabrades deth sòn shivau, eth silenci trist d'un dia de marasme, era Regenta non trantalhèc a creir çò que li didien votzes interiores d'independéncia, amor, alegria, voluptuositat pura, beròia, digna des anmes granes. Es sues ores de rebellion jamès auien estat tan seguides. Des d'aquera tarde non auie deishat de pensar cap moment çò madeish; qu'ère absurd qu'era vida passèsse coma ua mòrt; qu'er amor ère un dret dera joenessa, que Vetusta ère un hangàs de vulgaritats, qu'eth sòn marit ère ua sòrta de tutor molt respectable, ath quau era solet li deuie er aunor deth còs, non eth hons deth sòn esperit qu'ère ua sòrta de sòtol, qu'eth ne tansevolh sospechaue qu'existisse. D'aquerò qu'en Victor cridaue es nèrvis, conselhat peth doctor Robustiano Somoza, e qu'ère eth hons deth sòn èsser, çò mès sòn, çò qu'ère era, en resumit, d'aquerò que non auie de balhar-li compdes. "Estimarè, ac estimarè tot, plorarè d'amor, soniarè damb qui volga e quan volga; non pecarà eth mèn còs, mès era anma l'aurè negada en plaser de sénter aguestes causes proïbides per aqueth que non ei capable de comprener-les". Aguesti pensaments, que sentie Ana volar peth sòn cervèth coma un remolin, sense poder contier-les, coma se siguessen votzes de un aute que retronauen aquiu, l'aumplien d'un terror que l'encantaue. Se bèra causa cranhie era dera enganha, vedie eth sofisma dejós d'aqueth mormolh treble d'idèes revoutades, que reclamauen supausadi drets, Ana sajaue d'estofar-lo, e coma en tot enganhar-se ada era madeisha, era voluntat cuelhie era decision covarda, egoïsta, de "deishar-se d'anar".

Atau arribèc en teatre. Qu'auie cedit as precs d'en Victor e d'en Alvaro, sense saber com; cranhent qu'aquerò ère ua cita e ua promesa; e ça que la, i anaue. Quan se vedec soleta dauant deth miralh deth tocador, s'imaginèc qu'era Ana deth dauant li demanaue compdes; e exprimint eth sòn pensament en moments complèts laguens deth cervèth, se didec:

- Plan, i vau; mès ei clar que se i vau me comprometi damb aunor a non deishar qu'aguest òme aquerisque sus jo cap dret; sabi pas se qué se passarà aquiu, sabi pas enquia quin punt arribe aguest alend de libertat qu'a vengut còp sec a negar era sequetat de laguens; mès eth hèt d'anar jo ath teatre ei pròva de qué aquiu non i a d'auer cap pacte qu'ofene ar aunor; non gesserè d'aquiu damb mens aunor qu'eth qu'è".

E dempús de pensar e resòlver aquerò, se vestic e se pientèc çò milhor que podec, e non tornèc a méter en dobte punts d'aunor, perilhs, ne compromisi que d'eri en Victor tan l'agradaue veir enes vèrsi de Calderon e de Moreto.

Era lòtja de Vegallana ère ua platèa ath cant dera deth proscèni, qu'en Vetusta cridauen borsa, pr'amor que la separe un paredon des autes e quede a despart, un shinhau amagada. Era borsa deth dauant, ara quèrra der actor, ère era de Mesia e d'auti elegants deth Casino; quauqui banquèrs, un titol e dus americans, que d'eri eth principau ère en Frutos Redondo, sense cap de dobte. En Frutos non se perdie ua soleta foncion; l'agradaue eth vèrs, "eth vèrs e *tente tieso*" coma eth didie, e se declaraue ada eth madeish, damb era autoritat des sòns milions, *intelligent de prumèra fòrça*, en maus de comèdies e de drames. "Que non veigui era torrada!" didie en Frutos, qu'auie aprenut aguesta frasa pòc culta e pòc intelligibla enes articles de hons d'un jornau seriós. "Que non veigui era torrada", didie, en tot referir-se a quinsevolh comèdia qu'en era non i auie ua leçon morau, o aumens non l'auie a posita de Redondo; e en non veir eth era torrada, condemnaue ar autor e enquia

e tot didie que defraudaue as espectadors, en tot hèr-les pèrder un temps preciós. De pertot volie trèir profit en Frutos, e pròva d'aquerò ei que didie, per exemple:

"Que Manrique s'enamore de Leonor, e qu'eth comde tanben s'enamore, e se la disputen enquia qu'era e eth pòcvau deth poèta ath delà dera gitana, s'en van en aute barri, e qué? qué ensenhe aquerò? qué aprenem? qué guanhi jo damb aquerò? Arren".

A maugrat d'en Frutos e des sues peleges de critica dramatica, era borsa d'en Alvaro, qu'atau se cridaue pertot, ère era mès *distinguida*, era que mès tiraue es guardades des mairs e des mainades e tanben era des porets vetustensi que non podien aspirar ar aunor d'èster abonadi en aqueth cornèr aristrocratic, elegant, a on s'amassauen es *òmes de mon* (en Vetusta eth mon se trapaue lèu) presididi peth cap deth partic liberau dinastic. Era màger part des congregadi aquiu, auien viscut en Madrid bèth temps e encara imitauen costums, manères e gèsti qu'auien observat aquiu. Atau, donc, de manèra semblabla des sòcis d'un club madrilenh, parlauen a crits ena sua lòtja, conversauen damb es comics a viatges didien galantaries e desvergonhamens as coristes e dançaires, e se'n burlauen des grani ideaus romantics que passauen pera scèna, mau vestidi, encara que plei de poesia. Toti èren sceptics en matèria de morau domestica, non credien ena vertut de hemna neishuda (exceptat d'en Frutos, que sauvaue fresques es sues credences), e mespredauen er amor en tot consagrar-se damb còs e anma, o milhor dit solet damb còs, as amorets; credien qu'un òme de mon non pòt víuer sense aimanta, e toti l'auien, mès o mens barata; es comiques èren era carnassa que preferien en avalar-se eth ham dera luxuria onhut damb era vanitat d'imitar costums corrompudes de grani pòbles. Dançaires de des.hèt, cantaires invalides, matrones deth gènre seriós massa sentimentaus ena sua joenessa passada, èren perseguides, obsequiades, regalades e enquia aborrides per aqueri seductors de campanau, incapables era màger part de sajar ua aventura sense era ajuda dera sua pòcha o sense compdar damb es umors erpetics dera dauna perseguida, o quinsevolh auta malautia fisica o morau que la hessen aisida, vençuda e amiada.

Eth solet conquistador seriós deth grop ère en Alvaro e toti l'envejauen autant coma admirauen era sua fortuna e beròia estampa. Mès arrés coma Pepe Ronzal, alias Trabuco e abans Er Estudiant, abonat ara borsa deth dauant, era deth costat deth palco de Vegallana. Trabuco ère eth nuclèu dera que se cridaue *era auta borsa* e auie sajat de rivalizar en elegància, *sans façon* e *mon* damb es de Mesia. Mès ena sua lòtja i auie *elements eterogenèus*, molti des quaus ac fotien tot a pèrder, e non èren sceptics senon cinics, ne seductors mès o mens autentics, senon crompadors de carn umana. Es abonadi d'aguesta *auta borsa* èren Ronzal, Foja, Páez (qu'ath delà auie lòtja entara sua hilha), Bedoya, un escrivan famós pera sua luxuria que li costaue molti sòs, per çò deth sòn art de desnishar vèrges enes pòbles e pes sues bones relacions damb totes es Celestines deth pòble; un escultor non comprenut, que non plaçaue es sues estatues e se tenguie as especulacions d'arqueològ mentidèr; eth jutge de prumèra instància, que se dividie ada eth madeish en dues entitats, 1º eth jutge, incorruptible, intractable, porcèth sense gota d'educacion, e 2º er òme de societat, perseguidor de maridades de mala fama, consolament de totes es que plorauen decebudes d'amors malerosi; e tres o quate vielhets verds deth partit conservador, regidors, que tot ac convertien en politica. Mès s'aguesti èren es que pagauen era lòtja, ada era arribauen guairi sòcis deth Casino auien amistat damb quinsevolh d'eri. Ronzal auie protestat diuèrsi viatges: Senhors, aquerò semble ua *caçòla*! auie dit soent, encara qu'en vaganaut. Aquiu venguie Joaquinito Orgaz, e guairi sètmesons madrilenhs passauen per Vetusta, e enquia es qu'auien neishut e creishut en pòble e non ludien mès qu'un vernís dera cort. E coma qu'era borsa der *aute* ère respectada e solet gausauen visitar-la persones de posicion, a Ronzal se lo hègen a vier es dimònis. Des dera sua borsa enquia e tot se lançauen gosset-petits ena scèna, entà exagerar era manca de compostura des de dauant. Quauqui insolents humauen aquiu dauant deth public e deishauen quèir bòles de papèr sus bèra respectabla cauvura dera orquestra. De quan en quan les metien en orde des deth paradís o des des fautuèlhs, mès eri mespredauen ara multitud e les guardauen damb mina de desfisament. Parlauen damb es amics qu'ocupauen es borses des lòtges principaus, e hègen gèsti grossièrs a cèrtes senhoretes cursis que non se maridauen jamès e viuien ua joenessa etèrna, tostemp alègres, tostemp rambalhoses e tostemp mespredant es preocupacions deth pudor. Aguestes daunes èren pòques; era majoria

pecauen per extrèm dera seriositat insipida, e tanlèu se vedien expausades ara contemplacion deth public, cuelhien gèsti e postures d'estatues egipcies dera prumèra epòca.

Quan i auie estrena de bèth drama o comèdia molt aplaudida en Madrid, ena lòtja de Ronzal se discutie a crits e solie predominar eth critèri d'un fòrt provincianisme, que campaue aquiu coma çò mès naturau en tractar-se der art. Que non auie gessut de Vetusta cap dramaturg illustre, e plan per aquerò se guardaue damb maus uelhs as de dehòra. Aquerò de qué Madrid se volesse impausar en tot, non ac tolerauen ena borsa de Ronzal. S'arribèc en bèra escadença a declarar que se mespredaue era comèdia pr'amor qu'es madrilenhs l'auien aplaudit molt, e "en Vetusta non s'admetien imposicions d'arrés", non se seguie un judici ja hèt. Era opèra, era opèra ère eth delèri d'aqueri escrivans e regidors: pagauen molti sòs per enténer un quartet qu'ada eri les semblaue contractat en cèu e que sonaue coma cagires e taules arrossegades peth solèr damb motiu de trèir es tapissi.

- Brembatz-vo'n de Pallavicina! Quina votz d'arcàngel!, didie Foja. burlesc, sceptic en tot, encara que credent fanatic ena musica des quartets d'opèra d'ocasion.
- Ò!, coma eth bariton Battistini, jo non è entenut ad arrés! responie er escrivan, qu'estimaue era votz deth bariton, per çò de *virila*, mès qu'era deth tenor e era deth baish.
- Donques mès virila ei era deth baish, didie Foja.
- Que non ei atau, e vos qué didetz, Ronzal?
- Jo... distinguisqui... s'eth baish ei cantant... Mès a jo non me vengatz damb musiques... sabetz se qué jo digui? "Qu'era musica ei eth bronit que mens m'incomòde... A! a! a! Ath delà, entà tenor, aciu qu'auem a Castelar...a! a! a!"

Er escrivan arrie tanben era facècia e es regidors arrien, non per gràcia, senon per intencion.

Encara qu'era lòtja des Marquesi tocaue damb era de Ronzal, pòqui viatges es abonadi deth darrèr gausauen començar convèrsa damb es Vegallana o damb es que siguessen aquiu convidadi. Ath delà de qué eth paredon deth miei hège dificila era convèrsa, era majoritat non s'atrevien, de hèt, a balhar per existenta ua diferéncia de classa qu'en teoria molti se'n burlauen.

"Toti èm parièrs, didien molti burgèsi de Vetusta, era noblesa ja non ei arren, ara tot ac pòt es sòs, eth talent, eth valor, etc, etc..." Mès a maugrat de tanti espavents, ara majoria se les coneishie enquia e tot en sòn faus mesprètz que participauen des de baish des preocupacions que tenguien es nòbles des de naut.

Ça que la, es dera borsa d'en Alvaro saludauen as Vegallana, arrien ara Marquesa, tachauen es binòcles en Edelmira e hègen senhaus ath Marqués, e a Paco, que solien visitar aqueth cornèr *comm'il faut*.

Tanben aquerò ac envejaue Ronzal, qu'ère amic politic de Vegallana; mès trapaue pòc ara Marquesa.

- Qu'ei massa pèc! didie era senhora Rufina quan li parlauen deth Trabuco; e sajaue de tier-lo aluenhat en tot tractar-lo damb ceremoniosa heredor.

Ronzal se resvenjaue dident qu'era Marquesa ère republicana e qu'escriuie en *La Flaca* de Barcelona, e qu'auie estat ua quinsevolh ena sua joenessa. Aguestes calomnies li servien d'espandiment e se li preguntauen eth motiu dera sua mauvolença, contestaue: "Senhors, jo me tengui ara causa que defeni; e veigui damb tristesa, damb grana tristesa, damb prigonda tristesa qu'aguesta senhora, era Marquesa, era senhora Rufina, *en resumit*, descredite ath partit conservador-dinastic de Vetusta".

Dempús de saborejar eth tribut d'admiracion deth public, Ana guardèc ara borsa de Mejia. Aquiu ère eth, reludent, armat d'aqueth plastron blanc e regde, era enveja des enveges de Trabuco. En aqueth moment Don Juan Tenorio arringaue era careta deth ròstre deth sòn venerable pair; Ana li calec guardar dempús era scèna, pr'amor qu'er inaudit atreviment de Don Juan auie costat un bon efècte en public deth paradís qu'aplaudie entosiasmat. Perales, er imitador de Calvo, saludaue

damb gèst modèst, un shinhau estonat de qué se l'aplaudisse en scèna que non ère d'interès.

- Guardatz eth pòble! didec un regidor dera *auta borsa*, virant-se entà Foja, er ex-baile liberau.
- Qué li cau ath pòble?
- Qu'ei un pèc! Aplaudís era grana felonia d'arringar era careta d'un emmascarat...
- Que resulte èster pair, higec Ronzal; circonstància agreujanta.
- Er òme abandonat as sòns instints ei naturaument immorau, e coma qu'eth pòble non a educacion....

Eth jutge aprovèc damb eth cap, sense separar es uelhs des binòcles qu'afustauen a Obdulia, vestida de nere e ròi e seiguda sus tres coishins en ua lòtja ath costat de Mesia.

Ana comencèc a encuedar-se'n deth drama en moment que Perales didie damb mesprètz graciós e elegant:

Que son platiques de familha

que d'eres jamès ne hi cabau...

Qu'ère et comic naut, ròi (aquera net) flexible, elegant e esdegat, hège bona cama, e l'anaue molt ben eth vestit fantastic, damb pretensions d'arqueologic, que cenhie era sua figura eleganta. En Victor ère encamardat de Perales; eth non auie vist a Calvo e er imitador li semblaue excellent interpret des comèdies de capa e espada. Que l'auie entenut a díder damb enfasi musicau es decimes de *La vida es sueño*, l'auie admirat en *El desden con el desden*, exclamant damb soltura e damb gran movement de braci e cames es subtiles rasons que comencen atau:

E entà que veigatz qu'ei error

que i age en mon qui se pense

qu'eth que vò adule,

escotatz aquerò qu'ei amor.

E acaben:

Ara sua pròpria convenença

dirigís amor era sua fatiga,

dempús ei clara conseqüéncia

que ne damb amor s'obligue

ne damb era sua correspondéncia.

E en Victor lo credie plan excellent comic. Non parèc enquia que se lo presentèren; e l'aurie hèt a vier ena sua casa s'era sua hemna non siguesse coma ère. En generau en Victor envejaue a tot eth que deishaue veir era gaina d'ua espada dejós d'ua capa grana, encara que siguesse en scenari e solet de nets. Vedec qu'Anita contemplaue damb gust es gèsti e era figura de Don Juan e s'apressèc ada era eth brave Quintanar entà dider-li ara aurelha damb tremolosa emocion:

- Vertat, hilha mia, qu'ei un bon mosso? E quini movements tan artistics de braci e cames!...Diden qu'aquerò ei faus, qu'es òmes non vam atau... Mès i auríem d'anar! e d'aguesta manèra solide anaríem e mos botjaríem es espanhòus en sègle d'aur, quan èrem es patrons deth mon; aquerò ja ac didie mès naut entà qu'ac entenessen toti es presents. Qu'estarie ben ara que vam a pèrder Cuba, era darrèra des nòstes graneses, que mos balhèssem aguesti aires de senhors e mesurèssem eth pas...

Era Regenta non entenie ath sòn marit; eth drama començaue a interessar-li de vertat; quan queiguec era cortina, quedèc damb gran curioser e desirèc saber en qué pararie era apòsta de Don Juan e Mejia.

En prumèr entracte en Alvaro non se botgèc deth sòn sèti; de quan en quan guardaue ara Regenta, encara que damb molta discrecion e prudéncia, qu‘era ac notèc e agraïc. Dus o tres viatges se heren un arridolet e solet eth darrèr còp qu’ac heren, susprenec aquera correspondéncia Pepe Ronzal, que, coma tostemp, seguie era pista des telegrafs deth sòn aborrit e admirat modèu.

Trabuco se prepausèc redoblar era sua atencion, obervar molt e èster ua tomba, carar coma un mòrt. “Mès aquerò ère grèu, molt grèu!“ E era enveja se l’avalaue.

Comencèc eth dusau acte e en Alvaro notèc qu‘aquera net auie un poderós rivau: eth drama. Anita comencèc a compréner e a sénter eth valor artistic de Don Juan emprenedor, lhòco, valent e patrifassièr de Zorrilla; ada era tanben la fascinaue coma ara puncèla dera senhora Ana de Pantoja, e ara Trotaconventos qu‘aufrie er amor de Sor Inés coma ua mercaderia... Eth carrèr, escur, estret, era cantoada, era rèisha dera senhora Ana... es desvelhaments de Citti, es traces de Don Juan; era arrogància de Mejia; era traïson *interina* deth Burlador, que non necessitaue, per un solet còp, balhar pròves de valor; es preparatius diabolics dera grana aventura, der assaut deth convent, arribèren ena anma dera Regenta damb tota era fòrça e frescor dramatics qu‘an e que molti non saben apreciar o perque coneishen eth drama des d’abans d‘auer critèri entà saborejar-lo e ja non s’impressionen, o perque an eth gust de husta de tintèrs; Ana admiraue era poesia que i auie en aqueri carrerons de tela, qu‘era transformaue en solids edificis de ua auta edat; e admiraue non mens eth mesprètz que se vedie e entenie tot aquerò des des lòtges e fautuèlhs; aquera net eth paradís, alègre, entosiasmat, li semblaue molt mès intelligent e cult qu’eth *senhoratge* vetustenc.

Ana se sentie transportada ara epòca de Don Juan, que s’imaginaue, coma eth vague romanticisme arqueologic, vò qu‘age estat; e alavetz tornant ar egoïsme des sòns sentiments, deploraue non auer neishut quate o cinc sègles abans... “Dilhèu en aquera epòca serie divertida era existéncia en Vetusta; i aurie alavetz convents pobladi de nòbles e beròies daunes, aimants atrevits, serenates de Trobadors enes carrerons e contravents; aqueres tristes, lordes e estretes places e carrèrs aurien, coma ara, aspècte lèg, mès les aumplirie era poesia deth temps, e es façades ennerides pera umiditat, es rèishes de hèr, es lumedans ombrius, es tenèbres des cornèrs enes nets sense lua, eth fanatisme des abitants, es resvenges des vesins, tot serie dramatic, digne deth vèrs d’un Zorrilla; e non coma ara, lorditge, pròsa, lejor nuda“. Comparar aquera Edat Mieja soniada (era plaçaue a Don Juan Tenorio ena Edat Mieja per tòrt de Perales) damb es espectadors que l’enrodauen ada era en aqueri instants, ère un trist desvelhar. Capes neres e pardes, chapèus de copa nauta absurds, òrres... tot trist, tot nere, tot desgahonat, sense expression... hered... enquia e tot en Alvaro li semblaue alavetz barrejat damb era pròsa comuna. Guaire mès l’aurie admirat damb era capa cuerta, era gòrra e eth gipon e eth pantalon de punt de Perales!... Des d’aqueth moment vestic ath sòn adorador damb es arriatges de comic, e ad aguest, tanlèu tornèc ena scèna, li balhèc eth gèst e es faccions de Mesia, sense trèir-li er anament, era votz doça e melodica e es autes qualitats artistiques.

Eth tresau acte siguec ua revelacion de poesia apassionada entara senhora Ana. En veir a Inés ena sua cramba, sentec era Regenta caudheireds; era novícia se retiraue ada era; Ana ac sabec ath madeish temps qu‘eth public; i auec un mormolh d’admiracion e molti espectadors s’atreviren a virar eth ròstre entath palco de Vegallana damb dissimulacion. Era González ère comica per amor; s’auie enamorat de Perales, que l’auie panat; maridadi en secret, recorrien dempús totes es províncies, e entà ajudar ath pressupòst conjugau era enamorada joena, qu’ère hilha de pairs rics, se decidic a cauishigar es taules; imitaue ad aqueres que Perales l’auie dit qu’imitèsse, mès en bèra ocasion s’atrevic a èster originiau e hège excellents papèrs de vèrge aimanta. Qu’ère plan beròia, e damb er abit blanc de novícia, eth cap presoèr dera regda tòca, molt rogides es caròles, ludents es uelhs, es pòts de huec, es mans en postura regda e era modèstia e castetat mès neta en tota era figura, interessaue prigondament. Didie es vèrsi d’Inés damb votz cristallina e tremolosa, e enes

moments de ceguetat amorosa se deishaue amiar pera passion cèrta (donques que se tractaue deth sòn marit) e arribaue a un realisme poetic que ne Perales ne era màger part deth public èren capables d'apreciar en tot aquerò que valie.

Era senhora Ana òc; tachadi es sòns uelhs ena hilha deth Comendador, desbrembaue tot aquerò qu'ère dehòra dera scèna, beuec damb ansietat tota era poesia d'aquera cramba casta qu'en era s'ère en tot filtrar er amor pes parets. "Mès aquerò ei divin!" didec virant-se entath sòn marit, mentre passaue era lengua pes pòts secs. Era carta de Don Juan amagada en libre devòt, liejuda damb votz tremolosa prumèr, damb terror supersticiós dempús, per Inés, mentre Brigida apressaue era sua candèla ath papèr; era proximitat lèu subernaturau de Tenorio, er espant qu'es sòns encantaments supausadi costauen ena novícia que ja cre senter-les, tot, tot aquerò que se passaue aquiu e aquerò qu'era endonviaue, costaue en Ana un efècte de magia poetica, e auie trabalh de tier es lèrmes que se li botauen enes uelhs.

"Ai! òc, er amor ère aquerò, un filtre, ua atmosfèra de huec, ua holia mistica; húger d'eth, qu'ère impossible; impossible gaudir major ventura que saborejar-lo damb toti es sòns podoms. Ana se comparaue damb era hilha deth Comendador; eth casalon des Ozores ère eth sòn convent, eth sòn marit era règla estreta deth hàstic e heredor qu'en eth auie professat hège ja ueit ans... e Don Juan... Don Juan ère aqueth Mesia que tanben se filtraue pes parets, apareishie miraculosament e aumplie er aire damb era sua preséncia!".

Entre er acte tresau e eth quatau en Alvaro venguec ena lòtja des Marquesi.

Ana en autrejar-li era man auec pòur de qué gausèsse sarrar-la un shinhau, mès que non siguec atau; fotèc aquera tirassada energica qu'eth tostemp hège, seguint era mòda qu'en Madrid començaue alavetz; mès non sarrèc. Se seiguec ath sòn costat, aquerò plan, e ath cap d'ua estona parlauen isoladi dera convèrsa generau.

En Victor auie gessut enes correders a humar e discutir damb es porets vetustensi que mespredauen eth romanticisme e citauen a Dumas e a Sardou, repetint aquerò qu'auien entenut ena cort.

Ana, sense balhar-li temps a en Alvaro entà cercar un bon tèma de convèrsa, deishèc quèir sus era prosaica imaginacion deth petimetre, eth gisclec abondós de poesia qu'auie begut en poèma galhard, fresc, exuberant de beresa e color deth mèstre Zorrilla.

Era prauba Regenta siguec eloqüenta; s'imaginec qu'eth cap deth partit liberau dinastic l'entenie, que non ère coma aqueri vetustensi, totafèt embarradi, qu'enquia e tot arrien damb pena en enténer tanti vèrsi, polits, sonors, mès sense mora", segontes assegurèc en Frutos ena lòtja dera Marquesa.

A Mesia l'estranhèc e enquia lo desengustèc er afogament d'Ana. Parlar de *Don Juan Tenorio* coma se siguesse ua estrena! S'eth *Don Juan* de Zorrilla ja sonque servie entà hèr paròdies!... que non siguec possible tractar causes de profit, e eth tenòri vetustenc sagec de meter-se ena còrda dera sua amiga e hèr-se eth sentimentau dissimulat, coma son enes comèdies e enes noveles de Feuillet: molt de *sprit* qu'amague un còr d'aur que s'amague per pòur as espies dera realitat... aquerò ère er arràs dera *distincion* segontes ac entenie en Alvaro, e d'aguesta manèra procurèc aquera net presentar-se ara Regenta, ara quau "ère clar qu'auie d'enamorar enquia naut de tot".

Ana que se deishaue avalar pes uelhs grisi deth seductor e li mostraue sense parpelhejar es sòns, doci e apassionadi, non podec ena sua exaltacion notar er amanerament, era faussetat der idealisme copiat deth sòn interlocutor; a penes l'entenie, parlaue era sense pòsa, credie que çò qu'ère en tot díder eth coincidie damb es pròpries idèes; aguest miratge der entosiasme vident, que sòl aparéisher en taus cassi, siguec çò que li servic a en Alvaro aquera net. Tanben li servic molt era sua beresa baronila e nòbla, ajudada pera expression dera sua passioneta, en aqueth moment irritada. Ath delà, eth ròstre de bon mosso, sus èster corrècte, auie ua expression espirituau e melancolica, qu'ère purament d'aparença; combinacion de linhes e ombres, un shinhau tanben es tralhes d'ua vida degalhada en vici e en amor. Quan comencèc eth quatau acte, Ana botèc un dit ena boca e arrint a en Alvaro li didec:

- Ara, silenci! Massa qu'auem parlat... deishatz-me escotar.
- Qu'ei que... sabi pas... se m'è de díder adiu...
- Non... non... per qué? responec era, empenaïda de seguit per auè'c dit.
- Que non sai se serè un trebuc, se i aurà lòc...
- Lòc òc, pr'amor que Quintanar ei ena borsa vòsta... guardatz-lo.

Ère vertat; ère aquiu discutint damb en Frutos, que persutaue en que eth *Don Juan Tenorio* non auie pro mica.

En Alvaro s'estèc ath costat dera Regenta.

Era li deishaue veir eth còth vigorós e morbid, blanc e temptador damb eth sòn vel nere crespat e eth neishement provocador deth peu que pujaue peth cogòt damb graciosa tension e convergéncia deth peu. Dobtaue en Alvaro se deuie en aquera situacion atrevir-se a apressar-se un shinhau mès de çò acostumat. Sentie enes jolhs eth heregament dera hauda d'Ana, mès entà baish endonviaue eth pè, lo tocaue a viatges un insttant. "Era ère aquera net... *a punt de caramèu*" (frasa simbolica en pensament de Mesia), e totun aquerò non s'atrevic. Non s'apressèc ne mens ne mès; e aquerò que ja non auie aquiu shivau que lo shordèsse. "Mès era brava senhora s'auie *sublimizat* tant! e coma qu'eth, per çò de non deishar-la de uelh, e entà agradar-li, s'auie hèt tanben eth romantic, er *espirituau*, eth *mistic*... Com diables podie ara riscar un atac *personau* e *pedèstre*!... Que s'auie metut aquerò en ua *tessitura* endiablada!" E çò pejor ère que non auie probabilitats de hèr entrar, en molt de temps, ara Regenta peth tudèu; qui l'ac auie de díder: "baishatz, amiga mia, que tot aquerò ei volar per *espacis imaginaris*"? Per aguestes consideracions, que li hègen vergonha, que li semblauen ridicules a tot darrèr, en Alvaro resistic eth veement desir de cauishigar un pè ara Regenta e de tocar-li era cama damb es sòns jolhs...

Qu'ère aquerò que hège Paquito damb Edelmira, era sua cosia. Era robusta vèrge de pòble semblaue un carbon alugat, e mentre Don Juan, de jolhs dauant de Doña Inés, li preguntaue se non ère vertat qu'en aquera *apartada orilla se respiraba mejor*, era s'estofaue e s'avalaue saliua, sentent es trepijadissi deth sòn cosin, e en entener-li, apròp dera aurelha, paraules que semblauen bualhs de harga. Edelmira, de non auer desmilhorat, auie es uelhs enrodadi de leugèr tint escur. Se ventaue sense pòsa e se tapaue era boca damb eth ventalh quan ath miei d'ua situacion culminanta deth drama, se l'acodie ada era arrir a arridalhades damb es facècies deth Marquesito, qu'auie ues causes....

Entà Ana eth quatau acte non aufrie punt de comparacion damb es eveniments dera sua propria vida... era encara non auie arribat ath quatau acte. "Representaue aquerò er avier? sucombirie era, coma Doña Inés, queirie enes braci de Don Juan hòla d'amor? Non ac demoraue; credie auer valor entà non autrejar jamès eth còs, aqueth miserable còs qu'ère proprietat d'en Victor sense cap tipe de dobte. Ça que la, quin quatau acte mès patetic! Eth Guadalquivir aquiu baish... Sevilla ena luenhor...er ostau de Don Juan, era barca dejós deth balcon... era *declaracion* ara lum dera lua... S'aquerò ère romanticisme, eth romanticisme ère etèrn!... Doña Inés didie:

> *Don Juan, don Juan, jo vos implori*
> *dera tua nòbla condicion...*

Aguesti vèrsi qu'a volgut hèr ridiculs e vulgars, estronhant-les damb era sua baua, eth peguitge prosaic, en tot passar-les mil e mil viatges pes sòns pòts viscosi coma vrente de grapaud, sonèren enes aurelhes d'Ana, aquera net, coma frasa sublima d'un amor innocent e blos que s'autrege damb era fe en objècte estimat, naturau en tot gran amor. Ana, alavetz, non ac podec evitar, plorèc, plorèc, en tot sénter per aquera Inés ua pietat infinita. Que non ère ja ua scèna erotica çò qu'era vedie aquiu; ère quauquarren religiós; era anma sautaue entàs idèes mès nautes, entath sentiment mès pur dera caritat universau... non sabie a qué; aquerò ère que se sentie defalhir de tanta emocion.

Es lèrmes dera Regenta arrés les notèc. En Alvaro solet vedec qu'eth vrente se li botjaue mès rapidament e que se li lheuaue mès quan respiraue. S'enganhèc er òme de mon; credec qu'era

emocion acusada per aqueth alend violent la costaue era sua galharda e proxima preséncia, credec en un influx *purament fisiologic* e per pòc se pèrd... Cerquèc a paupes eth pè d'Ana... en madeish moment qu'era, pòc a pòc, auie arribat a pensar en Diu, en amor ideau, blos, universau qu'abraçaue ath Creador e ara creatura... Erosament entada eth, Mesia non trapèc entre era huelharaca des cotilhons, cap pè d'Anita, que venguie d'apuar es dus ena cagira d'Edelmira.

Era convèrsa entre Don Juan e eth Comendador hec ara Regenta tornar ena realitat deth drama e fixar-se era testudaria deth brave Ulloa; Coma qu'era imaginacion s'auie entestat en comparar çò que passaue en Vetusta damb çò que passaue en Sevilla, sentec superticiosa pòur quan vedec eth mau que parauen aqueres aventures deth libertin andalús; eth trait de pistòla que damb eth Don Juan apraiaue es sòns compdes damb eth Comendador la hec tremolar; siguec ua presentida terribla. Ana vedec, de ressabuda, coma ara lum d'un relampit, a en Victor vestit de velot nere, damb jupon e capa cuerta, banhat en sang, capensús, e a en Alvaro damb ua pistòla ena man, dauant deth cadavre.

Era Marquesa didec dempús de quèir era cortina qu'era non suportaue mès Tenorio.

- Jo me'n vau, hilhs mèns; non me shaute veir cementèris ne esquelets; massa temps li quede a un entad aquerò; adishatz. Vosati quedatz-vos, se voletz... Jesús! es onze e mieja, non s'acabe aquerò tàs dues...

Ana, ara quau expliquèc eth sòn espos er argument dera dusau part deth drama, s'estimèc mès her-se a vier era impression dera prumèra, que l'auie encantat, e gessec damb era Marquesa e Mesia.

Edelmira se quedèc damb en Victor e Paco.

- Jo amiarè ara mainada e vos deishatz-me ad aguesta en casa, senhora Marquesa, didec Quintanar.

Mesia se didec adiu quan deishèc laguens deth coche as daunes. Alavetz sarrèc un shinhau era man d'Anita que la retirèd espaurida.

En Alvarò entornèc ena lòtja deth Marqués entà balhar convèrsa a en Victor. Qu'èren pans prestadi: Paco auie besonh de qué distreiguessen a Quintanar entà quedar-se solet damb Edelmira; Mesia, que tanti viatges auie utilizat servicis semblables deth Marquesito, anèc a complir damb eth sòn déuer.

Ath delà, tostemp que se l'aufrie, profitaue era ocasion entà sarrar era sua amistat damb eth simpatic aragonés qu'auie d'èster era sua victima, damb eth temps, o pòc de poder auie eth.

Damb mil amors acuelhec Quintanar ath brave mosso e l'expausèc es sues idèes per çò dera literatura dramatica, acabant coma tostemp damb era teoria der aunor, segontes s'entenie en sègle d'aur, quan eth solei non se cogaue enes nòsti domènis.

- Guardatz, didie en Victor, ath quau ja escotaue damb interès en Alvaro, guardatz, jo ordinariament sò molt pacific. Arrés diderà que jo, ex-regent dera Audiencia, que me jubilè lèu per non signar mès senténcies de mòrt, arrés diderà, repetisqui, qu'è aguest punt d'aunor besuquet des nòsti ancessors, qu'es porets d'aciu baish criden inversemblable; plan, donc, ne sò segur, m'ac ditz eth còr, que s'era mia hemna (ipotèsi absurda) me fautèsse... que ja l'ac è dit a Tomás Crespo molti viatges... li balhaua ua bona sagnada.
- (Animau! pensèc en Alvaro)
- E per çò que hè ath complice... ò! per çò deth complice... De moment jo manègi era espada e era pistòla coma un mèstre; quan èra afeccionat a representar enes teatres casolans (ei a díder, quan era mia edat e posicion sociau me permetien trabalhar, pr'amor qu'era afeccion encara l'è) comprenent qu'ère molt ridicul lutar mau enes taules, cuelhí mèstre d'escrima e se passèc que demostrè de seguit granes facultats entara arma blanca. Jo sò pacific, ei vertat, jamès m'a balhat arrés cap motiu entà hèr-li ua gratada... mès imaginatz-vos... eth dia que... Donques madeish e molt mès encara posqui díder dera pistòla. A on tachi eth uelh... plan

ben, coma didia, ath complice lo traspassaua; òc, m‘èstimi mès aquerò; era pistòla ei deth drama modèrn, ei prosaica; per tant l’auciria damb ua arma blanca... Mès vau ara mia tèsi... Era mia tèsi ère.... qué?... vo’n brembatz?

En Alvaro non se’n brembaue, mès aquerò d’aucir ath complice damb arma blanca l’auie alarmat un shinhau.

Quan Mesia, ja apròp des tres, tornant entath Casino, sajaue de tirassar ath saunei en tot imaginar scènes voloptuoses d’amor que se prometie convertir en realitat plan lèu, ath costat dera Regenta, protagonista d‘ères, vedec de ressabuda, e ja lèu adormit, era figura vulgara e bravassa d’en Victor. Mès lo vedec entre es prumères asenades deth saunei, vestit de tòga e birret, damb ua espada ena man. Qu’ère era espada de Perales en Tenorio, d’enòrmi rastelièrs.

Anita non se’n brembaue auer soniat aquera net damb en Alvaro. S’esclipsèc prigondament.

Quan se desvelhèc, apròp des dètz, vedec ath sòn costat a Petra, era puncèla ròia e tafurèla, qu’arrie discrètament.

- Qu’è dormit molt, per qué non m’as desvelhat abans?
- Coma qu’era senhora passèc mala net...
- Mala net? jo?...
- Òc, parlàuetz naut, soniauetz a crits...
- Jo?
- Òc, bèra malajadilha.
- E tu m’as entenut des de...?
- Òc, senhora encara non m’auia ajaçat; me quedè a demorar ath senhor, pr’mor qu’Anselmo ei tan bèstia que s’adormís...Venguec eth patron tàs dues.
- E jo è parlat naut...
- Pòc dempús d’arribar eth senhor. Eth non entenec arren. Non volec entrar entà non desvelhar ara senhora. Jo tornè entà veir se dormíetz... se volíetz quauquarren... e me pensè qu’ère ua malajadilha... mès que non gausè desvelhar-vos...

Ana se sentie fatigada. Auie mau gust de boca e cranhie era menaça dera migrana.

- Ua malajadilha!...mès se jo non m’en brembi d‘auer patit...
- Non, que non deuie èster ua malajadilha dolenta... pr‘amor qu’era senhora arrie... hège torns...
- E... e... qué didia?
- Ò... qué didietz! Que non s‘entenie ben... paraules sòltes...nòms...
- Quini nòms? preguntèc Ana damb es caròles rogides, quini nòms? repetic.
- Que cridaue era senhora... ath patron.
- Ath patron?
- Òc, òc, senhora... didíetz: Victor! Victor!

Ana comprenec que Petra mentie. Era lèu tostemp cridaue ath sòn marit Quintanar.

Ath delà, er arridolet non dissimulat dera puncèla aumentaue es sospeches dera senhora.

Carèc e sagèc d’amagar era sua confusion.

Alavetz, apressant-se mès ath lhet e damb votz baisha, Petra didec, ja seriosa:

- S’an hèt a vier aquerò entara senhora...
- Ua carta? de qui? preguntèc damb votz tremolosa Ana, agarrant eth papèr des mans de Petra.

“S’aqueth lhòco s’a depassat!... Ère absurd!“

Petra, dempús d’observar era expression d’espant que se diboishèc en ròstre dera patrona, higec:

- De part deth senhor Magistrau deu èster, pr'amor que se l'a hèt a vier Teresina era puncèla dera senhora Paula.

Ana afirmèc damb eth cap mentre liegie.

Petra gessec sense bronit, coma ua gata. Arrie enes sòns pensaments.

Era carta deth Magistrau, escrita en papèr leugèrament perhumat, e damb ua crotz morada sus era data, didie atau:

"Senhora e amiga mia: aguesta tarde m'auratz ena capèra de cinc a cinc e mieja. Non vos calerà demorar, pr'amor que serà aué era soleta persona que cohèssa. Ja sabetz que non me tocaue sèir-me aué, mès m'a semblat milhor avisar-vos a vos entad aguesta tarde per motius que vos explicarà eth vòste atentiu amic e servidor,

Fermin De Pas".

Que non didie capelhan. "Causa estranha! Ana se n'auie desbrembat deth Magistrau des dera tarde anteriora; ne un solet viatge des dera aparicion d'en Alvaro a shivaau auie passat pera sua tèsta era imatge grèu e airosa deth respectat, estimat e admirat pair espirituau! e ara se presentaue còp sec, coma susprenent-la en pecat d'infidelitat. Per prumèr viatge sentec Ana era vergonha dera sua conducta imprudenta. Aquerò que non auie desvelhat en era era preséncia d'en Victor, ac hège era imatge d'en Fermin... Ara se credie infidèu de pensament, mès causa estranha! infidèu a un òme ath quau non li deuie fidelitat ne l'ac podie déuer".

"Qu'ei vertat, pensaue, auíem quedat que deman peth paitin anaria a conhessar-me... e me n'auia desbrembat! e ara eth auance era confession... Vò que i vaja aguesta tarde. Impossible! Non sò premanida... Damb aguestes idèes... damb aguesta revolucion dera anma...Impossible!"

Se vestic ara prèssa, cuelhec un papèr qu'auie era madeisha flaira qu'eth deth Magistrau, encara que mès fòrta, e l'escriuec a en Fermin ua carta molt doça damb man tremolosa, trebolada, coma se cometesse ua felonia. L'enganhaue; li didie que se sentie mau, qu'auie auut migrana e li suplicaue que la desencusèsse; qu'era l'avisarie...

Autregèc a Petra eth papèr mentidèr e li dèc era orde d'amiar-lo ara sua destinacion de seguit e sense qu'eth senhor se'n sabesse.

En Victor ja auie manifestat diuèrsi viatges era sua non conformitat, coma eth didie, damb aquera freqüéncia deth sacrament dera confession; coma que cranhie que se l'auesse coma pòc energic, e n'ère efectivament ena sua casa, tarabastaue quan s'emmaliciaue molt.

Entà evitar eth rambalh, shordaire, encara que sense conseqüéncies, Ana procuraue qu'eth sòn espós non se'n sabesse d'aqueres freqüentes escapatòrias ara catedrau.

"Que non podie presumir eth brave senhor qu'èren entath sòn ben!"

Petra auie estat cuelhuda coma confidenta e complice d'aguesti innocents secretets. Mès era sirventa, simulant creir es motius que didie era sua patrona entà amagar era sua devocion, sospechaue orrors.

Anaue entara casa deth Magistrau damb era carta e pensaue:

- Çò que me pensaua, a parelhs! que les a a parelhs! un diable e er aute sant. *Atau ena tèrra coma en cèu!"*

Ana siguec pendent tot eth dia inquieta, descontenta d'era madeisha; non se n'empenaïe d'auer botat en perilh eth sòn aunor, balhant ales (aumens siguessen de subtila gasa espirituau) ara audàcia amorosa d'en Alvaro; non li hège dò enganhar ath praube en Victor, pr'amor que li reservaue eth còs, era sua proprietat legitima... mès pensar que non se n'auie brembat deth Magistrau ne un solet còp ena net anteriora, a maugrat d'auer estat pensant e sentent tantes causes sublimes!

“E ath delà, l’enganhaue, li didie qu’ère malauta entà desencusar-se de veder-lo... que l’auie pòur!... e enquia e tot er estil doç, lèu amorós dera carta ère tradidor... aquerò non ère digne d’era! Entà en Victor auie de sauvar eth còs, mès entath Magistrau non l’auie de reservar era anma?“

Capitol XVII

Tath finau d'aqueth madeish dia, qu'ère eth des Defunts, Petra l'anoncièc ara Regenta, que passejaue peth *Parc*, entre es eucaliptus de Frigilis, era visita deth senhor Magistrau.

- Aluga era lampa deth gabinet e abans hè-lo passar en uart... didec Ana susprenuda e estonada e un shinhau espaurida.

Eth Magistrau passèc peth pati entath *Parc*. Ana lo demoraue seiguda laguens dera glorieta. "Ère beròia era tarde, semblaue de seteme; non se tardarie massa eth bon temps, dempús queirie eth cèu hèt aigua sus Vetusta..."

Tot aquerò se didec ara prumeria. Ana se trebolèc quan eth Magistrau s'atrevic a preguntar-li sus era migrana.

"Se n'auie desbrembat dera sua mentida!" Expliquèc çò milhor que podec era sua preséncia en Parc a maugrat dera migrana.

Eth Magistrau confirmèc era sua sospecha. L'auie enganhat era sua doça amiga.

Qu'ère eth clèrgue esblancossit, li tremolaue un shinhau era votz, e se botjaue de contunh en balançador qu'en eth se l'auie convidat a sèir-se.

Seguien parlant de causes indiferentes e Ana demoraue damb temor qu'en Fermin abordèsse eth motiu dera sua extraordinària visita.

Era vertat ère qu'eth motiu... non se podie explicar. Qu'auie estat un còp de mau umor, ua gessuda de ton que ja lèu sentie, e qu'era sua causa de cap manèra podie eth explicar ad aquera senhora.

Eth Chato, eth clèrgue que servie d'esbirra ara senhora Paula, auie eth vici d'anar ath teatre desguisat. Auie cuelhut aguesta afeccion enes nòns tempsi d'espionatge en seminari; alavetz eth Rector lo manaue entath *paradís* entà delatar as seminaristes que vedesse per aquiu; ara eth Chato anaue peth sòn compde. Auie estat en teatre era net anteriora e auie vist ara Regenta. A londeman, peth maitin, ac sabec era senhora Paula, e pendent eth dinar, en un incident dera convèrsa, auec era amabilitat de balhar-li era notícia ath sòn hilh.

- Non creigui qu'aguesta senhora age anat ager en teatre.
- Donques jo me'n sai per un que l'a vist.

Eth Magistrau se sentec herit, li hec dò veder-se en ridicul per tòrt dera sua amiga. Qu'ère eth cas qu'en Vetusta es beati e *toti es devòis* considerauen eth teatre coma recreacion proïbida pendent eth Quareme e pendent quauqui auti dies der an, coma eth dia de *Todos los Santos*. Moltes senhores abonades auien deishat era sua lòtja desèrta era net anteriora, sense perméter era entrada en era a ad arrés entà senhalar atau era sua milhor protèsta. Era de Pàez non i auie anat, era senhora Petronila, ei a díder, *El Gran Constantino*, non i anaue jamès, mès auie abonades a quate nebodes, e tanpòc les auie consentit assistir.

"E Ana, que passaue coma hilha predilècta de confession deth Magistrau, per devòta en exercici, s'auie presentat en teatre en ua net proïbida, trincant damb tot, hènt veir que non respectaue es pietosi escrupuls, donques que precisament era non soentejaue semblable lòc... E precisament aquera net..."

Eth Magistrau auie gessut dera sua casa desengustat. "Ada eth non l'importaue qu'anèsse o non ath teatre de moment, mès arribarie eth temps que serie ua auta causa; mès era gent mormolharie; en Custodio, er Arcedian, toti es sòns enemics s'en burlarien, parlarien dera escassa fòrça qu'eth Magistrau exercie sus es sòns penitents... Cranhie et ridicul. Eth tòrt qu'ère sòn que se tardaue massa en sarrar es avitzi dera devocion dera senhora Ana".

Arribèc ena sacristia e trapèc ar Archiprèst, ar illustre Ripamilan, discutint coma se se tractèsse d'un

assaut d'escrima, damb gèsti e còps de man en aire; eth sòn contendent ère er Arcedian, eth senhor Mourelo, que damb mès cauma e arrint, tenguie qu'era Regenta o non ère devòta de bona lei, o non auie d'auer anat ath teatre era net de *Todos los Santos*.

Ripamilan cridaue:

- Senhor mèn, es deuers sociaus son per dessús de tot...

Eth Dean s'escandalizèc.

- Ò! ò! didec, aquerò non, senhor Archiprèst... es déuers religiosi...es religiosi... aquerò ei...

E cuehec un povàs de rapè trèt de mala manèra d'ua caisha de nacre. Atau solie eth acabar es moments complicadi.

- Es déuers sociaus... son molt respectables, plan, didec eth canonge parent deth Ministre, ath quau era proposicion l'auie semblat favorabla, e per tant digna d'aprobacion per part d'un cosin de Notari major deth règne.
- Es déuers sociaus, repliquèc Glocester tranquil, damb siròp enes paraules, pausades e soslinhades, es déuers sociaus, damb eth vòste permís, son molt respectables, mès Diu vò, consentís era sua infinita bontat que siguen tostemp en armonia es déuers religiosi...
- Absurd! didec eth Dean, barrant damb un còp era caisha de nacre.
- Absurd! afirmèc eth canonge regalista.
- Senhors, es déuers non pòden contradider-se; eth déuer sociau, per èster tau déuer, non se pòt opausar ath religiós... qu'ac ditz eth respectable Taparelli...
- Tapa qué? preguntèc eth Dean. Non me vengatz damb alemanhs... Aguest Mourelo tostemp a estat un eretge...
- Senhors, qu'èm dehòra dera qüestion, cridèc Ripamilan, eth cas ei...
- Que non ei aquerò, persutèc Glocester, que non volie en preséncia d'en Fermin sostier era sua tèsi dera escassa religiositat dera Regenta.

Qu'auec era adretia d'amiar era convèrsa ath *terren filosofic*, e d'aquiu ath teologic, que siguec coma botar aigua ath huec. Aqueres venerables dignitats professauen ara sagrada sciéncia un respècte singular, que s'estaue en non voler parlar jamès de *causes nautes*.

A en Fermin li siguec pro aquerò qu'entenec en entrar ena sacristia entà comprèner que s'auie comentat aquerò deth teatre. Era sua mala encolia anèc aumentant. "Ac sabie tota Vetusta, era sua influéncia morau auie perdut credit...e era autora de tot aquerò auie era crudeutat de remir-se a ua cita". Eth l'ac auie balhat entà dider-li que non auie de cohessar-se pes maitins, senon pera tarde, pr'amor qu'atau eth public non se fixarie en eri damb massa atencion..."Vos auetz de cohessar entre totes, e ath delà quauqui dies que non se sàpie que me seigui en confessionari; jo vos avisarè e alavetz... poiram parlar mès estona". Tot aquerò auie pensat dider-li aquera tarde, e era responie que... "auie mau de cap!" Ena casa de Páez tanben li parlèren der escandal deth teatre: "I auien anat diuèrses daunes qu'auien prometut non anar-i, e i auie anat Ana Ozores que jamès i anaue".

Eth Magistrau gessec de casa dera Páez alendand; er arridolet burlesc d'Olvido, que ja s'amagaue, l'auie botat furiós...

E sense pensar çò que hège, anèc de dret entara Plaça Naua, s'auie metut ena Rinconada e auie picat ara pòrta dera Regenta... Plan per aquerò ère aquiu.

Qui auie d'explicar semblable motiu d'ua visita?

En veir qu'Ana auie mentit, qu'estaue ben e auie cercat ua enganha entà non acodir ara cita, era mala encolia d'en Fermin arribèc ar anuèg e li calec tota era fòrça de costum entà tier-se e seguir arridolent.

"Quini drets auie eth sus aquera hemna? Cap. Com dominar-la se volie revoutar-se? Non i auie

manèra. Peth terror dera religion? Ridicul. Era religion entad aquera hemna jamès poirie èster un terror. Pera persuasion, per interès, pera afeccion? Eth non podie vantar-se d'auer-la persuadida, interessada e mens enamorada dera manèra espirituau ara quau aspiraue".

Que non auie mès remèdi qu'era diplomàcia. "Umilia-te e ja te vantaràs", ère era sua norma, que non auie arren a veir damb era promesa evangelica.

Dauant des ahèrs vulgars dera convèrsa qu'amiauen tralhes de succedir-se enquiar infinit, eth Magistrau, que non se'n volie anar sense hèr quauquarren, botèc punt finau as sues paraules damb ua pausa longa e ua guardda prigonda e trista ara vòuta estelada. Ère seigut ena entrada dera glorieta.

Ja auie escurit, encara que non hège hered aquiu, o aumens non lo sentien. Ana auie contestat a Petra quan anoncièc aguesta que i auie lum en gabinet:

- Plan ben, ara i vam. Eth Magistrau auie dit que s'era senhora Ana se trapaue ben, non ère dolent estar-se en aire liure.

Eth silenci d'en Fermin e era sua guardada as esteles indiquèren ara dauna que s'anaue a tractar de quauaqurren grèu.

Atau siguec. Eth Magistrau didec:

- Encara non vos è explicat se per qué pretenia que venguéssetz ara catedrau aguesta tarde. Volia dider-vos, e per aguest motiu è vengut, ath delà de que m'interessaue saber se com vos trapàuetz, volia dider-vos que non creigui convenent que vos cohessetz peth maitin.

Ana preguntèc eth motiu damb es uelhs.

- Que i a diuèrsi motius: en Victor, que segontes vos m'auetz dit, non vò que soentegetz era glèisa, e mens que maitietz entad aquerò, s'alarmarà mens se vos i anatz pera tarde... e enquia e tot molti viatges non se'n saberà. Que non i a cap enganha en aquerò. Se pregunte, se li ditz era vertat, mès se care... se care. Coma que se trate d'ua causa innocenta, non i a cap enganha ne bric de simulacion.
- Aquerò ei vertat.
- Un aute motiu. Peth maitin jo cohèssi pòqui viatges, e aguesta excepcion hèta ara a favor vòste hè mormolhar as mèns enemics, que son molti e d'infinites classes.
- Vos auetz enemics?
- Ò, amiga mia! compda es esteles se pòs, e senhalèc eth cèu, eth nombre des mèns enemics ei infinit coma es esteles.

Eth Magistrau arric coma un martir entre es ahlames.

Era senhora Ana sentec terribles racacòrs per auer enganhat e desbrembat ad aqueth sant baron, qu'ère perseguit per çò des sues vertuts e ne tansevolh se planhie. Aqueth arridolet, e era comparason des esteles l'arribèren ena anma ara Regenta. "Auie enemics!" pensèc, e l'entrèren veements desirs de defener-lo contra toti.

- Ath delà, seguic en Fermin, i a senhores que se tien coma devòtes, e cavalièrs, que se cren molt religiosi, que se divertissen en tot observar qui entre e qui ges des capères dera catedrau; qui se cohèsse soent, qui se'n desbrembe, guaire se tarden es confessions... e tanben d'aguestes petòfies se'n profiten es enemics.

Era Regenta se rogit tota sense saber exactament eth perqué.

- De sòrta, amiga mia, seguic De Pas, que no credia oportun persutar en darrèr punt, de sòrta, que serà milhor qu'acodigats ara ora normau, entre es autes. E bèth còp, quan ajatz moltes causes entà dider, m'avisatz damb temps e vos senhalarè un dia d'aqueri que no me tòque

cohessar. Aquerò non ac saberà arrés, donques que non deuen èster tan miserables que mos seguisquen es passi...

Ara Regenta aquerò des dies excepcionaus li semblaue mès riscat que tot, mès non volec opausar-se ath benedit en Fermin en arren.

- Senhor, jo harè tot çò que digatz, vierè quan m'ac indiquetz; era mia confiança qu'ei botada en vos. A vos solet en mon è dubèrt eth mèn còr, vos sabetz tot çò que jo pensi e senti... de vos demori era lum ena escurina que tanti viatges m'enròde...

Ana quan didec aquerò notèc qu'eth sòn lenguatge se hège entonat, causa impròpria d'era, e se posèc; aqueres metafòres semblauen mau, mès que non sabie dider de cap auta manèra es sues causes se non parlaue damb ua claretat excessiua.

Eth Magistrau que non pensaue ena retorica, sentec un consolament en enténer ara sua amiga parlar atau.

S'encoratgèc... e parlèc d'aquerò que lo mortificaue.

- Atau, donc, hilha mia, usant o dilhèu abusant d'aguest poder discrecionau (arridolet e inclinacion deth cap) me vau a perméter pelejar-vos un shinhau...

Nau arridolet e ua guardada sostenguda, des pòques que se permetie.

Ana auec ua pòur mainadenca que l'emberic molt coma ac podec notar e ac notèc De Pas.

- Ager siguéretz vos en teatre.

Era Regenta dauric es uelhs molt, coma dident sense pensar: e aquerò qué?

- Ja sabetz que jo, normaument, sò enemic des preocupacions que cuelhen per religion molti esperits amendridi... a vos non solet l'ei licit anar enes espectacles senon que vos ei convenent; qu'auetz besonh de distraccions; eth vòste senhor marit demane coma un sant; mès ager... qu'ère dia proïbit.
- Ja non me'n brembauae, credia que... Era vertat... me semblèc...
- Qu'ei normau, Anita, ei molt normau. Mès que non ei aquerò. Ager eth teatre ère espectacle tan innocent, entà vos, coma era rèsta der an. Eth cas ei qu'era Vetusta devòta, qu'a tot darrèr ei era nòsta, era qu'exagerant o non cèrtes idèes, s'aprèsse mès ara nòsta manèra de veir es causes... aguesta respectabla part deth pòble guarde coma un escandal era infraccion de cèrts costum pietosi...

Ana arroncilhèc es espatles. "Non comprenie aquerò... Escandal! Era qu'en teatre auie arribat, d'idèa grana en idèa grana, a sénter un entosiasme artistic religiós que l'auie edificat!"

Eth Magistrau, damb ua soleta guardada, comprenec qu'era sua clienta (eth ère un mètge der esperit) se resistie e préner era medecina; e pensèc, rebrembant era allegoria dera pala: "Non vò tanta pinent, hèm-la mès semblabla ara planhèra".

- Hilha mia, eth mau non s'està en que vos ajatz perdut quauquarren; era vòsta vertut non perilhe, plan, damb aquerò qu'auetz hèt...mès... (tornada ath ton hestiu) e eth mèn petit orgulh de mètge? Un malaut que se revòute...que non se passe arren! S'a mormolhat, s'a dit qu'es hilhes de confession deth Magistrau non an de crànher era sua manja estreta quan assistissen ath *Don JuanTenorio*, en sòrta de pregar pes defunts.
- S'a dit aquerò?
- Tè! En San Vicente, ena casa dera senhora Petronila, que vos a defenut, e enquia e tot ena catedrau. Eth senhor Mourelo dobtaue dera pietat dera senhora Ana Ozores de Quintanar...
- De sòrta... qu'è estat imprudenta... que vos è botat en ridicul...?

- Per Diu, hilha mia! A on anaram a parar! Aguesta imaginacion, Anita, aguesta iumaginacion! Quan manaram en era? Ridicul! Imprudent!...A jo non me pòden calar en ridicul senon aqueres accions des que ne sò responsable, non compreni eth ridicul de ua auta manèra... vos non auetz estat imprudenta, auetz estat innocenta, non auetz pensat enes lengües ocioses. Tot aquerò non ei arren, e pensatz de vertat que jo ne'n vau a hèr de charradisses insubstanciaus... Que tot a estat ua badinada...entà arribar en un punt mès important, que tanh ad aquerò que mos interèsse, ara garison deth vòste esperit... en aquerò que depen dera part morau. Ja sabetz que jo creigui qu'un bon mètge (non precisament eth senhor Somoza, qu'ei persona excellenta e mètge regular) poirie ajudar-me molt.

Pausa. Eth Magistrau dèishe de guardar es esteles, aprèsse un shinhau eth sòn balançador ara Regenta e seguic:

- Anita, encara qu'en confessionari jo m'atrevisqui a parlar damb vos coma un mètge dera anma, non solet coma prèire qu'estaque e destaque, per rasons molt serioses, que ja coneishetz, a maugrat de qué aquiu è arribat a coneisher pro aproximadament era realitat.... aquerò que passe per vos... ça que la, creigui... (li tremolaue era votz, cranhie riscar massa) creigui... qu'era eficàcia des nòstes convèrses serie màger, se bèth còp parlèssem des nòstes causes dehòra dera Glèisa.

Anita, qu'ère ena escurina, sentec huec enes caròles e per prumèr viatge, dès que lo tractaue, vedec en Magistrau a un òme, un òme beròi, fòrt; qu'auie fama entre cèrta gent maupensada d'enamorat e d'atrevit. En silenci que seguic as paraules deth Provedidor, s'entenec era respiracion agitada dera sua amiga.

En Fermin seguic, tranquil:

- Ena Glèisa i a quauquarren qu'impause resèrva, qu'empedís analizar cèrts punts molt interessants; tostemp auem prèssa, e jo... non posqui prescindir deth mèn caractèr de jutge, sense mancar ath mèn déuer en aqueth lòc. Vos madeisha non parlatz aquiu damb era libertat e extension que son precisses entà compréner tot aquerò que se vò díder. Aquiu, ath delà, semble inutil parlar de çò que non ei pecat o aumens peth camin d'eth; hèr eth compde des bones qualitats, per exemple, ei lèu ua profanacion, non se tracte aquerò aquiu; e, totun, entath nòste objectiu, aquerò ei tanben indispensable. Vos qu'auetz liejut, sabetz perfèctament que molti clèrgues qu'an escrit sus es costums e caractèr dera hemna deth sòn temps, an recargat es ombres, an aumplit es sòns quadres de nere... pr'amor que parlauen dera hemna deth confessionari, era que conde es sues fautes e s'estime mès exagerar-les qu'amagar-les, era que care, coma ei aquiu naturau, es sues vertuts, es sues graneses. Exemple d'aquerò ne pòt èster, sense gésser d'Espanha, eth celèbre Archiprèst de Hita, Tirso de Molina e d'auti molti...

Ana escotaue damb era boca dubèrta. Aqueth senhor parlant damb era doçor d'un arriuet que cor entre flors e arena fina, l'encantaue. Ja non pensaue enes hastigoses calomnies des enemics deth Magistrau. Ja non se'n brembaue de qué aqueth ère òme, e s'aurie seigut sense pòur enes sòns jolhs, coma auie entenut a díder que hègen es senhores damb es cavalièrs enes tramvies de New York.

- Plan, donc, seguic en Fermin, nosati auem besonh de tota era vertat; non solet dera vertat lèja, senon tanben dera beròia. Entà qué mos cau guarir çò de san? Entà qué talhar eth membre util? Fòrça causes des que me n'è encuedat que vos non vos atrevitz a parlar ena capèra, ne sò segur de qué les expausarietz aciu, per exemple, sense cap inconvenent... e aguestes confidéncies amistoses, familhars, son es que jo trapi mens. Ath delà, vos auetz de besonh non solet de qué vos censuren, que vos corregisquen, senon que vos encoratgen tanben, laudant sincèra e e nòblament era molta part bona que i a enes idèes e enes accions que vos credetz complètament dolentes. E en confessionari non s'a d'abusar d'aguesta analisi justa, mès encara, estranha ath ribunau dera peniténcia.... e pro d'arguments, que ja

m’auetz comprenut des deth prumèr, perfèctament. Mès vaquí eth darrèr, ara que m’en brembi. D’aguesta manèra, parlant deth nòste plaid dehòra dera catedrau, non cau que vengatz a cohessar-vos massa soent, e arrés poirà díder se frequentatz o non frequentatz eth sacrament massa; e ath delà, podem despachar mès lèu eth compde des pecats e des pecadets, es dies de confession.

Eth Magistrau ère estonat dera sua audàcia. Aqueth plan, que non auie premanit, ère solet ua idèa vaga qu‘auie hèt enlà molti viatges per çò de temerària, auie estat un atreviment dera passion, que podie auer espaurit ara Regenta e hèr-la sospechar dera intencion deth sòn confessor. Dempús dera sua audàcia eth Magistrau tremolaue, demorant es paraules d’Ana.

Ingenua, afogada peth projècte, convençuda pes rasons expausades, parlec era Regenta a glopassades, coma solie de quan en quan, e balhèc as motius expausadi peth sòn amic, naua fòrça damb eth calor des sues poetiques idèes.

Ò; plan, aquerò ère milhor; sense prejudici de contunhar en temple eth bon trabalh començat entà balhar a Diu çò qu‘ei de Diu. Ana acceptaue aquera amistat pietosa que s’aufrie a escotar es sues confidéncies, a dar conselhs, a consolar-la ena ariditat d’anma que la tormentaue soent.

En Magistrau escotaue ara recuelhut en un silenci contemplatiu, apuaue eth cap, amagat ena ombra, en ua barra de her dera paret dera glorieta, qu‘en era s’entortilhauen eth gensemin e era maire-selva; era loquacitat d’Ana li sonaue a glòria, es paraules expansiues, plies de particules deth còr d’aquera hemna, exaltada en parlar des sues tristeses damb era esperança deth consolament, anauen queiguent ena animositat deth Magistrau coma un adaiguament perhumat; era sequetat despareishie, era tension se convertie en mofla hloishèra. “Parla, parla atau, se didie eth clèrgue, benedida sigue era tua boca“.

Non s’entenie qu’era votz doça d‘Ana, e de quan en quan, eth bronit des huelhes que queiguien o qu‘era brisa, a penes sensibla aquera net, botjaue sus era arena des corsères.

Ne eth Magistrau ne era Regenta se’n brembauen deth temps.

- Qu’auetz cent viatges rason, didie era, jo è besonh d’ua paraula d’amistat e de conselh molti dies que senti descoratjament que m’arringuen totes es idèes bones e solet me dèishe tristesa e desesperacion...
- Ò, non, aquerò non, Anita, desesperacion! quina paraula!
- Ager pera tarde, non podetz imaginar-vos se com èra jo
- Molt engüejada, vertat? Es campanes?...

Eth Magistrau arric...

- Non arrigatz: que deuen èster es nèrvis, coma ditz Quintanar, o çò que sigue, mès jo èra plia d’un orrorós engüeg, que deuie èster un gran pecat...se jo lo podessa remediar.
- Que non s’a de díder atau, interrompec eth Magistrau, botant ena votz era mès grana suavitat que podec. Non serie un pecat aguest engüeg se se podesse remediar, serie un pecat se non se volesse remediar; mès gràcies a Diu se vò e d’aquerò se tracte, amiga mia.

Ana, ara quau es confessions l’embriagauen, quan sabie qu‘ac comprenie eth sòn confident tot, o lèu tot de çò qu‘era li volie díder, se decidic a dider-li ath Magistrau *tot çò d’aute*, çò qu‘auie arribat darrèr deth hàstic d’aquera tarde... Non amaguèc senon aquerò qu’era auie coma causa purament ocasionau; non parlèc d’en Alvaro ne deth shivau blanc.

- D’auti viatges, didie, aquera sequetat se convertís en plors, en ansia de sacrifici, en prepausi d’abnegacion... vos ac sabetz. Mès ager, era exaltacion cuelhec un auta direccion... jo non sai explicà’c ben... non sai explicà’c ben... digui coma jo posqui parlar... ath pè dera letra ei pecat, ei ua revòuta, ei orrible... mès tau coma jo lo sentia non...

Eth Magistrau entenec alavetz çò que l'auie arribat ena anma dera sua amiga pendent aqueres ores de revolucion, qu'Ana reputaue ja celèbres ena istòria deth sòn solitari esperit. Encara qu'era non explicaue exactament çò qu'auie sentut e pensat, eth ac entenie perfectament.

Mès trabalh li costèc endonviar com podie auer arribat Ana a pensar en Diu, a sénter trenda e prigonda pietat damb eth motiu de *Don Juan Tenorio*.

"Ana didie que lèu ère hòla, mès qu'aquerò non ère nau entada era; que molti viatges l'auie arribat ath miei d'espectacles que non auien arren de religiosi, sénter pòc a pòc era influéncia d'ua pietat consoladora, lèrmes d'amor de Diu, esperança infinita, caritat sense limits e ua fe qu'ère ua evidéncia... Un dia dempús d'auer autrejat ua pesseta a un mainatge praube entà crompar un glòb de goma, coma d'auti que venguien de repartir-se entre es mainatges, l'auie calut amagar eth ròstre entà que non la vedessen plorar; aqueri plors qu'eren ath principi molt amargants, dempús, per gràcia des idèes qu'auien anat gessent en sòn cervèth, auie estat mès doç, e Diu auie deishat ena sua anma ua votz potenta, ua man qu'amorassaue es aspròs deth laguens... Qué sabie era? Non podie explicar-se". E suplicaue ath Magistrau que la comprenesse. "Pr'amor qu'era net anteriora s'auie passat quauquarren semblable, quan vedec ara prauba novícia, Sor Inés, quèir enes braci de Don Juan... ja vedie eth Magistrau quina situacion tan pòc religiosa... plan, donc, era, de ua o ua auta manèra, en sénter pietat d'aquera innocenta enamorada... auie arribat a pensar en Diu, a estimar a Diu, a sénter a Diu molt apròp... ne mès ne mens eth dia que li regalèc a un mainatge un glòb de colors. Qué ère aquerò? Pro sabie era que non ère pietat vertadèra, que damb semblables enventides non guanhaue arren entà Diu... mès, non serien tanpòc mès qu'es nèrvis? Serien indicis perilhosi d'un esperit aventurèr, exaltat, torçat des dera mainadesa?"

"Qu'auie de tot". Eth Magistrau, sajant de véncer era exaltacion que l'auie comunicat era sua amiga, volec parlar damb cauma e prudéncia. "Qu'auie de tot. Auie un tresòr de sentiment que se podie profitar entara vertut; mès tanben i auie un perilh. Era net anteriora eth perilh auie estat gran (e aquerò ac didie sense saber arren dera preséncia d'en Alvaro ena lòtja d'Anita) e ère de besonh evitar era repeticion d'accèssi de tau sòrta".

Qu'auie parlat era Regenta d'ansietats invencibles, deth desir de volar mès enlà des estretes parets deth sòn casalon, de sénter mès, damb mès fòrça, de víuer entà quauquarren mès qu'entà vegetar coma es autes; qu'auie parlat tanben d'un amor universau, que non ère ridicul encara que s'en burlèssen es que non lo comprenien... auie arribat a díder que serie ipocrita s'asseguraue qu'ère pro entà arténher es desirs que sentie, era afeccion doça, hereda, prosaica, distrèta de Quintanar, autrejat as sues comèdies, as sues colleccions, ath sòn amic Frigilis, e ara sua escopeta...

- Tot aquerò, (higec eth Magistrau dempús de presentà'c de forma resumida) de tan perihós, tocaue eth pecat.
- Òc, dit atau, coma jo ac è dit, òc... mès coma ac senti, non, ò! ne sò segura de qué, tau coma ac senti, arren d'aquerò qu'è dit ei pecat... sentè'c. Perilh plan que ne i deu auer, solide, mès non pecat! Ath delà (cambiament de votz) aquerò dit... ei ridicul, sone a romanticisme vulgar; ja ac sai...mès non ei aquerò, non ei aquerò!
- Qu'ei que jo non ac compreni coma vos ac didetz senon coma vos ac sentetz, amiga mia, cau que me creigatz; ac compreni coma ei... Mès totun aquerò, i a perilh de qué arribe a èster pecat, per çò d'èster un perilh... Deishatz-me parlar a jo, Anita, e veiratz se com mos entenem. Eth perilh que i a, didie, s'aprèsse ath pecat... mès higi, serà pecat clarament se non s'aplique tota era energia dera vòsta arderosa anma a un objècte digne d'era, digne d'ua hemna aunèsta, Ana. Se deisham que tornen aguesti accèssi sense auer premanit un trabalh de vertut, exercici san... eri tornaràn en camin rapid, eth deth vici; credetz-me, Anita. Qu'ei molt sant, molt bon que vos, damb motiu de balhar a un mainatge un glòb de colors, arribetz a pensar en Diu, a sénter aquerò que cridatz vos era preséncia de Diu; se quauquarren de panteïsme i pòt auer en çò que didetz, non ei perilhós, per çò de tractar-se de vos, e jo m'encargaria, en quinsevolh cas, de talhar aguest mau d'arraïc; mès ara non se tracte d'aquerò. Que non ei sant ne ei bon, amiga mia, qu'en veir a un libertin ena cramba d'ua

monja... o a ua monja ena casa d'un libertin e enes sòns braci, vos ajatz de tier-vos a pensar en Diu, damb eth motiu des abraçades d'aqueri sacrilègs aimants. Aquerò ei dolent, aquerò ei mespredar es camins naturaus dera pietat, ei mespredar damb orgulh egoïsta era sana morau, sajant, per abismes e hièms e tota sòrta de poiridura, d'arribar a on es justi arriben per molt desparièrs camins. Desencusatz-me se parli damb aguesta severitat. En aguest moment qu'ei indispensable.

Hec ua pausa eth Magistrau entà observar s'Ana pujaue dificultosament aquera pala que li botaue en camin.

Ana caraue, meditant es paraules deth confessor, recuelhuda, seriosa, calada enes sues reflexions. Sense encuedar-se'n d'aquerò, l'agradaue aquera energia, se compladie en aquera oposicion, estimaue mès que vantaries e elògis es frases fòrtes, lèu dures deth Magistrau.

Eth quau seguic, hloishant era còrda:

- Ei necessari, e urgent, molt urgent, profitar aguestes bones tendéncies, aguesta predisposicion pietosa; que d'aguesta manèra la cridarè ara, pr'amor que non ei eth moment d'explicar-vos es grads, camins e descamins dera gràcia, matèria plan delicada, perilhosa... Didia que cau profitar aguestes tendéncies ara pietat e ara contemplacion, que son en vos molt ancianes, donques que ja vien dera mainadesa, en benefici dera vertut... e mejançant causes santes. Vaquí eth perqué de moltes ocupacions deth cristian, eth perqué deth culte extèrn, mès visible e enquia e tot cridaire ena religion vertadèra qu'enes heredes confessions protestantes. Qu'auetz besonh d'objèctes que vos suggerisquen era idèa santa de Diu, ocupacions que vos aumplisquen era anma d'energia pietosa, que satisfesquen es vòsti instints, coma vos didetz, d'amor universau... Tot aquerò, donc, hilha mia, se pòt aquerir, satisfèr e complir ena vida, aparentament prosaica e enquia cursi, coma la cridarie era senhora Obdulia, d'ua hemna pietosa, d'ua... *beata*, entà tier era paraula lèja, *escandalosa*. Òc, amiga mia, (eth Magistrau arrie en díder aquerò) çò que vos cau, entà padegar aguesta set d'amor infinit... ei èster *beata*. E ara sò jo eth que vò que vos me comprenatz, e que non me cuelhatz era letra e deishetz er esperit. Vos cau èster beata, ei a díder, non vos auetz de contentar en cridar-vos religiosa, cristiana, e víuer coma un pagan, credent aguestes vulgaritats de qué çò essenciau ei eth hons, qu'es menudalhes deth culte e dera disciplina son entàs esperits petits e indiscrets; non, hilha mia, non, çò essenciau ei tot; era forma e eth hons: e semble naturau que Diu li digue a ua hemna que sage d'estimar-lo: "Hilha, entà brembar-te'n de jo non te cau pensar qu'en Zorrila ath quau se la acodic pintar es amors d'ua monja e un libertin; vene en mèn temple, e aquiu traparàn es sensi incentiu dera anma entara oracion, entara meditacion e entà aguesti actes de fe, esperança e caritat que son tot eth mèn culte en resumit..."

Anita, en enténer aguest lenguatge familhau, lèu graciós, deth Magistrau, damb motiu de causes tan granes e sublimes, sentec lèrmes e arridolets barrejadi, e plorèc arrint coma Andromaca.

Era net passaue ath mès córrer. Era tor dera catedrau, qu'espiaue as interlocutors dera glorieta des de luenh, entre era broma que començaue a pujar per aqueth costat, deishèc enténer tres campanades coma un avís. Li semblaue que ja auien parlat pro. Mès eri non enteneren eth senhau dera tor que susvelhaue.

Petra siguec qui didec, entada era, des dera ombra deth pati:

- Es ueit mens quart! E non an intencion de carar-se...

Era puncèla usclaue de curioser, aventuraue quauqui passi de puntetes entara glorieta, evitant estramuncar damb es huelhes seques entà non hèr bronit; mès cranhie èster vista e arreculaue entath pati des d'a on non podie enténer qu'un mormolh, non paraules. Entenec qu'Anselmo daurie es pòrtes deth vestibul e qu'eth patron pujaue. Correc Petra ath sòn encontre. Se li preguntaue pera

senhora, ère prèsta a mentir, qu‘auie pujat en estatge dusau, enes gòlfes, a on siguesse, entà hèr tau o quau prètzhèt domestic; ère premanida entà amagar era visita deth Magistrau sense qu’arrés l’ac ausse manat; mès credie arribat eth cas d’auançar-se as desirs dera patrona e deth sòn amic en Fermin. “Non l’auien hèt amiar cartes *sense besonh de qué s’en sabesse en Victor*? Donques per qué auie de saber qu‘amiauen mès d’ua ora de charradissa ena glorieta e ena escurina?“

Quintanar non preguntèc pera sua hemna, que non ère aquerò nau entada eth; solie desbrembar-la, mès que mès quan auie bèra causa entre mans. Demanèc lum entath burèu, se seiguec ena sua taula, e separant libres e papèrs, deishèc sus eth pupitre ua envolòpa qu’amiaue jos eth braç. Qu’ère ua maquina de cargar cartochi de fusilh. Venguie d’apostar damb Frigilis qu‘eth hège tantes dotzenes de cartochi en ua ora, e ère dispausat a hèr era pròva.Non pensaue en cap auta causa. Arribèc era lum. Quintanar guardèc damb uelhs prigonds per çò de distrèt a Petra. Era puncèla se trebolèc.

- Escota.
- Senhor?...
- Arren... Escota.
- Senhor?
- Va ben aguest relòtge?
- Òc, senhor, l’auetz balhat còrda ager...
- Atau, donc, son es ueit mens dètz?
- Òc, senhor...(Petra tremolaue, mès seguie prèsta a mentir se li preguntaue pera patrona).
- Plan, donc, ve-te’n. E en Victor se premanic a atacar damb rapiditat cartuchi e mès cartuchi.

Mentretant, eth Magistrau auie explicat longament qué volie balhar a compréner damb aquerò dera vida beata.

“Qu’ère ja temps de qué Ana procurèsse entrar en camin dera perfeccion; es trabalhs preparatius ja se podien balhar coma hèti; se d’autes anauen ena glèisa, enes confraries e en d’auti lòcs ordinaris dera vida devòta damb un esperit rotinari que hège nules aqueres practiques pietoses per çò que hè ara perfeccion; era, Ana, podie trèir grana utilitat entara ocupacion digna dera sua anma d’aqueri madeishi lòcs e ahèrs. Qué auie estat Santa Teresa? Ua monja, ua fondadora de convents; guaires monges auie auut que non auien passat d’ester monges vulgares? Era vida d’ua monja pòt quèir ena rotina tanben, èster pòc meritòria dauant des uelhs de Diu, e bric utila entà satisfèr es ansies d’ua anma arderosa. E, ça que la, ara Santa Doctora, qué mons tan grani, quin Univèrs de soleis non l‘auien balhat aquera vida deth claustre? Era grana activitat qu’ei en nosati madeishi, s’èm capables d’era. Mès s’a de cercar era ocasion enes ocupacions dera vida bona. Ère de besonh qu’Anita frequentèsse en avier es hèstes deth culte; qu’entenesse mès sermons, mès misses, qu’assistisse as novenes, que siguesse dera societat de Sant Vicent, mès ua sòcia activa, que visitèsse as malaus e les susvelhèsse, qu‘entrèsse en Catecisme; ara prumeria taus ocupacions li poirien semblar pesades, insusbstanciaus, prosaiques, desviades deth camin qu‘amie ara pietat prigonda, mès de man en man anarie cuelhent eth gust de tan umils ahèrs; anarie entrant enes misteriosi encantaments dera oracion, deth culte public, qu‘encara que les semble un passatemps frivòl as anmes tebes, as fidèus vulgars, qu’èren en temple sonque damb es sensi, ei un edificant espectacle entad aqueth que sent ua devocion prigonda“.

- Que veiratz vos, didie eth Magistrau, com arribarà eth dia que non vos calerà Zorrilla ne poèta neishut entà plorar de trendesa e de lheuar-se, d’ua en auta, coma vos didetz, enquiara idèa santa de Diu. Qu’a era Glèisa, amiga mia, tan sagacitat enta cercar eth camin des entralhes! Veiratz, veiratz vos, se com arreconeishetz era sabença dera Nòsta Mair en molti rites, en moltes ceremònies e pompes deth culte qu‘ara vos pòden semblar indiferentes, insignificantes. Es nòstes hèstes! Quina causa mes beròia, estimada hilha mia! Arribarà, per exemple, era Nèt de Nadau e vos tieratz era imaginacion en representar-vos es scènes de pura poesia deth Neishement de Jesús... Tornaràn a èster entà vos es que ja semblauen vulgaritats de nadalets, grani poèmes, hònts de trendesa, e ploraratz pensant en Mainatge Diu... e me dideratz alavetz s’aqueres lèrmes son mès doces e fresques qu‘es qu’anet vos

arreigaue eth brave de *Don Juan Tenorio*...

- As sermons de quinsevolh, que non i cau anar, seguic De Pas, encara qu'a viatges era paraula d'un praube prèire de pòble embarre ena sua simplicitat tartrosa tresòrs de vertat, ensenhaments laconics admirables, tralhes de filosofia prigonda e sincèra, parabòles naues dignes dera Biblia; mès coma qu'aquerò son pòqui viatges, conven acodir as sermons d'oradors acreditadi. Escotatz ath senhor Bisbe enes dies qu'eth vò her-se veir. Escotatz... a d'auti boni predicadors que i a... E se non siguesse vanitat intolerabla, higeria escotatz-me a jo quauqui dies d'aqueri que Diu vò que non m'explica mau deth tot. Òc, pr'amor qu'atau coma i a causes que non se pòden dider des deth pulpit, qu'exigissen eth confessionari o era convèrsa familhau, n'a d'autes que demanen eth pulpit, que serie ridicul dider-les de cagira en cagira... per exemple, quauquarren de çò que jo me cau avertir-vos respècte d'aguestes vagues e aparentes visions de Diu en idèa... tocades, hilha mia, de panteïsme, sense que vos vo'n encuedetz d'aquerò.

Encara mès parlèc eth Magistrau entà expausar eth plan de vida devòta qu'auie d'autrejar-se en còs e anma dera sua amiga a compdar de londeman e acabèc tractant peth menut era question des lectures.

Recomanèc en paricular era vida de quauqui sants e es òbres de Santa Teresa e de quauqui mistics.

"Qu'ei pro damb liéger era vida dera Santa Doctora e era de Maria Chantal, Santa Juana Francisca, plan que òc, sabent liéger entre linhes, entà perfeccionar-se, non de seguit, senon mès endauant. Ara prumeria ei un gran perilh eth desalend que còste era comparason entre era pròpria vida e era des sants. Ai de vos se vos desalenatz perque vedetz qu'entà Teresa son pecats moltes accions que vos diderietz dignes d'elògi! Passaratz era vergonha de veir qu'ère vanitat molt grana creder-se brava abans d'èster-ne, cuélher coma votzes de Diu votzes qu'era Santa cride deth diable...mès en aguesti passatges non cau arturar-se... Que non s'a de comparar...s'a de seguir liegent... e quan s'age viscut pendent bèth temps laguens dera disciplina sana... tornar a liéger e cada viatge eth libre saborarà milhor e balharà mès fruits.

"Se mos prepausam èster ua Santa Teresa, adiu a tot! se ve era infinita distància e non començam eth camin. Aquiu a on s'a d'arribar, aquerò Diu ja ac diderà dempús, ara caminar, caminar entà dauant ei çò qu'impòrte.

"E damb tot aquerò, auem de vestir d'estamina e mostrar eth ròstre aclapat, inclinat entath solèr, e l'auem de dar torment ath marit damb era inquisicion en casa, e damb refusar es passegi, e remir-se ath tracte de mon? Diu mos age, Anita, Diu mos age... Era patz dera casa non ei causa de jòc... E era salut? Era salut deth còs, a on la deisham? Non se tractaue de meter-mos en garison? Non èrem ara en tot parlar der esperit e deth sòn remèdi? Donques eth còs vò aire liure, distraccions aunèstes, e tot aquerò a de contunhar en grad que s'age de besonh e que mos indicaràn es circonstàncies.

Ua bohada d'aire hered hec tremolar ara Regenta e arramassèc huelhes seques ena entrada dera glorieta. Eth Magistrau se botèc de pès, coma se l'auessen punchat, e didec damb votz d'espant:

- Vai! que deu èster molt tard. Mos auem entretengut aciu charrant... charrant...

"Que non l'agradarie qu'en Victor les trapèsse en aqueres ores en parc, laguens dera glorieta, solets e ara lum des esteles..." Mès aquerò que pensèc s'ac sauvèc de díder. Gessec dera glorieta parlant en votz nauta, encara que non molt nauta, hènt veir que non auie pòur deth bronit, encara que cranhent-lo.

Ana gessec ath sòn darrèr, cogitosa, sense brembar-se'n de qué auie en mon marits, ne dies, ne nets, ne ores, ne lòcs inconvenents entà parlar soleta damb un òme joen, beròi, fòrt, encara que siguesse clèrgue.

Eth Magistrau, coma enganhant-se de camin, se filèc entara pòrta deth pati, encara que semblaue que çò mès naturau ère pujar pera escala dera galaria e passar pes crambes de Quintanar.

En pati ère Petra, coma ua sentinèla, en madeish lòc qu‘auie recebut ath Provedidor.

- A vengut eth senhor? preguntèc era Regenta.
- Òc, senhora, responec en votz baisha era puncèla; qu’ei en sòn burèu.
- Voletz vos veder-lo? preguntèc Ana ath Magistrau

En Fermin contestèc:

- Damb molt de plaser.
- Dissimulen, dissimulen! pensèc Petra damb ràbia.
- Damb molt de plaser... se non siguesse tan tard... qu’auia d’èster tàs ueit en palai... e ja son es dètz e mieja... non me posqui demorar mès... saludatz-lo dera mia part.
- Coma volgatz.
- Ath delà deu èster calat enes sòns trabalhs... non lo voi distrèir...gesserè per aciu...Bona net senhora, molt bona net.
- Dissimulen, tornèc a pensar Petra, mentre daurie era pòrta qu’amiaue entath vestibul.

Alavetz, eth Magistrau s’apressèc ara Regenta e ara prèssa e en votz baisha, didec:

- M’auia desbrembat de dider-vos que... eth lòc mès avient entà... veder-se... ei era casa dera senhora Petronila. Ja parlaram.
- Plan ben, contestèc era Regenta.
- Ac è pensat, ei eth milhor lòc.
- Òc, òc, auetz rason.

Pugèc Ana pera escala principau e gessec en lumedan en Fermin. Ena pòrta s’arturèc, guardèc a Petra mentre s’embolhaue e la vedec damb es uelhs tachadi en soler, damb ua clau grana ena man, demorant que passèsse eth entà barrar. Que semblaue era estatua deth silenci. De Pas l’amorassèc damb un copet de man ena espatla e didec arrint:

- Que ja hè fresca, gojata.

Petra li guardèc era cara e arric damb era màger gràcia que sabec e sense pèrder era sua actitud umila.

- Ès contenta damb es senhors?
- Era senhora Ana qu‘ei un àngel.
- Plan que òc. Adishatz, hilha mia; puja, puja, qu’aciu i a corrents... e ès molt rogideta... que deues auer calor...
- Gessetz vos, gessetz, non vos preocupetz de jo.
- Barra, ja, hilha mia, pòs barrar. Non senhor, se barri non veiratz ben enquia arribar ena cantoada...
- Fòrça gràcies... adiu, adiu.
- Bona net, en Fermin. Aquerò ac didec Petra molh baish, treiguent eth cap dehòra deth lumedan, e barrèc damb gran suenh de non hèr bronit.

“En Fermin!“ pensèc eth Magistrau. Per qué me cride aguesta en Fermin? Qué s’aurà pensat? Milhor, milhor... Òc, milhor. Que vau mès auer-la propícia coma ara auta.

Era auta ère Teresina, era sua sirventa. Petra pugèc e se presentèc en tocador dera senhora Ana sense que l’auesse cridat.

- Qué vòs? preguntèc era patrona, qu‘ère en tot embolhar-se eth sòn chal pr’amor que sentie molt de hered.
- Eth senhor non m’a preguntat pera senhora. Jo non l’è dit... qu‘ère aciu en Fermin.
- Qui?

- En Fermin.
- A! ben, ben... entà qué? qu'ei parièr.

Petra se mosseguèc es pòts e se virèc gasulhant:

- Orgulhosa! se pense que non auem uelhs?... donques s'ua non volesse... mès jo ac hèsqui per aute...

Òc, Petra ac hège per aute, peth Magistrau, ath quau volie agradar tu per tu. Qu'auie es sòns plans era ròia lubrica.

En Victor Quintanar se presentèc mieja ora dempús ara sua hemna damb taques de povora en front e enes maishères.

Non se'n sabec d'arren dera visita nueitiua deth Magistrau. "Non preguntèc arren, entà qué dider-l'ac?"

A londeman, abans de gésser eth solei, Frigilis entrèc en Parc d'Ozores, pera pòrta deth darrèr damb era clau qu'eth amiaue entath sòn usatge particular. Er amic intim de Quintanar, podaue, empeutaue, plantaue o transplantaue, segontes es sasons e d'autes circonstàncies. Qu'ère enebit a toti, enquia e tot ath patron deth bòsc, tocar ua soleta huelha. Aquiu manaue Frigilis e arrés mès. Tanlèu entrèc se filèc de cap ara glorieta. Rembrembaue auer deishat sus era taula de marme o sus un banc, en fin, aquiu laguens, uns semes premanidi entà enviar-les a cèrta exposicion de floricultura. Cerquèc, e sus un balançador trapèc un gant de seda morada entre semes escampilahdi e barrejadi sus era palha e peth solèr.

Deishèc anar un renec maitiador e cuelhec eth gant damb dus dits, en tot lheuar-lo enquias uelhs.

- Qui dimònis a entrat aciu? preguntèc as aures maritimes.

Se sauvèc eth gant en ua pòcha, recuelhec es semes que non s'auie hèt a vier eth vent e damb gran suenh tornèc a escuélher e separar es grans. Se tractaue d'ua plan singulara espècia de pensaments monocròms, invencion sua.

Quan entenec bronit ena casa, cridèc a crits:

- Anselmo, Petra, Servanda, Petra!...

Apareishec Petra esperludada, en blòda, e mau tapada damb un mantèl vielh dera patrona. Se retiraue ara auròra des daurades cabeladures; mès Frigilis, de mala encolia, s'acarèc damb era auròra.

- Escota, tu, mala pècora quin dimònis de bisbe entre aciu pera net a destroçar-me es semes?...
- Qué didetz vos que non vos compreni? contestèc Petra des deth pati.
- Digui qu'ager me n'anè jo deth uart en escurir, deishè aquiu uns semes embolahadi en un papèr...e ara me trapi eth seme barrejat de tèrra en soler e sus un fautuèlh un gant de canonge... Qui a estat aciu aguesta net?
- De net! Vos que soniatz, senhor Tomàs.
- Ira de Diu! De nets digui...
- A veir eth gant...
- Cuelh, contestèc Frigidis, lançant de luenh era prenda...
- Donques qu'està ben! a, a, a! bon canonge te balhe Diu... Çò qu'entenetz vos de moda, senhor Tomàs... Donques non didetz qu'aquerò ei un gant de canonge?...
- De qui ei, donc?
- Dera mia senhora... Non vedetz era man... qué petita... se non ei que i age *canongeses* tanben.
- E se tien ara gants daurats?

- Plan que òc...damb vestits de cèrt color...

Frigilis arroncilhèc es espatles.

- Mès es mèns semes, es mèns semes, qui me les a hèt redolar?
- Eth gat, que non i a cap de dobte. Eth gat petit, eth morèu, eth madeish que s'aurà hèt a vier eth gant dera senhora ena glorieta...qu'ei coma ua agaça!...

Ena gabiòla de Quintanar cantèc ua cardalina.

- Eth gat! Eth morèu!... didec Frigilis, botjant eth cap, qué gat... ne qué...

Un arridolet serafic illuminèc eth sòn ròstre de ressabuda e virant-se entà Petra, senhalèc era galaria:

- Qu'ei eth mèn macho! ei eth mèn macho! entenes? ne sò segur... ei eth mèn macho!... e eth tòn patron que didie... qu'eth sòn canari...que cantarie prumèr... entenes... entenes? ei eth mèn macho; l'ac prestè pendent quinze dies entà que lo vedesse véncer... ei eth mèn macho!

Frigilis desbrembèc eth gant, e quedèc capinaut en tot enténer eth mormolh estrident, fresc, alègre dera cardalina des sòns amors.

Petra amaguèc ena hauda de nhèu sarrada eth gant morat deth Magistrau.

Capitol XVIII

Es bromes grises, opaques, amples coma estèpes, estramuncauen damb es crestes de Corfin, s'esquinçauen e des.hètes queiguien sus Vetusta, ues en vertiginoses diagonaus, coma foetades furibondes, coma castig biblic; d'autes guiteroses, tranquilles, damb verticaus hius prims. Ne passaue e ne venien d'autes, e dempús d'autes que semblauen es d'abans, qu'auien hèt eth torn ath mon entà esguitlar-se en Corfin un aute viatge. Era tèrra hangosa se descarnaue coma es uassi de Job; sus era tèrra se deishaue arrossegar peth guiterós vent, era broma lenta e estavanida, semblabla a un plumalh de pluma grisa; e tota era campanha adormida, despolhada, s'estenie ena luenhor, immobila coma eth cadavre d'un naufragat que dèishe anar era aigua des ondades que lo lancèren ena arriba. Era tristesa resignada, fatau, dera pèira qu'era gota etèrna horade, ère era expression muda dera val e deth mont; era natura mòrta semblaue demorar qu'era aigua dissolesse eth sòn còs inèrt, inutil. Era tor dera catedrau apareishie ena luenhor, entre eth barrament, coma un pau de vaishèth submergit. Era desolacion deth camp ère resignada, poetica en sòn dolor silenciós; mès era tristesa dera ciutat ennerida; a on era umiditat lorda deishaue passar pes teulades e parets traucades, semblaue mesquina, repugnanta, cridaira, coma cantaria de praube de solemnitat. Shordaue; non inspiraue melancolia senon un tedi desesperat. Frigilis s'estimaue mes banhar-se a camp ras, e arrosegaue damb eth a Quintanar luenh de Vetusta, apròp deth mar, as pradères e marismes solitàries de Palomares e Roca Tajada, a on fatigauen eth mont e era planhèra, perseguint perditzes e becades ena espessor des nautades boscoses; e enes planhères sòbries, melancoliques e queishoses poles de Crau, bromes d'estornèls, tords d'aigua, lits marins, e bandes escures d'audèths diligents. Entad aguestes excursions luenhanes, en Victor compdaue damb er acòrd dera sua esposa. Se gessie en trincar era auba, en tren corrèu, s'arribaue a Roca Tajada ua ora dempús, e tàs dètz dera net entrauen en Vetusta, silenciosi, cargadi de ramèls de pluma e coma sopa en vin. Aquiu enes marismes de Palomares, en Victor solie trapar mens eth teatre. "S'eth tren gessesse dues ores abans, mens mau!" Frigilis no trapaue mens arren. Era sua devocion ara caça, ara vida ar aire liure, en camp, ena solitud trista e doça, ère prigonda, sense rivau: Quintanar compartie aquera afeccion damb eth sòn amor as farses deth scenari. Frigilis en teatre s'engüejaue e se constipaue. Qu'auie orror as corrents d'aire, e non se vedie segur senon ath miei dera campanha, que non a pòrtes.

Crespo auie ben definida e enrasigada era sua vocacion: era natura; Quintanar auie arribat a vielh sense saber quin ère "eth sòn destin ena tèrra", coma eth didie, tient eth lenguatge deth temps romantic, que d'eth li quedauen bèri maus costums. Qu'ère er esperit der ex-regent, de blanca cera; aisidament cuelhie totes es formes e aisidament les cambiaue per d'autes de naues. Se credie òme d'energia, pr'amor qu'a viatges tenguie en casa lenguatge imperatiu, de pregon municipau; mès que non ère, de vertat, senon ua pasta entà qu'es auti hessen d'eth çò que volessen. Atau s'explicaue que, en tot èster valent, jamès auesse auut era ocasion de mostrar eth sòn valor pelejant contra era volontat contrària. Eth sostenguie qu'ena sua casa non se hège senon aquerò qu'eth volie, e non vedie que tostemp acabaue hènt çò que volien es auti. S'Ana Ozores auesse auut un caractèr dominant, en Victor s'aurie vist ena trista condicion d'esclau: erosament, era Regenta deishaue ath brave espós autrejat as velleitats des sòns capricis e se contentaue remint-li tota influència sus es sòns pròpris gusti e afeccions. Aqueth programa de diversions, alegria, activitat rambalhosa, qu'auie publicat a son de trompeta Quintanar, se cumplie solet en part e pendent eth temps que li semblaue ben ara sua esposa; s'era preferie estar-se en casa, tornar as sòns sauneis, en Victor, qu'auie prometut enquia e tot non cedir, de man en man anaue cedint; procuraue qu'era retirada siguesse aunèsta, simulaue transigir e credie sauvat eth sòn aunor d'ome energic e patron dera sua casa, en tot permeter-se era audàcia de mormolhar un shinhau, entre dents, quan ja arrés l'entenie. Es sirvents l'impausauen era sua volontat sense qu'eth ac sospechèsse. Enquia e tot en minjador l'auien derrotat. Aimant, coma bon aragonés, des plats fòrts, deth vin espés, dera classica abondància, auie anat cedint pòc a pòc, sense saber-se'n, e minjaue ja molt mens, e passaue pes minjars mès fantastics que suculents, qu'agradauen ara sua hemna. Que non ère qu'Anita les ac impausèsse, senon qu'es codinères s'estimauen mès agradar ara patrona, pr'amor qu'aquiu vedien

ua volontat seriosa, e en senhor sonque trapauen un predicador que les engüejaue damb es sòns sermons que non comprenien. Enquia e tot en estil se vedie que Quintanar ère mancat de caractèr. Parlaue coma eth jornau o eth libre que venguie de liéger, e quauques virades, inflexions de votz e d'autes qualitats dera sua oratòria, que semblauen senhaus d'ua *manèra* originau, non èren senon vestigis d'afeccions e ocupacion passades. Atau parlaue a viatges coma ua senténcia deth Tribunau Suprèm, tenguie ena convèrsa familhau un tecnicisme juridic, e aquerò ère era soleta causa que li quedaue der ancian Magistrat. Non pòc auie contribuit en Quintanar a privar-lo d'originalitat e resolucion, eth contrast deth sòn mestièr e des sues afeccions. S'entà bèra causa auie neishut, ère, sense cap de dobte, entà comic dera lengua, o milhor, entà afeccionat de teatre casolan. S'era societat siguesse constituida de sòrta que siguesse ua carrèra sufisenta entà guanhar-se era vida, era de comic afeccionat, Quintanar n'aurie estat enquiara mòrt e aurie arribat a *trabalhar*, frasa sua, tan ben coma quinsevolh d'aguesti *auti prumèrs galants* que recorren es capitaus de província, ara manèra de quincalhèrs.

Mès en Victor comprenec qu'eth comic d'Espanha non viu deth sòn aunèst trabalh se non s'autrege ara vergonha de servir ath public der art enes companhies de comediants de mestièr; comprenec ath delà qu'ada eth li calie damb eth temps *fondar ua familha*, e entrèc ena carrèra judiciau a racacòr. Volec era sòrt, e voleren es bones relacions des sòns, que Quintanar ascendisse damb rapiditat, e se vedec magistrat e se vedec regent dera Audiéncia de Granada, a ua edat qu'encara se sentie capable de representar er *Alcalde de Zalamea* damb tota era energia qu'exigís eth papèr. Mès era espia l'amiaue en còr; reconeishie qu'eth cargue de magistrat ei plan delicat, era sua responsabilitat grana, mès eth... ère abans qu'arren un artista". Auie en òdi es plaids, estimaue es taules e non les podie *cauishigar* dignament. Aquerò ère era desgràcia dth sòn esperit. Se l'auesse estat licit representar comèdies dilhèu non aurie hèt arren mès ena sua vida, mès coma l'ère proïbit pera dignitat e per auta porcion de serioses consideracions, procuraue cercar d'auti camins, en sòrta d'èster quauquarren mès qu'ua ròda deth poder judiciau, complicada maquina; e ère caçador, botanic, inventor, ebeniste, filosòf, tot çò que volien hèr d'eth eth sòn amic Frigilis e es vents der edart e deth caprici.

Frigilis auie format ath sòn estimat Victor, ath cap de tanti ans de tractament intim ara sua imatge e semblança, en tot aquerò que l'ère possible. Gessie Quintanar dera servitud ignorada deth sòn domicili entà entrar en poder dictatoriau, encara qu'illustrat, de Tomás Crespo, aqueth tròç deth sòn còr, ath quau non sabie se l'estimaue tant coma ara sua Anita dera anma. Era simpatia auie neishut d'ua passion comuna: era caça. Mês era caça abans non ère mès qu'un exercici d'òme primitiu entar aragonés; caçaue sense saber se qué èren es perditzes, ne es lèbes e conilhs, peth laguens; Frigilis estudiaue era fauna e era flora deth país ath còp que caçaue, e ath delà meditaue coma filosòf dera natura. Crespo parlaue pòc, e mens en camp, non solie discutir, s'estimaue mès balhar era sua opinion laconicament, sense voler convéncer ath que l'entenie. D'aguesta manèra era influéncia dera filosofia naturista de Frigilis arribèc ena anma de Quintanar coma un alluvion: insensiblament se l'anèren pegant en cervèth es idèes d'aqueth *brave òme*, deth quau es vetustensi didien qu'ère un *chiflado*, un pèc alhocardit.

Frigilis mespredaue era opinion des sòns paisans e planhie era sua praubetat d'esperit. "Era umanitat ei dolenta, mès era non n'a eth tòrt. Er *oidium* consumie era vinha, eth *pinton* damnatjaue eth panís, es truhes auien era sua pèsta, es vaques e es porcèths era sua; eth vetustenc auie era enveja, eth sòn oidium, eth sòn color, qu'un tòrt n'auie eth?" Frigilis desencusaue totes es desviacions, perdonaue toti es pecats, hugie deth contagi e sajaue de desliurar d'aguest contagi a toti es qu'estimaue. Visitaue pòques cases e molti uarts; es sues granes coneishences e practiques abils en arbicultura e floricultura, lo hègen arbitre de toti es *parcs* e jardins deth pòble; coneishie huelha per huelha eth uart deth Marqués de Corujedo, auie plantat arbes en eth de Vegallana, visitaue de quan en quan eth jardin anglés dera senhora Petronila; mès non coneishe de vista ath Gran Constantino, ath bisbe mair, ne auie entrat jamès en gabinet dera senhora Rufina, ne auie damb eth Marqués de Corujedo mès tracte qu'eth deth Casino. S'entenie damb es jardinèrs. Quan començauen es ploges d'iuèrn, dempús der ironic ostiu de San Martin, a Frigilis li queiguie ath

dessús Vetusta e solet passaue en sòn recinte es dies que lo reclamauen es sòns arbes e es sues flors.

Quintanar lo seguie mòrt de saunei, embarrat en sòn unifòrme de caçádor, que d'eth se n'arrie non pòc Frigilis, que tenguie era madeisha ròba en mont e ena ciutat, e es madeishes sabates blanques de sòla fòrta. Se calauen en un coche de tercera classa, entre vilatjaires alègres, fresqui, coloradi. Quintanar dormie hènt cabuçades contra era taula dura; Frigilis repartie o cuelhie cigarros de papèr, gròssi; e mès charraire qu'en Vetusta, parlaue, alègre, expansiu, damb es hilhs deth camp, des coelhetes d'enguan e des bromes der an passat; s'era convèrsa degeneraue e queiguie en plaids, viraue era cara e deishaue d'atier, entà calar-se ena contemplacion d'aquera campanha trista, tostemp estimada per eth, que la coneishie pam a pam.

Ana envejaue ath sòn marit era felicitat de hùger de Vetusta, d'anar-se'n a banhar enes monts e enes mars, ena solitud, luenh d'aqueres teulades d'un ròi nere qu'era aigua que les queiguie hège ua immondicia.

"A, òc! era ère prèsta a procurar era sauvacion dera sua anma, a cercar eth camin segur dera vertut; mès guaire milhor s'aurie daurit eth sòn esperit ad aguestes graneses religioses en un scenari mès digne de tan sublima poesia! Be n'ere de dificil d'admirar era creacion entà elevar-se ara idèa deth Creador, en aquera Encimada taciturna, banhada d'umiditat enquias uassi, de pèira e husta rosigada; de carrèrs estrets, caperadi d'èrba-èrba, alègra en camp, aquiu simbòl d'abandonament, lecades de contunh pes gotères des teulades de monotòn e etèrn bronit acompassat en esposcar es còdols agudents!..."

Non s'explicaue era Regenta, com Visitacion anaue e venguie de casa en casa, alègra coma tostemp, contenta, sense pòur dera aigua ne mens dera hanga der arriuet... sense pensar ne tansevolh que ploiguie, sense brembar-se'n de qué eth cèu ère un susari en sòrta d'un mantèl blu, coma deuie. Entà Visita ère eth temps tostemp parièr, non pensaue en eth, e solet li servie de topic de convèrsa enes visites de compliment.

Era deth Banc, coma audereta des nhèus, sautaue de pèira en pèira, evitaue es badines, e de passa, deishaue veir eth pè non mau cauçat, es cotilhons non molt nets e a viatges un shinhau de bot dera cama digne de milhor micha. Tanpòc a Obdulia era aigua l'embarraue en casa, ne l'engrepessie: tanben alègra e rambalhosa, corrie de lumedan en lumedan, desfisant es mès fòrts plojaus, arrint a arridalhades s'ua goteta indiscrèta banhaue era gòrja que bategaue tèba; qu'ère de veir er art qu'es sòns baishi, damb instints d'ermina, crotzauen tot aqueth perilh dera hanga, immaculadi, flòcs de nhèu calada, diboishi e huelhatge sonant d'esgluma de Holanda; temptacion de Bermúdez er arqueològ espiritualista.

Notaue Ana damb tristesa e lèu enveja qu'en generau es vetustensi se resignauen sense cap esfòrç damb aquera vida submarina, que se tardaue gran part dera tardor, ua gran part der iuèrn e lèu tota era primauèra. Cada un cercaue eth sòn cornèr e semblauen non mens contents que Frigilis hugent entàs planhères vesies deth mar a banhar-se ath sòn gust.

Era Marquesa de Vegallana se lheuaue mès tard se ploiguie mès; en sòn lhet blindat contra es mès fòrts atacs deth hered, gaudie de deleits qu'era non saberie explicar, liegent, ben abrigada, novèles de viatge ath pòl, de caça de ossi e d'aues qu'auien era sua accion en Russia o en Alemanha deth Nòrd aumens. Eth contrast dera caloreta e dera immobilitat qu'era gaudie damb es grans hereds, qu'auien de patir es eròis des sòns libres, e damb es longui passegi que se dauen peth glòb, ère eth màger plaser que gaudie ath cap der an era senhora Rufina. Enténer era aigua que pique enes cristaus aquiu dehòra, e èster en tot planher-se d'un praube mainatge perdut enes gèus... quina delícia entà ua anma trenda, *ara sua manèra*, coma era dera senhora Marquesa!

- Jo que non sò sentimentau, didie era a en Saturnino Bermúdez, que l'entenie damb eth cap inclinat e era arridalha estirada damb clauilhes d'aurelha a aurelha, jo non sò sentimentau, ei a díder: non me shaute era sensiblaria... mès liegent cèrtes causes, me senti bontadosa... m'atrendisqui, plori... encara que non me hèsqui a veir damb tot aquerò.
- Qu'ei eth don de lèrmes, que d'eth parle Santa Teresa, senhora, responie er arqueològ; e

alendaue coma lançant era clau en calaish des secrets sentimentaus.

Eth Marqués hège çò qu'es gats en ne mes de gèr. Despareishie pendent tempsades de Vetusta. Didie qu'anaue a premanir es eleccions. Mès es sòns *intims*, l'auien entenut, en secret dera confiança, dempús de minjar ben, ara ora des confessions, qu'entada eth non auie afrodisiac milhor qu'eth hered. "Ne es cauquilhums còsten en jo er efècte dera aigua e era nhèu". E coma qu'es sues aventures èren totes ruraus, gessie eth brave Vegallana a desfisar es elements, recorrent es pòbles, entre hanga, gèu e nhèu en sòn coche de camin. E atau preparaue es eleccions, cercant vòts entà un avier luenhant, segontes frasa picaresca d'en Cayetanio Ripamilan, tostemp prèst a perdonar aguesda sòrta de desviacions.

Era tertolia dera Marquesa vedie eth cèu dubèrt tanlèu eth temps se metie en aigua. Es qu'auien eth privilègi envejable e envejat de penetrar en aquera estofa perhumada, benedidien es ploges que balhauen era desencusa entà assistir totes es nets ath gabinet dera senhora Rufina. Qué auien de hèr se non? A on podien anar? Ena humeneja usclauen es bòsqui seculars des domènis deth Marqués; aqueres ausines feudaus se carbonizauen damb meravilhosi cruishiments. Ath sòn calor non se condauen *ancianes faules*, coma supausaue Trifon Carmenes, qu'auie de succedir ara fòrça en tot *larèr senhoriau*, mès se mormolhaue de toti, s'inventauen calomnies naues, e s'estimaue damb tota franquesa prosaica e sensuau que, segontes Bermúdez, "ère era caracteristica deth present moment istoric, despolhat de tota joia ideau e poetica". Eth gabinet non ère gran, èren molti es mòbles, e es tertolians de tocauen, se heregauen, se sarrauen, se non i auie cap aute remèdi. Qui pensaue enes aiguats?

Enes reünions de dusau orde, qu'abondauen en Vetusta, era umiditat excitaue era alegria; cada un se n'anaue ath clòt de costum e s'entenie díder, per exemple, eth bronit quan entrauen peth lumedan dera casa de Visita "es que la favorien un còp per setmana aunorant es sòns salons", qu'ère sala e gabinet. S'entenien arridalhades, es facècies des tertolians protegidi jos es paraigües que recebien damb estrepit es dochas de terribles *serpentones* de lhauna... Toti mespredauen era aigua, pensant enes plasers esoterics dera loteria e e des charrades representades.

- Per çò der "element devòt de Vetusta", (frasa deth *Lábaro*) se calauen en novenes tanlèu eth temps se calaue en aigua. Er element devòt ère tot eth pòble quan arribaue eth mau temps, e enquia e tot es sòcis *de Diuendres Sant*, uns perdudi que s'amassauen pendent era Setmana de Passion entà minjar carn en ostau, enquia e tot aguesti acodien ath temple, encara qu'entà criticar as predicadors e guardar as gojates. Aguest fervor religiós de Vetusta començaue damb era *Novena de las Animas*, pòc populara, e era molt concorruda deth *Corazon de Jesús*, non cessant enquia que non se celebraue era mès famosa de totes, era des *Dolores*, e era pòc mens favorida dera *Madre del Amor Hermoso*, pendent eth florit Mai, aguesta darrèra. Mès ath delà des novenes auien es anmes pietoses ocasions de laudar a Diu e as sants, en solemnitats tan notables coma es hèstes de Pasqua e es de Quaresma, mès que mès enes Sermons dera Audiéncia, amortadi pera Territoriau cada diuendres d'aqueth temps sant e de meditacion, segontes Carmenes.

Eth temporau arreculèc fòrça eth compliment d'aqueth plan d'igiena morau, impausat doçament per en Fermin ara sua estimada amiga. Ana aborrie era hanga e era umiditat; la cuelhie es nèrvis era heredor deth carrèr umit e lord, e a penes gessie der ombriu casalon des Ozores. S'auie cohessat dus còps abans d'acabar eth Noveme, mès non s'auie decidit a vier ena casa de Petronila, ne eth Magistrau s'atrevic a rebrembar-li aquera cita. Eth Gran Constantino sabie ja per çò deth sòn estimat e admirat De Pas, que la visitaue mès soent ara, qu'era senhora Ana desiraue ajudar-la enes sòns sants trabalhs e ena administracion de tantes òbres pietoses qu'era dirigie e pagaue sabentament.

- "Quan ven per aquiu aguest àngel plan beròi?" preguntaue eth bisbe mair, en estil de novena, cargat de superlatius abstractes.

Es beates que servien de questores de palai en Gran Constantino, es deth *conclau*, coma les cridaue Ripamilan, demorauen damb ansietat mistica e damb un curioser maligne ara naua companha, que tan prestigi autrejarie damb era sua joenessa ara pietosa e complicada empresa de sauvar ath mon en Jesús e per Jesús; pr'amor qu'arren mens qu'aquerò se prepausauen aqueres devòtes energiques, militantes coma vertadèrs soldats.

Mès Ana, sense saber eth perqué, sentie ua vaga repugnància quan pensaue en anar ena casa dera senhora Petronila; li semblaue milhor veir ath Magistrau ena glèisa, aquiu trapaue era eth fervor religiós necessari entà cohessar es sues males idèes, es sòns desirs perilhosi. Eth Magistrau comencèc a despacientar-se; era Regenta non pujaue era pala, persutaue enes sòns perilhosi desirs panteistics, qu'atau les qualificaue eth, s'entestaue en qu'ère pietat aquera trendesa que sentie damb es espectacles profans, e declaraue clarament qu'es lectures devòtes li suggerien reflexions probablament eretiques, o aumens, pòc avientes entà arribar ara prigonda fe qu'eth Magistrau exigie coma preparacion absoludament indispensabla entà hèr un pas en fèrm. D'auti viatges es libres pietosi la hègen quèir en un saunei melancolic o en ua sòrta de marasme intelectuau que semblaue estupiditat. Per çò dera oracion, Ana didie que recitar de memòria pregàries ère un exercici inutil, soporific, qu'irritaue es nèrvis; les repetie cent còps, entà tachar en eres era atencion, e arribaue a sénter nausèes abans d'arténher un shinhau de fervor... "Arren, arren d'aquerò; non i a arren pejor que pregar atau, responie eth Magistrau; ara oracion ja i arribaram; de moment en aguest punt qu'ei pro damb es vòstes ancianes devocions". E, encara que cranhent es perilhs dera fantasia d'Ana, entà non pèrder terren, l'auie de deishar abandonar-se as espontanèus vams de trendesa pietosa que venguien sense saber com, dilhèu costadi per quinsevolh accident que non semblaue auer cap relacion damb es idèes religioses. Eth temor as expansions naturaus d'aqueth esperit arderós l'auie hèt cambiar eth plan suau des prumèrs dies per aqueth aute expausat ena glorieta deth Parc, mès semblable ara ordinària disciplina qu'eth sometie as penitentes; mès que ja vedie en Fermin qu'ère de besonh tornar ara suavitat e deishar ar instint dera sua amiga ua màger part en prèzhèt de guanhar entath ben aqueri tresòrs de sentiment e de granesa ideau. Aguest sistèma dera còrda hloisha arreculaue eth trionf, encara que li permetie ada eth presentar-se as uelhs d'Ana mès simpatic, parlant eth lenguatge d'aquera vaguetat romantica qu'era credie religiositat sincèra, e non deishaue d'èster ua idolatria dissimulada, segontes en Fermin. Non, eth non se deishaue sedusir per panteïsmes, encara que siguessen tan polits coma es dera sua amiga.

D'aquerò qu'eth n'ère segur ère der efècte prigond e salutós qu'en sembabla hemna auien de costar es bereses deth culte eth dia qu'era les presencièsse damb atencion e prèsta era animositat as sensacions mistiques per aquera excitacion nerviosa, que des sòns accèssi tantes notícies n'auie eth confessor diligent.

Quan era li tornaue a parlar d'engüejament, deth dolor deth hàstic, dera estupiditat dera aigua queiguent de contunh, eth repetie: "Ara glèisa, hilha mia, ara glèisa; non a pregar; a estar-se aquiu, a soniar aquiu, a pensar aquiu, entenent era musica der òrgue e dera nòsta excellenta capèra, flairant er encens der autar major, sentent eth calor des candèles, vedent guaire aquiu lutz e se botge, contemplant es nautes vòutes, es pilars elegants, es pintures suaus e misteriosament poetiques des cristaus de colors..." Pòca gràcia li hège a en Fermin aguesta retorica ar estil de Chateaubriand; tostemp auie pensat que recomanar era religion pera sua beresa exteriora, ère oféner era santetat deth dògma, mès auie de hèr de tripes còr e plegar-se as circonstàncies. Ath delà, sense qu'eth volesse pensar en aquerò, lo vantaue era esperança de trapar soent ena catedrau, enes *Conferéncias de San Vicente*, en Catecisme, ara sua amiga, qu'aquiu la veirie trionfanta, ludent eth sòn talent, era sua sciéncia e era sua elegància naturau e simpla.

Mès cada dia ère mager era repugnància d'Anita a cauishigar eth carrèr; era umiditat li hège terror, la tenguie aclapada, embolhada en un mantèl, ath costat dera humeneja monumentau deth minjador ombriu, ores e ores, de dia e de nets. En Victor non paraue en casa. Se non ère de caça, entraue e gessie, mès sense arturar-se; a penes entraue en sòn burèu. Que l'auie cuelhut ua cèrta pòur. Diuèrses maquines qu'ère en tot inventar o perfeccionar, s'auien revoutat, en tot meter-se en inesperades dificultats de mecanica racionau. Aquiu èren caperadi de gloriós povàs sus era taula

deth burèu, diabolics artefactes d'acèr e de husta demorant en postures interines a qu'en Victor entamenèsse er estudi *seriós* des matematiques, de totes es matematiques, qu'auie ajornat per tòrt dera companhia dramatica de Perales. Mentre Quintanar, un shinhau avergonhat en preséncia d'aguestes jogalhes ironiques que se'n arrien enes sues barbes, esquivaue eth sòn burèu tostemp que podie; e ne tan solet cartes escriuie aquiu. Ath delà, es colleccions botaniques, mineralogiques e entamologiques jadien en un desorde caotic, e era guitèra de començar eth trabalh penible de tornar a classificar tantes èrbes e mosquits tanben l'aluenhauen dera sua casa. Anaue ath Casino a discutir e a jogar as escacs; hège moltes visites e cercaue era manèra de non engüejar-se calat en casa. "Milhor", pensaue Ana sense voler. Eth sòn en Victor, ath quau en principi èra estimaue, respectaue e enquia volie entada eth tot çò que li calie, ena sua pensada, l'anaue semblant mès insubstanciau cada dia; e cada còp que se li botaue dauant deishaue rodar es projèctes de vida pietosa qu'Ana pòc a pòc anaue apilerant en sòn cervèth, prèsta a èster, tanlèu eth temps milhorèsse, ua *beata* en sens qu'eth Magistrau l'auie sollicitat. Mentre pensaue en marit abstracte tot anaue ben; sabie era qu'eth sòn déuer ère estimar-lo, suenhar-lo, aubedir-lo; mès se presentaue eth senhor Quintanar damb eth nud dera corbata de seda nera torçat, ath costat d'ua aurelha; alugat, inquiet, plen de pensaments insignificants, ocupat en quinsevolh causa sense importància, cuelhent damb tot eth calor naturau çò mès mesquin e digne de desbrembe e era sense podè'c remediar, e damb fòrça per çò dera simulacion, sentie un racacòr sord, irracionau, encara que de moment invencible. E balhaue eth tòrt ar univèrs sancer dera absurditat d'èster junhuda entà tostemp a semblable òme. Gessie en Victor deishant ath sòn darrèr es pòrtes dubèrtes, balhant ordes capricioses entà que se complissen ena sua abséncia; e quan Ana, ja soleta, sarrada ara humeneja taciturna, de figures de ges humat, volie tornar ara sua propedeutica pietosa, as preparatius dera vida vertuosa, trapaue negada en vinagre tota aquera sentimentau fabrica dera sua religiositat, e qualificaue d'ipocresia tota era sua resignacion. "Ò non, non! jo non posqui èster brava; non posqui perdonar es flaquitges deth pròche, o se les perdoni, non posqui tolerar-les. Aguest òme e aguest pòble m'aumplissen era vida de pròsa miserabla, digue çò que digue en Fermin, entà volar cau ales, aire..." Aguesti pensaments l'amiauen a viatges tan luenh qu'era imatge d'en Alvaro tornaue a presentar-se brindant damb era protèsta, damb amabla, ludenta, molt doça protèsta des sensi poetizadi, qu'auie clauat en sòn còr damb punhalades des uelhs er elegant *dandy* era tarda de *Todos los Santos*. Alavetz Ana se botaue de pès, recorrie eth minjador a longues camalhardades, en.honsat eth cap en embolh deth chal sarrat ath còs, hège un torn ara taula ovau e acabaue en tot apressar-se as cristaus deth balcon e sarrar contra eri eth front. Gessie, trauessant era estrada trista, correders e galaries; arribaue ath sòn gabinet e tanben aquiu se sarraue contra es cristaus e guardaue damb uelhs distrèts, molt dubèrts e tachadi, es rames nudes des castanhèrs d'Indies, e es supèrbs eucaliptus caperadi de huelhes longues, metaliques, d'un verd mat, tremoloses e ressonantes. Se non ploiguie massa, Frigilis solie caminar per aquiu; mès temps mancaue Quintanar de casa que Frigilis en uart. Ana acabaue vedent-lo. "Aqueth auie estat eth sòn unic amic ena sua trista joenessa pendent eth temps de servitud meserabla; e ara lèu l'auie en òdi; eth l'auie maridat; e sense cap racacòr, sense pensar en aquera bestiesa, se tenguie ara as arbes que podaue sense compassion, qu'empeutaue ath sòn gust, sense consultar damb eri, sense saber s'eri volien aqueri talhs e aqueri empeutaments...". "E pensar qu'aqueth òme auie estat inteliigent, amable! E ara... non ère senon ua maquina agricòla, uns estalhants, ua segadora mecanica, a qui non enlordie era vida de Vetusta!"

Frigilis, se vedie ara sua estimada Ana darrèr des cristaus, la saludaue damb un arridolet e tornaue a inclinar-se entà tèrra; estronhaue a un cargòlh, talhaue ua rama inoportuna, asseguraue un ramador e seguie entà dauant, arrossegant es sabates blanques sus era arena umida des corsères... E Ana vedie desparéisher entre es rames aqueth chapèu redon, flexible, tostemp gris, aqueth tapaboques de quadres de pana eternament penjadi en còth, aquera giqueta parda e aqueri pantalons ne amples ne estrets, ne naus ne vielhs, de broquets borruts de lan verda e ròia alternant sus hons nere.

Soent era Regenta ère visitada pera deth Banc e peth Marquesito. Paco ère admirat dera eroïca resisténcia des Ozores; non comprenie eth, qu'era sua idòla, eth sòn en Alvaro se tardesse tant a conquistar ua volontat, a rénder ua vertut, s'ei qu'era volontat ère ja conquistada.

- “Era qu’ei enamorada de tu, ne sò segur“, didie Paco a Mesia en Casino, a darrèra ora, quan sonque quedauen aquiu es velhaires de mestièr.

Qu’èren es dus seigudi ath costat d’ua tauleta caperada damb fina e blanca tovalhòla; sopauen damb dues botelhes mieges de Burdeus ath costat, e arribauen ath moment necessari dera expansion e des confidéncies. Mesia, melancolic, passant a glopassades era nostàlgia des infinits, que tanben tien es *descreigudi* ara sua manèra, inclinaue mustia era galharda e fina tèsta d’un ròi palle, e semblaue un shinhau mès vielh que de costum. Caraue, minjaue e beuie. Paco, damb era boca plia, mès non de fòrma grossièra, senon lèu eleganta, parlaue, ludents es vistons, ròies es caròles, damb eth chapèu inclinat enquiath cogòt.

- Era qu’ei enamorada, ne sò segur... mès tu... tu non ès eth de d’auti viatges... semble que l’as pòur. Jamès vòs vier damb jo ena sua casa... e aquerò qu’en Victor jamès ei aquiu, tostemp va damb er espiritista de Frigilis per aguesti monts.

Paco credie que Frigilis ère espitirista, opinion molt generalizada en Vetusta.

- Ena sua casa non se pòc auançar arren. Qu’ei ua hemna estranha... isterica... cau estudiar ben. Dèisha-me a jo.

Non volie cohessar que se tenguie per vençut: credie fèrmament qu’Ana ère autrejada ath Magistrau. Non volie aquera convèrsa; se sentie ara umiliat damb era proteccion de Paco, sollicitada mesi abans per eth. Sense sabè’c, eth Marquesito li hège mau cada còp que li parlaue der ahèr e li prepausaue plans d’atac e mejans entà entrar ena plaça per suspresa. “Quan auie necessitat eth, Mesia, ajudes d’aguesta sòrta? Quan auie permetut ad arrés saber eth com e a quina ora vencie eth a ua hemna?... E aguesta senhora l’umiliaue atau! Com se n’arririe d’eth Visita, encara qu’ac dissimulaue; e eth madeish Paco! qué pensarie? A, Regenta, Regenta, se fin finau te venci...ja me les pagaràs!“ Mès ja non demoraue véncer, lutaue desesperat. En vaganaut, tostemp qu’eth temps ac permetie, montaue en sòn beròi shivau blanc de pura raça espanhòla; passaue e tornaue a passar pera Plaça Naua, e quauqui viatges vedie darrèr des cristaus, ena Rinconada, ara de Quintanar, que lo saludaue amabla e tranquilla; mès non ère eth shivau talisman coma eth auie creigut; pr’amor qu’era scèna dera tarde aquera non se repetic jamès. “Òc, çò que jo cranhia, non siguec mès qu’un quart d’ora que non podí profitar“. Credie damb fe inquebrantabla que ja eth solet recors serie era ocasion plan dificila, lèu impossibla, d’un atac brusc, barbar, coïncidint damb un aute quart d’ora. Mès aquerò non amplie eth sòn desir, non satisfège et sòn amor pròpri, serie un plaser efimèr e ua resvenja. E ath delà, ère lèu impossible! Pòqui viatges s’auie atrevit a visitar ara Regenta, que non lo recebie se non i ère en Victor ena casa. Quintanar, ça que la, li daurie es braci e lo sarraue damb efusion, cada dia mès enamorat, coma eth didie, d’aqueth beròi manequin; quin arrogant, prumèr galan de comèdia de costums, harie eth plan digne en Alvaro! Mès, donques qu’es taules non lo cridauen, per qué non se hège diputat enes Corts? Mesia auie neishut entà bèra causa mès que cap d’arrat; qu’ère pòc èster cap de partit que jamès ère poder, en ua capitau de dusau orde. Per qué non se n’anaue entà Madrid damb ua acta ena pòcha?

Quan li hège aguestes preguntes vantarioses, en Alvaro inclinaue eth cap e guardaue damb un gèst afligit ara Regenta, coma dident:

- “Per vos, per amor que vos tengui, sò jo en aguest miserable cornèr!“
- Vos qu’ètz dera husta des ministres...
- Ò... en Victor... non pensetz qu’aquerò me vante... Ministre! Entà qué? Jo que non è ambicion politica... Se militi en un partit ei entà servir ath mèn país, mès era politica m’ei antipatica... tanta farsa...tanta mentida...
- Efectivament, en EEUU sonque son politics es perdudi... mès en Espanha... ei ua auta causa... un òme coma vos... Que pujarie eth mèn en Alvaro coma era esgluma.

Mès en Alvaro alendaue e viraue es uelhs entara Regenta... Ath delà, eth seguie considerant

qu‘abans qu’arren ère un òme politic. Aquerò d’anar a Madrid ac deishaue entà mes endauant. Ara hège diputats des de Vetusta e se quedaue aquiu; mès tanlèu auesse mès mofla ara senhora deth ministre, eth volarie...volarie... segur de non foter-se era patacada. Aguesti èren es sòns plans. Mès ath delà, aquera resisténcia d’Ana, qu’auie creigut véncer se non en pòques setmanes en pòqui mesi, ère un nau motiu entà arrecular eth cambiament de vesiat.

Com anar a Madrid sense véncer ad aquera hemna? E aquera hemna semblaue ja invencibla.

Des dera net de *Todos los Santos*, Mesia, li hège vergonha cohessar-s’ac ada eth madeish que non auie aunçat un solet pas. Ueit dies auie estat sense arténher a parlar solet pendent un moment damb Ana, e quan artenhec tau assag siguec entà convencer-se de qué aquera exaltacion dera tarde aquera auie passat dilhèu entà tostemp.

Visitacion se tornaue lhòca. Eth sòn marit, eth senhor Cuervo, e es sòns hilhs minjauen garbanços durs, se lauauen sense tovalhòla perque era auie gessut damb es claus, coma tostemp, e non acabaue de tornar. “Com auie de tornar s’aquera empecatada de Regenta non se balhaue a partit, e resistie ar òme irresistible damb eroïcitat de ròca?“ Eth miserable emplegat deth Banc retorcie era mostacha engomada e damb votz de tiple didie ara multitud des sòns hilhs que plorauen pera sopa:

- Silenci, mainatges, que mama vos pelejarà se minjatz sense era.

E era sopa se heredaue, e a tot darrèr campaue Visitacion sufocada, distrèta, de mala encolia. Venguie dera casa de Vegallana a on auie artenhut qu’Ana e en Alvaro se parlèssen solets pendent un moment, per edart... qu‘auie premanit era. Mès bona convèrsa te balhe Diu! Eth auie gesssut mossegant-se era mostacha e l’auie dit ada era, a Visita: “Dèisha-me en patz! quan li volec hèr ua badinada. Dèisha-me en patz!“ senhau de qué non auie hèt un solet pas. Visitacion sentie ara ua vergonha retrospectiua; se’n brembaue deth temps qu’auie era tardat en cedir, ac comparaue damb era resisténcia d’Ana e... se l’alugauen es caròles de ràbia, d’enveja, de pudor dolent, faus. Quauquarren li didie ena consciécia qu’eth mestièr qu’auie cuelhut ère miserable... mès qu‘estaue ben era entà escotar conselhs de comèdia morau e crits interiors; aqueth desir vilan ère ua passion cada còp mès fòrta, ère un sabor agre-doç e picant que preferie ja a totes es doçors dera confiteria. Qu’ère ua passion, ua causa que rebrembaue ara joenessa, encara qu‘ath còp semblaue simptòma de vielhesa. En fin, era non sajaue de resistir e auie arribat a creir que serie capabla de lançar ara sua amiga enes braci der ancian aimant. Ça que la, ena casa de Visita mancaue era neteja deth solèr e des mòbles, dera sala e dera codina, e non ère era sua casa ua tassa de plata, e se passèc bèth dia qu‘eth sòn marit non trapèc era camisa en armari e se n‘anec entath banc... damb ua camiseta dera sua hemna, que dissimulaue ben o mau un còth marinèr.

Mès tant d’esfòrç ère inutil; ne Visita, ne Paco, ne es passegi a shivau de Mesia, artenhien rénder ara Regenta. E s’aumens semblèsse qu’ère indiferéncia aquera fortalesa! Mès, non; de luenh se vedie, segontes es tres, qu’Ana ère interessada. Aquerò ère çò que les irritaue mès, sustot a Visita. En Alvaro non parlaue d‘aguest nau ahèr damb era deth Banc, per mès qu’era l’ahiscaue. Damb Paco sonque s‘espandie, e pòqui viatges. Mès Ana credie en un complòt e aquerò l’ajudaue fòrça ena sua defensa. Anaue de quan en quan ara casa de Vegallana, a maugrat des protèstes pesades, insofribles de Quintanar, que repetie:

- Qué dideràn aguesti senhors, Anita, qué dideràn es Marquesi!

S’en Alvaro perdie era esperança, eth Magistrau tanpòc ère satisfèt. Vedie molt luenh eth dia dera victòria; era inèrcia d’Ana li presentaue cada còp naui obstacles que eth non auie compdat. Ath delà, eth sòn amor pròpri ère herit. Se bèth viatge auie assajat d’interessar ara sua amiga en tot desnishar-li, o per via d’exemple o presumint de confiança, quauquarren dera pròpria istòria intima, era auie escotat distrèta, coma calada en egoïsme des sues penes e suenhs. Encara mès, aquera senhora que parlaue de grani sacrificis, que pretenie víuer consagrada ara felicitat autrú, se remie a violentar es sòns costums, gessent de casa soent, cauishigant hanga, desfisant era ploja; se remie a maitiar molt, e allegant coma se se tractèsse d’ua causa santa, es exigéncies dera salut, es capricis des sòns nèrvis.

“Maitiar molt m’aucís; era umiditat me bote coma ua maquina electrica“. Aquerò ère umiliant entara religion e *depressiu* entà en Fermin; qu’ère, dit de ua auta manèra, ua gèrla d’aigua que heredaue era anma ath Provedidor e li treiguie eth saunei.

Ua tarde entrèc De Pas en sòn confessionari de tan mala encolia, que Celedonio er escolan lo vedec barrar era gelosia damb un còp violent. En Fermin baishaue deth campanau, a on, segontes solie de quan en quan, auie estat registrant damb es sòns binòcles es cornèrs des cases e des uarts. Auie vist ara Regenta passejar peth uart, liegent un libre que deuie èster era istòria de Santa Juana Francisca, qu’eth l’auie regalat. Plan, donc, Ana, dempús de liéger pendent cinc menutes, auie lançat eth libre damb mesprètz sus un banc.

- Ò!, ò! que vam mau! auie exclamat eth clèrgue des dera tor: en tot tier de seguit era ira coma s’Ana podesse enténer es sues quèishes. Dempús auien apareishut en parc dus òmes, Mesia e Quintanar. En Alvaro auie sarrat era man dera Regenta que non l’auie retirat tan lèu coma calie; “encara que non siguesse senon peth hèt d’ester en tot veder-les eth!“ En Victor auie despareishut e eth seductor de mestièr e era dauna s’auien amagat de man en man entre es arbes, en ua virada dera corsèra. Eth Magistrau sentec alavetz vams de lançar-se dera tor. Qu’ac aurie hèt se n’auesse estat segur de volar sense trebucs. Mès dempús s’auie tornat a presentar en Victor, eth pèc d’en Victor, damb chapèu baish e sense abric, de caçadora clara, acompanhat de Tomàs Crespo, eth deth tapaboques; es dus auien anat ara cèrca des auti e es quate amassa se presentèren de nauèth dauant der objectiu deth binòcle que tremolaue enes mans fines e blanques deth canonge. En Victor lheuaue eth cap, estenie eth braç, senhalaue es bromes e fotie còps de pè en solèr. Ana auie despareishut un aute viatge, auie entrat ena casa, desbrembant a Santa Juana Francisca sus eth banc e ath cap de dues menutes ère un aute còp aquiu damb chal e chapèu; e es quate auien gessut pera pòrta deth parc que dauric Frigilis damb era sua clau. Qu‘anauen entath camp!

Quan en Fermin se vedec embarrat entre es quate taules deth consfessionari se comparèc damb eth criminau metut en param.

Aqueth dia es hilhes de confession deth Magistrau lo trapèren distrèt, impacient; lo sentien virar-se en banc, era husta der armari croishie, es peniténcies èren desproporcionades, enòrmes.

En vaganaut demorèc, damb hòla esperança, ara Regenta presentar-se ena capèra per edart, per impuls sobtat, de quinsevolh manèra que siguesse, presentar-se, qu’ère çò qu‘eth volie, çò qu‘eth necessitaue. Qu’ère vertat que non auien quedat en aquerò; ueit dies mancauen entara proxima confession, per qué auie de vier?. “Donques plan, perque eth ac necessitaue, perque li volie parlar, dider-li qu‘aquerò non estaue ben, qu’eth non ère un sac entà deishar-lo sarrat ara paret, qu‘era pietat non ère causa de jòc e qu’es libres edificants non se lancen damb mesprètz sus es bancs deth uart ne se pèrd un entre es arbes de Frigilis sense mès ne mès, en companhia d’un bon mosso materialista e corromput“. Mès, non, non campèc pera capèra Ana. “Diu se’n sabie a on serien. Quina expedicion ère aquera? Pegaries d’en Victor; auie lheuat eth braç senhalant es bromes; aquerò semblaue respóner deth bon temps; efectivament, era tarde ère beròia, podie assegurar-se que non ploirie... mès e qué? Ère aguesta, rason sufisenta entà gésser damb er enemic en camp? Pr’amor qu‘aqueth ère er enemic, plan, en Fermin tornaue a sospechà’c. Era Regenta, totun, jamès s’auie cohessat d’ua afeccion singulara; parlaue de temptacions en generau e de sauneis lascius, mès non cohessaue estimar a un òme concret. E Ana, era sua doça amiga, non mentie jamès e mens en tribunau sant. Mès alavetz, damb qui soniaue? Eth Magistrau se’n brembèc dera plan doça ipotèsi qu‘auie amorassat bèth dia... e ara s’opausaue aguesta auta que lo hège sautar laguens des taules dera gelosia: “supausem que sónie damb... aguest cavalièr“. Gessec dera capèra furiós, sense dissimular bric. Trapèc en transcor a en Custodio e non li responec ara salutacion; entrèc ena sacristia e menacèc ath *Palomo* damb eth cessament, pr’amor qu‘eth gat auie tornat a enlordir es calaishi dera ròba. Passèc dempús entath palai e eth Bisbe patic ua fòrta remochinada d’aqueres qu‘en ton irrespectuós, avinagrat, espinós, solie foter-li eth Provedidor. Eth brave Fortunato qu’ère en un embolh, non auie sòs entà pagar un compde d’un sarte qu‘auie hèt sotanes naues as familiars

de S.I. E eth sarte damb es milhores manères deth mon, demanaue es sòs en un papèr lord, plen de letres gròsses, qu'eth Bisbe auie entre es dits. Eth sarte cridaue "serenissim senhor" ath prelat, mès demanaue çò qu'ère sòn.

Fortunato, damb votz tremolosa, sollicitaue un prèst. Eth Magistrau se hec de pregar, e l'aufric auançar es sòs dempús d'umiliar cent viatges ath brave pastor que cuelhie ath pè dera letra es metafòres religioses.

"Entà qué sotanes naues? e sustot, per qué les pagaue eth, Fortunato, dera sua pòcha? se sabie que non auie un sò horadat, pr'amor que tot eth pagament lo repartie abans de crubar-lo, per qué se comprometie?" Fortunato que semblaue un soslòctenent des sometudi a descompde, didec que volie gésser d'aquera vida de params.

- "Sabi pas se qué li deui ja ara tua mair, Fermin, que deu èster ua fortuna".
- Òc, senhor, ua fortuna, mès çò pejor non ei que vos mos arroïnetz, senon que vos arroInatz vos tanben, e ac sap eth mon e aquerò ei un desprestigi entara Glèisa... Entestadir-se pes praubi... Èster un trichaire dera caritat. Òme, per Diu, a on anaram a parar? Crist a dit: "repartís es tòns bens e seguis-me, mès non a dit: repartís es bens des auti..."
- Que parles coma un sabent, hilh mèn, parles coma un sabent, e se non siguesse indigne, demanaria ath mnistre que me botèsse a descompde, a veir s'atau me corregia.

Dempús entrèc enes oficines De Pas e aquiu aueren motius entà brembar-se'n pendent molt de temps dera visita. Tot ac trapèc mau; remenèc expedients, desnishèc abusi, secodic povàs, menacèc damb era suspension de sodades, remic tot çò que podec, premanic dus o tres castigs entà diuèrsi rectors de pòble e fin finau, ja ena pòrta, didec que "non balhaue un sò" entà ua subcripcion des marinèrs naufragadi de Palomares.

- Senhor, li didec plorant un praube pescador de barba blanca, damb ua gòrra catalana ena man, senhor, qu'aguest an mos moriram de hame! que non balhe entà ua mora de pan era pesca deth pagèl!...

Mès eth Magistrau gessec sense respóner, pensant en Ana e Mesia; e ara mieja ora, quan passejaue per Espolon solet e a longues calhamardades, desbrembant eth compàs dera sua marcha ordinaria, li repetie en cervèth, non sabie quina votz: pagèl, pagèl!

"Per qué se'n brembaue eth deth pagèl?" E arroncilhèc es espatles anujat tanben damb aquera obsession d'estupid.

- Ja non mancarie mès qu'ara me tornèssa lhòco.

Se passèren ueit dies e ara ora senhalada Ana se presentèc de jolhs dauant dera gelosia deth confessionari.

Dempús dera absolucion se sequèc ua lèrma que queiguie pera maishèra, se lheuèc e gessec entath lumedan. Aquiu demorèc ath Magistrau e, amassa, lèu escurint, arribèren ena casa dera senhora Petronila.

Qu'ère soleta eth Gran Constantino; repassaue es compdes dera *Madre del Amor Hermoso*, damb es sòns uelhs de color d'aueràs, guardant a trauèrs des cristaus d'ues ulhères d'aur. Qu'ère molt morena, eth front uassut, es paupetes gessentes, celha grisa espessa, coma eth gran flòc de peus que cenhie eth sòn cap; barba redona e carnosa, nas de correccion insignificanta, boca grana, pòts palles e gròssi. Ère nauta, ampla d'espatles, e eth sòn long veudeatge cast semblaue auer lançat sus eth sòn còs quauquarren coma matarràs de puretat que li balhaue cèrt aspècte de vèrge vetusta. Eth vestit ère nere, abit des Dolors, damb ua correja de vernís molt ampla e un escut de plata cridaire, ostentós, ena manja, cenhuda ath punhet de mosso damb cordons de granets de veire.

Ère seiguda dauant d'un escritòri d'armari damb figures chineses, daurades, incrustades ena husta

nera. Se lheuec, abracèc ara Regenta e punèc era man ath Magistrau. Les supliquèc, dempús d'agrair-les era suspresa dera sua visita, que la deishèssen acabar aqueth embolh de numèros; e dauna e clèrgue se vederen solets en salon ombriu, de damàs verd escur e de papèr gris e aur. Ana se seiguec en fautuèlh, eth Magistrau ath sòn costat en un sofà. Es hustes des balcons miei barradi deishauen passar arrais dera lum deth dia moribond. A penes se vedien Ana e De Pas. Deth gabinet dera dreta gessec un gat blanc, gròs, de coa opulenta e de corbes elegants. S'apressèc ath sofà pas a pas, lheuèc eth cap guiterós, guardant ara Regenta, deishèc anar un leugèr e mimós planh, e dempús de heregar eth lomb familhaument ena sotana deth Provedidor, gesssec en correder tot doç, sense bronit, coma se caminèsse entre cotons. Ana auec era impression de qué flairaue a encens eth plan blanc gat; ça que la, semblaue un simbòl dera devocion domestica dera senhora Petronila. En tota era casa regnaue eth silenci d'ua caisha tapissada; er ambient ere tèbe e leugèrament perhumat per bèra causa que flairaue a cera e a resina o dilhèu a lavanda... Ana sentie ua somnoléncia doça mès un shinhau alarmanta; s'estaue ben aquiu, mès cranhie vagament er estofament.

Era senhora Petronila se tardaue. Ua sirventa, d'abit nere tanben, entrèc damb ua lampa anciana de bronze, que deishèc sus ua tauleta dempús de díder damb votz de monja constipada: "Bona net!" sense lheuar es uelhs deth tapís de feutre, de quadres verds e grisi.

Tornèren a quedar-se solets Ana e eth sòn confessor.

En tot interròmper un silenci de quauques menutes, didec eth Magistrau damb ua votz que se retiraue ara deth gat blanc:

- Non vos podetz imaginar, amigueta mia, guaire vos agraïsqui aguesta decision...
- S'auéssetz parlat abans...
- Pro qu'è parlat, tafurèla...
- Mès non coma aué, jamès me didéretz, qu'ère un mesprètz que jo vos hèja e que ja sabien aguestes senhores eth remir-me a vier... Ploiguie tant!... Ja sabetz qu'a jo era umiditat m'aucís, eth carrèr banhat m'orrifique... Jo que sò malauta... òc, senhor, a maugrat d'aguesti colors e d'aguesta carn, coma ditz en Robustiano, sò malauta; a viatges me pensi que sò per laguens un molon d'arena que s'esbauce... sabi pas se com explicà'c... senti henerecles ena vida... me trinqui ath mèn laguens... m'aclapi, m'anulli... Se me vedéssetz peth laguens auríetz pietat de jo... Mès, a maugrat de tot aquerò, se m'auéssetz parlat abans coma aué, auria vengut encara qu'auesse estat nadant. Òc, en Fermin, jo serè quinsevolh causa, mès non desagraïda. Jo sai se qué vos deui, e que jamès vos ac poirè pagar. Ua votz, ua votz en desèrt solitari qu'en eth jo viuia, non vos podetz imaginar çò que valie entà jo...e era vòsta votz arribèc tan a temps... Jo non è auut mair, viuí coma vos ja sabetz...non sai èster brava, qu'auetz rason, non voi era vertut se non ei pura poesia, e era poesia dera vertut li semble pròsa ad aqueth que non ei vertuós... ja ac sai... Plan per aquerò voi que vos me guidetz... Vierè en aguesta casa, imitarè ad aguestes senhores, me tierè damb eth pretzhèt qu'eres m'autregen... Harè tot çò que me manetz; non ja per submission, per egoïsme, donques qu'ei evident que non sai dispausar de jo madeisha; m'estimi mès que me manetz vos... Jo voi tornar a èster ua mainada, començar era mia educacion, èster quauquarren a tot darrèr, seguir tostemp eth mèn impuls, non anar e vier coma ara... E ath delà me cau guarir-me; a viatges cranhi tornar-me hòla... Que ja vos ac è dit, i a nets que, desvelhada en lhet, sagi d'aluenhar es idèes tristes pensant en Diu, ena sua preséncia. "S'Eth ei aciu, qué m'impòrte tot çò d'aute?" Aquerò me digui, mès que non vau, pr'amor que, ja vos ac è dit, m'assauten de pic en cap, idèes ancianes, coma dolors de crètes chaspades, idèes de rebellion, arguments impius, preocupacions pègues, toçudes, que non sai quan les aprení, que vagament rebrembi auer-les entenut en casa, quan viuia damb eth mèn pair. E a viatges se m'acodís preguntar-me, se serà Diu aguesta idèa mia e arren mès, aguest pes dolorós que me semble sénter en cervèth cada viatge que m'esfòrci a provar-me a jo madeisha era preséncia de Diu?...
- Anita, Anita! caratz-vos, caratz-vos que vos exaltatz. Òc, òc, que i a perilh, ja ac veigui... mès mos sauvaram, ne sò segur; vos madeisha, eth Senhor ei damb vos... e jo balharia era mia vida per trèir-vos d'aguestes apreensions.... tot aquerò ei malautia, ei flatuositat, son

nèrvis... qué me sai? Mès ei materiau, non a arren a veir damb era anma... mès eth contacte ei un perilh, òc, Anita; non ja entà jo, entà vos; vos cau entrar ena vida devòta practica... Es òbres, es òbres, amiga mia! Aquerò ei seriós, mos cau remèdis energics. Se vos repugnen a viatges cèrtes paraules, cèrtes accions de braves senhores, non vos deishetz amiar dera vòsta imaginacion, non les condemnetz ara leugèra; perdonatz es flaquitges autrú e pensatz ben, e non vo'n hescatz des aparences... e ara, parlant un shinhau de jo, se vos podéssetz entrar ena mia anma, Anita! jo plan que jamès vos poirè pagar aguesta beròia decision d'aguesta tarde...

- Parléretz d'ua manèra!
- Parlè damb era anma...
- Jo qu'èra en tot èster ua ingrata sense saber-me'n...
- Mès a tot darrèr... vida naua: non ei vertat, hilha mia?
- Òc, òc, pair mèn, vida naua...

Carèren e se guardèren. En Fermin, sense pensar en tier-se, cuelhec ua man dera Regenta, qu'ère emparada en un coishin de croquet, e la sarrèc entre es sues, en tot secodir-la. Ana sentec huec en ròstre, encara que li semblèc absurd alarmar-se. Es dus s'auien lheuat, e alavetz entrèc Petronila ara quau didec De Pas sense deishar era man dera Regenta...

- Senhora mia, arribatz a temps; vos seratz testimòni de qué era oelha l'aufrís seriosament ath pastor non separar-se jamès dera pleta qu'escuelh...

Eth Gran Constantino punèc eth front d'Ana.

Siguec un punet solemne, sarrat, mès hered... Semblaue botar aquiu eth sagèth d'un confraria banhat en gèu.

Capitol XIX

En Robustiano Somoza, tanlèu pistaue Març, atribuie es malauties des sòns clients ara *Primauèra medica*, que d'era non n'auie un concèpte massa clar; mès coma qu'era sua mission provinciau ère consolar as afligidi e solie satisfèr-les aguesta explicacion climatologica, en mètge non pensaue a cercar-ne cap auta. Era *Primauèra medica* siguec era que *botèc en lhet*, segontes Robustiano, ara Regenta, que s'ajacèc ua net de finaus de Març damb es dents sarradi sense voler, e eth cap plen de huecs d'artifici. Quan se desvelhèc a londeman, gessent de sauneis plei de larves, qu'auie fèbre.

Quintanar ère de caça enes terrens pantanosi de Palomares; non tornarie enquias dètz dera net. Anselmo anèc a cridar ath mètge e Petra se metec en cabeçau deth lhet, coma un gosset fidèu. Era codinèra, Servanda, anaue e venguie damb tasses de telh, silenciosa, sense dissimular era sua indiferéncia; ère naua ena casa e venguie deth mont. Molt de temps hège qu'Anita non auie auut un d'aqueri impulsi amorosi que solie èster objècte en Victor, mès aqueth dia, pera tarde, mès que mès en escurir, plorèc amagant eth ròstre, pensant en espós absent. "Guaire desiraue era sua preséncia! sonque eth la poirie acompanhar ena solitud de malaut que començaue aqueth dia". En vaganaut era Marquesa, Paco, Visitacion e Ripamilan acodiren ara prèssa en auer notícies deth mau; a toti les recebec amablament, arric a toti, mès compdaue es menutes que mancauen entàs dètz dera net. "Eth sòn Quintanar! Aqueth ère eth vertadèr amic, eth pair, era mair, tot". Era Marquesa siguec pòc de temps ath costat dera sua amiga malauta; li toquèc eth front e didec que non ère arren, qu'auie rason Somoza, era primauèra medica... e parlèc d'arriège e se didec adiu lèu. Paco admiraue en silenci era beresa d'Ana, qu'eth sòn cap en.honsat enes blanqui e mofles coishins li semblaue "ua jòia en sòn estug". Observèc Visita que mès que jamès se retiraue alavetz Ana ara Vèrge dera Cagira. Era fèbre daue lum e ludentor as uelhs dera Regenta, e ath sòn ròstre ròses ròies e en arridolet semblaue ua santa. Paco pensèc sense voler, "qu'ère apetissenta". S'aufric molt, coma era sua mair, e gessec. En correder li fotec un pecic a Petra qu'amiaue un veire d'aigua ensucrada. Visita deishèc era mantilha sus eth lhet dera sua amiga e se premanic a meter-se en totes es causes, sense hèr-ne cabau deth gèst impertinent de Petra. "Qui podie confiar enes sirvents? Erosament ère era aquiu entà tot çò que calesse".

"Per çò d'aute, eth tòn Quintanar dera anma mos cau cohessar qu'a es sues causes; a qui se l'acodís anar-se'n de caça e deishar-te atau?"

- Mès, qué sabie eth...
- Qu'ei que non te queishaues ja anet?
- Aguest Frigilis n'a eth tòrt de tot...
- E qui va damb Frigidis se tòrne lhòco ne mès ne mens qu'eth. Non ei aguest Frigilis eth qu'empeutaue pothi anglesi?
- Òc, òc, qu'ère eth.
- E eth que ditz qu'es nòsti pairins èren monards? Pro monard mau educat ei eth...mès, tè, qu'ei que ne tansevolh se vestís coma ua persona normau... Jo jamès l'è vist eth còth dera camisa...ne chapèu de copa...

Somoza tornèc tàs ueit dera net; a maugrat dera primauèra medica, non ère tranquil; guardèc era lengua ara malauta, li cuelhec eth pos, li manèc botar-se ena eishèra un termomètre que treiguec dera pòcha, e compdèc es grads.Se botèc eth doctor coma ua cerida... Guardèc a Visita damb mala cara e metent-se a endonviar exclamèc damb anuèg:

- Que vam mau!... aciu s'a parlat massa... me l'auetz aclapat, vertat? Coma s'ac vedessa... molta gent, segur... molta convèrsa!...

Alavetz siguec Visita era que s'aluguèc. Somoza ac auie endonviat. Non sabie medecina, mès sabie damb qui tractaue. Receptèc, censurèc tanben a en Victor per çò dera sua intempestiua abséncia; didec qu'un lhòco ne hège cent; que Frigidis sabie tant de darwinisme coma eth de herrar mosques;

li hec dus copets ena cara dera Regenta, en tot complader-se damb eth contacte; e barrant es pòrtes damb tarrabastalh gessec; non sense dider-se adiu enquia londeman peth maitin, des de luenh.

Visitacion, mentre, seiguda as pès deth lhet, s'avalaue ua bona racion de doça consèrva, asseguraue damb era boca plia que Somoza e era carabina d'Ambrosio tot ère madeish. Era deth Banc credie ena medecina casolana e renegaue des mètges. Dus viatges l'auie trèt ada era de perilhs puerperaus ua famosa matrona sense titol ne Diu que la paric: "Ditz tu que tot ei comèdia en aguest mon. Com díder qu'ei pejor perque an sajat de distrèir-te! animau! qué saberà eth se qué ei ua hemna nerviosa, d'imaginacion viua! Solide que se jo non auessa estat aciu, t'auries consumit tot eth dia pensant tristeses, e hènt torns ara idèa deth tòn Quintanar absent (que per qué non ei aciu, que s'ei un bon marit, que ja non ei un mainatge entà reflexionar..). e qué sai jo... es causes que se l'acodissen a ua ena solitud, en èster malauta e damb motiu de queishar-se de quauqu'un".

Ana estudiaue era manèra d'enténer a Visita sense saber-se'n de qué didie, pensant en ua auta causa, soleta manèra de hèr suportable eth torment dera sua charradissa. Tàs dètz e quart entrèc ena cramba en Victor, rajant audèths e esturments de caça, damb granes polaines e cencha de cuer; darrèr d'eth venguie Tomàs Crespo, Frigilis, damb chapèu gris arropit, tapaboques de quadres e sabates blanques de tripla sòla. Quintanar deishèc quèir en solèr eth sòn impermeable, coma Manrique lance era capa en prumèr acte deth Trovador, e tanlèu hec aquerò, sautèc enes braci dera sua hemna en tot aclapar-la de punets en front, sense brembar-se'n de qué i auie testimònis.

"Ai, òc! aquerò ère eth pair, era mair, eth frair, era fortalesa doça dera amorassa coneishuda, era empara espirituau der amor de casa; non, non ère soleta en mon, eth sòn Quintanar ère sòn". Li jurèc etèrna fidelitat en silenci, pendent eth punet long, intens, que damb eth paguèc es deth marit. Era mostacha d'en Victor semblaue ua escampa banhada; damb era umiditat qu'amiaue des terrens pantanosi banhèc eth front dera sua esposa; mès era non sentec repugnància, e vedec aur e plata en aqueri peus regdes que semblauen ua bròssa d'èrbes hètes cendre pera arraïc e torrades pes puntes. Tanben en Victor opinèc que "aquerò non serie arren", mès totun, se planhèc prigondament de non auer vengut en tren des quate e mieja.

- Ja ac ves, Crespo, s'auessa seguit aquera presentida. Òc, senhora, higec dirigint-se a Visita, qu'ac digue aguest, sabi pas perqué m'imaginè que me calie tornar mès lèu a casa.
- Ò, òc, d'aquerò ne podetz èster segur. Que i a presentides, cridèc era deth Banc, que se premanie a condar tres o quate divinacions sues.
- Mès aguest n'auec eth tòrt...

Frigilis arroncilhèc es espatles e cuelhec eth pos ara malauta, que li sarrèc era man, en tot perdonar-l'ac tot. Era vertat ère qu'en Victor auie volgut tornar lèu... entà non perder-se eth teatre. Mès aquerò non se podie díder. Frigilis, en silenci, auec un còp mès era ocasion de remir era existéncia des avisi subernaturaus. S'auie descaperat e eth sòn peu espés, de color sauvatge, talhat egalament, semblaue ua mata, ua mòstra de gres. Barraue es uelhs grisi e arroncilhaue es celhes; l'anujaue era lum, estramuncaue damb es mòbles, flairaue a mont; amiaue apegada en còs era broma des pantans e semblaue enrodat dera escurina e dera frescor deth camp. Qu'auie bèra causa dera fèra que què en param, dera arrata-cauda qu'entre entà mau sòn en abitatge uman atirat pera lum... E apròp d'Ana, nerviosa, aclapada, febrila, semblaue eth simbòl dera salut volent *contagiar* damb es sues emanacions ara malauta.

Quan sigueren solets marit e hemna, dempús d'arténher, non sense trabalh, que Visita renoncièsse a sacrificar-se, quedant-se a velhar ara sua amiga, Ana tornèc a demanar es braci der espós e li didec damb votz qu'en era tremolauen es somics:

- Non t'ajaces encara, que sò molt espaurida, t'è de besonh, tè-te aciu, per Diu, Quintanar...
- Òc, hilha, òc, non mancarie arren mès...

E sollicit e amorós li cenhie er embolh des linçòs ena esquia rogida, qu'eth ne tansevolh guardaue. Mès era Regenta notèc dempús qu'eth sòn marit ère preocupat.

- Qué te cau? As apreension? Penses que sò pejor de çò que diden... e vòs dissimular...
- Non, hilha. non... per amor de Diu... que non ei aquerò...
- Òc, òc; t'ac coneishi jo; donques non cranhes, non, aquerò se passarà, t'ac asseguri; qu'ac sai; ja sabes se com sò, semble que m'amague ua malautia... e dempús non ei arren... Ara, plan, sò nerviosa, me semble que m'abandone eth mon, que me demori soleta, soleta... e è besonh de tu... mès aquerò passarà, aquerò son nèrvis...
- Òc, hilha, plan, nèrvis. E sense poder tier-se se lheuèc dident:
- Vida mia, sò damb tu. Petra, Servanda, Anselmo, quauquarrés... s'a hèt a vier era peditz d'en Tomàs?

Anselmo compdèc es audèths mòrts, metudi ena codina, e contestèc de luenh:

- Òc, senhor, aciu que non i a perditzes!
- Valguem Diu! Redena! Maudit! Tostemp eth madeish! qu'ei mia... que l'aucí jo... qu'ei segur que siguec eth mèn trait...Vanitós!... Anselmo! escota aquerò que digui; deman a punta de dia, entenes? te presentes ena casa d'en Tomàs, e li demanes, dera mia part, damb era màger energia e seriositat, era perditz, sigue coma sigue, entenes? e que non ei cap badinada, e encara que sigue espelada que voi que me l'entorne...*Suum cuique*. Ana entenec es crits e s'esdeguèc a perdonar aquera feblesa deth sòn espós. "Toti es caçadors son atau", pensèc damb era benvolença dera fèbre que començaue.

Tornèc en Victor e er arridolet doç, cristian dera sua esposa, l'entornèc era cauma, donques qu'era perditz non podie.

Enquiara ua e mieja non podec *esclipsar-se* era sua hemna e *alavetz e solet alavetz*, podec en Victor premanir-se entà dormir.

Un còp en manja de camisa dauant deth sòn lhet, considerèc qu'ère un contratemps seriós era malautia dera sua plan estimada Ana. "Eth non ère espaurit, pro qu'ac sabie Diu, non i auie perilh; se i siguesse se'n saberie per espant, peth dolor que serie en tot tormentar-lo; non i auie espant, non i auie dolor, per tant non i auie perilh. Mès i auie contratemps; prumèr de tot, adiu ath teatre pendent molti dies, e encara que se tractaue ara d'ua companhia de sarsuela, qu'ère un *gènre ibrid*, totun, eth cohessaue que començaue a saborejar es bereses suaus e simples dera sarsuela seriosa, a auie trapat en nets passades un cèrt *color locau de Marina*, e *sabor* d'epòca en *Dominó Azul*, sense compdar damb es amors contraris ath *Juramento*, qu'èren causa delicada. Mès, e era expedicion damb eth Governador dera província, entà inaugurar eth ferrocarril economic d'Occident? E es partides de dominó damb er Engenher cap en Casino? E es longi passegi que li calie entà hèr ben era digestion?" Era idèa de non gésser en molti dies, l'espaurie... S'ajacèc de mala encolia. Amortèc era lum. Era escurina li suggeric un remordiment. "Qu'ère un egoïsta, non pensaue ena sua praubeta hemna, senon ena sua comoditat, enes sòns capricis". E, coma en desgreuge, entà enganhar-se ada eth madeish, alendèc damb fòrça e exclamèc en votz nauta:

- Praubeta dera mia anma! E s'esclipsèc satisfèt. Se desvelhèc damb eth cap plen de projèctes, coma solie; mès, de pic pensèc en Ana, ena fèbre e s'aumplic era sua anma de tristesa covarda..."Sap Diu se qué serie aquerò!" Era farmaciòla, es siròps qu'eth aborrie, era pòur a enganhar-se ena dòsi, eth terror que l'inspirauen es medecines verdoses, pensant que podien èster podom (entà en Victor eth podom, a maugrat des sòns estudis fisic-quimics, tostemp ère verd o auriò), es confusions e turpituds des sirventes, es ores d'engüeg e de silenci ath pè deth lhet dera malauta, es inquietuds naturaus, er èster pendent des paraules de Somoza, eth parlar damb toti es que volessen saber-se'n dera madeisha causa, des grads dera malautia...totes aguestes incomoditats s'apilèren ena imaginacion d'en Victor qu'escopic bila diuèrsi viatges, e se lheuèc plen de pietat d'eth madeish. Anèc ena cramba dera sua hemna e se'n desbrembèc de ressabuda de tot aquerò. Ana ère mau, auie delirat; non l'auien volgut desvelhar, mès era senhora auie passat ua net terribla segontes Petra, que l'auie velhat.

Somoza arribèc tàs ueit.

- Qué se passe? qué i a? ei grèu?

En Victor damb es mans crotzades, sarrades, convulsat, preguntaue aguestes causes dauant dera malauta, qu'encara qu'aclapada, entenie.

Eth mètge non contestèc. Receptèc e gessec entath gabinet.

- Qué se passe? qué se passe? repetie Quintanar damb votz tremolosa e hloisha. Qué se passe?

En Robustiano lo guardèc damb mesprètz, damb òdi e damb indignacion...

"Qué se passe! qué se passe! aquerò ei aisit de preguntar". En Robustiano non sabie se qué hèr, mès semblaue que serie bèra causa gròssa per çò des gèsti; aquerò pensèc, mès didec:

- Cau... caminar en un pè, auer molt de compde, non deishar-la en poder des sirventes, ne de Visitacion, que l'aclape damb era sua charradissa; aquerò se passe.
- Mès ei ua causa grèu, ua causa grèu?
- Tè... N'ei e non n'ei. Non, que non ei grèu; era sciéncia non pòt díder que sigue grèu ne ac pòt remir. Mès, hilh, vos non comprenetz aquerò... Se tracte d'ua epatitis? que pòt èster... ua gastroenteritis?... dilhèu... mès i a fenomens reflèxi qu'enganhen...
- Per tant, non son es nèrvis? Ne era primauèra medica?...
- Òme, es nèrvis tostemps i son... e era primauèra... e era sang...era saba naua... plan... tot influís... mès vos non podetz compréner aquerò...
- Non, senhor. Non posqui. Enes mies estones d'òci è liejut libres de medecina, coneishi eth Jaccoud...mès aguesta lectura me hège... tè.. me hège vomegar e m'imaginaua circular era sang, e credia qu'ère atau... ua causa coma eth depaus deth Lozoya, damb canaus, compòrtes en còr...
- Plan, plan, per jo non cau que digatz mès asenades. Enquiara tarde. Se i a bèra nauetat avisatz-me. A! e non li botetz ath dessús massa ròba, ne deishetz... qu'entre Visitacion... que l'aclape. Era sciéncia enebís totafèt qu'aguesta senhora protectora de lheuadores bote es pès aciu!...

Quate dies dempús, en Robustiano enviaue, ath sòn lòc, a un joen mètge, protegit sòn; credie que ja auie arribat eth moment d'inibir-se; que ja se sabie, eth non podie assistir as persones molt estimades quan arribauen en un cèrt estat...

Eth substitut ère un gojat intelligent, molt estudiós. Declarèc qu'era malautia non ère grèu, encara que òc longa, e de convalescéncia penosa. Non l'agraudaue tier es nòms vulgars e pòc exactes des malauties, e tenguie es tecnics se l'apurauen, non per pedantaria ridicula, senon per arténher que non s'enteressen es profans d'aquerò que non cau que sàpien e en rigor non pòden saber. Aquerò siguec qu'Anita credec que se morie, e patic encara mès qu'en temps de màger perilh, quan comencèren a dider-li que se trapaue milhor. En saber que s'auien passat sies dies ena aquera turpitud damb intervaus d'exaltacion e delèri, se'n hec fòrça de qué se l'auesse hèt tan cuert aqueth long martiri.

Eth flaquitge la tenguie encara mes renduda, exaltada, veirenca. Tot ac vedie d'un color auriò palle; entre es objèctes e era, flotauen infiniti punts e cercles d'aire, coma bambolhes, a viatges, coma povàs e coma telaranhes molt subtiles, d'auti: se deishaue es braci estiradi sus era ròba deth sòn lhet e guardaue es mans aflaquides, solcades per hius de blu sus hons gris, credie de pic qu'aqueri dits non èren sòns, qu'eth hèt de botjar-les non depenie dera sua volontat, e eth decidir-se a voler amagar es mans, li costaue un gran esfòrç. Es sues majores penes èren eth cuélher eth prumèr aliment: uns bolhons insipids, sense gust, qu'en Victor heredaue bohant damb fe e perseverància, hènt veir eth sòn interès e amor en aquera manèra de bohar. Er ideau deth bolhon, segontes

Quintanar, jamès *l'artenhien* es sirventes de Vetusta. D'aquerò parlaue eth, mentreAna sentie sudors mortaus que semblauen trèir-li dera pèth era darrèra fòrça, e enquia e tot es talents de víuer. Barraue es uelhs, e deishaue de senter-se per dehòra e per laguens; a viatges se l'escapaue era consciéncia dera sua unitat, començaue a veder-se repartida en mil, e er orror que la dominaue costaue ua raccion d'energia sufisenta entà tornar-la ath sòn *jo*, coma en un pòrt segur. Quan recuperaue aguesta consciéncia d'era madeisha, se sentie patint fòrça, mès lèu gaudie damb et dolor, qu'a tot darrèr ère vida, pròva de qué era ère qui ère. S'en Victor parlaue ath sòn costat, sense voler, Ana seguie alavetz eth pensament deth sòn espós, e contra eth sòn desir, era atencion se tachaue enes judicis de Quintanar, e era intelligéncia les aplicaue ua critica rigorosa, ua analisi subtila e dolorosa entara malauta, qu'en esbauçar a maugrat sòn es asenades deth sòn marit, patie un torment indescriptible, en cervèth segontes era.

Que vedie ath mètge molt preocupat damb eth *tronc* e sense pensar enes dolors inefables qu'era sentie ath sòn laguens en bèra causa que serie còs, encara que semblaue anma, segontes ère d'intim. Cada dia s'auie de paupar eth vrente e hèr preguntes relatives as foncions mès umiles dera vida animau; en Victor, que non confiaue ena sua memòria, tostemp relòtge en man, amiaue en sòn quasèrn un registre qu'en eth escriuie damb pulcres abreviatures e damb estil gongorin, çò qu'ath mètge l'interessaue saber d'aguestes menudalhes.

Mentre se tardèc eth temor dera gravetat, er aimant espós non pensèc qu'ena malauta e complic coma brave; s'a viatges ere inoportun, descuedat, o pòc abil, ère sense consciéncia. Dempús comencèc a engüejar-se, a trapar mens era vida ordinària, e exageraue quan didie es ores que passaue velhant. Entà tier milhor era sua crotz, decidic cuélher afeccion ath mestièr d'infermèr e ac artenhec: arribèc a èster entada eth tan divertit coma hèr vòutes de marquetaria, premanir potingues e pintar-li eth còs ara sua hemna damb iòde; bohar e netejar bolhons e consultar eth relòtge entà compdar es menutes e enquia e tot es segondes; operacion qu'en era arribèc a botar tau exactitud que despacientaue a Petra e a Servanda. Demoraue tu per tu era visita deth mège, prumèr entà hèr-se a díder vint còps qu'Ana anaue milhor, molt milhor, e ath delà, entà gaudir damb era convèrsa alègra, aliena a totes es malauties deth mon, que seguie ara part facultativa dera visita. Eth substitut de Somoza non ère charraire, mès se divertie entenent a en Victor, e aguest arribèc a professar grana afeccion a Benítez, qu'atau se cridaue. Eth contrast des suenhs vulgars, insignificants, dera cramba estreta e plia d'ua atmosfèra pesada; dera vida monotona dera casa, damb es grani interèssi dera Euròpa, era guèrra de Rusia, er aire liure, era darrèra sarsuela, encantaue a en Victor, qu'amiaue era convèrsa entà causes fresques, granes, de molti accidents. Tanben li shautaue discutir damb Benítez e sondejar-lo coma eth didie. Un des problèmes que mès preocupauen ath patron dera casa ère eth dera pluralitat des mons abitadi. Eth credie que òc, qu'auie abitants en toti es astres, era generositat de Diu ac exigie; e citaue a Flammarion, e es cartes de Feijòo e era opinion deth bisbe anglés qu'eth sòn nòm non rebrembaue "Mister sabi pas qué", pr'amor qu'entada eth toti es anglesi èren Mister.

Des de qu'eth mètge declarèc qu'era milhora, encara que lenta, serie contunha probablament, Quintanar, molt content, non permetec que se dobtèsse d'aquera non interrompuda marcha ena cèrca dera salut. Eth sòn egoïsme innocent, encara que fòrt, ère cansat de pensar enes auti, de desbrembar-se'n deth madeish; non volie mes temps de servitud, e s'Ana se queishaue, eth sòn marit torçaue eth gèst, e enquia e tot arribèc a parlar damb votz agra-doça dera paciéncia e dera formalitat.

- Non sigam mainatges, Ana; tu ès ja milhor, aquerò qu'as ei efècte dera debilitat... non penses en aquerò... ei apreension. Era apreension hè mès victimes qu'eth mau. E repetie infaliblament era parabòla deth colèra e dera apreension.

Era idèa d'ua requeiguda, ne tansevolh d'un estancament, li semblaue subversiva, ua maquinacion contra eth sòn repaus. "Eth non ère de pèira. Non porie resistir..."

Ja non auie compassion dera malauta, ja non auie aquiu que nèrvis... e comencèc a pensar en eth madeish exclusivament. Entraue e gessie cada moment dera cramba d'Ana; lèu jamès se seiguie e

enquia arribèc a shordar-li eth registre de medecines e d‘autes menudalhes intimes. Eth mètge s‘auec d’enténer damb Petra. Quintanar endonviaue sofismes e enquia mentides entà èster dehòra, en sòn burèu, en Parc. “Quina grana causa èren er Art e era Natura! Reaument tot qu’ère ua madeisha causa, Diu er autor de tot“. E alendaue en Victor es aures d’Abriu damb plaser voloptuós, avalant aire a uelhs vedents. Tornèc a compausar es sues maquinetes, sonièc damb naui invents, e envegèc a Frigilis era aclimatacion der *Eucaliptus globulus* en Vetusta.

Era Regenta notèc era absència deth sòn marit; la deishaue soleta ores e ores, qu‘ada eth li semblauen menutes. Quan es penes la negauen en mars de tristesa, que semblauen sense arribes, quan se sentie coma isolada deth mon, abandonada sense remèdi, ja non cridaue a Quintanar, encara qu’ère eth solet èsser viu deth quau alavetz s’en brembaue; s’estimaue mès deishar-lo tranquil aquiu dehòra, pr’amor que se venguie li hège mau damb aqueth mesprètz bastrús e absurd des patients nerviosi.

Ua tarde de color de plomb, mès trista per èster de primauèra e semblar d’iuèrn, era Regenta, incorporada en lhet, entre muralhes de coishins, soleta, escur ja eth hons dera cramba, a on cuelhien postures tragiques abrics d’era e pantalons qu‘en Victor auie deishat aquiu; sense fe en mètge, credent en sabi pas quin mau incurable que non comprenien es doctors de Vetusta, auec de ressabuda, coma un amarum de cervèth, aguesta idèa: “Que sò soleta en mon“. E eth mon ère pesant, auriolenc o nere segontes es ores, segontes es dies; eth mon ère un rumor trist, luenhant, amortat, a on auie cançons de mainades, monotònes, sense cap de sens; rambalh de ròdes que hèn tremolar es cristaus, croishir es pèires e que se pèrd ena luenhor coma eth sorriscle des ondades ranquiloses; eth mon ère ua contradança deth solei hènt torns molt rapids ara tèrra, e aquerò èren es dies; arren. Era gent entraue e gessie dera sua cramba coma en scenari d’un teatre, parlauen aquiu damb afectat interès e pensauen en aquerò de dehòra: era sua realitat ère ua auta, aquerò era masca. “Arrés estimaue ad arrés. Atau ère eth mon e era ère soleta“. Guardèc eth sòn còs e li semblèc tèrra. “Qu’ère complice des auti, tanben s’escapaue quan podie; se retiraue mès ath mon qu’ada era, ère mès deth mon que d’era. “Jo sò era mia anma“, didec entre dents, e deishant anar es linçòs que sarrauen es sues mans, s’esguitlèc en lhet, e quedèc capensús mentre eth mur de coishins s’esbauçaue. Plorèc damb es uelhs barradi. Era vida tornaue entre aqueres ondades de lèrmes. Entenec era campana d’un relòtge dera casa. Qu’ère era ora dera medecina. Ère aquera tarde er encargat de balhar-se-la en Victor e non apareishie. Ana demorèc. Non volec cridar e s’inclinèc entara tauleta de net. Sus un libre de pasta verda i auie un veire. Lo cuelhec e beuec. Alavetz liegec distrèta en lomb deth voluminós libre: *Òbras de Santa Teresa I.*

S’estrementic, auec un temor vague; acodic de pic ena sua memòria aquera tarde dera lectura de San Agustin, ena glorieta deth sòn uart, en Loreto, quan ère ua mainada, e credec enténer votzes subernaturaus que crebauen en sòn cervèth; ara non auie era innocenta fe d’alavetz. “Qu’ère un edart, pur edart era preséncia d’aqueth libre mistic coïncidint damb es pensaments d’abandonament que l‘entristien, e desvelhant idèes de pietat, damb fòrt impuls, damb calor dera anma, serioses, prigondes, non impausades, senon revelades a acuelhudes de seguit damb abraçades deth desir... Mès qu’ère parièr, siguesse o non avís deth cèu, era cuelhie era leçon, profitaue era coincidéncia, comprenie eth sens prigond der edart. Non se planhie de qué ère soleta, non auie queigut coma estavanida per çò dera idèa der abandonament?... Donques vaquí aqueres letres daurades: *Obras de Santa Teresa I.* Be n’auie d’eloqüéncia en ua etiqueta! “Ès soleta! donc, e Diu?“

Eth pensament de Diu siguec alavetz coma ua brasa metuda en còr; tot usclèc aquiu laguens en pietat; e Ana, damb irresistibla fòrça de fe ostensibla, viua, materiau, molt fòrta, se botèc de jolhs sus eth lhet, tota esblancossida; e cèga pes lèrmes, es mans junhudes tremolant sus eth cap, gasulhant, exclamèc damb votz malauta e amorosa:

- Pair mèn! Pair mèn! Senhor! Senhor! Diu dera mia anma!

Sentec caudheireds e ondades de mareg que pujauen en cervèth; s’emparèc en hered estuc, e queiguec estavanida sus era vana de damàs ròi.

A maugrat dera proïbicion d'en Victor, venguec era arreculada, requeiguec era malauta, e se torrnèc as espants, as trebucs, as nets de velha; eth mètge tornèc a èster un oracul, es detalhs de cramba negòcis grèus, eth relòtge un dictador laconic.

Ana auec aqueres nets sauneis orribles. Ena auba, quan era lum palla e covarda s'arrossegaue peth solèr, dempús d'entrar laminada pes henerecles deth balcon, se desvelhaue sufocada per aqueres visions, coma naufragada que ges ena arriba... li semblaue sénter encara eth heregament des hantaumes grossièrs e cinics, caperadi de pèsta; flairar pudesenques emanacions de poiridures, alendar ena atmosfèra hereda, lèu viscosa, des sosterranhs qu'en eri eth delèri l'empresonaue. Rosigades bestiòles la menaçauen damb eth contacte des sues nafres purulentes, l'obligauen, entre arridalhades, a passar un e cent còps per estret trauc dubèrt en solèr, a on eth sòn còs non i cabie sense dar-li torment. Alavetz credie morir. Ua net era Regenta reconeishec en aqueth sosterranh es catacombes, segontes es descripcions romantiques de Chateaubriand e Wisseman; mès en sòrta de vèrges de blanca tunica, vagauen pes galaries umides, estretes e baishes, larves, hastigoses, descarnades, caperades de casubles d'aur, capes fluviaus e mantèls qu'en tocar-les èren coma ales d'arrata-cauda. Ana corrie, corrie sense poder auançar tot çò que volie, cercant eth horat estret, volent abans destroçar en eth es sues carns que patir era aulor e eth contacte des hastigoses mèrques; mès quan arribaue ena gessuda, uns li demanauen punets, d'auti aur, e era amagaue eth ròstre e repartie monedes de plata e coeire, mentre entenie cantar responsi a arridalhades e l'esposcaue eth ròstre era aigua lorda des isòps que beuien enes badines.

Quan se desvelhèc se sentec negada en sudor hered e auec hàstic deth sòn pròpri còs e apreension de qué eth sòn lhet flairaue coma eth fetid umor des isòps dera malajadilha...

"S'anaue a morir? Èren aqueri sauneis repugnants emanacions dera sepultura, eth sabor auançat dera tèrra? E aqueri sosterranhs e es sues larves èren imitacion deth lunfèrn? Eth lunfèrn! Jamès auie pensat en eth damb cauma; qu'ère ua de tantes credences irreflexiues en era coma enes auti fidèus; credie en lunfèrn coma en tot aquerò qu'ordenaue creir era Glèisa, pr'amor que tostemp qu'eth sòn pensament s'auie de revelar, era l'auie sometut coma acte de fe, auie dit "creigui a cègues", cuelhent es paraules e era resolucion de creir pera credença. Mès en aguesta ocasion ère ua auta causa; eth Lunfèrn ja non ère un dògma englobat en d'auti; era sentie era sua flaira, eth sòn sabor... e comprenie qu'abans, cèrtament, non credie en lunfèrn. Òc, òc, ère materiau o ac semblaue, per qué non? Be li semblaue de vana ara Regenta era filosofia superficiau der optimisme rambalhós, der espiritualisme abstracte, bravàs, sense sens dera realitat trista deth mon! Que i auie lunfèrn! Ère atau... era poiridura dera matèria entàs esperits poiridi... E era auie pecat, òc, òc, auie pecat...Quini critèris mès desparièrs aplicaue ara as sues colpes, e eth critèri qu'en mon solie auer e damb eth quau era s'auie perdonat cèrtes *leugereses* que ja li pesauen coma eth plomb!" E rebrembaue maximes e aforismes religiosi que l'auie entenut ath Magistrau, sense compréner era sua terribla severitat, aqueth sens lugubre e hons que non semblaue auer enes pòts fini, suaus, plei de fiulants sons deth plan pulcre canonge.

Ja auie pujat eth solei un grant tròç deth cèu, ja escauhaue eth maitin damb tèbes amorasses d'un Abriu de Vetusta; ena casa credien ajaçada e adormida ara Regenta e non daurien es hustes deth balcon, ne interrompien eth descans dera malauta. Ana sentie eth dia en melancolic present qu'eth sòn madeish lhet, tanti viatges avorrit, li prestaue en aqueres ores deth maitin de primauèra; un aute còp tornaue era vida a botjar-se en aqueth còs trist, aclapat, coma camp de batalha; era vida anaue auançant per aqueth terren dera sua victòria, encara dobtosoa d'era. Eth cervèth recuperaue es domènis dera logica, era sua salut; era memòria, fèrma, non ère ja un torment ne se barrejaue damb visions e asenades.

Ana, contenta de qué la deishèssen soleta, de qué la credessen adormida o en sopor, repassaue ena sua consciéncia aqueri pecats que li calie acusar-se; qu'ère relator era memòria, fiscau era imaginacion, e de man en man, segontes es ondades de salut pujauen ena sua marèa, era malauta, perdut eth terror que damb eth s'auie desvelhat, entenie era acusacion damb doç curioser creishent; era idèa deth lunfèrn s'estavanie, coma s'estavanissen es vibracions d'ua placa, luenh ja des

sensacions de hàstic e terror; aqueres coples recordades, qu'èren era vida, era realitat ordinària, passauen peth cervèth d'Ana coma un aliment, li dauen calor, animositat, e, sense qu'eth remordiment s'acabèsse, eth relat aquerie mès e mès interès.

Passèren alavetz peth rebrembe toti es dies que seguiren ar aclapament deth rigorós temporau, quan er esperit d'Ana auie deishat aquera sòrta de vida de serpent ibernanta. Rebrembèc era romeria de *San Blas*, ena carretèra dera Fabrica Vielha, aquera tarde de solei qu'ère ua hèsta deth cèu. Era tor dera catedrau aquiu naut, coma en cimalh d'un monument, assemblatge de pèira escura sus un hons taronja e violeta d'un suau cèu, de bromes longues, estretes, ondejades, quietes sus er abisme, coma demorant que s'ajacèsse eth solei entà barrar er orizon... Sense saber com, *San Blas* anonciaue era primauèra; Ana demoraue ja aqueri dies que, damb longui intervaus de mau temps, apareish un shinhau de lum qu'arringue vibracions d'alegria e resplendor ath verd adormit des camps vetustensi; aqueri dies que son un shinhau milhors qu'Abriu e Mai; era sua esperança. Es idèes tristes auien volat coma audèths d'iuèrn, Ana s'auie vist en passeg de San Blas enrodada de gent, aunorada, e ath sòn costat anaue en Alvaro Mejia, enamorat, trist de tan d'amor, resignat, amorós sense interès, suau e trende, sense esperança. Quauquarren atau coma er encantament deth dia; en realitat, er iuèrn, arren, mès ena tranquillitat e tèba e vaga alegria der ambient, ua delicia que saborejaue damb inefable gòi era Regenta.

Atau en Alvaro; non serie jamès sua, aquerò non; aguest ostiu arderós non vierie ne tansevolh li consentirie parlar-li clar, persutar enes sues pretensions; mès auer-lo ath sòn costat, *sentir-lo* estimar-la, adorar-la, aquerò òc; ère doç, ère suau, ère un plaser tranquil, prigond...Era lo guardaue damb ahlames qu'amortaue en gésser des uelhs, li hège arridolets coma ua devesa qu'admet er olocaust, mès ua devesa umila, mairau, plia de caritat e de gràcia, destin d'amor e de huec. Tau auie estat eth passeg de San Blas.

Des d'aquera tarde Mesia auie recuperat part des sues esperances; credec un aute còp ena influéncia *deth fisic* e se prepausèc èster ath costat d'Ana tot eth temps que podesse. Qu'ère ua brigantaria, mès recorrec ara cèga amistat d'en Victor. En Casino se seiguie ath sòn costat, auie era paciéncia de veder-lo jogar ath dominò e as escacs, e quan acabaue era partida lo cuelhie deth braç, e, coma solie plòir, passejauen peth long salon, eth deth balh, escur, trist, ressonant jos es cauishigades des cinc o sies parelhes que lo mesurauen de naut en baish a granes calhamardades, qu'auie peth furor des talons, quauquarren de protèsta contra eth mau temps. Bèth veteran deth Casino, auie caminat en aqueth salon pro camin entà arribar ena lua. Passejauen es dus amics, e Mesia anaue entrant, entrant ena anma deth jubilat regent e cuelhent possession de toti es sòns cornèrs.

En Victor arribèc a pensar qu'a Mesia ja non l'importaue en mon mès negòcis qu'es de Quintanar, e sense pòur d'engüejar-lo pendent tardes sanceres lo tenguie cuelhut deth braç, hènt torns pes taules tremolaires deth salon, en tot parar-se en cada passatge interessant deth relat o tostemp qu'auie un dobte que consultar damb er amic. En Alvaro patie eth torment pensant ena resvenja. Molt de temps auie resistit era sua delicadesa, o çò que siguesse, a començar aqueth camin sosterranh e traidor, mès ja non podie mens. Ath delà, "qué diable! majores brigandalhes auie ena istòria des sues aventures".

En Victor s'arturaue, deishaue anar eth braç deth confident, lheuaue eth cap entà guardar-lo ara cara, e didie, per exemple:

- Guardatz, aciu en secret dera... pr'amor que, compdant damb eth vòste sigil... Frigilis a tanben es sòns defèctes. Jo l'estimi mès qu'a un frair, plan, mès eth...eth m'a un shinhau en pòca causa... credetz-me... Non m'ac remigatz, ei inutil, jo lo coneishi milhor; m'a en pòca causa, se cre molt superior. Jo non remisqui cèrti auantatges. Que sap mès d'arboricultura, coneish milhor es lòcs de caça, ei mès constant que jo en trabalh... mès disparar milhor que jo! òme per Diu! E eth talent mecanic? Eth ei maladret de dits e arreculat d'engenh.

E en Victor, arturant-se un aute viatge, lèu ara aurelha d'en Alvaro higie:

- Diderè era paraula: un rotinari!

Quintanar ère inagotable en capitol des quèishes e dera enveja petita, peth menut, quan se tractaue deth sòn amic intim, deth sòn Frigilis; se sentie dominat per eth e deishaue anar era colereta sorda, covarda, bravassa ath hons, en aguestes confidéncies; Mesia ère ua sorta de rivau de Frigilis que pistaue; en Victor trapaue cèrta satisfaccion maligna ena infidelitat incipienta.

En Alvaro caraue e escotaue. Sonque quan tractaue en Victor dera sua punteria se quedaue un shinhau preocupat. Li semblaue impossible que se podesse parlar tant d'un òme tan insignificant coma en Tomás Crespo, ath quau eth credie lhòco de neishement.

Escurie, seguie ploiguent, es mossos de servici alugauen dus o tres lums de gas en salon, e Quintanar sabie per aguest senhau e peth cansament, que l'arringaue sudor abondosa, qu'auie parlat molt; sentie alavetz remordiments, cuelhie pietat de Mesia, l'agraie prigondamnt eth sòn silenci e atencion, e lo convidaue molti viatges a préner un veire de cervesa alemanha ena sua casa.

Era frasa ère:

- Vam ara Rinconada? Mesia, carant, seguie a en Victor.

Ua intuicion singulara li didie ar ex-regent que pagaue ben ar amic era sua atencion en tot hèr-se-lo a vier ena sua casa. Per qué a en Alvaro l'auie d'agradar de seguir-lo. Se l'ac auessen preguntat a Quintanar, non auirie sabut contestar. Mès l'ac didie eth còr; l'auie observat, sense encuedar-se'n ena observacion: a Mesia l'agradaue entrar ena casa dera Rinconada.

Solie amiar-lo ath burèu, ath sòn musèu coma eth didie; aquiu l'explicaue eth mecanisme d'aqueri complicadi hustes e ressòrts e, convençut dera ignorància deth sòn amic, l'enganhaue sense consciéncia. Çò que non consentie en Alvaro ère que se passèsse revista as colleccions d'èrbes e d'insèctes: lo marejaue tachar successiua e rapidament era atencion en tantes causes inutiles. Era soleta *bèstia* que l'ère simpatica a en Alvaro ère un piòt dissecat per Frigils e eth sòn amic. Solie amorassar-li eth pièch, mentre Quintanar dissertaue:

- Plan, donc, didie en Victor, passaram en gabinet, donques que mespredatz es mies colleccions. Anselmo, era cervesa en gabinet.

Eth gabinet qu'ère un aute musèu: i auie aquiu es armes e era indumentària. Ua panoplia anciana complèta, ues autes dues molt ludentes e brodades; escopetes, pistòles e trabucs de totes es epòques e mesures aumplien es parets e es cornèrs. En arques e armaris sauvaue en Victor damb er amor d'un collecionista es vestits d'afeccionat qu'auie ludut enes sòn milhors tempsi. Se s'afogaue parlant des sòns marcits laurèrs, daurie es arques, daurie es armaris, e seda, galons e plumes, granisses e aisines en barreja de colors cridaires sautauen en tapís, e en aqueth mar de rebrembes de ròba perdie Quintanar eth cap. En ua caisha de lhauna, entre èrba, sauvaue damb gran suenh, un objècte, qu'a prumèr còp de uelh li semblèc a Mesia ua sèrp; efectivament, jadie embolhat e ère verd-nere eth paquet... Non s'auie de crànher...en Victor adondaue as fères; aquerò ère era cadia qu'eth auie arrossegat representant eth Segismundo de *La vida es sueño*, en prumèr acte.

- Guardatz, amic mèn, a vos vos ac posqui díder; non ei ua immodéstia, arreconeishi, plan que òc, era superioritat de Perales en teatre ancian, eth sòn Segismundo ei ua revelacion, d'acòrd, revèle milhor qu'eth mèn era filosofia deth drama, mès... non m'agradaue era sua manèra d'arrossegar era cadia; semblaue un gosset damb maça; jo la manejaua molt milhor damb verosimilitud e naturalitat; arrossegaua era cadia, credetz-me, coma se non auessa arrossegat cap auta causa ena mia vida. Autant, qu'ua net, en Calatayud, me lancèren tot aguest hèr en scenari, coma simbòl dera mia abiletat. Manquèc pòc entà que s'en.honsèsse era estrada. Sauvi aguesta cadia coma eth milhor rebrembe dera mia efimèra vida artistica.

Mesia demoraue era preséncia d'Ana e d'aguesta manèra podie resistir era convèrsa deth sòn amic,

mès molti viatges era Regenta non campaue peth gabinet deth sòn marit, e eth galan li calie contentar-se damb eth *bock* de cervesa e eth teatre de Calderon e de Lope.

Mès ja ère en casa. De man en man s‘anèc atrevint a vier en quinsevolh ora e Ana, sense senter-se’n, se lo trapèc ath sòn costat coma un objècte familhau. Qu‘anaue estant entà Mesia eth casalon çò que Frigilis entath uart.

Aqueth procediment bastrús, de brigand, l‘aurie d’auer irritat, mès non siguec atau: li calec cohessar que non mespredaue ne aborrie a en Alvaro, a maugrat de qué es sues intencions èren torçades, miserables; volie abusar dera confiança d’en Victor. “Mès, e se non volie? Se se contentaue damb èster apròp d’era, damb veder-la e parlar-li soent e tier-la coma amiga? Ja veiram. S’eth se depassaue, n’ère segura de resistir e enquia e tot sénter valor entà meter-li en cara eth sòn crim, era sua baishesa e hèr-lo enlà dera casa“.

Passèren es dies e Ana cada còp ère mès tranquilla. “Non, que non se depassaue; non hège senon admirar-la, estimar-la en silenci. Ne ua soleta paraula perilhosa, ne gèst atrevit; arren d’èster ara demora dera ocasion, arren de cercar *scènes*; ua aunestetat cabau; er amor que respècte er aunor, era passion que se neuris de veir e respirar er ambient qu’enròde ar estimat. Eth plaser qu’era sentie, tanben l’ac calie cohessar, ère eth mès intens saborejat ena sua vida. Pòc podie díder era qu‘auie gaudit tan poc!“ En sénter apròp d’era a en Alvaro, segura de qué non i auie cap perilh, alendaue deliciosament, deishaue er esperit en ua somnoléncia morau que la tenguie jos es efèctes der òpi. Comparaue era situacion ara aventura de flotar sus suau corrent guiterós, ombriu, ara ora dera meddiada; era aigua va entar abisme, eth còs flote...i a era seguretat de gésser deth corrent quan eth perilh s’aprèsse; qu’ei pro un esfòrç, dus còps de braci, e ja s’ei dehòra, ena arriba... Ja sabie Ana ath sòn laguens qu‘aquerò non estaue ben, pr’amor qu‘era non podie respóner dera prudéncia d’en Alvaro. “Mès, non ère segura d’era madeisha? Òc, donques alavetz! per qué non deishar-lo vier en casa, contemplar-la, mostrar es suenhs d‘ua mair, era fidelitat d’un gosset? Ath delà, eth que manaue en casa ère eth sòn marit, non ère era. Cercaue era a Mesia? Non. Ordenaue era a Quintanar que lo hesse a vier? Non. Donques qu’ère pro. Obrar de ua auta manèra aurie estat alarmar ar espós sense cap motiu, suscitar sospeches sense fondament, dilhèu panar-li a en Victor entà tostemp era patz dera anma. Çò milhor ère carar, èster atentiua... e gaudir era tèba ahlama dera passion de costat; qu’encara qu’ère pòc aguest calor ère era mès viua hoguèra ara quau era s‘auie arrimat ena sua vida“.

“E ath Magistrau non se li didie arren d’aquerò. Entà qué? Non i auie pecat. I auie ocasion, mès non se cercaue“. Ath delà, Ana, donques que defenie era sua vertut, credie prudent amagar tot çò que siguessen personalitats ath confessor. “Se creishie eth perilh, parlarie. Mentretant, non“.

Alavetz siguec quan eth Provedidor vedec damb es sòns binòcles, des deth campanau dera catedrau, es preparatius d’ua expedicion ath camp qu’en era acompanhaue ara Regenta Mesia, Frigilis e Quintanar. Non siguec aquera soleta; molti viatges, tanlèu vedie ua arrai de solei, a en Victor se l‘acodie profitar eth bon temps e hèr ua excursion pes ostaus dera carretèra de Castilla e pes de Vistalegre, en companhia des persones que mès estimaue en Vetusta, ei a díder: era sua esposa, Frigilis e ... en Alvaro. Eth praube Ripamilan ère convidat, mès didie que se non l’amiauen en coche... “Er esperit non mancaue, mès es uassi non an esperit“.

Se minjaue aquiu naut, çò que gessie ath pas, çò que balhauen es estonadi ostalèrs: sausisses fregides, rajant sang, ues mores, uèus fregidi, quinsevolh causa; eth pan ère dur, milhor! eth vin dolent, milhor! aquerò li shautaue a Quintanar: e en tau gust coincidie era sua esposa, amiga tanben d’aguestes vespralhades aventurades, qu‘en eres trapaue un condiment picant que desvelhaue era hame e era alegria mainadenca. En aqueres nautades se respiraue er aire coma causa naua; s’escauhauen as arrais deth solei damb voloptuosa guitèra, coma s’eth solei de Vetusta, d’aquiu baish, siguesse mens benefic. Notaue Ana qu‘en aquera nautada, en aqueth scenari, miei pastorau, miei de novela picaresca, entre traginèrs, mossos e senhors de castèths, ar estil en Quishòt, se desvelhaue en era er instint der art plastic e eth sens dera observacion; vedie es siloètes d’arbes, garies, lits, porcèths, e se fixaue enes linhes que demane un eth creion, vedie mès matissi enes

colors, descurbie grops artistics, combinacions de composicion sabenta e armonica, e, en resumit, se li revelaue era natura coma poèta e pintor en tot çò que vedie e entenie, ena responsa agudenta d'ua plebèua o d'un grossièr pacan, enes episòdes dera vida deth corrau, enes grops des bromes, ena melancolia d'ua mula cansada e caperada de povàs, ena ombra d'un arbe, enes reflèxi d'ua badina, e sustot en ritme amagat des fenomens, divisible enquiar infinit, que se succedien, coincidint, formant era trama dramatica deth temps damb ua armonia superiora as nòstes facultats perceptiues, que mès s'endonvie que se da testimòni d'era. Aguest nau sens, deth quau auie consciéncia Ana en aguestes expedicions as ostalets nauti de Vistalegre, camin de Corfin, li negaue de visions eth cervèth e la calaue en doça inèrcia qu'enquia e tot er imaginar ère ua fatiga. Alavetz la treiguien des sòns extasis naturalistes ua atencion delicada de Mesia o ua gessuda de bon umor intempestiu de Quintanar. En Victor credie qu'en camp, mès que mès se se vespralhe, non s'a de hèr que lhocaries; e, plan per aquerò, ère segontes eth, indispensable que quauquarrés se desguisèsse cambiant, aumens, de chapèu. Eth solie en taus ocasion cercar un plebèu que tenguesse er ancian capèl deth país; l'ac demanue prestat e se presentaue caperat damb aqueth liròt de pana nera ath respectable concors. Arrien entà complader-lo. Se verpralhaue lèu tostemp ar aire liure, contemplant aquiu baish eth casalon grisòt de Vetusta; era catedrau semblaue des d'aquiu en.honsada en un potz, e molt petita; eleganta, mès coma ua jogalha. Darrèr deth hum des fabriques en airau des obrèrs en camp deth Solei, e mès enlà es camps de milhòc, ara verds, es prats, es bòsqui, es de castanhèrs e casses... es ticolets d'un verd escur e era broma baisha, ara fin, que se confonie damb es pics des pòrts luenhants. Se filosofaue mentre se minjaue, dilhèu damb es dits, sausisses mau fregides, hormatge dur, o pascades de camalhon, çò que siguesse; se parlaue descuedadament, lentament, pensant en causes mès prigondes qu'es que se didie, damb es uelhs tachadi ena luenhor, darrèr dera quau se vedie eth rebrembe, çò desconeishut, era vaguetat deth saunie; se parlaue de çò qu'ère eth mon, era societat, eth temps, dera mòrt, dera auta vida, deth cèu, de Diu; s'evocaue era infància, es dates luenhanes de memòria comuna; e un sentimentalisme, coma baishat dera broma deth Corfin, s'estenie sus es convidadi bucolics e era sua filosofia de subertaula.

Començaue era brisa; picaue un shinhau e auie es sòns perilhs, mès agradaue ara pèth; gessie ua estela; eth quatau de lua (qu'a en Victor li semblaue eth plegador d'aur que l'auien regalat en Granada), cuelhie color, ei a díder, lum. Era convèrsa, ja guiterosa, tractaue alavetz dera astronomia e s'arturaue en concèpte de çò infinit; s'acabaue en auer un desir vague d'enténer musica. Alavetz Quintanar rebrembaue que se cantaue aquera net *El Relàmpago* o *Los Magyares*; lheuauen eth camp, e pas a pas, tornauen ara somnolenta Vetusta deishant-se esguitlar pera pala doça dera carretèra. Frigilis deishaiue eth braç ara Regenta, que indefectiblament lo cercaue; e Mesia, resignat, fèrm en sòn prepaus d'èster prudent mentre siguesse necessari s'emparelhaue damb en Victor, que dilhèu se permetie cantar ara sua manèra eth *spirlo gentil* o era *casta diva*; encara que s'estimaue mès recitar vèrsi , sense que jamès s'en desbrembesse de díder damb Gongora:

Ara sua cabana les guide

qu'eth solei dèishe en orizon,

e eth hum dera sua cabana

les anaue servint de Nòrd.

Es grapauds cantauen enes prats, eth vent mormolhaue enes rames nudes, que tumauen alègres, en tot inclinar-se, prenhades ja des naues huelhes; e Ana, sarrant-se tranquilla en fòrt braç deth milhor amic, flairaue en ambient es anóncies inefables dera primauèra. D'aquerò parlauen era e Frigilis. Crespo, satisfèt, tranquil, amable, en votz baisha, coma respectant eth prumèr saunei deth camp, era sua idòla, deishaue quèir es sues paraules coma ua arrosada ena anma d'Ana, qu'alavetz comprenie aquera adoracion tranquilla, aqueth culte poetic, bric romantic, que consagraue Frigilis ara natura, sense cridar-la atau, plan. Arren de *granes sintèsis*, de quadres dissolvents, de filosofia panteistica; menudalhes, istòria des audèths, des plantes, des bromes, des astres. Era experiéncia dera vida naturau plia de leçons d'ua observacion plan rica. Er amor de Frigilis ara natura ère mès de marit

que d'aimant, e mès de mair que de cap auta causa. En aqueri moments, tornant entà Vetusta damb Ana deth braç, se hège eloqüent, parlaue longament e sense pòur, encara que tostemps pausadament; ena sua votz auie roconades amoroses entath camp que descriuie, e tremolaue enes sòns pòts er agraïment qu'entenie a ua auta persona paraules d'afeccion e d'interès pes arbes, audèths e flors. Ana envejaue en aguestes ores aquera existéncia der arbe intelligent, e s'emparaue e lèu se sarraue en Frigilis coma en ua ausina venerabla. E darrèr anaue er aute, era lo sentie. A viatges parlaue damb Ana en Alvaro e Ana contestaue damb votz amabla, en pagament dera sua prudéncia, dera sua paciéncia, deth sòn martiri... "Pr'amor que, sense cap de dobte, patir pendent tant de temps a Quintanar ère un martiri".

En Alvaro sudaue de pena. En Victor se li penjaue en braç, lheuaue es uelhs entath cèu e se divertie trapant parentius entre es bromes dera net e es formes mès vulgares dera tèrra.

- "Guardatz, guardatz, aqueth *cumulus* ei madeish que Ripamilan; imaginatz-vo'l damb era teula ena man... Aqueth *cirrus* nere semble era garnidura d'un torero..."

En Alvaro, en arribar ena Rinconada, mentre deishaue passar dauant a en Victor, qu'amiaue era clau, lheuaue eth punh sarrat sus eth cap der insuportable amic... Non descargaue eth còp... non... mès..."Ja lo descargarie!"

"Ò!, pensaue, en aguest moment que n'è tot eth dret. Uelh per uelh".

Atau viuie Ana, mens engüejada se non contenta, sense grani racacòrs, encara que non satisfèta d'era madeisha. Ne li permetie a en Alvaro apressar-se, ahiscar esperances de qué era sostenguesse, ne lo refusaue damb eth categoric mesprètz qu'era vertut, çò que se cride vertut, demanaue. Aguestes mieges tintes dera moralitat li semblauen alavetz es mès conformes ara flaca natura umana. "Per qué m'è de creir mès fòrta de çò que sò".

Tanben tornèc a soentejar era casa des Vegallana, Siguec molt ben recebuda; era deth Banc se l'avalaue a punets, li parlaue de mòdes, li manaue patrons a casa, e li rebrembaue visites qu'auie de pagar e as quaus era l'acompanhaue, perque en Victor se remie a pèrder eth temps en aguesti compliments.

- Senhor, cridaue eth, jo non servisqui entad aquerò; non me hescatz parlar deth temps, deth mau servici de sirventes, dera manca de viures. Que m'exigisquen a jo quinsevolh causa mens hèr visites de compliment.
- Jo que sò artista, non servisqui entà menudalhes, didie ath sòn laguens.

Visitacion sajaue de meter-li a Ana, a mans plies, pes uelhs, pera boca, per toti es sensi, eth dimòni, eth mon e era carn. Eth bon temps l'ajudaue.

Era Regenta non cuelhie damb grana afogadura aqueres diversions, mès les preferie ara sua estèrla solitud, qu'en era cercant idèes pietoses trapaue tristeses, un hàstic prigond e eth rancurós esperit de protèsta dera carn cauishigada, que bramaue quan podie. "Qu'ère milhor víuer coma toti, deishar-se anar, tier era animositat en diversions vulgares, insipides, mès que, a tot darrèr, aumplissen es ores..."

En aguesta situacion ère quan eth Magistrau li didec en confessionari que se perdie; qu'eth l'auie vist lançar damb mesprètz sus un banc era istòria de Santa Juana Francisca... Aquera tarde De Pas siguec mès eloqüent que jamès; era comprenec qu'ère ua ingrata, non solet damb Diu, senon damb eth sòn apostòl, aqueth apostòl tot huec, rason luminosa, lengua d'aur, d'aur liquid... Era votz deth prèire vibraue, eth sòn alend usclaue, credec enténer somics contengudi. "Qu'ère de besonh seguir-lo o abandonar-lo; eth non ère eth prèire compladent que servís as granes coma lacai espirituau; eth ère eth pair dera anma, eth pair, donques que non volie entener-se coma frair. Qu'auie de seguir-lo o deishar-lo". E dempús auie parlat de çò qu'eth madeish sentie, es sues illusions respècte ada era. "Òc, Ana (Ana l'auie cridat, n'ère segura) jo auia soniat çò que semblaue anonciar-se des dera nòsta prumèra convèrsa, un esperit companh, un frair mendre, de sèxe desparièr entà amassar facultats

opausades en armonica union; jo auia soniat que ja non ère Vetusta ua preson hereda entà jo, ne plantolièr d'enveges que se convertissen en sèrps, senon eth lòc qu'abitaue un esperit nòble, blos e delicat, qu'en cercar-me entà caminar pera santa via de sauvacion, sense saber-me'n, me guidaue tanben per aguesta via; jo demoraua que vos siguéssetz çò qu'aquera istòria que plorant me condàuetz, prometíetz...çò que vos me prometéretz mil viatges dempús... Mès non, vos maufidatz de jo, non me credetz digne dera vòsta direccion espirituau, entà satisfèr aguestes ansies d'amor ideau que sentetz, dilhèu ja cercatz en mon qui vos comprene e posque èster eth vòste confident".

- Non, non, repetie Ana plorant; mès eth auie seguit parlant deth sòn mesprètz, cada còp mès trist, cada còp damb mès ardor enes paraules e en alend... E auien acabat en tot reconciliar-se, en prometer-se naua vida, vertadèra reforma, eficaç cambiament de costums; e era, exaltada, l'auie dit: "Voletz qu'aué madeish vos acompanha ena casa dera senhora Petronila?"
- "Òc, òc, aquerò, qu'ei çò de milhor", auie contestat eth. E auien anat amassa sense pensar ne un ne er aute çò que hègen.

Des d'aquera tarde auie començar entara Regenta era vida dera devòta practica, mès se tardèc pòc era eficàcia d'aqueth impuls qu'en eth non i auie pietat prigonda senon gratitud, eth desir de complàder ar òme que tant trabalhaue entà sauvar-la, e qu'ère tan eloqüent e valie tant. Ana, a viatges, non podent lheuar era sua atencion entàs causes invisibles, entara contemplacion pietosa, sajaue de premanir aguest viatge mistic pensant en Magistrau. "Ò, quin gran òme! e qué ben entraue en esperit, e qué ben parlaue d'aquerò que semble inefable, des sosterranhs des intencions, des delicadeses deth sentiment! e guaire li deuie era! Per qué tant d'interès s'aquera pecadora non s'ac meritaue?" Es lèrmes aumplien es uelhs d'Ana. Ploraue de gratitud e d'admiracion. E en non poder meditar en causes santes, pietoses, se botaue era mantilha e corrie entàs conferéncies de *San Vicente*, o entara *Junta del Corazon* o entath *Catecismo*, o entà missa... a on siguesse. Mès era fe ère tèba; per aquiu non s'anaue entà on era auie desirat. Ath delà, se coneishie; sabie qu'era, se s'autrejaue a Diu, s'autejarie de vertat, que mentre era sua devocion siguesse de carrèr, ostentosa e distrèta, era madeisha l'aurie en pòca causa, e quinsevolh passion dolenta, mès fòrta, la harie povàs.

Decidida a hùger des extrèms, a èster *coma toti*, persutèc a seguir as *autes beates* en toti es sòns passi, e encara que sense gust,entrèc en totes es confraries, siguec hilha e fraia, segontes volessen, de guaires juntes pietoses l'ac sollicitèren.

Repartie eth temps entre eth mon e era glèisa: ne mès ne mens qu'era senhora Petronila, Olvido Páez, Obdulia e en cèrta manèra era Marquesa. Se la vedec ena casa de Vegallana e enes Paulines, en Vivèr e en Catecisme, en teatre e en sermon. Lèu cada dia auien ocasion de parlar damb era eth Magistrau e en Alvaro enes sòns respectius cèrcles, e a viatges un e er aute en mon e un e er aute en temple; qu'auie lòcs enes quaus Ana ignoraue s'ère aquiu coma hemna devòta o coma hemna de societat.

Mès ne De Pas ne Mesia èren satisfèts. Es dus demorauen véncer, mès a degun se l'apressaue era ora deth trionf.

- Aguesta hemna, didie en Alvaro, ei *pejor* que Troia.
- Eth remèdi a estat pejor qu'era malautia, pensaue en Fermin.

Ana vedie enes detalhs dera vida de beata mil motius de repugnància; mès preferie separar d'eri era atencion: non deishaue qu'er esperit de contradiccion cerquèsse es febleses, es grossieries, es misèries, d'aquera devocion exteriora e rambalhosa. Non volie censurar, non volie veir.

Mès ada era madeisha se comparaue ath cadavre deth Cid vencent as mòros. Que non ère era, ère eth sòn còs qu'amiauen de glèisa en glèisa.

E tornèc era inquietud prigonda e sorda a minar era sua anma. Demoraue ja ua auta epòca de lutes interiores, d'ariditat e de rebellion.

Ua net, dempús d'enténer un sermon soporific, entrèc en sòn tocador lèu avergonhada d'auer estat dues ores ena glèisa coma ua pèira; entenent, sense pietat e sense indignacion, sense pietat tansevolh, necitges monotons, tristi; vedent ceremònies que non li didien arren ara anma...

- Ò, non, non, se didec mentre se despolhaue, jo non posqui seguir atau...

E dempús, botjant eth cap e estenent es braci entath tet, auie hijut en votz nauta, entà balhar mès solemnitat ara protèsta:

- Sauvar-me o perder-me! mès non anequelir-me en aguesta vida d'idiòta... Quinsevolh causa... mens èster coma *totes aguestes*!

Ath cap de pòqui dies queiguec malauta.

Quan aguesta istòria dera sua tebesa e des sues covardes e guiteroses transaccions damb eth mon passauen pera memòria d'Ana, damb formes plastiques, teatraus, (gràcies ara salut que tornaue a rodar damb era sang) sentie era fèbla convalescenta remordiments qu'era se compladie en creir intensi, punchucs. "Ò! quina diferéncia entre aqueth sopor morau qu'en eth viuie pòques setmanes abans, e era finesa dera sua consciéncia ara, aquiu prostrada, sense poder lheuar er embolh dera vana damb era man, mès damb fòrça ena volontat entà lheuar eth plomb deth pecat, que l'aclapaue damb era sua pesantor!".

"Aguesta plan qu'ère ua resolucion fèrma! Serie brava, brava, de Diu, solet de Diu; que ja ac veirie eth Magistrau. E eth, en Fermin, serie eth sòn mèstre viu, de carn e uas. Mès ath delà n'aurie un aute; era santa doctora, era divina Teresa de Jesús... qu'ère aquiu, ath cant deth sòn cabeçau demorant-la amorosa, entà autrejar-li es tresòrs deth sòn esperit".

Ana, burlant es decrets deth mètge, provèc enes prumèrs dies d'aquera dusau convalescéncia a liéger en libre estimat: anaue entada eth coma un mainatge entà ua lecaria. Mès non podie. Es letres sautauen, crebauen, s'amagauen, hègen viroletes... cambiauen de color... e eth cap se n'anaue... "Demorarie, demorarie". E deishaue eth libre sus era tauleta de net, e damb delícia qu'auie molt de voloptuositat, s'entretenguie imaginant que passauen es dies, que recuperaue era energia corporau, que contemplaue en Parc, ena glorieta, o en çò mès espés dera arberatge liegent, avalant-se a Santa Teresa. "Be ne diderie de causes ara qu'era non auie sabut compréner quan les auie liejut distrèta, maquinaument e sense gust!"

Era impaciéncia podec mès qu'es ordes deth mètge e abans de deishar eth lhet quan comencèren a permeter-li incorporar-se un aute còp entre coishinères, ja un shinhau mès fòrta, Ana hec de nauèth assagi e alavetz trapèc letres fèrmes, quietes, compactes; eth papèr blanc non ère un abisme sense hons, senon règda e consistenta superfícia. Liegec; liegec tostemp que podec. Tanlèu la deishauen soleta, e èren longues es sues solituds, es uelhs se tachauen as planes mistiques dera Santa d'Avila, e se non èren lèrmes de trendesa ja arren trebolaue aqueth collòqui de dues anmes a trauèrs de tres sègles.

Capitol XX

En Pompeyo Guimaran, president dimissionari dera *Libre Hermandad*, naturau de Vetusta, ère de familha portuguesa; e en Saturnino Bermúdez, er arqueològ e etnograf, que dividie a toti es sòns amics en ibèrs e celtibèrs, sonque en tot guardar-les er angle faciau e coma molt paupar-les eth crani, asseguraue qu'a en Pompeyo li quedaue molt dera gent lusitana, non precisament en crani, senon mèsalèu en abdomèn. En Pompeyo non didie que òc ne que non; qu'ère vertat qu'auie un shinhau de vrente, non massa, causa dera edat e dera vida sedentària; caminaue molt regde, pr'amor que credie que "aqueth qu'ère regde d'esperit, ac podem díder atau, n'auie d'èster de fisic". Mès en aquerò des vestigis de raça e de nacion eth se declaraue neutrau: volie díder que l'ère indiferenta aguesta question, per çò que tan consideraue eth a un portugués coma a un castelhan o a un d'Extremadura. Per tant, tostemp que se li parlaue d'aguest ahèr acabaue en tot hèr ua calorosa defensa dera union iberica, union que s'auie de començar en art, ena indústria e en comerci, entà arribar dempús ena politica.

Ath delà, qué l'importauen a en Pompeyo aguesti accidents de neishement? Era sua intelligéncia s'estaue tostemps per mès nautes regions. Eth en aguest mon ère principaument un *altruista*, parauleta que, coma ac cau díder, non auie coneihsut enquia que damb motiu d'ua discusion filosofica que d'era ne gessec vençut, er amor pròpri, un shinhau ofensat, l'amièc a liéger es òbres de Comte. Aquiu vedec qu'es òmes se dividien en egoistes e *altruïstes* e eth, possat peth sòn naturau, se declarèc *altruïsta* entà tostemp; e, efectivament, se lo passèc en tot calar-se a on non l'importaue. Auie quauques proprietats, pòques, era màger part procedentes des bens nacionaus; e dera sua renda viuie damb hemna e quate hilhes maridadores.

Minjaue sopa, ola e principi; cada cinc ans se hège ua levita, cada tres se crompaue un chapèu naut en tot planher-se des exigéncies dera mòda, pr'amor qu'eth vielh quedaue tostemp en molt bon usatge. Ad aquerò lo cridaue eth era sua *aurea mediocritas*. Podec auer estat emplegat; mès "damb qui? s'aciu jamès i a govèrns!". Cargues gratuits les desvolopaue tostemps que se les aufrien, pr'amor qu'es sòns conciutadans l'auien ara sua disposicion, mès que mès se se tractaue de dar a cada un çò qu'ère sòn. A maugrat de tanta modestia e parsimonia enes despenes, es maliciosi atribuien eth sòn exaltat liberalisme, era sua incredulitat e mesprètz deth culte e deth clergat ara procedéncia des sues tèrres. "Plan, didien es beates enes rondèus de *San Vicente de Paul*, e es ultramontans ena redaccion de *El Lábaro*, plan, coma que çò qu'a ac deu as despolhes impies des liberalòts! Com non a d'aborrir ath clergat s'ei en tot minjar-se es bens dera glèisa?" Ad aquerò aurie objectat en Pompeyo, se non mespredèsse taus charradisses, "protegit en santuari dera sua consciéncia", aurie contestat qu'en Leandro Lobezno, eth bisbe de levita, eth Preste Juan de Vetusta, eth serafic president dera *Juventud Catolica*, ère milionari gràcies as bens nacionaus qu'auie crompat cèrt oncle que d'eth auie eretat eth tau en Leandre". Mès non, en Pompeyo non contestaue. Eth aborrie eth fanatisme, encara que perdonaue as fanatics.

"Non ère eth un fisosòf? Pro sabie Diu que òc". Aquerò de qué pro qu'ac sabie Diu ère ua frasa hèta, coma eth didie, que se l'escapaue sense voler, perque, de vertat, en Pompeyo Guimaran non credie en Diu. Que non mos ac cau amagar. Ère public e notòri. En Pompeyo ère er atèu de Vetusta. "Eth solet!", didie eth, es pòqui còps que podie daurir eth còr a un amic. E en díder eth solet! encara que hège veir prigond dolor pera ceguetat que, segontes eth, viuien es sòns conciutadans, er observador notaue que i auie mès d'orgulh que de satisfaccion en aguesta frasa que vertadèra pena pera manca de propaganda. Eth balhaue exemple d'ateïsme pertot, mès arrés lo seguie.

En Vetusta non s'aclimataue aguesta planta; eth ère eth solet exemplar, robust, indestructible, aquerò plan, mès eth solet. E en Pompeyo sentie remordiments quan se susprenie que jamès capitèsse *era doctrina racionau, sauvadora*, que per tau l'auie. Toti lo cridauen er *Atèu*, mès era experiéncia auie convençut as mès fanatics de qué non mossegaue. "Qu'ère eth leon enamorat d'ua puncèla", didie elegantament Glocester, "ua fèra sense dents". Enquia e tot es mès recalcitrantes beates passauen peth costat der *Atèu* sense lançar-li ua malediccion: qu'ère coma un os vielh, cec e

damb cabeste que caminèsse adondat, de carrèr en carrèr, divertint as mainatges; flairaue mau, mès non passaue d'aquiu. Ça que la, diurèsi viatges s'auie pensat en autrejar-li un desengust seriós entà que se convertisse o abandonèsse eth pòble. Aquerò depenie deth màger o mendre zèl apostolic des bisbes. N'auec un (dempús arribèc a cardenau) que pensèc seriosament en excomuniar a en Pompeyo. Aguest recebec era notícia en Casino (encara anaue ath Casino alavetz). Un arridolet angelicau se diboishèc en sòn ròstre; atau deuec arrir eth grec que didec: pica, pica, mes escota. Era boca se li hec aigua; aquera excomunion li hège gatalhèues ena anma, qué mès podie ambicionar! De seguit pensèc en cuélher ua postura morau digna des circonstàncies. Arren de lànfies, arren de protèstes. Se contentèc damb díder: eth senhor bisbe non a eth dret d'excomuniar ad aqueth que non comunie; mès que vengue en bona ora era excomunion...non me harè eth cervèth brigalhs..

Era sua hemna e es quate hilhes pensauen de diuèrsa manèra. En bades les volec amagar qu'er arrai menaçaue eth sòn larèr tranquil. Era casa d'en Pompeyo se convertic en un mar de lèrmes; i auec estavaniments. Era senhora Gertrudis queiguec deth lhet. Eth malerós Guimaran sentec terribles remordiments: sentec ath delà inesperada debilitat enes cames e en esperit. Non, qu'eth se convertisse! aquerò jamès! mès era sua Gertudis, es sues mainades!" e ploraue eth malerós; e virant-se entath costat a on i auie eth palai episcopau mostraue es sòns punhs e cridaue entre alendades e somics: "Me tien estacat, me tien estacat aguesti hilhs dera aberracion e era ceguetat! Malerós de jo! Encara que mès digni de compasion son eri que non ven era lum deth meddia, ne eth solei dera Justícia". Ne tansevolh en tan amargants moments insultaue ath bisbe e ar aute naut clergat. Li calec transigir; li calec tolerar çò qu'ath principi lo revoutaue eth solet hèt de pensà'c, qu'es sues hilhes se *botgèssen*, qu'es sòns amics botèssen en jòc es sues relacions entà qu'eth bisbe se metesse er arrai ena pòcha... S'artenhec, non sense trabalh, e sense necessitat de qué en Pompeyo se retractèsse des sòns errors. Se botèc tèrra sus er ateïsme de Guimaran. Eth carèc pendent un temps, mès dempús tornèc ara sua, incansable en aquera propaganda, que, ath hons deth sòn còr, desiraue infructuosa, per çò deth gust d'èster eth solet exemplar dera, entada eth, preciosa espècia der atèu. Es sues principaus batalhes les daue en Casino, a on passaue mieja vida (dempús l'abandonèc per motius poderosi). Es vetustensi èren, en generau, pòc afeccionadi ara teologia; ne entà ben ne entà mau les agradaue parlar des causes de *teules ensús*. Es *auançadi* se contentauen atacant ath clergat, condant facècies escandaloses qu'en eres hègen un papèr important es prèires e es majordòmes de casa. En aguesta divertida convèrsa entrauen tanben damb gust quauqui conservadors molt ortodòxi. Se credien qu'auien arribat massa luenh e cranhien que quauquarrés podesse sospechar dera sua prigonda religiositat, se higie, dempús deth mormolh escandalós. "Plan que òc qu'aquerò èren es excepcions. Que non i a règla sense excepcion, didie en Frutos er american. Era excepcion confirme era règla, higie Ronzal eth deputat. E enquia e tot n'auie que didien: cau distinguir entre era religion e es sòns ministres. Eri son òmes coma nosati..." Es auançadi presentauen objeccions, defenien era solidaritat deth dògma e eth prèire, e alavetz eth madeish en Pompeyo s'auie de botar de part des reaccionaris, enquia un cèrt punt, e díder: "Senhors, non confonem es causes, eth mau ei ena arraïc...Eth clergat non ei bon ne dolent; ei coma a d'èster..." En enténer tau causa, toti se lheuauen en contra, es uns perque defenie ath clergat e es auti perque atacaue ath dògma. Pro didie eth qu'ère totafèt solet, qu'ère er *unenc*. D'aqueres discusions, que cercaue e provocaue cada dia, afirmaue eth que "gessie eth sòn esperit, cridem-lo atau, plen d'amarum (e non ère vertat, eth remordiment l'ac didie), plen d'amarum pr'amor qu'en Vetusta arrés pensaue; se vegetaue e arren mès. Molt d'intrigues, molt de politiqueta, molt d'interèssi materiaus mau entenudi; e arren de filosofia, arren de lheuar eth pensament entàs regions d'aquerò ideau. Que i auie bèth erudit, diuèrsi canonistes, bèth jurisconsult, mès pensador degun. Que non i auie mès pensador qu'eth". "Senhors, didie cridant dempús de préner cafè, apròp deth gabinet deth *tresillo*, s'aciu se parle des grèus questions dera immortalitat dera anma, que jo remisqui, plan que òc, dera Providéncia, que jo tanben remisqui, o cuelhetz vosati era causa a badinada, a burla, coma didetz vosati, o solet vos preocupatz der aspècte utilitari, egoïsta, dera question; se Ronzal serà immortau, s'en Frutos preferís er anequeliment ara vida futura sense rebrembe deth present... Senhors, qué importe çò que volgue en Frutos o çò que preferisque Ronzal? Era question non ei aguesta; era question ei (e compdaue damb

es dits) se i a Diu o non i a Diu; se, en cas d'auer-lo pense de bèra manèra ena miserabla umanitat, se..."

- "Shist! silenci!" cridauen de laguens estant es deth *tresillo;* e en Pompeyo baishaue era votz e eth rondèu s'aluenhaue des *tresillistes*, plen de respecte, aubediens toti, convençudi de qué aquerò deth jòc ère causa molt mès seriosa qu'es teologies d'en Pompeyo, mès practica, mès respectabla.
- Guardatz., didie Ronzal, qu'encara non ère sabent, jo creigui tot çò que cre e cohèsse era Glèisa, mès era vertat, aquerò de qué eth cèu a d'èster ua contemplacion etèrna dera Divinitat... òme, aquerò ei pecat.
- E qué? objectaue er american en Frutos, en votz baisha tanben, temorós de nau avís des *tresillistes*; e qué? Jo me contenti passant era vida etèrna man sus man. Massa qu'è trabalhat en aguest mon. Que serie pejor aquerò que didien que ditz *Alancardan*, o san Cardan, o san Diable! pr'amor que... non sabie se com explicà'c, eth praube en Frutos. "Aquerò serie coma qu'en morir-mos anàuem entà ua auta estela, e d'aquiu entà ua auta, entà passar un aute còp es de Cain, e guanhar-mos era vida". Era idèa de tornar, en Venus o en Mart, a cercar neri en Africa e crompar-les e vener-les ara esquia deth rei, li semblaue absurda a Redondo e lo tornaue lhòco. "Abans er anequeliment, coma ditz er atèu!" Acabauen netejant era abondosa sudor deth front, costada per aqueth esfòrç intellectuau, tan dehòra des sòns costums. Damb aguesta question dera immortalitat ère damb era que daurie en Pompeyo henerecla ena fortalesa dera fe des sòcis, mès tostemp acabauen barrant aquera henerecla damb es sauvetats de rubrica. "Per supausat, Diu sus tot...Doctors qu'a era Glèisa..."

E a tot darrèr, en Pompeyo ja les anaue engüejant damb es sues teologies. Lo deishauen solet. Es *tresillistes* se queishèren ara Junta. Li calec cambiar de taula e de sala, se volie seguir predicant ateïsme.

"Aguest qu'ère er estat deth liure examen en Vetusta!" pensaue Guimaran damb tristesa barrejada d'orgulh.

En bilhard tanpòc volien teologia racionau. En Pompeyo, mès abandonat cada dia, se plaçaue taciturn, coma Jeremies podie parar-se en ua plaça de Jerusalem, se plaçaue, dubèrt de cames, dauant dera taula petita, era des carambòles, e pendent longa estona contemplaue ad aqueri pòcvaus que passauen es ores de plan brèu existéncia, en tot veir tumar o non tumar tres bòles d'evòri. Bèth còp estramuncaue era maça d'un baston de bilhard en abdomen d'en Pompeyo.

- Desencusatz-me, senhor Guimaran.
- Qu'ètz desencusat joen, responie eth pensador, gratant-se era barba damb ua ironia tragica, prigonda, e arrint, mentre botjaue eth cap hènt veir qu'ère perdut eth mon.

Engüejat de tanta *superficialitat* pujaue en *quarto deth crim*, a veir as partidaris der edart. Aquiu entenie eth nòm de Diu en cada moment, encara qu'en tèrmes que non li semblauen bric filosofics.

- En Pompeyo, qu'auetz rason! cridaue un perdut en dider-se adiu dera darrèra pesseta, qu'auetz rason, non i a Providéncia!
- Joen, non sigatz pèc, e non confonatz es causes!

E gessie furiós deth Casino. "Que non se podie anar aquiu"

Quan *comencèc era Revolucion de Seteme*, Guimaran auec esperances de qué eth liure pensament cuelhesse volada. Mès arren. Tot s'estaue en parlar mau deth clergat! Se creèc ua societat de fisosòfi... e resultèc espiritista. Eth cap ère un estudiant madrilenc que se divertie tornant lhòcos a uns quants sabatèrs e sartes. Gessec guanhant era Glèisa pr'amor qu'es malerosi menestraus comencèren a veir visions e demanèren a crits era confession en tot empenaïr-se des sòns errors damb tota era sua anma. E arren mès: ad aquerò s'auie redusit era *revolucion religiosa* en Vetusta, se non ei que se conde as que *minjauen carn* en Diuendres Sant.

En Pompeyo no credie en Diu, mès credie ena Justicia. En tot imaginar-se-la damb J majuscula, cuelhie entada eth cert aire de divinitat, e sense encuedar-se'n, ère idolatra d'aquera paraula abstracta. Pera *Justicia* s'aurie deishat hèr brigalhs.

"Era Justícia l'obligaue a reconéisher qu'er actuau Bisbe de Vetusta, en Fortunato Comoiran, ère ua persona respectabla, un baron vertuós, digne; enganhat, enganhat totafèt, mès digne. Auie un ideau? donques en Pompeyo lo respectaue.

En Pompeyo non liegie, meditaue. Dempús des òbres de Comte (que non podec acabar) non tornèc a liéger cap aute libre; e de vertat, eth non les auie tanpòc. Mès meditaue.

Quauqui viatges discutie damb Frigilis, qu'en eth arreconeishie era *husta de liure pensador*, encara que mau educat. Non l'estimaue guaire. "Aguest ei panteïsta!" didie damb mesprètz. "Aguest adòre ara natura, as animaus, e as arbes especiaument… ath delà, non ei filosòf; non vò pensar enes granes causes, solet estúdie menudalhes… Qu'està molt uet pr'amor que dempús de cent mil assagi ridiculs aclimatèc er Eucaliptus en Vetusta…E qué? Quin problèma metafisic resòlv er *Eucaliptus globulus*? Per çò d'aute jo reconeishi qu'ei intègre… e que sap… que sap… per mès qu'eth sòn decantat darwinisme… e aquesta holia d'empeutar pothi anglesi…"

Guimaran siguec derrotat diuèrsi viatges per Frigilis enes sues polemiques. Frigilis ère apostòl fervent deth transformisme, li semblaue absurd e enquia e tot ridicul hèr mesprètz ath linhatge animau… En Pompeyo, encara que se sentie sedusit per aquera teoria que *deishaue* ua nauta e deliciosa aulor a eretica e atèa, non se decidie a creir-se descendent de cent orangutans; arrie coma se li hessen gatalhpeues, mès non se decidie a díder ne sò ne arri.

"Era mia darrèra afirmacion ei eth dobte… Se me hè pala ensús". Mès totun aquerò, eth sòn ateïsme quedaue de pès; entà remir a Diu damb era constància e energia qu'eth lo remie, non calie liéger massa, ne hèr experiments, ne meter-se a codinèr quimic. "Era mia rason me ditz que non i a Diu; non i a que Justícia!"

Frigilis mentre en Pompeyo afirmaue taus causes, lo guardaue arrint damb benvolença, e damb un shinhau de burla, qu'en era i auie quauquarren de caritat, li didie:

- "Mès, senhor Guimeran, tan segur n'ètz vos de qué non i a Diu?"
- "Òc, senhor mèn, es mèns principis son segurs! segurs! entenetz? e jo non me cau chaspar libròts ne remenar tripes de cristians e d'animaus, entà arribar ara mia conclusion categorica… S'era vòsta sciéncia, dempús de tanta experimentacion, e tant de protoplasma e d'autes foteses, non da coma resultat qu'aguest dobte, sauvatz-vos era sciéncia des libres a on pogatz, que jo non n'è cap besonh d'era!"

Er aunèst Guimaran se viraue d'esquia e se n'anaue furiós, plia era anma de rancures e enveges passatgères, e Frigilis seguie arrint e botjaue eth cap d'un costat en aute.

Se li preguntauen se qué opinaue der *Atèu*, didie:

- "Qui, en Pompeyo? Qu'ei ua brava persona. Non sap arren, mès a bon còr"

Guimaran jurèc (auie d'anar a parar en aquerò) jurèc non botar mès es pès en Casino.

- "Aquerò que s'a het aquiu damb jo non se hè damb cap cristian".

Qu'auie er estil semiat de frases e modismes purament ortodòxi, mès protestaue de seguit contra "aqueres metafòres e expressions deth lenguatge".

Çò qu'auien hèt damb eth auie estat celebrar eth 25 aniversari dera axaltacion de Pius IX ath Pontificat, en tot penjar es tapissi de gala e trèir a lúder es aparelhs de gas, que damb eri illuminauen era façada enes granes solemnitats.

En Pompeyo se dirigic ara junta en papèr d'ofici citant es articles deth Reglament, que, ena sua

pensada, “enebien semblables mòstres de jòia per part d’ua corporacion que, per çò dera sua qualitat de cercle de recreacion, non deuie, non podie, auer religion positiva determinada”.

E en salon fotie crits, mentre es mossos penjauen es tapissi des balcons; hège minganèles, e invocaue era tolerància religiosa, era libertat de cultes, e enquia e tot era session deth jòc de pilòta.

- Mès, òme, li didie Ronzal, damb desirs de foter-li, qué vos impòrte a vos qu’eth Casino penge e illumine? Qué vos a hèt a vos era Santetat de Pius IX?
- Qué m’a hèt era Santetat?... vos ac vau a díder, òc senhor, vos ac vau a dider. Pius IX m’ère… enquia e tot simpatic… arreconeishia en eth a un òme de bona fe… Mès era infalibilitat a botat entre es dus ua muralha de gèu; un abisme que non se pòt sauvar…. Un òme infalible! Comprenetz vos aquerò, Ronzal?
- Òc, senhor, perfèctament. Qu’ei era causa mès clara…
- Donques explicatz-me-la.
- A veir, senhor Guimaran, se vos voletz examinar-me…sabetz-vo’n de qué jo non supòrti badinades!...
- Que non se tracte aciu de cap badinada… senon de qué vos provetz era infali…
- Era *infabilitat*?
- Òc, senhor… era infabilitat… era in… fa… bi… li…
- A veir, senhor en Pompeyo, qu’a jo es peusblanqui non m’espaurissen! e se vos burlatz, jo hèsqui , jo hèsqui ua question personau…
- Com personau? Tanben vos ètz infalible?
- Senhor Guimaran!
- En resumit, senhor mèn…
- Qu’ei aquerò, *reasumint*…
- Jo me trèigui dera lista…
- Donques tau dia harà un an!

Ronzal non demostrèc eth perqué dera infalibilitat, mès en Pompeyo se treiguec dera lista deth Casino.

Perdec aqueth refugi des ores desocupades, qu’èren moltes, e caminèc coma anma en pena, vagant de cafè en cafè enquia qu‘ath cap de quauqui ans se trapèc damb en Santos Barinaga en *Restaurant e cafè de la Paz,* a on cada net er enemic implacable deth Magistrau se premanie a mau morir beuent un conhac damb aunors d’esperit de vin.

Heren amistat, qu‘arribèc a èster intima. En Santos auie estat tostemp un bon catolic; qu‘ei mès, viuie dera Glèisa, donques qu‘eth sòn comèrci èren es objèctes deth culte.

Mès des de qué eth monopòli mau desguisat de competència dera “Cruz Roja“ auie començat a *laurar era sua roïna,* anaue sentent cada dia mès trantalhanta era fortalesa dera sua fe... e mès trantalhantes es cames. Començaue, coma molti d’auti, en tot remir era vertut deth sacerdòci e, ath delà (aquerò non se sap qu‘ac agen hèt d’auti eretges) coincidie en eth aqueth mesprètz des ordenadi *in sacris* damb afeccion desmesurada ar alcòl enes sues diuèrses manifestacions.

Pòc trabalh li costèc a Guimaran hèr un proselit d’en Santos. De dia en dia e de copa en copa auançaue era impietat en aqueth esperit; e arribèc a pensar que Jesucrist non ère qu’ua constellacion; asenada qu‘auie liejut en Pompeyo en un libre vielh que crompèc en ua hèira. Guimaran auie era impietat hereda deth filosòf Barinaga, es rancures deth sectari, era ira der apostata.

Quan li semblaue ath brave botiguèr qu’anaue massa luenh enes sues negociacions, entà amagar era pòur, se botaue de pès, damb era copa ena man,e didie solemnament:

- En darrèr cas, se m’enganhi... se blasfèmi...tota era responsabilitat quèigue sus aqueth tafurèl... sus aguest *rapavelas*... sus aguest maudit en Fermin!...

Eth cafè dera Paz ère gran, hered; eth gas auriolenc e escàs semblaue aumplir de hum era atmosfèra cargada damb es cigarros e es codines; ara ora qu'es dus amics conversauen eth salon ère desèrt; es mossos, damb giqueta nera e devantau blanc, dormien pes cornèrs. Un gat gris anaue e venguie deth taulèr ara taula d'en Santos, se lo quedaue guardant pendent ua longa estona, mès, convençut de que´non didie qu'asenades badalhaue, e viraue era esquia.

Guimaran vedie damb grana satisfaccion es progèssi dera impietat en aqueth esperit plen de passion; que non auie arribat en Santos ar ateïsme, "mès aguest ère un grad de perfeccion filosofica que dilhèu l'anaue molt ample ar ancian comerciant de calitzes e patenes". En Pompeyo se contentaue damb trèir-li es arraïcs e rebrots de tota religion positiua. Non l'agradaue veder-lo cada còp mès *calat* en aiguardent e eth conhac, mès en Santos se non beuie non sabie hèr arren, non entenie arren de lòcs teologics. Se l'auie deishar béuer.

Tàs dètz e mieja dera net gessien amassa; en Pompeyo balhaue eth braç a en Santos e l'acompanhaue enquia deishar-lo plan luenh deth cafè, pr'amor que se non i tornarie solet. Ena cantoada d'un carreron se didien adiu damb ua longa sarrada de mans. E Guimaran, seren e satisfèt, tornaue ath sòn larèr tranquil a on lo demorauen era sua aimanta esposa e quate hilhes que l'adorauen.

En Santos se quedaue solet ena batalha damb es quimères der alcòl, damb bromes en pensament e enes uelhs. Eth sòn pè trantalhaue. Eth pudor autrejat ada eth madeish, lutaue entà trapar ua marcha e un continent decorós; mès en vaganaut, un movement ath biscòrn agitaue tot eth còs deth malaut; cada pas ère un trionf, eth cap se tenguie mau sus es espatles... e dera faringe der embriac gessien, coma roconades de tortora, crits sufocadi de protèsta, d'ua protèsta monotòna, inarticulada, qu'ère ara sua manèra era expression d'ua idèa fixa, o milhor, d'un òdi clauat en aqueth cervèth damb eth martèth dera mania. A totes es taques des parets, a totes es ombres des fanaus les condaue, gronhant, era istòria dera sua roïna, e non auie ua soleta pèira d'aqueth camin, que non sabesse era escandalosa legenda dera fortuna deth Magistrau.

Se Barinaga cuelhec d'en Pompeyo era sua apostasia, Guimaran se contagièc damb er òdi d'en Santos ath Provedidor e ara senhora Paula. "Qu'ère escandalós, cèrtament, aqueth trafic indigne!" Es dus vielhs sigueren trompetes dera fama contra era aunestetat deth Provedidor. En Santos revoutèc ath vesiat moltes nets; que non siguec pro era intervencion deth susvelhant; arribèc a fóter còps de punh, de baston e enquia còps de pè ena pòrta dera *Cruz Roja*. Eth patron der establiment se queishèc ara autoritat, creishec er escandal, es enemics deth Magistrau ahisquèren era discòrdia, pertot se cridaue: "Com se compren? van a pèrder, a agarrar a en Santos dempús d'auer-lo arroïnat? Gausarie era autoritat cuélhher ua *mesura represiva*?"

En capitol dera catedrau, Glocester, eth maquiavelic Arcedian, parlaue ara aurelha as canonges "de descredit collectiu, de çò qu'era Glèisa, e era catedrau mès que mès, perdien en aqueri *abaròts* (frase de Glocester)". Eth beneficiat en Custodio apuaue ath senhor Mourelo.

- E se siguesse aquerò çò pejor!, didie er Arcedian.

E alavetz començaue eth dusau capitol deth mormolh.

"Çò pejor ère que, damb rason o sense era, mès non sense qu'es aparences balhessen motiu entàs mormolhs, se didie qu'eth Magistrau volie sedusir, e i ère en camin, arren mens qu'era Regenta.

- Òme, aquerò non! cridaue eth chantre, era qu'ei ua santa, dempús dera sua malautia, des de que se l'autrejaue o non l'autrejaue, era vida sua ei exemplara. S'abans ère ua senhora vertuosa, coma n'a moltes, ara ei ua perfècta cristiana. Qu'està mès prima, mès palla, mès plan beròia... voi díder, qu'edifique, qu'ei ua santa... tè...ua santa...
- Senhor, jo voi hèts... e eth public non se'n fide des santetats, se'n fide des hèts...

E Glocester citaue molti hèts: era frequéncia des confessions d'Ana Ozores, çò de longues qu'èren es visites deth Provedidor ath Casalon, es visites dera Regenta ara senhora Petronila...

- Com! e qué? qué se passe damb aguestes visites? Tanben voletz creir qu‘era senhora Petronila se prèste a...
- Senhor... jo non creigui ne dèishi de creir... jo citi hèts e digui çò que ditz eth public... er escandal creish...

Qu’ère vertat. Tau abiletat se dauen Glocester e en Custodio e d’auti senhors deth capitol, quauqui emplegats dera curia diocesana, e entre es elements laics Foja e en Alvaro; aguest per dejós de còrda e contient-se en aquerò que se referie ara simonia e despotisme que s’acusaue ath Provedidor. En Casino tanpòc se parlaue de ua auta causa. Ja toti assegurauen auer trapat a en Santos fotent còps de pè ara pòrta dera *Cruz Roja* e desfisant a crits ath Magistrau. Que i auie grops: es uns reclamauen era intervencion dera autoritat, es auti tenguien eth *dret a picar de pès* de Barinaga.

Eth Chato anaue e venguie, espiaue pertot, e dus o tres còps ath dia entraue ena casa deth Provedidor entà informar des mormolhs ara sua patrona, era senhora Paula, que li pagaue ben.

Era mair d’en Fermin viuie en perpetua angoisha; mès non perdie era animositat. “Donques qu’eth volie perder-se, era ère aquiu entà sauvar-lo“. Qu’ère çò mès important visitar ath Bisbe, arténher qu‘es mormolhs, era calomnia o çò que siguesse, non arribèsse a sa Illustrissima. Era senhora Paula passaue gran part deth dia e dera net en palai. Eth sòn lòctenent Ursula, era majordòma deth Bisbe auie era orde de non deishar a cap persona sospechosa arribar ena cramba deth sòn patron; es familhars, gent devòta dera senhora Paula, deth sòn anament, aubedien era madeisha consigna. Eth Magistrau, encara que non l’agradaue tier-se a tau mestièr, tanben espiaue e susvelhaue; er instint de conservacion l’obligaue a seguir es plans dera sua mair.

Era senhora Paula e en Fermin, parlauen pòc; se defenien per acòrd tacit; tenguien eth madeish sistèma de resisténcia sense comunicar-s’ac. Qu’ère irritada era mair. “Eth sòn hilh l’enganhaue, la perdie. Entada era era senhora Ozores, era maudida Regenta, ère ja *aimanta* (paraula que didie ath sòn laguens) aimanta deth sòn Fermo.

Per aquiu anaue a trincar era còrda; per aquiu hège aigua eth vaishèth. Se se parlaue tant des abusi dera curia eclesiastica, dera *Cruz Roja* e d‘en Santos, ère perque er *aute negòci*, eth mès escandalós, eth des *haudes* se hège a vier damb eth as auti“. Aquerò pensaue era. “Çò d’aute ère ancian; ja arrés ne hège cabau d’aguestes charradisses per vielhes, per rosigades, mès damb eth nau escandal, damb aquerò d’aquera mala bèstia, ipocrita e astuta, tot se renauís, tot cuelh importància, e molti pòqui hèn molt. Se Fortunato sap quauquarren, cre quauquarren, mos en.honsam“. Ath patron dera *Cruz Roja* se li proïbic enténer es còps que fotie ena pòrta cada net er embriac d‘en Santos. Non tornèren a pensar en demanar ajuda ara autoritat. Se crompèc ath susvelhant e se li dèc era orde d’evitar eth bronit mès que mès. Qu’ère inutil. Molti vesins ja demorauen damb curioser era ora deth rambalh e gessien enes balcons entà veir era scèna.

Mès era senhora Paula auie ath delà de seguir es passi deth sòn hilh.

Eth Chato auie vist ara Regenta e ath Magistrau entrar amassa, en escurir, ena casa dera senhora Petronila. E ja se’n sabie era senhora Paula. Mès tanben les auie vist en Custodio e l’ac auie dit Glocester e dempús, es dus, a tota Vetusta.

Mentretant, en cafè de la Paz auie ja public entà enténer a en Pompeyo e a en Santos maudíder es religions positives e especiaument ath senhor Vicari Generau, coma cridaue tostemp a De Pas eth senhor Guimaran. Entre eth *pòble baish* corrie era istòria des ares, dera roïna d’en Santos, des milions deth Magistrau depositadi en Banc; damb aguest motiu quauqui obrèrs dera Fabrica vielha parlauen de penjar ath clèrgue en massa. Ad aquerò lo cridauen talhar d’arraïc.

Es trabalhadors carlistes dobtauen; qu‘auie eth Magistrau amics entre eri, mès se lo respectauen coma prèire, lo cranhien coma ric... e sospechauen bèra causa. D’aquerò que non parlaue era multitud ère der ahèr *des haudes*. En temps dera Revolucion, s’auie dit s’auie o non auut en Fermin aventures enes barris baishi; mès ja arrés se’n brembaue de taus condes. Es obrèrs qu‘alavetz amiauen era votz ena propaganda revolucionaria auien mort, o auien envielhit, o s’auien

escampilhat o èren decebudi *dera idèa*; era naua generacion non ère clerofòba senon de quan en quan; qu'ère amiga dera tauèrna, non deth club. Se parlaue solet de revolucion sociau, e ja se didie qu'es prèires non èren ne mès ne mens dolents qu'es auti *burgesi*. Qu'ère dolent eth fanatisme, mès eth *capitau* ère pejor. Non i auie enes barris baishi un element d'activa propaganda contra es sotanes. Eth Magistrau ère aquiu mès mespredat qu'aborrit. Mès er escandal d'en Santos eth des Cristi, coma lo cridauen; dus o tres traits de despotisme ena curia eclesiastica, era quantitat de sòs que costaue maridar-se (coma s'abans non costèsse madeish) e es accions deth Banc, tornèren a alugar es òdis, e aguest còp se parlèc de penjar ath Provedidor e era rèsta de *clergalha*.

Eth que mes gaudie d'aguesta propaganda d'infamia, dempús de Glocester que la credie òbra sua exclusiua, ère en Alvaro Mejia. Que ja aborrie de mòrt ath Magistrau. "Ère eth prumèr òme *e damb haudes*! que li metie eth pè dauant, eth prumèr rivau que li disputaue ua presa, e damb tralhes de hèr-se-la a vier!" "Dilhèu ja se l'auie hèt a vier. Dilhèu era fina e corrosiva labor deth confessionari auie pogut mès qu'eth sòn sistèma prudent, qu'aqueth sètge de mesi e mesi, ath finau deth quau er *art* didie qu'ère era rendicion dera mès robusta fortalesa. Jo boti eth sètge, mès qui pòt saber s'eth a entrat ena mina?" Eth *dandy* vetustenc sudaue d'agoisha rebrembant çò molt qu'auie patit jos eth poder d'en Victor Quintanar, que segontes se conde, en pòqui mesi d'intima amistat l'auie *declamat* tot eth teatre de Calderon, Lope, Tirso, Rojas, Moreto e Alarcon. E tot entà qué? "Entà qu'eth diable hèsque ad aguesta senhora quèir en lhet, cuelher-li pòur ara mòrt, e d'amabla, sensibla e condescendenta (qu'ère eth prumèr pas) convertir-se en morruda, temorosa, mistica... mès mistica de vertat. E qui l'auie botat atau? Eth Magistrau, plan que òc. Quan eth començaue a premanir era scèna dera declaracion, ara quau seguirie d'apròp er *atac personau*, quan era proxima primauèra prometie ajuda eficaça...se trape ara damb qu'era senhora a fèbre". "Era senhora non recep", e siguec sense veder-la quinze dies. Se li permetie arribar en gabinet, preguntar se com se trapaue... mès non entrar ena cramba. Eth auie anat a visitar-la cada dia, mès coma s'arren, non l'ac deishauen veir. E ò ràbia! eth Magistrau, eth ac auie vist, passaue sense empediment, e s'estaue solet damb era. "Era luta ère desparièra". Pendent era prumèra convalescéncia, que durèc pòqui dies, se li permetec ada eth tanben entrar ena cramba dus o tres còps, mès jamès podec parlar solet damb Ana. E çò mès trist auie arribat dempús; quan era dusau enventida deth mau, que siguec tan perilhosa, cedic eth pas de man en man ara salut, Ana lo recebec en sòn gabinet, mès com! Prumèr de tot ère molt aflaquida, e esblancossida coma ua mòrta. "Plan beròia, aquerò òc, plan beròia... mès ar estil romantic. Damb hemnes d'aqueres carns e d'aquera sang non lutaue eth. Qu'ère autrejada a Diu. Plan! a penes minjaue! Non podie lheuar un braç sense cansar-se". En Alvaro calculaue, furiós d'impaciéncia, guaire temps se tardarie aquera *natura* en aquerir era fòrça necessària entà tornar a sénter impulsi sensuaus, qu'èren era fe viua deth senhor Mejia e era sua esperança. Se tardarie molt. Mentretant eth non podie començar arren de profit. "E eth Magistrau ère aquiu en tot hèr eth sòn agost, en tot méter en aqueth cervèth feble visions celestiaus... Ana qu'ère ua auta entada eth. Non lo guardaue jamès, e es pòques paraules que li contestaue as amoroses preguntes d'interès, èren educades, amables, mès heredes, coma talhades a mida. E a viatges se l'acodie ada eth se se les ac aurie dictat eth Magistrau". Ua tarde minjaue era Regenta en preséncia deth sòn espós, en Alvaro e De Pas. Li costaue lèrmes cada bocada. Eth Magistrau opinaue qu'ara fòrça non auie de minjar. Alavetz Mesia cuelhec afogadament era defensa der aliment obligatòri.

- Jo pensi, damb eth permís d'aguest senhor canonge,que çò mès impoertant aciu ei senter-se ben; e lèu, entà que non s'apodère era anemia d'aguest organisme...
- Ò, amic mèn, repliquèc eth Magistrau, arrint damb molta amabilitat, era anemia, vos ac sabetz milhor que jo, pòt arribar a maugrat der aliment... Ath delà, minjar non ei madeish qu'alimentar-se...
- Damb eth permís deth senhor canonge, donc, jo conselhaira carn crua, molta carn ara anglesa...

"Ò, li corrie prèssa; aurie autrejat sang deth sòn braç entà veder-la córrer per aqueres venes que s'imaginaue agotades. Era vida, era fòrça ar arràs entad aquera hemna!" Enquia e tot parlèc un dia

en Alvaro de transfusions. “Era sciéncia auie auançat molt en aguesta matèria“.

Somoza solie aprovar botjant eth cap e dident:

- Molt, molt! ò, òc, era sciéncia! molt!... era transfusion! plan!. Qu‘auie cèrta pòur as coneishements medics d’en Alvaro. Aqueth òme qu‘anaue a París e se hège a vier aqueri chapèus blancs e citaue a Claudio Bernard e a Pasteur... deuie saber mès qu’eth de medecina modèrna...pr’amor qu’eth, Somoza, non liegie libres, ja se sap, non auie temps.

Mès era Regenta milhoraue; tornaue era sang, encara que pòc a pòc; es muscles se reforçauen e s’arredonien... e era heredor e resèrva non despareishien. En Victor ère tostemp eth madeish entath sòn en Alvaro; seguien es confidéncies acompanhades de cervesa, mès Ana jamès se presentaue. S’en Alvaro s’atrevie a preguntar per era, en Victor hège veir non enténer arren, e cambiaue de convèrsa s’er aute persutaue; Quintanar alendaue e arroncilhant es espatles, didie:

- Deishatz-la, qu‘ei en tot pregar!
- Pregar!... mès tan de pregar la pòt aucir...
- Non... se ... non prègue... ei a díder... oracion mentau... qué me sai?... causes d’era. L’auem de deishar.

E alendaue un aute còp. Òc, l’auien de deishar. Mès quan ère solet, en Alvaro se pientaue es ròis e fini peus, qui ac diderie! se cridaue animau, bèstia, irracionau, coma se non siguesse tot madeish, e se didie:

- M’è comportat coma un cabdet! M’a perdut era timiditat... Deuí hèr er *atac pesonau* era net que la trapè ena escurina... o aquera tarde ena glorieta.

Mès non l’auie hèt... e ara non auie remèdi. Un dia arribèc Ana *ar extrèm* de retirar era man, qu’eth sollicitaue, damb era sua estenuda. Cerquèc ua desencusa damb era abiletat rapida qu’an es hemnes... e... non li balhèc era man. Non tornèc a tocar-lo damb aqueri dits suaus. E encara mès, a penes la vedie.

- Ò, ada eth, a en Alvaro Mejia l’arribaue aquerò! E eth ridicul? Qué diderie Visita, qué diderie Obdulia, qué diderie Ronzal, qué diderie eth mon sancer! Diderien qu’un prèire l’auie derrotat. Aquerò demanaue sang! Òc, mès aquerò ère ua auta causa. S’en Alvaro s’imaginaue ath Magistrau vestit de levita, acodint a un desfisament ath quau eth lo reptaue... sentie caudheireds. Se’n brembaue dera fòrça musculara qu‘eth canonge l’auie vençut dauant dera madeisha Ana. Aqueth valor qu’eth sentie dauant d’ua sotana, per çò dera esperança irreflexiua qu’era mansuetud obligue ath clergat a non entornar es còps, aqueth valor despareishie pensant enes punhs d’en Fermin. Que non i auie gessuda. Non calie qu’acabar damb eth, ajudant a Foja, ajudant a Glocester, a toti es enemics deth tiran eclesiastic.

Pendent es tardes, passejant per Espolon, a on ja s‘anauen quedant solets es prèires e magistrats, donques qu’en mondan bronit se n‘anaue entara ombra des arbes espessi deth Passeg Gran, en Alvaro solie crotzar-se damb eth Provedidor; e se saludauen damb granes reveréncies, mès eth laic se sentie umiliat, e un rubor leugèr li pujaue enes caròles. S’imaginaue que toti es presents les guardauen as dus e les comparauen, e trapauen mès fòrt, mès abil, mès elegant ath vencedor, ath prèire. En Fermin ère eth de tostemp; arrogant ena sua umilitat, que mès volie semblar cortesia que vertut cristiana; arridolent, elegant, armoniós caminant, passaue desfisant eth qué dideràn, damb imperturbabla sang hereda. Solien amassar-se en Espolon es tres milhors mossos deth Capitol: eth Chantre, naut e corporent; eth parent deth ministre, mès fin, mès prim, mès tanben mès long, e en Fermin, eth mès elegant e pòc mès naut qu’era dignitat. Despenien entre es tres moltes mesures de tela nera reludenta, immaculada; èren coma fèrmes colomnes dera glèisa, endolades damb funèbres damasi. A maugrat dera tristesa deth vestit e dera seriositat deth continent, en Alvaro endonviaue en

aqueth grop ua seduccion entàs vetustenses; que i auie aquiu eth prestigi dera Glèisa, eth prestigi dera gràcia, eth prestigi deth talent, eth prestigi dera salut, dera fòrça e dera carn que creishec tot çò que volec... Eth s'imaginaue tres monges beròies, bones mosses, qu'auessen ath delà talent e gràcia; se les imaginaue passejant per Espolon... E n'ère segur de qué es uelhs des òmes se tacharien en eres. Donques madeish deuerie passar cambiadi es sèxes. E efectivament, enes salutacions qu'es senhores qu'encara passejauen per Espolon dedicauen as tres boni mossos deth Capitol, as tres tors de David, credie veir eth President deth Casino, amagadi desirs, declaracions inconscientes dera lascivia refinada e deformada.

Cada dia s'aumentaue en en Alvaro era supersticion deth confessionari, cada dia credie mès poderosa era influéncia deth prèire sus era hemna que li conde es sues colpes. E guardant as daunes qu'anauen e venguien, ues elegantes luxuoses, d'autes endolades o damb abit humil, totes desirant ara sua manèra agradar, totes sajant de hè'c, Mesia s'imaginaue secrets hius invisibles qu'anauen de hauda en hauda, dera sotana ara haudeta, deth prèire ara hemna.

En resumit, en Alvaro auie gelosia, enveja e ràbia. Eth sòn materialisme subreptici ère mès radicau que jamès. "Arren, arren, fòrça e materia, non i a mes qu'aquerò", pensaue.

E se non siguesse perque es partits auançadi jamès son poder o ne son pendent pòc de temps, s'aurie declarat demagòg e enemic dera religion der Estat.

Auie arribat ar extrèm de prepausar ena Junta deth Casino que non se celebrèsse en avier cap hèsta d'orde religiós penjant e illuminant es balcons. Ronzal s'opausèc, mès eth President s'impausèc e se votèc aquera abstencion. Qu'auie capitat, fin finau, en Pompeyo Guimaran!

En Alvaro volie qu'er atèu tornèsse en Casino, li calie aqueth refòrç ad aqueri que s'entestauen en desaunorar ath Magistrau. Foja e Joaquinito Orgaz, que capitanejauen era partida des mormolhadors, li prepausèren a en Alvaro qu'anèsse ua comission a cercar a en Pompeyo entà restituir-lo ath Casino "d'a on jamès auie d'auer gessut". Se celebrarie era *restauracion* de Guimaran damb un bon sopar. Paco eth Marquesito, que coma bon aristocrata se vedie obligat a èster religiós, *aumens ena forma*, s'opausèc ara prumeria as projèctes de Foja e Orgaz, considerant qu'eth sòn amic, era sua idòla Mesia desiraue auer aquiu ar aute entà que desacreditèsse ath Magistrau, e considerant que s'anauen a divertir de vertat en *gaudeamus* dera net, decidic que li calie ajudar e ajudaue as enemics deth Magistrau e se s'amassèc ara comission qu'anèc a cercar a en Pompeyo.

I anèren: eth senhor Foja, ex-baile, Paco Vegallana e Joaquin Orgaz.

Les recebec eth senhor Guimaran en sòn burèu, plen de jornaus e busti de ges, barats, que representauen ben o mau a Voltaire, Rousseau, Dante, Franklin e Torcuato Tasso, segontes er orde de plaçament ena cornissa des estatges plei de libres vielhs.

Anaue en Pompeyo per casa damb bata de quadres blus e blancs, en forma de taulèr de daunes. Acuelhec as comissionadi damb era amabilitat que lo distinguie e amagant mau er estonament.

"A qué vierien aqueri senhors? Volerien hèr-li bèra badinada? Non ac demoraue". Ça que la, eth hèt de veir aquiu ath hilh deth Marqués de Vegallana li negaue era anma d'alegria encara que non ac volesse arreconéisher.

Quan se'n sabec de çò que se tractaue per boca de Foja, li calec lheuar-se entà amagar era sua emocion. Sentec qu'era fivèla deth justet crebaue ena sua esquia.

- Senhors, podec díder ara fin damb votz tremolosa, s'un jurament solemne non m'obliguèsse a estar-me en ostracisme que de bon voler m'impausè hè tanti ans, milhor dit, que m'impausèren eth fanatisme e era injustícia, s'aquerò non siguesse, jo tornaria damb mil amors en sen d'aquera societat que d'era siguí fondador, amassa damb d'auti sies o sèt amics. E com non, senhors, s'aquiu correren es milhors dies, entà jo, en convèrses profitoses e divertides damb er element mès culte dera poblacion? Aquiu era tolerància solie auer eth sòn sèti; e es persones, es personatges, entre es quaus compdi eth pair d'aguest joen illustrat,

ath mèn brave amic e condiscipul er excellentissim marqués de Vegallana, respectauen es mies opinions, coma jo es sues. Çò que vosati hètz ara jamès ac poirè jo agraïr pro. Mès çò mès important ja s'a artenhut; era libertat de pensament torne a lúder en Casino... Era mia aspiracion s'a complit. Ara, per çò que hè a jo, senhors, me cau declarar que non posqui trincar un vòt solemne, un jurament... e non tornarè damb vosati, encara que m'agradarie.

Era comission persutèc, vedent ena cara d'en Pompeyo que vencerien.

Foja presentèc un argument de molta fòrça.

- Didetz vos, senhor en Pompeyo, que de bon voler vierietz damb nosati, vos restituïrietz en Casino.
- Damb mil amors! Aguesta ei era paraula... me restituïria...
- Que solet vos hè enlà eth jurament...
- Aquerò, eth jurament solemne de non botar es pès aquiu ena mia vida.
- Mès quina solemnitat ne quines castanhòles?, desencusatz-me de qué m'expressa atau. Aqueth que jure, bote a Diu coma testimòni; mès vos non credetz en Diu... per tant non podetz jurar.
- Perfèctament, didec Joaquinito Orgaz, de *p* e *p* e *w* e se botèc de pès entà hèr ua viroleta flamenca.

Credie Joaquin qu'ena casa d'un atèu de profession, d'un lhòco, en d'autes paraules, era bona educacion ère sobrèra.

En Pompeyo se quedèc guardant a Orgaz, estonat dera sua pòca vergonha, mentre consideraue er argument de Foja.

Non sabie qué contestar.

Fin finau didec:

- Era vertat ei... que jurar...jo non posqui jurar...mès... metaforicament....ath delà posqui prométer peth mèn aunor...
- Mès amic, en aquera ocasion non prometèretz peth vòste aunor, vos juréretz non botar es pès aquiu... Tota Vetusta s'en brembe d'aqueres paraules vòstes.

En Pompeyo sentec bugassi en cap en enténer que tota Vetusta se'n brembaue des sues paraules.

Mès persutèc, encara que damb votz mès fèbla, ena sua negativa.

Foja guinhèc eth ueh ath Marquesito e comencèc alavetz, eth, er atac, e Guimaràn non podec resistir mès. Se rendec.

Eth hilh de Vegallana, eth prumèr aristocrata, venguie a suplicar-li que tornèsse ath Casino. Ò! aquerò ère massa. Non podec tier mès era fortalesa dera sua decision.

- A tot darrèr, didec, peth solet hèt de d'auer-se restablit era legislacion que jo defenia... ja posqui cauishigar sense desaunor aqueth pasiment...
- Plan que òc que lo podetz cauishigar. Arren, arren, botatz-vos era levita, qu'eth sopar mos demore.
- Quin sopar?
- Òc, senhor; s'a acordat per element vencedor, per aqueri que solliciten era vòsta preséncia, obsequiar-vos damb ua taulejada... e vam a sopar amassa uns dotze amics...

En Pompeyo non sabie s'auie d'acceptar... non lo deishèren èster modèst; e correc aclapat a botar-se era levita e eth chapèu de copa nauta. Ère enludernat e credie sénter ar entorn deth sòn còs un banh; un banh d'aigua rosada.

Era preséncia deth Marquesito ère eth principau factor d'aquera alegria. "Ò! fin finau era

aristocràcia ère quauquarren, quauquarren mès qu'ua paraula, ère un element istoric, ua granesa positiva... podie auer noblesa e non auer Diu... plan que òc".

Ua ora dempús, en minjador deth Casino, qu'ocupaue ua gran sala deth dusau estatge, non luenh dera sala de jòc, se seiguien ena taula presidida per en Popeyo Guimaràn, en Alvaro Mesia, dauant deth protagonista, e en agradiua confusion dempús, sense pensar en preferéncies de loc, Paco Vegallana, Orgaz pair e hilh, Foja, en Frutos Redondo (qu'acodie a totes es taulejades siguessen deth partit religiós o politic que siguessen), eth capitan Bedoya, eth coronèl Fulgosio, despatriat per republican, famós pera sua mala encolia e bona espada, un tau Joaquinito Reseco, qu'escriuie enes jornaus de Madrid e venguie a Vetusta, era sua pàtria, a hèr-se veir de quan en quan, e ath delà un banquèr e diuèrsi joeni dera *borsa* de Mesia, velhadors abonadi deth Casino.

Pòqui viatges minjaue en ostau en Pompeyo e coma qu'es sues relacions damb es poderosi dera tèrra èren molt poc intimes, lèu jamès vedie ua taula ben parada. Atau, donc, li semblaue digne de Baltasar aqueth plan vulgar aparelh de restaurant provincian. Eth mantèl damasat, mès règde que fin; es plats pesadi, gròssi; de blanc escur damb ua linha d'aur; es tovalhons en forma de tenda de campanha laguens des copes granes, era hilèra escalonada des destinades as vins; es plates de porcelana qu'auien peberòts de pigmentacion ròia, violeta lengua d'escarlata, es olives, cornishons esplendids e d'auti entremesi; era gravetat aristocratica des botelhes de Burdeus, que sauvauen eth sòn aromatic licor coma un secret; es reflèxi dera lum trincant-se en vin e enes copes uedes e enes cobèrts reludents de plata Meneses; eth centre de taula qu'en eth se quilhaue un ram de tela damb garda d'aunor de dues gèrles cilindriques de flors, damb pintures chineses, que dera sua boca gessien imitacions grossières de sabi pas quines plantes, mès qu'a en Pompeyo li rebrembauen ara cavalaria ròia e estoposa de quauqua *miss* de circ equèstre; es caishes de cigarros, ues de husta flairosa, d'autes de lhauna; es talhèrs cursis e embolhants cargadi dam òli e vinagre e damb mès espècies qu'un vaishèth d'Orient...; tot contribuïe a enludernar ath brave atèu, que contemplaue arridolent e fascinat eth conjunt clar, alègre, fresc, viu, plen de promeses, dera taula, encara pulcra, corrècta, intacta.

Se comencèc a minjar sense massa bronit; toti s'esforçauen a díder facècies. Joaquinito se burlaue deth servici e parlaue de Fornos... e de *La Taurina* e deth Pòrt, a on se sopaue *ar estil flamenc*.

Toti minjauen molt, mens en Pompeyo, ath quau era emocion li sarraue era gòrja. Des deth dusau plat comencèc a tormentar-lo un suenh. "Que sò, pensèc, en ineludible compromís de brindar. Me cau improvisar un discors". E ja non provèc bocada que li profitèsse. Entenie parlar coma aqueth qu'enten plòir; arrie a dreta e quèrra, contestaue monosilabs, mès eth pensaue en brinde; es aurelhes se li convertien en brases e a viatges sentie nausèes e tremolor de cames. En resumit, que passaue ua mala estona. Eth demoraue qu'es causes arribèssen atau: parlarie prumèr en Alvaro, i aurie un elògi, era constància que damb era, en Pompeyo, auie tengut era idèa santa dera libertat de pensament, e prometerie en nòm dera Junta qu'eth Casino jamès aurie religion, coma non l'auie d'auer er Estat. Dempús parlarie Foja, eth Marqusito e es auti, exprimint es madeishes idèes...e fin finau eth, Guimaran, aurie de lheuar-se entà... *hèr eth resumit*. E mentre minjaue e beuie maquinaument, premanie era sua arenga sense poder passar der exòrdi, que volie èster originau, sense afectacion, modèst sense faussa umilitat... "Aguesti joeni... aurien d'auer-me avisat ager... e alavetz jo auria auut temps".

Contra aquerò que demoraue er *atèu*, era convèrsa, quan arribèc era *Champaña*, auie cuelhut un romb que non podie amiar-la as ahèrs seriosi qu'eth credie pròpris d'aquera solemnitat. Se parlaue de hemnes. Lèu toti trapauen mens era edat des illusions, non pes illusions, senon pera secreta fòrça, que segontes eri, ère era sua origina. Se declarauen, enquia e tot es joeni, en aquera edat trista qu'er amor les va peth cap, pura imaginacion. Sonque Paco, sincèr e nòble, cohessaue que se sentie milhor que jamès, a maugrat d'auer viscut tant coma quinsevolh aute.

Un des companhs dera borsa de Mejia, vielh verd de cinquanta ans, eth senjor Palma, banquèr, se queishaue de qué era joenessa non siguesse etèrna, e damb lèrmes enes uelhs, de pès, damb ua copa ja ueda ena man, expausaue eth sòn sistèma filosofic, d'un pesimisme aclapant, coma didie eth

capitan Bedoya. I auec interrupcions e alavetz era convèrsa cuelhec ua volada mès nauta; Guimaran se dignèc prestar atencion. Se parlaue ja dera auta vida, e dera morau, qu'ère relatiua segontes era opinon dera majoria.

Foja, palle, desencaishat, damb votz tremolosa, tenguie que non auie morau de cap classa, e tanben se botèc de pès; qu'er òme ère un animau de costums; que cada un escampaue entà laguens.

- *Homo homini lopus*, avertic Bedoya eth capitan.

Eth coronèl Fulgosio lo guardèc damb respècte e aprovèc era proposicion sense comprener-la.

- Aquerò qu'ei era luta pera existéncia, didec seriosament Joaquinito Orgaz.
- Que non i a senon matèria... higec Foja, que sonque enes sues pètes expausaue es sues opinons filosofiques.
- Fòrça e materia, didec Orgaz pair, qu'ac auie entenut ath sòn hilh.
- Matèria... e pessetes, rectifiquèc Joaquinito Reseco, damb votz agudenta, rambalhosa e cargada d'ua ironia qu'Orgaz pair non podie comprèner.
- Qu'ei aquerò, cridèc er orador Palma; e seguic brindant per totes es excelléncies naturaus qu'eth trapaue mens en sòn miserable còs d'anemic incurable.

Se tornèc ar amor e as hemnes, e comencèren es confessions, coïncidint damb eth cafè e es licors, tiraborra deth còr. Entre eth cendre des cigarros, es mores de pan, es taques de sausa e vin, rodèren eth nòm e er aunor de moltes senhores. "Aquiu se podie díder tot, èren solets, toti èren uns". Mesia parlaue pòc, ère eth sòn costum en aguesti cassi. Cranhie aguestes expansions qu'en eres se cuelh coma amic a quinsevolh e se diden secrets qu'en bades dempús se volerie recuélher. Mentre es auti referien aventures vulgares, sense glòria, eth, atentiu as sòns pensaments, damb un code apuat ena taula, humaue un bon cigarro punant eth tabac damb afeccion e voloptuosa cauma; es uelhs animadi, umidi, plei de refèxi dera lum e de reflèxi electrics deth vin, se tachauen en tet. Es autes figures deth sopar èren vulgares, era sua embriaguesa non auie dignitat, ne gràcia era libertat des sues postures. Mesia estaue beròi; se notaue milhor que jamès era elegància e armonia des sues formes de bon mosso elegant; en sòn ròstre corrècte, es bugassi dera gorjaria non imprimien grossières tintes, senon cèrta espiritualitat entre melancolica e lasciua. Se vedie ar ome deth vici, mès prèire, non victima: dominaue eth era sua embriaguesa, *moderada*, senhoriau, discrèta. En Alvaro, solet entre aqueri praubi diables, soniaue desvelhat, atrendit. En aqueri moments se credie enamorat de vertat, e se credie e se sentie de vertat interessant. Encara qu'eth ère sensualista qué diable! era sensualitat, pensaue, tanben a eth sòn romanticisme. Eth *claire de lune es claire de lune* encara qu'era lua sigue un tròç de hèr vielh, un hèr de shivau deth solei.

E passauen pera sua memòria e pera sua imaginacion rebrembes de nets d'amor, non totes clares ne totes poetiques, mès moltes, moltes nets d'amor. E sentèc vams de parlar, de condar es sues hètes. Aguest desir ère nau entada eth; non l'auie sentut enquia qu'era Regenta l'auie umiliat damb era sua resisténcia.

Dus o tres viatges intervenguec ena charradissa entà dar eth sòn dictamen tan plen d'experiéncia e ahèrs amorosi. E toti se vireren entada eth, e carèren es auti entà entener-lo. Alavetz parlèc, sense podè'c remediar, entà satisfèr eth secret impuls de rehabilitar-se damb era sua istòria. Parlèc eth mèstre. Treiguec eth code dera taula e emparèc en era es dus braci crotzant es mans, qu'enes sòns dits sarraue eth cigarro, carregat damb un poce de cendre; inclinèc un shinhau eth cap, damb cèrt misticisme baquic, e damb es uelhs quilhadi entara lum dera aranha, damb paraula suau, tèba, lenta, comencèc era confession qu'entenien es sòns amics damb silenci de glèisa. Es qu'èren luenh s'apressèren entà escotar, en tot apuar-se ena taula o ena espatla deth mès propèr. Rebrembaue eth quadre, pera sua miserabla forma, era *Cena* de Leonardo da Vinci.

Era atencion prigonda der auditòri, er interès que se vedie enes guardades e enes boques miei dubèrtes, sedusiren ath Tenòri de Vetusta, lo vantèren e parlèc coma poirie parlar eth pièch d'un amic. Joaquin Orgaz e eth Marquesito entenien damb recuelhement de sectari ath mèstre. Aquera

ère paraula de sabença.

A viatges es aventures èren romantiques, perilhoses, d'audàcia e fortuna; era màger part des viatges demostrauen era debilitat dera hemna, siguesse quina siguesse; d'auti viatges demostrauen era necessitat de prescindir d'escrupuls; moltes autes era bona capitada dera constància, dera astúcia e dera rapiditat der atac.

De quan en quan eth silenci ère interromput per arridalhades rambalhoses: se passaue qu'ua aventura comica alegraue eth concors, en tot trèir-lo deth sòn estupor mausan e corrosiu. Entre era admiracion generau circulaue era enveja abraçada ara luxúria: es tènies dera anma. Es uelhs ludien secs.

Er art deth seductor s'estenie sus aqueth mantèl, ja arropit e lord; anfiteatre pròpri deth cadavre der amor carnau.

Mesia se deishaue veir peth laguens, mès qu'entà complàder as sòn audidors, entà entener-se ada eth madeish, entà saber qu'eth ère encara qui ère.

"Es tralhes der amor èren lèu tostemp males arts; qu'ère un soniador qui pensèsse ua auta causa. Quauque viatge se l'auie lançat a Mejia enes braci ua hemna hòla de tan enamorada; mès aguestes aventures èren molt rares. Ath delà: s'era hemna non siguesse tan lasciua a estones, es victòries non serien abondoses; per pur amor s'autregen pòques. Que hè mès era ocasion qu'era seduccion. Era seduccion li cau transformar-se en ocasion".

Arribèc eth cas de condar se com auie pogut en Alvaro véncer ara hilha d'un mèstre dera Fabrica vielha, molt aunèst, que velhaue per aunor dera sua casa coma un Argos. Angelina auie pair, mair, mairia, frairs; era ère pura coma ua ermina... Mesia auie començat sedusint as parents. En cada casa entraue segontes ac exigie era vida d'aqueth larèr.

Jogaue ara amagadera damb es mainatges, les fabricaue audèths de papèr, jogaue ath dominò damb era mairia, servie ara mair de debanadora, entenie damb paciéncia e simulada atencion es elucubraciones socialistes e umanitàries deth pair, encantaue a toti; arribèc a èster eth tertolian necessari, eth mocador de lèrmes, eth conselher, eth milhor ornament dera casa. L'aumplie damb era sua beròia preséncia; ère doç, afectiu, auie trendesa de pair; suenhaue es interèssi domestics coma se siguessen pròpris, enquia e tot botaue patz entre es sirvents e es patrons. D'aguesta manèra anaue entrant, entrant en còr de toti; es amors damb Angelina (o damb qui siguesse, pr'amor que d'aguestes aventures n'auie auut moltes) començauen en secret; e de man en man, ath costat dera liechòta, ua taula caperada damb un tapís qu'ath sòn dejós i auie un brasèr; en balcon quan escurie, tostemp que podie, s'apressaue, se sarraue contra era sua victima, l'aumplie des sòns desirs, dera sua arroganta beresa virila e simpatica; dempús parlaue d'amor coma de badinada, damb un ton de pairau empara que semblaue era madeisha innocéncia; e quinsevolh dia o quinsevolh net, pendent ua vrespalhada en camp, dempús deth sopar dera Net de Nadau, mentre es auti mèmbres dera familha arrien, descuedadi, era passion d'Angelina arribaue ar arràs, era ocasion metie era rèsta e er desaunor entraue ena casa, e er amic intim, eth favorit de toti, gessie entà non tornar jamès.

Es qu'entenien a en Alvaro s'imaginauen presenciar aqueres scènes d'amistat intima, tranquilles, doces, plies d'expansion e confiança; en ròstre deth seductor, enes sòns gèsti, enes arridolets, ena votz, se reflectien, per çò deth rebrembe, era bontat suau, era mina bravassa e intima, era franquesa simpla, nòbla, familhau, era abiletat casolana, totes es arts e qualitats que hègen véncer a Mesia en aguestes peleges.

- D'auti viatges, amics, calie recórrer ara fòrça. Renunciar a ua victòria que s'artenh damb es punhs e sudant gotes coma garbanços, entre engarrapades e pernades, qu'ei èster un platonic der amor, un *cursi*; eth vertadèr Don Juan deth sègle, e dilhèu de toti es sègles, venç coma pòt; ei romantic, cavaleresc, educat quan conven; grossièr, violent, desvergonhat, bastrús s'ei de besonh.

Jamès se li desbrembarie a en Alvaro un combat d'amor que durèc tres nets, e siguec mes gloriós entara vençuda qu'entath vencedor. Era scèna representaue ua panèra, casa de husta sostenguda per quate pès de pèira, coma es abitacions paludiques sustentades per troncs, e es de quauqui pòbles sauvatges. Ena panèra dormie Ramona, plebèua, e apròp deth sòn lhet de husta pintada de blu e ròi, que croishie en cada movement deth matalàs, jadie era cuelheta de panís dera sua casa, en forma d'un molon fragil que pujaue entath tet.

Aquiu siguec era batalha. E en Alvaro, coma s'ac siguesse viuent encara, descriuie era escurina dera net, es dificultats dera escalada, es lairaments deth gosset, eth croishir dera hièstra deth correder en passar era bauda; e dempús es quèishes det lhet fragil, eth gronhar deth matalàs de huelhes de panolha, e era protèsta muda, encara qu'energica, brutau, dera mossa, que se defenie de punh, de pè, damb es dents, desvelhant en eth, didie en Alvaro, ua lascivia prigonda, desconeishuda, fòrta, invencibla.

"I auec moments que pelegèc, coma Cesar en Munda, pera vida. Era Ramona, senhors, morena; era sua carn de canon, dura, regda, e aqueri braci que jo desiraua enlaçadi ath sòn còs, e er impuls amorós, me demostrauen era sua fòrça fotent tortura as mèns, oprimidi, inèrts. Eth mèn desir ère mès poderós, pr'amor qu'auie ua estimulacion mès picanta qu'eth pebe: sabia jo que Ramona gaudie, gaudie coma ua lhòca ena luta. Segura de non èster vençuda pera fòrça, enamorada ara sua manèra deth *senhoret*, mès que mès pera sua audàcia, acostumada a taus passions mudes, gimnastiques, caraue, forcejaue, mossegaue damb deleit, gasulhaue damb voloptuositat barbara e trapaue plaser de sauvatge en martiri des mèns sensi, que tocauen era sua presa, e se sentien dominadi per era. Eth lhet s'en.honsèc; rodèrem peth solèr; e rodant arribèrem ath molon de panís. Alavetz gessec era lua; entrèren es sòns arrais pera hièstra que jo auia deishat dubèrta, e vedí ara mia robusta plebèua, de pès, metuda ua cama entre es grans d'aur e eth jolh dera auta clauat en mèn pièch. Me hège veir era mòrt o era hujuda, en tot menaçar-me damb ua mesura d'arids, calaish enòrme de husta damb plaques de hèr: Hugí, hugí pera hièstra; deth correder dera panèra sautè en carreron coma podí, e me calec començar, ja sense fòrces, ua naua luta damb eth gosset (pausa). Mès tornè era net a vier. Eth gosset lairèc mens. Era hièstra non ère barrada, era bauda ère descompausada. Ramona non dormie, me demoraue; tanlèu me sentec, me fotec un terrible boet sus eth mèn ròstre. Qu'ère parièr.Tornèrem ara luta; es madeishi incidents; rodèrem, mos caleren en panís, jo m'avalè molti grans. E tanpòc vencí aquera net. Gessí d'aquiu per çò d'un armistici, damb promeses de futura victòria. E era tresau net lutè encara; m'auia enganhat; eth prèmi me costèc ua naua batalha, e non solet lo podí recuélher entre mil trebucs, per tòrt deth maudit panís, curiós, inoportun, entremetut. Ramona, ja renduda, se queishaue tanben. Mos en.honsàuem, desbrembadi de tot, e se non siguesse ordenat qu'aquerò comic non acabe en tragic, segurament, en aqueth molon inquiet aurien trapat sepultura en Alvaro e Ramona sufocadi per un des nòsti mès umils granatges".

Aplaudiments e arridalhades estofèren era votz deth narrador. E alavetz en Alvaro, gaujós, entosiasmat, volec enludernar ath son auditòri damb eth contrast d'aventures romantiques, enes quaus eth apareishie coma un cavalièr dera Taula Redona.

E a tot aquerò en Pompeyo Guimaran desbrembaue eth sòn exòrdi, interessat, a maugrat sòn, enes aventures erotiques deth *frivol* President deth Casino. Paco Vegallana l'auie hèt béuer ar atèu, sense qu'aguest se'n sabesse, mès de çò qu'era justicia mane. Non ère embriac, mès se sentie mau e a maugrat sòn trapaue un cèrt plaser en enténer aqueres scènes escandaloses qu'en ua auta ocasion l'aurien indignat.

Mesia, fin finau, cansat, e un shinhau empenaït d'auer parlat tant, metec punt finau as sues confessions, e virant-se entà en Pompeyo lo convidèc a cuélher era paraula.

- En Pompeyo, didec, e se botèc de pès trantalhant, era quau causa demostraue que, se non eth vin, es sòns rebrembes l'auien embriagat; en Pompeyo, donques qu'aguesta ei era ora des granes revelacions, ei de besonh que mos digatz quin ei eth hons dera vòsta anma...
- Senhors, interrompec er atèu, eth hons dera mia anma l'amii ena superfícia entà toti que se'n sàpien.

- Fòrça ben! fòrça ben!, cridèc eth concors.

E se vessèren e trinquèren quauques copes.

- Prepausi, cridèc Juanito Reseco, montat en ua cagira, qu‘ara vista d’aguest trait d’engenh... se vos permete cridar-vos de tu e èster ara reciproca.
- D’acòrd! d’acòrd!
- Plan, donc, seguic Juanito; ò, tu Pompeyo, pompós Pompeyo; te vau a balhar un desengust. Tu te penses qu‘en Vetusta non i a mès atèus que tu...
- Cavalieret!
- Donques jo ne sò un aute; *anch’io...so pittore*. Solet que tu ès un atèu progresista, un atèu fanatic, un teològ pautes ensús... tu passes era vida guardant eth cèu... mès lo guardes capenjós e per dejós des tues cames. E encara que i a contradiccion aparenta en aquerò de pautes ensús e pautes enjós... tot se concilie, o se resòlv era antonomia, coma diden es filosòfs cursis, considerant qu’èster bipid non ei entà toti...
- Cavalieret!... non compreni aguest lenguatge filosofic. Abans que neishéssetz, èra ja jo cansat d’èster atèu, e se çò que vos prepausatz ei insultar es mèns peusblanqui, e era mia consciéncia....
- Didia qu’ès un teològ pautes ensús; donques que sabetz qu’en mon civilizat ja arrés parle de Diu ne entà ben ne entà mau. Era question de se i a Diu o non, non se resòlv... se dissòl. Tu non ac pòs compréner aquerò, mès escota çò que t’interèsse; tu, fanatic dera negacion, moriràs en sen dera Glèisa que d’eth jamès auies d’auer gessut. *Amen dico vobis*.

E queiguec Juanito dejós dera taula.

A toti auie indignat eth sòn discors, mens a Mesia qu’estirant era sua man entada eth, exclamèc:

- Perdonatz-lo... pr’amor qu‘a begut molt!
- Aguest Juanito, didie eth coronèl a Frutos er american me semble un gran pedant.
- Qu’ei un ahaimat damb mès orgulh qu’en Rodrigo ena horca.

Se parlèc un aute còp de religion. En Frutos expausèc es sues credences damb ua paraula aciu e ua auta enlà, hènt isles e continents de vin nere sus eth mantèl e suplicant damb es uelhs que l’acabèssen es clausules.

Persutaue en Frutos qu’eth sentie qu’era sua anma ère immortau: auie un aute mon, ath delà des Ameriques, un aute mon milhor ath quau anauen es anmes des que non auien panat enes carretères. Ath delà Diu ère misericordiós, hège era vista gròssa. E plan que òc, volie en Frutos anar en aguest mon milhor damb eth rebrembe dera mala vida passada, pr’amor que se non, vai quina gràcia!

- Entà qué volerà en Frutos brembar-se’n çò de bèstia qu’a estat sus era tèrra? preguntaue Foja ara aurelha d’Orgaz hilh.
- Senhors!, cridèc Joaquin, s’ena auta vida non i a *cante* o ei un cante adulterat, renóncii ath mès enla!

E fotec un bot sus era taula agarrant-se a ua colomna e comencè un balh flamenc damb perfeccion classica. Que non manquèren animadors e sonauen es paumes mentre cantaue eth *mediquillo* damb votz raucosa e melancolia de presumit.

a coooosa

que meravilhe a mama

veir ath Frascueeeelo

pa pantorriiiiilla mama.

En Pompeyo sentie caudheireds. Quina degradacion! Meditaue e vedie dus Orgaz hilh sus era taula.

- M'an embriagat damb es sues eregies...voi díder... es sues blasfèmies... li didec ath Marquesito, que caraue, pensant que tot aquerò ère molt insipid sense hemnes.

Joaquin cridèc: Aquiu ne va ua ara salut d'en Pompeyo.

E comencéc ua copla impia e brutau hènt allusion ara sagrada imatge.

- Au! Au! senhor mèn! exclamèc indignat eth brave Guimaran en enténer eth penultim vèrs. Era mia salut non a besonh de semblables indecéncies: e çò que vosati hètz damb taus blasfèmies indecoroses ei era causa, eth bolhon gròs deth clergat; pr'amor que vos cau saber, joen inexpèrt e procaç, que peth mon an passat moltes religions positives, e aué s'a creigut aquerò e deman ua auta causa; mès de çò que jamès an prescindit es pòbles cultes, ne ara, ne ena ancianitat, ei dera bona educacion e deth respècte que mos deuem toti.
- Ben, plan ben! dideren toti, autaplan Joaquin.
- E jo ja sò cansat de qué se me cuelhe per un iconoclasta; òc, sò iconoclasta, mès iconoclasta deth vici, apostòl dera vertut e autor d'eretgies des tenèbres qu'enròden era intelligéncia e eth còr dera umanitat.
- Plan ben, plan ben!
- E se quauquarrés s'a creigut que jo posqui fraternizar damb er escandal, amassar-me damb era pòcavergonha e aderir-me ara orgia, protèsti indignat, donques qu'a ua causa desparièra è vengut jo aciu. E creigui qu'ei arribat eth moment de qué se parle damb bèra formalitat.
- Perfèctament, interropec Foja, eth senhor Guimaran a parlat coma un libre, e aquerò que non les lieg, nès non m'impòrte, a parlat coma eth libre dera sua consciéncia, segontes eth ditz. Aciu, senhors, mos auem amassat entà celebrar era tornada deth senhor Guimaran ath larèr domestic, didem-ac atau, deth Casino. Mès, a! senhors deputats, per qué a tornat ath Casino eth senhor Guimaran? *Tatiste question*, coma ditz Trabuco, ath quau senti non veir damb nosati. (aplaudiments e arridolets). Donques a tornat pr'amor que mos auem emancipat dera repugnanta tutèla deth fanatisme, e a tornat a fondar ua societat qu'era sua session inaugurau ètz en tot celebrar, dilhèu sense sabè'c. Aguesta societat que, plan que òc, non se cridarà dera templança, se prepause perseguir as farisèus, arrancar es masques des ipocrites e arrancar deth còs sociau de Vetusta es sangsugues mistiques qu'usclen era sua sang. (Grani aplaudiments. Paco s'absten e pense çò madeish qu'abans: que manquen gojates). Senhors... guèrra ath clergat usurpador, invasor, inquisidor; guèrra ad aguesta part deth clergat que comèrcie damb es causes santes, que se servis de sosterranhs entà entrar damb es sòns tentaculs de polip enes arques dera *Cruz Roja*...
- Aquiu, aquiu li hè mau!...
- Ad aguest clergat que condemne ara tisi dera hame a digni comerciants, a pairs de familha; ad aguest clergat que separe es larèrs e en.honse en toats immundi, mau cridadi crotons, as vèrges deth Senhor, e que se pense que les autrege a Jesús en tot autrejar-les ara mòrt (frenetics aplaudiments). Jurem toti èster trompetes der escandal, entà que sigue tan, e a tantes aurelhes arribe, qu'era roïna der enemic comun sigue ua realitat. Pr'amor que, senhors, arrés coma jo respècte ath clergat parroquiau, ad aguest clergat aunèst, praube, umil... mès ath naut clergat... que morisque...e sustot...que morisque eth senhor Provedidor... eth...
- Que morisque! que morisque! contestèren quauqui uns: Joaquin, eth coronèl, qu'ère seren, volie que morisse eth Magistrau, e d'auti dus o tres convidats embriacs.

Quan se lheuèren dera taula hège ja dia. S'auie parlat molt mès; s'auie condat era istòria deth Provedidor tau coma la condaue era legenda escandalosa. Acordèren, enquia e tot es mès prudents, qu'ère de besonh fondar seriosament aquera societat prepausada per Foja. S'acordèc amassar-se entà sopar, un còp ath mes, e hèr grana propaganda contra eth Magistrau. Quan gesseren, repartidi en grops, se didien en votz baisha:

- Tot aquerò ac a premanit Mejia; en Fermin ei eth sòn rivau e eth vò arroïnar-lo, anequelir-lo.
- Mès, qui amiarà eth gat ara aigua?
- Quin gat?
- O era gata?
- Eth Magistrau!
- Alvaro!
- O es dus...
- O cap...
- En fin, avertic Foja, jo ne treigui ne boti rei...
- Mes ajudi ath mèn senhor, acabèc eth cor.

Mejia, Paco Vegallana e Joaquin Orgaz acompanhèren ath senhor Pompeyo ena sua casa. Qu'ère un maitin alègre de Junh, tèbe, rosat. Eth solei anonciaue es sòns arrais enes colors viui des bromes d'Orient. Es passi des velhadors nueitius ressonauen enes carrèrs dera Encimada coma se caminèssen sus ua caisha sonora. Encara que non hège hered, toti auien lheuat eth còth dera levita o çò que siguesse. En Pompeyo caminaue taciturn. Dauric era pòrta dera sua casa damb ua clau, entrèc sense hèr sorrolh; e ath cap d'ua estona barraue es uelhs en sòn lhet entà non veir era claretat acusadora qu'entraue pes henerecles des balcons barradi. Aquerò d'ajaçar-se de dia ère ua revolucion que marejaue a Guimaran; dobtaue ja s'es leis deth mon èren es madeishes. En barrar es uelhs sentec qu'eth sòn lhet, tostemp immobil, tanben se revoutaue baishant e pujant. Ara seguida se credie en Ocean, victima d'ua malagana e ath miei d'ua tormenta.

Se lheuèc tàs dotze e non volec parlar damb era sua hemna e es hilhes deth sopar, deth maudit sopar. Ça que la, encara que se prometec non veder-se en cap aute sopar, pòques ores dempús, en Casino, a on lo receberen damb mòstres de simpatia e d'alegria, aufrie solemnament tornar ara sua, acodir as *gaudeamus* de cada mes qu'en eri se balharie compdes des trabalhs dera *societat innominada* qu'auie fondat *inter-pocula*.

Era senhora Paula se'n sabec peth Chato, ath quau li condèc un mosso deth restaurant deth Casino, tot çò que s'auie parlat en sopar inaugurau, e çò que sajauen aqueri senhors. Quan eth Magistrau entenec ara sua mair que s'auie cridat: "Que morisque eth Provedidor" arroncilhèc es espatles, se lheuèc e gessec de casa.

- Aguest gojat ei pèc, jo non sai se qué l'a arribat; semble que non ei en aguest mon... Ò maudida Regenta! Aguesta mala bèstia me l'a embelinat.

Eth mes a vier se celebrèc era dusau sesion dera *Innominada*; se beuec, s'embriaguèren es que solien e se dèc compde des trabalhs de propaganda. Foja comuniquèc que s'auie entenut en secret damb er Arcedian, en Custodi e d'auti *enemics capitolars* (atau didec) deth Provedidor. Se sabien molti escandals naui; er element eclesiastic e eth secular, de comun acòrd entà desliurar a Vetusta der enemic generau, tramauen era roïna deth monstre; lèu s'arribarie a botar enes mans deth Bisbe es pròves d'aqueres prevaricacions de tota sòrta que s'acusaue a en Fermin De Pas. Çò pejor de tot, çò que harie sautar ath Bisbe, ère aquerò que se referie ar abús indigne deth confessionari. Se condauen orrors; en fin, aquerò diderie.

En Alvaro prepausèc qu'es sopars mensuaus se suspenessen enquiara Tardor e supliquèc que se sauvèsse eth mès prigond secret. Ath delà, eth, en tot senter-se'n fòrça, li calie privar-se en avier d'assistir a taus reünions.; eth sòn esperit ère aquiu, mès eth, en Alvaro, per motius poderosi, que suplicaue as presents que respectèssen, s'abstierie d'acodir a tan agradiues taulejades.

Quinze dies dempús, a mejans de Junhsèga, entraue ua tarde eth President deth Casino en casalon des Ozores. Venguie a dider-se adiu. En Victor lo recebec en burèu. Qu'ère eth patron dera casa en manja de camisa, coma solie quan arribaue er ostiu, encara que non auesse massa calor. Entada eth qu'èren idèes inseparables er ostiu e aqueth vestit leugèr. Quintanar en veir a en Alvaro alendèc, l'estenec es dues mans, dempús de deishar un libre nere sus era taula e exclamèc:

- Ò, eth mèn estimat Mesia! Ingrat! Guaire temps sense campar per aciu...
- Vengui a dider-me adiu. Vau a hèr un torn pes províncies, dempús vau as banhs de Sobron e a mejans d'Agost tornarè en Palomares, entà non pèrder eth costum.
- Atau, donc, enquia Seteme...
- Enquia finaus de Seteme non mos tornaram a veir...

En Alvaro parlaue naut, coma se volesse que l'entenessen en tota era casa.

En Victor se planhèc d'aquera abséncia. Alendèc. "Qu'ère un nau contratemps, un nau ahèr de tristesa.

Notèc en Alvaro qu'eth sòn amic ère mens parlador qu'abans, que se botjaue e gesticulaue mens.

- Auetz estat malaut?
- Tè! jo? ne peth mau de morir! Plan, donc, qu'ei qu'è mala cara? didetz-ac damb franquesa... è mala cara?... Esblancossida... dilhèu?...
- Non, non, arren d'aquerò. Mès... me semble qu'ètz vos mens alègre, dilhèu preocupat... qué me sai...

En Victor alendèc un aute còp.

- Vau a cridar ara mia hemna. Voleratz dider-li adiu, vertat? Qu'ei normau.
- Non... s'ei ocupada non la shordetz...
- Non mancarie arren mens. Ocupada... era tostemp ei ocupada...e desocupada...qué me sai. Causes d'era.

Gessec. En Alvaro cuelhec eth Kempis enes mans; ère un exemplar nau, mès auie chaspades es cent prumères planes, e plies de registres. Jamès auie liejut eth aquerò. Lo guardaue coma ua caisha explosiua. Lo deishèc sus era taula damb pòur e damb cèrtes precaucions.

Ana entrèc en burèu. Vestie abit deth Carmen. Seguie palla, mès s'auie engrassit un shinhau. A Mesia li bateguèc eth còr e se li sarrèc era gòrja, e damb aquerò s'espauric un shinhau.

Aquera hemna desvelhaue en eth, ara, ua ira sorda barrejada d'un desir intens, dolorós. La guardaue coma eth descurbidor d'ua isla o d'un continent, ath quau era tempèsta arrossegaue luenh dera arriba, dilhèu entà tostemp, abans de botar es pès en tèrra. "Qué sabie eth se bèth còp aquera hemna serie sua?" Eth sòn orgulh non renonciaue ada era. Mès d'autes votzes li didien: "Renoncia entà tostemp ara Regenta". Que ja se veirie. Mès ère dolorós ajornar un aute còp, Diu sabie enquia quan, tota esperança, tot projècte de conquista.

Volie observar en ròstre d'Ana era tralha de bèra emocion, en dider-li que se n'anaue sense saber quan tornarie. Mès Ana entenec era naua coma distrèta; ne un solet muscul deth sòn ròstre se botgèc.

- Nosati, didec, mos quedam aguest ostiu en Vetusta. Jo non posqui banhar-me e eth mètge m'a dit qu'er aire deth mar me pòt hèr mes mau que profit.
- Vetusta se met molt trista pendent er ostiu...
- Non... non m'ac semble...

En Victor les deishèc solets.

En Alvaro tachèc es uelhs en ròstre d'Ana, damb audàcia, e era lheuèc es sòns, grani, suaus, tranquils, e guardèc sense pòur ath seductor, ara temptacion d'ans e ans. Sentec eth que se trebolaue e credec qu'anaue a dider o a hèr bèra atrocitat; e sense poder tier-se, se metec de pès dauant d'era.

- Partitz ja?

"Se jo me lanci as sòns pès ara, qué se passe aciu?" se preguntèc en Alvaro. E sense saber se qué

hège estirèc era man engantada e didec tremolant:

- Anita...se vos voletz...bèra causa entàs provincies...
- Que vos divertigats molt, Alvaro... contestèc era sense tralha d'ironia. Mès eth s'imaginèc que se'n burlaue dera sua maganha ridicula, dera sua pòur estupida... e sentec veements desirs d'estofar-la. Era man dera Regenta toquèc era de Mesia sense tremolar, hereda, seca.

Gessec eth brave mosso estramuncant damb eth piòt dissecat e dempús damb era pòrta. En correder se didec adiu deth sòn amic Quintanar.

Era Regenta treiguec dera hauda un crucifix e sus er evòri caud e auriò botèc es pòts, mentre es uelhs ar arràs de lèrmes cercauen eth cèu blu entre es bromes grises.

Capitol XXI

Ana liegec en sòn lhet, d'amagat d'en Victor, es quaranta capitols dera *Vida de Santa Teresa escrita per era madeisha.*

Siguec en aquera cnvalescéncia longa, plia d'espants, e de crisis nervioses. En Victor, ath quau es remordiments pendent era queiguda dera sua hemna, l'auien hèt jurar qu'enquia veder-la sana, jamès se separarie d'era, manquèc ath juramanet tan lèu la credec dehòra de perilh. Un dia gausèc hèr un torn peth Casino; dempús anaue a veir es jornaus ; mès endauant jogaue ua partida d'escacs e "ja se sap com de pesat ei aguest jòc". Fin finau, sense balhar cap desencusa, ère ja dehòra tota era tarde. Era casa li queiguie ath dessús. "Començaue era calor (pr'amor qu'en Victor en aquerò dera temperatura, seguie eth calendari) e ja se sabie qu'eth non poirie trabalhar en sòn burèu per çò que lo shordaue era sudor, auie besonh d'aire liure, de molt de passeg e de molta natura".

Era Marquesa, Visitacion, Obdulia, era senhora Petronila e d'autes amigues qu'auien hèt companhia ara Regenta mentre se tardèc eth mau temps, ara li tenguien ua visita cada dus o tres dies e es visites èren cuertes. Hège un solei beròi, dies bluencs, sense ua broma en cèu e s'auie de profitar eth bon temps; ère era epòca der an que Vetusta s'anime un shinhau: i auie teatre, passegi concorrudi, damb musica, forastèrs... ua exposicion de mineraus. Enquia e tot Petra demanèc permís ua tarde ara senhora entà anar a veir un arc de carbon qu'auien bastit...

Ana passaue ores e mès ores ena solitud dera sua casa. Ath sòn lhet arribauen es bronits luenhants deth carrèr amortadi, coma apreension des sensi. Aquiu baish, ena codina, quedaue Servanda e a viatges Petra. Anselmo fiulaue en pati, amorassant un gat d'Angola, eth sòn solet amic.

Era Regenta sentie mès era solitud damb tau companhia; aqueri sirvents indiferents, mudi, respectuosi, sense afeccion, li hègen trapar mens era umanitat qu'era compassion. Petra l'ère antipatica. La cranhie sense saber eth perqué. Entà padegar-se un shinhau, quan es penes nervioses la cuehien, preguntaue ara puncèla:

- Ei en Tomàs peth uart?

Se Frigilis ère en Parc sentie ua empara apròp d'era. Crespo pujaue cada tarde a veder-la; mès non se seiguie lèu jamès. S'estaue cinc menutes en gabinet, passejant des deth balcon ara pòrta, e se didie adiu damb un gronhiment afectiu.

Ana, que tan la shordaue aqueth abandonament enes moments de debilitat, qu'en eri es nèrvis exaltadi la mortificauen damb tristesa e desconsolament, quan ère serena, mès que mès dempús d'auer dormit quauques ores o de préner aliment damb gust, arribaue a sénter un plaser subtil, lèu voloptuós en aquera solitud. Eth balcon deth gabinet daue tath Parc e en tot incorporar-se en lhet, vedie darrèr des cristaus es cimalhs de quauqui arbes que ludien damb era huelha naua, rumorosa, regda e fresca. Cants d'audèths e arrais d'un solei viu, fòrt e alègre, li parlauen dera vida de dehòra, dera natura que ressuscitaue, damb esperança de salut e alegria entà toti.

"Era tanben reneisherie, ressuscitarie, a quin mon tan desparièr! Ua vida que serie molt desparièra dera qu'auie estat! se premanie entà era madeisha ua vida de sacrificis, encara que sense intermiténcies de maus pensaments e de rebellion sorda e rancurosa, ua vida de bones òbres, d'amor a totes es creatures, e per tant ath sòn marit, amor en Diu e per Diu". Mès, mentretant, mentre non podie botjar-se d'aquera preson des sòns dolors, era anma volaue seguint de luenh ar esperit subtil, simple, a maugrat de tanta subtilesa, dera santa enamorada de Crist.

Ena viuie ara d'ua passion; auie ua idòla e ère erosa entre subersauts nerviosi, punchades dera carn malauta, misèries dera hanga umana que d'era, entara sua desgràcia, ère hèta. A viatges quan liegie se marejaue; non vedie es letres, auie de barrar es uelhs, inclinar eth cap sus es coishinères e *deishar-se estavanir*. Mès se remetie, e damb risc de un aute espasme tornaue ara lectura, a avalar-se aqueres pagines que per eres en d'auti tempsi eth sòn esperit distrèt, credent-se, en vaganaut,

religiós, auie passat sense veir aquerò qu‘aquiu ère, damb hàstic pensant qu‘es visions d’ua mistica deth sègle setze non podie edificar era sua anma apreensiva, delicada, trista.

Era debilitat auie ahiscat e exaltat es sues facultats; Ana entraue damb era rason e damb eth sentiment enes mès amagats cornèrs dera anma mistica que parlaue en aqueth papèr aspre, d’un blanc lord, era letra borrosa e pegosa. S’estonaue de qué eth mon sancer non siguesse convertit, de qué tota era umanitat non cantèsse de contunh es laudances dera santa d’Avila. “Ò, pro qu’ac didie aqueth benedit, doç, trist e trende frair Luís de Leon: era man de Santa Teresa, quan escriuie, ère guidada per Esperit Sant, e plan per aquerò alugue eth còr d’aqueth que la saborege“.

“Òc, qu’ère ben alugat eth sòn, Ana; non mès, non mès idòles ena tèrra. Estimar a Diu, a Diu a trauèrs dera santa, dera adorada eroïna de tantes aventures der esperit, de tantes victòries sus era carn“.

Pensant en era sentie a viatges punchants desirs d’auer viscut en temps de Santa Teresa; o se non: quin plaser celestiau s’era viuesse ara! Ana l’aurie cercat en darrèr cornèr deth mon; abans l’aurie escrit ua carta delint-se d’amor e d’admiracion. Que non ère era Regenta acostumada a convertir es sues escometudes religioses en oracions mentaus, segontes es prudents conselhs deth Magistrau; era sua educacion pagana, dislocada, confusa, daue estranhes formes ara pietat sincèra, pistaue damb toti es regusti d’incoeréncia e leugerèsa dempús de tanti ans.

Desiraue trapar semblances, encara que siguessen remotes, entre era vida de Santa Teresa e era sua, aplicar as circonstàncies qu’en eres se vedie, es pensaments qu’era mistica autrejaue as vicisituds dera sua istòria.

Er esperit d’imitacion s’apoderaue dera lectora, sense encuedar-se‘n de tau atreviment.

Era aanta auie trapat refòrç de pietat en *Tercer Abecedario* per Fr. Francisco de Osuna, e Ana envièc a Petra enes libraries a cercar aqueth libre. Non apareishec eth *Tercer Abecedario*, eth Magistrau tanpòc l’auie. Mès era sua sòrt per çò que hè ath confessor ere milhor. Vint ans l’auie cercat Teresa de Jesús coma ère convenent que siguesse, e non apareishie. Ana rebrebaue alavetz ath sòn Magistrau e ploraue atrendida. “Be n’ère de gran òme e guaire li deuie! Qui se non eth, auie semiat aquera pietat ena sua anma?“

Tan lèu se podec lheuar, un des sòns prumèrs suenhs siguec escríuer a en Fermin ua carta que damb era auie soniat moltes nets, qu’ère un des capricis sòns de convalescenta. L’escriuec sense que se’n sabesse Quintanar, que l’auie proïbit *tota sòrta de copacaps*.

De Pas visitaue soent ara Regenta, e ère encantat des progrèssi qu’era pietat mès pura hège en aqueth esperit. Mès era li volie escríuer. De paraula non gausaue díder cèrtes causes intimes, prigondes; ath delà non les podie díder; e mès que mès, era retorica, qu’ère indispensabla tier, pr’amor qu’a idèes granes, granes paraules, li semblaue manerosa, faussa ena convèrsa, de cagira en cagira.

Era carta, de tres plecs, se la hec a vier Petra entara casa deth Provedidor. La recebec Teresina arridolenta, mès esblancossida e mès prima que mesi endarrèr, encara que mès contenta. Eth Magistrau s’embarrèc en sòn burèu entà liéger. Quan era sua mair lo cridèc entà dinar, en Fermin se presentèc damb es uelhs ludents e es caròles coma brases. Era senhora Paula guardaue ath sòn hilh e a Teresina alternativament, arroncilhaue es espatles quan non la vedien ne era puncèla, qu‘anaue e venguie damb siètes e plates, ne eth sòn hilh que guardaue eth mantèl distrèt, minjant maquinaument e molt pòc. Teresina qu’ère ja totafèt deth senhoret; arren li didie ara patrona des cartes qu‘autrejaue a en Fermin. Se les hège a vier Petra que cridaue ena pòrta damb un senhau especiau, baishaue Teresina, se punauen en silenci coma es senhoretes, en ambdues caròles, gasulhauen, arrien sense bronit e se hègen bèra pecigada. Petra arreconeishie cèrta superioritat ena auta, la vantaue, laudaue eth flòc de peu nere, es uelhs dera Dolorosa, eth cutis e es autes penhores envejables dera sua amiga. Teresina prometie futuri auantatges a Petra, e se didien adiu damb mès punets.

- Qui a vengut aciu? preguntaue era senhora Paula.

Qu‘ère un praube o bèth un deth pòble. Jamès se li didie era vertat. Era sehora Paula non sospechaue arren dera leiautat dera puncèla. En tot remenar-li era mala, ena sua abséncia, auie trapat diuèrses jòies que pro podien valer dus mil reiaus. Auie arrit entre satisfèta e envejosa. “Dus mil reiaus valerie aquerò... òc... ère massa... ère un escandal. S’era educacion ac permetesse... se non siguesse per vergonha... exigirie que se la deishèsse ada era recompensar ara gent que s’ac meritaue, sense degalhades ocioses. Eth descurbiment la satisfège; aquerò ère ua òbra sua, a tot darrèr, mès es dus mil reiaus li dolien: tanben èren sòns“.

A londeman de recéber era carta, plan d’ora, eth Magistrau gessec de casa, anèc entath Passeg Gran, cerquèc un lòc retirat enes jardins que l’enrodauen; e sense mès companhia qu‘es audèths lhòcos d’alegria, e es flors que hègen era sua tòca lheuant-se damb arrosada, tornèc a liéger aqueri plecs qu‘en eri Ana li manaue eth còr delit en retorica mistica. Ja lèu sabie de memòria quauqui paragrafs que li semblauen mès interessants e entada eth mès vantaires; e coma qu‘era alegria li negaue eth còr, se sentie coma un mainatge aqueth maitin rosat d’un dia de finau de Mai, bromós, fresc, abans qu‘eth solei tintèsse eth tendolet blancós damb tons de color ròsa que caperauen era luenhor per Orient.

Se botèc de pès eth Magistrau, guardèc per dessús deth bois qu’enrodaue eth sòn amagader, e en veder-se solet, solet segur, se l’acodic barrejar as cants insubstanciaus e armoniosi des audèths que sautauen de rama en rama sus eth sòn cap, era sua votz mès doça e melodica, en tot recitar aqueres paraules d’espirituau beresa qu’era Regenta l’auie escrit.

“Que ja è eth don de lèrmes, liegec eth Magistrau en votz nauta, coma se l’ac didesse as audèths e d’auti vesins dera enramada, ja plori, amic mèn per quaquarren mès qu’es mies penes; Plori d‘amor, plia era anma dera preséncia deth Senhor que vos e era santa m’ensenhèren a conéisher. Non cranhetz qu’era guitèra torne a arturar-me en casa, desbrembada dera mia sauvacion; ja sai qu’era tebesa ei era mòrt, è liejut çò que ditz era nòsta estimada Mair e Mèstra parlant des sòns pecats: “non ne hège cabau des veniaus e aquerò siguec çò que l’esbaucèc“. Jo ne des mortaus ne hi cabau e encara que vos m’avertíetz deth perilh; seguí fòrça temps cega; mès Diu m’envièc a temps (me pensi jo qu’ère a temps, vertat frair mèn?) m’envièc a temps eth mau; vedí enes malajadilhes dera fèbre eth Lunfèrn, e lo vedí coma era nòsta santa en un horat angoniós, a on eth mèn còs sarrat patie torments que non se pòden descríuer, e ath delà, pera carn bauba e quilhada me passauen nafres hastigoses, uns hantaumes qu’èren diables vestidi, per trufaria, de clèrgues damb casubles e capes pluviaus. En fin, d’aquerò ja vo’n parlè. Mès non solet deth terror neishec era mia pietat, qu‘ara me semble qu’ei de vertat, senon tanben d’amor de Diu, e d’un desir veement de seguir a milions e milions de lègues ath mèn modèu immortau. E entà didè’c tot, vos cau saber qu’en molt, en molt deui ar afan de non èster ingrata aguesta volontat fèrma de hèr-me brava. Santa Teresa viuec molti ans sense trapar qui la podesse guidar coma era volie; jo, mès fèbla, recebí molt d’ora empara de Diu pera man de qui volie criadar-se eth mèn pair e s’estime mès que non lo crida senon coma frair mèn; òc, frair mèn, frair molt estimat, me compladi en cridar-vos atau, aciu, ara, segura deth secret, sense aurelhes profanes qu‘entenessen es paraules damb era impuretat bastrusa qu‘eri amien ath sòn laguens; erosa jo mil viatges qu’ena prumèra ocasion qu‘auí era idèa d’èster brava, trapè a qui me podesse ajudar a èster-ne. E guaire temps me tardè en compréner-lo totafèt! Mès eth mèn frair, eth mèn frair màger me perdone, vertat? E se li cau pròves, se vò que patisca peniténcies, parlatz, ordenatz, e veiratz se com aubedisqui. Mès non trapi mens auer volgut tan de temps çò qu’era Santa declare auer volut tanben “concertar vida espirituau e alegries e gusti e entreteniments sensuaus“. Ara aquerò s’a acabat. Vos dideratz a on mos cau anar; jo i anarè cèga. Dera confiança afectiua que me parlàuetz er aute dia, en gésser jo d’aqueth paroxisme, tanben jo sò enamorada, voi tanben que sigue coma ac didec eth mèn frair. E enquia en aquerò seguiram, ath delà d’aguesti mongi alemanhs o suecs que me parlèretz, ara madeisha Teresa de Jesús que, coma vos sabetz, damb bones paraules e me pensi jo que enquia damb badinades alègres qu‘auie, damb plan pura intencion, damb un clèrgue amic sòn, artenhèc hèr-lo enlà deth pecat. M’en brembi de çò que ditz: aqueth confessor

l'auie grana afeccion, mès ère perdut per tòrt d'uns amors sacrilègs; l'auie embelinat ua hemna damb males arts, damb ua idoleta botada ath còth, e non acabèc eth mau enquia qu'era Santa per çò dera grana afeccion qu'eth confessor l'auie, artenhec qu'eth li balhèsse er embruishament, aquera idòla qu'ère prenda der amor infame; e vos sabetz qu'era lo lancèc en arriu e eth clègue deishèc eth sòn pecat e moric dempús liure de tan gran delicte. Amistats atau ajuden ena vida, que sense eres ei coma un desèrt, e es que d'eres poderen sospechar son uns marrits, que non les an de saber, pr'amor que son incapables de compréner com ua causa tan bona servís tant entara sauvacion des fèbles. Aciu eth fèble non ei eth confessor, senon era penitenta; vos non autez embruishaments penjadi en còth, ne idòles que lançar en arriu... jo sò era pecadora, encara que cap òme me hec eth mau qu'aquera hemna li hec ath clèrgue embruishat; solet estimè ath mèn marit, e d'aguest ja sabetz vos de quina manèra sò enamorada; non damb era passion que trè a Diu causa sua, senon damb era suau afeccion e trendi suenhs que se li deuen. En aquerò è milhorat molt; pr'amor que fraire Luis de Leon m'ensenhèc ena sua *Perfecta casada* qu'en cada estat era obligacion ei desparièra; en mèn, eth mèn espós meritaue mès de çò que jo li balhaua, mès avertida peth sabent poèta e per vos, ja sò en tot botar mès interès en suenhar ath mèn Quintanar e en estimar-lo coma vos sabetz que posqui. E per cèrt que me cau méter en òbra un projècte qu'è, qu'ei convertir-lo de man en man, e her-li liéger libres sants en sòrta de vulgaritats de comèdies. Quauquarren è d'arténher, pr'amor qu'eth ei docil e vos m'ajudaratz. Tanben en aquerò imitarè ara nòsta Doctora, que s'entestadic en amiar en màger pietat ath sòn brave pair, que ja n'auie molta..."

Aguesti darrèrs paragrafs ja non les liegie eth Magistrau en votz nauta, senon que s'auie tornat a sèir e liegie sense bronit e entada eth. Encara qu'auie molta gelosia de Santa Teresa, que d'era vedie enamorada ara sa amiga, ère satisfèt, e eth gòi li gessie pes uelhs, maishères e pòts. "Aquerò ère víuer, era rèsta ère vegetar. Ana ère, ara fin, aquerò qu'eth auie soniat, çò qu'ua votz secreta l'auie dit eth dia qu'era s'auie apressat per prumèr viatge ath sòn confessionari". Seguie eth Magistrau amagant-se ada eth madeish es ramificacions carnaus que podesse auer aquera passion ideau que ja se cohessauen es dus *frairs*; non volie pensar en aquerò, non volie espants de consciéncia ne perilhs de ua auta sòrta, non volie senon gaudir d'aquera felicitat que se li calaue ena anma.
En liéger aquerò de "frair màger estimat", li hège eth còr uns sauts que li costauen ua delicia mortau, un plaser dolorós qu'ère era emocion mès fòrta dera sua vida; plan, donc, aquerò ere pro, aquerò ère eth hèt, era realitat; per qué calie balhar-li un nòm? Aquerò qu'importaue ère era causa, non eth nòm. Ath delà, acabèsse aquerò coma acabèsse, eth n'ère segur de qué arren auie a veir çò qu'eth sentie per Ana damb era vulgara satisfaccion d'apetisi qu'ada eth non lo tormentauen. Quan ère pensant aquerò, entenec eth Magistrau ena sua esquia, darrèr der arbe que s'emparaue, en aute costat dera clausa, ua votz d'un que recitaue damb cantaria d'escòla "*Veritas in re est res ipsa, veritas in intellectu...*" Qu'ère un seminarista de prumèr an de filosofia que repassaue era prumèra leçon dera òbra de tèxe, Balmes. Eth Magistrau s'aluenhèc sense èster vist, pensant alavetz enes ans qu'eth tanben aprenie que "era vertat ena causa ei era causa madeisha". Ara l'importaue molt pòc era causa madeisha, e era vertat... e tot... non volie qu'en.honsar era anma en aquera passion innomenada que li hège desbrembar eth mon sancer, era sua ambicion de clèrgue, es params sordids dera sua mair que d'eth n'ère er executor, es calomnies, es pensaments des enemics, es rebrembes vergonhants, tot, tot mens aqueth ligam de dues anmes, qu'ère era intimitat damb Ana Ozores. Guairi ans auien viscut apròp er un der aute sense coneisher-se, sense sospechar aquerò que les sauvaue eth destin! Òc, eth destin, pensaue eth Magistrau, non volie dider-se ada eth madeish era Providéncia; arren de teologia, arren de copacaps qu'auien hèt dera sua adolescéncia e prumèra joenessa un desèrt estèrle a on solet passauen hantaumes, apreensions de lhòco, figures apocaliptiques. Que ja n'auie pro de tot aquerò. Ne aquerò, ne aquerò que s'auie seguit: era ceguetat des sensi, era brutalitat des passions baishes, subrepticiament satisfètes ar arràs; aquerò ère vergonhós, mès que mès per çò deth secret, pera ipocresia, pera ombra que s'auie enbolhat; ara, sense apreension, sense escrupuls, sense torments deth cervèth, era felicitat presenta; aquera que gaudie en un maitin de Mai apròp de Junh, content de víuer, amic deth camp, des audèths, damb desirs de béuer rosada, de flairar es ròses que formauen garlandes enes rames, de daurir es capurets turgents e mossegar es estamines amagades e arropides ena cunhèra de petals. Eth Magistrau

arringuèc un boton de ròsa; damb pòur d'èster vist; sentec plaser de mainatge damb eth contacte fresc dera rosada que caperaue aquet petit ueu de rosèr; coma que non flairaue a arren mès qu'a joenessa e frescor, es sensi non padegauen es sòns desirs, qu'èren es ànsies de mossegar, de gaudir damb eth gust, de escorcolhar mistèris naturaus dejós d'aqueres capes de satin... Eth Magistrau, perdent-se pes caminòus caperadi per arbes, baishaue entà Vetusta cantant entre dents, e lançaue entà naut eth capuret que tornaue a quèir ena sua man, deishant en cada saut ua huelha per aire; quan eth boton ja non auec mès qu'es rufes e infòrmes deth laguens, en Fermin se lo metec ena boca e mosseguèc damb apetís estranh, damb ua voloptuositat refinada, que d'era eth non se n'encuedaue.

Arribèc ena catedrau. Entrec en cor. Eth Paloma escampaue. En Fermin lo parèc damb amosasses ena votz. Li deiue moltes reparacions. Be n'auie patit de desengusti inutils eth praube gossatèr! Ara lo vantaue, laudaue eth sòn zèl, eth sòn amor ara catedrau; eth Palomo, estonat e agraït, se des.hège en compliments e en bones paraules. De Pas s'apressèc ath faristòl, huelhetèc es libres dera pregària e enquia e tot solfegèc un shinhau en votz baisha, liegent era musica senhalada damb nòtes quadrades, d'un cm per cada costat. Tot qu'ère ben. Es òrgues aquiu naut estenien era sua lengueteria en linhes verticaus e orizontaus, enludernantes; semblauen dus soleis cara a cara. Angels dauradi tocauen es violins apròp dera vòuta, qu'ada era pujauen es relèus plateresqui des òrgues; darrèr deth cor, naut de tot des naus lateraus, es hièstres e rosasses deishauen passar era lum en tot des.hèir-la en ròi,verd e auriò.

En un costat San Cristobal arrie damb boca rogida d'ua quarta, trincada damb un plomb, ath Mainatge dera Bola, que tenguie un mon verd sus ua man auriòla. Dauant vedec eth Magistrau eth pessebre deth Belen quadriculat tanben per linhes opaques. Jesús arrie ara mula e ath buèu ena sua cunhèra de hen color taronja. En Fermin guardaue tot aquerò coma se siguesse eth prumèr còp ena sua vida. Hège ua fresca agradiua ena glèisa e era aulor d'umiditat barrejada damb era de cera li semblaue fina, misteriosament simbolica e ara sua manèra voloptuosa. Aqueth maitin complic damb eth cor coma eth milhor, e sentec non èster *hebdomadari* entà luder-se. Glocester, en veder-lo tan content e charraire, amable damb amics e enemics amagadi, se didec: "Dissimule! Donques a dissimular non me guanharà aguest simoniac!"E se des.heiguec en amabilitat, cortesia e e badinades gracioses. "Be n'ère eth!"

- Auetz vist, didie en gésser dera catedrau en Custodio, qué content ei eth Provedidor?

E contestaue Glocester ara aurelha deth beneficiat:

- Que que ja non a vergonha, s'a botat eth mon coma chapèu.
- S'aurà passat bèra causa grana...
- A quin crim hètz allusion?
- Ath d'adultèri...
- Bè!, jo me pensi que...encara son verdes. Ça que la, per eth non quedarà, e eth crim ei eth madeish...

A Glocester lo desengustaue imaginar-se ath Magistrau vencedor dera Regenta. Qu'ère causa d'enveja. Mès convenguie en tot supausà'c entà cargar eth delicte ath compde des molti que l'atribuien ar enemic.

En Fermin, tàs onze, s'en brembèc qu'ère dia de conferéncia ena *Santa Obra deth Catecismo de las Niñas*. Eth ère eth director d'aquera institucion docenta e pietosa, que celebraue es sues sessions ena crosilha dera *Iglesia de Santa Maria la Blanca*. Que sentie er umor mès avient entath cas. Damb molt de gust entrèc en aqueth temple alègre, damb es sòns ornaments ahlamadi de pèira blanca espongosa. Ath miei deth recinte se quilhaue ua plataforma de husta de pin, que se bote e se trè; sus era i auie en un costat tres hilères de bancs sense dorcièrs, e dauant d'eri ua taula caperada de damàs vielh, tacat de cera, presidida per un fautuèlh de pana ròia e diuèrsi tamborets dera madeisha tela. Eth fautuèlh ère entath Magistrau, es tamborets entàs caperans catequistes, e enes

bancs se seiguien es mainades qu'aprenien era doctrina cristiana, ath delà d'un shinhau de liturgia, istòria sagrada e cantics religiosi.

Quan De Pas entrèc en temple se hec un mormolh enes bancs dera plataforma, semblable ath rumor d'ua bohada que ròde sus es cimalhs des arbes.

Cuelhec er estimat director aigua benedida e dempús de senhar-se, pugèc, radiant d'alegria evangelica, es gradons dera plataforma; se hereguèc es mans e a ua mainada de ueit ans que trapèc de pès en camin, la cuelhec doçament, e mentre eth guardaue era vòuta e se mossegaue eth pòt inferior, sarraue contra eth sòn còs eth cap ròi, e entre es dits dera man sarraue, sense hèr-li mau, ua aurelha rosada.

- Quin audèth m'aurà dit a jo qu'era senhora Rufineta non vò èster brava, e hè coquinaries ena glèisa e descompause eth cor quan cante?

Arridalhada generau. Es mainades arrissen de tot còr e eth temple ressone entornant eth resson dera alegria des dera vòuta blanca, plia de lum que penetre pes hièstres amples de cristaus comuns.

Tot aquerò que ditz eth Magistrau aquiu ac arrissen; qu'ei ua facècia; mainatges e clèrgues son coma ena sua casa. Es pòqui fidèus escampilhadi pera glèisa son beates que prèguen damb devocion; non se pense en eres. A viatges son espectadors d'aqueth tarrabastalh quauqui adolescents e porets damb clòsca qu'an enes bancs dera plataforma es sòns amors. Es catequistes, joeni toti, non ven damb boni uelhs a taus senhorets que vien damb intencions profanes.

Eth Magistrau non se seiguec en fautuèlh dera presidéncia. S'estimaue mès passejar peth taulatge, hènt esses, inclinant eth còs damb ondulacions de palmèra, apressant-se de quan en quan as bancs plei d'alegria entà foter-li un copet suau a ua maishèra, o dider-li ara aurelha deth bèth angelet damb haudes un secret qu'ahisque eth curioser de totes e origine tostemp ua badinada d'aqueres que sap premanir en Fermin, de sòrta qu'acaben en leçon morau o religiosa. Tanben es catequistes, alègres, graciosi, escarrabilhats, van e vien, repoteguen as educandes damb paraules de mèu e arridolets pairaus e se calen entre banc e banc barrejant eth color nere des sòns mantèls damb es haudes cuertes de colors viui, e eth blanc de nhèu des miches que sarren bots dera cama de hemna as quaus eth vestit long non balhèc patent de taus. Ena prumèra hilèra se botgen, tostemp inquietes, sus era dura taula, es mainades de ueit a dètz ans, anafrodites era majoritat, omenenques lèu enes gèsti, linhes e perfils, quauques ues rodejades de precòces turgéncies, que sense dissimular deishe veir eth sòn vestit d'innocentes; un shinhau avergonhades, sense consciencia clara d'aquerò, deth sòn desvolopament auançat. Guardant aguesti capurets de hemna, en Fermin rebrembaue eth boton de ròsa que venguie de mastegar, que d'eth un trocet arropit pistaue enes pòts encara. Enes autes hilères i auie escolanes de dotze e tretze primauères, presumidetes, entonades; e darrèr d'aguestes, es senhoretes que arribauen as quinze, flor e boder dera beresa vetustensa quauques ues d'eres, lèu totes iniciades enes misteris legendaris der amor passatgèr, moltes ja pròches ara transformacion naturau que revèle eth sèxe, e dues o tres, petites, palles e gròsses, ja hemnes, desguisades de mainades, damb uelhs pensadors cargadi de malícia dissimulada. Quan començauen es leçons e es assagi deth cor, es mainades se lheuauen e se distribuien en seccions peth taulatge, formauen rondèus, les des.hèiguien, coma dançaires d'opèra; e es catequistes dirigint aqueri remolins ordenadi, aspirauen, entre tanta joenessa verda, flaires espirituaus de voloptuositat quintaessénciada damb cèrta denteta morau que les alugaue es caròles e es uelhs, e costaue ena sua natura robusta efèctes semblables as deth *kirschen* o er absinti.

Eth Magistrau, coma peish ena aigua, entre aqueres ròses qu'èren sues e non der Ajuntament coma es deth *Paseo grande*, se recreaue enes uelhs des que ja les auien transparents de malícia; e, mès subtilament, trapaue plaser en lipotejar peus d'angels menors. Arribèc era ora des discorsi, dempús des cantics, qu'en eri era votz de quauques ues revelaue, milhor qu'eth sòn còs, es mistèris fisiologics que se trapauen. Ua joena de quinze ans, catorze oficiaument, s'auancèc, e plaçada apròp dera taula recitèc damb desinvoltura ua filipica un shinhau moderada pes eufemismes dera retorica jesuitica, contra es materialistes modèrns, que remien era immortalitat dera anma. Qu'ère ròia, d'un

blanc de jaspe, de faccions corrèctes, exceptat dera barba, qu'apuntaue entà naut; auie eth tòrs de hemna, e dejós dera hauda ajustada se diboishauen cueishes poderoses, macisses, de corbes armonioses, de seduccion estranha. Auie es uelhs blus clars; eth metau dera sua votz, vibranta, pòc agradiua, ieratica ena sua monotonia, exprimie ben eth fanatisme lèu inconscient d'ua anma que premanien entath convent. Era beròia ròia, damb braci d'escultura grèga, non comprenie massa aquerò qu'anaue dident, encara qu'endonviaue eth sens dera sua arenga, e li balhaue eth ton d'intolerància e de supèrbia que li convenguie. Tanben era semblaue ua estatua de supèrbia e d'intolerància: ua estatua plan beròia. Es sues companhes, es catequistes, er escàs public escampilhat pera nau, l'entenien damb estonament sense pensar en aquerò que didie, senon ena beresa deth sòn còs e en ton imponent dera sua votz metallica. Qu'ere era aubediéncia cèga dera hemna, parlant; eth simbòl deth fanatisme sentimentau, era iniciacion der *etèrn femenin* ena etèrna idolatria. Eth Magisrau, damb era boca dubèrta, sense arrir ja, damb es agulhes des vistons tachades, s'avalaue damb era guardada ad aquera arroganta amazona dera religion, que lauraue damb art era natura, per dehòra, e eth per laguens, pera anma. Òc, qu'ère òbra sua aqueth fanatisme enludernador; aquera ròia ère era pèrla deth sòn musèu de beates, mès encara ère en talhèr. Quan aqueth vestit gris, que non caperaue es pès elegants e un shinhau longs, e deishaue veir dus dits de cama de matrona eleganta, arribèsse en solèr, era meravilha deth sòn estudi gesserie ara lum, eth public l'admirarie e ada era la sauvarie era Glèisa.

Era istòria sagrada ère a cargue d'ua morena grosseta, de faccions fines, d'expression doça, timida e nerviosa. Sarraue damb eth còs deth vestit dorieus fruits naturaus coma se siguessen ua vergonha. E mès qu'ena sua oracion pensaue en qu'es gojats que guardauen de baish estant, li podien veir es bots dera cama, que caperaue mau era hauda, a maugrat des esfòrci dera castetat instintiua. Non podec acabar era istoria des Macabèus qu'auie ath sòn cargue. Se li nudèc era gòrja, li fiulèren es aurelhes e tot eth costat dret deth cap se li quedèc còp sec hered e eth cutis palle. Que se botaue malauta de vergonha. Li calec gésser dera glèisa. Era desinvoltura des autes oradores precòces hec desbrembar era scèna trista e desairada dera mainada pusillanima, qu'auie gessut plorant. Eth Magistrau reanimèc tanben er esperit dera escòla damb facècies moraus e apològs joc-mistics.Es gojates se morien d'arrir, se retortilhauen enes bancs e deishauen veir as profans e as catequistes, relampits de blancor dejós des haudes que botjauen indiscretes, sense pensar en aquerò moltes d'eres, mès quauques ues sense pensar en cap auta causa.

Quan gessec en Fermin de *Santa Maria la Blanca*, auie era boca hèta aigua engomada. Aqueres sensacions, que l'auien invadit per suspresa, li rebrembauen ans que quedauen molt endarrèr. Non l'agradaue aquerò; qu'ère pòca formalitat. "Diable de gojates!" anaue pensant. Ça que la, çò que li passaue demostraue qu'encara ere joen, que non ère per besonh desguisat d'idealisme per çò que se juraue èster platonic, tostemp platonic, o aumens indefinidament enes sues relacions damb era fidèu e estimada amiga. Tornèc eth sòn pensament entara Regenta, e aqueth vague e picant desir que damb eth auie gessut dera glèisa se convertic en desir fòrt e definit de veir ara senhora Ana, d'arregraïr-li era sua carta e dider-l'ac damb era mès eficaça eloqüéncia que podesse.

Qu'auec pro fortalesa entà tier es sues ansies e deishar era visita entara tarde. Era sua mair li parlèc coma tostemp, de çò que se mormolhaue e eth arroncilhèc es espatles. Entenie era votz dura e seca dera senhora Paula anonciant, entà espaurir-lo, eth cataclisme dera fortuna, era roïna deth sòn aunor, coma se se li parlèsse des cataclismes geologics deth temps de Noé. Li semblaue qu'ère un aute Provedidor aqueth deth quau se queishaue eth public. "Ambicion, simonia, supèrbia, sordidesa, escandal!... qué auie eth a veir en tot aquerò? Entà qué perseguien aqueth praube en Fermin se ja s'auie mòrt? Ara er en Fermin ère un aute, un aute que mespredaue as sòn vesins e ne tansevolh se cuelhie era molèstia d'estimar-les mau. Eth viuie entara sua passion, que l'ennoblie, que lo redimie. Se l'apuraen, balharie ua campanada". Eth Magistrau gaudie trapant ath sòn laguens a semblable òme, mès fòrt que jamès, decidit a tot, enamorat dera vida que tie sauvadi entàs sòns predilectes aguesti sentiments intensi, aclapadors. Era realitat aquerie entada eth un aute sens, ère mès realitat. Se'n brembaue des dobtes des filosòfi des sauneis des teològs e li hègen pena. Es uns remint ath mon, es auti *volatilizant-lo*, li semblauen desocupadi digni de compasion. "Era filosofia ère ua

manèra de badalhar“. “Era vida ère çò que sentie eth, eth, qu’ère en arnelh dera activitat, deth sentiment. Ua hemna enludernaira de beresa en amna e còs, qu’en ua ora de confession l’auie hèt veir mons naui, lo cridaue ara eth sòn *frair major estimat*, s’autrejaue ada eth, entà èster guidada pes camins deth misticisme apassionat, poetic... Erosament eth auie art entà tot: saberie èster mistic, enquia on siguesse de besonh, perder-se enes bromes sense desbrembar era tèrra“. Rebrembaue qu’ans endarrèr auie pensat en escríuer novèles, en hèr ua *sibila* vertadèrament cristiana, e ua *Fabiola* modèrna; ac auie deishat de cornèr, non per senter-se sense facultats, senon perque li hège mau despéner era imaginacion. “Es novèles ère milhor viuer-les“.

Causes atau pensaue, fotent copets damb un guinhauet sus ua crospa de pan, mentre era sua mair narraue es pensaments de Glocester e es maquinacions des *conjuradi* deth Casino.

Tanlèu podec, eth Magistrau s’escapèc de casa, en tot prométer anar a parar damb eth Bisbe. Cuelhec eth camin dera Plaça Naua. Eth casalon dera Rinconada li semblèc enrodat en ua aureòla.

Lo receberen Ana e en Victor en minjador. Que ja ère amic de confiança. Pendent es dues malauties dera Regenta, eth Magistrau auie prestat molti servicis a en Victor, e aguest encara que l’ère un shinhau antipatic eth Magistrau, les ac auie agraIt. Mès ja començaue Quintanar, que tostemps auie estat regalista a sospechar quauquarren dolent dera *influencia deth sacerdòci* en sòn larèr, ei a díder er *empèri*. “Eth clergat ère absorbent“. Mès que mès en Fermin auie estat un shinhau jesuita. “Jesuita! Era casuistica!... Eth Paraguai!... *Caveant consules*!“ Encara qu’era cortesia, lèi suprèma, l’obligaue ath mès fin tracte, non mens qu‘era gratitud, en Victor s’estèc un shinhau hered damb eth canonge, encara que de manèra qu’er aute non se n’encuedèc. Notèc qu’enredaue aquiu eth patron dera casa, mès arren mès.

Ana, afectuosa, languida encara, auie sarrat era man ath sòn confessor, que sense encuedar-se’n alonguèc tot çò que podec eth cntacte. En Victor les deishèc solets tàs sies. Lo demorauen en Govèrn civiu entà ua junta de ramadèrs. Se tractaue de hèr-se a vier sementaus der estrangèr. Mès en Victor sajaue principaument que l’escuelhessen dusau vicepresident e reclamaue entà Frigidis era prumèra secretaria. “Frigilis auie jurat renonciar-la, mès que l’ère parièr. De totes manères era eleccion ère un aunor entada eri, encara qu’ac remisse eth sarraïn de Tomàs“. Quintanar compdaue damb eth governador. Gessec.

Era Regenta arric a en Fermin e didec:

- Dideratz que sò ua hòla, entà qué receber-vos se podem parlar cada dia? Que non podí mens. Sò tan erosa! e vos deui a vos tanta part dera felicitat! Volí tier aqueth impuls e non podí. A viatges me repotegui a jo madeisha pr’amor que pensi que li pani a Diu molti pensaments, entà consagrar-les ar òme que se servic escuélher entà sauvar-me.

Eth Magistrau se sentie coma estofat pera emocion. Era Regenta parlaue ne mès ne mens coma eth l’auie hèt parlar tanti còps enes novèles que se condaue ada eth madeish quan s’adormie.

Non trantalhèc en referir tot çò qu‘auie passat per eth, des de que liegec aquera carta. “Eth mon sense ua amistat coma era sua ère un desèrt inabitable; entàs anmes enamorades der Infinit, víuer en Vetusta era vida ordinària des auti ère coma embarrar-se en un quarto estret damb un brasèr. Qu’ère eth suicidi per asfixia. Mès daurint aquera hièstra qu‘auie vistes ath cèu, ja non s’auie de crànher arren“.

Era Regenta parlèc de Santa Teresa damb afogadura d’idolatra; eth Magistrau aprovaue era sua admiracion, mès damb mens calor que tenguie en parlar d’eri, dera sua amistat, e dera pietat prigonda que vedie ara en Anita. En Fermin auie gelosia dera Santa d’Avila.

Ath delà, vedie ara sua amiga massa inclinada as especulacions mistiques, cranhie que queiguesse en extasi, que tostemp auie complicacions nervioses, e que calie evitar que podessen culpar-lo ada eth de ua auta malautia probabla, s’Ana seguie aqueth camin perilhós. Li conselhèc era activitat pietosa. “En sòn estat e en temps que viuie era pura contemplacion auie de deishar molt camin as

bones òbres. S'ara sentie Anita cèrta guitèra de heregar-se un aute còp damb eth mon, ère degut ara convalescéncia que d'era de vertat encara non auie gesssut. Mès quan eth vigor tornèsse complètament ja non l'espauririe era accion, es va-e-veni; eth trabalhar ena òbra de pietat que se la convidaue".

Des d'aqueth dia eth Magistrau influic tot çò que podec en aqueth esperit que dominaue en aqueri moments, entà arreigar-lo dera contemplacion e tirassar-lo entara vida actiua. "Se se remontaue massa, lo desbrembarie ada eth, qu'a tot darrèr ère un èsser finit. Santa Teresa auie dit, e Ana rebrembaue en cada moment, qu'auie... "Un delit de semblar-li de pòca estimacion tot aquerò que s'acabe", e coma en Fermin s'auie d'acabar, l'espaurie era idèa de qué Ana arribèsse a tier-lo en pòca causa."

Que non auirie estat van eth temor s'es causes auessen anat coma es prumèrs mesi. Encara qu'estimaue tan ath sòn confessor, Ana molti viatges lo desbrembaue complètament coma a totes es causes deth mon.

Embarrada ena sua cramba o en sòn tocador, que ja ère un shinhau oratòri, sense besonh d'estimulacions exteriores, perduda ena solitud dera sua anma, de jolhs o seiguda ath pè deth sòn lhet, sus era pèth de tigre, damb es uelhs lèu tostemp barradi, gaudie dera voloptuositat ductila d'maginar-se eth mon negat ena esséncia divina, hèt povàs dauant d'era. Vedie a Diu damb evidéncia tau, qu'a viatges sentie desirs veements de lheuar-se, córrer entàs balcons e predicar ath mon, en tot mostrar-li era vertat qu'era paupaue. E alvatez li costaue trabalh reconéisher era realitat des creatures. "Be n'èren de petites, fragiles! Guaire mès auien d'aparença que d'arren! Era soleta causa que vedie en eres, non ère d'eres, ère de Diu, qu'ère causa prestada. Felicitat! dolors! sonque paraules; com apreciar-les e distinguir-les se çò de pòc, çò d'arren que durauen non daue temps entad aquerò?" Ana rebrembaue era vida d'uns mosquits molt petits que creishien cada maitin ena arriba der arriu, volauen des d'aquiu sus es aigües, e morien ath miei d'eres e èren avaladi per uns peishi que compdauen cada dia damb aqueth aliment. Donques d'aguesta manèra ère eth víuer de totes es creatures, un arrai de solei que se crotze, entà tornar ena ombra que d'era se venguec. E aguesti pensaments, qu'abans la tormentauen, ara li dauen alegria. Pr'amor qu'eth víuer ère er estar-se sense Diu, eth morir renéisher en Eth, mes renonciant a un madeish.

E coma s'es sues entralhes entrèssen en ua harga, Ana sentie crepitacions laguens d'era, huec liquid, que l'esbugassaue...e arribaue a non sénter arren mès qu'ua idèa pura, vaga, qu'aborrie tota determinacion, que se compladie ena sua simplicitat. Alongaue tot çò que podie aqueth estat; auie orror ath movement, ara varietat, ara vida.

Alavetz solie en Victor pistar damb era sua gòrra d'ornament daurat, pera pòrta de gessuda que daurie damb suenh, sense bronit... Anita non lo vedie; e eth, un shinhau espaurit, damb ua emocion coma credie que l'aurie entrant ena cramba d'un mòrt, se retiraue, de puntetes, damb un respècte supersticiós. A dues causes auie orror: ath magnetisme e ar extasi. Ne electricitat ne misticisme! Un còp l'auie fotut un boet a un que l'auie agarrat pera levita, en gabinet de fisica dera Universitat, entà hèr-lo entrar en un corrent electric. En Victor auie sentut era secodida, mès ara seguida plaf! auie senhat ath graciós. Eth magnetisme, qu'en eth credie (encara que non n'auie idèa, segontes eth, d'aguesta sciència) l'espaurie tanben; e per çò de veir a Sa Divina Majestat, o imaginar-se-la, li semblaue ua emocion superiora as sues fòrces. "Jo non è besonh d'aquerò entà creir ena Providéncia: Que m'ei pro damb ua bona tronada entà reconéisher que i a un mès enlà e un Jutge Suprèm. Ath que non lo convenc un arrai, non lo convenc arren".

"Mès respectaue era religiositat exaltada dera sua esposa des de que vedie qu'anaue de vertat".

Arribaue deth carrèr; cridaue damb un copet suau... pujaue era escala sajant qu'es sues bòtes non carrinquèssen, coma solien, e preguntaue a Petra en votz baisha, damb un cèrtt mistèri trist:

- E era senhora? a on ei?

Coma se preguntèsse: com va era malauta? Atau anaue per tot eth casalon, coma se i auesse bèth un

morint-se. Sense encuedar-se'n deth perqué, en Victor s'imaginaue eth misticisme dera sua hemna coma ua cefalàlgia agudenta. Çò mès important ère no hèr bronit. S'eth gat d'Anselmo miaulaue baish, en pati, en Victor s'anujaue, mès sense cridar, coma un timbre amortat e guturau.

- A veir! Aguest gat! Que se care o que l'aucisquen!

Entraue en sòn burèu. Tornaue alavetz as sues maquines e colleccions; a viatges auie de clauar, ressegar o brossar. Com non hèr bronit? Mès que mès eth martèth aclapaue tota era casa. Quintanar lo folrèc damb ua baieta nera, coma un cadafalc, e atau clauaue; es còps de martèth auien ua ressonància amortada, funèbra, de mau auguri, qu'aumplie de melancolia a en Victor. Es canaris, cardalines e tords dera sua gabiòla, que hègen massa sorrolh, sigueren embarradi jos clau, entà que no arribèssen es sòns cantics profans ath tocador-oratòri dera Regenta.

S'acostumèc en Victor ad aguesta manèra de parlar en votz baisha, qu'enquia e tot en uart, passejant damb Frigilis, èren es sues paraules un mormolhet leugèr.

- Mès, òme, semble que parles damb sordina... didie Crespo de mala encolia.

Quintanar lo consultaue sus er *estat* d'Ana.

- A tu que te semble aquerò?
- Psè!... que s'ac hèsque. Que deu auer es sòns motius.
- Jo me pensi, Tomàs, aciu entre *interins*... qu'Anita se mos hè santa, se Diu non ac remèdie. A jo m'espaurís a viatges. Se vedesses quini uelhs quan se distrè! Aquerò serie un aunor entara familha... sense cap de dobte...mès... aufrís es sòns inconvenents... Sustot, jo non servisqui entad aquerò... Mè hè pòur çò subernaturau. Aurà aparicions?

Frigilis se permetie era confiança de non contestar as que credie pegaries deth sòn amic.

Tanben eth pensaue en Anita. La vedie fòrça còps des deth uart, en sòn gabinet, seiguda, ajulhada, o de morre en balcon guardant entath cèu. Era lèu jamès se n'encuedaue d'eth; non ère coma abans que lo saludaue tostemp. Aquerò d'Ana tanben ere ua malautia, e grèu, sonque qu'eth non sabie classificar-la. Qu'ère coma se, tractant-se d'un arbe, comencèsse a trèir flors e mès flors, despenent en aquerò tota era saba; e se quedèsse prim, prim, e cada còp mè florit; dempús se secauen es arraïcs, eth tronc, es rames e es rams, e es flors cada viatge mès beròies, queiguien en solèr damb era lenha seca; e en solèr... en solèr...se non i auie un miracle, se marcien, se poirien, se hègen hanga coma tot çò d'aute. Atau ère era malautia d'Anita. Per çò que hè ath contagi que deuie auer-se costat, eth l'atribuïe ath Magistrau. Se'n brembaue deth gant daurat. Fòrça temps l'auie auut desbrembat, mès un dia se l'acodic preguntar ara Regenta s'es senhores tenguien gants de seda morada e era se n'auie arrit. Qu'ère, per tant, un gant de canonge. Ripamilan non les tenguie lèu jamès. Non quedaue mès canonge probable qu'eth Magistrau; er unic pro escarrabilhat entà meter-li en cap d'Ana aqueres causes. Qu'ère deth Magistrau eth gant, sense cap de dobte. E Petra ère en merdèr. Qu'ère era encorbidora. De qué? Aguesta ère era qüestion. que non deuie èster d'arren dolent. Anita ère vertuosa. Mès era vertut ei relativa coma tot; e sustot Anita ère de carn e uas. Frigilis non auie pòur deth present, senon deth futur; çò que poirie arribar. Que non vedie ua fauta senon un perilh. Quauquarren auie entenut de çò que se mormolhaue en Vetusta, encara qu'ena sua preséncia non gausauen es males lengües a botar en dobte er aunor des Quintanar. Lo guardauen coma a un frair d'en Victor. "Ça que la, eth serie ara demora". E seguie velhant pes arbes d'en Victor e peth sòn aunor, "dilhèu en perilh".

Petra tanpòc ac vedie clar. Qu'ère desorientada. Era conducta dera sua patrona li semblaue pròpria d'ua hòla. "A qué venguie aquera santetat? A qui enganhaue? Ò! se non siguesse perque era volie auer content ath Magistrau, non servirie mès temps ar ipocrita que l'utilisaue coma corrèu secret e non li balhaue ua mala estrea, ne li didie ua soleta paraula des sòns ahèrs ne li botaue ua bona cara, exceptat aquera de beata pèga que damb era enganhaue a toti".

Petra s'embarraue ena sua cramba. Penjada en un clau en cabeçau deth lhet, auie ua borsa de viatge, lorda, vielha. Aquiu sauvaue damb clau es sòns estauvis, cèrtes *sises* de màger quantitat, e quauqui papèrs que podien comprometer-la. D'aquiu treiguie eth gant morat deth Magistrau, que d'eth ad arrés l'auie parlat. Qu'ère ua pròva, non sabie de qué, mès endonviaue que sense saber era com ne quan, aquera prenda poirie arribar a valer molt.

"E qué demostraue aqueth gant respecte ara santetat dera senhora? Qu'ère ua ipocrita. Se non siguesse peth Magistrau!"

Es Vegallana e es sòns amics èren espauridi. Eth Marqués credie ena santetat d'Anita; era Marquesa arroncilhaue es espatles, cranhie peth cap d'aquera gojata. Visitacion qu'ère *volada*, furiosa. "Toti es sòns plans peth solèr! Ana resistie! Non ère dera tèrra coma era!" Obdulia Fandiño non envejaue era santetat dera sua amiga era Regenta, senon eth *bronit que formaue*, çò de molt que se parlaue d'era per tot eth pòble. Jamès auie hèt *tanta sensacion* era, era veudeta, damb eth vestit mès escandalós, coma Ana damb eth sòn abit e era sua *beateria*. "Be n'ère d'arreculat, be n'ère d'arreculat aqueth miserable poblòt!"

Mentretant Ana recuperaue er apetís, era salut li tornaue abondosament. Auie sauneis casti, taus li semblauen, sense subjècte uman, coma didie Ripamilan, mès doci, suaus. Sentie, miei adormida, mès que mès ena maitiada, palpitacions des entralhes qu'èren agradiues gatalhèues; d'auti còps, coma se pes sues venes corressen arriuets de lèit e mèu, s'imaginaue qu'eth sens deth gust, d'un gust esquist, intens, se l'auie trasladat ath pièch, mès entà baish, milhor, non sabie a on, non ère en estomac, ère clar que tanpòc en còr, ère ath miei. Se desvelhaue arrint ara lum. Eth sòn prumèr pensament, sense manca, ère entath Senhor. Entenie es crits des auderets deth uart, trapaue en eri sens mistic, e era pietat deth maitin d'Ana ère optimista. Eth mon ère bon, Diu se recreaue ena sua òbra. Cada dia trapaue era Regenta major consisténcia ena idèa des causes finites; ja non li costaue tant de trabalh reconéisher era realitat: tornauen es èssers materiaus a auer, entada era, era poesia inefabla deth diboish; era plasticitat des còssi ère ua sòrta de benèster dera matèria, ua pròva dera solidesa der univèrs; e Ana se sentie ben ath miei dera vida. Pensaue enes armonies deth mon e vedie que tot ere bon, segontes eth sòn gènre. Era idèa de Diu, era emocion prigonda, intensa que li costaue era evidéncia dera divinitat presenta, non se desludien, non s'esfaçauen. Mès Diu ja non se l'apareishie ena idèa dera solitud sublima, senon presidint amorosament eth cor des mons, era creacion infinita. Comencèc a desbrembar quauques nets era lectura de Santa Teresa. Seguie enamorada dera Doctora sublima, mès quauques opinions dera Santa s'estimaue mès deishar-les de cornèr, qu'èren en luta damb es idèes propries; "A tot darrèr non en vaganaut s'auien passat tres sègles". Comencèc Ana a compréner milhor çò qu'eth Magistrau li volie díder quan li parlaue d'activitat pietosa.

"Qu'ei vertat, se didie, non è de víuer en aguest egoisme de recrear-me en Diu; me cau, plan, trabalhar mès e mès ena oracion mentau e ena contemplacion, entà veir mès e mès cada dia en aguesta region de lum qu'en era penetre era anma, mès... e es mèns frairs? Era caritat exigís que se pense enes auti. Que ja posqui, ja posqui gésser, víuer, peth proxim; ja sò fòrta, Diu ac a permetut".

Eth Magistrau mentre duraue era debilitat, l'auie proïbit incorporar-se entà pregar es sues oracions deth maitin. Mès era, tanlèu sentec aquera benfactora fortalesa des muscles, qu'ei coma er amor pròpri deth còs, s'alegrèc d'estirar es membres que tornauen a caperar-se de ròses palles, un aute còp plens de vida circolanta. E sense baishar deth lhet, sus es linçòs tèbes, leugèrament balancejada pes ressòrts des matalassi en incorporar-se, pregaue, tota de blanc, caladi es sòns jolhs redons e de satin ena molesa apetissenta. Pregaue, e a viatges en afogament deth sòn fervor religiós apressaue eth ròstre ath Crist inclinat sus eth cabeçau, e punaue es nafres dera imatge damb totes es lèrmes des sòns uelhs. Pensaue qu'aqueres lèrmes doces èren era mèu barrejada que corrie laguens e sautaue ara pes uelhs en rajòu inagotable. Quan siguec milhor, encara mès fòrta, hugec dera guitèra deth matalàs e sautèc en solèr e preguèc sus era peth de tigre. Encara volie mès duresa, e separaue era pèth e sus era moqueta que folraue eth pasiment se metie de jolhs. Pensèc en silici, lo desirèc damb huec ena carn, que volie béuer eth dolor desconeishut, mès eth Magistrau auie proïbit taus torments

saborosi.

Eth prumèr objècte que sus eth volec aplicar Ana era sua caritat arderosa, siguec era conversion deth sòn marit. Santa Teresa auie trabalhat pera pietat deth sòn pair, que ja ère cristian des boni, mès era lo volie mès pietós encara. Ana se prepausèc tier eth sòn zèl en guanhar entà Diu era anma d'en Victor, "qu'ère tanben coma eth sòn pair".

Era suavitat, era doçor, era eloqüéncia, es amorasses sigueren es mejans, toti eri licits, que tenguec damb adretia de mèstre. Quintanar se tardèc a saber-se'n de qué era sua Anita, era sua estimada Anita lo volie convertir ara pietat vertadèra. Ara prumeria sonque notèc qu'era sua hemna se hège mès comunicativa, afectiva a totes ores, coma n'ère abans, dempús des atacs de nèrvis e en abséncia de malauties. "Volie discutir entà passar era estona? Enorabona. Eth estimaue era discusion". E tenguie era tèsi contrària entà mantier animat eth debat. Mès, amic, era Regenta auie anat hènt era qüestion coma personau; ja non se tractaue de se Crist auie redemut a totes es *Umanitats* repartides pes planetes, solet d'un còp, o anant d'estela en estela a patir en totes era mòrt ena crotz; ara se tractaue ja de s'en Victor se cohessaue molt de quan en quan, se perdie o non moltes misses (e òc que les perdie). "Ath delà, es libres qu'en eri peishie eth sòn esperit èren vans; comèdies, mentides futiles e perilhoses".

- Tu non as liejut jamès vides de sants, vertat?
- Òc, hilha, òc, es *autos sacramentaus*...
- Que non ei aquerò...Quintanar. Parli dera *Leyenda de Oro* e der *Año Cristiano* de Croiset, per exemple.
- Sabes, hilha mia?... Jo m'estimi mès es libres de meditacion...
- Donques cuelh eth *Kempis*, era *Imitacion de Cristo*... lieg e medita.

E l'ac hec liéger. E entre *Kempis* e era Regenta, e eth calor que començaue a shordar-lo, e era proïbicion des banhs, li treigueren er umor ath digne magistrat. Ja non liegie, quan anaue a dormir, a Calderon, senon a Jobe ath citat Kempis. "Vai, quines causes didie aqueth dimòni de fraire o çò que siguesse! Non, ath delà auie rason, plan; eth mon, de vertat, ère un molon d'escòria. Eth non podie queishar-se, ena sua vida non auie auut desastres terribles, a despart deth molt considerable de non auer estat comic; mès, en linhes generaus, eth mon ère perdut. E ath delà, aquerò de hèr-se vielh, que li tocaue ada eth coma a toti, ère un grèu inconvenent. Ena mòrt non i volie ne pensar, pr'amor qu'aquerò lo botaue malaut, e Diu non ordene qu'emmalautigam. Era mòrt... era mòrt...eth auie atau, ua vaga e asenada esperança de non morir-se...Era medecina progrèsse tant! E ath delà, se podie morir sense grani dolors, encara que Frigilis ac remie". En fin, non volie pensar ena mòrt. Mès de man en man Kempís l'anèc pintant era anma de nere e en Victor arribèc a mespredar es causes, per çò d'efimères. Ua tarde, en sòn *Parc*, contemplaue a Frigilis qu'ère as sòns pès ajocat plantant cebes, cabussat ena sua operacion.

"Valent filosòf ère Frigilis!" En Victor lo guardaue des dera nautada deth sòn pesimisme prestat, e lo mespredaue e planhie. "Plantar cebes! Non proïbie San Alfonso de Ligorio plantar arbes en generau e bastir cases, que quèn a tot darrèr? Donques alavetz, entà qué plantar cebes, se tot ère ua bohada, arren?..."

"Plan ben, mès aquerò de desengustar-se de tot ère pòc divertit. Qué harie eth, man sus man, un ostiu sancer sense banhar-se, sense badinades ena aigua de Termasaltas?"

"E encara quedaue era coa entà espelar. Era qüestion de sauvar-se o non sauvar-se. Aquerò ère mès seriós. Ada eth li didie eth còr que se sauvarie; mès es sants escriptors presentauen coma tan dificila era causa, que ja l'entrauen cèrts dobtes... auie estat eth, pendent tota era sua vida, pro brave? Li calie pensar en aquerò; mès, mon Diu! eth non volie copacaps! Ja, quan aquerò dera jubilacion basada en ua malautia que non auie, l'auie costat gran trabalh apraiar es sòns papèrs e demanar recomanacion, e era jubilacion ère ua causa temporau...per tant era dera anma, era jubilacion etèrna coma poiríem díder, a penes auie d'exigir esfòrci, expedients, e tanben recomanacions! Qu'ère de besonh autrejar-se ara sua hemna entà que l'ajudèsse en tan dificl negòci".

Era Regenta coneishec lèu lèu qu‘en Victor s’autrejaue. Encara qu’era aurie volgut ua pietat mès prigonda, li calec contentar-se damb eth dolor d’atricion que clarament manifestaue eth sòn marit. E non auec cap escrupul en espaurir-lo un shinhau mès de çò que ja ère, en tot rebrembar-li es penes de lunfèrn, encara qu‘aguesti recorsi de terror la repugnauen ada era. Quintanar mostraue gran interès en sostier qu‘eth huec de qué se tractaue non ère materiau, senon simbolic.

- Non ei de fe, repetie, ena mia opinion, creir qu’aguest huec ei fisic, materiau; ei un simbòl, eth simbòl deth remordiment.

Lo padegaue un shinhau era idèa de rostir-se simbolicament, en cas desesperat de non sauvar-se, coma desiraue seriosament.

Eth prumèr esfòrç que hec Anita entà gésser de casa, auec coma finalitat amiar a en Victor ena glèisa. Se cohessèren es dus damb eth Magistrau.

A en Victor, en comuniar, lo tormentaue era idèa de qué non s‘auie cohessat un pecadet considerable: qu‘auie es sòns dobtes sus era infalibilitat deth Papa.

Eth canonge Dollinger, que d’eth non sabie senon qu’existie e que s‘auie separat dera Glèisa, lo sedusie pera sua tenacitat, que li rebrembaue era dera sua tèrra, Aragon, eth règne mès nòble e temardut der Univèrs.

Es dies, entara Regenta, s’esguitlauen doçament.

Eth Magistrau, eth sòn mèstre, e en Victor, eth sòn discipol, èren es companhs dera sua vida, per çò que semble insipida, monotòna, mès *per laguens* plia d’emocions. Seguie trapant ena oracion mentau delícies inefables. Diu non ère mens amable coma Pair des creatures, coma Director dera gran “fabrica dera immensa arquitectura“ qu‘ena pura contemplacion dera sua idèa. Ath delà, pensaue Anita, serie orgulh aspirar, ara, ara vision dera Divinitat dirèctament; me manquen molti passi, moltes *moradas*. Que ja i arribarè s’eth Senhor ac a dispausat atau. Ara me cau hèr çò que ditz eth Magistrau; e donques qu’es fòrces tornen en mèn còs, les cau profitar en ua activitat pietosa, qu’ei aquerò qu‘eth cride igiena d‘esperit. Era ociositat m’entornarie entath pecat, coma l‘entornaue ara madeisha Santa Teresa. S’entada èra i auie tan grèu perilh, qué serà entà jo!“

Anita recebie es pòques visites qu’en Alvaro s’atrevie a hèr-li, sense alterar-se, tranquilla ena sua preséncia, e tranquilla quan dempús se n‘anaue. Sajaue de hèr-lo enlà deth sòn pensament, damb era consciéncia de qué ère aqueth un rebrembe, ua nafra der esperit, que se se tocaue dolerie. Qu’auie fòrça entà mostrar-se hereda damb eth, talhar eth pas ara confiança, remir-li era man, entà tot, enquia quan se didie adiu... Mes aqueth dia lo vedec gésser estramuncant, “cèc d’amor e de pena“, credie era, e ua pietat infinita li cambièc era anma, e tremolèc de pòur; eth sòn vrente se holèc damb ua alendada...e era carn flaca estramunquèc damb eth Crist auriò d’evòri, qu‘eth Magistrau auie regalat ara sua amiga entà que l’amièsse ath sòn pièch.

Ana punèc era imatge e virèc es uelhs entath cèu.

- Jesús, Jesús, tu non pòs tier un rivau. Que serie infame, serie hastigós...

E se’n brembèc dera ira de Jesús quan s’apareishie a Teresa que lo desbrembaue.

- Que serie enganhar a Diu, enganhar ath Magistrau, pensar en aguest òme un solet moment, ne tansevolh entà complader-lo... Ò! qué ipocrita, qué beata miserabla seria jo se hessa aquerò! Quin romanticisme deth gènre mes ridicul e repugnant serie eth mèn, se dempús de tanta pietat, que jo credí prigonda, vocacion dera mia vida en avier, tornèsse ua passion proïbida a calar-se en mèn còr, o ena carn, o a on siguesse!... Non, non! Ridicul, grossièr, infame, vergonhós, ath delà de criminau! Mil còps non! Que me voi morir, Senhor, abans que quèir un aute viatge en aguesti pensaments que taquen era anma e li clauen es ales en solèr, entre hanga...

Mès a londeman der adiu d‘en Alvaro, Ana se desvelhèc pensant en eth. “Ja non ère en Vetusta. Milhor. Era terribla temptacion li viraue era esquia, hugie derrotada...Milhor... qu’ère un favor especiau de Diu“.

Aquera tarde baishèc en Parc, ara ora qu’en Alvaro s’auie dit adiu eth dia anterior.

“Vint-e-quate ores hège ja“ D’auti viatges auie estat dies e dies sense veder-lo, e li semblaue molt tolerabla era abséncia, e cuerta. Mès aguestes vint-e-quate ores èren de ua auta manèra, se compdauen per menutes, qu‘ei coma se compden es ores. “E ben, çò normau, çò constant, çò que deuie èster ja tostemp, ère aquerò...eth non veder-lo... vint-e-quate ores e dempús autrestantes e atau...tota era vida“.

Hège molta calor. Ne dejós deth tendolet espés des castanhèrs d’Indies, ara cargadi d’amples huelhes e flòcs blancs, podie Ana alencar un arrai d’aire frescolenc. Eth sòn pensament volie lheuar-se, volar entath cèu, mès era calor, d’uns trenta grads, qu’en Vetusta ei molt, li delie es ales ath pensament e queiguie en tèrra, qu’usclaue, en concèpte d’Ana.

E entà que non se l’acodisse volar mès en tota era tarde, se presentèc en parc Visitacion Olias de Cuervo, ara quau er ostiu *l’anaue* ben e deishaue lúder vestits de percala fantastics e barats. Venguie alègra, sudada, e damb era aparença d’un revolum; li venguien talents de barrar es uelhs en veder-la apressar-se. En carrèr l’auie volgut abraçar un mòsso de còrda. Era aventura, enquia e tot ridicula, l’auie rejoenit, l’auie alugat bualhs enes sòns uelhs, e “au! venguie damb talents d’abraçar era tenben“. Abracèc ara Regenta, se l’avalèc a punets... e dempús de condar-li eth *pas de comèdia* deth mosso de còrda, cridèc còp sec:

- A prepaus, non t’a condat en Victor çò d’Alvaro?

Visita auie cuelhuda pes punhets ara sua amiga. Qu’ère en tot prener-li eth pos de bèra manèra.

Tachèc damb es sòns uelhs menuts es d’Ana e repetic:

- Non sabes çò d’Alvaro?

Eth pos s’alterèc, ac sentec era damb grana satisfaccion. “A jo damb santetats, pensèc; *pulvisés*, coma didec er aute“.

- Qué l’a arribat? Que se n’a anat? Ja ac sai.
- Non, non, que non ei aquerò.
- Qué? non se n’a anat?

Naua alteracion deth pos, segontes Visita.

- Òc, hilha, se n’a anat, mès veiràs se com. Ja sabes qu‘auie relacions damb era senhora d’aguest qu’ei o siguec ministre, non sai, en fin, ja sabes qui ei, aguest que vie enes banhs de Palomares.
- Òc, òc, ben...
- Plan, donc, aguest maitin, ac a vist mieja Vetusta, quan anaue Mesia a cuélher eth tren de Madrid, eth corrèu, eth que puge...sabes? se trapèc damb aguesta ministra, qu‘ei molt beròia per cèrt, ath miei dera andana. Imagina-te! Totau, qu’èra baishaue entà Palomares, a on a crompat ua sòrta de chalet e no sai qué dimònis; plan, donc, paupa-te, pr’amor qu‘eth nòste Alvarito, en sòrta de cuélher eth tren que pujaue, eth de Madrid, cuelhec eth que baishe, balhèc ordes ath sòn sirvent entà que recuelhesse rapidament eth sòn equipatge e se metesse en reservat qu‘auie era ministra, un coche salon damb lhet e mès causes. E eth marit non venguie, plan que òc; era, dus sirvents e es *bebés* coma ditz Obdulia. Imagina-te! Tota Vetusta, qu’ère ena gara aguest maitin per edart, s’a hèt crotzes. Qu’ei molt Alvaro. Mès era? qué te semble era? Ad aquerò vam; ad aquerò d’escandaloses que son aguestes senhorones de Madrid. E aquerò qu‘aguesta a fama de vertuosa, uf! plan que òc!... Era plan

vertuosa senhora ministra de Gràcia e simpatia... mès, senhor, com dimònis se cride aguest tipe de ministre!...

Ana se'n brembaue perfèctament de com se cridaue aqueth "tipe de ministre", mès non ac volec díder; sentec que s'esblancossie, damb un hered de mòrt que li pugèc en ròstre; hec mieja virada, e dissimulant tot çò que podec, s'apuèc en un arbe. Simulèc entretier-se ena escòrça der arbe, e cambiant de convèrsa, li preguntèc a Visita per un mainatge qu'auie malaut.

Mès Visita ère tambor de marina, coma didien era e era Marquesa; ath delà, arrés l'enganhaue, coneishec eth trebolament d'Ana, e damb gran gòi, confirmèc ath sòn laguens era teoria deth *pulvisés*, ei a díder deth cendre universau.

"Ana auie gelosia; per tant, auie amor; que non i a hum sense huec".

Se didec adiu ath cap d'ua estona; ja auie balhat era notícia, ja sabie çò que volie; non ère causa de pèrder mès temps. Li calie hèr en un aute lòc ua auta òbra bona d'aguesta sòrta. Se n'anèc coma era marèa que se retire. Deishèc es corsères blanques coma se les auessen pientat. Era escamba midonada de haudetes e percala engomat deishèc tralhes de linhes sinuoses e parallèles gravades ena arena.

Ana auec pòur. Era temptacion, era vielha temptacion d'en Alvaro, l'auie sabut a causa naua. S'imaginèc pendent un moment qu'aqueth dolor qu'auie sentut en enténer aquerò dera ministra ère mès des entralhes qu'es autes penes sues; ère un dolor que la trebolaue, que demanaue remèdi a crits des de laguens... Per prumèr viatge, dempús dera sua malautia, sentec era rebellion ena anma.

"Ò non, non volie tornar a començar. Era ère de Jesús, ac auie jurat. Er enemic ère fòrt, molt mès de çò qu'era s'auie pensat. D'auti viatges auie desfisat eth perilh; ara tremolaue dauant d'eth. Abans, era temptacion ère beròia per çò deth contrast, pera beresa dramatica dera luta, peth plaser dera victòria; ara non ère senon formidable; darrèr dera temptacion non i auie ja solet eth plaser proïbit, desconeishut, seductor ara sua manèra entara imaginacion; i auie ath delà eth castig, era colèra de Diu, eth lunfèrn. Tot auie cambiat; era sua vocacion religiosa, eth sòn pacte seriós damb Jesús l'obligaue de ua auta manèra mes fòrta que laci massa subtils deth déuer vagament admetut pera sua consciéncia, sense pensar ena sancion divina. Abans non volie pecar, per dignitat, per gratitud, perque... non. Ara eth pecat ère quauquarren mès qu'er adultèri repugnant, ère era burla, era blasfèmia, er escarni de Jesús... e ère eth lunfèrn. Se queiguie enes laci dera temptacion, qui la consolarie quan venguesse eth remordiment tardiu? Com cridar a Jesús un aute còp? Com pensar en Teresa, que jamès auie queigut? Non, non la cridarie, preferirie morir desesperada e soleta. Mès dempús? Eth lunfèrn, aquera vertat terribla, sublima en sòn mau sense finau".

"Tu venceràs, mon Diu, tu venceràs, exclamèc en votz nauta, parlant damb es brometes rosades qu'imitauen en cèu es ondades deth mar en cauma".

Aquera net plorèc era Regenta lèrmes que gessien de çò mes prigond des sues entralhes, de jolhs sus era pèth de tigre, damb eth cap en.honsat en lhet, es braci estiradi mès enlà deth cap, es mans en crotz.

Des de londeman eth Magistrau notèc damb molta alegria, qu'Ana viraue era sua pietat entath costat qu'eth la volie amiar. "Mens contemplacion e mès devocions, òbres pietoses e culte extèrn, qu'entretie era imaginacion".

Damb un entosiasme qu'auie es sòns remolins que tirassauen volontats, Ana se consagrèc ara pietat activa, as òbres de caritat, ar ensenhament, ara propaganda, as pactiques dera devocion complicada e bizantina, qu'ère era que predominaue en Vetusta. Aqueres exageracions, qu'atau l'auien semblat en d'auti tempsi, ara les trapaue justificables, coma es aimants s'expliquen es mil pegaries ridicules que se diden solets.

"Non i auie enes amors umans un vocabulari mainadenc, ridicul, sense sens entàs profans? Òc, l'auie, era non ac podie díder per experiéncia, mès ac auie liejut e eth còr l'ac confirmaue. Plan,

donc, er amor de Diu, ara sua manèra, podie auer es sues mainadeses, es sues nimietats, ridicules entàs anmes heredes, indiferentes“. Enquia e tot arribèc a compréner es superlatius de letania dera senhora Petronila, ei a díder, eth Gran Constantino.

Enquia e tot ath Magistrau s’atrevie era Regenta a parlar-li damb cèrt mim, damb ua confiança plia de paraules de sens nau e convengut, damb un estil que poirie cridar-se umorisme pietós. E ath delà se permetie Ana interessar-se pes bens purament temporaus deth sòn confessor. Non li deishaue passar febleses, expausar-se a un constipat. “Qu’estarie ben se vos vos moríssetz! tot aquerò, senhor mèn, ei egoïsme, ne Diu ne vos ac an d’agrair“.

Damb aguestes paraules e damb es arridolets que les acompanhauen eth Magistrau auie de romiar ueit dies d‘inefabla felicitat. “Òc, inefabla. Eth non s’explicaue se qué ère aquerò. Non sospechaue qu’en mon, en murri mon se podie gaudir atau. Tàs trenta sies ans, quan eth credie que ja arrés li podie ensenhar arren, ua senhora innocenta, joena, sense mon, venguie a mostrar-li un univèrs nau, a on sense mès qu’un arridolet, ua paraula qu’ère coma letra d’ua musica que i auie ena manèra de dider-la, se vedie un de ressabuda entre es angels, gaudint coma en Paradís, sense voler arren mès, sense pensar en arren mès. Gaudint, gaudint e gaudint!“

Ne per edart li passaue peth cap reflexionar sus era situacion. Ère aquerò pecat? Ère aquerò amor d’aqueth que l’ei enebit a un prèire? Ne entà ben ne entà mau se’n brembaue en Fermin de taus preguntes. Pejor entada eres se se n‘auesse brembat.

- Vos jamès me parlatz de vos madeish! li didie Ana damb ton de repotec, un maitin d’Agost, en parc, en tot meter-li ua ròsa d’Alexandria, molt grana, molt flairosa, pera boca e pes uelhs. Qu’èren solets.Tacitament auien acordat qu‘aqueres expansions dera amistat èren innocentes. Eri èren dus angels purs que non auien còs. Anita n’ère tan segura de qué entad arren entraue en aquera amistat era carn, qu’ère era, era que se depassaue, era que daue prumèr cada pas nau en terren esguitlós dera intimitat entre baron e hemna.

Eth Magistrau damb era cara plia dera rosada dera flor e eth còr mès fresc encara, contestèc:

- Parlar-vos de jo madeish? Entà qué! Jo è, per çò deth mèm mestièr ena Glèisa militanta, era mitat dera mia vida autrejada ara calomnia, ar òdi, ara enveja, que se l‘avalen e hèn d’era çò que vòlen: me perseguissen, me premanissen assetjaments, enquia e tot i a societats secretes qu‘an coma finalitat esbauçar-me, coma eri diden, de çò que criden poder... Tot aquerò ei misèria, Ana, jo ac mespredi. Vos posqui assegurar que non pensi mès qu‘ena auta mitat de jo madeish, qu’ei era que me hèsqui a vier aciu; era que viu ena patz doça dera fe, acompanhada d’anmes nòbles, santes, coma era d‘ua senhora... que vos coneishetz... e ara quau non apreciatz en tot aquerò que vau...

E eth Magistrau arric coma un àngel, mentre aspiraue damb delícia er perhum de ròsa d’Alexandria, qu’Ana sense resisténcia auie deishat en mans deth clèrgue.

Era se botèc seriosa, volec explicacions. “Lo perseguien, lo calomniauen... auie enemics... e eth sense dider-li arren ara sua amiga. Macareu!“ Quauquarren auie entenut era hège fòrça temps, encara que vagament. S’acusaue ath Magistrau, per çò qu’entenie, de vicis grossièrs, de tan miserables delictes, que çò de grossièr dera calomnia la hège de tan inverosimila lèu inofensiva.

Era Regenta auie mespredat e enquia desbrembat aqueri rumors qu‘arribauen de quan en quan as sues aurelhes. Mès, donques qu’eth madeish Magistrau se queishaue, hège veir qu’aquera persecucion li dolie, e li calie saber mès, procurar eth consolament d’aqueth còr trebolat, cercar remèdis eficaci, ajudar ath just perseguit, calomniat, qu‘ath delà de just ère pair espirituau, eth frair màger dera anma, eth fanau de lum mistica, eth guida en camin deth cèu.

Aqueth maitin d’Agost eth Provedidor lo senhalèc coma un des mès erosi dera sua vida. Ana l’obliguèc a parlar, a condar-l’ac tot. Eth, eloqüent, damb imaginacion viua, fòrt e adreit, improvisèc de paraula ua des novèles qu’aurie escrit se non l’auessen panat eth temps ocupacions mès serioses.

Se seigueren ena glorieta. En Fermin didec, prumèr, arrint, que tanben volie cohessar-se damb era. “Se pensaue Ana qu’ère perfècte? Que non auie passions dejós dera sotana? A, òc! massa cèrt ère malerosament“. Era confession deth Magistrau se semblèc ara de molti autors qu‘en sòrta de condar es sòns pecats profiten era escadença entà pintar-se ada eri madeishi coma eròis, balhant ath mon eth tòrt des sòns maus, e quedant-se damb fautes leugères, entà cohessar bèra causa.

D’aquera confidéncia, Ana treiguec en net qu‘eth Magistrau, coma era credie, ère ua anma grana, que non auie cometut mès delicte que cèrta vaga melancolia ena joenessa e ua ambicion nòbla, *nauta*, ena edat virila. Mès aquera ambicion auie despareishut dauant de ua auta mès grana, mès pura, era de sauvar anmes braves, era d’era per exemple. Ana, en entener aquerò, barraue es uelhs entà contier es lèrmes e se juraue en silenci autrejar era felicitat d’aqueth òme ath quau tan li deuie, que tan gran se li mostraue, que s‘estimaue mès viuer apròp d’era entà guidar-la peth camin dera vertut, qu’èster bisbe, cardenau, pontifex. “E lo calomniauen! e auie enemics! E l’auien volgut méter en ridicul, perque era, Ana, seguie autrejada as vanitats deth mon, a maugrat d’èster hilha de confession d’en Fermin! Ò, que ja ac veirien, ja ac veirien en futur!“

“Quina causa milhor qu’aquera passion ideau, aquera afogadura per ua bona òbra, qu‘era abnegacion, ara quau se prepausaue autrejar-se, entà combàter era temptacion cada còp mès temibla deth rebrembe de Mesia, qu‘ère en Palomares enamorat dera ministra?“

De Pas ja non sabie a on anarie a parar aquerò.

Ana l’admiraue, lo suenhaue, ère per díder que l’adoraue, de tau sòrta, qu‘eth perilh cada dia ère mès gran. “Encara qu’era passion qu’eth sentie arren auie a veir damb era lascívia vulgara (d’aquerò n’ère segur) ne ère amor ar estil profan, ne auie nòm ne li hège ua bèra manca, podie anar a parar entà on non se sap. E eth Magistrau n’ère segur de qué ath mendre descuet dera carn, intrusa, temibla, era Regenta sautarie entà darrèr, s’indignarie damb eth, e eth perderie eth prestigi lèu subernaturau qu’ère enrodat. Ath delà, supausant qu’aquerò anèsse a parar en un amor sacrilèg e adultèr, miserablament sacrileg, per çò d’auer auut tau començaments, adishatz ar encantament! Que ja sabie eth çò qu’ère aquerò. Ua lhocaria grossièra de quauqui mesi. Dempús ua dèisha de remordiments barrejada de hàstic d’eth madeish; veder-se mespredable, baish, insofrible. e dempús ira e orgulh, e ambicion vulgara e auragans ena Curia diocesana. Non, non. Era Regenta deuie èster ua auta causa. Auie de hèr tu per tu qu’aquerò non podesse degenerar en amor carnau que se satisfè. E mès que mès, çò d’abans, qu‘era Regenta se veirie enganhada; n’ère segur“.

E dempús d‘ua pausa, pensaue eth Magistrau:

“E a tot darrèr, aquerò diderà“.

En Victor ère cada dia mès trist. D’un costat aqueth dolor d’atricion, aquera pòur de non sauvar-se a maugrat d’èster tan brave, de non auer hèt mau a degun; der aute costat, era calor, aquera sudor contunha, aqueres nets sense dormir... era solitud de Vetusta... era èrba agostada deth Passeg gran, era manca d’espectacles... “E ath delà, arrés lo comprenie. Frigilis ère un talòs: quan se tractaue de causes espirituaus ja se sabie que non se podie compdar damb eth. Ne er ostiu lo sufocaue, ne er iuèrn l’arropie: qu’ère coma un marme. E ara sua hemna e ath Magisrau er ostiu de Vetusta, aquera tristesa de carrèrs e passegi non les desengustaue!“ Anaue en Victor ath Casino: ne ua soleta anma. Quauque magistrat sense vacances que jogaue ath bilhard coma un mosso dera casa. En gabinet de lectura, Trifon Cermenes repassant *Ilustraciones* ancianes; en *tresilho* ne un solet sòci; non li quedaue qu’eth dominò, que l’ère antipatic per çò deth bronit des fiches e per aquerò d’èster somant sense parar. Eth sòn contrincant d’escacs ère enes banhs. “Plan, *toti* s’estauen banhant“. Encara qu‘en Victor d’auti ostius, encara que passèsse ath costat deth mar un mes, non se banhaue mès que dus o tres viatges, ara trapaue mens cada dia era frescor des ondades. En Casino liegie es jornaus de *La Còsta*: concèrts nueitius ar aire liure, excursions peth camp, regates, de tot aquerò parlauen; guaira gent! guaira musica! teatre, circ! vaishèths grani, grani vaishèths anglesi... e eth mar... eth mar immens...Aquerò ère divertir-se! En Victor alendaue e tornaue entà casa.

- “Que non i ère era senhora“

Mès i ère Kempis. Aquiu, dubèrt, sus era tauleta de net. Sense poder tier er impuls, Quintanar cuelhie eth libre, dempús de trèir-se eth *chaquet* d'alpaca e quedar-se en manja de camisa: cuelhie eth libre e liegie... "Tornada ara pòur! ara tristesa, ara languina espirituau. Qu'ère efectivament eth mon ua calamitat, coma didie eth tèxt, e sustot en ostiu. Vetusta ère un pòble moribond. Aquera madeisha verdor d'arbes, tan despolhadi en iuèrn, ère ben venguda ena prumauèra, mès ara costaue hàstic: lèu se desiraue era rama pelada qu'a milhor diboish". Enquia e tot ère capable de hèr-se artista de vertat en Victor a truca d'engüejat e trist.

E Ana tornaue contenta deth carrèr. "Milhor, que valie mès qu'aumens un s'ac passèsse ben; eth non ère egoïsta".

"Mès quina gràcia li traparie era sua hemna ara solitud de Vetusta? Ath delà, non ère aquiu eth Kempis sagnant, demostrant, coma tres e dus son cinc, qu'en mon jamès i a motiu entà èster content? Vertat ère qu'era sua Anita ère erosa per motius mès nauts. Eth non poirie arribar a tau grad de pietat. Cranhie a Diu, reconeishie era sua granesa, plan! auie hèt es esteles, eth mar, tot, ara fin... Mès un còp arreconeishut aguest Infinit Poder, eth, Victor Quintanar, seguie engüenjant-se en aqueth pòble abandonat, sense teatre, sense passegi, sense mar, sense arren d'aguest mon. Ò, se non siguesse pes sòns audèths!"

Mentretant, Ana, cada dia mès activa, sajaue desbrembar, e molti viatges ac artenhie, aquerò que cridaue era temptacion, que cada còp ère mès formidabla; e coma mès temuda mès fòrta. Mès hugie d'era, s'acuelhie ara pietat, e visitaue damb zèl apostolic e arderosa caritat es larèrs miserables des praubi amolonadi en porcaries e tutes; amiaue eth consolament dera religion entar esperit e era aumòina entath còs; solien acompanhar-la era sehora Petronila Rianzares o quauqua auta dauna deth sòn conclau; tanben i anaue soleta. De guaires ocupacions l'impausaue era vida devòta, aguesta ère era que mès l'agradaue.

Er ostiu panaue gran part deth contingent d'aqueres armades pietoses deth *Corrazón de Jesús*, dera *Corte de Maria*, eth *Catecismo*, es *Paulinas* e d'autes institucions analògues, moltes senhores anauen as banhs o ath pòble. Mès eth nucléu quedaue: qu'ère eth grop nombrós e considerable de beates illustres qu'enrodauen ath Gran Constantino, ara senhora Petronila. Pendent es mesi de calor amendrien fòrça es aumòines, mès se parlaue molt des confraries, premanint es hèstes dera Tardor e d'iuèrn; e, ath delà, se mormolhaue un shinhau des absentes. Era Regenta, sense entrar jamès en conciliabuls, les perdonaue coma fauta leugèra, "qu'era, cargada de d'autes grèus, non auie cap dret a censurar".

En Fermin e Ana se vedien cada dia; en casalon des Ozores, uns còps, d'auti en *Catecismo*, ena catedrau, en *San Vicente de Paul*, e mès soent ena casa dera senhora Petronila. Eth bisbe mair tostemp ère ocupada; les deishaue solets en salon escur, e era, damb eth permís des sòns amics, anaue a apraiar es sòns compdes o çò que siguesse.

Vetusta ère d'eri; era solitud der ostiu semblaue autrejar-les possession deth pòble; parlauen en lumedan dera catedrau pendent fòrça temps entà dider-se adiu, sense pòur a èster visti; coma s'aquera solitud dera glèisa s'estenesse a tot eth pòble. Anita trapaue era vida de Vetusta mès tolerabla qu'en iuèrn. En aguest ahèr non s'entenien era e eth sòn marit.

En Fermin aurie desirat qu'era sason non passèsse, qu'es absents se demorèssen aquiu. Era sua mair auie anat a Matalerejo a crubar rendes e premanir era recoleccion; a recuélher interèssi de molti sòs escampilhadi per aqueres montanhes. Teresina ère era majordòma de casa. Contenta tot eth dia, activa, sollicita, aumplie eth larèr deth Magistrau damb cançons religioses as quaus balhaue, sense sabe com, sens profan, aires de carrèr. Aqueth ton alègre ère mès picant per çò deth contrast damb eth ròstre dera Dolorosa joena. Teresina auie cuelhut un shinhau de color, e es uelhs, enrodadi de leugères ombres, èren mès prigonds, mès beròis que jamès en aquera escurina doça e misteriosa des vistons. Patron e sirventa èren contents. Era libertat les sabie a glòria. Cada un hège çò que volie. Non i ère era senhora Paula, non s'auie de balhar compdes ad arrés. e non mancaue arren. Eth

senhoret ac auie tot ath sòn temps e ath sòn lòc coma tostemp. Que ja podie víuer sense era senhora.

Eth Magistrau gessie e entraue sense temor d'interrogatòris insidiosi; se tornaue tard, ère paièr. Tot, tot l'arrie. Pro que siguesse etèrn er ostiu! enquia e tot es sòns enemics auien cedit ena calomnia; ja non se mormolhaue tan; molti des calomniadors ostivauen; as que quedauen les mancaue auditòri. En Santos Barinaga non gessie de casa, ère malaut. Solet Foja, que non ostivaue, per economia, procuraue mantier eth huec sagrat deth mormolh en Casino, entre quate o cinc sòcis engüejats, qu'anauen mieja ora aquiu entà préner cafè. En fin, semblaue aquerò ua suspension d'ostilitats. "Plavengut sigue; en Fermin acceptaue era luta, se se l'aufrie, mès s'estimaue mès era patz. Mès que mès ara, qu'auie mès causes entà hèr, quauquarren milhor e mès doç qu'auer en òdi e perseguir a miserables, digni de mesprètz e de compassion".

Aquera felicitat que saborejaue De Pas coma un gastronòm es bocades, aquera libertat, aquera guitèra morau qu'er ostiu hège mès voloptuosa entath sòn còs robust, es sauneis vagues d'amor sense nòm, era deliciosa realitat de veir ara Regenta a totes ores e guardar-se enes sòns uelhs e entener-li plan doces paraules d'ua amistat misteriosa, lèu mistica, hègen desirar a en Fermin qu'eth solei s'arturèsse un aute còp, qu'eth temps non passèsse. Aqueth Agost, tan trist entà en Victor, ère entath Magistrau eth temps mès erós dera sua vida.

Quan entenie, deth sòn burèu estant, molt d'òra, eth "Sant Diu, Sant Fòrt" que cantaue coma se siguessen malaguenhes, Teresina, que hège era neteja per aquiu dehòra, temptacions sentie de cantar eth tanben. Non cantaue, mès se lheuaue, gessie en correder.

- Teresina, eth chicolate, cridaue content, en tot heregar-se es mans.

E passaue entath minjador. Era puncèla, de seguit, arribaue damb er esdejoar en reludenta tassa de China damb ramets d'aur. Barraue era pòrta ath sòn darrèr e s'apressaue ara taula; deishaue sus era eth servici, estenie eth tovalhon dauant deth senhoret... e demoraue quieta ath còn costat.

En Fermin, content, banhaue un bescuèit en chicolate; Teresa apressaue eth ròstre ath patron, separant eth còs dera taula; daurie era boca de pòts fini e molt ròis, e damb gèst comic treiguie mès de çò degut era lengua, umida e colorada; en era botaue eth bescuèit en Fermin, damb dents de pèrla lo partie era sirventa, e eth *senhoret* se minjaue era auta mitat.

E atau cada maitin.

Capitol XXII

Alègre, ufanós, coma nau tornèc des banhs de Termasaltas eth senhor Arcedian en Restituto Mourelo, prèst a entamenar ua auta campanha, que demoraue que siguesse era darrèra e definitiva, “contra eth despotisme deth simoniac e lasciu e sordid enemic dera Glèisa que, apoderat deth senhor Bisbe, tenguie dominada ara diocèsi“. Damb aguesta perifrasa alludie ath senhor Provedidor eth diplomatic Glocester.

Eth prumèr desengust qu‘auec De Pas aqueth ostiu siguec era notícia, que li balhèren en cor, peth maitin.

“A arribat Glocester“. “Non lo cranhie, ne ada eth ne ad arrés... mès ère tan cansat de lutar e aborrir!“

Mourelo se trapèc damb d’auti molti mormolhadors de refresc e damb es deth depaus que non auien mens talents de daurir eth huec contra eth comun enemic. Toti usclauen peth sant entosiasme dera maudisença. Es que s’estauen enes pòbles e viles de pesca, amiauen hame de condes e de petòfies; era solitud deth camp les auie dubèrt er apetís deth mormolh; per aqueres montanhes e vals dera província, de qui s’auie de maudíder? “Era sua Vetusta estimada! Ò que non i a arren coma es centres de civilizacion entà espelar comodament ath proxim. Enes pòbles se parle mau deth mètge, deth potecari, deth prèire, deth baile; mes eri, es vetustensi, es dera capitau com s’auien de contentar damb tan miserable mormolh?“ *Civis romanus sum*! didie Mourelo. “Que voi ua petòfia digna de jo. Estronhem damb era lengua, ath colós, non ath mètge de Termasaltas per exemple“.

E Foja e es auti que s’auien quedat, tanben desirauen era tornada des absents, pr’amor de condar-les es nauetats e comentar-les toti amassa. Era estimacion de Vetusta reneishie en capitol, confraries, casinos, carrèrs, e passègi quan es dera estiuada començauen a aparéisher. Es amistats fausses, tengudes enquia hèr-se insuportables pendent eth comun engüejament d’un iuèrn sense fin, ara se renauien; es que tornauen trapauen gràcia e talent enes que s’auien quedat e vicevèrsa; toti arrien es facècies e es gràcies de toti. De man en man es cèrcles deth mormolh s’animauen, era calómnia alugaue es horns, e es darrèrs qu‘arribauen, es arreculadi, trapauen aquerò hèt ja ua glòria. “Quines ocurrències, quina malícia mès fina, quina perspicàcia! Ò, er engenh vetustenc!“

Eth Magistrau siguec aqueth an era victima des dionisiaques dera injùria; non se parlaue que d’eth.

“En Santos Barinaga, eth rivau mercantil de *La Cruz Roja*, era victima deth monopòli illegau e escandalós dera senhora Paula e eth sòn hilh; eth praube en Santos, se morie sense remèdi, segontes en Robustiano Somoza, eth mètge dera aristocràcia qu’es sues idèes non èren sospechoses“.

- E de qué dideratz vosati que se moris? preguntaue Foja en rondèu, dauant dera catedrau, en gésser de missa de dotze.
- Se morirà d’embriac, contestaue Ripamilan.
- Non senhor, se morirà de hame!...
- Se morís d’aiguardent.
- De hame!...

E arribaue en Robustiano en rondèu e *parlaue era sciéncia*.

- Jo non acusi ad arrés, era sciéncia non acuse ad arrés. Era sua mission qu’ei ua auta. Jo non remisqui qu‘er alcoolisme cronic age ua part ena malautia de Barinaga, mès es sòns efèctes, sense cap de dobte, aurien pogut *cohonestarse* (atau didie) damb ua bona alimentacion. Ath delà, aué eth praube en Santos ja non a sòs ne entà embriagar-se, ja non pòt béuer de pura misèria...E encara que vosati non ac comprenatz, era sciéncia declare qu‘era privacion d’alcoòl precipite era mòrt d’aguest òme malaut per abús d’alcoòl...
- Com ei aquerò, òme? preguntaue er Archiprèst.

- A veir, explicatz-vos, didie Foja.

En Robustiano arrie; botjaue eth cap damb gèst de compassion e se dignaue explicar aquerò: “En Santos, encara que s’estonèssen aqueri senhors, a maugrat de morir empodoat per alcoòl, li calie mès alcoòl entà *anar tirant* uns mesi mès. Sense er aiguardent, que l’aucie, se moririe mès lèu“.

- Mès, en Robustiano, com pòt èster aquerò?
- Senhor Foja, guardatz. Coneishetz a Todd?
- A qui?
- A Todd.
- Non senhor.
- Donques non parletz. Sabetz vos se qué ei eth poder diaforetic deth mentat alcoòl?
- Tanpòc.
- Remitz era accion emostatica der alcoòl arreconeishuda per Campbell e Chevriere? Que haratz mau en remir-la; se se tracte d’usatge intèrn, plan. Per tant, vos non sabetz ne ua soleta paraula...
- Donques plan per aquerò pregunti... Mès escotatz, senhor mèn, per mès que vos sapiatz e digatz çò que volgue eth senhor Todd, ne era sciéncia, ne santa sciéncia, an eth dret de calomniar a en Santos Barinaga; que ja n’a pro eth praube de morir-se de hame e de desengusti, sense que vos per çò d’auer liejut, Diu se’n sap damb quina rapiditat, un article sus er aiguardent, didem-ac atau, vos credetz autorizat a insultar ath mèn brave amic e cridar-lo embriac en tèrmes tecnics.
- Pòc a pòc, didec Ripamilan, en aquerò jo so d’acòrd damb era sciéncia e damb eth senhor Somoza, eth sòn legitim representant. Sabi pas s’un clau ne trè a un aute en medecina, ne s’era taca damb era embriaguesa se trè damb ua de verda, mès en Santos ei un tonèl en persona e a mès esperit de vin en còs que sang enes venes; qu‘ei ua mècha trempada en alcoòl... calatz-li huec e veiratz...
- Jo, senhor Ripamilan, entà confóner ad aguest progresista anticuat non me cau que m’ajude era Glèisa; que m’ei pro era sciéncia, qu’ei, a tot darrèr, era mia religion.

E virant- se entà Foja higie eth mètge:

- Escotatz, senhor decurion retirat. Coneishetz era accion der alcoòl enes inflamacions de beuedors? Non mentigatz, pr’amor que non les coneishetz.
- Anatz-vo’n ara mèrda, senhor Fraigerundio d’espitau! Eth mentidèr ac seratz vos! Macarèu! bona mania trè eth senhor doctor; hèr-se eth sabent ara. Ena vielhesa veròla.
- Mens insults e mès sen comun...
- Cavalièr milician, jo sò er òme de sciéncia e vos un mainatge en consèrva... Chomel admet, e damb eth toti es qu‘agen un dit de front, qu’enes malauties des embriacs ei indispensabla era administracion des espirituosi...
- Mès se jo remisque era menor, senhor cap de siure!
- En medecina non i a majors ne menors, ne mongetes ne contramongetes, senhor trichaire.
- Era menor ei que sigue embriac Barinaga...
- De sòrta que vos tanben me remitz es...prodròms deth mau...

En Robustiano se rogic en pensar qu‘auie dit ua asenada.

- Qué ipodròms ne qué ipopotams; jo defeni a un absent...
- En fin, ua soleta paraula entà acabar: remitz que s’a un embriac se lo prive complètament der alcoòl, ei mès facil que se presente en aflaquiment alarmant, un vertadèr colaps?..
- Guardatz, senhor pedant, se seguitz trincant-me eth timpan damb aguestes paraulòtes, jo vos citi cinquanta mil vèrsi e senténcies en latin e vos dèishi guèrch; e se non escotatz:

Ordine confectu, quisque libellus habet:

quis, quid, coram quo, quo jure petatur et a quo.

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas...

Ripamilan s'estarnaue d'arrir. Somoza, furiós, cridaue; e s'entenie: colaps...flegmasia... cardiopatia... e er ex-baile, sense atier, seguie barrejant latins:

Masculino es fustis, axis

turris, caulis, sanguis collis...

piscis, vermis, callis follis.

Eth mètge e eth prestaire sigueren apròp d'arribar as mans. Non se podec averar de qué se morie en Santos, mès ath cap de mieja ora corrie per Vetusta que, per tòrt deth Provedidor, s'auien pelejat e desfisat Foja e Somoza, e non se sabie s'eth madeish Ripamilan auie recuelhut bèth còp.

Pendent quauqui dies s'eclipsèc eth valetudinari Balariaga, que, efectivament, se consumie ena misèria, per un eveniment de molta gravetat, segontes Glocester e Foja e es sòns respectius grops. "Era hilha de Carraspique, sor Teresa, agonizaue en *immundo asilo* des Saleses, ena cramba qu'ère, segontes Somoza, un *inodoro*, per non díder tot çò contrari".

E tau dit tau hèt. Ròsa Carraspique en mon, sor Teresa en convent, moric d'ua tuberculòsi, segontes Somoza, d'ua tisi caseosa, segontes eth mètge des monges, qu'ère dualista en matèria de tisis.

Mès aquerò que non dobtèc cap enemic deth Provedidor siguec qu'eth tòrt d'aquera mòrt l'auie en Fermin, siguesse çò que siguesse aquerò des paumons dera gojata.

Era senhora Paula e en Alvaro arribèren en Vetusta eth madeish dia, aqueth que *volèc entath*

cèu un nau àngel, en opinion de Trifoncito Carmenes, que seguie estant romantic, contra es conselhs d'en Cayetano.

Un jornau liberau deth pòble, *El Alerta*, publicaue ua darrèr de ua auta aguestes dues gasetes, que botèren a en Fermin en un umor endiablat.

"Planvengut. De tornada d'ua excursion d'ostiu a tornat en aguesta capitau er illustre cabdet deth partit liberau dinastic de Vetusta, eth plan Illustre senhor en Alvaro Mesia. Diden es nombrosi amics qu'an acodit a visitar ath nòste distinguit coreligionari, que vie prèst a seguir era campanha de propaganta senadament liberau, atau en orde politic coma en orde morau e canonic e religiós. Que pòt compdat damb era nòsta ajuda entà véncer es obstacles tradicionaus qu'aciu opause ath vertadèr progrès d'un despotisme teocratic, que d'eth tota Vetusta ei ja enquiar arràs, coma se ditz vulgarament".

"En patz repause. A mòrt ena sua cramba deth convent des Saleses era senhoreta Rosa Carraspique e Somoza, hilha deth coneishut capitalista ultramontan en Francisco de Asís, monja profèssa damb eth nòm de sor Teresa. Qu'auríem de díder moltes causes se mos voléssem hèr resson de toti es comentaris qu'a balhat aguesta desgràcia non demorada. Solet dideram que, en opinion des facultatius mès acreditadi, non a estat estranha ara pèrta que patim era manca de condicions igieniques der edifici miserable qu'abiten es Saleses. Mès, ath delà, se mos acodís preguntar: ei molt igienic que *cèrts rosegadors* entren en larèr entà anar minant pòc a pòc e damb influéncia deletèria e *pseudo-religiosa* era patz des familhes, era tranquillitat des consciéncies?

"Se toti es elements liberaus, sense exageracions, dera nòsta culta capitau non amassen es sòns esfòrci entà combàter ath poderós tiran ierocratic que mos oprimís, lèu seram toti victimes deth fanatisme mès pèc e descarat. R.I.P."

Ripamilan, damb mau acòrd, e sense que se'n sabesse eth Magistrau, se decidic a cuélher era pluma e publicar en *El Lábaro* un petit article, sense signatura, defenent ath sòn amic, as Saleses, e ara

gramatica, mautractada peth jornau progresista, segontes eth canonge. “Ath delà, didie entre d’autes causes, d’aquerò que non sabem s’era monja profèssa ei eth senhor Carraspique o era sua hilha, me vò díder eth jornalista carrònha, etc, etc.?“

Aqueth carrònha delatèc ar Archiprèst; qu’ère eth sòn estil umoristic: ac reconeisheren toti.

En Vetusta es insults e mormolhs letres de mòtle cridauen molt era atencion. En bades publicaue Carmenes òdes e elegies, arrés les liegie; mès era gaseteta mès insignificanta que podesse shordar un shinhau a quinsevolh vesin, ère liejuda, comentada pendent dies e dies, e quan i auie tiroteig de articles o comunicats, es *abituaus abonadi* non volien milhor diversion.

Per tot aquerò siguec màger er escandal, e non se parlèc en molt de temps mès que dera *influéncia deleteria* deth Magistrau e dera mòrt de sor Teresa.

- Sus era sua consciéncia amie aguesta desgràcia.
- Qu’ei un vampir espirituau, que shurle era sang des nòstes hilhes.
- Aquerò ei ua sòrta de contribucion de sang que pagam ath fanatisme.
- Aquerò ei ua sòrta de tribut des cent puncèles.

Eth Magistrau aurie volgut poder mespredar tantes asenades, taus absurds, mès a maugrat sòn l’irritauen. Credec ara prumeria qu’era “sua passion nòbla, sublima, lo lheuarie cent codes sus totes aqueres misèries“, mès es ondades dera faussa indignacion publica esposcauen era sua anma, arribaue tan amont coma eth sòn defalhiment sense nòm; e era ira l’esfaçaue deth cervèth molti còps es mès pures idèes, es impressions mès doces e alègres.Se botaue lhòco de ràbia, e mès que mès l’irritaue eth non poder dominar es sòns furors. Ath delà, eth mau ère vertat, non per èster absurda era acusacion des pècs ère mens poderosa e temibla. Notaue eth Magistrau qu’eth sòn poder trantalhaue, qu‘er esfòrç de tanti e tanti miserables servie entà minar-li eth terren... En moltes causes començaue a notar ua cèrta resèrva; deishèren de cohessar-se damb eth quauques senhores liberaus, e eth madeish Fortunato, eth Bisbe, ath quau De Pas auie en un punh, s’atrevie a guardar-lo damb uelhs hereds e plei de preguntes qu‘entrauen pes vistons deth Magistrau coma puntes d’acèr.

Tornèc era epòca deth passeg per Espolon, e en Fermin en passejar per aquiu era sua umila arrogància, era sua beròia figura de bon mosso mistic, observaue que ja non ère aquerò ua marcha trionfau, un camin de glòria; enes salutacions, enes guardades, enes mormolhs que deishaue ath sòn darrèr, coma ua estela, enquia e tot ena manèra de deishar-li liure eth pas es caminaires, notaue aspròs, espies, ua sorda enemistat generau, quauquarren coma era pòur qu‘ei apròp d’auer es sues particulars valenties insolentes.

E en casa, era senhora Paula, morruda, silenciosa, desconfiada, premanint-se entà ua tempèsta, recuelhent veles, ei a díder, sòs, realizant tot çò que podie, crubant deutes, damb fèbre de des.hèir-se des gènres de *La Cruz Roja*. “Non semblaue senon que se premanie ua liquidacion. A qué venguie aquerò?“ Era senhora Paula non daue explicacions. “Sabie a qué tier-se: eth sòn hilh, eth sòn Fermo, qu’ère perdut; aquera *chòta*, aquera Regenta, *santòta* en pecat mortau, lo tenguie cec, lhòco; Diu sabie se qué se passaue en aqueth casalon des Ozores! Quin escandal! Tot s’ac harie vier eth param. Calie premanir-se. Ò!, la poirien hèr enlà de Vetusta, mès era non se n’anarie sense hèr-se a seguir miei pòble entre es dents“.

Plan per aquerò mossegaue damb aquera ràbia qu‘espaurie ath sòn hilh.

Fermo, eth *senhoret*, pensaue ena solitud, en sòn burèu de Fausto gleisèr. “Solet, que sò solet, ne tansevolh era mia mair me consòle! Qué me cau hèr? Autrejar-me damb tota era anma en aguesta passion nòbla, fòrta... Ana, Ana e arren mès en mon! Era tanben ei soleta, era tanben m’a de besonh...Es dus amassa èm pro entà véncer a toti aguesti pècs e marrits“.

Palle, lèu auriò, agitat, molt nerviós, arribaue De Pas ath costat dera sua amiga mistica, cada còp mès beròia, de nauèth fresca e ufanosa, de formes plies, fòrtes e armonioses. Era doçor semblaue ua

aureòla d'Anita. Era salut auie tornat, purificada damb cèrta oncion d'idealitat, ath còs d'arroganta transtiberina d'aqueth modèu de *madona*.

En Victor Quintanar s'auie restituit ara sua amistat intima damb en Alvaro Mejia, tanlèu tornèc aguest de Palomares, e ath cap de pòc de temps notèc eth Magistrau qu'eth convèrs se li revoutaue. Encara que seguie en tot creir-se prigondament pietós, en Victor hège distincions sospechoses entre era religion e eth clergat, entre eth catolicisme e er ultramontanisme."Jo sò tan catolic coma eth que mès", aguesta ère era sua frasa cada viatge que didie quauqua eretgia o quauquarren atau; mès se metie a interpretar ara sua manèra es tèxti der Ancian e Nau Testament e enquia e tot s'atrevie a díder dauant de prèires e senhores, qu'er òme vertuós ei tostemp un prèire, e qu'un bòsc secular ei eth temple mès pròpri dera religion pura, e que Jesucrist auie estat liberau, amassa damb d'autes asenades. Que non ère aquerò çò de pejor, senon qu'era Regenta e en Fermin notauen en Quintanar cèrta heredor cada còp que se vedien amassa e eth Magistrau li calet simular que non vedie quauques descortesies dissimulades.

En Alvaro non anaue ena casa des Ozores senon molt de quan en quan e solet hège visites de compliment, molt brèus. Per qué atau? preguntaue en Victor. E damb mieges paraules, eth sòn amic li hège veir qu'era Regenta lo recebie de mala volontat e qu'ada eth non l'agradaue shordar. Ath delà, non solet ère eth, qui se retreiguie. Eth madeish Paco, eth Marquesito, qu'en d'auti tempsi non hège qu'entrar e gésser, ara a penes campaue en aquera casa. Visitacion tanben i anaue de quan en quan, era Marquesa lèu jamès, e atau toti es amics e amigues. Eth Magistrau e solet eth Magistrau. Aqueth brave senhor, *hège eth uet* ar entorn dera Regenta. Era ère contenta, non semblaue trapar mens ad arrés, mès eth, en Victor, non ère dera madeisha opinion, volie relacion, convèrsa, companhia divertida.

Seguie en tot cohessar-se e comuniar cada dus mesi, mès *Kempis* seguie caperat de povàs entre libres profans; conservaue era pòur a lunfèrn Quintanar, "mès non volie prescindir totafèt des auantatges positius que l'aufrie era sua brèu existéncia sus era tèrra". "E sustot non volie qu'eth fanatisme s'apoderèsse dera sua casa". Es conselhs qu'entà ahiscar-lo li balhaue Mesia, aquiu en Casino, les cuelhie plan a compde en Victor, e tostemp se premanie entà meter-les en practica, mès non gausaue. Que non arribaue a mès era sua audàcia qu'a botar ua cara de vinagre de quan en quan, molt de quan en quan, ar enemic, ath Magistrau; mès coma aguest hège veir que non comprenie aqueres indirèctes mimiques, non s'auançaue bric.

En Victor arribèc a reconéisher, encara que sense cohessà'c ad arrés, qu'eth ère mens energic de çò que s'auie pensat; "non, non auie fòrces entà acarar-se damb eth *jesuitisme* qu'auie invadit eth sòn larèr".

Ò, per bèra causa trantalhaue eth, abans de consentir que De Pas s'apoderèsse dera animositat dera sua esposa! Òc... a tot darrèr auie estat jesuïta..." Quintanar acabèc en tot comparar eth poder deth Provedidor en casalon des Ozores, damb eth qu'aueren es jesuïtes en Paraguai. "Òc, era mia casa ei un aute Paraguai". E cada dia se trapaue mès incapable d'opousar-se ara *perniciosa influéncia*. Non sabie hèr que botar mala cara e parar pòc en casa.

Damb tot aquerò artenhec qu'era Regenta e eth Magistrau acordèssen veder-se mès soent dehòra deth casalon e mens còps en eth. "Qu'ei milhor parlar-se ena casa dera senhora Petronila. Entà qué shordar ath praube en Victor? Donques qu'es amistats nociues lo separauen un aute còp deth bon camin e l'empodoauen era anma damb insinuacions marrides, damb sospeches bastrusses e impies, valie mès deishar-lo en patz, trèir dera sua vista er espectacle innocent, encara qu'entada eth un shinhau desagradiu, de dues anmes fraies que viuen amassa, damb fòrt ligam, ena pietat e en idealisme mès poetic".

Ena casa dera senhora Petronila, en salon des balcons discrètament miei barradi, damb tapís de feutre gris, ère a on passauen es ores es dus amics dera anma, parlant d'interèssi espirituaus coma didie eth Gran Constantino, sense mès testimòni qu'eth gat blanc, cada còp mès gròs, qu'anaue e venguie sense bronit, e se heregaue eth lomb contra es haudes dera Regenta e eth mantèl deth

Magistrau, cada dia mès familhaument.

Anita notaue en en Fermin un pallitge interessant, grani cèrcles violeta ath costat des uelhs, e ua fatiga ena votz e en alend que la botaue un shinhau espaurida.

Li suplicaue que se suenhèsse, l'ac demanaue damb votz de mair afectiva, que li prègue ath hilh des sues entralhes que prene ua medecina. Eth contestaue arrint, lançant huec pes uelhs, "que non auie arren, qu'ère apreension, que non s'auie de pensar en sòn còs miserable".

Quauqui dies i auie enes sòn dialògs pauses complicades; eth silenci se prolongaue en tot shordar-les coma un charraire inoportun.

Es dus sauvauen un secret. Quan credien coneisher-se er un ar aute enquiath darrèr cornèr dera anma, ère en tot pensar cada un ena mala accion que cometie carant aquerò que se caraue.

Eth Magistrau patie fòrça tostemp qu'Ana li parlaue dera salut qu'eth perdie. "S'ac sabesse era!"

Decidit a qu'era sua amistat "damb aqueth beròi àngel" non acabèsse de mala manèra, en ua aventura de grossièr materialisme plen de remordiments e dèishes repugnantes, segur de qué aquera hemna botaue en aqueth laç pietós tota era sinceritat d'ua anma pura, e que degradar-la, s'ei que se podesse, serie hèr-li pèrder eth sòn encantament, eth Magistrau que viuie ja d'arren mès que d'aguesta que segontes eth non auie nòm, lutaue contra temptacions formidables, e sonque artenhie contrarestar es rebellions sobtades e furioses dera carn damb armisticis vergonhants que li semblauen ua sòrta d'infidelitat. En vaganaut pensaue: qué l'impòrte ara mia senhora Ana qu'eth mèn còs de caçador montanhard visque coma volgue quan jo me separi d'era? Arren deth mèn còs me demane era. Era anma ei tota sua, e arren dera anma boti, en assadorar, luenh dera sua preséncia, apetisi qu'era madeisha sense saber-se'n excite; en bades pensaue aquerò, pr'amor qu'agudents remordiments lo punchauen cada còp qu'Ana, sollicita, doça e arridolenta li demanaue damb es mans en crotz que se suenhèsse, que non autregèsse totes es ores ath trabalh e ara peniténcia. "Qué serie d'era sense eth?"

"Imaginem-mos que vos vos moritz: qué serà de jo?"

"Qu'ei òrre, ei òrre, pensaue eth Magistrau, passar coma sant dauant des sòns uelhs, e èster un praube còs de hanga que viu coma era hanga li cau víuer. Enganhar as auti non me hè dò, mès ada era! E non i a mès remèdi". Volie que lo consolèsse eth hèt de reflexionar que *per era* ère tot aquerò; que per era auie eth tornat a sénter damb vigor es passions dera joenessa que ja credie mòrtes, e que per era, per çò de respectar era sua puretat, se negaue eth en ancianes badines; mès aguesta idèa non lo consolaue, non amortaue eth sòn remordiment.

Quauques setmanes passaue Teresina trista, temerosa d'auer perdut eth sòn domèni sus eth *senhoret*; alavetz ère quan eth Magistrau viuie ath costat d'Ana liure de penes, tranquil ena sua consciéncia; mès pòc a pòc eth torment dera temptacion tornaue a aparéisher; es sues escometudes eren mès terribles, mès perilhoses qu'es deth remordiment; era castetat d'Ana, era sua innocéncia de hemna vertuosa, era sua pietat sincèra, era fe que damb era credie en aquera amistat espirituau, sense barreja de pecat, èren un incentiu entara passion d'en Fermin e hègen màger eth perilh; pr'amor qu'era non cranhie arren dolent, descuedada, sense veir qu'era sua confiança, era sua afectuosa sollicitud, aquera doça intimitat, tot aquerò que didie e hège, ère lenha que lançaue sus ua hoguèra. E tornaue De Pas, entà evitar maus majors, as sues precaucions, qu'èren eth contentament de Teresina, aquerò qu'era credie damb orgulh, era sua victòria.

Ana tanben auie eth sòn secret. Era sua pietat ère sincèra, eth sòn desir de sauvar-se fèrm, eth sòn prepaus d'ascéner *de morada en morada* coma didie era santa d'Avila, seriós; mès era temptacion cada dia ère mès formidabla; coma mès òrre li semblaue eth pecat de pensar en Alvaro, mès plaser trapaue en eth. Ja non dobtaue de qué aqueth òme ère entada era ua perdicion, mès tanpòc qu'ère enamorada d'eth guaire auie en era de mondan, carnau, fragil e perible. Ja non s'aurie atrevit, coma en d'auti tempsi, a guardar-lo ena cara, a veder-lo ath sòn costat ores e ores, a provar-li qu'era sua preséncia la deishaue impassibla: non, ara húger d'eth, dera sua ombra, deth sòn rebrembe; qu'ère

eth dimòni, ère eth poderós enemic de Jesús. Non auie mès remèdi que húger d'eth, aquerò ère umilitat, çò d'abans ère orgulh hòl. Ara gràcia e solet ara gràcia li deuiue eth víuer pura encara; abandonada ada era madeisha, Ana se cohessaue que peririe; s'eth Senhor la deishèsse dera man en Alvaro poirie esténer era sua e cuélher era sua presa. Plan per aquerò non lo volie veir. Mès, sense voler, pensaue en eth. Mespredaue aqueri pensaments damb totes es sues fòrces, mès tornauen. Quin òrre remordiment! Qué pensarie Jesús? e tanben qué pensarie eth Magistrau... s'ac sabesse? Ara Regenta li repugnaue, coma ua vilania, coma ua baishèsa aquera predileccion qu'es sòns sensi se recreauen en rebrembe de Mesia a penes se les deishaue liures un solet moment. Per qué Mesia? Eth remordiment qu'era infidelitat a Jesús desvelhaue en era, ère de terror, de tristesa prigonda, mès s'embolhaue en ua vaguetat ideau que l'amortie; eth remordiment dera sua infidelitat ar amic dera anma, ath frair màger, a en Fermin èren punchent, ère eth que se hège a vier eth hàstic d'era madeisha, eth torment incomparable d'auer de mespredar-se. Ath delà, Anita non gausaue cohessar aqueth flaquitge: "era non volie", tanlèu venguie en sòn pensament lo hège enlà des imatges pecaminoses; hugie d'en Alvaro, non pecaue volontariament. I aurie pecat involuntari? D'aquerò ne parlèc un dia damb eth Magistrau, sense dider-li qu'era consulta l'ère d'interès per era madeisha. En Fermin contestèc qu'era qüestion ère complèxa... e li citèc autors. Entre eri rebrembec Ana que i auie Pascal enes sòns *Provinciales*; era auie aqueth libre, lo liegec...e credec tornar-se hòla. "Ò, er èster brave ère ath delà causa de talent. Tantes distincions, tantes subtileses l'aclapauen". Mès seguic carant eth torment dera temptacion. Ua arma poderosa entà combater-la siguec era arderosa caritat que damb era era Regenta se consagrèc a deféner e a consolar a De Pas quan es sòns enemics deishèren anar contra eth es auragans dera injuria, qu'Ana credie totafèt calomniosa..

Era idèa de sacrificar-se entà sauvar ad aqueth òme ath quau li deuie era redempcion deth sòn esperit, s'apoderèc dera devòta. Siguec coma ua passion poderosa, d'aqueres qu'aclapen, e Ana la cuelhec damb plaser, pr'amor que d'aguesta manèra alimentaue era hame der amor que sentie, der amor, un objècte sensible, finit, ua creatura. "Òc, òc, pensaue jo lutarè contra era inclinacion ath mau, en tot enamorar-me d'aguest ben, d'aguest sacrifici, d'aguesta abnegacion. que sò prèsta a morir per aguest òme, s'ei de besonh..." Mès que non i auie manèra de botar en òbra taus prepausi. Ana cercaue e non trapaue era manèra de sacrificar-se peth Magistrau. Qué podie hèr entà contrarestar era violéncia dera calómnia? Arren. Arren de moment. Mès auie esperança, dilhèu se presentarie ua manèra d'utlizar en benefici deth *praube martir* aquera abnegacion qu'ère decidida... Mentre arribaue eth moment, non podie hèr que consolar-lo, sabie hèr de manèra qu'eth Magistrau auie de tier esfòrci de titan entà contier-se e non demostrar-li eth sòn agraïment botat de jolhs e punant-li es pès menudi, elegants e ben cauçadi.

Mentretant Foja, Mourelo, en Custodio, Guimaran, *Er Alèrta* e, entre encastres, en Alvaro e Visitacion Olias de Cuervo, trabalhauen coma titans entà esbauçar aquera montanha qu'auien ath dessús: eth poder deth Magistrau.

S'era mòrt de sor Teresa siguec un còp que hec tremolar ath Provedidor en aqueth naut sèti qu'en eth se l'imaginauen es sòns enemics, e se podec pendent bèth temps deishar ena ombra ath praube en Santos Barinaga, ath cap de quauques setmanes aguest tornèc a lúder laguens dera sua aureòla de victima e era compassion enganhosa deth public manèfle se virèc contra eth, sollicita, damb suenhs de mairastra que represente era comèdia dera *dusau mair*. As vetustensi, en generau, les importaue pòc era vida o era mòrt d'en Santos; arrés aurie estenut ua man entà trèir-lo dera sua misèria; enquia e tot seguien cridant-lo embriac; mès, ça que la, toti s'indignauen contra eth Provedidor, toti maudidien ar autor de tanta desgràcia, e quedauen molt satisfèts, credent, e simulant creir, qu'atau era caritat quedarie contenta.

"Ò, en aguest sègle, cridaue Foja en Casino, en aguest sègle calomniat pes enemics de tot progrès, en aguest sègle *materialista e corromput*, non se pòt ja impunament insultar es sentiments filantropics deth pòble, sense qu'ua votz unanima se lhèue entà protestar en nòm dera umanitat otratjada. Eth praube en Santos Barinaga, victima deth monopòli escandalós de *La Cruz Roja*, se morís de hame enes desèrts magasems a on en un temps ludien es veires sagradi, patenes e copons, lampes e candelèrs, amassa damb d'auti objectes de culte; se moris en aqueth cornèr e se morìs

d'inanicion, senhors, per tòrt deth simoniac que toti coneishem: se morís, òc se morís; mès eth que se'n burle damb artificis deth nòste còdi mercantil e des leis dera Glèisa, comerciant a maugrat d'èster prèire; eth qu'aucís de hame ath praube ciutadan senhor Barinaga, aguest non gaudirà dera sua òbra pendent massa temps, pr'amor qu'era indignacion publica puge, puge, coma era marèa...e acabarà en tot avalar-se ath tiran!

Mès a maugrat d'aguest discors e d'auti per aguest estil, a Foja non se l'acodie manar-li ua garia a en Santos entà que li hessen bolhon.

E coma eth, actuauen toti es defensors teorics deth comerciant arroïnat. Didien amassa que se morie de hame e arrés quan lo visitaue l'amiaue un tròç de pan. E enquia e tot lo visitauen pòqui. Foja solie entrar e gésser de seguit; quan vedie era misèria e era malautia deth praube ancian, ja n'auie pro; gessie corrent a díder pèstes der *aute*, deth Provedidor; atau credie servir ara bona causa deth progrès e dera *umanitat solidària*.

Era fama ben assolidada d'eretge qu'auie conquistat enes darrèrs tempsi eth brave en Santos, retreiguie a moltes anmes pietoses que de boni talents l'aurien ajudat.

E solet es *Paulines*, sigueren atrevides d'apressar-se ath lhet deth vielhet entà aufrir-li es ajudes materiaus dera societat e es espirituaus dera Glèisa.

Siguec en bades. "Erosament, didie en Pompeyo Guimaran, en referir ar ahèr, erosament èra jo aquiu entà evitar ua indignidat".

En Santos l'auie autrejat plei poders ath sòn amic en Pompeyo, entà refusar en nòm sòn *tota suggestion de fanatisme*.

Guimaran ère molt satisfèt damb "aquera *mision delicada* e importanta, qu'exigie granes dòts d'energia e prigondes conviccions dera sua part".

Efectivament, arribèren ara gòlfa despolhada e hereda, qu'en era jadie aquera victima der alcoolisme cronic, es enviadi de *San Vicente de Paul*, qu'èren era senhora Petronila, ei a díder eth Gran Constantino, e eth beneficiat en Custodio; era hilha de Barinaga, era beata esblancossida e seca, les recebec en embaish, ena botiga ueda, somicant. Parlèren es tres en votz baisha; en Custodio didie es paraules, plies de fiulets leugèrs, (imitacion deth Magistrau) ara aurelha dera sua hilha de peniténcia; la consolaue, e era lheuant es uelhs plei de lèrmes les tachaue, coma aqueth que s'acomòde en un lòc coneishut e freqüentat, enes deth clèrgue de siròp. Pugèren, de puntetes, prèsti a sajar un atac contra er enemic.

- Atau, donc, ei naut en Pompeyo? preguntèc ena escala en Custodio
- Òc; non ges de casa aguesti dies; eth mèn pair me hè enlà a jo deth sòn costat e vò ad aguest eretge repapiaire...

En Pompeyo Guimaran entenec era votz deth beneficiat e li sonèc a prèire. Se premanic entara defensa, e cuelhec un contingent digne d'un liure-pensador convençut e prudent. Era cramba deth costat, sense pòrta, separada dera sala per ua cortina lorda de percala ròia, s'entenien es planhs freqüents e era respiracion fatigosa deth malaut.

- Qui i a? preguntèc en Santos damb votz fèbla, sense mès energia qu'era d'un impotent.
- Me pensi que son eri; mès no cranhetz. Que sò jo aciu. Vos, silenci, que non vos conven irritar-vos. Jo que sò pro entà tot.

Entrèc er enemic; e encara que venguie en patz e en Pompeyo s'auie prepausat èster molt prudent, tanlèu Petronila dauric era boca, er atèu estenec era sua man e didec en tot interrómper:

- Desencusatz-me, senhora, e que me desencuse aguest digne prèire catolic...qu'ètz vosati enganhadi, aciu non s'admeten aumòines condicionades...
- Com, condicionades? preguntec en Custodio damb plan bones manères.
- Non vo'n hescatz, amic mèn, donques qu'era vòsta mission sus era tèrra me semble qu'ei ua

auta; guardatz se com jo parli damb tranquillitat...

- Òme, me semble que jo non è dit...
- Vos auetz dit, com condicionades? e a jo non se m'impause arrés, vista pes pès vista peth cap. Jo non è en òdi ath clergat de forma sistematica, mès exigisqui bona educacion en tota persona culta...
- Cavalièr, que non viem aciu a discutir, viem a exercir era caritat...
- Condicionada...
- Qué condicionada ne qué carbasses! cridèc era senhorta Petronila, que non comprenie se per qué s'auie d'auer tantes consideracions damb un atèu lhòco. Vos non auetz, higec, cap autoritat en aguesta casa; aguesta senhoreta ei hilha d'en Santos e damb era e damb eth, ei damb es que mos volem enténer. Que viem a aufrir espontanèament es ajudes qu'era nòsta societat autrege...
- A condicion d'ua retraccion indigna, que ja ac sai. En Santos a delegat en jo toti es poders dera sua autonomia religiosa, e en nòm sòn, e damb es milhores manères vos demani era retirada...

E en Pompeyo estenec era man entara pòrta e siguec ua estona en tot contemplar eth sòn braç estirat e era sua energia.

Mès li calec baishar eth braç, perque era senhora Petronila repliquèc que non ère dispausada a recéber ordes d'un endrabat...

- Senhora, aciu es endrabadi ètz vosati. Non vos a cridat arrés, non vos vòlen; aciu sonque s'admet era caritat que non demane cedula de comunion.
- Nosati tanpòc demanam cedula...
- Senhor prèire, non me vengatz damb astúcies de seminari; era filosofia modèrna a demostrat qu'er escolanisme ei un teishut de mainadeses, e jo non sai a qué vietz vosati. Voletz crompar es prigondes conviccions d'un amic per un plat de lentilhes; ua tassa de bolhon pera confession d'un dògma; ua pesseta per ua apostasia... aquerò ei indigne!
- Mès, cavalièr!...
- Senhor prèire, acabem ja. En Santos ei dispausat a morir sense cohessar-se ne comuniar. Non reconeish era religion des sòns ancessors. Aguestes son es sues condicions irrevocables; plan, donc, ad aguest prètz, consentitz vosati en assistir-lo, ajudar-lo, balhar-li aliment e es medecines qu'a de besonh?
- Mès, senhor mèn!...
- A!, senhor de vos... ja didia jo! Vedetz se com a jo era escolastica non me confon?
- Tot aquerò e molt mès, didec eth Gran Constantino, ac volem tractar damb er interessat.
- Donques non serà atau...
- Donques òc que serà atau...
- Senhora, exceptat deth sèxe, sò prèst a foter-vos escales enjós se persutatz en tan impudent atemptat...

E en Pompeyo se botèc dauant dera cortina de percala entà talhar eth pas ath bisbe-mair.

- Qui i a? qui i a? cridèc de laguens estant Barinaga rogalhós e alendant.
- Que son es Paulines, responec Guimaran.
- Arrais e trons! dehòra dera mia casa... Non auetz per aciu ua escampa, senhor Pompeyo? Huec contra eres...infames... e non i a aquiu tanben un prèire?...
- Òc, senhor, i a...
- Que deu èster eth Magistrau, eth lairon, e *rapavelas*, eth que m'a arroïnat... e deu vier a burlar-se'n... tè, ja me lhèui!... Mès vos se qué ètz que non les moletz a còps? Dehòra dera mia casa... Era justícia... ja non i a justicia? non i a justicia entàs praubi?
- Padegatz-vos, que non ei eth Magistrau.
- Òc que n'ei, òc que n'ei, qu'ac sai jo; non vedetz qu'ei eth patron deth merdèr, eth president

des Paulines?... Entratz, entratz senhor bandid... e veiratz se damb quina arma digna de vos vos estronhi es cascos...

- Cauma, cauma, amic mèn; que jo sò pro entà dider-les adiu damb bones manères ad aguesti senhors.
- Non, non, s'ei eth Provedidor deishatz-lo entrar, que lo voi aucir jo madeish... Qui plore aquiu?
- Qu'ei era vòsta hilha.
- A, plan grana ipocrita, se me lhèui, mala bèstia! era qu'aucis ath sòn pair de hame, era que bote compdes de rosari e peus en bolhon, era que me fot enes nassi eth povàs dera sala, era que se'n va a missa d'auba e torne ara ora de dinar... infama, se me lheui!
- Pair, per Diu, pera Nòsta Senhora der *Amor Hermoso*, padegatz-vos... Qu'ei aciu era senhora Petronila, ei damb un prèire...
- Que serà eth tòn en Custodio... eth que t'a panat...eth beròi deth capitol dera catedrau... a! bagassa, se vos agarri as dus!...
- Jesús, Jesús! anem'on d'aciu, cridèc era senhora Petronila, cercant era escala...

Mès non poderen anar-se'n tan lèu pr'amor qu'era hilha d'en Santos queiguec estavanida. La baishèren ena botiga, entà desliurar-la des crits furiosi e des injúries deth sòn pair. Quedèc eth camp entà en Pompeyo, que tornèc as sòns passegi e dempús anèc ena codina a escumar eth topin miserable d'en Santos.

"Aquiu non i auie mès caritat qu'era d'eth. Qu'ei vertat que non podie èster prodig damb eth sòn amic, donques qu'era pròpria familha plan nombrosa auien a penes çò que les calie; mès sollicitud, atencions, non li mancarien ath malaut".

Tornèc ara seguida deishant anar un liquid palle e humejant qu'en eth flotauen particules de carbon.

L'ac hèc béuer a en Santos en tot tier-li eth cap, que tremolaue, e sense permeter-li agarrar era tassa damb era sua pròpria man que tanben tremolaue.

D'aguesta manèra quedèc eth camp liure entà en Pompeyo, que non pensaue mès qu'en assegurar *eth trionf des sues idèes*, e entad aquerò ère de besonh èster susvelhant pendent tot eth temps possible ath costat deth malaut, e atau evitar qu'era hilha d'en Santos entrodusisse aquiu subrepticiament "er element clericau".

Guimaran maitiaue entà córrer ena casa de Barinaga; qu'ère aquiu, lèu tostemp, enquiara ora de sopar, e aguesta *necessitat materiau*, la despachaue en un díder Jesús, pressant ara sirventa, ara sua hemna e as sues hilhes.

- Au, au, mens charradissa, era sopa... que me demoren...

Minjaue, recuelhuie es crostons de pan que quedauen sus era taula, un shinhau de sucre e d'auti demoralhes, se les metie ena pòcha e se n'anaue corrent.

Quauques nets entraue en sòn larèr cridant:

- A veir! a veir! es simbosses e eth flascon d'anís pr'amor qu'aué velhi a en Santos.

Era esposa d'en Pompeyo alendaue e autrejaue es simbosses suisses e eth flacon d'aiguardent e eth patron dera casa despareishie.

Foja, es Orgaz, Glocester "coma particular, non coma prèire", en Alvaro Mesia, es sòcis liurepensadors que mijanuen carn solemnament pendent era Setmana Santa, quauqui uns des qu'assistien as sopars secrets deth Casino, es redactors d'*Alerta* e d'auti molti enemics deth Provedidor visitauen de quan en quan a en Santos; toti compadien aquera misèria entre protèstes de colèra mau contenguda. "Ò! er òme qu'auie redusit a tau estat ath senhor Barinaga ère plan miserable, se meritaue era publica execracion". Mès arren mès. Lèu arrés s'atrevie a deishar aquiu

ua aumòina “entà non oféner era susceptibilitat deth malaut“. Molti d’eri s’aufrien entà velhar-lo en cas de necessitat.

En Pompeyo recebie es visites coma s’eth siguesse eth patron dera casa; Celestina ac auie de tolerar perque eth sòn pair ac exigie atau.

- Aguest qu’ei eth mèn solet hilh... pòca vergonha... eth mèn solet pair... eth mèn solet amic... tu ès era qu’ei sobrèra aciu... mala entralha...beata!... criduaue dera cramba estant er embriac moribond.

Era malautia s’agreugèc damb es fòrtes gelades qu‘acabèc aqueth an eth mes de Noveme.

Eth prumèr de Deséme Celestina se prepausèc, d’acòrd damb en Custodio, hèr eth darrèr atac entà arténher qu’eth sòn pair admetesse es Sacraments.

En entrar, peth maitin, tad aquerò des ueit, en Pompeyo Guimaran, que venguie bohant-se es dits, era beata l’arturèc ena botiga abandonada, hereda, plia d’arrats.

Tenguec era joena tota sòrta de recorsi; demanèc, supliquèc, se botèc de jolhs damb es mans en crotz, plorèc... Dempús exigic, menacèc, insultèc: tot siguec en bades.

- Parlatz vos damb eth vòste pair, didie Guimaran coma tota responsa. Jo non hèsqui que complir era sua volontat.

Celestina, desesperada, s’apressèc ath lhet deth sòn pair, plorèc un aute còp, de jolhs, damb eth cap en.honsat en flac matalàs, mentre en Santos repetie damb votz pausada, fèbla, qu‘auie ua majestat especiau, compausada de dolor, holia, abjeccion e misèria:

- Beatòta, ges dera mia preséncia! coma i a Diu qu’abomini de tu e dera tua clerigalha... Dehòra toti... Qu’arrés m’entre ena botiga, que non me deisharàn un solet copon... ne ua patena... Aguesta lampa, senhor bandit! e tu, hilha de perdicion, non amagues dejós deth tòn mantèl... aquest...aguest...aguest sacrament... Dehòra d’aciu!...
- Pair, pair, per compassion... admetetz vos es sants sacraments!...
- Me les an panat toti... e es lampes... e tu les ajudes...qu’ès compliça... Ara preson!
- Pair, senhor, per compassion dera vòsta hilha... es Sacraments...cuelhetz vos...cuelhetz vos...
- Non, non, que non voi... sigam rasonables. Ua partida de sacraments... entà qué? Se la cuelhi...aquiu se poirirà ena botiga...Eth Provedidor les enebís crompar aquiu... Eri, es praubets prèires de pòble... qué an de hèr?... malerosi!... lo cranhen, lo cranhen... Infame! Malerosi!

E en Santos s’incorporèc coma podec, inclinèc eth cap sus eth sòn pièch, e plorèc en silenci.

E repetie de quan en quan: Malerosi!... Celestina gessec dera cramba plorant.

“Eth sòn pair auie perdut eth sen: Ja non poirie cohessar-se se non recuperaue eth sen... solet per un miracle de Diu“.

- Ne pòt, ne vò, ne li cau, exclamèc en Pompeyo crotzant es braci, inflexible, prèst a non deishar-se atrendir peth dolor autrú.

Eth dia dera Concepcion, plan d’ora, eth mètge Somoza didec qu‘en Santos se moririe en escurir.

Eth malaut perdie er usatge dera pòca rason qu‘auie de quan en quan; li calie bèra impression fòrta entà que tornèsse a discórrer çò de pòc que sabie. Era entrada d’en Robustiano, ei a díder, dera sciéncia, li hège virar era atencion en exterior. Tà meddia l’anoncièc Celestina que lo volie veir eth senhor Carraspique. Aqueth aunor inesperat botèc ath moribond molt desvelhat. Carraspique, sense saludar a en Pompeyo, que se quedèc tostemp damb es braci crotzadi, ena porta dera cramba, se placèc en cabeçau deth lhet d’en Santos en companhia d’un clèrgue, eth prèire dera parròquia. Qu‘ère aguest un ancian de ròstre simpatic, votz doça, parlaue damb er accent deth país, molt

destacat. Carraspique, ath quau en d'auti tempsi l'auie demanat sòs prestadi en Santos, auie ua cèrta autoritat sus eth malaut. Non se parlauen de hège ja ans, mès s'estimauen a maugrat des sues idèes e dera heredor qu'eth temps s'auie hèt a vier. Barinaga, damb bones manères, tient un lenguatge cult, que non ère normau en eth, se remic as pretensions der illustre carlista e sincèr credent en Francisco Carraspique.

- "Tot qu'ei inutil... era Glèisa m'a arroïnat...non voi arren damb era Glèisa... Creigui en Diu... en Jesucrist... qu'ère... un gran òme...mès non me voi cohessar, senhor Carraspique, e senti...balhar-vos a vos aguest desengust. Ath delà, jo ne sò segur...qu'aquerò qu'è... se guaririe...o aumens... se... se... damb aiguardent... Credetz-me, que me morisqui per manca de liquids... gasosi... e solids...

En Santos lheuèc un shinhau eth cap e arreconeishec ath prèire dera parròquia.

- En Antero...vos tanben... per aciu... Me n'alègri...atau... poiratz vos balhar fe publica.... coma escrivan....espirituau... didem-ac atau, d'aquerò que digui... e ei tot eth mèn testament: que me morisqui jo, Santos Barinaga... per manca de liquids sufisentament... alcoolics... que me morisqui... de... d'aquerò...que cride eth senhor mètge...Colasa... o Colàs...dusau...

Se posèc, era tos lo sufocaue. Hec un esfòrç e treiguent entara barba er embolh lord deth linçò trincat, seguic:

- *Item*; me morisqui per manca de tabac... *Otrosí*... me morisqui... per manca d'aliment...san...e d'aquerò n'an eth tòrt eth senhor Magistrau, e era mia senhora hilha...
- Au, en Santos, gausèc díder eth prèire, non aclapetz atau ara prauba Celestina. Parlem de ua auta causa. Ne vos vos moritz, ne arren d'aquerò. Vatz a guarir-vos de seguit... Aguesta tarde vos harè a vier jo, damb tota solemnitat, çò que vos cau, mès abans ei de besonh que parlem ua estona solets. E dempús... dempús...receberatz vos eth Pan dera anma...
- Eth pan deth còs! cridèc damb gran esfòrç eth moribond, irritat ar arràs. Eth pan deth còs ei çò que me cau!... qu'atau me sauve Diu...me morisqui de hame! Òc, eth pan deth còs... que me mosrisqui de hame!... de hame!...

Sigueren es sues darrères paraules rasonables. Ara seguida comencèc eth deleri. Celestina ploraue as pès deth lhet. En Antero, eth prèire, se passejaue, damb es braci crotzadi, pera sala miserabla, hènt carrinclar eth solèr. Guimaran tanben damb es braci crotzadi, entre era cramba e era sala, admiraue çò qu'eth cridaue era mòrt deth just. Carraspique auie corrut entà Palai.

Arribèc e tot se sabec; eth Bisbe pregaue dauant d'ua imatge dera Vèrge e en enténer que Santos se remie a recéber ath Senhor, e a cohessar-se, lheuèc es mans crotzades... e damb votz doçament majestuosa e plia de lèrmes, exclamèc:

- Mair mia, mair de Diu, illumina ad aguest malerós...!

Qu'ère palle eth brave Fortunato; li tremolaue eth pòt inferior, un shinhau gròs, quan gasulhaue es sues pregàries intimes.

Eth Magistrau se passejaue a granes calhamardades, damb es mans ena esquia, ena cramba ròia, caperada de damàs.

Carraspique, que vestie eth dòu recent dera sua hilha, guardaue a en Fermin damb es uelhs plei de lèrmes.

"En Fermin patie", pensaue eth praube en Francisco e sense voler, damb gran remordiment, eth se n'alegraue un shinhau, gaudie eth plasèr d'ua resvenja... "irracionau...injusta... coma se volgue...mès gaudie en tot brembar-se'n dera sua hilha defunta".

Òc, en Fermin patie. "Aqueth necitge deth botiguèr deth dauant qu'ère ua complicacion".

De Pas ja non ère eth madeish que sentie remordiments romantics aquera net de lua en veir a en Santos arrossegar era sua degradacion e era sua misèria per arriuet; ara non ère senon un egoïsta, non viuie senon entara sua passion; aquerò que poirie trebolar-lo en extasi innòble que gaudie en preséncia d'Ana; aquerò ac aborrie. Aquerò que podesse amiar ua solucion ath terrible conflicte, cada còp mès terrrible, des sensi desfrenadi e dera eternitat pura dera sua passion, aquerò ère çò qu'estimaue. Çò d'aute deth mon non existie. "E ara, en Santos, morie escandalosament, morie coma un gosset, s'aurie d'acogar en aqueth potz immund, desemparat, que i auie darrèr deth cementèri e que servie entàs *enterraments civius*; e de tot aquerò n'aurie eth tòrt eth, e Vetusta se li lançarie ath dessús". Que ja començaue eth rom rom dera revòuta, eth Chato venguie en cada moment a dider-li qu'eth carrèr d'en Santos e era botiga s'aumplien de gent, d'enemics deth Magistrau... que lo cridauen assassin enes grops, (pr'amor qu'eth obligaue ath Chato a dider-li era vertat sense embolhs) assassin, lairon... Eth Magistrau en arribar en aguest passatge des sues reflexions, sense poder tier-se, piquèc eth pasiment damb et pè. Carraspique hec un bot. Eth Bisbe, gessent deth sòn oratòri, damb es mans en crotz, s'apressèc at Provedidor.

- Per Diu Fermo, per Diu, te demani que me dèishes...
- Qué?
- Anar jo madeish a veir ad aguest òme, que voi veder-lo jo solet...a jo m'a d'aubedir...jo l'è de convéncer... Que me hèsquen a vier un coche se non vòs que me veiguen, ua tartana, un carro...çò que volgues...Vau a veder-lo, òc, vau a veder-lo...
- Holies, senhor, holies! rugic eth Provedidor, botjant eth cap.
- Mès Fermo, qu'ei ua anma que se pèrd!...
- Que non auetz de gésser d'aciu... Anar...eth Bisbe...entà un erètge contumaç... qu'ei absurd...
- Plan per aquerò, Fermo.
- Plan, plan! *Los Miserables*, tostemp era comèdia... era scèna deth *Convencional*, non ei aquerò? En Santos ei un embriac insolent qu'escopirie ath Bisbe damb molta frescor; en Pompeyo discutirie damb Sa Illustrissima s'auie o non Diu... Que non mos cau pensar en aquerò. Ei absurd botjar-se d'aciu!

I auec quauqui moments de silenci. Carraspique, solet testimòni dera scèna, tremolaue e admiraue damb terror et poder deth Magistrau e era sua energia.

"Qu'ère vertat, auie a S.E. en un punh". Dempús seguic en Fermin:

- Ath delà, serie inutil anar aquiu. Eth senhor Carraspique ac auie dit...Barinaga ja a perdut eth coneishement, vertat? Que ja ei tard, ja non i a arren a hèr aquiu. Qu'ei ja coma se siguesse mòrt.

Carraspique, encara que damb molta pòur, encoratjat pera sua afogadura religiosa de sauvar a en Santos, s'atrevic a díder:

- Ça que la...dilhèu... Se ven molti cassi...
- Cassi de qué? preguntèc eth Magistrau damb un ton e ua guardada que semblauen rasers. Cassi de qué? repetic, pr'amor qu'er aute caraue.
- Que pòt passar deth delèri e tornar ara rason eth malaut.
- Non ac credatz. Ath delà, aquiu i è eth prèire; qu'entad aquerò i è en Antero... Sa Illustrissima non pòt... non a de gésser d'aciu!

E non gessec.Eth qu'entraue e gessie ère eth Chato, Campillo, que parlaue en secret damb en Fermin e tornaue entath carrèr pr'amor de recuélher rumors e espiar ar enemic. Eth quau se presentaue menaçador en carrèr estret e esquiu qu'en eth viui en Santos, lèu dauant dera casa deth Magistrau. Qu'ère eth carrèr *d'Es Canonges,* un des mès lègi e mès aristocratics dera Encimada.

En escurir, aqueth dia non se podie passar sense còps de code ne estramuncades per dauant dera botiga trista e despolhada de Barinaga. Es sòns amics que s'auien aumentat prodigiosament en

pòques ores, interceptauen eth trepader e arribauen enquiar arriuet separadi en grops que gasulhauen, se barrejauen, se separauen.

Per aquiu i auie Foja, es dus Orgaz, e quauqui uns des sòcis deth Casino qu'assistien as sopars de cada mes, qu'en eri se conspiraue contra eth Provedidor. Er ex-baile se multiplicaue, entraue e gessie ena casa d'en Santos, baishaue damb notícies, l'enrodauen es amics.

- Ei en tot morir-se.
- Sauve encara eth coneishement?
- Plan que òc, coma vos e coma jo.

Qu'ère mentida, Barinaga se morie parlant, mès sense saber se qué didie. Es sues frases èren incoerentes, barrejaue eth sòn òdi ath Magistrau damb es quèishes contra era sua hilha. A viatges se planhie coma eth rei Lear e d'auti còs renegaue coma un carretèr.

- E didetz, senhor Foja, i a naut bèth prèire? Diden qu'a vengut eth Magistrau...
- Eth Magistrau? Sonque mancarie aquerò! Que serie híger eth sarcasme ara...ara... non vierà, non. Eth qu'ei naut ei en Antero, eth prèire dera parròquia, eth praube ei un benedit, un fanatic digne de pietat e cre complir damb eth sòn déuer...mès coma se cantèsse. En Santos ère un òme de conviccions molt prigondes.
- Com qu'ère? Ei ja mòrt, donc?preguntèc un qu'arribaue en aqueth moment.
- Non, encara non s'a mòrt. Digui aquerò pr'amor que ja ei mès enlà qu'aciu.
- Tanben en Pompeyo s'a portat damb molta energia, segontes diden...
- Tanben... Mès en èster san ei mes aisit.
- E coma era causa non va damb eth....
- Se morirà aguesta net. Eth mètge non a tornat. Somoza assegurèc que se morirà aguesta tarde.
- Donques plan per aquerò non a tornat, perque s'a enganhat...
- Eth prèire ditz qu'arribarà a deman.
- E se morís de hame. Diden qu'ac a dit eth madeish.
- Òc, senhor, sigueren es sues darrères paraules senades, avertic Foja, en tot contradider-se.
- Diden que didec: "Eth pan deth còs ei eth qu'è jo de besonh, que per Diu! me morisqui de hame".

A Orgaz hilh se l'escapèc er arridolet que sagèc d'estofar damb un plec dera capa.

- Òc, arritz-vo'n, joen, qu'eth cas ei entà badinades.
- Tè, que non me n'arrisqui deth moribond, me n'arrisqui dera gràcia.
- Prigonda leçon la deueríetz cridar. Se morís de hame, qu'ei un hèt; li balhen ua òstia consagrada, que jo respècti, que jo venèri, mès non li balhen un panet. Atau parlèc un mèstre d'escòla perseguit peth sòn liberalisme...e pera hame.
- Jo sò catolic coma eth prumèr, didec un mèstre dera FabricaVielha, de longa barba arrisada e grisa, socialista cristian ara sua manèra, jo sò tan catolic coma eth prumèr, mès me pensi qu'ath Magistrau se l'aurie d'arrossegar aué e penjar-lo d'aguest fanau, entà que vedesse gésser er acogament...
- Era vertat ei, senhors, observèc Foja, que s'en Santos se morís dehòra deth sen dera Glèisa, coma un judiu, eth tòrt ei deth senhor Provedidor.
- Qu'ei clar.
- Evident.
- Qui ac dobte? e didetz-me senhor Foja, non l'acogaràn en lòc sagrat, vertat?
- Aquerò me pensi: es canons son sagnants, voi díder qu'era Sinodau e intransigenta.

E se rogic un shinhau, donques que non sabie s'es canons sagnauen o non, ne s'era Sinodau parlaue deth cas.

- De sòrta que lo van a acogar coma a un gosset!
- Aquerò ei çò de mens, didec eth mèstre dera Fabrica, tota era tèrra ei sagrada per çò deth trabalh der ome.
- E ath delà, quan un se morís...
- Pòc a pòc, senhors, pòc a pòc, interrompec Foja que non volie deishar passar era arma que li botauen enes mans entà atacar ath Magistrau. Aguestes causes non se pòden jutjar filosoficament. Filosoficament ei clar que non l'impòrte a un que l'acòguen a on sigue. Mès, e era familha? e era societat? E er aunor? Toti vosati sabetz qu'eth lòc destinat en nòste cementèri *municipau*, e soslinhèc era paraula, as cadavres non catolics, entà didè'c atau...

Orgaz hilh arric.

- Que ja sai, ja sai, joen, qu'è cometut un *lapsus*. Mès non sigatz vos tan materiau.

Aqueth grop de progresistes e socialistes seriosi guardèc en massa *ath metget* impertinent damb mesprètz.

E didec eth socialista cristian:

- Aciu çò qu'ei sobrèr ei era matèria, era letra aucís, cavalièr; e è dit mil còps que çò qu'ei sobrèr en Espanha son es oradors...
- Donques vos non parlatz mau ne pòc; brembatz-vo'n deth club defunt, senhor Parcerisa...

E Orgaz fotèc un copet de man ena espatla deth dera fabrica.

Parcerisa arric satisfèt. Era convèrsa se perdec. Se discutic s'er Ajuntament disputaue o non damb pro energia damb eth Bisbe era administracion deth cementèri.

Mentretant. pujauen e baishauen amigues e amics, prèires e laics, qu'anauen a veir ath malaut o ara sua hilha. En Pompeyo auie amiat a Celestina en sòn quarto e aquiu recebie era beata as sues coreligionàries e as prèires que venguien a consolar-la. Guimaran non deishaue entrar ena sala mès qu'as esperits fòrts coma eth, qu'aquerò ère deficil, partidaris de deishar a un moribond "expirar ena confession que li semblèsse, o sense cap religion s'ac considerèsse convenent".

- Mòrt gloriosa!, didie en Pompeyo ara aurelha de quinsevolh enemic deth Provedidor que venguie a planher-se a darrèra ora dera misèria de Barinaga. "Mòrt gloriosa! Quina energia! Quina fòrça! Ne tansevolh era mòrt de Socrates, pr'amor qu'a Socrates arrés l'ordenèc cohessar-se".

Es que pujauen o baishauen, quan passauen pera botiga abandonada tachauen ua guardada as desèrtes estatgères e ara veirina caperada de povàs e barrada per dehòra damb hustes vielhes e destrantalhades.

Sus eth mostrador, pintat de color de chicolate, un fanau de petròli alugaue malament eth trist magasèm qu'era sua nudesa costaue hered. Aqueres estatgères uedes representauen ara sua manèra er estomac d'en Santos. Es darrères existéncies, que i auie auut aquiu ans e ans caperades de povàs, les auie venut per quate sòs a un comerciant de pòble; damb eth producte d'aquera liquidacion miserabla auie viscut e s'auie embriagat ena darrèra part dera sua vida eth praube Barinaga. Ara es arrats rosigauen es hustes des estatgères e era consompcion rosigaue es entralhes deth botiguèr.

Moric a punta de dia. Es bromes baishes de Corfin dormien encara sus es teulades ath long des carrèrs de Vetusta. Eth maitin ère templat e umid. Era lum cendrosa penetraue per totes es henerecles coma un povàs pegós e lord. En Pompeyo auie passat era net ath costat deth moribond, solet, completament solet, donques que non se podie condar un gosset que se morie de vielh sense gésser jamès de casa. Dauric Guimaran eth balcon de land en land; un arrai umit secodic era cortina de percala e era trista lum deth dia de plomb queiguec sus eth pallitge deth cadavre tèbe.

Tàs ueit se treiguec a Celestina dera “casa mortuaria“ e eth *còs*, calat ja en ua caisha de pin, lisa e estreta, siguec depausat sus eth mostrador dera botiga ueda, tàs dètz. Non tornèc a campar per aquiu cap prèire ne cap beata.

- Milhor, didie Pompeyo, que se multiplicaue.
- Entad arren volem corbassi, exclamaue Foja, que tanben se multiplicaue.
- Aquerò a d’èster ua manifestacion (didie er ex-baile a molti coreligionaris e enemics deth Magistrau amassadi ena botiga, ath pè deth cadavre). Aquerò a d’èster ua manifestacion, eth govèrn non m’on permet d’autes, profitem aguesta escadença. Ath delà, aquerò ei ua iniquitat: aguest vielh s’a mòrt de hame, assassinat pes acaparadors sacrilègs de *La Cruz Roja*. e entà màger vergonha e desaunor, ara se li remís aunèsta e cristiana sepultura, e s’aurà d’enterrar entre es tarcums aquiu, darrèr dera tàpia naua, en aqueth hiemèr que dediquen as enterraments civils aguesti infames...
- Mòrt de hame e enterrat coma un gosset! exclamèc eth mèstre d’escòla perseguit pes sues idèes.
- Ò, auem de protestar fòrtament!
- Ò, òc, aquerò ei ua iniquitat! Auem de hèr ua manifestacion!

Parlauen tanben molti conjuradi, damb mina de persones dera curia de Palai; èren amics der Arcedian, der implacable Mourelo, que conspiraue des dera ombra.

- A veir, senhor Sousa, vos qu’escriuetz es telegrames der *Alerta*... vos cau aué arrecular un shinhau eth nombre entà que i age temps d’insertar quauquarren...
- Òc, senhor, ara madeish vau ara imprimaria e damb era màger energia que permet era lei, era tafurèla lei d’imprimaria, redigirè aquiu madeish ues linhes convocant as liberaus, amics dera justícia, etc. etc... Non vo’n hescatz, senhor Foja
- Cridatz as linhes: *Enterrament civiu*.
- Òc, senhor, atau ac harè.
- Damb letres granes.
- Coma punhs, ja ac veiratz vos.
- Aquerò poirà servir d’avís a tot eth pòble liberau...
- Vieràn es dera Fabrica?
- Plan que òc! exclamèc Parcerisa. Ara madeish vau aquiu entà ahiscar ara gent. Aquerò non mos ac pòt proïbir eth govèrn...
- Se non ei que s’alugue...

Er enterrament siguec tà finaus dera tarde. Sonque atau i podien anar es dera Fabrica. Ploiguie. Queiguien hius d’aigua guiterosa, diagonaus, subtils.

Eth carrèr se curbic de paraigües.

Eth Magistrau, qu’espiaue darrèr des veirines deth sòn burèu, vedec un hons nere e gris; e de pic, coma se se quilhèsse sus un escut, campèc per dessús de tot ua caisha nera, estreta e longa, qu’en gésser dera botiga s’inclinèc entà dauant e s’arturèc coma trantalhant. Qu’ère en Santos que gessie per darrèr viatge dera sua casa. Semblaue dobtar entre desfisar era aigua o tornar ena sua casa. Gessec; se perdec eth taüt entre era ondada de seda e percala escura. En balcon que i auie sus era pòrta, entre es rèishes pistèc eth cap d’un gosset nere e lord: eth Magistrau lo guardèc damb terror. Eth gosset estirèc eth còth, procurèc guardar en carrèr e se l‘estirèren es aurelhes. Lairèc ara caisha, as paraigües e tornèc a amagar-se. Que l’auien desbrembat ena sala, barrada damb clau per en Pompeyo.

Guimaran, de levita nera, presidie eth dòu.

Dauant dera caisha, en hilères, anauen molti obrèrs e quauqui comerciants ath detalh, diuèrsi sabatèrs e sartes, pregant parenòstes.

Guimaran auie prepausat que non se didesse ua soleta paraula.

“Que non s’auie mòrt eth gran Barinaga, aqueth martir des idèes, laguens de cap confession cristiana; per tant ère contradictòri...“

- Deishatz, deishatz, auie avertit Foja damb mau gèst. Non sigam intransigents, non exagerem es causes. Qu’ei milhor que se prègue.
- Aquerò non ei ua manifestacion anticatolica, observèc eth mèstre d’escòla.
- Qu’ei anticlericau, didec un aute liberau convençut.
- Eth trait va contra eth Provedidor, manifestèc un glabre, dera policia secreta de Glocester.

Atau, donc, s’acordèc que se pregarie e se preguèc. *Requiescat in pace*, didie Parcerisa, que pregaue dauant, damb votz solemna, quan acabaue cada oracion.

E contestauen es dera hilèra, qu’amiauen halhes alugades: *Requiescat in pace*.

Ne eth latin ne era cera l’agradauen a en Pompeyo, mès s’auie d’acceptar.

“Tot aquerò ère ua contradiccion, mès Vetusta non ère premanida entà un vertadèr enterrament civiu“.

Es hemnes deth pòble, que cuelhien aigua enes hònts publiques, es rivetaires e costurères que passejauen peth carrèr deth Comerci, e peth Boulevard, arrossegant pera hanga damb guiterosa marcha es pès mau cauçadi; es sirventes que damb eth tistèr en braç anauen a crompar eth sopar, s’amolonauen en passar er enterrament e damb grana majoritat de vòts condemnauen er atreviment d’acogar a “un cristian“ (sinonim deth nòm) sense besonh de prèires. Quauques bones mosses, mau apraiades, laudauen era idèa damb votz nauta.

N’auec ua que cridèc: Atau, que ràbien es dera pitança!

Era imprudéncia ne provoquèc ua auta en aute costat.

- *Andays*, judius! exclamaue ua mossa deth partit, picant damb un esclòp era esquia de molti des sòns coneishudi, manòbres de paredèrs e picapeirèrs.

Darrèr deth dòu i auie ua escassa representacion deth sèxe fèble; mès, segontes es deth tistèr e es des hònts publiques, “èren males hemnes“.

- Au, tu, *penon*!
- A on anatz, *parracs*?

E es coreligionaries d’en Pompeyo arrien a arridalhades, mostrant atau çò de pòc enrasigat des sues conviccions. Era net s’apressaue; eth cementèri ère luenh e calec sarrar eth pas.

Era ploja comencèc a quèir perpendicularament, mès en gotes mès granes, es paraigües ressonauen damb rambalh lugubre, e rajauen per totes es sues barretes. Es balcons se daurien e se barrauen, ar arràs de caps de curiosi.

Se guardaue er espectacle generaument damb curioser burlesc, damb un shinhau de mesprètz. “Mès per çò madeish se mostraue mes gran eth delicte deth Magistrau. Aqueth praube en Santos s’auie mòrt coma un gosset per tòrt deth Provedidor; auie renegat dera religion per tòrt deth Provedidor, s’auie mòrt de hame per tòrt deth Provedidor“.

“E ara, es revolucionaris, que de tot ne trèn partida, profiten era ocasion entà hèr-ne ua des sues...“

“E per tòrt deth Provedidor...“

“Que non se pòt tirassar massa dera còrda“.

“Aguest òme mos pèrd a toti“.

Aguesti èren es comentaris enes balcons. E dempús de barrar-les, seguien laguens es censures.

Moltes amistats perdec eth Magistrau aquera tarde.

Sense que se sabesse com, arribèc a èster un *lòc comun*, vertat evidenta entà Vetusta, que “Barinaga auie mòrt coma un gosset per tòrt deth Magistrau“.

Es amics que li quedauen a en Fermin reconeishien que non se podie lutar, aumens pendent aqueri dies, contra aquera afirmacion injusta, mès tan generalizada.

Er enterrament deishèc darrèr eth carrèr principau de Colonia, qu’ère convertit en un hangàs d’un km de long, e comencèc a pujar era pala qu‘acabaue en cementèri. Era aigua tornaue a foetar as deth dòu en diagonau, qu’eth vent hège penetrar per dejós des paraigües. Ploiguie a còps de caudèr. Ua broma nera, en forma d’audèth monstruós, caperaue tota era ciutat e lançaue sus eth dòu aqueth aiguat furiós. Semblaue que les hège enlà de Vetusta, en tot fiular-les damb era gòrja deth vent que bohaue pera esquia.

Se pujaue era pala a pas seguit. Era percala qu‘anaue folrat eth feretre miserable s’auie dubèrt per dus o tres costats; se vedie era carn blanca dera husta, que rajaue aigua. Es qu‘amiauen eth cadavre lo balancejauen. Era fatiga e cèrta supersticion inconscienta les auie hèt pèrder gran part deth respècte que se meritaue eth defunt. Totes es halhes s’auien amortat e rajauen aigua en sòrta de cera. Se parlaue naut enes hilères.

- Ara prèssa, ara prèssa! s’entenie en cada moment.

Quauqui uns se permetien hèr facècies allusives ara tormenta. En dòu i auie mès circonspeccion, mès toti èren d’acòrd ena necessitat de pressar eth pas.

Aqueth furor des elements desvelhèc moltes preocupacions carades.

En Pompeyo amiaue es pès banhadi, e ère sabut qu‘era umiditat li hège mau, lo botaue nerviós e damb aquerò se l’amendrie era animositat.

- Que non i a Diu, plan, anaue pensant, mès se i siguesse, se poirie pensar que mos fot foetades damb aguesta mèrda d’aiguat.

Arribèren naut de tot. Era tàpia deth cementèri se destacaue ena claror pesada deth cèu damb ua faisha nera en orizon. Non se vedie arren de forma clara. Es cipressèrs, darrèr dera tàpia, se balancejauen, semblauen hantaumes que se parlauen ara aurelha, tramant quauquarren contra es que s’apressauen a trebolar era patz deth camp sant.

Ena pòrta s’arturèc era acompanhada. I auec quauques dificultats entà entrar. S’auien desbrembat cèrts detalhs e era mala fe der enterrador (dilhèu tanben era deth capelhan) botaue obstacles reglamentaris.

- A veir, a on ei Foja! cridèc en Pompeyo, que non se trapaue damb talents de balhar ua auta batalha ar escurantisme clericau.

Foja non ère aquiu. Arrés l’auie vist en dòu.

En Pompeyo se sentec aflaquir. “Que sò solet; aguest capitan Aranha m’a deishat solet“.

Se remetec un shinhau, e ajudat pera indignacion generau, s’impausèc. Era acompanhada entrèc en cementèri, encara que non pera pòrta principau, senon per ua sòrta de pas dubèrt ena tàpia dera clausada immunda, estreta e plia d‘ortigues e argelats qu‘en era s’enterraue as que morien dehòra dera Glèisa catolica. Qu’èren pòqui. Er enterrador actuau solet rebrembaue tres o quate enterraments atau.

Eth dòu se didec adiu sense cap ceremònia; a foetades li didie adiu eth vent damb disciplines d‘aigua gelada.

En Pompeyo Guimaran gessec deth cementèri eth darrèr; “qu’ère eth sòn déuer“.

Auie barrat era net. S’arturèc solet, totafèt solet, naut de tot dera pala. “Ara sua esquia, a vint passi, auie era tàpia funèbra. Aquiu darrèr quedaue eth praube amic, abandonat, lèu desbrembat deth mon sancer; qu’ère a flor de tèrra... separat des auti vetustensi qu’auien viscut, per un mur qu’ère un desaunor; perdut coma era esqueleta d’un shivau, entre ortigues, argelats e hanga...Per aqueth pas entrauen gossets e gats en cementèri civiu... qu’ère dubèrt a tota profanacion... E aquiu ère en Santos... eth brave Barinaga qu‘auie venut patenes e custòdies... e credie en eres...en d’auti tempsi. e tot aquerò ère òbra sua... d‘en Pompeyo; eth, en cafè (restaurant dera Patz) auie començat a esbauçar era fortalesa dera fe...deth praube comerciant!...“

Un caudheired secodic eth còs de Guimaran. Se cordèc. “ Qu’auie estat ua auta imprudéncia vier sense capa“

Alevetz se n’encuedèc de qué ja non sentie era aigua... “Ja non ploiguie“. Sus Vetusta ludien entre grani espacis d’ombra quauques lums palles, es esteles; e entre es ombres dera ciutat apareishien punts ròis simetrics: es fanaus.

Guimaran tornèc a tremolar; sentec era umiditat enes pès de nauèth... e pressèc eth pas. E i auec mès, s’imaginèc que lo perseguien; qu’a viatges lo tocauen subtilament es haudes dera levita e eth peu deth cogòt... E coma qu’ère solet, segurament solet...non auec cap inconvenent en meter-se a córrer pala enjós, damb eth paraigües dejós deth braç.

“Non, non i a Diu, pensaue, mès se i siguesse, seríem apraiadi...“

E mès entà baish: “E ça que la, aquerò de qué l’an d‘acogar a un damb seguretat, sense mès remèdi, en aguest hiemèr... non a cap gràcia“.

E corrie, sentent de quan en quan caudheireds.

En Pompeyo auec fèbre aquera net.

“Que ja ac didie eth: era umiditat!“

Delirèc. “Soniaue qu‘eth ère tancat e barrat e qu’auie ua henerecla en vrente e per aquiu entrauen e gessien gats e gossets, e de quan en quan un diablet damb coa“.

Capitol XXIII

"*Tecum principium in die virtutis tuae in splendorum sanctorum, ex utero ante luciferum genui te*". Aquerò liegec era Regenta sense comprenè'c massa ben; e era traduccion der *Eucològi* didie: "Tu possediràs eth principat e er empèri en dia deth tòn poder e ath miei deth resplendor que luderà enes tòns sants: jo t'è engendrat des mies entralhes des d'abans deth neishement der estel deth maitin".

E mès endauant liegie Ana damb es uelhs tachadi en devocionari: *Dominus dixit at me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alleluia*. Òc, òc, alleluia! alleluia! li cridaue eth còr ada era... e er òrgue coma se comprenesse çò que volie eth còr dera Regenta, deishaue anar uns diablets de nòtes alègres, revoutades, que dempús aumplien es encastres escurs dera catedrau, pujauen enquiara vòuta e lutauen per gésser en carrèr, en tot remontar-se entath cèu, aumplint eth mon de musica ajogassada. Que didie er òrgue ara sua manèra:

Adiu, Maria Dolors,

m'en vau deman

en un vaishèth de flors

entara Habana.

E còp sec, cambiaue d'aire e cridaue:

Era casa deth senhor prèire

jamès la vedí coma ara...

E sense bric de formalitat, s'interrompie entà cantar:

Tà naut, Manolillo,

tà baish, Manolé,

dera quinta passada

jo te desliurè;

dera que ven ara

sabi pas se poirè...

tà naut, Manolillo,

Manolillo Manolé.

E tot aquerò ère perque hège mil ueit cents setanta e tants ans qu'auie neishut en portau de Betlem eth Mainatge Jesús... Qué l'importaue ar òrgue? E totun aquerò, semblaue que se tornaue lhòco d'alegria... que perdie eth cap e lançaue per aqueri tuèus conics, per aqueres trompetes e canons, arrais de nòtes que semblauen lums entà alugar as anmes.

Eth temple ère ena escurina. De trait en trait, penjat d'un clau en bèth pilar, un fanau de petròli damb lum, interrompie es tenèbres que tornauen a dominar un shinhau mès endauant. Que non auie mès lum qu'aquera, escampilhada pes naus, eth darrèr der autar e deth cor, e es ciris der autar e es veles deth cor que ludien ena luenhor, naut de tot, coma esteletes. Mès era musica alègra, sautant de pilar en capèra, deth pasiment ena vòuta, semblaue illuminar era catedrau damb arrais d'auba.

E non èren qu'es dotze. Començaue era *missa deth poth*.

Er òrgue, damb motiu dera alegria cristiana d'aquera ora sublima, rebrembaue toti es aires populars classics ena tèrra vetustensa e aqueri qu'eth caprici deth pòble auie botat de mòda aqueri darrèrs

ans. Ara Regenta li tremolaue era anma damb ua emocion religiosa doça, alègra, qu'en era i auie ua caritat universau; amor a toti es òmes e a totes es creatures... as audèths, as bèsties, as èrbes deth camp, as vèrmes dera tèrra...as ondades deth mar, as alendades d'aire..."era causa ère molt clara, era religion non podie èster mes simpla, mès evidenta: Diu ère en cèu presidint e estimant era sua òbra meravilhosa, er Univèrs. Eth Hilh de Diu auie neishut ena tèrra e per tau aunor e divina pròva d'afeccion, eth mon sancer s'alegraue e ennoblie; e non se passaue arren qu'auesse passat tanti sègles, er amor non compde eth temps; aué ère tan cèrt coma enes tempsi des Apostòls, que Diu auie vengut en mon; eth motiu entà èster contents toti es èssers, eth madeish. Per tant, er organista hège molt ben declarant digni deth temple aqueri aires umils, que damb eri solie alegrar-se eth pòble e que cantauen es vetustenses enes sòn balhs rambalhosi a cèu dubèrt. Aqueth rebrembe de cançons efimères, qu'auien estat un shinhau d'aire desbrembat, li semblaue ara Regenta ua òbra delicada de caritat de part deth music... Rebrembar çò mès umil, çò que vau mens, un shinhau de vent que passèc... e dignificar es emocions profanes der amor, dera alegria juvenila, hènt ressonar es sues cançons en temple coma ofrenda as pès de Jesús... tot aquerò ère beròi, segontes Ana; era religion qu'ac consentie, mairau, afectiva, artistica".

"Que non i auie barralhes aquiu, en aqueth moment, entre eth temple e eth mon; era natura entraue a gargolhs pera pòrta dera glèisa; ena musica der òrgue i auie rebrembes der ostiu, des romieuatges alègres deth camp, des cantics des marinèrs ara vòra deth mar; e i auie flaira a timonet e a mare-selva, e flaira de palha, e flaira deth mont, e sus toti eri flaira mistica, de poesia inefabla...qu'arringaue lèrmes..." ..." Era vesilha exaltaue es nèrvis ara Regenta... Eth sòn pensament, en remontar-se, se perdie e en disseminar-se despareishie... Apuèc eth cap contra un vrente recarregat d'un autar de pèira, nau, qu'ère eth mès important dera capèra que se trapaue, negada ena ombra. A penes pensaue ja, non hège que sénter.

Era rèisha de bronze daurat que separaue era capèra major dera crosilha, s'interrompie en ambdús extrèms entà deishar espaci as pulpits de hèr, toti filigrana. Servien de faristòls entara Epistòla e er Evangèli, dues agles daurades, damb es sues ales dubèrtes. Ana vedec aparéisher en pulpit dera quèrra der autar era figura de Glocester, tostemp torçada, mès arroganta: era rica casubla de tela crespada lançaue arrais, herida pera lum des ciris qu'acompanhauen ath canonge. Er Arcedian, tanlèu carèc er òrgue, coma eth que vò interrómper ua badinada damb ua nòta seriosa, liegec era epistòla de Sant Pau Apostòl a Tito, capitol dusau, en tot balhar-li ua intencion que non auie. Que l'agradaue a Glocester tier ocupada en eth era atencion deth public, e liegie pòc a pòc, senhalant damb fòrça es acabaments en *us* e en *i* e en *is*: per çò deth ton, que metie en liéger, non semblaue senon qu'era epistòla de Sant Pau ère causa deth madeish Glocester, ua composicion sua. Er òrgue, coma s'auesse entenut plòir, tanlèu acabèc eth presumptuós Arcedian, deishèc anar eth tap, dauric toti es sòns traucs, e tornèc a adaiguar era catedrau damb arrais de cançons alègres, era pompa semblaue bohar en ua harga que d'era gessien bualhs de musica enjogassada; ara tocaue coma es cabretes deth país, imitant era manèra ruda e incorrècta que damb era ath cabretèr jurat der Ajuntament interpretaue eth brindis dera *Traviata* e eth Miserere deth *Trobador*. Fin finau, quan ja Ripamilan pistaue eth cap escarrabilhat sus er avant pièch der aute pulpit entà cantar er Evangèli, er organista comencèc damb era *mandilona*:

Ara plan que seràs contentòt

mandilon,

mandilon,

mandilon.

Es carlistes e liberaus qu'aumplien eth creuèr celebrèren era gràcia, i auec, mormolhs, arridalhes estofades e en aquerò vedec era Regenta un senhau de patz universau. En aqueth moment, pensaue era, amassadi toti dauant deth Diu de toti, que neishie, es diferéncies politiques èren menudalhes que se desbrembauen.

Ripamilan non podec mens qu'arrir, mentre plaçaue, damb grana dificultat, eth libre qu'en eth auie de liéger er Evangèli de Sant Luc sus es ales dera agla de hèr.

Er Arcedian, ena escala deth pulpit demoraue damb es braci crotzadi sus eth vrente; apròp d'eth e hènt garda i auie dus acolits damb es candelèrs; un ère Celedonio.

"Seqüentia Sancti Evangeli secundum Lucaaam!"... cantèc Ripamilan, mòrt de saunei e profitant-se deth cant plan entà badalhar ena darrèra nòta.

"In illo tempore!"... seguic... en aqueth temps se promulguèc un edicte qu'ordenaue empadronar-se a toti. Que siguec causa de Cesar August, molt afeccionat ara estadistica. "Aquest empadronament siguec hèt per Cirino, que dempús siguec governador de Siria". Ripamilan s'adormie sus eth rebrembe de Cirino, mès quan arribèc ar empadronament de Jusèp s'encoratgèc er Archiprèst, en tot imaginar-se as sants esposi camin de Bethlehem (o milhor dit Betlem). "E se passèc qu'en tot trapar-se aquiu l'arribèc a Maria era ora dera jasilha; e amainadèc ath sòn Hilh primogenit e l'embolhèc en borrasses e l'ajacèc en un pessèbre". Ripamilan liegie ara pausadament, entà veir s'eth public s'enteraue. Quan arribèc as pastors qu'èren en velha, suenhant es sòns ramats, en Cayetano rebrembèc era sua grana afeccion pera eglòga e s'atrendic de vertat.

Mès atrendida ère era Regenta, que seguie en sòn libre era simpla e sublima narracion. "Eth Mainatge Diu! Eth Mainatge Diu! Era comprenie ara tota era granesa d'aquera Religion doça e poetica que començaue en ua cunhèra e acabaue en ua crotz. Benedit sigue Diu! es doçors que li passauen pera anma, es mèus que saborejaue eth sòn còr, o quauquarren qu'auie mès entà baish, mès entara mitat deth sòn còs!... E aqueth Ripamilan aquiu naut, aqueth vielhet que condaue çò dera jasilha coma s'acabèsse d'assistir ada era! Tanben Ripamilan ère beròi ara sua manèra".

Mentre eth *public* començaue a impacientar-se, s'anaue acabant era formalitat, e en quauqui cornèrs s'entenien arridolets que provocaue bèth faceciós. Ena nau de darrèr der autar, era mès escura, amagadi ena ombra des pilars e enes capères, quauqui senhorets se divertien hènt rodar, en jòc de daunes, peth pasiment de marme monedes de coeire, qu'eth sòn profan tarrabast desvelhaue era cebesença dera gent menuda; grops de tafurèls, que ja demorauen damb uelh adreit era tradicionau profanacion, corrien darrèr des monedes, e en quèir tants sus ua d'eres, en arradim de carn e pelhòts, excitauen era arridalha des fidèus, mentre eri s'empenhien, cauishigauen e mossegauen en tot disputar-se eth *ueitau* miserable.

Mès arribaue era *ronda* e eth grop de tafurèls se des.hège, cada un corrie peth sòn costat. Era *ronda* la presidie eth Magistrau, de roquet e e capa de cor; enes mans, crotzades sus eth vrente, amiaue eth bonet; a dreta e quèrra, coma balhant-li garda, caminauen damb pas solemne, acolits damb es sues halhes de cera. Era *ronda* hège torns per darrèr deth cor, pes naus e per darrèr der autar. Se susvelhaue entà evitar abusi grani. Era escurina deth temple, es excèssi de coloracion classica, era manca de respècte qu'eth pòble credie tradicionau ena *missa deth poth*, hègen de besonh totes aguestes precaucions.

Que i auie ua auta classa de profanacions que non podie evitar era ronda. S'amolonaue eth public en creuèr, sarrant-se es uns contra es auti ara rèisha der autar major e ara barralha deth centre, dejós des pulpits, e quedauen ena rèsta dera catedrau molt ara sua, es pòqui que preferien era comoditat ara caloreta umana d'aqueth molon de carn amassada. Coma qu'era religion ei parièra entà toti, aquiu se barrejauen totes es classes, edats e condicions. Obdulia Faldiño, de pès, entenie era missa emparant eth sòn devocionari ena esquia de Pedro, eth codinèr de Vegallana e en cogòt sentie era veuda er alend de Pepe Ronzal, que non podie, ne dilhèu volie, empedir qu'es de darrèr empenhessen. Entara de Faldiño era religion ère aquerò, sarrar-se, estronhar-se sense distincion de classes ne sèxes enes granes solemnitats qu'era Glèisa celèbre eveniments importants que d'era, Obdulia, n'auie ua idèa molt espessa. Visitacion ère tanben aquiu, mès apròp dera capèra damb eth cap calat entre es rèishes. Paco Vegallana, apròp de Visitacion, simulaue resistir era fòrça anonima que lo lançaue, coma ua ondada, sus era sua cosia Edelmira. Era joena, ròia coma ua cerida, damb es uelhs en un Sant Jusèp deth devocionari e era anma enes movements deth sòn cosin, sajaue de

húger dera barralha deth centre contra era quau menaçauen estronhar-la aqueres ondades umanes, qu'aquiu ena escurina imitauen es deth mar bategant ua malheda, ena neror dera sua ombra. Tot er *element joen* que d'eth parlaue *El Lábaro* enes sues croniques deth plan petit *gran mon* de Vetusta, ère aquiu, en creuèr dera catedrau, enteent coma entre sauneis er òrgue, dirigint era collacion dera Net de Nadau, vedent lumets, sentent entre tremolors de guitèra es punchades dera carn. Eth saunei se hège a vier impies asenades, idèes qu'èren profanacions, e se refusauen, entà tier-se as pecats veniaus que damb eri brindaue era realitat ambientau. Guardades e arridolets, s'era distància non consentie ua auta causa, anauen e venguien en tot filar-se coma podien en aquera seuva espèssa de caps umans. Se tossie molt e non totes es tosses èren ingenues. En aquera quietud soporifica, en aquera escurina de mala jadilha s'aurien estat aqueri cavalherets e aqueres senhoretes enquiara maitiada, de boni talents. Obdulia pensaue, encara qu'ac didie entre aqueri de mès confiança, pensaue, eth hèt de *hèr er os*, qu'ère ad aquerò que cridaue *hèr eth uelhet* Joaquin Orgaz, se tostemp ère agradiu, n'ère molt mès ena glèisa, pr'amor qu'aquiu auie un *cachet*. E entara veuda es causes damb *cachet* èren es milhores.

"Ena immoralitat qu'acusaue aquera aglomeracion de maus cristians", ère en tot pensar precisament en Pompeyo Guimaran, que, mau guarit d'ua fèbre, auie consentit sopar damb en Alvaro, Orgaz, Foja e d'auti velhaires en Casino e auie vengut damb eri ara missa deth poth.

"Òc, li remordie era consciéncia, ath miei dera sua embriaguesa! mès eth hèt ei qu'ère aquiu. Auien començat en tot embriagar-lo damb un licor doç qu'ara li hège nausèes, un licor que l'auie convertit er estomac en quauquarren atau coma ua perfumeria... Uf! quin hàstic!; dempús l'auien hèt minjar mès deth compde e béuer, tath finau, de tot. E quan eth se premanie entà tornar ena sua casa, s'ei que lo volesse acompanhar quauqu'un d'aqueri senhors, ar arràs de badinades pesantes e ofensiues, se l'auien hèt a vier ath miei dera catedrau a on non auie botat es pès de hège molti ans. Auie protestat, se n'auie volut anar, non lo deishèren, e eth tanpòc s'atrevie a cercar solet era sua casa e en carrèr hège hered".

- Senhors, didec en votz baisha a en Alvaro e a Orgaz, vos cau saber que protèsti e qu'aubedisqui ara fòrça major, ara fòrça dera vòsta peta, en tot quedar-me en semblable lòc.
- Plan ben, òme, plan ben!
- Que consti que non ei ua abdicacion....
- Non... qu'a d'èster...ua abdicacion...
- Ne ua profanacion. Jo respècti totes es religions, encara que non ne professi deguna... Qué diderà eth mon se sap que jo sò aciu... damb ua companhia d'embriacs matriculadi? Arreconeishi en Palomo eth dret de lançar-me deth temple a foetades o a còps de pè...
- Que ja ac sabem, òme... gasulhèc Foja.
- En resumit: en Pompeyo arreconeish qu'eth aquiu represente madeish... qu'es gossets en missa.
- Comparacion exacta... qu'ei aquerò, jo sò aciu madeish qu'un gosset... e ath delà, aquerò repugne... Escotatz ad aguest organista, embriac coma vosati segurament: convertís eth temple deth Senhor, cridem-lo atau, en un balh de lum d'òli... en ua orgia... Senhors, en qué quedam, ei qu'a neishut Crist o ei qu'a ressuscitat eth diu Pan?
- E Pun, Pin, Pun!... jo sò eth generau... Bum Bum.

Aquerò ac cantèc baishet Joaquin Orgaz, tocant eth tambor en cap de Guimaran. E ara seguida eth metget gessec dera capèra escura a on se representue tau scèna, e se n'anec ara cèrca d'ua agulha en un palhèr, coma eth didec, ei a díder, ara cèrca d'Obdulia entre era multitud. E la trapèc, atrapada entre eth formidable Ronzal e eth codinèr de Paco. Joaquin virèc era esquia e tornèc ath costat de Pompeyo.

Era capèra que d'era escotaue era missa era Regenta ère separada solet per ua rèisha nauta, ena quau s'auen amagat es velhaires deth Casino. Ana entenec era votz d'Orgaz que dissuadie ar atèu deth sòn prepaus d'abandonar eth temple. Mès d'ua capèra ara auta non se distinguien es persones, solet se vedien siloetes.

Quan passèc era ronda ja siguec ua auta causa; es halhes des acolits deishèren veir a Anita, en ua claror tremolosa e auriolenca, era figura arroganta deth Magistrau, ath còp qu'era eleganta e graciosa d'en Alvaro, que damb es uelhs miei barradi, miei adormit, damb eth cap clin, e agarrat ara rèisha que separaue es capères, semblaue tier-se as oficis divins damb eth recuelhement pròpri d'un sincèr cristian.

Eth Magistrau tanben podec veir ara Regenta e a en Alvaro, lèu amassa, encara que i auie entre es dus era rèisha. Li tremolèc eth bonet enes mans; li calec gran esfòrç entà seguir aquera professon qu'en aqueth moment li semblèc ridicula.

Mesia non vedec ne ath Magistrau ne ara Regenta, ne ad arrés. Qu'ère miei adormit, de pès. Ère embriac, mès ena embriaguesa non ere jamès escandalosa. Arrés sospechaue eth sòn estat.

Ana seguic guardant a en Alvaro enquia e tot dempús que s'aluenhèc era ronda damb es sues lums somnolentes. Lo seguic vedent en sòn cervèth, e se l'imaginèc vestit e ròi, damb un vestit molt sarrat e mot elegant. Non sabie s'ère aquerò un vestit de Mistofeles d'opèra o eth d'un caçador elegant, mès er enemic estaue molt beròi, molt beròi... "E ère aquiu apròp, darrèr d'aquera rèisha, se hège tres passi la poirie tocar ada era!" Er òrgue se didie adiu des fidèus damb es màger lhocaries deth repertòri; un aire qu'Ana auie entenut per prumèr viatge ath costat de Mesia, en romieuatge de Sant Blai, aqueth madeish an... Barrèc es uelhs, que se l'auien aumplit de lèrmes..."Per a on li venguie ara era temptacion! Se tornaue sentimentau, trenda, evocaue rebrembes, era autoritat des rebrembes, qu'ère tostemp causa sagrada, doça, entranhabla... Qué s'auie passat en aqueth romieuatge de Sant Blai? Arren, e ça que la, ara, rebrembant aquera tarde, per tòrt der organista, Ana vedie a en Alvaro ath sòn costat, mòrt d'amor, mut de respècte, e ada era madeisha se vedie, ath hons dera sua anma.... ai, òc, òc!...enes entralhes dera sua anma, o deth còs, o deth lunfèrn...qu'en eres non i arriabauen es platiques deth misticisme e fraternitat que seguie gaudint en companhia d'aqueth senhor canonge que venguie de passar per aquiu, damb es mans crotzades sus eth vrente, enrodat d'escolans".

Quan Ana sagèc de secodir, botjant eth cap, aqueres imatges inoportunes e pecaminoses, eth temple s'anaue quedant uet. Qu'auec era hered e lèu lèu pòur ara ombra d'un confessionari que s'apuaue. Se lheuèc e gessec dera catedrau, que començaue a adormir-se.

Er òrgue s'auie carat coma un embriac que dormís dempús de tarabastar eth mon. Es lums s'amortauen...

En lumedan trapèc Ana ath Magistrau.

En Fermin ère palle; lo vedec era ara lum d'un luquet qu'aluguèren per aquiu. Quan tornèc era escurina, De Pas s'apressèc ara Regenta e damb ua votz doça qu'en era i auie quèishes, li preguntèc:

- Vos auetz divertit ena missa?
- Divertir-me ena missa!
- Voi díder se vos a agradat... aquerò que tòquen...aquerò que canten...

Se n'encuedèc Ana qu'eth sòn confessor non sabie se qué didie.

En aqueth moment gessien deth lumedan; en carrèr i auie quauqui grops d'arreculadi. S'auien de separar.

- Bona net! bona net!, didec eth Magistrau damb un ton de mala encolia, lèu damb ira.

E en tot embolhar-se sense díder arren mès, se filèc a pas brac seguit entara sua casa.

Ana sentec desirs de seguir-lo: era non sabie eth perqué, mès l'auie emmaliciat. Qué auie hèt era? Pensar, pensar en enemic, gaudir damb rebrembes que s'auien d'evitar... mès... de tot aquerò com ne podie en Fermin auer notícia?... E se n'auie anat atau! Ua prigonda pietat e ua gratitud que semblaue amor invadiren era animositat d'Ana en aqueth moment... "Ò! per qué era non podie ara anar damb aqueth òme, cridar-lo, consolar-lo... mostrar-li qu'ère era de tostemp, qu'era non viraue

era esquia coma tantes autes?..." "Òc, òc, li virauen era esquia ada eth, eth sant, er òme gèni, eth martir dera pietat... li virauen era esquia es qu'abans l'ac disputauen, e tot per qué? per viles calomnies. Era non, era credie en eth...lo seguirie cega enquiara fin deth mon; sabie qu'entre eth e Santa Teresa l'auien sauvat deth lunfèrn..." Mès non podie córrer darrèr d'eth entà consolar-lo, entà dider-li tot aquerò. "Qué aurie pensat, sense anar mès luenh, Petra era puncèla, qu'ère aquiu, ath sòn costat, silenciosa, arridolenta, cada dia mès antipatica, e mès serviciau... e mès insofribla!"

Petra, mentre parlauen eth Magistrau e Ana, s'auie separat discrètament dus passi. En veir ath Provedidor anar-se'n e embolhar-se damb tanta energia, pensèc era sirventa:

- Que son de morres, e arric.

Era Regenta cuelhec et camin dera Plaça Naua. Anaue caminant miei adormida; ère coma embriagada de saunei e de musica e de fantasia... Sense saber com, se trapèc en lumedan dera sua casa pensant en Mainatge Jesús, ena sua cunhèra, en portau de Betlem. Era s'imaginaue era scèna coma la representaue un *neishement* qu'auie vist aquera net a prumèra ora.

Quan se quedèc soleta en sòn tocador, se metec a despientar-se dauant deth miralh; esperluat eth peu, queiguec d'esquia.

"Qu'ère vertat, era se retiraue ara Vèrge: ara Vèrge dera Cagira... encara que li mancaue eth mainatge", e crotzada de braci s'estèc en tot contemplar-se pendent ua estona.

A viatges auie pòur de tornar-se hòla. Era pietat hugie de ressabuda, e la dominaue ua guitèra invencibla de cercar eth remèdi entad aquera sequetat dera anma ena oracion o enes lectures pietoses. Ja meditaue pòqui viatges. Se se paraue a evocar pensaments religiosi, a contemplar abstraccions sagrades, en sòrta de Diu se li presentaue Mesia.

"Se pensaue que s'auie mòrt aquera Ana qu'anaue e venguie dera desesperacion ara esperança, dera rebellion ara resignacion, e non ère atau; qu'ère aquiu, ath sòn laguens; sometuda, òc, perseguida, acornerada, non mòrta. Coma Sant Joan Esgorjat daue votzes des dera cistèrna que Herdias lo sauvaue, era Regenta rebèl, era pecadora de pensament, cridaue des d'eth hons des sues entralhes, e es sòns crits s'entenien per tot eth cervèth. Aquera Ana proïbida ère ua sòrta de ténia que s'avalaue toti es boni prepausi d'Ana era devòta, era *fraia* umila e afectiva deth Magistrau.

"Eth Mainatge Jesús! Quina doça emocion desvelhaue aquera imatge! Mès per qué auie servit eth hèt d'evocar-la entà balhar torment ath cervèth? Era necessitat der amor mairau se desvelhaue en aquera ora de vesilha damb ua vaguetat trenda, cobejanta".

Ana se vedec en sòn tocador en ua solitud que l'espaurie e li daue hered...Un hilh, un hilh aurie botat punt e finau a tanta angonia, en totes aqueres lutes deth sòn esperit ociós, que cercaue dehòra deth centre naturau dera vida, dehòra deth larèr, aliment entath desir d'amor, objècte entara set de sacrificis!...

Sense saber se qué hège, Ana gessec des sues crambes, trauessèc era estrada, ena escurina, coma solie, deishèc darrèr eth correder, eth minjador, era galaria... e sense bronit, arribèc ena pòrta dera cramba de Quintanar. Que non ère ben barrada aquera pòrta e per un espaci vedec Ana claror. Que non dormie eth sòn marit. S'entenie un rom rom de paraules.

"Damb qui parle aguest òme?" Apressèc era Regenta eth ròstre ar espaci de lum e vedec a en Victor seigut en sòn lhet; de miei còs entà baish lo caperaue era ròba deth leth, e era part dera esquia que quedaue dehòra l'abrigaue ua giqueta de franèla ròia; non tenguie gòrra de dormir en Victor per çò d'ua supersticion respectabla; eth, incapable de sospechar d'Ana era fauta mès leugèra, hugie des gòrres de net per ua preocupacion literària. Didie qu'era gòrra de dormir ère ua punta qu'atiraue es atributs dera infidelitat conjugau. Mès aquera net auie auut hered, e a manca de gòrra de coton o de hiu, s'auie caperat damb era que tenguie de dia, aquera gòrra verda damb un long plumalh d'aur. Ana vedec e comprenec qu'en aqueth vestit grossièr Quintanar liegie en votz nauta, ara lum d'un candelèr elastic clauat ena paret.

Mès hège quauquarren mès que liéger: declamaue; e, damb ua cèrta pòur de qué eth sòn marit s‘auesse tornat lhòco, podec veir era Regenta qu’en Victor, entosiasmat, lheuaue un braç qu’era sua man sarraue tremolosa eth punh d’ua espada molt longa, de supèrbs esparvèrs retorçudi. E en Victor liegie damb enfasi e lheuaue er acèr ludent, coma se siguesse en tot armar cavalièr ar espetit familhau des comèdies de capa e espada.

Admetuda era situacion que se credie Quintanar, ère molt nòbla e versemblabla accion era de picar er aire damb eth net acèr. Se tractaue de deféner en beròis vèrsi deth sègle dètz-e-sèt a ua senhora qu’un frair sòn volie descurbir e aucir, e en Victor juraue en quintets qu‘abans lo harien ada eth trocets que consentir, en èster coma ère cavalièr, semblabla atrocitat.

Mès coma qu‘era Regenta non se‘n sabie d’aquerò sentec era anma enes pès en considerar qu‘aqueth òme damb gòrra e giqueta de franèla que repartie còps des deth llhet, ara ua dera net, ère eth sòn marit, era soleta persona d’aguest mon qu’auie dret as amorasses d’era, ath sò amor, a procurar-la aqueres delícies qu’era supausaue ena maternitat, que tan trapaue mens ara, damb motiu deth portau de Betlem e de d’auti rebrembes semblables.

Anaue era Regenta ath quarto deth sòn marit damb er in de conversar, s’ère desvelhat, de parlar-li dera missa deth poth, seiguda ath sòn costat, sus eth lhet. Volie era malerosa deishar de cornèr es idèes que la tornauen hòla, aqueres emocions contradictòries dera pietat exaltada, e dera carn rebèlla e insipida; volie paraules doces, intimitat cordiau, eth calor dera familha... quauquarren mès, encara que l’avergonhaue vagament eth hèt de volè’c, volie...non sabie qué...ara quau causa n’auie eth dret... e trapaue ath sòn marit declamant de miei còs entà naut, coma ua mariòta de ressòrts que saute en ua caisha de suspresa... Era ondada dera indignacion pugèc en ròstre dera Regenta e lo caperèc d’ahlames ròies. Hec repè Ana, en tot decidir non entrar en teatre deth sòn marit...mès era sua hauda lancèc quauquarren en solèr, pr’amor qu‘en Victor cridèc espaurit:

- Qui i a aquiu!

Non responec Ana.

- Qui i a aquiu!, repetic exaltat en Victor, que s’auie espaurit un shinhau ada eth madeish damb aqueri vèrsi fanfarrons.

E un shinhau mès tranquil, didec damb ton mès baish.

- Petra! Petra! Ès tu, Petra?

Ua sospecha passèc pera imaginacion d’Ana; ua gelosia grossièra, atau ac pensèc, se l’apareishec lèu coma ua forma de temptacion que la perseguie.

“Serie aqueth òme er aimant dera sirventa?“

- Anselmo, Anselmo!, higec en Victor, en madeish ton doç e familhau.

E Ana se retirèc de puntetes, avergonhada de moltes causes, des sues sospeches, deth sòn vague desir que ja se l’imaginaue ridicul, deth sòn marit, d’era madeisha...

“Ò, quin ridicul viatge pes sales e correders, ena escurina, tàs dues dera maitiada, ara cèrca d’un impossible, d’ua grossièra farsa...d’un absurd comic...encara que tan amargant entada era!...“ E Ana, sense voler, coma tostemp, mentre anaue a paupes peth salon, encara que sense estramuncar, pensaue: e s‘ara per miracle, per miracle d’amor, Alvaro se presentèsse aciu, en aguesta escurina, e me cuelhesse, e m’abracèsse pera centura... e me didesse: tu ès eth mèn amor; jo, malerosa, jo miserabla, jo carn flaca, non haria senon sucombir... pèrder eth sens enes sòns braci... “Òc, sucombir!“ cridèc tot eth sòn laguens; e estavanida, cerquèc a paupes eth fautuèlh de damàs e, estirada sus eth, miei nuda, plorèc, plorèc sense saber quan de temps.

Ua campanada deth relòtge deth minjador la desvelhèc d’aquera somnoléncia de fèbre; tremolèc de

hered, e a paupes de nauèth, eth peu pera esquia, era blòda desligada, e dubèrta peth pièch, arribèc Ana en sòn tocador; era lum de candèla que se reflectie en miralh ère apròp d'amortar-se, s'acabaue... e Ana se vedec coma un beròi hantauma flotant en hons escur dera cramba qu'auie dauant, en cristau net. Arric ara sua imatge damb un amarum que li semblèc diabolic... auec pòur d'era madeisha... se refugièc ena cramba, e sus era pèth de tigre deishèc quèir tota era ròba que se treiguie entà dormir. En un cornèr deth quarto auie deishat Petra desbrembadi es espolsetes que damb eri netejaue quauqui mòbles que les calie hè'c; e pensant era madeisha qu'ère embriaga... non sabie de qué... Ana, despolhada, vedent a traits era sua pròpria carn de satin entre era ròba interiora, sautèc entath cornèr, agarrèc es espolsetes de lan nera... e sense pietat se foetèc era sua beresa, inutila, un, dus, dètz viatges...E coma qu'aquerò tanben ère ridicul, lancèc luenh d'era es prosaiques disciplines, entrèc en un bot en sòn lhet; e mès exaltada ena sua colèra pera heredor voloptuosa des linçòs un shinhau umidi, mosseguèc damb ràbia eth coishin. A truca de non voler pensar, entà húger d'era madeisha, se quedèc adormida mieja ora dempús.

Aqueth madeish maitin, tàs ueit, Ana, soleta, passaue per dauant dera casa deth Magistrau. A qué i auie anat? Aqueth non ère eth camin dera catedrau. Ua vaga esperança de trapar a en Fermin, de veder-lo en balcon, de quauquarren qu'era non podie precisar, l'auien hèt anar peth carrèr des Canonges. Non tumèc damb eth sòn canonge. Se filèc de cap ara catedrau e se seiguec sus era estrada que i auie ath miei deth creuèr, des deth cor ara capèra der autar major. Emparat eth cap ena tanca daurada, hereda coma ua candela, era Regenta siguec en tot seguir era missa des de luenh, pregant oracions que non acabauen e soniant desvelhada enquia qu'acabèc eth cor. Vedec entrar en eth ath sòn amic, De Pas, ath quau hec un arridolet afectiu, damb aquera doçor qu'ada eth l'entraue pes entralhes coma se siguesse huec; eth Magistrau non arric, mès era sua guardada siguec intensa; non se tardèc guaire, mès didec moltes causes, acusèc, se queishèc, inquiric, perdonèc, agraic... e passèc en Fermin. Entrèc en cor e se n'anèc ath sòn cornèr. Acabades es ores canoniques, eth Magistrau gessec, s'inclinèc dauant der autar, anèc entara sacristia, e ara seguida tornèc a veder-lo era Regenta, sense roquet, capmalh ne capa, damb mantèl e eth chapèu ena man. Un aute còp se guardèren.

Ara arriren es dus. Ana se lheuèc cinc menutes dempús. Sense besonh de dider-l'ac, ne per senhaus, acodiren es dus ara cita...Se trapèren en pòc de temps en salon dera senhora Petronila Rianzares a on i auie moltes senhores e tres clèrgues. Aquiu s'auien amassat era gent mès selècta de çò que cridaue *El Alerta "er element levitic"* dera poblacion. Aqueres senhores de respectable aspècte era major part beròies e joenes quauques ues, celebrauen damb alegria evangelica eth neishement de Nòste Senhor Jesucrist coma s'eth Hilh de Maria auesse vengut en mon exclusivament entada eres e d'autes tantes persones distinguides. Eth Nadau deth Senhor se l'imaginauen coma ua hèsta de familha. Era senhora Petronila, damb ua mantilha de satin nere, molt vielha, mau talhada, recebie ath sòn *mon devòt* coma se siguesse era d'aniversari. Tot ère aquiu arridolets, sarrades de mans, elògis mutuaus, arridalhades sonores, que reflectien er interior content d'aqueres anmes en gràcia de Diu. Eth Magistrau siguec recebut trionfaument. Be n'ère de fin e d'atentiu! Ua ora dempús auie de pujar en pulpit, ena catedrau, a predicar un sermon d'aqueri de taula, e ça que la, acodie abans a felicitar era Pasqua ara sua amiga senhora Petronila! "Quin òme! quin àngel! quina boca d'aur! quin sabent!"

Eth descredit d'en Fermin non auie arribat en cèrcle dera senhora Petronila; aquiu arrés dobtaue dera vertut deth Provedidor, arrés la discutie. Se quauqu'un des presents, dehòra d'aqueth salon venerable, s'atrevie a calomniar ad aqueth sant, non se sabie, non se volie saber, mès ena casa deth Gran Constantino arrés gausarie botar en tela de judici era santetat deth Crisostomo Vetustenc.

Pendent pòc de temps artenheren veder-se solets Ana e en Fermin. Siguec en gabinet dera senhora Petronila. Era les trapèc... mès arrint-les e saludant-les damb era man, les didec, dera pòrta estant:

- Arren, arren... venguia a cercar uns papèrs... ja tornarè....

Ana l'anaue a cridar: "que non auie secrets, per qué se retiraue aquera senhora?..." aquerò li volie

díder, mès un gèst deth Magistrau la tenguec.

- Deishatz-la, didec De Pas damb un ton imperiós qu‘ara Regenta tostemp li sonaue ben. Aquerò volie era, qu’eth Magistrau manèsse, dispausèsse d’era e des sues accions.

Ana tornèc entà De Pas, qu’ère apròp deth balcon e li hec un arridolet coma pòc abans ena catedrau. Aqueth arridolet demanaue perdon e benedie.

En Fermin ère palle, li tremolaue era votz. Qu’ère mès prim qu’en ostiu. En aquerò pensaue Anita.

- Que sò cansat!, didec eth e alendèc damb molta tristesa.

Ana se seiguec ath sòn costat, quan lo vedec deishar-se quèir en un fautuèlh

- Me trapi tan solet!
- Com solet...? non compreni.
- Era mia mair m’adòre, ja ac sai... mès non ei coma jo; era cèrque eth mèn ben per un camin...que jo ja non voi seguir mès... vos ac sabetz tot, Ana.
- Mès, per qué ètz solet? e... es auti?
- Es auti... non son era mia mair. Non son arren mèn. Qué vos cau, Ana? ètz malauta? qué ei aquerò? cridarè...
- Non, non, de cap manèra... Un caudheired, ua tremoladera...ja s’a pasasat... que non ei arren.
- Auratz vos un atac?
- Non, er atac se presente de ua auta manèra, deishatz-me... deishatz-me... Aquerò ei hered, umiditat, arren. Carèren. De Pas vedec qu’Ana se tenguie es lèrmes.
- Qué se passe aciu? jo me cau sabè’c tot, que n’è eth dret... me pensi que n’è eth dret...

Ana queiguec de jolhs as pès deth sòn *frair màger*, e somicant podec díder:

- Òc, tot, tot ac saberatz, mès non aciu, ena glèisa... Deman... d’ora...
- Non, non, aguesta tarde!...

Eth Magistrat se botèc de pès. Sense qu’ac vedesse era, qu‘auie eth cap amagat entre es mans, lheuèc es braci e lheuèc es punhs crispadi as uelhs. Hec dus torns peth gabinet. Tornèc a pas long ath costat dera Regenta que seguie de jolhs, somicant e estofant es plors entà que non s’entenessen.

- Ara, Ana, ara ei milhor... aciu... encara i a temps...
- Aciu non, non, que ja ei ora... arribaratz tard...
- Mès, qué ei aquerò... qué se passe? per caritat senhora... per compassion, Ana...no vedetz que tremòli coma ua rama verda? que non sò ua jogalha... Qué se passe? qué me cau crànher?... Ager aguest òme ère embriac, eth e d’auti passèren dauant dera mia casa tàs tres dera maitiada...Orgaz lo cridaue a crits: “Alvaro! Alvaro! aquiu demore... eth tòn rivau...aquerò didie, eth tòn rivau...“ Era calomnia a arribat enquia aquiu!...

Ana guardèc espaurida ath Provedidor... Semblaue que non comprenie es sues paraules...

- Òc, senhora, les pese era nòsta amistat e mos vòlen separar, e atau ac poiràn arténher...lancen hanga ath miei... e s’acabèc...

Qu’ère eth prumèr viatge qu’eth Magistrau parlaue atau. Jamès se n’auien brembat enes sues convèrses d‘aqueth perilh, d’aquera calomnia; eth pensaue en era, mès non ère avient entàs sòns plans qu’era se’n sabesse; jo sò òme, tu ès hemna; eth mon jutge damb malícia... Mès ara, sense poder tier-se, auie dit: *tòn rivau*, damb fòrça... encara qu‘aqueres paraules podessen espaurir ara Regenta.

“Òc, òc, eth taben ère òme, podie èster rivau, per qué non?“ Non se coneishie; se passejaue peth gabinet coma ua fèra ena gabiòla; comprenie qu‘en aqueth moment diderie tot aquerò que li

suggerisse era passion exaltada, er amor pròpri herit... Dempús se n'empenaïrie d'auer parlat... mès qu'ère parièr, ara se volie ventar. "Ai! que non ère en Fermin d'abans".

Ana se lheuèc, demorec qu'eth Magistrau arribèsse enes sòns passegi en extrèm deth gabinet e didec:

- Que non m'auetz comprenut... sò jo era qu'ei soleta...vos ètz er ingrat...era vòsta mair vos estime mès que jo...encara que non vos deu tan coma jo... Jo è jurat a Diu morir per vos se siguesse de besonh...Eth mon sancer vos calómnie, vos perseguís... e jo è en òdi ath mon sancer e me lanci as vòsti pès pr'amor de condar-vos es mèns secrets mès prigonds... Non sabia quin sacrifici poiria hèr per vos... Ara ja ac sai... me l'auetz desnishat...Parlen deth mèn aunor...miserables! jo non sospechaua que se podesse parlar d'aquerò... mès, ben, que parlen...jo non voi separar-me deth martir que perseguissen damb calomnies coma a còps de pèira... Voi qu'es pèires que vos herissen a vos me herisquen a jo... jo serè as vòsti pès enquiara mòrt... Ja sai entà qué servisqui jo! Ja sai que neishí entà vos! Entad aquerò... Entà èster as pès deth martir qu'aucissen a calomnies....
- Silenci, silenci, Anita que torne aguesta senhora...

Eth Magistrau qu'ara ère tot rogit e auie es caròles coma brases, s'apressèc ara Regenta, li sarrèc es mans e didec raucós, estofat pera passion:

- Ana, Ana!... Sense manca, aguesta tarde... E ara entara catedrau... ath costat der autar dera Concepcion... dauant deth pulpit...
- Aguesta tarde, mès sigatz vos tranquil... lèu tot çò qu'auia de díder... ei ja dit...
- Mès aguest òme!...
- D'aguest òme... arren.

Era votz dera senhora Petronila s'auie entenut quan eth Magistrau avisèc qu'arribaue. Parlaue de luenh era senhora de Rianzares, que didie:

- Qu'ei aquiu, ei aquiu eth senhor Magistrau, solet en mèn gabinet, repassant solide eth sòn sermon...

E entrèc quan Ana se viraue un shinhau entà amagar ath sòn amic era confusion qu'eth aurie liejut en ròstre d'era, per non auer auut d'atier ara senhora Petronila que cridaue:

- Au, lèu, lèu, que vos demoren...que me pensi que ja a començat era missa...

Eth Magistrau despareishec pera pòrta dera cramba, per a on auie entrat era patrona dera casa.

Guardèc Eth Gran Constantino ara Regenta e cuelhent-li eth cap damb es dues mans la punèc damb tarrabast en front; e dempús didec:

- Be n'ei de beròia aué aguesta ròsa de Jericó!
- Ara catedrau! ara catedrau! cridèren es deth salon.

E arribèren Ana e eth bisbe-mair darrèr deth cor ath madeish temps que De Pas pujaue damb pas majestuós en pulpit, a on Ripamilan auie cantat en començar eth dia er Evangèli de Sant Luc.

Çerquèren lòc ath pè der autar dera Concepcion.

- Des d'aciu se ve perfèctament, didec Petronila.

E en tot inclinar-se entà Ana, higec damb votz baisha e melosa:

- Guardatz-lo vos, aué qu'ei çò de mès beròi aguest apostòl des gentils! Quin roquet! Semble d'esgluma... En nòm deth Pair... deth Hilh... e der Esperit Sant...

Capitol XXIV

- Mès, e s'eth s'entèste en que i vaja?
- Qu'ei molt fèble... se persutam, cedirà.
- E se non cedís, se s'entèste?
- Mès, per qué?
- Perque... ei atau. Sabi pas se qui l'ac a metut ena tèsta, ditz que se non i vau lo meti en ridicul... e hè allusion a nosati... parle de qui n'a eth tòrt d'aquerò, ditz qu'eth non ei eth patron dera sua casa, que l'ac govèrnen de dehòra estant... e dempús ditz qu'era Marquesa ère un shinhau hereda damb nosati per çò de tanti mesprètz...Qué me sai!
- Plan, mès s'encara s'entèste... alavetz... mos calerà anar en aguest balh mentat. Non l'auem d'emmaliciar. A tot darrèr ei qui ei. E er aute, va damb eth? Tan amics coma tostemps?
- Que ja sabem que non se lo hè a vier en casa...
- E ei d'etiqueta eth balh?
- Me semble que òc...
- Se i a d'anar descoletada?
- Bè!... non. Aquiu era etiqueta ei entàs òmes. Eres van coma vòlen; quauques ues totafèt *pujades*.
- Nosati... i anaram *pujadi*, non?
- Plan que òc... Quan tòque era catedrau? dempús? donques dempús anarè ara capèra damb eth vestit que me cau amiar en balh.
- Com pòt èster aquerò?...
- Estant... que son causes de hemna, senhor curiós. Eth còs se separe dera hauda e coma i pensi anar escura... posqui amair eth còs a cohessar... e veiram eth còth en lheuar era mantilha.E quedaram satisfèts.
- Atau ac demori.

En Fermin quedèc satisfèt deth vestit, encara que non de qué *anèssem* ath balh. Eth vestit segontes podec veir apressant es uelhs ara gelosia deth confessionari, ère pro pujat, non deishaue veir mès qu'er angle deth pièch qu'en eth a penes i cabie era crotz de brillants, qu'Ana se hec a vier tanben ena gleìsa entà que se vedesse se com hège conjunt.

E era Regenta anèc ath balh deth Casino, pr'amor que, coma era demoraue, en Victor s'entestèc en que i anèsse, e i anèc".

Aqueth acte d'energia, reaument extraordinari, li hège pensar ar ex-gerent, mentre pujauen era escala deth casalon nere deth Casino, qu'eth, en Victor, auie estat un bon dictador. "Li mancaue un teatre, mès non caractèr. Se non qu'ac didesse era sua hemna, qu'a contracòr pujaue penjada deth sòn braç, plan beròi, lèu contenta, a maugrat de toti es confessors deth mon. Que ja non èrem en Paraguai: Jesuítes ada eth!"

Qu'ère deluns de Carnavau. Eth dia anterior, eth dimenge, s'auie discutit arderosament en Casino s'era societat dauririe es sòns salons aqueth an. Qu'ère costum inveterat qu'aqueth *cèrcle aristocratic* (coma lo cridaue *El Alerta,* qu'as sòn redactors non se les convidaue jamès, pr'amor que s'entestauen en assistir de *jaquet*) organizèsse balh, mès jamès de vestits, eth deluns de Carnavau.

- Per qué non a d'èster aguest an coma es auti? preguntaue Ronzal, que venguie de hèr-se un frac en Madrid.
- Perque qu'aguest an eth Carnavau ei molt desanimat per tòrt des Missionèrs, plan per aquerò, contestaue Foja, ath quau auie metut ena Junta directiva en Alvaro.
- Era vertat ei, didec eth president Mesia, que mos expausam a un mesprètz. Era màger part des senhoretes *comm'il faut* son autrejades en còs e amna as jesuïtes, e pensi que moltes amien cilicis dejós deth vestit.

- Quin orror! exclamèc en Victor, qu'ère present, encara que non ère dera Junta. (Mès per çò de non separar-se de Mesia)
- Òc, senhor, cilicis, confirmèc Foja.
- Amic, eth Magistrau non pòt tant. Non a artenhut qu'es sues hilhes de confession tenguen cilicis e d'autes invencions diaboliques.
- Pr'amor que tanpòc s'ac a prepausat, contestèc Ronzal.

En Alvaro observèc que Quintanar se rogie tot. L'auie assentat mau era allusion de Foja. "Òc, alludie ara sua hemna quan parlaue deth Magistrau, contra eth anaue eth còp".

- Çò de cèrt ei, seguic er ex-baile, que mos expausam a un mesprètz, coma plan ben ditz eth president. Es dignataris dera *conservaduria*, que son es qu'animen aquerò, non vieràn; les coneishi pro ben: ara se divertissen jogant as santes. Ara son mistiques... garrotada e entà dauan, a, a, a,!
- A jo se m'acodis ua causa, didec Mesia. Explorem eth terren. Hèm qu'es sòcis qu'an relacion damb es familhes distinguides s'en sàpien de s'es mainades vien o non. S'eres vien, es autes, es que van darrèr,vieràn solide, *malgré* toti es jesuïtes e pairs descauci deth mon.
- Magnific! magnific!
- Plan, donc, a trabalhar, a trabalhar.

Cada un aufric hèr-se a vier a qui podesse.

En Victor, ath quau un aute còp de Foja l'auie picat fòrça, non podec mens de díder:

- Jo, senhors... me comprometi a hèr-me a vier ara mia hemna. Era non dance mès hè preséncia.
- Ò, grana aquisicion!, didec un sòci. S'era senhora Ana vie, serà un gran exemple, pr'amor qu'era, hè tant de temps qu'ei retirada... ò! serà un gran exemple.
- Efectivament. Que se sàpie que vie era Regenta e s'aumplirà aquerò damb çò de milhoret.
- Senhor Quintanar, didec er ex-baile, vos declaram benemerit deth Casino s'artenhetz hèr-vos a vier ara senhora Regenta.
- Qu'ei evident que vierà!... ena mia casa, senhor Foja, ua leugèra insinuacion mia ei un decret sancionat...

E en Victor se n'anèc entà casa maudident era ora que se l'auie acodit assistir ara Junta.

"Per qué auie aufrit eth aquerò que non auie de complir?"

Ça que la, era paraula "ère era paraula".

Que hège ja temps qu'en Victor non liegie a Kempis, ne pensaue ja en lunfèrn damb orror. Dera sua pietat passatgèra solet li restaue era conviccion de qué son necessèries es bones òbres, ath delà dera fe, entà sauvar-se, e eth costum de senhar-se quan se lheuaue, quan gessie de casa, quan anaue a dormir... etc. etc. Qu'auie tornat a Calderon e a Lope damb mès afogadura que jamès. S'embarraue en sòn burèu o ena sua cramba e recitaue granes *relacions* coma eth didie, des mès famoses comèdies, lèu tostemp damb era espada ena man. Atau l'auie susprenut era sua hemna, sense qu'eth se'n sabesse jamès, era Net de Nadau. Qu'ère vertat qu'auie sopat abondosament eth brave senhor e se l'auie acodit celebrar ara sua manèra eth Neishement de Jesús.

Mès s'era pròpria religiositat auie volat, o s'auie amagat enes plecs prigonds dera sua anma, a on eth non la trapaue, en Victor respectaue era religiositat autrú.

"Ça que la, se didie ada eth madeish, en tot encoratjar-se ar atac, era mia hemna ja non va entà santa; respècti coma abans era sua pietat, mès ja non me hè pòur; que ja non ei ua devòta coma moltes d'autes, va e ven, e non s'arture; era novena, era missa, era confraria, era visita ath Plan Sant... mès ja non auem aqueres embarrades damb es quaus m'espaurie a jo, coma s'auéssem un paratrons en casa. Au, donc, m'atrevisqui, l'ac diderè..."

E l,ac didec. L'ac didec quan acabauen de dinar. Damb grana suspresa der energic marit "que non volie qu'era sua casa siguesse un nau Paraguai" (allusion que non comprenec Ana) era esposa non resistic tan coma eth se pensaue; se rendec lèu. Mès eth ac atribuic ara sua pròpria energia. "Compren que jo non vau a cedir e non s'entèste".

Quan Ana consultèc damb eth Magistrau ena casa de Petronila, ja auie balhat eth sòn consentiment. Encara que pensaue retirar-lo s'eth canonge didie *non possumus*.

Tot s'apraièc mens era consciéncia d'Ana que seguic intranquilla. "Per qué auie dit que òc dempús d'ua fèbla resisténcia? Entà qué auie d'anar era en balh? entà aubedir ath sòn marit, plan; mès, per qué n'ère segura de qué, mesi abans, non l'aurie aubedit, e ara òc?"

Que non ac sabie; non ac volie saber. Non volie tormentar-se mès.

"Eth balh e era qué auien a veir? qué l'importaue ada era, ara *fraia* d'en Fermin eth sant, eth martir, que dancèssen o non es gojates insipides de Vetusta en salon estret e long deth Casino? Arren, arren".

Atau pensaue mentre se deishaue pientar pera sua puncèla e damb es pròpries mans tenguie era crotz de diamants sus eth hons blanc d'aqueth angle de carn qu'eth còs pujat deth vestit escur deishaue veir.

Ronzal, dera comission que recebie as senhores, s'esdeguèc, tanlèu pistèren es de Quintanar en vestibul, a aufrir ara Regenta eth sòn braç: Quin? "eth dret, solide eth dret, pensèc" Que siguec grana era sua pena quan vedec que Paco Vegallana aufrie a Olvido Páez qu'entraue ath madeish temps, non eth braç dret, senon eth quèr. Ça quela, entrèc en salon trionfant damb era sua parelha...en ua soleta minuta. Que siguec pro temps, totun, entà participar deth trionf d'Ana. Es convèrses se suspeneren, es guardades se tachèren ena hilha dera italiana. I auec un mormolh d'estonament.

- Era Regenta! Era Regenta! Qui ac diderie!
- Praube Magistrau! E be n'ei de beròia! Mès qué senzilha!...

Aguesta exclamacion siguec d'Obdulia.

- Be n'ei de senzilha, mès qué beròia!...
- Era Vèrge dera Cagira... Era Venus deth Nil, coma ditz Trabuco.

Aquerò ac didec Joaquin Orgaz. Eth cèrcle dera noblesa se dauric entà acuéher ath sòn sinus ara *Hilha prodiga dera Societat*, coma endonvièc a díder eth Baron dera Barcaza, que *in illo tempore* auie estat enamorat d'Anita, a maugrat dera senhora baronesa e hilhes.

Era marquesa de Vegallana, encara de blau electric, se lheuèc dera sua cagira de satin cremesin damb dorsièr de noguèr, e abracèc sense que semblèsse mau, ara sua estimada Anita.

- Hilha, gràcies a Diu, me pensaua qu'ère eth mesprètz cent un.

Era Marquesa tanben s'auie entestat en qu'Ana assistisse ath balh e ath sopar, "qu'aurie era elit en *petit comité*. Toti es galicismes les auie importat Mesia.

- Mès qué divina, Ana, qué divina! li didie ara Regenta cara a cara, e damb votz raucosa, era hilha major deth Baron, Rudesinda, que segontes en Saturnino Bermúdez, ère ua *beresa ogivau*. Efectivament, semblaue ua petita tor gotica, encara que, per çò de cèrtes corbes deth bust, sustot deth còth, ara Marquesa li semblauen "un shivau d'escacs".

A tot darrèr, ada era e as sues dues fraies, les cridauen es plebèues "Es tres desgràcies", e ath sòn senhor pair, baron dera Barcaza, eth baron deth *Deute flotant*, en tot alludir ath titol e as molti creditors deth magnat.

Solie aguesta familha, digna de rendes milhores, passar gran part der an en Madrid, e es *mainades* (de vint-e-sies ans era mendre) quan èren en public dauant des vestustensi, dissimulauen eth sòn mesprètz a tot aquerò que les enrodaue. Se refugiauen en cèrcle aristocratic, a on tanben entrauen, per especiau privilègi, Visitacion e Obsulia, parenta de nòbles. Es senhoretes dera classa mieja (e cau tier en compde qu‘en Vetusta eth governador civiu e familha entrauen ena aristocràcia) se resvenjauen d’aqueth mesprètz mau dissimulat en tot compdar-les es uassi deth pitrau as deth baron e a d’autes joenes aristocrates. Volie er edart que lèu totes es joenes nòbles de Vetusta èren magres.

Ana se seiguec ath costat dera marquesa de Vegallana, soleta persona que l’ère simpatica entre totes es deth rondèu. Alavetz anonciaue era orquestra un rigodon.

E non siguec vana era sua menaça; tàs dues menutes aqueri violins e viòles, clarinets e flaütes, as quaus acompanhaue ena sua laboriosa gestacion armonica un plan d’Erard, comencèren a aumplir er aire damb es sòns acòrds, coma se prometie díder en *El Lábaro* de londeman Trifon Carmenes, eth quau s’auie atrevit a preguntar ara hilha dusau deth baron “se lo favorie“. Mau gèst botèc Fabiolita, qu’atau se cridaue, mès un senhau deth sòn pair l’obliguèc a *favorir* a Trifon, encara que se prepausèc non contestar-li, s’eth gausaue parlar, mès que damb monosilabs. Eth baron deth Deute Flotant credie en poder dera premsa periodica, mès era sua hilha non. Dauant d’aguesta parelha se placèc eth reludent Ronzal, eth galhard Trabuco, deputat dera Comission e membre dera Junta derectiva deth Casino. Eth pitrau que ludie Ronzal non podie èster mès brilhant. Qu’ère eth, orgulhós d’aqueth pitrau, d’aqueth frac madrilenh, d’aqueres bòtes sense talons, qu’èren era darrèra mòda, era mès *chic*, coma ja se començaue a díder en Vetusta. Mès non ère tan satisfèt des sòns coneishements e abiletat en *art Terpsicore* (ua auta frasa que Trifon se prepausaue emplegar). Auie ath sòn costat Trabuco, coma parelha, a Olvido Pàez, que ne tansevolh lo guardaue. Mès eth ère en aquerò, pensaue que, segontes vedie, ja un shinhau tard, li tocaue trincar era marcha; eth sòn *bis a bis* ère Trifon, e Trifon auie començat a meter-se en movement. Trabuco ja sudaue abans de qué i auesse motius entad aquerò. En cada moment se fotie es dits dera man dreta en còth dera camisa e aquerò qu’eth cridaue *pescuezo* quan “apostaue eth cap“ per quinsevolh causa. Aqueth movement li semblaue molt elegant e sustot ère molt utilizat. Mentre era de Páez hège veir damb era sua mina melancolica e engüegiua qu‘eth sòn règne non ère d’aguest mon, e que Ronzal auie hèt massa en tot gausar convidar-la a barar, eth deputat botaue es sensi en non enganhar-se, en non cauishigar eth vestit ne es pès a cap senhoreta e en imitar servilament es va-e-vèni e es genuflexions de Trifon. Mau poèta ère Carmenes, mès eth rigodon lo coneishie molt a hons. Per aquerò l’ac enviaue Ronzal. Era de Pàez e era deth Baron quan passauen apròp ua dera auta arrien discrètament, coma dident: “Tot sigue per Diu!“ o milhor, quin parelh de cursis mos a tocat en sòrt! Mès Ronzal, coma se cantèssen; pensaue en pitrau, en còth dera camisa, e enes coes des vestits. Ena sua dreta auie Trabuco a Joaquin Orgaz que parlaue sense parar damb era sua parelha, ua americana molt rica e molt guiterosa. Coma qu‘eth salon ère estret e es costums vetustensi un shinhau descuedadi, es parelhes, mentre non les tocaue botjar-se, se seiguien ena cagira qu‘auien ath sòn darrèr. Ronzal, que non podie sèir-se, perque non sabie a on, pensaue qu’aquerò ère ua abús, e ère vertat. Era de Pàez e era deth Baron a penes se tenguien de pès; se deishauen quèir sus era sua cagira respectiva, coma se cada figura deth rigodon siguesse un viatge ar entorn deth mon.

Dempús deth rigodon venguec un vals. Ronzal se retirèc a humar un cigarro de papèr. Eth non baraue vals, non l’auie pogut aprèner jamès. Totes es pòrtes deth salon èren ar arràs de sòcis...que non auien frac. Un frac en Vetusta supausaue ua *cèrta posicion*. Molti *porets* s’imaginauen que semblabla prenda exigie era fortuna d’un Montecristo.

E coma qu‘eth balh ère d’etiqueta, era mès florida joenessa se quedaue ena pòrta. Uns simulauen mespredar eth ridicul plaser de hèr torns per aquiu coma ua baudufa... *entad arren*. D’auti hègen ostentacion de negligéncia, d’escepticisme, de quinsevolh causa que siguesse compatibla damb eth frac, segontes eri. E quauqui uns, es mès ingenús, cohessauen era penuria deth sòn pressupòst, maudidien es exigéncies sociaus... e se reservauen entara “darrèra ora“. Pr’amor qu‘ena darrèra ora barauen, a maugrat de Ronzal, es de levita, es de *jaquet* e enquia e tot es de caçadora. “Non mancarie mès!“

Saturnino Bermúdez, qu'amiaue frac, e clac e tot çò que calie, arribèc un shinhau tard en salon. S'arturèc ena pòrta... e... tremolèc. Non podie evità'c... Era emocion d'entrar enes salons enes dies solemnes ère entada eth coma lançar-se ena aigua. Efectivament, quinsevolh observador aurie dit qu'aqueth òme credie èster en aqueth lumedan ara vòra der Ocean. Contestaue Saturno damb arridolets molt graciosi as badinades des envejosi sense frac que li didien:

- Au, òme, lançatz-vos... coratge!
- Ja...ja... que ja vau... non... que ja vau...

E tenguec ben es gants, e s'apraièc eth laç dera corbata, e s'assegurèc de que eth mocador ère en sòn lòc, e... tanben passèc dus dits pera voreta dera camisa. Fin finau... ara ua, as dues...(as dues s'apraièc eth pientat damb es dits, sense pensar qu'auie eth cap coma un recruta) e dempús d'un gèst automatic, molt freqüent en aqueri que se lancen ath banh de cap... dempús d'aquerò, ara aigua! Saturno entre en salon, saludant a dreta e quèrra, e encara que semble qu'eth sòn prepaus ei saber-se'n de qui ei aquiu, ath *sòn laguens* pro sabie eth que çò que cercaue ère un cornèr d'un divan o ua cagira, que li servisse de pòrt d'aquera riscada navegacion pes mars deth *gran mon*. Mès pòc a pòc s'anaue acostumant ara aigua, ei a díder, ath salon, e ja ère aquiu molt tranquil, e baraue e didie galantaries en paragrafs tan grani e complicaci, qu'arrés les ac agraïe.

Ana ara prumeria auie saunei. Qu'èren es dotze. Non pensaue mès qu'en aquerò que passaue dauant des sòns uelhs. Non volie reflexionar. Quan entrèc en Casino s'auie dit: "S'apressarà en Alvaro a saludar-me?" E auie sentut pòur e siguec temptada a hèr veir qu'ère malauta entà tornar entà casa. Mès aquera idèa passèc. Alvaro non acabaue de campar per aquiu. Era Marquesa parlaue coma ua parroqueta. Anita contestaue damb arridolets. De pic apareishec Visitacion era deth Banc, qu'amiaue un vestit d'organdin damb flors de tela per naut e per baish. Er escòt ère exagerat.

- Gojata, que vies escandalosa, li didec era Marquesa mentre li mossegaue era cara en punar-la, pr'amor d'amortar atau era arridalha.

Visita guardèc coma podec entà on auie guardat era senhora Rufina, e contestèc sense trebolar-se:

- Bè, que non m'ac semble! Mès non serie estranh, donques que non è temps ne entà guardar-me ath miralh... Aqueri dimònis de hilhs! Eth sòn pair non a energia, non les sap enganhar!... me les poirie auer trèt deth dessús. Mès, Ana, qué ei aquerò? tu aciu? mès plan lieja mia, qué ei aquerò, quina bulla auem?...

E en díder aquerò ère ja era deth Banc damb es braci dubèrts dauant dera Regenta, e tumauen es johs d'ua dauna damb es dera auta.

Era qu'ère de pès inclinaue eth còs entà darrèr.

Mieja ora dempús, Visita, un shinhau amagada darrèr det cortinatge d'un balcon, li condaue ua istòria ara Regenta, qu'era auta escotaue atentiua, virada entath cornèr dera sua amiga.

Eth balh s'animaue, era maudisença e desconfiança ridicules dera etiqueta hereda e irracionau de nòbles e plebèus codejant-se, deishauen eth lòc a d'auti vicis e passions. Ronzal ja non li semblaue ara de Pàez un *òme tosco*, senon un òme. Es deth baron s'umanizauen, es mainades dera *classa mieja* desbrembauen es uassi que mostraue era noblesa e pensauen ena alegria ambientau, s'autrejauen ath balh damb furor invencible, coma desirant béuer ena atmosfèra perhumada, dilhèu massa perhumada, eth licor desconeishut que podesse assadorar es sòns vagues desirs. Es cursis, s'èren polides, ja non semblauen cursis; ja non se pensaue ena *reina deth balh*, en *milhor vestit*, enes jòies mès riques. Era joenessa cercaue ara joenessa, quauquarren d'amor volaue per aquiu, ja i auie guardades de huec, arridolets guiterosi que presentien causes impossibles, gelosies dramatiques que dauen ath conjunt un ton de granesa. Es mainades mès aunèstes, e enquia e tot es mès semblables a pipòts de ressòrt, hègen pensar ena hemna qué i auie dejós d'aqueri vestits vulgars e d'aquera educacion faussa e insipida.

Ana, tàs dues deth maitin se lheuèc dera sua cagira per prumèr viatge e consentic en hèr un torn peth salon, pendent un intermèdi deth balh. Visita anaue ath sòn costat, carada, cogitosa, satisfèta de çò que venguie de hèr. L'auie condat ara Regenta era istòria d'en Alvaro, des deth començament der ostiu passat enquia aué. Era deth Banc lançaue huec pes uelhs e caròles. Saborejaue eth trionf dera sua eloqüéncia. Ana dissimulaue mau era impression viua e prigonda que li costèren es paraules dera sua amiga. "En Alvaro auie vençut era vertut dera *ministra*, auie estat era sua aimanta pendent tot er ostiu en Palomares... e dempús s'auie burlat d'era, non l'auie volgut seguir entà Madrid". Aguesta ère en resumit era istòria. E eth finau atau, lo rebrembaue Ana paraula per paraula.

"Quan en Alvaro m'ac condèc tot, auie dit Visita, li preguntè, donques que ja sabes que mos tractam damb molta confiança; plan, donc, li preguntè:

"Mès gojat, com diables deishères ad aguesta hemna en èster tan beròia, importanta... e tan intelligenta coma dides? Per qué non seguir-la entà Madrid?

E Alvaro me contestèc plan trist, ja sabes quina cara bote quan parle atau, me contestèc:

"Bè!, entà amorets n'a pro damb er ostiu. Er iuèrn ei entar amor vertadèr. Ath delà, era ministra, coma tu la crides, a maugrat de toti es sòns encantaments non artenhec çò que jo volia... hèr-me desbrembar... aquerò que non t'impòrte. E dempús d'alendar coma tu ja sabes qu'alende, higec Alvaro: deishar a Vetusta? Au, non, aquerò non... e, gojata, paraula d'aunor, lo cuelhec ua tremoladera atau coma un caudheired... Ja ves, didec alavetz, volent arrir, m'aufrien un districte de deputat, *sine cura* (sine cura didec)... apetisent bocada... mès, tè!... jo sò estacat a ua cadia. E la puni en sòrta de mossegar-la. E me sarrèc era man, gojata, e se n'anèc, jo me pensi qu'entà que non lo vedessa plorar".

Aquerò ère çò mès important dera confidéncia de Visita. Ana saludaue a dreta e quèrra, parlaue damb molti amics, mès non pensaue qu'en aquera confession d'en Alvaro: "Que podie èster vertat, responie er efècte qu'era sua preséncia, era d'Ana, auie costat aquera net en Casino... Ara, ara madeish, mentre se passejaue, arribaue as sues aurelhes eth rumor doç, mès doç que toti es rumors, dera laudança contenguda, dera admiracion estupefacta... dera galantaria sincèra e discrèta... Per qué en Alvaro non aie d'èster enamorat coma hège veir era istòria de Visita?"

- Escota, tu, didec era deth Banc, en tot virar-se de ressabuda entara Regenta. Qui deu ester aguesta cadia?
- Quina cadia? preguntèc damb votz tremolosa Anita.
- Tè, era que cuelh a Mesia, era hemna que lo tie encamardat de vertat. A, infame! qui tau hec, tau pague... Mès, qui deu èster?
- Qué me sai...
- T'atreviries tu a preguntar-l'ac?
- Diu me liure.
- Deu èster maridada.
- Jesús!
- Guarda, aguesta net lo vau a sèir ath tòn costat, a veir, se dempús deth sopar, s'atrevís a dider-t'ac... Pregunta-l'ac tu madeisha...
- Visitacion! tu qu'ès hòla...
- A, a, a!... aciu que l'as... aciu que l'as... Ja me condaràs...

Era d'Olias de Curvo deishèc anar eth braç d'Ana e despareishec entre es grops que dificultauen eth pas peth salon estret.

Era Regenta vedec dauant sòn a en Alvaro, deth braç de Quintanar, eth sòn inseparable amic.

Eth frac, era corbata, eth pitrau, eth justet, eth pantalon, eth clac de Mesia, non se retirauen as vestits analògs des auti. Ana vedec aquerò sense voler, sense a penes pensar en aquerò, mès siguec çò prumèr que vedec. S'imaginaue ja que toti es cavalièrs qu'eren per aquiu, inclusive en Victor, èren sirvents vestidi d'etiqueta; toti èren crambèrs, eth solet senhor Mesia. Ça que la en Alvaro

estaue plan ben; de frac ère coma milhor estaue. Pertot semblaue beròi, dominaue a toti damb era sua arroganta figura; aquiu, en balh, dejós d'aquera aranha de cristau, que lèu tocaue damb eth cap, ère mès elegant, mès esplendid, mès aurós qu'en quinsevolh aute lòc. Eth balh animat, usclant de voloptuositat, fòrta e dissimulada, ère eth quadre pròpri entà servir de hons ara figura qu'era, era prauba Ana, auie vist tanti viatges en sauneis.

Tot aquerò passèc peth cervèth dera Regenta mentre Mesia, sense amagar era emocion que lo botaue palle, s'inclinaue damb gràcia, e alongaue timidament ua man.

Abans qu'era volesse, Ana sentec es sòns dits entre es der enemic temptador... dejós dera pèth fina deth gant era sensacion siguec mès suau, mès corrosiva. Ana la sentec arribar coma un corrent hered e vibrant enes sues entralhes. Li fiulèren es aurelhes, eth balh se transformèc còp sec entada era en ua hèsta naua, desconeishuda, d'irresistibla beresa, de diabolica seduccion. Cranhec pèrder eth sens... e sense saber com, se vedec penjada deth braç de Mesia... E entre un revolum de haudes de color e de ròba nera, entenent ena luenhor era husta constipada des violins e es gisclets deth bronze, qu'ada era li semblaue musica voloptuosa, podec comprèner que l'arrossegauen dehòra deth salon. Cridaue era Marquesa, arrie a arridalhades Obdulia, sonaue era votz raucosa d'ua hilha deth Baron... e darrèr quedaue eth bronit deth vals que començaue.

"Entà on l'amiauen?" Entà sopar.

- Entà sopar, hilha mia, li didec ara aurelha Quintanar. E per Diu Anita, que non se t'acodisque remir-te... serie un mesprètz!...

Era marquesa de Vegallana e era sua tertolia, mès era deth baron dera Barcaza e Pepe Ronzal, sopèren en gabinet de lectura. Tot siguec causa de Trebuco. Que lo conviden, auie dit Mesia, e era vanitat satisfèta l'inspirarà meravilhes. Efectivament, Ronzal, abusant deth sòn cargue ena Junta directiva, acaparrèc çò milhor deth restaurant, cuelhec ar assaut eth gabinet de lectura, treiguec es jornaus dera taula e botèc mantèls, barrèc damb clau era pòrta, hec qu'entrèsse eth sevici entà ua d'escapament qu'ere apròp des armaris des libres, e aquiu podec sopar era digna noblesa vetustensa damb es sòns protegits e amics de cnfiança. Obdulia s'encarguèc des deth prumèr moment de premiar eth zèl e era activitat de Trebuco, qu'ère lhòco d'alegria. Totes es daunes lo felicitèren pera sua energia entà barrar aquerò damb clau e peth bon gust dera taula. Es uelhs sauvatges li lançauen bualhs, mès non se botjauen. Obdulia lo hec sèir ath sòn costat. Erós Ronzal aquera net!

Ana se trapèc seiguda entre era Marquesa e en Alvaro. Dauant, en Victor, un shinhau content, simulaue enamorar a Visitacion e recitaue vèrsi des sòns poètes adoradi e repetie enquia semblar un martèth:

Quin delicte cometí

entà odiar-me, ingrata fèra?

volgue Diu... mès non volgue

que t'estimi mès qu'a jo.

- Per Diu e pes onze mil... caratz-vos, Quintanar, didie era Marquesa.

Mès er aute seguie, tosatemp declamant entara sua Visitacion:

En fin, senhora, me veigui

sense jo, sense Diu e sense vos,

sense vos perque non vos possedisqui...

E Visitacion li tapaue era boca damb es mans.

- Escandalós, escandalós! cridaue.

Es deth Deute Flotant arrien e se guardauen coma dident-se:

- Bona societat era dera Marquesa!

Eth Marqués li didie ath Baron:

- Coma qu'èm en confiança!...
- Òc, perfèctament, perfèctament!

E cercaue eth dera Barcaza ua cagira ath costat d'ua grassa aristocrata qu'ère soleta.

Paco auie un aute còp en Vetusta ara sua cosina Edelmira e "li hege er amor ar arràs", encara qu'ara sua mair non l'agradaue pr'amor qu'ère lèg enganhar a ua cosia.

Joaquin Orgaz auie prometut cantar *ara flamenca* en moment deth dessèrt.

Eth sopar ère brèu, mès bon, plats fòrts, bon Burdeos, bon champanha; en fin, coma didie eth Marqués, prumèr mar e peberòt, dempús fantasia e alcoòl.

Toti, era baronesa inclusive, se n'arrien des plebèus que seguien barant aquiu dehòra e s'auien de contentar damb es gelats que les mestrauen es taules de bilhard.

De quan en quan fotien còps ena pòrta de dehòra estant.

- Qui i a aquiu? cridaue Ronzal damb era sua laudada energia.
- Eth mèn abric... cafè damb lèit...qu'è aquiu laguens eth mèn abric....
- A, a, a! constestauen es deth laguens.
- Aquerò ei en tot usclar! li didie Joaquin Orgaz a ua mainada deth baron, qu'arrie e guardaue entath tet.

"Òc, aquerò usclaue, mès sense mancar as normes deth bon ton vetustenc", didie eth Marqués ath Baron, qu'ère ja ròi coma ua tomata e cada viatge mès apròp dera gròssa aristocrata.

Era Marquesa auie saunei, mès totun aquerò l'agraduae era badinada.

- Atau aurie d'èster tostemp, li didie a en Saturnino qu'ère decidit a embriagar-se entà non desentonar.
- Aguesta poblacion se va botant çò de mès insipida. Vertat, *poret*?
- Òc...òc...òc... Saturno beuec ua copa de champanha ara seguida. Aquerò de poret l'auie vantat.

Ara Marquesa se l'acodic era asenada dilhèu suggerida pes bromes deth saunei, de guardar fixament a Bermúdez, e botar-li uns uelhs qu'era sabie que *in illo tempore* mercauen a quinsevolh.

- Per qué non vos maridatz? preguntèc era senhora Rufina seriosa e melancolica, per çò que semble.

Bermúdez tenguec era guardada dera illustra dauna e desbrembèc pendent un moment es cinquanta ans dera Marquesa. Alendèc...e de seguit li pugèc era champanha enes nassi, tossic, se botèc lèu nere, miei estofat e era Marquesa l'auec de fóter copets ena esquia.

Quan Saturnino se remetec, era de Vegallana auie es uelhs barradi e sonque les daurie de quan en quan entà guardar ara Regenta e a Mesia.

Er idilli senil que damb eth sonièc pendent un instant Bermúdez s'auie des.hèt... e aquerò qu'eth ja se n'auie brembat de Ninon de Lesclos entà justificar as uelhs deth mon ues relacions damb era senhora Rufina!

Mentretant en Alvaro l'estaue condant a Ana era madeisha istòria qu'era l'auie entenut a Visita, encara que de manèra molt desparièra.

Que non auie pogut resistir era Regenta era temptacion de preguntar-li se s'auie divertit molt aqueth ostiu...

Mesia vedec eth cèu dubèrt en aquera pregunta.

Que sabec *hèr-se er interessant*, causa que li costaue pòc en tractar-se d'Ana, que cada dia anaue descurbint en eth, enquia e tot sense veder-lo, encantaments diabolics.

Eth bronit, es lums, eth rambalh, eth minjar excitant, eth vin, eth cafè...er ambient, tot contribuie a embotar era volontat, a desvelhar era guitèra e es instints de voloptuositat.... Ana se credie proxima a ua asfixia morau... Trapaue a maugrat sòn ua delícia intensa en toti aqueri vulgars plasers, en aquera seduccion d'un sopar en un balh, qu'entàs auti èren ja gòi passat... Sentie era mès que toti amassa es efectes d'aquera atmosfèra empodoada de lascivia romantica e senhoriau, e era ère era qu'auie de lutar aquiu contra era temptacion. I auie en toti es sensi era relativitat e era delicadesa dera pèth naua ath tacte. Tot l'arribaue enes entralhes, tot ère nau entada era. En *bouquet* deth vin, en sabor deth hormatge Gruyer, enes bualhs dera champanha, en reflèxe d'uns uelhs, enquia e tot en contrast deth peu nere de Ronzal e eth sòn front palle e brun...en tot trapaue Anita, aquera net, beresa, misteriós atractiu, un valor intim, ua expression amorosa...

- Be n'ei de rogida Anita! li didie Paco a Visitacion en votz baisha
- Plan, d'un costat la bote atau era proximitat d'en Alvaro.
- E der aute?
- Der aute la boten atau...es pegaries deth sòn espós que ja me hè mau de cap.

Efectivament, en Victor ère intolerable damb es sòns vèrsi, encara que siguesen molt boni.

Alvaro, tanlèu vedec ara Regenta en salon, sentec aquerò qu'eth cridaue ua presentida. *Aquera cara*, aqueth pallitge sobtat, li heren veir qu'era net ère sua, qu'auie arribat eth moment de riscar bèra causa.

Jamès auie desistic de conquistar aquera plaça.

Mancarie mès! Mès comprenec que mentre regnèsse en còr d'Ana çò qu'eth cridaue eth misticisme erotic (ère tan grossièr coma tot aquerò en pensar) non poirie auançar un pas, s'auie retirat, auie lheuat eth camp enquia milhor escadença. Ath delà, demoraue qu'era abséncia, era indiferéncia simulada e era istòria des sòns amors damb era *ministra* li premanirien eth terren.

"Plan que òc, acabaue, tostemp qu'era fortalesa non s'age rendut ath menaire dera glèisa. S'eth Magistrau ei aciu eth patron... alavetz non me cau demorar arren... e ath delà, era victòria ja non vau tan".

"Sense cercar eth era ocasion, se l'aufrie aquera net: l'auien botat ara Regenta ath sòn costat, era presentida li didie qu'endauant... donques endauant. Çò prumèr que volie desnishar ère aquerò der *aute*, s'eth Magistrau manaue aquiu".

Ena sua narracion auec d'alterar era vertat istorica pr'amor qu'ara Regenta non se li podie parlar francament d'amors damb ua hemna maridada (tan arreculada ère aquera senhora) mès auie hèt veir, coma podec, qu'auie mespredat era passion d'ua hemna cobejada per molti... perque... perque...entath hilh dera sua mair es amorets ja non èren ne tansevolh un divertment, des de qu'er amor l'auie queigut dessús dera anma coma un castig.

Eth ròstre d'Ana en díder aquerò Mesia e autes causes parières, totes de novèla perhumada, li deishèc veir ath poth vetustenc, qu'eth Magistrau non ère patron deth còr d'Ana. Mès coma ena anatomia umana mos trapam damb molti mès organs qu'eth còr, Mesia non se dèc per satisfèt, donques que pensèc: "Supausant qu'Ana sigue enamorada de jo, me cau encara saber s'era carn flaca non m'a cercat un succedanèu".

Non, en Alvaro non se hège illusions. Ad aguesta modèstia materiau e grossièra l'obligaue era sua filosofia, que cada còp li semblaue mès fèrma.

Ana sentec qu'un pè d'en Alvaro heregaue eth sòn e a viatges lo sarraue. Non se'n brembaue en quin moment auie començat aqueth contacte; mès quan tachèc era atencion en eth sentec ua pòur semblabla ara der atac nerviós mès violent, encara que barrejat damb un plaser materiau tan intens, que non lo rebrembaue parièr en tota era sua vida. Era pòur, eth terror ère coma eth d'aquera net que vedec passar a Mesia peth carrèr dera Traslacerca, ath costat dera rèisha deth parc; mès eth plaser ère nau, absoludament nau e tan fòrt, que l'estacaue coma damb cadies de hèr ad aquerò qu'era ja consideraue crim, queiguda, perdicion.

En Alvaro parlèc d'amor dissimuladament damb ua melancolia bravassa, familhau, damb ua passion doça, suau, insinuanta... Rebrembèc mil incidents sense massa importància qu'Ana tanben rebrembaue. Era non parlaue, mès escotaue. Es pès tanben seguien eth sòn dialòg; dialòg poetic, solide, a maugrat dera pèth de vedèth, pr'amor qu'era intensitat dera sensacion agranie era umilitat prosaica deth contacte.

Quan Ana auec fòrça entà separar tot eth còs d'aqueth plaser deth heregament leugèr damb en Alvaro, se presentèc un aute perilh màger de seguit: s'entenie ena luenhor era musica deth salon.

- A dançar! a dançar! cridèren Paco, Edelmira, Obdulia e Ronzal.

Entà Trabuco qu'ère eth paradís aqueth balh qu'eth cridèc clandestin, aquiu, entre es milhors, luenh deth vulgue dera classa mieja...

S'entredauric era pòrta entà enténer milhor era musica, se separèc era taula entà un cornèr, e sarrant-se es ues as autes es parelhes, sense botjar-se deth lòc que cuelhien, comencèc aqueth balh improvisat.

En Victor cridèc:

- Ana, a barar! Alvaro, cuelhetz-la vos...

Non, volie abdicar era sua dictadura eth brave Quintanar; en Alvaro aufric eth braç ara Regenta que cerquèc fòrça entà remir-se e non la trapèc.

Ana auie desbrembat ja lèu era polka; Mesia l'amiaue coma en aire, coma un rapte; sentec qu'aqueth còs massís, arderós, de corbes doces, tremolaue enes sòns braci.

Ana caraue, non vedie, non entenie, non hège que sénter un plaser que semblaue huec; aqueth gòi intens, irresistible, l'espaurie, se deishaue amiar coma un còs mòrt; coma en ua catastròfa; s'imaginaue qu'ath sòn laguens s'auie trincat quauquarren, era vertut, era fe, era vergonha; qu'ère perduda, pensaue vagament...

Eth president deth Casino, mentretant, amorassant damb eth desir aqueth tresòr de beresa materiau qu'auie enes sòns braci, pensaue... "Ei mia" aguest Magistrau deu èster un covard! Ei mia... Aguesta ei era prumèra abraçada qu'a gaudit aguesta prauba hemna!" A!, plan, ère ua abraçada dissimulada, ipocrita, diplomatica, mès ua abraçada entà Anita!

- Be ne van d'insipidi Ana e Alvaro! didie Obdulia a Ronzal, era sua parelha.

En aqueth moment Mesia notèc qu'eth cap d'Ana queiguie sus eth net e regde pitrau qu'envejaue Trabuco. S'arturèc eth brave mosso, guardèc ara Regenta inclinant eth ròstre e vedec qu'ère estavanida. Auie dues lèrmes enes caròles palles, ues autes dues auien queigut sus era ròba midonada deth pitrau. Alarma generau. Se suspen eth balh clandestin, en Victor s'estabordís, li prègue ara sua hemna que se remete... se cèrque aigua, esséncies... arribe Somoza, li cuelh eth pos ara dauna, demane... un coche. E s'acòrde que Visita e Quintanar amien ad aquera senhora ena sua casa, ben caperada, ena berlina dera Marquesa. E atau siguec. Tanlèu Ana se remetec, demanant mil perdons per auer trebolat era hèsta, en Victor, de plan mala encolia, ja sense pòur, l'aumplic eth còs

de pèths, l’embolhèc, se didec adiu dera amabla companhia e damb era deth Banc se hec a vier ara Regenta en lhet.

“Eth hum! era calor, era manca de costum, era polka dempús de sopar, es lums!...Quinsevolh causa a tot darrèr, aquerò non ère arren. Que podie contunhar era hèsta“. E contunhèc. Es deth salon se n’auien sabut: “Ara Regenta la cuelhut er atac. L‘auien hèt barar ara fòrça“. Mès lèu se desbrembèc er incident, entà comentar era conducta d’aqueres senhores e cavalièrs que s’embarrauen en gabinet de lectura entà sopar e barar coma s’eth Casino non siguesse de toti...

Tàs sies dera maitiada, en dider-se adiu Paco de Mesia damb ua sarrada de mans, ena pòrta deth Casino, eth Marquesito exclamèc:

- Òsca! Fin finau! non?

Mesia se tardèc a contestar, se cordèc eth sòn abric de color de cendre, enquiath còth; se sarrèc era gòrja damb un mocador de seda blanc, e fin finau didec:

- Psè!... ja veiram.

Arribèc ena sua casa, en ostau; cridèc ath susvelhant, que se tardèc a arribar; mès en sòrta de repotegar-lo coma solie, li hec dus copets ena espatla e li balhèc ua estrea en plata.

- Be ne vie de content eth senhoret!... deth balh, non?
- Senhor Roque, deth balh...

E en ajaçar-se, deishant en un penjador ua prenda d’abric interior, de franèla, mormolhèc a mieja votz en Alvaro, coma parlant damb eth lhet, qu‘ara sua ròba fotie man:

- Malastre qu‘era campanha me cuelhe un shinhau vielh!...

Capitol XXV

Glocester dauant deth Magistrau, sense compassion, condaue ena catedrau tot çò que s'auie passat en balh. "Era aristocràcia s'auie embarrat en un gabinet, en gabinet dera lectura, entà sopar e barar, e era senhora Ana Ozores, era madeisha Regenta que vestís e cauce, s'auie estavanit en braci deth senhor en Alvaro Mesia".

Eth Magistrau, que non auie dormit aquera net, que demoraue notícies d'Ana damb fèbre d'impaciéncia, hec mieja virada coma un recruta; qu'ère eth prumèr còp qu'eth punhau de Glocester, aquera lengua, l'arribaue en còr. Esblancossit, tremolant-li era barba enquia que la tenguec mossegant damb eth pòt inferior, en Fermin guardèc ath sòn enemic damb estonament e damb ua expression de dolor qu'aumplic d'alegria era anma torçada der Arcedian. Aquera guardada volie dider-li "venceres, ara òc, ara m'a arribat enes entralhes eth podom". De Pas ère en tot pensar qu'es miserables encara que semblen vils, fèbles e pècs, an ena sua marridesa ua granesa formidabla. "Aqueth grapaud, aqueth tròç de sotana poirida, sabie fóter aqueres punhalades!" Dempús en Fermin se'n brembèc dera sua mair; era sua mair non l'auie hèt jamès cap traïson, era sua mair ère sua, era madeisha carn; Ana, era auta, ua desconeishuda, un còs estranh que se l'auie trauessath en còr...

Sense dissimular a penes, dissimulant molt mau eth sòn dolor qu'ère eth mès prigond, eth mès hered e sense consolament que rebrembaue en tota era sua vida, gessec De Pas dera sacristia, e caminèc pes naus dera catedrau, trantalhant, sense saber trapar era pòrta. Non sabie a on volie anar, li mancaue absoludament era volontat...e en veir que quauqui fidèus l'observauen, se deishèc quèir de jolhs dauant der autar dera capèra. Aquiu s'estèc meditant çò que harie. Anar ena casa dera Regenta? Absurd. Mès que mès tan d'ora. Mès era solitud l'orrificaue... auie pòur der aire liure, volie un refugi, tot qu'ère enemic. "Era sua mair, era sua mair dera anma". Gessec deth temple, correc, entrèc ena sua casa. Era senhora Paula escampaue eth minjador; un mocador de percala nere li cenhie eth cap sus era plata deth peu espés e dur, coma un turbant.

- Vies deth cor? qué hès aciu? t'aumplisqui de povàs era ròba naua...

En Fermin gessec deth minjador. Entrèc en burèu. Teresina hège eth lhet deth senhoret. Non l'entenec entrar perque cantaue e era ròba deth matalàs secodida l'aumplie de sorrolh es aurelhes. Eth senhoret, coma hugent, gessec tanben deth burèu. Gessec de casa. Arribèc ara dera senhora Petronila Rianzares. "Era senhora ère en missa". Demorèc passejant pera sala, damb es mans ena esquia uns còps, crotzades d'auti sus eth vrente. Eth gat pulcre e gròs entrèc e saludèc ath sòn amic damb un assag de quèisha. E se l'enredèc enes pès, en tot hèr esses damb eth còs. "Semblaue qu'eth gat sabie ja quauqua causa dera traïson" Eth fautuèlh a on solie sèir-se Ana cridèc ath Magistrau damb era votz des rebrembes. En un extrèm deth sèti i auie un ressòrt un shinhau hloish, era tela ère arropida; aquiu se seiguie era. De Pas se seiguec ath costat d'aquera tela hloisha. Barrèc es uelhs, e ua guitèra de víuer que semblaue saunei o sopor li cuelhec era animositat. Que volie arturar eth temps. Ja desiraue que se tardèsse a tornar era semhora Petronila, l'espaurie era activitat, auie pòur de quinsevolh decision; tot serie pejor. Era mòrt ja ère ena anma. Es rebrembes luenhants borien en cervèth, coma premanint-se a barar era dança macabra deth delèri dera agonia. Sentec era flaira d'ua ròsa molt grana qu'Ana sarraue contra es pòts deth sòn brave amic, deth sòn frair màger; era musica des paraules se barrejaue damb era flaira dera flor en mistica composicion... "Ai, òc, amor e bon amor ère tot aquerò... Qu'ère un *enamorat,* er amor non ère tot lascivia, ère tanben aquera pena dera decepcion, aquera solitud sobtada, aqueth dolor doç e amargant tot amassa, capable de redémer era colpa mès grèu. Déuer... sacerdòci...vòts... castetat... tot aquerò li sonaue ara a uet; semblauen paraules d'ua comèdia. L'auien enganhat, l'auien cauishigat era anma, aquerò ère era vertat, çò positiu, aquerò non ac auien inventat es Bisbes vielhs: eth mon, eth mon ère eth que li daue aqueth ensenhament. Ana ère sua, aguesta ère era suprèma lei de justícia. Era, era madeisha, ac auie jurat; non se sabie entà què ère sua, mès n'ère..." Eth Magistrau se botèc de pès còp sec; eth temps volaue, ac acabaue de sénter eth coma se siguesse un boet; que podien èster en tot conspirar

es auti damb eth temps e contra eth; dilhèu èren amassa ja en aqueres ores...“Infama, infama! e l’auie anat a mostrar era crotz de diamants ena capèra...entà que vedesse eth vestit que l’auie de desonorar, òc, desonorar... eth ère aquiu eth patron, er espós, er espós espirituau... en Victor non ère qu’un pèc incapable de velhar peth sòn pròpri aunor, ne per aunor autrú... aquerà ère era hemna!“

Gessec en correder e cridèc:

- A vengut era senhora Petronila?
- Ara pique, contestèren.

Entrèc era de Rianzares. En Fermin li talhèc era salutacion ena boca.

- Ara madeish la vau a cridar, didec.
- A qui... a Ana?.
- Òc, ara madeish.

En Fermin hec repè. Que non volie convèrsa. Era de Rianzares, sirventa d’aqueth òme, carèc e entrèc en gabinet.

Se passèc mieja ora. Sonèc era campaneta dera pòrta. Ana vedec ath Gran Constantino que daurie.

- Qué se passe?
- En Fermin... aquiu ena sala...
- A!, me n’alègri.

Entrèc era Regenta e era senhora Petronila se n’anèc entara codina, en aute extrèm dera casa. “Se criden non i sò“ li didec ara sirventa. E passèc en oratòri que i auie apròp dera sua cramba.

De Pas vedec ara Regenta mès beròia que jamès: enes uelhs amiaue huec misteriós, enes caròles eth color dera afogadura, des conferéncies intimes, espirituaus; ua aureòla d’ua glòria desconeishuda entada eth semblaue enrodar aquera hemna qu’embarraue en brèu espaci d’un entorn adorat tot aquerò que valie bèra causa ena vida, eth mon sancer, infinit, dera passion unenca.

- Qué ei aquerò? didec, raucós de pic, en Fermin, pauhicat, coma damb arraïcs, ath miei dera sala.
- Çò que jo volia, que mos vedéssem de seguit. Jo sò hòla, aguesta net me pensè que me moria... ager... aué...sabi pas quan... Que sò hòla...

S’estofaue parlant. De Pas sentec ua pietat que li semblèc vergonhosa.

- Que ja ac sai tot; non me cau istòries...
- Qué ei tot?
- Çò d’ager... çò d’aué... Eth balh, eth sopar; qué ei aquerò, Ana, qué ei aquerò?...
- Quin balh! quin sopar! que non ei aquerò... M’embriaguèren... qué me sai... mès que non ei aquerò... Ei que me cau pòur... aciu, Fermin, aciu, en cap... Auer pietat de jo! Que quauqu’un age pietat de jo! Jo que non è mair...Jo sò soleta...

“Qu’ère vertat, non auie mair coma eth, ère mès soleta qu’eth“. Alavetz er amor d’en Fermin sentec era pietat inefabla que pòt sénter er amor; s’apressèc ara Regenta, li cuelhec es mans.

- A veir, a veir, qué s’a passat? a jo m’an dit... mès qué s’a passat... a veir, didie era votz tremolosa e planhosa deth Magistrau.

Ana, entre somics, referic çò que podie referir des sues angonies, des sues pòurs, des sòns torments, d’aqueres ores de fèbre. “Quan ja se vedec en sòn lhet, mil espaventoses imatges l’assautèren entre rebrembes confusi deth balh... Credec que tornaue a quèir en aqueri potzi neri deth delèri qu’en eth se sentec negada pendent es nets lugubres dera sua malautia... Dempús era idèa deth mau qu‘auie

hèt l'auie orrificat..." E Ana s'enterrompie en veir ath Magistrau esblancossit, e coma rectificant higie, "eth mau... ei a díder... eth non auer estat pro brava..." Era malautia auie estat ua leçon, ua leçon desbrembada, e aqueth maitin, en sénter en lhet eth madeish flaquitge, aqueth esquinçar-se es entralhes, que semblauen polverizar-se aquiu laguens, aqueth estavanir-se era vida en delèri... era consciéncia auie vist, coma ara lum d'un bualh, orrors de vergonha, de castig, eth miralh dera pròpria misèria, eth reflèx dera hanga trista que s'amie ena anma... e dempús... era holia, sense cap de dobte era holia... un dobte totafèt espaventós, sobtat, testut e doloròs. Diu, eth madeish Diu ja non ère entada era mès qu'ua idèa fixa, ua mania, quauquarren que se botjaue en cervèth rosigant-lo, coma un son de tic-tac, coma eth der insècte que bategue enes parets e se cride eth *relòtge dera mòrt*.

- Ò, plan, siguí hòla, seguie Ana encara espaurida, siguí hòla pendent ua ora... qué ua ora?... un sègle... Ja non demanaua mès qu'era salut, repaus... era consciéncia clara de jo madeisha... Mès, ai!, non! Diu, eth mèn Diu estimat... jo... tot, toti despareishíem. Tot ère povàs aquiu laguens!

E es uelhs d'Ana tachadi en espant, vedien sus eth tapís ua imatge confusa deth rebrembe formidable...

De Pas caraue. Tanben eth auec pendent un moment era sensacion hereda deth terror. Era holia passèc pera sua imaginacion coma un romadís de cap.

"Se se li tornèsse hòla!" Ua ondada de porpra neguèc eth ròstre det clèrgue. Prumèr auie vist estavanir-se laguens d'aqueth cap de gràcia musicau çò qu'eth estimaue dejós d'aquera beresa, era anma dera Regenta, eth sòn pensament; dempús pensèc en aquera beresa exteriora sauva e segura, ena esperança d'assadorar eth sòn amor sense pòur de testimònis, solet, solet eth damb un còs adorat...

- Sauva-me, que voi sauvar-me!, cridèc Ana de ressubuda en tot tornar ena realitat... que voi tornar ath nòste ostiu, ar ostiu doç, tranquil... òc, tranquil a tot darrèr; ath nòste parlar sense fin de Diu, deth cèu, dera anma enamorada des idèes de naut... òc, voi qu'eth mèn frair me sauve, que Teresa m'illumine, qu'eth miralh dera sua vida non s'escurisque dauant des mèns uelhs, que Diu m'amorasse era anma... Fermin, aquerò ei cohessar-se... aciu... qu'ei parièr eth lòc...a on sigue... òc, cohessar-se...
- Aquerò voi jo, Ana...; saber... sabè'c tot. Jo tanben patisqui, jo tanben me pensè morir, aciu madeish... seigut aquiu...a on d'auti viatges parlàuem deth cèu... e de nosati. Ana, jo sò de carn e uas tanben; jo tanben è de besonh d'ua anma fraia, mès fidèu, non traïdora... ôc, me pensè que me moria...
- Per jo, per tòrt mèn, vertat? Morir per èster jo traidora se mentia, se me tacaua?...
- Òc, òc... s'a de díder tot...lèu...
- Non, non.
- Òc, òc.
- Non, se non digui aquerò... s'ac diderè tot... mès qué ei tot? Arren... Òc... jo non anè... me heren a vier ara fòrça... non, non ei aquerò. Sabi pas com; sabi pas se per qué cedí. E aquiu... i a ua hemna molt dolenta...
- Non, non acusem as auti... Es hèts, que voi es hèts. Ja les diderè jo, que jo les sai
- Mès qué?
- Aguest òme, Mesia; Ana, que se passèc damb aguest òme?...

Ana recuelhec es sues fòrces, se tenguec ara realitat, ad aquerò que li preguntauen, damb intensitat, pelejant damb eth confessor, lutant peth sòn interès qu'ère amagar aquerò mès prigond deth sòn pensament. "A tot darrèr, aquerò non ère eth confessionari; ath delà, ère caritat mentir, carar aumens çò de pejor".

- Jo non l'estimi, siguec çò prumèr que volec díder dempús qu'artenhèc dominar-se. Ja non

pensaue ena sua holia, pensaue en deféner eth sòn secret.
- Mès anet... aué... sabi pas a quina ora... qué se passèc?
- Que barè damb eth... Siguec Quintanar... ac manèc Quintanar...
- Desencuses non, Ana! aquerò non ei cohessar-se.

Ana guardèc ath sòn entorn...Aquerò non ère era capèra, gràcies a Diu. Aguest sofisma d'ipocrita ère en era innocent. N'ère segura de qué un *déuer superior* li manaue mentir. "Dider-li ath Magistrau qu'era ère enamorada de Mesia? Prumèr de tot ath sòn marit!"

- Barè damb eth pr'amor qu'ac volec eth mèn marit... me heren béuer... me sentí mau... èra marejada... m'estavaní... e m'amièren ena mia casa.
- Er estavaniment siguec... enes braci d'aqueth òme?
- Enes braci!... Fermin!
- Ben, ben... Atau... ac entení jo... Entenem'ac toti. Vòi díder... barant damb eth...
- Jo non m'en brembi... dilhèu...
- Infama!
- Fermin... per Diu, Fermin!

Ana hec un pas endarrèr.

- Silenci, non s'a de cridar... non mès minganèlas... jo non me mingi ad arrés... per qué aguesta pòur?. Vos espaurisqui jo, vertat?.. . Per qué? jo... qué posqui? jo qui sò? jo... mani? Eth mèn poder ei espirituau... e vos aguesta net non credíetz en Diu...
- En mèn Diu! Fermin, caritat...
- Òc, vos ac auetz dit... e aguest ei eth camin. Jo sense Diu... non sò arren... Sense Diu podetz vos anar a on volgatz, Ana... aquerò s'acabèc... Que sò en ridicul, Vetusta sancera se n'arrís de jo a arridalhades...Mesia me mesprède, m'escopirà tanlèu me veigue... Eth pair espirituau... ei un praube diable. Ò, mès qui sò... Miserable... m'insultatz perque sò presoèr!...

Eth Magistrau se secodic laguens dera sotana, coma entre cadies, e fotec un còp de punh de Hercules sus era testèra deth fautuèlh.

Dempús sagèc de cuélher era rason, se passèc es mans peth front, demanèc eth mantèl, cerquèc eth chapèu de teula, s'entestèc en carar, cerquèc a paupes era pòrta e gessec sense virar eth cap.

Se pensèc qu'Ana lo segurie, lo cridarie, plorarie... Mès lèu se sentec abandonat. Arribèc en lumedan. S'arturèc, escotèc... Arren, non lo cridauen. Deth carrèr estant guardèc entàs balcons. Degun d'eri se daurie. "Non lo seguien ne damb es uelhs. Aquera hemna se quedaue aquiu. Tot ère vertat.

L'enganhaue; qu'ère ua hemna. Mès quina! Era sua! Era dera sua anma! Òc, òc, dera sua anma! Entad aquerò l'auie estimat. Mès es hemnes non comprenien aquerò...era mès pura volie ua auta causa". E passauen pera sua memòria mil orrors. Era carnassa apilerada de molti ans de confessionari. Era consciéncia li rebrembèc a Teresina. A Teresina palla e arridolenta que didie, laguens dcth cervèth: "E tu...?" "Eth ère òme", se contestaue. E sarraue eth pas. "Jo la volia entara mia anma...". "E eth sòn còs tanben lo volies, didie era Teresina deth cervèth, eth còs tanben... bremba-te'n". "Òc, òc... mès... demoraua... demoraria enquia morir...abans que perder-la. Pr'amor que la volia sancera...Ei era mia hemna... era hemna des mies entralhes... E quedaue aquiu darrèr, ja luenh, perduda entà tostemp!..."

Ana, quieta, auie vist gésser ath Magistrau sense fòrça entà arturar-lo, sense fòrça entà cridar-lo. Ua idèa damb totes es sues paraules auie sonat aquiu laguens d'era, apròp des sues aurelhes. "Aqueth senhor canonge ère enamorada d'era!". "Òc, enamorat coma un òme, non damb er amor mistic, ideau, serafic qu'era s'auie imaginat. Qu'auie gelosia, se morie de gelosia... Eth Magistrau non ère eth frair màger dera sua anma, ère un òme que dejós dera sotana amagaue passions, amor, gelosies,

ira... L'estimaue un canonge!" Ana s'estrementic coma ath contacte d'un còs viscós e hered. Aqueth sarcasme d'amor la hec arrir ada era madeisha damb amarum qu'arribèc enquiara boca des entralhes. Eth sòn pair, en Carlos, et liure pensador, se l'apareishec còp sec, en manges de camisa, discutint ath costat d'ua taula, aquiu en Loreto, damb un prèire e diuèrsi amiguets atèus, o progressistes. Se'n brembaue Ana, coma se venguesse d'entener-les, frases deth sòn pair e d'aqueri senhors: "eth clergat corrompie es consciéncies, eth clergat ère coma es auti, eth celibat eclesiastic ua masca". Tot aquerò qu'auie entenut sense comprenè'c, tornaue ara sua memòria damb sens molt clar, precís, e coma d'autes tantes leçons dera experiéncia... Volien corromper-la! Aquera casa, aqueth silenci...aquera senhora Petronila... Ana sentec hàstic, vergonha e correc a cercar era pòrta. Gessec sense dider-se adiu. Arribèc ena sua casa. En Victor retronie eth mon a còps de martèth. Bastie un pònt modèu que pensaue presentar ena exposicion de Sant Matèu. Ja non folraue eth martèth damb un drap, non, eth hèr tumaue contra eth hèr, eth tarrabastalh ère òrre. "Aquiu eth ère eth patron, era pròva ère qu'era sua esposa auie anat ath balh: s'auie acabat eth Paraguai, non mès misticisme; ua prudenta pietat heretada des nòsti ancessors qu'ère pro e sobrèr. Per tant, activitat, indústria e art... molta comèdia, molta caça, e molti còps de martèth. Clac, clac, clac, pum! Visca era vida!" Atau pensaue en Victor, cenhuda en còs era bata escocesa, e claua que clauaràs, en sòn nau talhèr, en un quarto petit der estatge deth dejós, damb pòrta entath pati. Eth solei arribaue as pès de Quintanar arringant bualhs des granadures e cinta daurada des baboches semi-turques. Eth hustèr fiulaue, eth tord, eth milhor tord dera província, que Quintanar amiaue de cramba en cramba, fiulaue tanben penjada d'un hiu de hèr era sua gàbia. Ana contemplèc en silenci ath sòn marit. "Qu'ère eth sòn pair! l'estimaue coma a un pair! Enquia e tot se retiraue un shinhau a en Carlos. Aqueth solei de Hereuèr, promesa de primauèra, aqueth ambient frescolenc que convidaue ara activitat, ath movement; aqueri còps de martèth, aqueri fiulets, aqueres brometes leugères que crotzauen eth quadrat blau que servie de marc era volada dera teulada...tot aquerò bastie". "Aquera ère era sua casa, aquiu era ère era reina, aquera patz ère sua!" Quan deishèc eth martèth entà cuélher eth resset, en Victor vedec ara sua hemna.

Se heren un arridolet en silenci. "Eth solei rejoenie a Quintanar. Ath delà ère un gran hustèr. Es sòns invents podien ester mès o mens fantastics, era sua mecanica idealista, mès d'ua husta hège çò que volie. E quina netedat!"

Ana laudèc er art deth sòn marit.

Eth s'encoratgèc: se rogic de satisfaccion e li prometec un cosedor entara setmana a vier. "Tot, tot, òbra des sues mans".

Era Regenta desbrembèc un moment era decepcion d'aqueth maitin. Quan li tornèc ara sua memòria se trapèc qu'en Fermn non ère un marrit, senon un malerós, mès a maugrat de tot li semblaue absurd enamorar-se en èster canonge. En totes es combinacions d'amor romantic que l'auie balhat era imaginacion, non n'auie cap coma aquera. "Se comprenie er amor sacrilèg d'un prèire d'opèra, mès eth d'un prebendat damb reauçacòth morat!" Ath delà era aunestetat protestaue tanben damb era sua repugnància instintiva. "Mès De Pas ère digne de compassion. Era senhora Petronila ère era que non auie perdon. Ò, se bèth còp tornaue a parlar era damb eth Magistrau, coma ère probable, donques qu'a tot darrèr calien explicacions, non serie cèrtament ena casa d'aquera vielha. Qué s'auie imaginat aquera senhora? Qué serie en tot pensar d'era, d'Ana?"

Quan tornèc deth carrèr en Victor molt content, cantant tròci de sarsuela, prepausèc ara sua hemna, de ressabuda, accedir ara suplica dera Marquesa que les auie convidat a préner cafè, dempús de dinar, entà anar toti amassa de passeg... entà veir es masques.

- Quintanar, per Diu! pro de badinades... pro de carnavau...Que ja non voi mès hèstes... Sò cansada...Ager me hec mau eth balh... non voi mès... Non t'aubedí ager...? Pro, per Diu, pro.
- Plan, hilha, plan... non persuti. E carèc en Victor, perdent part dera sua alegria. Que non gausèc hèr usatge d'aquera energia que Diu l'auie balhat. "Non calie estirar massa era còrda".

Mès eth, plan que òc, anèc a préner cafè e a passejar.

Ana se demorèc soleta. Des deth balcon dubèrt deth sòn tocador s'entenie era musica luenhana deth Passeg Gran a on se celebraue eth carnavau. Aquera musica confusa, que semblaue bualhs intermitents, l'aumplic era anma de tristesa. Pensèc en Mesia, eth temptador, e pensèc en Magistrau enamorat, gelós...indefens. Ara era compassion ère infinita...A tot darrèr auie estat eth qu'auie dubèrt era sua anma ara lum dera religion, dera vertut... Ana pensèc ena fe trincada, esquinçada, coma se l'auesse secodit un terratrem. Eth Magistrau e era fe anauem massa junhudi en sòn esperit entà qu'era decepcion non hesse mau as sues credences. Ath delà, era tostemp auie estimat mès que creigut. En Fermin auie sajat de assegurar en era eth temor de Diu e dera Glèisa, era espiritualitat vaga e soniaira... Mès des dògmes n'auie parlat pòc. Ana sentie qu'era fantasia auie auut ena sua pietat mès influéncia dera normau entara solidesa d'aqueth edifici. Que ja èren luenh es dies deth misticisme supausat, dera contemplacion... Alavetz ère malauta, era lectura de Santa Teresa, era debilitat, era tristesa, l'auien alugat era anma damb visions de pur idealisme... Mès damb era salut auie vençut era pietat activa, reflexiva. Eth Magistrau auie eclipsat ara santa, s'auie parlat mès d'aquera doça fraternitat ena vertut, que de Diu madeish... Ara comprenie moltes causes. En Fermin la volie entada eth...

"Tot aquerò ère ua preparacion. Entà qué?"

"Ò, Mesia ère mès nòble, lutaue sense visèra, mostrant eth pièch, anonciant eth còp... Non auie abusat dera sua amistat damb en Victor, non auie persutat. Mès es dus l'estimauen!" Era tristesa d'Ana trapaue en aguest pensament un consolament doç e intens. "Era non poirie èster de degun; deth Magistrau non podie ne volie... Li deuie etèrna gratitud... mès ua auta causa... serie un absurd repugnant. Hège hàstic. Qu'estarie ben començar a estimar en mon tàs trenta ans... e a un clèrgue!... Era vergonha e quauquarren de ràbia alugauen eth ròstre d'Ana. Mès aguest òme demorarie que jo...ne peth mau de morir!..."

Coma aquera tarde passèc molti dies era Regenta. Es madeishes idèes crotzauen, barrejades de mil manères, peth sòn cervèth excitat.

Quan sentie era preséncia de Mesia en desir, hugie d'era avergonhada, avergonhada tanben de qué no siguesse un remordiment punchant eth rebrembe deth balh, sustot eth deth contacte d'en Alvaro. "Mès non n'ère, non. Ac vedie coma un saunei; non se credie responsabla, clarament responsabla de çò que s'auie passat aquera net. Que l'auien embriagat damb paraules, damb lum, damb vanitat, damb sorrolh, damb champanha... mès ara serie ua miserabla se consentie a en Alvaro persutar enes sues provocacions. Que non volie vener-se ath sofisma dera temptacion que li cridaue as sues aurelhes: a tot darrèr en Alvaro non ei canonge; se huges d'eth t'expauses a quèir enes braci der aute. Mentida, cridaue era aunestetat. Ne de un ne der aute serè. A en Fermin l'estimi damb era anma, a maugrat deth sòn amor, que dilhèu eth non pòt véncer coma jo non posqui véncer era influencia de Mesia enes mèns sensi; mès de non estimar ath Magistrau de manèra colpabla, ne sò ben segura. Òc, pro segura. Me cau húger deth Magistrau, òc, mès encara mès d'en Alvaro. Era sua passion ei illegitima tanben, encara que non repugnanta e sacrilèga coma era der aute...Hugerè des dus!"

Que non i auie mès refugi qu'eth larèr. En Victor damb eth sòn Frigilis e toti es trastes deth musèu de manies, en Victor damb eth teatre espanhòu ath dessús.

"Mès era casa auie tanben era sua poesia". Ana s'esforcèc en trapar-la. Se i auesse hilhs li balharien tant de trabalh! Quina delícia! mès non n'auie. Que non ère causa d'adoptar a un ospician. Ça que la Ana comencèc a trabahar damb afogadura ena casa... a suenhar a en Victor damb suenh... Tàs ueit dies comprenec qu'aquerò ère ua ipocresia encara màger que totes. Es trabalhs dera sua casa se hègen en pòc de temps. Per qué enganhar-se ada era madeisha damb ua activitat insufisenta, insignificanta, que non distreiguie eth pensament ne mieja ora? En Victor agraïe ath hons dera sua anma aquera sollicitud domestica, mès en aquerò que hège ada eth s'aurie estimat mès qu'es causes

seguissen coma abans. Arrés li cosie un boton ath sòn gust se non ère eth madeish; netejar-li eth burèu ère martirizar-lo; eth lhet qu'ère inutil hèr-lo damb suenh pr'amor que de quinsevolh manèra eth lo des.hège, secodint es coishins e botant eth linçò ath sòn gust. Quan Ana tornèc a deishar es ahèrs domestics ara manèra anciana, en Victor l'ac agraïc ena anma e tanben alendèc prigondament. "Aqueres ingeréncies dera sua estimada esposa èren dignes d'etèrn agraïment... encara que shordaires entada eth. Que sap mès eth lhòco ena sua casa..." En Alvaro non s'esdegaue. "Aguest viatge n'ère segur". Mès non volie *brusquer*, segontes pensaue eth en francés, un atac. "Era teoria deth *quart d'ora* ère ua teoria incomplèta". Quauquarren auie d'aquerò, encara qu'en cèrts cassi es quarts d'ora d'ua hemna sonque les trape un bon relotgèr. Pensaue deishar que passèsse era Quaresma. A tot darrèr se tractaue d'ua beata que harie dejun e minjarie de vesilha. Mau negòci. Era Pasqua florida aufrie era milhor ocasion. Eth mon, dempús de ressuscitar Nòste Senhor Jesucrist, semble mès alègre, mès licits es sòns plasers; era primauèra, ja auançada, e... es hèstes, as quaus harie eth que en Victor se hesse a vier ara sua hemna, serien agulhons deth desir. "Ò!... òc, ena Pasqua mos veiríem".

"Ath delà, volie eth premanir-se entara campanha. Qu'estaue fèble. Aqueth ostiu en Palomares auie hèt ua sòrta de *bancarrota* de salut. Era senhora ministra auie estimat molt. Aguestes exageracions des hemnes vençudes tostemp èren en rason dirècta deth quadrat des distàncies. Ei a díder, que coma mès luenh ère ua hemna deth vici, mès exagerada ère quan i tornaue a què ir. Era Regenta, se queiguie serie plan exagerada". E se premanie Mesia. Liegec libres d'igiena, hec gimnasta de salon, passegèc fòrça a shivau. E se remic a acompanhar a Paco Vegallana enes sues aventuretes aisides e pagaderas ara vista. "Eth diable hart de carn..." li didie Paco. E en Alvaro arrie e s'ajaçaue d'ora. Maitiaue. Eth Passeg Gran ère ja tot perhums, frescor e cantics a punta de dia. Es audèths, sautant de rama en rama premanien es nins entàs uèus d'Abriu; se diderie qu'èren tapicèrs dera enramada qu'ornauen es salons deth Passeg Gran enes hèstes de primauèra. Començaue Mars damb es calors de Junh; des de molt maitin escauhaue e picaue eth solei. Aquera primauèra auançada, soent en Vetusta, ère ua burla dera natura; dempús tornaue er iuèrn, coma enes sòns milhors dies, damb hered, rosada e ploja, ploja interminabla. Mès en Alvaro profitaue aqueth intervau de lum e de calor, que non per çò d'efimèr l'agraduae mens; que non ère eth des que mesuren era felicitat pera duracion; qu'ei mès, non credie ena felicitat, concèpte metafisic segontes eth; credie en plaser que non se mesure damb eth temps. Un maitin, en salon principau deth Passeg Gran, solitari en aqueres ores pr'amor que pòqui confiauen en aquera auançada dera primauèra, vedec en Alvaro, aquiu luenh, era siloèta d'un clèrgue. Ère naut, es sòns movemens senhoriaus. Qu'ère eth Magistrau. Èren solets en passeg; s'auien de trapar; anauen un entar aute, peth madeish costat. Se saludèren sense parlar. En Alvaro auec un shinhau de pòur, d'apreension de pòur. "S'aguest òme, pensèc, enamorat dera Regenta, mespredat per era, se tornèsse lhòco de pic, en veder-me, en creder-me eth sòn rivau se foterie contra jo a còps de punh aciu, solets..." Mesia rebrembaue era scèna deth balançador en uart de Vegallana.

Eth Magistrau pensèc dera sua part, en veir a en Alvaro: "Se jo me lancèssa contra aguest òme e coma que posqui e ne sò segur de poder, l'arrossegaria en solèr, e li cauishigaria eth cap e es entralhes!..." E cuelhec pòur d'eth madeish. Auie liejut qu'enes persones nervioses, imatges e apreensions d'aguesta sòrta provòquen es accions corresponentes. S'en brembèc de cèrt assassin des condes d'Edgar Poe... Era sua guardada siguec insolenta, provocativa. Saludèc coma dident damb es uelhs: "Tè! Aciu qu'as aguest boet!" Mès era salutacion e era guardada de Mesia voleren díder: "Que Diu vos age; non compreni arren de çò que voletz díder".

E seguiren cada un peth sòn camin, mès a londeman non tornèren ath Passeg Gran ne er un ne er aute. Que cercauen aquiu un contrari objectiu: eth Magstrau passejaue molt entà degalhar fòrces inutiles; Mesia entà reméter fòrces perdudes e que demoraue que li harien manca en pòc de temps. Cada un se n'anèc a passejar en avier per lòcs perdudi. Cranhien un aute encontre.

Mès lèu les calec quedar-se en casa.

Coma ère de demorar, er iuèrn tornèc damb toti es sòns rigors, arrint-se'n a arridalhades des

innocents que se credien en plia primauèra. Es audèths s‘amaguèren enes sòns traucs e cornèrs. Es arbes floridi patiren es furors deth tempèri, coma daunes ornades qu’en dia de camp, vestides damb percala alègra, ornaments vistosi e delicadi de seda e tul, se ven susprenudes pera ploja, ar aire liure, sense refugi, ne tansevolh sense paraigua. Es floretes blanques e rosades des frutèrs queiguien mòrtes sus era hanga: era granissa les estronhaue, tot tornaue entà darrèr; aqueth assag de primauèra primairenca auie gessut mau; a tornar a començar, cada audèth en sòn nin.

Aquerò siguec ena mitat dera Quaresma. Vetusta s’autregèc damb mès fervor as sues devocions. Es jesuïtes missionèrs auien passat tanben per aquiu coma ua granissa; es flors d’amor e d’alegria qu‘auie semiat eth carnavau les destruïren a basa de peniténcia eth Pair Maroto, un artilhèr retirat que predicaue a canonades e treiguie eth Crist, e eth Pair Goberna, un doç pair francés que prononciaue eth castelhan damb era gòrja e es nassi e parlaue de *Gomogga* e citaue es graneses de Ninive e de Babilonia, ja perdudes, tàs ans mil, coma pròva de petitesa des causes umanes. Eth cas ei que Vetusta ère calada en un punh. Entre era aigua e es jesuïtes la tenguien trista, damb cap clin. Er aspècte generau dera natura, grisa, diluida en badines e hangàs, mès qu’a pensar ena breuetat dera existéncia convidaue a reconéisher çò de pòc que vau eth mon. Tot semblaue que s’anaue a dissòler. Er Univèrs, a jutjar per Vetusta e es sòns entorns, mès qu’un saunei efimèr, semblaue ua malajadilha longa, plia d’imatges lordes e pegoses. Eth Pair Goberna, que sabie balhar *color locau* as sues oracions, non didie en Vetusta que non èm que povàs, senon un shinhau de hanga. Povàs en Vetusta? Que Diu l‘autregèsse.

Eth mau temps se hec a vier era resignacion tranquilla, guiterosa d’Ana Ozores. Damb era ploja tenaça, contunha, tornèren ancianes apreensions sobtades, protèstes dera volontat, e aqueri cardets que li punchauen era anma. E ara non auie ath Magistrau entà ajudar-la!

Cada dia se sentie mès soleta, mès abandonada e ja començaue a pensar qu‘auie estat injusta damb eth Provedidor pensant tan mau d’eth e deishant-lo húger desesperat damb aqueres sospeches qu‘amiaue clauades en còr coma ua flècha empodoada. “Per qué era non auie sentut mès aquera decepcion, aquera profanacion d’ua amistat pura, desinteresada, ideau? Dilhèu perque eth hèt d’èster estimada, siguesse per qui siguesse, non li podie semblar mau encara qu‘era li calesse mespredar e enquia e tot vituperar aqueth amor. Dilhèu perque sabie qu’eth remèdi d’aquera separacion ère enes sues mans. Non podie era, un dia dilhèu pròche, qu’en eth auesse besonh de consoloment espirituau, córrer en confessionari e convéncer ath sòn confessor, en Fermin, de qué era non ère çò qu‘eth s’imaginaue?“

E dilhèu l’ac calie hèr çò mès lèu possible. “Per qué auie d’èster en tot pensar De Pas çò que non calie?. Òc, l’auie de díder era vertat, ei a díder, era vertat d’aquera que non existie; en Alvaro non auie artenhut màger favor d’Ana Ozores, aquerò ère era vertat“.

Mès abans de cercar ath Magistrau, Ana volec assolidar er esperit per era madeisha. Sentie era fe trantalhanta, es sofismes vulgars d’en Carlos, eth liure pensador, venguien a tormentar-la cada moment. Començaue dobtant dera vertut deth prèire e arribaue a dobtar dera Glèisa, de molti dògmes... Mès alavetz corrie entara glèisa. Sautant badines, desfisant ploges anaue de parròquia en parròquia, de novena en novena, e passaue tanben molt de temps ena nau hereda de bèth temple ara ora qu‘es fidèus deishauen uet. Se seiguie en un banc e meditaue. Sonaue e ressonaue ena vòuta era tos d’un vielh que pregaue en ua capèra amagada; es passi d’un escolan irreverent ressonauen sus era estrada d’un autar, e coma un refòrç deth silenci arribaue enes sues aurelhes eth rumor petit des bronits de Vetusta. Ana demanaue ara solitud e silenci guiterós dera glèisa, quauquarren coma ua inspiracion, o coma un perhum d’oracions e eth hum dera cera. Aqueres imatges ara lum deth dia rebrembauen vagament es decorats d’un teatre visti ath solei e as comics en carrèr sense es esplendors deth gas des bateries. Mès Anita non pensaue en aquerò. Cercaue aquiu era fe que s’esbauçaue. “Per qué s’esbauçaue? Qué auie a veir era Glèisa damb eth Magistrau? Non podie aqueth senhor auer-se enamorat d‘era...e èster vertat, totun, tot aquerò que ditz eth dògma? Plan que òc. Mès pregaue entà creir. Ò, mau anarie qu’eth Magistrau non gessesse innocent d’aquera pròva... S’eth, s’eth frair màger non ère qu’un ipocrita... auie de balhar rason en moltes causes a en Carlos,

qu‘a tot darrèr ère eth sòn pair. Òc, òc, ère eth sòn pair, aqueth pair qu‘era auie plorat damb lèrmes deth còr, eth que didie qu’era religion ei un omenatge interior der òme a Diu, a un Diu que non podem imaginar se com ei, e que non ei coma diden es religions positives, senon molt milhor, molt mès gran!... Qu’ère eth sòn pair qui didie totes aguestes eretgies!“. E pregaue, pregaue perque eth hèt de meditar ja non servie entad arren de bon... E ua votz interiora, sevèra, e un shinhau pedanta cridaue dempús de tot aquerò: “Mès, a veir, encara qu‘en Carlos auesse rason, encara que Diu sigue mès gran, mès brave que tot çò que posquen díder e pensar es libres des òmes, non per aquerò perdone es pecats qu‘era consciéncia acuse, a toti. En Alvaro serà proïbit, sigue Diu coma sigue. Eth mau ei eth mau de quinsevolh manèra. Aquerò plan, se didie era Regenta, que trapaue consolament en aguesta resolucion; encara qu’era fe quèigue, jo seguirè combatent aguesta passion des mèns sensi que seguirà estant dolenta...“

Comencèc a notar qu’eth temple solitari non excitaue era sua devocion; aqueres parets heredes, aquera sòrta de repaus des sants enes ores que cèsse era adoracion, li rebrembauen per çò d’estranhes analogies que establie eth cervèth, malaut dilhèu, li rebrembauen era fatiga des reis, era fatiga des monstres de hèires, era fatiga de comics, politics e guairi èssers an coma destin autrejar-se ath public espectacle, ara admiracion materiau e estonanta dera pèga multitud... Era glèisa sense culte actiu, era glèisa descansant, venguec a semblar-li ada era tanben quauquarren coma un teatre de dia. Eth sacristan e er acolit pujant en retaule, botant-se ena espatla era imatge de husta, plaçant es ciris damb simetria, consultant es leis dera perspectiva, li semblauen a tot darrèr complices de non sabie quina enganha... Ath delà de totes aguestes apreensions sacrilègues, temptacion mausana der esperit malaut, causa de tanta luta, sentie eth torment dera distraccion; eth silenci ère un abelhèr de bronits interiors. Tot aquerò l’obliguèc a deishar eth temple solitari. Tornèc enes ores de culte. Sabie qu’ena sua pietat naua que cercaue deuien cuélher part importanta es sensi. Cerquèc era flaira der encens, es resplendors der autar e des casubles, er aleteg dera oracion en comun, eth mormolh der *ora pro nobis* e des *masses catoliques*, era fòrça misteriosa dera oracion collectiua, era parsimonia sistematica deth ceremoniau, era gravetat deth prèire en foncions, era misteriosa vaguetat deth cant sagrat que, baishant arren mès que deth cor, semble baishar des bromes; es melodies der òrgue que hègen rebrembar en un solet moment totes es emocions doces e caudes dera pietat anciana, dera fe inmaculada, barreja d’amorassa mairau e d’esperança mistica.

Era novena des Dolors auec aqueth an en Vetusta ua importancia excepcionau, se s’a de creir çò que didie *El Lábaro*.

Aumens eth temple de Sant Isidre, a on se celebraue, s’ornèc coma jamès. Tau seme de pietat postissa e ostentadora auien deishat es PP. Goberna e Maroto. Que non se podie, coma ena novena dera Concepcion, penjar eth temple de blau e plata, ne plaçar un templet de carton dauant deth retaule der autar major imitant ua capèra gotica de marqueteria; mès tot çò que siguec compatible damb es sèt Dolors dera Vèrge, se hec: eth luxe siguec majestuós, trist, funèbre. Tot ère nere e aur. Era capèra dera catedrau se trasladèc en massa ath cor de Sant Isidre reforçada damb quauques parts arreculades dera darrèra companhia de sarsuela, qu‘auie tronat en Vetusta. Es sermons s’encomanèren a un *aute jesuïta*, eth Pair Martinez, que venguec de molt luenh e crubant molt car. Ena taula de peticions, plaçada dauant der autar major darrèr dera pòrta principau, demanauen aumòina e venien libres devòts, medalhes e escapularis es daunes de mès naut linhatge, es mès beròies e es mès nasejaires.

Era ploja, er engüeg, era pietat, eth costum, se heren a vier eth sòn contingent respectiu ath temple qu’ère totes es tardes ar arràs de gent. Non i cabie un solet vetustenc mès.

Es joeni laics dera ciutat, estudiants era màger part, non se distinguien ne pera excessiua devocion ne per ua impietat prematura; que non pensauen en cèrtes causes; n’auie de carlistes e liberaus, mès lèu toti anauen a missa entà veir as gojates. Ara novena non i mancauen; s’escampilhauen per correders e capères de Sant Isidre, e botjant era capa, damb eth ròstre damb ua mina romantica o picaresca, segontes eth caractèr, se *timaban*, didien eri, damb es mainades maridaires, mès recatades, milhores cristianes, encara que non damb mens talents d’auer çò qu’eres cridauen

relacions. Mentre eth Pair Martínez repetie per centau viatge (e ja amiaue guanhadi uns cinc mil reiaus) que coma eth dolor d'ua mair non n'a cap aute, e lançaue, sense bric de dolor pròpri, sus era imatge enlutada der autar, tota era retorica avariada dera sua oratòria, d'un barroquisme sornarut e passat de mòda; er amor sacrilèc anaue e venguie per aqueres naus e capères coma ua parpalhòla qu'era primauèra envie des deth camp entath pòble entà anonciar era alegria naua.

Ana Ozores, apròp deth presbitèri, ajulhada, recuelhent er esperit entà calar-lo en fòrta pietat, entenie eth rom rom planhós deth pulpit, coma eth rumor luenhant d'un aiguat acompanhat pes ais deth vent cuehut entre pòrtes. Non entenie ath jesuïta, entenie era eloqüéncia silenciosa d'aqueth hèt evident, repetit sègles e sègles en milèrs e milèrs de pòbles: era pietat collectiva, era devocion comuna, aquera elevacion lèu miraculosa d'un pòble sancer prosaic, empetitit pera praubetat e pera ignorància, as regions de çò ideau, ara adoracion de çò Absolut per abstracion prodigiosa. En aquerò pensaue ara sua manèra era Regenta, e volie qu'aquera ondada de pietat l'arrossegèsse, volie èster molecula d'aquera esgluma, particula d'aqueth povàs qu'ua fòrça desconeishuda arrossegaue peth desèrt dera vida, camin d'un ideau vagament comprenut.

Carèc eth Pair Martínez e comencèc er òrgue de ua auta manèra, e molt milhor, çò madeish qu'auie dit er orador de luxe. Er òrgue semblaue sénter mès de còr es penes de Maria... Ana pensèc en Maria, en Rossini, en prumèr viatge qu'auie entenut, tàs dètz-e-ueit ans, en aquera madeisha glèisa, eth *Stabat Mater*... E dempús qu'er òrgue didec çò qu'auie de díder, es fidèus cantèren coma cor monstruós e ben assajat es estriuet monotòn, solemne, de diuèrses cançons que queiguien de naut coma ploja de flors fresques. Cantauen es mainatges, cantauen es hemnes. E Ana, sense saber perqué, comencèc a plorar. Ath sòn costat un mainatge praube, ròi, palle e prim, de sies ans, seigut en solèr ath costat dera hauda dera sua mair, caperada de liròts, cantaue sense parpelejar, tachadi es uelhs ena Dolorosa der autar portatil; cantaue, e de pic, per sabi pas quina associacion d'idèes, carèc, virèc eth ròstre entara sua mair e didec:

- Mair, balha-me pan!

Cantaue un ancian ath costat deth confesionari, damb votz tremolosa, grèu e doça...desbrembat des fatigues deth trabalh qu'era hame l'obligaue contra es forums dera vielhesa. Cantaue tot eth pòble e er òrgue, coma un pair, acompanhaue eth cor e lo guidaue pes regions ideaus d'inefabla tristesa consoladora, dera musica.

"E i auie infames, pensèc Ana, que volien acabar damb tot aquerò! Ò, non, non, jo non! Damb tu, Vetusta santa, tostemp damb tu, tostemp as tòns pès; èster damb es tristi, aguesta qu'ei era religion etèrna, víuer plorant pes penes deth mon, estimar entre lèrmes..." E se'n brembèc deth Magistrau. "Ò qué ingrata, que crudèu auie estat damb aqueth òme! Qué trist, qué solet l'auie deishat!... Vetusta l'insultaue, l'escarnie, lo mespredaue, dempús d'auer-li lheuat un tron d'admiracion; e era, era que li deuie eth sòn aunor, era sua religion, çò mès preciós, l'abandonaue e lo desbrembaue tanben... E per qué? Dilhèu, lèu segur, per apreensions de vanitat e de malícia sapastra e grossièra. A!, perque era ère tocada pet vèrm maudit, per amor des sensi, perque era ère renduda entà en Alvaro se non de hèt damb eth desir, aquerò ère era vertat, perque era ère pecadora n'auie d'èster tanben eth *frair dera sua anma*, eth pair espirituau estimat? Quines pròves n'auie era? Non poirie èster apreension sua tot, non podie era vanitat auer vist visions? Quan, De Pas, s'auie insinuat de manèra que podesse sospechar-se dera sua puretat? Non auien estat mil còps solets molt apròp er un der aute, non s'auien tocat, non auie era, dilhèu damb imprudéncia, aventurat amorasses innocentes, vagues vantaries qu'auessen pogut hèr brotar eth huec s'ei que i siguesse amagat aquiu?... E ei abandonat! S'en burlen d'eth enquia e tot enes jornaus; enquia e tot es impius lauden as missionèrs, entà rebaishar era influéncia deth Magistrau; era mòda e era calomnia l'auien acornerat, e jo coma eth vulg miserable me boti a cridar tanben, crucifica-lo crucifica-lo!... E eth sacrifici qu'auia prometut? Aqueth gran sacrifici que jo anaua cercant entà pagar çò que li deui ad aguest òme?..."

En aqueth moment cessèren es cantics deth pòble devòt; seguic un silenci solemne; dempús i auec

tosses, tarrabastalhs de sòles e esclòps sus era pèira esguitlaira deth pasiment... ua impaciéncia contenguda. Pera pòrta sonaue eth *tic tac* des monedes que damb eres Visitacion e era Marquesa picauen era plata entà cridar era atencion dera caritat distrèta. I auie en aire un mormolh teunhe. En cor dauen senhaus de vida es violins e es flaütes damb quèishes e alendades estofades; s'entenie eth bronit des huelhes deth papèr de musica. Carrinclaue un violin. Queiguèren es còps sus un hèr blanc… Silenci un aute viatge…Comencèc eth *Stabat Mater*.

Era musica sublima de Rossini exaltèc mès e mès era fantasia d'Ana; ua resolucion des nervis irritadi gessec d'aqueth cervèth damb fòrça de mania: coma ua alienacion dera volontat. Vedec, coma se siguesse aquiu madeish, era imatge dera resolucion, "òc… era… era, Ana as pès deth Magistrau, coma Maria as pès dera Crotz. Eth Magistrau ère crucificat tanben per çò dera calomnia, peth necitge, pera enveja e peth mesprètz… e eth pòble assassin li viraue era esquia e lo deishaue aquiu solet… e era…. era… hège çò madeish! Ò, non, ath Calvari, ath Calvari! ath pè dera crotz que non ère eth sòn hilh, senon eth sòn pair, eth sòn frair, eth frair e eth pair der esperit".

"Era Vèrge li didie que òc, qu'ère ben hèt; qu'aquera resolucion ère digna d'un cristian. A on sigue que i age ua crotz damb un mòrt, se pòt plorar ath pè, sense pensar en aquerò que i a aquiu penjat; milhor se poirà plorar ath pè dera crotz d'un martir. Enquia e tot deth mau lairon li cuelhie pietat en aqueth moment. Com non l'auie de hèr mès pietat eth Magistrau que, segontes era, non ère un lairon, ne mau ne brave!" Era forma deth sacrifici, eth dia, era occasion, tot qu'ère senhalat: se jurèc non hèr repè; aquera exaltacion ère çò que li calie entà poder víuer; se mès tard eth cansament, era relaxacion d'aqueres fibres regdes l'amiauen ara sua animositat, era covardia, es objeccions mondanes, prosaiques, era pòur ath qué dideràn, non ne harie cabau… anarie dreta de cap ath sòn prepaus sense trantalhar, sense pensar mès. Harie çò qu'auie decidit. E tranquilla, segura d'era madeisha, tornèc eth sòn pensament ara Mair Dolorosa, e se lancèc enes ondades dera musica trista damb un arrancament suicida… Òc, volie aucir laguens d'era eth dobte, era pena, era heredor, era influéncia deth mon pèc, circonspècte, *guardat*… volie tornar ath huec dera passion, qu'ère eth sòn ambient.

Capitol XXVI

Des det dia que presidic er acogament d'en Santos Barinaga, en Pompeyo non tornèc a auer ua ora bona, de completa salut. Es caudheireds que lo heren tremolar en cementèri se repetiren, cada viatge mès fòrts, pendent era malautia que seguic ara grana molhadura, tornauen de quan en quan. Guimarán ère trist de contunh; aqueth solei de Justícia qu'adoraue, auie es sòns eclipsis e er espectacle de malesa ambientau descoratjaue ath brave atèu enquiath punt de hèr-lo dobtar deth progrès definitiu dera Umanitat. "Laurent que didie ben, qu'èrem nosati fòrça mes auançats qu'es barbars. Mès i auie encara cada brigand! E era amistat? Era amistat qu'ère causa perduda". Paquito Vegallana, Alvaro Mesia, Joaquinito Orgaz, eth respectable, o aumens semblant respectable, senhor Forja, que se didien tan amics sòns, l'auien enganhat coma un chinés; s'auien burlat d'eth. Qu'èren uns libertins que renegauen enes sues regolades dera religion positiva entà sedusir-lo ada eth e desliurar-se dera pòur deth lunfèrn. En Pompeyo trinquèc bruscament es sues relacions damb toti aqueri "esperits frivòls" e non tornèc a botar es pès en Casino. Cuelhec aguesta decision eth dia de Nadau, quan s'en sabèc que per Vetusta se didie d'eth, en Pompeyo Guimaran, er òme que mès respectaue toti es cultes, sense creir en degun d'eri, auie profanat era catedrau assistint embriac ara Missa deth Poth. Se didec que s'auie hèt a vier en temple, dejós dera capa, ua botelha d'anís deth monard..."Deth monard!... eth... en Pompeyo!..." . Non tornèc ath Casino. "Aqueri infames que l'auien embriagat o pòc mens, en tot obligar-lo dempús a entrar en temple, èren plan capables d'auer inventat de seguit era calomnia que damb era lo volien pèrder. Quina autoritat aurie en avier aqueth ateísme que s'embriagaue entà celebrar es hèstes deth cristianisme, e qu'assistie as sants oficis entà blasfemar e hèr *esses* pes respectables naus dera basilica?"

"Pro n'auie eth entara sua anma damb er acogament civiu de Barinaga e era consequenta tissa que grana part deth pòble l'auie cuelhut ath senhor Magistrau!".

"Non, que non volie mès lutes religioses: ja ère massa vielh entà semblables trabalhs. Qu'ère milhor carar, víuer en patz damb toti". Era mòrt de Barinaga lo hège tremolar en tot rebrembar-la. "Morir coma un gosset! E jo qu'è hemna e quate hilhes!"

Se hec misantròp. Tostemp gessie solet, en escurir, e entornaue lèu en casa.

Ua net atirèc era sua atencion un bronit d'abelhèr que venguie deth costat dera catedrau. Entenec petards. Qué ère aquerò? Era tor ère illuminada damb veires e fanaus ara veneciana. As sòns pès, en pòrge estret e cuert, d'esguitladís pasiment de pèira, barrat pera rèisha de hèr lord e fòrt, s'apileraue ua multitud confonuda, coma se siguessen un molon de vèrmes neri. D'aqueth ferment uman brotauen, coma bambolhes, crits, arridalhades, e un fiulet sord que se retiraue ath bronit dera marèa d'un mar luenhant.

En Pompeyo, que li carrinclauen es dents, de hered damb fèbre, se posèc en çò mès naut det carrèr dera Rua entà contemplar aquera gentada apilerada as pès dera tor, en tan estret recinte, quan podie estener-se aisidament per tota era placeta. "Que ja sabie se qué ère. *Es catolics* celebrauen un aniversari religiós. Mès com? Quin escarni!" En Pompeyo s'apressèc ath pòrge: campèc de dehòra estant, que çò milhor e pejor de Vetusta ère aquiu amolonat; es sartesses, es armèrs, çò milhor deth passeg deth Boulevard, aqueth gran mon d'esparrecats, damb era sua flaira de misèria, se tractaue insolent e cridaire damb era *Vetusta eleganta* der Espolon e des balhs deth Casino: e a mès a mès der escandal, segontes Pompeyo, damb era *desencusa* de celebrar ua hèsta religiosa, era joenessa daurada deth clergat vetustenc, toti aqueri "*licenciadi de seminari*" coma les cridaue eth damb pessima intencion, "passejauen tanben per aquiu, sarradi, prensadi, damb es sòns mantèls e tot, en aqueth revolum de carn lasciua, ena escurina, lèu sense aire entà alendar, sense mès distraccion qu'eth pòc aunèst de sénter era heiregada dera espècia, er instint dera vegada, milhor dit, dera porcada!". E separant es uelhs "d'aquera poirudura en ferment, d'aqueri *vèrmes inconscients*", les virèc Guimaran entà naut e guardèc era tor que damb un punt de lum ròia senhalaue eth cèu... "Aciu que non i a arren de cristian, pensèc, sonque aqueth molon de pèires!".

Hugec dera catedrau, trist, emmaliciat, dobtant dera Umanitat, dera Justícia, deth Progrès... e sarrant es dents entà que non timèssen es de naut contra es de baish. Entrèc ena sua casa... Demanèc tila, s'ajacèc... e en veder-se enrodat pera sua hemna e es sues hilhes que li botauen sus eth còs guaires hlaçades auie ena casa, er atèu impenitent sentec ua doça trendesa nerviosa, ua caloreta confortanta e se didec: "A tot darrèr i a ua religion, era deth larèr".

A londeman desvelhèc a tota era casa a còps de campana. "Se sentie mau. Que cridèssen a Somoza." Somoza didec qu'aquerò non ère arren. Ueit dies dempús prepausèc ara senhora de Guimaran er arderós problèma de çò qu'aquiu se cridaue "era preparacion deth malaut". "L'auien de preparar", entà qué?. "Entà ben morir".

Des quate hilhes d'en Pompeyo dues s'estavaniren amassda damb era sua mair en enténer era notícia.

Es autes dues, mès fòrtes, deliberèren. Qui li botaue eth cascavèl ath gat? Qui li prepausaue ath sòn senhor pair que recebèsse es Sacraments?

L'ac prepausèc era hilha màger, Agapita.

- Papa, tu qu'ès tan brave, voleries desengustar-me, desengustar a mama, mès que mès, que t'estime tant e ei tan religiosa?...
- Non seguisques, Agapita estimada, didec eth malaut damb votz doça, fèbla, mimosa. Que ja sai se qué me demanes. Que me cohessa. Plan ben, hilha mia. Com a d'èster? Hè dies que demoraua aguest moment. Eth senhor de Somoza ei tan angelicau que non me volie balhar un espant, mès sabia qu'aquerò anaue mau. È pensat molt en vosates, ena necessitat de complader-vos. Solet vos demani ua causa... que vengue eth senhor Magistrau. Voi que m'entene en confession eth senhor De Pas. È besonh de qué m'escote e que me perdone.

Agapita plorèc sus eth pièch flac det sòn pair. Des dera sala estant auien entenut eth dialòg Somoza e era hilha mendre de Guimaran, Perpetua. Mieja ora dempús tota Vetusta se'n sabie deth miracle. "*Er Atèu* cridaue ath Magistrau entà que l'ajudèsse a ben morir!".

En Fermin ère en lhet. Era sua mair calada as pès deth lhet, coma un gosset, gronhie tanlèu flairaue era preséncia de bèth importunt. Eth Magistrau se queishaue de neuràlgia; eth mendre bronit ère coma foter-li còps de pè ath cap. Era senhora Paula auie proïbit es sorrolhs, toti es sorrolhs. Canimauen de puntetes e se sajaue de volar.

Teresina credec qu'er encargue des senhoretes de Guimaran ère causa grèu, e s'ac valie de sautar-se era règla generau.

- Que son aquiu de part dera senhora e senhoretes de Guimaran...
- De Guimaran!, didec eth Magistrau qu'ère desvelhat encara qu'auie es uelhs barradi.
- De Guimaran! tu qu'ès lhòca... didec era senhora Paula en votz baisha.
- Òc, senhora, de Guimaran, d'en Pompeyo, qu'ei en tot morir-se e vò que lo vage a cohessar eth senhoret.

Hilh e mair heren un bot; era senhora Paula se quedèc de pès, en Fermin seigut en sòn lhet.

Se hec entrar ara sirventa de Guimaran e repetir er encargue.

Era sirventa ploraue e descriuie entre alendades era tristesa dera familha e eth consolament qu'ère veir ath senhor demanar es Sants Sacraments.

Eth Magistrau e era senhora Paula se consultèren damb es uelhs. E'enteneren.

- Te harà mau?
- Non. Qu'ei vau ara madeish.
- Gessetz. Qu'eth senhoret ei molt malaut, mès çò prumer ei çò prumèr e va entà aquiu ara madeish.

Se quedèren solets hilh e mair.

- Serà ua badinada d'aguest brigand?
- Non, senhora; ei un praube diable. Auie d'acabar atau. Mès jo non sabia qu'ère malaut.

De Pas parlaue mentre se vestie ajudat pera sua mair, que cerquèc ath hons d'ua caisha era ròba de mès abric.

- Fermo, se tu te metes malaut de vertat... ei a díder, de suenh...?
- Non, non, non. Deishatz-vos. Aquerò non admet demora... e eth mèn cap òc. Que me cau arribar aquiu abans de qué se sàpie per aquiu... Non ac comprenetz?
- Òc, plan, qu'as rason.

Carèren. Eth Magistrau se cuelhec ara paret e ara espatla dera sua mair entà tier-se de pès.

En sòn burèu se seiguec pendent un moment.

- Demanam un coche?...
- Òc, plan, que ja ac auíem d'auer hèt. A Benito, aciu ena cantoada...

Entrèc Teresa.

- Aguesta carta entath senhoret.

Era senhora Paula la cuelhec, non coneishec era letra dera envolòpa. Fermin òc. Qu'ère era d'Ana, desfigurada, òbra d'ua man tremolosa...

- De qui ei? preguntèc era mair en veir que Fermin perdie era sang dera cara.
- Sabi pas, ja ac veirè dempús. Ara ath coche. A veir a Guimaran...

E se botèc de pès, amaguèc era carta ena sua pòcha interiora e se filèc de cap ara pòrta damb pas fèrm.

Era senhora Paula, encara que sospechaue, non sabie qué, non gausèc aguest còp persutar. Li hège dò qu'aqueth hilh malaut, trist, dilhèu desesperat, anaue per tòrt sòn a seguir era istòria dera sua granesa, des sòns guanhs; qu'anaue a rescatar eth credit perdut cercant un miracle des mès sonadi, des mès eficaci e profitosi, un miracle de conversion. "Qu'ère un eròi". "Guaire auie patit pendent aquera Quaresma!". Era, era senhora Paula, auie acabat en tot endonviar qu'eth sòn hilh e era Regenta ja non se vedien; s'auien pelejat per çò que semble. Ara prumeria er egoïsme dera mair capitèc e s'alegrèc d'aqueth supausat trincament. Sabie qu'eth sòn hilh non s'umiliarie jamès a demanar ua reconciliacion, qu'abans moririe desesperat coma un gosset, aquiu, en aqueth lhet a on auie queigut finaument, dempús de passejar era colèra contenguda per tota Vetusta e es sòns entorns, de dia e de nets. Mès era desesperacion carada deth sòn Fermo, complicada damb ua malautia misteriosa, de mau aspècte, que podie acabar en holia, espauric ara mair qu'adoraue ara sua manèra ath hilh; e i auec bèra net que, mentre velhaue eth dolor deth sòn Fermo, pensèc en mil causes absurdes, en miracles de mair, en anar era madeisha a cercar ara infama que n'auie eth tòrt d'aquerò, e esgorjar-la, o hèr-se-la a vier arrossegant-la pes maudits peus, aquiu, ath pè d'aqueth lhet, a velhar coma era, a plorar coma era, a sauvar ath sòn hilh tu per tu, encara que li costèsse era fama, era sauvacion, tot, a sauvar-lo o morir damb eth... D'aguestes idèes absurdes que refusaue dempús eth bon sen, li quedaue ara senhora Paula ua ira sorda, atapida e ua aspiracion vaga de formar un projècte estranh, ua intriga entà caçar ara Regenta e hèr-la servir entad aquerò que Fermo volesse...e dempús aucir-la o arrincar-li era lengua...

Es prumèrs dies, dempús de separar-se Ana e De Pas, ère eth Magistrau qui preguntaue soent a Teresina, simulant indiferéncia, encara que sense qu'era sua mair l'entenesse: "I a auut bèth encargue, quauqua carta entà jo?" Dempús, tanben Paula, tanben soleta damb era, li preguntaue ara

puncèla, damb votz guturau, estrangolada: “A arribat bèth encargue?... bèth papèr entath senhoret?“

Non, que non auie arribat arren. Era Quaresma auie passat atau, auie començat era setmana des Dolors, s’acabaue... e arren.

“Que deu èster d’era“, pensèc era senhora Paula quan vedec eth papèr que presentèc Teresina. Sentec ràbia e plasèr ath madeish temps.

Eth Magistrau sentie enes sues aurelhes tempèstes. Cranhie quèir. Mès ère decidit a gésser. Tanben se jurèc remir-se a liéger era carta dauant dera sua mair, encara qu’era l‘ac demanèsse botada en crotz. “Aquera carta ère sua, solet sua“. Arribèc eth coche. Un carro vielh, destrantalhat, tirassat per un shivau nere e un aute blanc, ambdús aclapadi pera hame e lords.

Era senhora Paula, qu’auie acompanhat ath sòn hilh enquiath lumedan, li didec damb enfasi ath cochèr:

- Entara casa d’en Pompeyo Guimaran, ja sabes...
- Òc, òc... Virèc eth coche era cantoada; en Fermin esguitlèc un cristau, e cridèc:
- Pòc a pòc, ath pas. Guardèc era carta d’Ana. Trinquèc era envolòpa damb es dits e liegec aqueres letres de tinta rosada que sautauen e se confonien aganchades es ues damb es autes. Endonvièc, mès que desnishèc, es caractèrs que s’esbugassauen dauant dera sua vista fèbla.

“Fermín: me cau veder-vos, voi demanar-vos perdon e jurar-vos que sò digna dera vòsta amabla ajuda; Diu qu’a volgut illuminar-me un aute viatge; era Vèrge, ne sò segura d’aquerò, era Vèrge vò que jo vos cèrca a vos, que vos crida. Pensè en vier jo madeisha ena vòsta casa. Mès cranhi que sigue indiscrecion. Ça que la, vierè, a maugrat tot, s’ei vertat qu’ètz malaut e que non podetz gésser. A on vos poderè parlar? Ne sò segura que per caritat aumens non deisharatz sense responsa era mia carta. E se la deishatz, aquiu que vau. Era vòsta milhor amiga, era vòsta esclaua, segontes a jurat e saberà complir. Ana.“

De Pas deishèc de sénter dolors, ne tansevolh pensèc en aquerò; guardèc entath cèu, anaue a escurir. Agarrèc damb man febrila era blòda blua deth cochèr, que virèc eth cap.

- Qué i a, senhoret?
- Entara Plaça Naua... entara Rinconada....
- Òc, ja ac sai... mès ara?
- Òc, ara madeish, e ara prèssa.

Eth coche seguic eth pas. “Se i è en Victor, que Diu non ac volgue, ei pro qu’Ana me guarde, sonque que me veigue aquiu... Se non i è, milhor. Alavetz parlarè, parlarè...“

E cansat per tanti esfòrci e suspreses, en Fermin deishèc quèir eth cap sus era gastada tela blaua dera testèra e en aqueth cornèr escur deth coche, amagant eth ròstre entre es mans qu‘usclauen, plorèc coma un mainatge, sense vergonha d’aqueres lèrmes qu’eth solet saberie.

Que non ère en Victor en casa.

Eth Magistrau siguec en Casalon des Ozores dès es sèt enquias ueit e mieja. Quan gessec, eth cochèr dormie en sièti, segur de crubar car aqueth saunei. En Fermin entrèc ena casa d’en Pompeyo tas nau mens quart. Era sala ère plia de prèires e seglars devòts. Totes es hilhes de Guimaran gesseren ar encontre deth Provedidor, qu’eth sòn ròstre ludie damb un pallitge que semblaue subernaturau. S’aurie dit que l’enrodaue ua aureòla.

Tres còps s’auie manat avís ara casa deth Magistrau entà que venguesse de seguit. En Pompeyo se volie cohessar, mès damb De Pas e solet damb De Pas: didie que solet ath Magistrau volie dider es sòns pecats e declarar es sòns errors; qu’ua votz interiora li demanaue damb fòrça invencibla que cridèsse ath Magistrau e solet ath Magistrau.

Era senhora Paula contestaue qu’eth sòn hilh auie gessut tàs sèt, en coche, tanlèu l’auie arribat er

avís, qu‘auie anat dret de cap ara casa de Guimaran. Mès coma que non arribaue, se repetien es encargues. Era senhora Paula ère furiosa. Qué l’auie arribat ath sòn hilh? Quina naua holia ère aquera?

Fin finau es de Guimaran, en veir qu’eth Provedidor non arribaue, cridèren ar Arcedian, a en Custodio, ath prèire dera parròquia, e a d’auti clèrgues que mès o mens tractauen ath malaut. Tot siguec inutil. Eth volie ath Magistrau; era votz interiora l’ac demanaue a crits. Glocester ath costat d’aqueth lhet de mòrt se morie d’enveja e ère verd de ràbia, encara qu‘arridolaue coma tostemp.

- Mès, senhor en Pompeyo, que toti èm prèires deth Crucificat e en èster sincèra era vòsta conversion...
- Òc, senhor, sincèra; jo jamès è enganhat ad arrés. Jo me voi reconciliar damb era Glèisa e morir en sòn sinus, s’ei que Diu vò que morisca...
- Ò, non, aquerò non...
- Aquerò me pensi jo; mès, totun, voi tornar ara plèta... des mèns ancessors... mès a d’èster damb era ajuda deth senhor en Fermin; qu’è motius poderosi entà exigir aquerò, son votzes dera mia consciéncia...
- Ò, qu’ei molt respectable, molt respectable... Mès s’aguest senhor Magistrau non apareish...
- Se non apareish, quan et perilh sigue màger, me cohessarè damb quinsevolh de vosati. Mentretant voi demorar-lo. Que sò decidit a demorar.

Eth prèire dera parròquia non artenhec mès qu’er Arcedian. D’en Custonio non cau ne parlar-ne.Toti aqueri senhors prèires “èren aquiu en ridicul“ segontes era opinion de Glocester. Era vertat ère qu’un color les abandonaue e un aute les venguie.

- Serà aquerò un complòt? didec Mourelo ara aurelha d’en Custodio

Dempús de tan hèr-se demorar arribèc eth Magistrau.

Es hilhes de Guimaran l’amièren en trionf entath sòn pair.

De Pas semblaue un sant baishat deth cèu; ua alegria d’arcàngel satisfèt ludie en sòn ròstre beròi, fòrt, qu’en eth i auie reflèxi d’ua joenessa de campanhard robust e fin de faccions; qu’ère era joenessa dera passion, esplendida en aqueth moment. Mentre Guimaran sarraue era man engantada deth Magistrau, aguest, sense poder calar eth sòn pensament ena realitat presenta, seguie saborejant era scèna dera plan doça reconciliacion que venguie de representar papèr tan important. “Ana qu’ère sua un aute còp, era sua esclaua! Era ac auie dit de jolhs, plorant... e aqueth projècte, aqueth irrevocable prepaus de hèr veir a tota Vetusta, en solemna ocasion, qu’era Regenta ère sèrva deth sòn confessor, que credie en eth damb fe cèga!...“. En rebrembar aquerò, damb toti es detalhs dera gran pròva aufrida per Ana, en Fermin sentec que li tremolauen es cames; qu’ère er estavaniment d’aqueth deleit qu’eth cridaue morau, mès que l’arribaue enes uassi en forma de bohada cauda. Demanèc ua cagira, Se seiguec ath costat deth malaut e per prumèr viatge vedec çò qu‘auie ath dauant; un ròstre palle, auerassat, tot uassi e pèth que semblaue pergamin clar. Es uelhs de Guimaran auien ua umiditat reludenta, èren dubèrts, guardauen es abismes de idèes qu‘en eres se perdie eth cervèth malaut, e semblauen dues hièstres qu‘en eres pistaue er estonament mut.

Quedèren solets eth malaut e eth confessor.

De Pas s’en brembèc dera sua mair, des jesuïtes, de Barinaga, de Glocester, de Mesia, de Foja, deth Bisbe e encara que damb repugnància se decidic a trèir auantatge d’aquera conversion que l’arribaue enes sues mans. En un solet dia guaira felicitat! Ana e era influéncia que s’auien separat d’eth, tornauen ath còp. Ana mès umila que jamès, era influéncia damb un cèrt caractèr subernaturau. Òc, eth n’ère segur d’aquerò, coneishie as vetustensi, un acogament les auie hèt mespredar ath sòn tiran, un aute acogament, les hège ajulhar-se as sòns pès, fanatizadi uns, espauridi aumens es auti. Mentre parlaue damb en Pompeyo dera religion, des sues doçors, dera necessitat d’ua Glèisa que se base en revelacions positives, eth Magistrau premanie tot un plan entà

trèir-ne profit dera sua victòria... Donques qu‘aqueth alhocardit se li calaue entre es dits, non serie en bades. Es auti pècs, es que credien que Guimaran ère atèu de pur dolent e de pur sabent, guardarien aquera conquista coma ua causa seriosa, coma un guanh d’incalculable valor entara Glèisa.

“Er Atèu! Encara que toti l’auien coma inofensiu, era majoritat credien ena sua malesa ingenita e en ua superioritat diabolica. E aqueth diable, aqueth maufactor se lançaue as pès deth senhor espirituau de Vetusta... Ò, quin gran efècte teatrau!... Non, que non serie eth pèc, era sua mair auie rason, n’auie de trèir profit... E dempús, aquerò non ère senon ua preparacion entà ua auta capitada importanta, non s’auie dit qu’enquia e tot era Regenta l’abandonaue? Donques ja se veirie se qué arribarie damb era Regenta...“ En Fermin s’estofaue de plasèr, d’orgulh; se l’engavachauen es passions mentre en Pompeyo tossie, e entre esput e escopit de mèca, didie damb votz fèbla:

- Podetz creir... senhor Magistrau...qu’aquerò a estat un miracle... òc, un miracle... Qu’è vist cors d’angels, è pensat en Mainatge Diu...botadet ena sua cunhèra...en portau de Belem... e è sentut ua trendesa...atau... coma mairau... qué me sai!... Aquerò ei sublime, en Fermin... sublime... Diu en ua cunhèra...e jo cèc... que remia!... mès que didetz vos plan ben... Jo m’è passat era vida pensant en Diu, parlant d’Eth,... sonque qu‘ath revés, tot ac entenia ath revés...

E seguie eth sòn discors incoerent, interromput pera tos e pes somics.

Dempús eth Magistrau lo hec carar e que l’escotèsse.

Que parlèc molt e fòrça ben en Fermin. Qu’ère de besonh entà obtier eth perdon de Diu qu’en Pompeyo, abans de guarir-se, pr’amor que solide se guaririe, (e aquerò pensaue eth tanben) dèsse un exemple edificant de pietat. Era sua conversion auie d’èster solemna, coma leçon des brigands e coma un ensenhament saludable entà toti es credents tèbes.

- Que podetz vos hèr un gran benefici ara Glèisa, ara que tanti maus l’auetz costat...
- Plan, donc, didetz-me... en Fermin... jo que sò esclau dera vòsta volontat... Voi eth perdon de Diu e eth vòste, eth vòste que tan vos è ofensat en tot hèr-me resson de calomnies...E credetz-me, que jo non volia mau entà vos, mès coma qu’eth mèn prepaus ère combáter eth fanatisme, ath clergat en generau... e ath delà, Barinaga solet atau podie èster conquistat... Ò Barinaga! malerós en Santos! Que serà en lunfèrn, vertat, en Fermin? Malerós! E per tòrt mèn!
- Qui ac pòt saber... Es dessenhs de Diu son insondables.... E ath delà se pòt compdar damb era sua bontat infinita... Qui ac pòt saber!...Çò mès important ei qu‘ara nosati balhem un notable exemple de pietat prigonda...Aguesta leçon pòt tirassar moltes conversions ath sòn darrèr. A, en Pompeyo, non sabetz guaire pòt guanhar era Religion damb aquerò que vos auetz hèt e pensatz hèr!...

A londeman tota Vetusta edificada se premanie entà acompanhar eth Viatic que pendent era tarde li serie administrat ath senhor Guimaran. Qu’ère dimenge de Rams. Non se respiraue pes carrèrs deth pòble mès que religion.

- Eth papèr Provedidor puge! didie Foja furiós ara aurelha de Glocester, ath quau trapèc en pòrge dera catedrau, en gésser de missa.
- Aquerò ei un complòt!
- Çò que se passe ei qu’ei un pèc aguest en Pompeyo.
- Non, un complòt...

Era vertat ère qu’eth *papèr Provedidor* pujaue molt mès de çò que se podien imaginar es sòns enemics.

Dera madeisha manèra que non s’explicaue aisidament per qué eth descredit auie estat tan gran e en

tan pòc de temps, tanpòc ara podie arrés encuedar-se'n de com en pòques ores er esperit dera opinion s'auie virat a favor deth Magistrau, enquiath punt de qué ja arrés gausaue dauant dera gent rebrembar es sòns vicis e pecats; e non se parlaue que dera conversion miraculosa qu'auie hèt.

Qu'ère parièr que Mourelo cridèsse pertot:

- Mès, que non siguec eth, siguec ua enventida espontanèa der atèu... Que hèn atau toti es esperits fòrts quan les arribe era sua ora...

Arrés ne hège cabau deth mormolhador. "Et miracle, se i ère, l'auie hèt eth Magistrau". Ja arrés n'auie cap de dobte. "Qu'ère un gran òme, s'auie de reconéisher". Era senhora Paula, mejançant eth Chato e es sòns ajudants, era senhora Petronila, eth sòn conclau, Ripamilan, eth madeish Bisbe, qu'auie abraçat a Magistrau ena catedrau pòc dempús de benedir es palmes; toti amassa, e d'auti molti, èren propagandistes afogadi dera glòria recenta, fresca, d'en Fermin, dera sua capitada evidenta sus es òsti de Satan.

Foja, Mourelo, en Custodio, per conselh de Mesia, que parlèc damb er ex-baile, desistiren de contrarestar eth poderós corrent dera opinion, favorabla enquiar arràs, a en Fermin.

"Qu'ère milhor demorar; ja passarie aquera racha e tornarie tota Vetusta a veir ath miraculós en Fermin De Pas tau qu'ère, *en tota era sua òrra nudesa*".

Dempús que comunièc en Pompeyo damb era solemnitat requerida pes circonstàncies, en tot auer ath costat coma *prèire de cabeçau*, a en Fermin e a Somoza, eth mètge, Vetusta sancera, qu'auie acodit ara casa e as pòrtes dera casa deth convertit, s'escampilhèc per tot eth recinte dera ciutat en tot comentar era oncion que morie er atèu, ath quau ara toti autrejauen un talent extraordinari e ua sabença dehòra de mida, e pregonant eth zèl apostolic deth Provedidor, eth sòn tacte, era sua influéncia evangelica, que semblaue causa de magia o de miracle.

Acabada era ceremònia religiosa, i auec junta de mètges. Somoza s'auie enganhat coma de costum. En Pompeyo ère malaut de mòrt, mès encara podie durar molti dies: qu'ère fòrt. Sonque calie entener-lo parlar.

Somoza tenguec era sua opinion damb energia eroïca. "Qu'ei cèrt que podie durar quauqui dies mès des qu'eth auie anonciat, eth senhor Guimaran; mès era sciéncia non podie mens de declarar qu'era sua mòrt ère imminenta. Podie durar, plan, eth malaut, mil e mil còps òc, mès se per qué? Solide per çò dera influéncia morau des Sacraments. Non perque eth, Robustiano Somoza, òme scientific abans qu'arren, credesse ena eficàcia materiau dera religion: mès sense entrar en un fanatisme que lutaue damb totes es sues conviccions d'òme de sciéncia, coma auie dit, podie admèter e admetie, ahiscat pera experiéncia, que çò de psiquic influís en çò de fisic e ath revés, e qu'era conversion sobtada d'en Pompeyo poirie auer determinat ua variacion en cors naturau dera malautia... tot aquerò ère estranh ara sciéncia medica coma tau, e sense mès".

Efectivament, en Pompeyo durèc enquiat dimèrcles Sant.

Trifon Cármenes des deth dia que se'n sabèc era conversion de Guimaran, concebec era coquina idèa de consagrar ua *huelha literària* deth *Lábaro* ath plan important eveniment. Mès auie de demorar qu'eth malaut gessesse deth perilh o se n'anèsse entar aute mon. Aquerò darrèr ère çò mès probable e çò que mès convenguie as plans de Cármenes, eth quau des deth dimenge de Rams auie a punt d'acabar ua plan longa composicion poetica qu'en era se *cantaue* era mòrt der atèu erosament restituit ara fe de Crist. Era òda elegiaca, o elegia a seques, çò que siguesse, que Trifon non ac sabie, començaue atau:

Qui m'anóncie aguest funèbre planh...?

Eth poèta anaue e venguie dera casa *mortuària*, coma eth la cridaue ja ath sòn laguens, ara redaccion, dera redaccion ara casa mortuària.

- Com li va?, preguntaue en votz molt baisha, des deth lumedan.

Era sirventa contestaue: qu'ei coma cada dia. E Trifon corrie damb era sua elegia e seguie escriuent:

Dobte fatau, incertitud impia!...

Parada en lumedan, era Parca fèra

ne s'arture ne auence ena sua porfia;

coma ombra d'orror, care e demore...

Passauen quauques ores, tornaue a presentar-se Trifon ena casa deth moribond damb votz doça e hloisha didie:

- Com va en Pompeyo?
- Un shinhau recargat, li contestauen.

Tornaue de seguit entara redaccion, desirós, "auie de trabalhar damb fòrça, podie morir-se aqueth senhor e era poesia quedar sense era darrèra linha..." E escriuie damb *pos febril*:

Mès, ai! que siguec en bades; der almo cèu

era senténcia se complís; inexorabla...

Non sabie Trifon çò que significaue *almo*, ei a díder, non ac sabie segur, mès li sonaue ben.

Quan era sirventa de Guimeran li contestaue: "Qu'eth senhor auie passat milhor era net", Cármenes sense encuedar-se'n d'aquerò, torçaue eth gèst, e sentie ua impression desagradiua semblabla ara qu'experimentaue quan arribaue a convencer-se de qué un jornau de Madrid non li publicarie es vèrsi que l'auie remetut. Eth non volie mau ad arrés, mès çò de cèrt ère qu'un còp tan auançada era sua elegia, en Pompeyo li harie un flac servici se non se morie çò mès lèu possible.

Moric. Moric eth dimèrcles Sant. Eth Magistrau e Trifon alendèren. Tanben alendèc Somoza. Es tres aurien quedat en ridicul se s'auesse passat ua auta causa. Per çò de Cármenes, acabèc es sòns vèrsi d'aguesta sòrta:

Non lo ploretz. Deth bronze es sons

imnes de glòra son; era Glèisa santa

lo recuelhec en sòn sinus... etc

Ath praube Trifon li gessien es vèrsi montadi es uns sus es auti; madeish defècte auie enes dits des pès.

Er acogament der atèu siguec ua solemnitat coma pòques. *Acompanhèren ath darrèr larèr eth cadavre deth defunt* es autoritats civius e militares, ua comission deth Capitol presidida peth Dean, era Audiéncia, era Universitat, e ath delà guairi se preciauen de boni o maus catolics. Era veuda e es orfanèles recebien especiau favor e consolament damb aquera pùblica manifestacion de simpatia. Eth Magistrau anaue presidint eth dòu dera familha: que non ère parent deth defunt mès l'auie trèt des garres deth Dimòni, segontes Glocester, que se quedèc ena sala capitulara mormolhant". Aquerò mès qu'un acogament d'un cristian siguec era apoteòsi pagana deth *pio, felice, trionfador* Vicari generau". Efectivament, eth pòble l'ac mostraue damb eth dit: "Aqueth ei, aqueth ei, didie era gent senhalant ar Apostòl, ath Magistrau".

Es miracles qu'era senhora Paula auie hèt córrer entre era massa impressionabla e pòc de letres non son entà monuments. Eth madeish senhor Bisbe, en sòn darrèr sermon as beates praubes e ara classa de tropa, sirventes de servici, etc, etc, auie alludit ath trionf d'aqueth hilh predilècte dera Glèisa...

- Que non i aurà mès remèdi qu'ajocar eth cap e deishar passar eth temporau, didie Foja.

"Aqueth en Pompeyo les auie desacreditat!

"Vai quin liure-pensador!

"Qu'ère ua garia! Moric lhòco! l'embruishèren! Quina sòrta d'embruishament? Morfina.

"Eth clergat, miracles deth clergat!...

"Lo convertiren damb òpi... Era feblesa hè, era soleta, aguesti miracles...

"Mès que mès qu'ère un brigant..."

Eth dijaus Sant arribèc damb ua notícia qu'auie de hèr istòria enes annaus de Vetusta, annaus que per cèrt escriuie damb grana guitèra un professor d'Institut, autor tanben d'uns comentaris sus era jòta Aragonesa.

Ena casa de Vegallana era tau notícia *petèc coma ua bomba*. Tornaue era Marquesa, tota de nere, de demanar ena taula de Santa Maria damb Visitacion; tornaue tanben Obdulia Fandiño qu'auie demanat en *San Pedro* ara ora que visitauen es *monuments* es oficiaus dera garnison; e totes aqueres senhores, amassades en gabinet dera Marquesa, escotauen estonades çò que didie solemnament eth Gran Constantino, era senhora Petronila Rianzares, qu'auie recuelhut vint duros ena taula peticionària de Sant Isidre. E didie eth bisbe-mair:

- Òc, senhora Marquesa, non vos hescatz crotzes, Anita ei decidida a balhar aguest exemple ara ciutat e ath mon...
- Mès Quintanar...non ac consentirà...
- Qua ja ac a consentit...a racacòr, plan. Ana l'a het comprèner que se tractaue d'un vòt sagrat e qu'empedir-li complir era sua promesa serie ua accion de despotisme qu'era non perdonarie jamès...
- E eth praube hemneta balhèc eth sòn consentiment? didec Visita, rogida d'indignacion. Quini marits dera isla de Sant Balangran!, higec en tot brembar-se'n deth sòn.

Era Marquesa non acabaue de senhar-se. "Aquerò non ère pietat, non ère religion; ère lhocaria, simplament lhocaria. Era devocion racionau, *illustrada*, de bon ton, ère aquera auta, demanar entar Espitau as corporacions e as particulars enes pòrtes deth temple, autrejar estandards brodats ara parròquia, mès vestir-se de pòcvau e dar-se en espectacle!..."

- Per Diu, Marquesa! Quinsevolh que vos entenesse vos cuelherie per ua demagòga, per ua *Sunhera*.
- Se qué è dit jo, donc?
- Vos semble pòc? cridar pòcvau a ua *nazarena*...

Era Marquesa arroncilhèc es espatles e tornèc a senhar-se. Obdulia auie era boca seca e es uelhs uscladi. Sentie un immens curiosèr e cèrta enveja vaga...

"Ana anaue a balhar-se en espectacle!", cèrt, aguesta qu'ère era frasa. Qué mès aurie volgut era, era de Fandiño, que dar-se en espectacle, que hèr-se guardar e contemplar per tota Vetusta?

- E eth vestit? com ei eth vestit? ac sabetz?...
- Plan qu'ac sai responec Petronila capinauta perque s'en sabie de tot. Ana amiarà ua tunica talara morada, de velot, damb franja *marron foncé*...
- Marron foncé? objectèc Obdulia... que non cau ben...aur que serie milhor.
- Qué sabetz vos d'aguestes causes?... Jo madeisha è dirigit eth trabalh dera modista. Ana tanpòc n'enten guaire d'aquerò e m'a deishat a jo er encargue de toti es detalhs.
- E era tunica ei de volada?
- Un shinhau...
- E coa?

- Non, ras damb ras...
- E eth cauçat? sandales?
- Cauçat! quin cauçat? Eth pè nud...
- Descauça! cridèren es tres daunes.
- Plan que òc, hilhes, vaqui era gracia... Ana s'aufrit a anar descauça...
- Es se plò? E es pèires?
- Mès se destroçarà era pèth. Aguesta hemna qu'ei hòla. A on a vist era ad arrés hèr aguestes diablaries?
- Per Diu, Marquesa, non reneguetz! Diablaries un vòt coma aguest, un exemple tan cristian, d'umilitat tan edificanta...
- Mès, com se l'a acodit... aquerò? a on a vist era aquerò?...
- De moment ac a vist en Saragossa e en d'autes pòbles qu'a recorrut... E encara que non ac auesse vist tostemp serie meritòri expausar-se as sarcasmes des impius, e as burles dissimulades des farisèus e des farisèes...que siguec justament çò que hec eth Senhor per nosati pecadors.
- Descauça!, repetie estonada Obdulia. Era enveja creishie en sò pièch. "O, çò qu'ei aquerò, pensaue, solide a un *cachet*. Ges dera vulgaritat, ei ua *boutade*, ei quauquarren... d'un bon ton superfin..."

Eth Marqués entrèc en aqueth moment damb en Victor penjat deth braç.

Vegallana venguie en tot consolar ath praube Quintanar que non amagaue era sua tristesa, damb era animositat peth solèr.

Era senhora Petronila se didec adiu abans de qué er aclapat ex-regent podesse foter-li era part de colpa que li corresponie en aquera aventura qu'eth consideraue ua desgràcia.

- Vam a veir, Quintanar, preguntèc era Marquesa damb vertadèr interès e fòrça curiosèr...
- Senhora...era mia estimada Rufina... aquerò ei...coma ditz eth poèta...

No me podien véncer... e me venceren...!

- Deishatz-vos de vèrsi, anma de Diu... Qui l'a metut a Ana aquerò en cap?
- Qui a d'èster? Santa Teresa, digui... non... eth Paraguai.
- Eth Para...?
- Non, que non ei aquerò. Que non sai se qué digui... voi díder... Senhors, era mia hemna ei hòla. Jo me pensi qu'ei hòla,... Ac è dit mil còps... Et cas ei que...quan jo me pensaua tier-la dominada, quan jo me pensaua qu'eth misticisme e eth Provedidor èren aigua passada que non botjaue eth molin... quan jo non dobtaua deth mèn poder discrecionau en mèn larèr...dilhèu, crac! era mia hemna me vie damb era embaishada dera professon.
- Mès s'en Vetusta jamès a hèt aquerò arrés...
- Òc tau causa, didec eth Marqués. Cada an va ar acogament de Crist, Vinagre, ei a díder Lisario Zumarri, eth mèstre mès sanguinari de Vetusta, vestit de nazaren e damb ua crotz ath dessús...
- Mès, Marqués, que non ei parièr era mia hemna e Vinagre.
- Non, jo non compari arren...
- Mès, senhors, senhors, digui jo, repetie Rufina, quan a vist Ana qu'ua senhora anèsse en Acogament darrèr d'ua urna damb abit, o çò que siguesse, de nazaren?...
- Òc, veder-lo plan que l'a vist. L'auem vist en Saragossa... per exemple. Mès jo non sai s'aqueres senhores de vertat...
- E ath delà, non anarien descauces, didec Obdulia.
- Descauces! e era mia hemna anarà descauça? Ira de Diu! aquerò non!... Redena!

Gran trabalh costèc tier era indignacion colerica d'en Victor. Eth quau, mès padegat, se'n tornèc entà casa, e entre auer ua *auta explicacion* damb era sua senhora o embarrar-se en un significatiu

silenci, s'estimèc mès embarrar-se en silenci... e en burèu.

"E ada eth madeish non se podie enganhar. Comprenie qu'era decision d'Ana ère irrevocabla".

Eth diuendres Sant trinquèc era auba plombós; eth Magistrau, fòrça d'ora, tanlèu siguec de dia, pistèc peth balcon entà consultar es bromes. "Ploirie? Qu'auirie balhat ans de vida entà qu'eth solei escampèsse aqueth tendolet cenicient e pistèsse entà illuminar cara a cara e sense trebucs aqueth dia dera sua capitada... Dus dies de trionf! Eth dimèrcles er acogament der atèu convertit; eth diuendres er acogament de Crist, e en ambdús eth, en Fermin trionfant, plen de glòria, Vetusta admirada, sometuda, es enemics avalant povàs, escampilhadi e anequelidi!"

Tanben Ana guardèc eth cèu plan d'ora e sense podè'c remediar pensèc, se ploiguesse!. Ac desiraue e li remordie era consciéncia d'aguest desir. Qu'ere espaurida dera sua pròpria òbra. "Que sò ua lhòca, pensaue, cuelhi decisions extrèmes enes moments dera exaltacion e dempús me cau complir-les damb era animositat peth solèr, lèu inèrta e sense fòrces entà voler". Rebrembaue que de jolhs dauant deth Magistrau l'auie aufrit aqueth sacrifici, aquera pròva publica e solemna dera sua adesion ada eth, ath perseguit, ath calomniat. Se l'auie acodit aquera terribla sòrta de mortificacion pròpria ena novena des Dolors, entenent er *Stabat Mater* de Rossini, en tot imaginar-se damb arderosa fantasia era scèna deth Calvari, vedent a Maria as pès deth sòn hilh, *dum pendebat filius*, coma didie era letra. Auie rebrembat, coma per inspiracion, qu'era auie vist en Saragossa a ua hemna vestida de Nazaren, caminar descauça darrèr dera urna de cristau qu'embarraue era imatge supina deth Senhor, e sense pensà'c mès, auie decidit, s'auie jurat ada era madeisha caminar atau, ara vista deth pòble sancer, per toti es carrèrs de Vetusta darrèr de Jesús mòrt, apròp d'aqueth Magistrau que patie tanben mòrt de crotz, mespredat per toti... e enquia e tot per era madeisha... E ja non i auie remèdi, en Fermin, dempús d'ua oposicion non massa obstinada, auie accedit e acceptaue era pròva de fidelitat espirituau d'Ana; era senhora Petronila, ara quau ja non guardaue coma tresòr repugnant d'aventures sacrilègues, s'auie aufrit a premanir eth vestit e toti es detalhs deth *sacrifici*... E ara, quan ja auie arribat eth dia, quan s'apressaue era ora, se l'acodie ada era dobtar, cràn her, desirar que se daurissen es catarates deth cèu e se cambièsse eth mon entà evitar er ahèr dera professon!".

Ana pensaue tanben en Quintanar. Tot aquerò ère per eth, plan; qu'ère de besonh agarrar-se ara pietat entà conservar er aunor, mès, non i auie ua auta manèra d'èster pietosa? Non auie estat ua escometuda de holia aquera promesa? Non serie en ridicul aqueth marit que cranhie veir ara sua esposa descauça, vestida de morat, cauishigant era hanga de toti es carrèrs dera Encimada, balhant-*se en espectacle* ara malícia, ara enveja, a toti es pecats capitaus que contemplarien pes trepaders e balcons aqueth *quadre viu* qu'era anaue a representar? Cercaue Ana eth huec der entosiasme, era frenesia dera abnegacion que hège ueit dies, ena glèisa, entenent musica, l'auien suggerit aqueth projècte; mès er entosiasme, era frenesia non tornauen; ne era fe tansevolh l'acompanhaue. Era pòur as uelhs de Vetusta, ara malícia estonada, la dominaue totafèt; ja non credie, ne deishaue de creir; non pensaue ne en Diu, ne en Crist, ne en Maria, ne tansevolh ena eficàcia deth sòn sacrifici entà restaurar era fama deth Magistrau: non pensaue mès qu'en *escandal* d'aquera exibicion. "Òc, escandal ère; era hemna dera sua casa, era esposa aunèsta, protestaue laguens d'Ana contra er espectacle proxim... Non, non n'ère segura de qué era sua abnegacion siguesse bona; dilhèu ère ua pegaria; era patz dera sua casa, eth pudor deth larèr, ac didien damb silenci solemne..." E Ana sudaue d'aclapament... "Quina causa auie prometut!"

Non ploiguec. Eth tendolet gris deth cèu seguic aclapat sus eth pòble pendent tot eth dia. Ua ora abans d'escurir gessec era professon der Acogament dera glèisa de Sant Isidre.

"Que ja arribe! ja arribe!" mormolhauen es sòcis det Casino amolonadi enes balcons, picant-se damb es codes, cauihigant-se, sarrant-se, es muscles deth còth en tension, per çò dera afogadura de veir milhor er estranh espectacle, de contemplar ath sòn gust ara dauna beròia, ara pèrla de Vetusta, enrodada de prèires e escolans, a pè e descauça, vestida de nazaren, ne mès ne mens qu'eth senhor Vinagre, eth plan crudèu mèstre d'escòla.

Coma ua ondada d‘admiracion precedie ara funèbra acompanhada; abans d’arribar era professon en un carrèr, ja se sabie en eth, per çò des sarrades hilères des trepaders, pera gentada apilerada en hièstres e balcons, que “era Regenta venguie plan beròia, palla, coma era Vèrge qu‘as sòns pès caminaue“. Que non se parlaue de ua auta causa, non se pensaue en ua auta causa. Crist estirat en sòn lhet, jos cristaus, era sua Mair de nere, trauessada per sèt espades que venguie darrèr, non meritauen era atencion deth pòble devòt; se demoraue ara Regenta, se l’avalaue damb es uelhs... Dauant deth Casino, enes balcons dera Reiau Audiéncia, un aute palai *churrigueresc* de pèira escura, estauen, darrèr de cortines cremesin e aur, era governadora civila, era militara, era presidenta, era Marquesa,Visitacion, Obdulia, es deth baron e moltes d’autes daunes dera cridada aristocràcia pera umila e envejosa classa mieja. Obdulia ère esblancossida pera emocion. Se morie d’enveja. “Eth pòble sancer pendent des passi, des movements, deth vestit d’Ana, dera sua color, des sòns gèsti!... E venguie descauça! Es pès plan blancs, nudi, admiradi e planhudi pera immensa multitud!“ Aquerò qu’ère entara de Faldiño era borra ideau dera coquetaria.

Jamès es sues nudes espatles, es sòns braci d‘evòri servint de hons a nere encaish brodat e ben cenhut; jamès era sua esquia de corbes vertiginoses, eth sòn pièch naut e fòrt, e exuberant e temptador, auie tirassat atau, ne damb cent lègues, era atencion e admiracion d’un pòble sancer, per mès que ludesse en balhs, teatres, passegi e tanben professons... Tota aquera carn blanca, dura, turgenta, significativa, principau, ère mens per rasons des circonstàcnies, que dus pès descauci qu’a penes podien veir de quan en quan dejós deth velot morat dera *nazarena*! “E ère naturau, tota Vetusta, seguie pensant Obdulia, a ara entre celha e celha, aguesti pès descauci, per qué? perque i a un *cachet* plan destinguit ena manèra dera exibicion, perque... aquerò ei question de *scenari*“. “Quan arribarà?“, preguntaue era veuda, lecant-se es pòts, cuelhuda d’ua enveja admiradora, e sentent estranhes causes d’ua sòrta de luxuria bestiau, asenada, inexplicabla per çò d’absurda. Sentie Obdulia en aqueth moment atau... un desir vague...de... de... d’èster òme.

Òme n’ère, e molt òme, eth mèstre d’escòla Vinagre, en Belisario, que se desguisaue de nazaren en tan solemne dia, segontes costum inveterada, e ère eth mès terrible Heròdes de prumères letres era rèsta de dies der an. Toti es mainatges dera sua escòla que l’aborrien de còr, s’apilerauen en carrèrs e hièstres entà veir passar ath senhor mèstre, damb era sua crotz de carton ena espatla e era sua corona d’espines ath naturau, qu‘efectivament lo punchauen, coma se vedie peth movement des celhes e pera expression dolosora des arrugues deth front. Desirauen es gojats coraument qu‘aqueres espies li trauessèssen eth crani. Er acogament de Crist ère era resvenja de tota era escòla.

Vinagre, en sòn in de mortificar a guaires generacions passauen pera sua man, gaudie en hèr maubé era sua, ena sua pròpria persona. Mès non solet er interès de dar-se torment, coma a cada hilh de vesin, l’auie inspirat aquera coquinaria de coronar-se d’espies e autrejar eth gran gust as anhèts dera sua vegada pedagogica, senon qu’ère gran part en aquera exibicion annau era briganta vanitat. Eth saber qu’un còp ar an, eth, Vinagre, en Belisario, ère objècte d’*espectacion generau*, l’aumplie era anma de glòria. Arrés s’auie atrevit a seguir eth sòn exemple; eth, qu’ère eth solet Nazaren dera poblacion e gaudie d’aguest privilègi tranquillament de hège molti ans.

Era competéncia dera senhora Ana Ozores, en sòrta de shordar-lo l’aumplic d’orgulh. Sense encomanar-se a Diu ne ath diable, tanlèu la vedec gésser de Sant Isidre, s’amassèc ada era, la saludèc molt educadament e damb era sua crotz ath dessus sabec demostrar qu’eth ère sustot, e enquia e tot en camin deth Calvari, un complit cavalièr; se i auie badines en eth ère eth que se metie en eres entà evitar era hanga as pès nuds e de nacre d’aquera illustra senhora, era sua companha. Ana anaue coma cèga, non escotaue ne comprenie arren tanpòc, mès era companhia grotesca d’aqueth companh inesperat la hec rogir-se e sentec desirs hòls de gésser ath mès córrer. “L’auien enganhat, arren l’auien dit d’aquera caricatura qu‘anaue a amiar ath sòn costat“. “Ò, s’era auesse encara aqueth esperit sincèrament pietós de d’auti tempsi, aguesta naua mortificacion, aguest escarni, aguesta saturacion de ridicul, l’aurie agradat, pr’amor que d’aguesta manèra eth sacrifici ère màger, era fòrça dera sua abnegacion sublima“.

Vinagre admirèc coma tot eth pòble, mès que mès eth pòble baish, es pès descauci dera Regenta. Per çò que hège ada eth ludie enludernadora bòta de charol, damb perdon dera proprietat istorica. Pro sabie Vinagre qu'es bòtes de charol non existien en temps d'August, ne encara qu'auessen existit les aurie amiat Jesús en Calvari, mès eth non ère qu'un devòt, un devòt que pendent tot er an non auie ocasion de hèr-se a veir; se l'auie de perdonar era vanitat de lúder en aquera escadença es sues bòtes coma miralhs que sonque se cauçaue aguest solemne dia.

"Que ja arriben, ja arriben! repetiren es deth Casino e es senhores dera Audiéncia quan era professon arribaue de vertat. Ara que non ère un faus rumor, èren *eri*, ère er Acogament".

Cessèren es comentaris enes balcons.

Totes es anmes, mès o mens roïnes, pistèren enes uelhs.

Ne un solet vetustenc, aquiu present, pensaue en Diu en aqueth moment.

Eth praube en Pompeyo, er atèu, ja s'auie mòrt.

Visitacion, era deth Banc, en sòrta de guardar coma toti entath carrèr estret per a on ja pistauen es penons tristi e estavanidi, es crotzes ciriaus, observaue eth gèst d'en Alvaro Mesia, qu'ère solet, semble, en darrèr balcon dera façada deth Casino, en dera cantoada. Tot de nere, cordada era levita cenhuda enquiath còth, en Alvaro, palle, mossegaue de quan en quan eth cigarro qu'auie ena boca, arrie a viatges e se viraue de tan en tan a contestar a un interlocutor invisible entà Visita.

Qu'ère en Victor Quintanar. Es dus amics s'auien embarrat ena secretaria deth Casino, a prècs der ex-regent, que volie veir, sense èster vist, aquerò qu'eth cridaue era pujada ath *Calvari dera sua dignitat*. Darrèr de Mesia, que balhaue bona ombra, tremolant sense saber perqué, impacient, lèu damb fèbre, Quintanar se dispausaue a veir tot çò que podesse.

- Guardatz, didie, se jo auessa aciu ua bomba Orsini...l'ac lançaria sense cap inconvenent ath senhor Magistrau quan passe trionfant per aquiu baish. Sequestrador!
- Padegatz-vos, en Victor, padegatz-vos, aquerò qu'ei eth principi deth fin. Ne sò segur qu'Ana ei mòrta de vergonha en aguest moment. Que mo l'an fanatizat, qué i podem hèr? mès ja daurirà es uelhs, er excès de mau se harà a vier eth remèdi...Aguest òme a volgut estirar massa era còrda, plan qu'aquerò ei un gran trionf entada eth... mès Ana veirà a tot darrèr qu'a estat esturment der orgulh d'aguest òme.
- Aquerò, esturment, vil esturment! L'amie entà aquiu coma un trionfador roman a ua esclaua...darrèr deth carro dera sua glòria...

En Victor s'embolhaue en aguestes alegories, mès çò de cèrt ère qu'eth s'imagnaue a en Fermin De Pas, ath miei dera professon, e de pès en un carro de carton, coma eth auie vist entrar ath baritòn en scenari deth Reiau ua net que cantaue eth *Poliuto*.

En Alvaro non dissimulaue eth sòn bon umor. Qu'ère un shinhau excitat, mès non se sentie vençut; eth s'emparaue enes sues experiéncies."Aqueth clèrgue non auie tocat ara Regenta, n'ère segur". Arrie de tot còr, arrie as sòns pensaments as sòn plans". Plan que li shordaue es nèrvis aqueth espectacle qu'aparentament eth rivau mostraue en eth ua capitada ara romana, segontes en Victor, mès...non l'auie tocat".

Quintanar, des deth sòn amagader, vedec pistar entre es balustres neri deth balcon ua crotz daurada, acabament d'un penon vielh e venerable. Se metec de pès sus era cagira, tostemp sense poder èster vist des deth carrèr, e arreconeishec a Celedonio damb ua crotz de plata entre es braci.

Mesia, deishant ath sòn darrèr ar amic, se botèc en meiei deth balcon, capinaut e desfisant es guardades des clèrgues que passauen dejós d'eth.

Es tambors vibrauen funèbres, tristi, entestadi en ressuscitar un dolor mòrt hège dètz-e-nau sègles; a en Victor òc que li sonaue aquerò a imne de mòrt; s'imaginaue ja qu'amiauen ara sua hemna entath cadafalc.

Era rampelada deth tambor se destacaue en un silenci parièr e monotòn.

En carrèr estret, de cases escures, s'auançaue eth crepuscul; es longues hilères de halhes alugades, se perdien ena luenhor entà naut, mostrant era lum auriolenca des bleses, coma un rosari de compdes, daurades, trincat a traits. Enes cristaus de botigues barrades e de quauqui balcons, se reflectien es ahlames mobiles, pujauen e baishauen en contorsions fantastiques, coma ombres ludentes, en confusion d'aquelarre. Aquera multitud silenciosa, aqueri passi sense bronit, aqueri ròstres sense expression des collegiaus de blanques aubes qu'alugauen damb cera eth carrèr trist, dauen ath conjunt ua aparença de saunei. Que non semblauen èssers viui aqueri seminaristes caperadi de blanc e nere, esblancossidi uns, damb cèrcles morats enes uelhs, d'auti morèus, lèu neri, de peu de matarràs, lèu toti de celhes sarrades, preocupadi damb era idèa der engüejament, maquines de hèr religion, recrutes dera levada forçosa dera hame e dera guiteria. Qu'anauen a enterrar a Crist, coma a quinsevolh cristian, sense pensar en Eth; a complir damb er ofici. Dempús venguien en hilères de clèrgues damb mantèl, militars, sabatèrs, e sartes vestidi de senhors, cinc o sies regidors, damb vestit de senhors tanben. Qu'anaue aquiu Zapico, eth patron clar dera *Cruz Roja*, esclau dera senhora Paula. Eth Crist estirat en un lhet de batista, sudaue gotes de vernís. Semblaue auer mòrt de consuncion. A maugrat dera misèria der art, era estatua supina, pera granesa deth simbòl, ahiscaue un respècte religiós... Representaue a trauèrs de tanti sègles un dòu sublime. Darrèr venguie era Mair. Nauta, aflaquida, de nere, palla coma eth hilh, damb cara de mòrta coma Eth. Tachada era guardada d'idiòta enes pèires deth carrèr, era impericia der artifèx auie balhat, sense sabè'c, ad aqueth ròstre era expression muda deth dolor espaurit, deth dolor que reboque de patiment. Maria amiaue sèt espades clauades en còr. Mès non daue senhaus de senter-les; non sentie senon era mòrt qu'amiaue dauant. Trantalhaue sus es baiards. Tanben aquerò ère naturau. Des dera sua nautada dominaue era multitud, encara que non la vedie. Era Mair de Jesús non guardaue as vetustensi... En Alvaro Mesia, en passar apròp des sòns pès era Dolorosa cuelhec pòur, hec repè en sòrta d'ajulhar-se. Era tumada d'aquera imatge de dolor infinit damb es pensaments d'en Alvaro, toti profanacion e luxuria, l'espauric ada eth madeish. Ere en tot pensar qu'Ana, dempús *d'aquera lhocaria*, que cometie peth confessor, per De Pas, ne harie d'autes de mès granes per aimant, per Mesia.

Aquiu anaue era Regenta, ara dreta de Vinagre, un pas mès endauant, as pès dera Vèrge endolada, darrèr dera urna de Jesús mòrt. Tanben Ana semblaue de husta pintada; eth sòn pallitge ère coma un varnís. Es sòns uelhs non vedien. A cada pas se pensaue quèir sense sens. Sentie enes pès, que cauishigauen es pèires e era hanga, un calor dolorós; auie compde de qué non pistèssen per dejós dera tunica morada; mès a viatges se vedien. Aqueri pès nudi èren entada era, era nudesa de tot eth còs e de tota era anma.. "Aquera ère ua hòla qu'auie queigut en ua sòrta de prostitucion singulara!

Non sabie se per qué, mès pensaue que dempús d'aqueth passeg vergonhós ja non aurie aunor ena sua casa. Aquiu anaue era pèga, era literata, Jorge Sandio, era mistica, era presumptuosa, era lhòca, era lhòca sense vergonha". Ne un solet pensament de pietat venguec ena sua ajuda pendent tot eth camin. Eth pensament non li daue que vinagre en aqueth calvari deth sòn pudor. Enquia e tot s'en brembaue de tèxti de Frai Luis de Leon ena *Perfecta Casada*, que, segontes era, condemnauen çò qu'ère en tot hèr. "Que m'avuglaue era vanitat, era pietat, pensaue". "Jo tanben sò comica, sò madeish qu'eth mèn marit". Se bèth còp s'atrevie a guardar entà darrèr, entara Vèrge, sentie gèu ena sua anma. "Era mair de Jesús non la guardaue no ne hège cabau d'era; pensaue en sòn dolor cèrt; era, Maria, anaue aquiu pr'amor que dauant amiaue ath sòn hilh mòrt, mès Ana, a qué i anaue?"...

Segontes eth Magistrau anaue pregonant era sua glòria. En Fermin non presidie aguest acogament coma eth deth dimèrcles, mès celebraue en eth eth sòn nau trionf. Caminaue apròp d'Ana, lèu ath sòn costat ena dreta, entre d'auti senhors canonges, damb roquet, capmalh e capa; agarraue eth ciri amortat, coma se siguesse un scèptre. "Eth qu'ère eth patron de tot aquerò. Eth, a maugrat des calomnies des sòns enemics auie convertit ath gran atèu de Vetusta en tot hèr-lo morir en sinus dera Glèisa; eth amiaue aquiu, ath sòn costat, presoèra damb cadies invisibles ara senhora mès admirada pera sua beresa e granesa d'anma en tota Vetusta; anaue era Regenta exemplarizant ath pòble damb era sua umilitat, damb aqueth sacrifici dera carn flaca, des preocupacions mondanes, e ère aquerò

per eth, l'ac deuie ada eth solet. Non se didie qu'es jesuïtes l'auien eclipsat? Qu'es Missionèrs podien mès qu'eth damb es sues hilhes de confession? Donques vaquí era pròva de çò contrari. Es jesuïtes obligauen as vèrges vetustenses a cénher eth silici? Donques eth descauçaue es pès mès florits deth pòble e les arrossegaue pera hanga... aquiu qu'èren, pistant a viatges dejós d'aqueth velot morat, entre era hanga. Qui podie mès?". E dempús des suggestions der orgulh, es tremolaments de còr dera esperança der amor. "Qué serien, com serien en avier es sues relacions damb Ana?" . En Fermin s'estrementie. "De moment molta cautèla. Dilhèu eth dia que deishè era pòrta dubèrta ara gelosia l'espaurí e plan per aquerò se tardèc entà tornar-me a cercar. Cautèla de moment.... dempús... ja veiram". De Pas sentie que çò pòc de clèrgue que li quedaue ena sua anma despareishie. Se comparaue ada eth madeish a ua clòsca ueda lançada ena arena pes ondades. "Eth qu'ère era clòsca d'un prèire".

En passar per dauant deth Casino, dauant deth balcon de Mesia, Ana guardaue eth solèr, non vedec ad arrés. Mès en Fermin lheuèc es uelhs e sentec eth còp dera sua guardada damb era d'en Alvaro, eth quau hec repè un aute viatge, coma quan passèc era Vèrge, e de palle passèc a livid. Era guardada deth Magistrau siguec orgulhosa, provocativa, sarcastica ena sua umilitat e doçor aparentes: que volie díder *Vae victis*!. Era de Mesia non arreconeishie era victòria; arreconeishie un auantatge passatgèr... siguec discrèta, suaument ironica, non volie díder: "Venceres, Galilèu", senon, "Enquia eth finau arrés ei erós!" De Pas, comprenec damb ira qu'eth deth balcon non s'autrejaue coma vençut.

- Que va plan beròia! didien mentretant es senhores deth balcon dera Audiéncia.
- Plan beròia!
- Mès que cau coratge!
- Amic, qu'ei ua santa!
- Jo me pensi que va mòrta, didec Obdulia, be n'ei de palla! quina *parada*! semble d'estuc.
- Jo me pensi que va mòrta de vergonha, didec ara aurelha dera Marquesa, Visita.

Era senhora Rufina alendaue damb aires de compassion. E avertic:

- Aquerò d'anar descauça a estat ua asenada. S'estarà en lhet ueit dies damb es pès hèts briques.

Era baronessa deth *Deute Flotant*, definitivament domiciliada en Vetusta, gausèc díder arroncilhant es espatles:

- Que diguen çò que volguen; aguesti extrèms non son pròpris... de persones decentes.

Eth Marqués apuèc era idèa plan eruditament.

- Aquerò ei pietat de *transiberina*.
- Just, didec era baronesa, sense saber en aqueth moment çò qu'ère ua *transiberina*.

Coma ena Audiéncia, en toti es balcons dera carrèra, dempús de passar era professon e auer contemplat e admirat era beresa e era valentia dera Regenta, se mormolhaue ja e se trapauen inconvenents grèus en aqueth "gèst d'inaudit atreviment".

Foja, en Casino, luenh de Mesia e d'en Victor, didie pèstes deth Magistrau e dera Regenta. "Tot qu'ei indigne, non servís qu'entà dar ales ath Provedidor. Aquerò qu'a hèt era Regenta ac pagaràn es prèires dera vila. Ath delà, era hemna maridada era cama trincada e en casa".

- Sense compdar, higie Joaquin Orgaz, qu'aquerò se prèste a exageracions e abusi. Er an a vier veiram a Obdulia Fandiño descauça de pès... e cama, deth braç de Vinagre.

S'arric fòrça era gràcia. Mès tanben se vedec qu'Orgaz didie aquerò perque non auie trèt arren des sues pretensions amoroses, o aumens, non n'auie trèt pro.

Eth poble religiós simple admiraue sense cap inconvenent era umilitat d'aquera senhora. "Aquerò ère imitar a Crist de vertat. Aparelhar-se coma un quinsevolh, damb eth senhor Vinagre eth nazaren; e recórrer descauça tot eth pòble!... Tè, qu'ère ua santa!"

Per çò d'en Victor, quan passèc dejós deth sòn balcon eth Magistrau e Ana preguntèc a Mesia:

- Son ja aquiu?
- Òc, que son aquiu... e eth madeish espós estirèc eth còth... e treiguec eth cap... ac vedec tot. Hec un bot entà darrèr.
- Infame! qu'ei un infame! me l'a fanatizat!

Sentec caudheireds. En aqueth moment era fanfara deth batalhon qu'anaue d'escòrta, comencèc a repetir era sua marcha funèbra.

Ath praube Quintanar se l'escapèren es lèrmes. S'imaginèc en enténer aquera musica qu'ère veude, qu'aquerò ère er acogament dera sua hemna.

- Coratge, en Victor, li didec Mesia virant-se entada eth, e deishant eth balcon. Que ja son luenh.
- Non, que non la voi tornar a veir. Me hè mau!
- Coratge... tot aquerò passarà...

E apuèc Mesia ua man ena espatla deth vielh.

Eth quau, agraït, atrendit, se botèc de pès; sagèc cénher damb es braci era esquia e eth pièch der amic e exclamèc damb votz solemna e somicant:

- Ac juri peth mèn nòm aunèst! Abans qu'aquerò, m'estimi mès veder-la en braci d'un aimant! Òc, mil viatges òc, higec, cercatz-li un aimant, que me la sedusisque! Tot abans que veder-la en braça deth fanatisme...!

E sarrèc damb calor era man qu'en Alvaro l'aufrie.

Era marcha funèbra sonaue ena luenhor. Eth *chin chin* des platerets, eth *rum rum* deth tambor servien de marc as paraules grandiloquentes de Quintanar.

- Qué serie der òme en aguestes tormentes dera vida, s'era amistat non aufrisse ath praube naufrag ua taula entà emparar-se!
- *Chin chin chin*! *bom bom bom*! Òc, amic mèn, abans sedusida que fanatizada!...
- Que podetz compdar damb era mia fèrma amistat, en Victor; es òmes que son entàs ocasions...
- Que ja ac sai, Mesia, ja ac sai... Barratz eth balcon, pr'amor que m'imagini qu'è aguest tambor maudit laguens deth cap!

Capitol XXVII

- Es dètz!, ac as entenut? eth relòtge deth minjador a tocat es dètz... Te semble que podem pujar?...
- Demora un shinhau, demora que tòque era ora ena catedrau.
- Ena catedrau! S'enten des d'aciu estant, gojata? S'enten eth relòtge dera tor des d'aciu?.. Guarda qu'ei mieja lèga longa...
- Plan que òc, s'enten, pendent aguestes nets tranquilles plan que s'enten. Jamès as ac notat? Demora cinc menutes e enteneràs es campanades...tristes e amortades pera distància...
- Era vertat ei qu'era net ei beròia...
- Que semble d'Agost. quan contempli eth cèu,

d'innombrables lums enrodat

e guardi entath solèr...

- Perdona-me, hilha mia, sense voler è tornat as mèns vèrsi...
- E qué? milhor, Quintanar: aquerò ei molt beròi. *Era Net Serena* plan que òc. Que hè plorar doçament. Quan jo èra mainada e començaua a liéger vèrsi, eth mèn autor predilècte qu'ère aguest.

Eth rebrembe de Frai Luis de Leon passèc coma ua brometa peth pensament d'Ana que sentec un shinhau de melancolia amara. Botgèc eth cap, se botèc de pès e didec:

- Da-me eth braç, Quintanar; anem a hèr un torn pera galaria des perères franceses, mentre era senhora tor se decidís a tocar era ora
- Damb mil amors, *mia sposa cara*.

Era parelha s'amaguèc jos era vòuta non massa nauta d'ua galaria de perères franceses. Era lua trauessaue a traits eth huelhatge nau e semiaue de badines de lum eth solèr ath long der escur camin.

- Mai se ditz adiu damb ua esplendida net, didec Ana, en tot emparar-se damb fòrça en braç deth sòn marit.
- Qu'ei vertat; aué s'acabe Mai. Deman Junh. Junh era cana en punh. T'agrade pescar? Er arriu Soto, ja sabes, aquest qu'ei aquiu passant era Pumarada de Chisquin.
- Òc, j'ac sai... a on se banhen Obdulia e Visita quauqui ostius abans d'anar ath mar.
- Exacte, aguest... donques er arriu Soto amie fòrça trueites esquistes, segontes me didec eth Marqués. Vòs que l'escriua a Frigilis, entà que mos hèsque a vier dues canes damb toti es sòns accessòris?
- Òc, òc, magnific! Pescaram.

En Victor, content, tenguec milhor eth braç dera sua hemna que penjaue deth sòn, e li cuelhec era man coma un tenor d'opèra. E cantèc:

Lasciami, lasciami

ò! lasciami partir...

Carèc e s'arturèc. Un arrai de lua l'alugaue es nassi. Guardèc ara sua esposa, que tanben virèc eth ròstre entath sòn marit.

- T'agraden es Hugonotes? T'en brembes? Be ne cantaue de mau aqueth tenor de Valladolid... Mès escota... guarda quina idèa... beròia idèa... Imagina-te aciu, ath miei deth Vivèr, aquiu, ath costat der estanh... imagina-te a Gayarre o a Masimi cantant... en aguesta

net tranquilla, en aguest silenci... e nosati aciu, dejós dera vòuta...entenent...entenent... Es opères s'aurien de cantar atau... Qué mos manque a nosati ara? Musica, arren mès que musica... Eth panorama beròi... era brisa...eth huelhatge...era lua... donques tot aquerò damb acompanhament d'un bon quartet... e eth paradís! O!, es vèrsi... es vèrsi a viatges non diden tan coma eth pentagrama. Que sò pera cançon, pera poesia que s'acompanhe damb era lira o era *forminge*... Sabes tu se qué ère era *forminge, phorminx*?

Ana arric e l'expliquèc er esturment grèc ath sòn brave espós.

- Mainada, qu'ès ua erudita. Ua auta brometa passèc peth front d'Ana.

Eth relòtge dera catedrau, a mieja lega deth Vivèr, toquèc es dètz, lentament, vibrant, aumplint er aire de melancolia.

- Donques qu'ei vertat que s'enten, didec Quintanar.

E dempús d'un silenci, comentari dera ora, higec:

- Vam a sopar?
- A sopar, cridèc Ana.

E deishant anar eth braç d'en Victor correc, lheuant-se un shinhau era hauda dera *marinée* que vestie, enquuia perder-se ena escurina dera vòuta. Quintanar la seguic balhant votzes.

- Demora, demora... hòla, que pòs estramuncar.

Quan gessec ena claror, damb eth cèu coma tet, vedec naut de tot dera escala de marme, damb ua man emparada en cancèth daurat dera pòrta dera casa, ara sua estimada esposa qu'estiraue eth braç dret entara lua, damb ua flor entre es dits.

- Tè, qué tau, Quintana?, quin efècte de lua hèsqui?...
- Magnific! Magnifica estatua... originiau pensament... escota: "Era Auròra suplique a Diana qu'esdegue eth cors dera net..."

Ana aplaudic e trauessèc eth lumedan. En Victor entrèc darrèr en tot dider-se ada eth madeish en votz nauta:

- Hilha mia! qu'ès ua auta... Aguest Benitez que me l'a sauvat... Ei ua auta...Hilha dera mia anma!

Sopèren ena vaishèra des Marquesi. Es dus auien boni talents. Ana parlaue a viatges damb era boca plia en tot inclinar-se entà Quintanar qu'arrie, mastegaue damb fòrça e mentre brandie un guinhauet aprovaue damb eth cap.

- Era casa ei alègra enquia e tot de nets, didec era.

E higec: Tè, espela-me aguesta poma...

- "Espela-me era poma, espela-me era poma..." a on è entenut jo aquerò?... A!...ja...

E s'engavachèc damb era arridalha.

- Qué te cau, òme?
- Qu'ei d'ua sarsuela, d'ua sarsuela d'un academic...Veiràs...se tracte dera marquesa de Pompadour, un senhor Beltrand camine ara sua cèrca; en un molin trape a ua plebèua...e coma ei normau se meten a sopar amassa e a minjar pomes sense mès senhaus.
- Coma tu e jo.

- Just. Plan, donc, era plebèua, coma ei normau tanben, agarre un guinhauet.
- Entà aucir a Beltrand...
- Non, entà espelar era poma...
- Aquerò ja ei inversemblable.
- Madeish opinen Beltrand e era orquèstra. Era orquèstra se quilhe d'espant damb toti es sòns violins en estil tremoladèr e fiulant toti es clarinets; e Beltrand cante, non mens espaurit:

(Cantant e botat de pès)

Cèus! espela era poma;

ei era marquesa

de Pompadour!...

de Pompadour!...

Ana deishèc anar eth drap. Arric de tot còr era asenada der academic e era gràcia deth sòn marit. "Era vertat ère que Quintanar semblaue un aute".

Petra servic eth cafè.

- A tornat Anselmo de Vetusta? preguntèc eth patron.
- Òc, senhor; hè ua ora...
- S'a het a vier cartuches?
- Òc, senhor.
- E er estuc?
- Òc senhor.
- Donques ditz-li que deman, d'ora, li cau tornar ena ciutat damb er encargue entath senhor Crespo. Dèisha... jo madeish li balharè er encargue. Escriuerè dues letres; non te semble Ana? Aguest Anselmo ei tan bèstia...

Gessec eth patron deth minjador. Petra didec, mentre lheuaue eth mantèl:

- S'era senhoreta vò bèra causa... jo tanben pensi anar deman quan hèsque dia en Vetusta... me cau veir ara alisaira, se vò que amia bèth encargue...ara senhora Marquesa...o...
- Òc; amiaràs dues cartes; les deisharè aguesta net sus era taula deth gabinet, e tu les cuelhes deman sense hèr bronit, entà non desvelhar-mos.
- D'acòrd.

Ua ora dempús en Victor dormie en ua cramba espaciosa, estucada, damb dus lhets. En gabinet deth costat, Ana escriuie damb pluma rapida e que semblaue fiular doçament en córrer sus eth papèr satinat.

- Non te tardes, non escriues guaire, que te pòt hèr mau. Ja sabes se qué ditz Benítez.
- Òc, ja ac sai; cara e dormís.

Ana escriuec prumèr ath sòn mètge, qu'ère ena actualitat er ancian substitut de Somoza. Benítez, eth joen de pòques paraules e molti estudis, observador e carat, auie permetut ara sua malauta, ara Regenta, qu'escriuesse, s'ei qu'aguest exercici la distreiguie, en cèrts moments qu'eth vilatjòt non aufrís ua milhor ocupacion. "Escriuetz-me a jo, per exemple, de quan en quan, en tot dider-me çò que sabetz que m'interèsse entath mèn plaid. Mès se vos sentetz mau d'aguestes apreensions non me balhetz detalhs, qu'ei pro damb generalitats..."

Ana escriuie: "...Bones notícies. Arren mès que bones notícies. Que ja non i a apreensions: ja non veigui hormigues en aire, ne bambolhes, ne arren d'aquerò; parli d'aquerò sense pòur de qué tornen

es visions: me senti capabla de liéger a Maudsley e a Luys, damb totes es sues figures d‘enteniments e d’autes interioritats, sense hàstic ne pòur. Parli deth mèn temor ara holia damb Quintanar coma dera mania d’un estranh. Ne sò segura dera mia salut. Gràcies, amic mèn; a vos l‘ac deui. Se non me proïbissetz vos *filosofar*, aciu vos explicaria se per qué sò segura de qué me deui ath plan de vida que m’impausèc era felicitat inefabla d’aguesta salut serena, d’aguest plaser refinat de víuer damb sang pura e corrent ath miei dera atmosfèra saludabla... mès arren de retorica; m’en sai de guaire vos shòrden es frases...En fin, que sò coma un relòtge, qu‘ei era expression que vos preferitz. Eth regim respectat damb religiosa meticulositat. Era pòur sauve era vida, serè esclaua dera igièna. Tot mens tornar ara mia. Seguisqui eth mèn jornau, qu‘en eth non me permeti eth luxe de perder-me en *psicologies*, donques que vos les enebitz tanben. Cada dia escriui bèra causa, encara que pòc. Ja vedetz que vos aubedisqui en tot. Adishatz. Non arreculetz era vòsta visita. Quintanar vos salude... roncant. Que ronque, ei evident. *En aqueth temps* era Regenta aurie vist aquerò coma ua desgràcia sua, que l’amiaue exprèssament eth *destin* entà meter-la a pròva. Un marit que ronque! Orror... qu’ei pro. Veigui que torcetz eth gèst. Perdon. Pro de charradissa. A Frigilis que vengue damb vos o abans. Digue çò que digue eth mèn espós, se Crespo non vie a premanir-me era cana e a convèncer a moltes trueites de qué se dèishen pescar, non haram arren. Adishatz un aute còp. Era esclaua deth vòste regim, q.p.e.v.m,

Anita Ozores de Quintanar“.

Dempús de signar e barrar era carta, Ana se metec a contunhar-ne ua auta que s’auie deishat a miei escríuer peth maitin.

Ara era pluma corrie mens, se posaue enes perfils.

Per un caprici dera Regenta sajaue de guardar era letra dera carta ara quau contestaue e qu‘auie dauant des sòns uelhs.

“...Non vos queishetz de que siga massa brèu enes mis explicacions. Ja vos è dit, amic mèn, que Benítez me proïbís, e me pensi que damb rason, analisar molt, estudiar toti es detalhs deth mèn pensament. Non solet hè’c, senon enquia e tot pensà’c, detalhar es mies idèes, me balhe era apreension de tornar a sénter aquera òrra feblesa deth cervèth... Non parlem mès d’aquerò. Que ja hèsqui massa d’escriuer-vos, pr’amor que m’ac an proïbit. Mès entene-mos. Aquerò qu‘ei proïbit non ei escriuer-vos a vos. Parli clar ara? Çò proïbit ei escríuer massa, sigue a qui sigue, e mès que mès sus ahèrs seriosi.

“Que quan tornam a Vetusta? Sabi pas. Fermin, que non ac sai.

“Que jo sò molt milhor. Ei vertat. Mès qui mane, mane. Benítez ei energic, parle pòc, mès plan ben; m’a pronetut guarir-me se l’aubedisqui, abandonar-me se l’enganhi o li mesprèdi es sòns manaments. Que sò decidida a aubedir. Vos m’ac auetz dit tostemp: çò mès important ei qu‘ajam salut.

“Que dilhèu i a tebesa? Non, Fermin, mil còps non. Jo vos convencerè quan torna.

“Que prègui pòc? Ei vertat. Mès dilhèu encara massa entara mia salut. Se didessa a Quintanar e a Benítez eth mau que me hè, enquia e tot sana, repetir oracions!... Qu’enes mies cartes non parli mès que d’en Victor e deth mètge. Mès de qué voletz que parla? Aciu non veigui qu’ath mèn marit; e Benítez ven de sauvar-me era vida, dilhèu era rason... Ja sai que non vos agrade que jo parla des mies pòurs de tornar-me hòla... mès ei vertat, les auí e vos parli d’eres, entà que m’ajudetz a agrair ath metge (que d’eth parli tan) era mia *sauvacion intelectuau*. Entà qué m’aurie volgut eth *mèn frair màger dera anma*, sense era anma, o damb era anma escurida pera holia?...

“Que s’acabèc aquerò e s’acabèc çò d’aute?... Non e non. No s’a acabat arren. Ath sòn temps tornarà tot. Mens aquerò de visitar ara senhora Petronila. Non me preguntetz se per qué, mès sò decidida a non tornar ena casa d’aguesta senhora. E...arren mès. Que non posqui *èster mès longa*. M’ac an proïbit (un aute viatge!) Acabi de sopar. Era vòsta mès fidèu e penitenta agraïda.

Ana Ozores.

“P.D. Se ve qu’è bon umor? Tanben ei vertat. Me l’autrege era salut. Se l’auessa dolent e pensèssa mau, me pensaria que vos hè dò eth mèn bon umor, segontes eth *ton* que m’ac didetz. Perdon per totes es fautes“.

Anita liegec tota aguesta carta. Ralhèc quauques paraules, meditèc e tornèc a escriuer-les dessús de çò ralhat.

E mentre passaue era lengua pera goma dera envolòpa, botjant eth cap a dreta e quèrra, arroncilhèc es espatles e didec a mieja votz:

- Non li cau ofensar-se. S’ajacèc en lhet blanc e alègre qu’ère ath costat de Quintanar.

Eth vielh maitiaue mès qu’Ana, e gessie en uart entà demorar-la. Tàs ueit cuelhien amassa era chicolate en iuernacle qu’eth cridaue damb cèrt orgulh enfatic *la serre*.

- S’aquerò siguesse nòste!... pensaue a viatges Quintanar contemplant es plantes exotiques des estatgères plies e des gèrles etrusques e japoneses mès o mens autentiques.

Era Regenta non pensaue enes titols de proprietat deth Vivèr; gaudie dera natura, dera salut e deth relatiu luxe qu’auien apilerat es Vegallana ena sua famosa finca, sense fixar-se en arren mès qu‘en gaudir. Viuie aquiu coma en un banh, qu’ena sua eficàcia credie.

En Victor gessec deth uart e trauessant es prats, pomères e tèrra de milhòc, cerquèc entre es casalòts vesins era baishada entar arriu Soto, e pera sua arriba eth lòc mès avient entà sèir-se e pescar, tanlèu arribèsse Anselmo damb es utisi de besonh.

Ana, pendent es ores de calor, que ja ère respectable, pugèc ath sòn gabinet, e dempús de liéger un shinhau, estirada sus eth lhet blanc, s’apressèc ar escritòri de palissandre, e hulhetèc eth sòn libre de memòries. Tostemp hège madeish; abans de començar a escríuer en eth, repassaue quauques pagines, a sauts...

Liegec era prumèra que lèu se sabie de memòria. La liegec damb afeccion d’artista. Didie atau, en letra intelligibla solet entà Ana, nerviosa e plan rapida:

“Memòries!... Jornau!... per qué non? Benítez ac consentís“.

Memòries de Juan Garcia, poirie díder bèth graciós... Mes coma qu‘aquerò non ac a de liéger arrés mès que jo... Qu‘ei ridicul? Qué a d‘ester! Mes ridicul serie abstier-se d’escríuer (donques qu‘aguest exercici m‘agrade e non me hè mau, cuelhut damb mesura), sonque perque se se‘n sabesse eth *mon* me cridarie esnòba, literata... o romantica, coma ditz Visita. Gràcies a Diu, aguestes pòurs ath qué dideràn, ja an passat. Era salut m’a hèt mès independenta. Mès que mès, qué an de díder s’arrés ac a de liéger? Ne Quintanar. Jamès a comprenut era mia letra quan escriui ara prèssa. Que sò soleta, complètament soleta. Parli damb jo madeisha, secret absolut. Posqui arrir, plorar, cantar, parlar damb Diu, damb es audèths, damb era sang sana e frèsca que senti córrer laguens de jo. Comencem per un imne. Hescam vèrsi en pròsa. “Salut, visca! A tu te deui es idèes naues, aguest vigor dera anma, aguest desbrembe de vèrmes e apreensions...e er equilibri dera animositat, que me hec a vier era cauma desirada...“ Dèishi ara er imne perque Quintanar jure que se moris de hame e me cride de baish estant, des deth minjador, damb ua oliva ena boca...Que ja baishi, ja baishi!. Aquiu vau!...

Eth Vivèr, Mai 1... Plò, son es cinc dera tarde e a ploigut tot eth dia. *In illo tempore*, m’auria jo per malerosa sense mès qu’aquerò. Pensaria ena petitesa (e ena umiditat) des causes umanes, en gran engüejament universau, etc. etc. ... E ara trapi normau e enquia e tot divertit que plòigue. Qué ei era aigua que què sus aguesti ticolets, aguesti prats e aguesti bòsqui? Er ornament dera natura. Deman eth solei treirà lustre a tota aguesta verdor banhada. E ath delà, aciu en camp, a!, aciu en camp, era ploja qu’ei ua musica. Mentre Quintanar hè era meddiada (costum nau) e ronque (costum ancian e

digne de respècte) jo daurisqui era hièstra e escoti

Eth rumor dera ploja sus es huelhes, eth bronit des ales des palomes que se divertissen pera teulada deth sòn colomèr quarrat, entrant e gessent pes hièstres estretes. Aguest colomèr qu'a quauquarren de serralh o de casa de vesiat, segontes se guarde. Era vida comuna, damb es sues ores de hàstic, de descuet, de guitèra publica se reflectís enes postures d'aguetes palomes, enes sòn passi cuerts, en eth secodir des ales. I a parelhes que s'amassen per costum, *per déuer*, mès s'engüegen coma se cada ua siguesse en desèrt. De pic eth mascle, supausi que serà eth mascle, a ua idèa, un remordiment, *improvise* ua passion *qu'ei molt luenh de sénter*, e pune ara femèla, e hè era ròda e cante eth *rucutucua* e se quilhe es plumes.... Era, estonada, sense secodir era guitèra correspon damb tèbes amorasses, e pòc a pòc, ambdús cansadi, somnolents, trapanr ena molesa de banhar-se immobils, holadi, major voloptuositat qu'en es hestègi, tornen ara sua tranquillitat, sense racacòr, sense enganha, sense queishar-se dera mutuau displicéncia. Racionaus palomes! Quintanar ronque; jo escriui... Entà darrèr. Aquerò non anaue ben. Que i auie bèra causa d'ironia, era ironia tostemp a un shinhau de malicia... Es amarums daurissen er apetís... mès que vau mès auer-lo sense auer-ne besonh. Entà ua auta causa.

Que plò encara. Ei parièr. Tot eth deluvi non m'arreigarie aué un solet gèst d'impaciéncia. Era hièstra ei barrada, es règues dera aigua esguiltlant-se peth cristau me tapen eth paisatge. Victor a gessut damb Frigilis (dusau visita deth brave Crespo, eth solet gran òme que coneishi ena mia vida). Jos un paraigües de Pinón de Pepea, eth bordèr des Marquesi, recorren, coma amagadi jos ua tenda de campanha, eth bòsc des ausines qu'eth mèn marit cride tostemp seculares. Que van a comprovar sabi pas quin experiment de quimica, invencion de Frigilis, segontes eth. Diu les hèsque erosi e les sauve es pès secs. Aué me senti inclinada ara istòria, as rebrembes. Que non les cranhi. An passat pòc mès de cinc setmanes e ja me semble dera istòria anciana tot aquerò.

Quini tres dies! Jo m'imaginaua èster prostituida d'ua manèra estranha (aciu era letra dera Regenta se hè lèu illegibla per era madeisha). Tot Vetusta m'auie vist es pès nudi, ath miei d'ua professon lèu lèu deth braç de Vinagre! e tres dies damb es pès uscladi per dolors que m'avergonhauen, quieta, en un fautuélh! Cridè a Somoza que se desencusèc.Venguec eth substitut Benítez, silenciós, hered; mès comprení que m'examinaue damb atencion quan jo non lo guardaua. Que deuie pensar que jo èra hòla. Eth ac remís, ditz que tot aquerò ac explique era exaltacion religiosa e era esquista moralitat que decidí sacrificar-me ath ben deth que credia ofensat pes mèns pensaments e mesprètzi. Benítez, quan se decidís a parlar semble tanben un confessor. Jo l'è dit secrets dera mia vida interiora coma aqueth que revèle simptòmes d'ua malautia. Sabia jo quan li parlaua d'aguestes causes, qu'eth, a maugrat deth sòn ròstre impassible, ère en tot aprener-me de memòria.... Eth mau pugèc des pès ath cap. Auí fèbre, siguí en lhet... sentí aqueth terror, aqueth terror panic ara holia. D'aquerò non voi parlar-ne ne damb jo madeisha. Ac dèishi per aué; vau ath piano entà rebrembar era *Casta diva*... damb un dit".

Passèc Ana, sense voler lieger-les, quauques huelhes. En eres auie escrit era istòria des dies que seguiren ara professon, famosa enes annaus de Vetusta. Òc, s'auie creigut prostituida; aquera publicitat devòta li semblaue ua sòrta de sacrifici babilonic, quauquarren coma autrejar-se en temple de Belo entara vesilha misteriosa. Ath delà sentie vergonha. Aquerò auie estat coma aquerò d'èster literata, ua causa ridicula, qu'acabaue en tot semblar-l'ac enquia e tot ada era madeisha. Non gausaue cauishigar eth carrèr. En toti es passejaires endonviaue burles; quinsevolh mormolh anaue damb era, enes rondèus se pensaue que comentauen era sua holia. "Qu'auie estat ridicula, auie hèt ua pegaria". Aguesta idèa fixa la tormentaue. Se volie húger d'era, l'ac rebrembaue contunhament eth dolor des sòns pès, qu'usclauen, coma ahlamadi de vergonha. Aqueri pès auien estat deth public, nudi ua tarde sancera.

Se volie consolar-se damb era religion e ara empara deth Magistrau, eth sòn mau ère encara major, pr'amor que sentie qu'era fe, era fe vigorosa, purament ortodòxa, se delie laguens dera sua anma. Per çò de Santa Teresa auie decidit non lieger-la; s'estimaue mès eth torment dera analisi irreverenta qu'ada era. Ana, s'autrejaue, sense voler, en veder-se cara a cara damb es idèes e es frases dera santa. E eth Magistrau? Aquera compassion intensa que l'auie lançat un aute viatge enes plantes d'aqueth òme ja non existie. Es trionfs auien estavanit dilhèu a en Fermin. Ça que la, Ana ja non l'auie pietat; lo vedie trionfant, abusar dilhèu dera victòria, umiliar ar enemic...; ara ac vedie clar era; aumens non ac vedie tan treble coma abans. Era auie estat dilhèu un esturment en mans deth *frair màger*. Cèrt que De Pas non auie tornat a manifestar damb movements patetics que lo descurbissen, ne gelosia, ne amor, ne causa parièra. Ana l'observaue damb guardades d'inquisidor, que d'eres un shinhau li remordie era consciéncia, e totun aquerò, non podec notar simptòmes de passion mondana. Vedie era mau? Dissimulaue eth ben? O ère que non i auie arren? Aquerò costèc qu'era devocion anciana non tornèsse, qu'era fe s'esbaucèsse, qu'es ancianes teories qu'auie entenut ath sòn pair, sense encuedar-se'n era alavetz, Ana les sentie ath laguens.

Un panteïsme vague, poetic, bravàs e romantic, o milhor, un deïsme campanhard, ar estil Rousseau, sentimentau e optimista ara longa, encara que tristòt e un shinhau escur; aquerò, tot aquerò barrejat ère çò que trapaue Ana ara ath sòn laguens e çò que s'entestaue en que siguesse encara religion cristiana pura. Que non volie era ne apostatar, ne tansevolh filosofar; tanben aquerò li semblaue ridicul, mès sense voler, es idèes, es protèstes, es censures, venguien en grop ena sua ment e en sòn còr. Aquerò qu'ère un nau torment. A maugrat de tot, seguie cohessant-se soent damb en Fermin. Li sauvaue ara ua fidelitat acostumada; cranhie es remordiments se mancaue ad aquerò que pensaue que li deuie ad aqueth òme. Cranhie mès que mès que, se trincaue es relacions damb eth, tornèsse a ua reaccion de pena, empenaïment e pietat imaginària que l'arrosseguèsse a ua auta lhocaria coma era deth Diuendres Sant. Tantes idèes e sentiments opausadi, era vida retirada, e era consciéncia de qué en era quauquarren patie e se revoutaue e menaçaue crebar, sigueren concauses que l'amièren crisis nervioses qu'ère en tot guarir Benítez çò milhor que podie.

Damb tota era sua anma auie creigut Ana que se tornaue hòla. A ua exaltacion sentimentau susccedie un marasme der esperit que costaue atonia morau; l'orrificaue pensar qu'en taus dies èren indiferentes entada era vertut e crim, pena e glòria, ben e mau. "Diu, coma didie era, se li hège mores en cervèth e alavetz sentie er abandonament ambientau e un flaquitge dera volontat que la tormentauen e costauen panic; er arràs dera tortura ère eth mesprèz dera logica, es dobtes des leis e deth pensament, e dera paraula, e fin finau er estavaniment dera consciéncia dera sua unitat; credie era Regenta qu'es sues facultats moraus se separauen, que laguens d'era ja non i auie arrés que siguesse era, Ana, principau e genuinament... e dempús d'aquerò eth vertige, eth terror, que tiraue era reaccion damb crits e estonament periferics".

Pendent molti dies ac desbrembèc tot entà non pensar qu'ena sua salut; l'orrificaue era idèa dera holia e era pòur deth dolor desconeishut, estranh, deth cervèth descompausat. Cridèc a Benítez damb tota era anma, e eth començament dera garison siguec aguest madeish vam e er aubedir cègament es prescripcions deth mètge.

Se quauquarren didec aguest, sus aliments, exercici e enquia banhs, çò mès important ac encomanèc ath cambiament de vida, ara distraccion, ar aire liure, ara alegria, as emocions tranquilles. Ath camp, ath camp! siguec eth crit de sauvacion, e Ana e Quintanar (que bon espant s'auie hèt a vier tanben) cridèren de contunh des deth maitin enquiara net: Ath camp! ath camp!

Mès, a on ère eth camp? Eri non auien ena província de Vetusta ua finca de repaus. En Victor seguie en tot èster pròprietari en Aragon.

Ana, en ua escometuda de valor, d'un valor molt mès eroic de çò que se podie imaginar eth sòn marit, gausèc díder:

- Quintanar, qué te semble aguesta idèa...? anar-mo'n a passar uns mesi, enquia qu'arribe er iuèrn...

- A on?
- Ara tua tèrra, ara Almunia de don Godino.

En Victor hec un bot.

- Hilha, per Diu!... jo sò vielh entà ua secodida tan grana entàs mèns praubi uassi... Era Almunia!... damb mil amors...en d'auti tempsi, mès ara! Jo estimi era pàtria, plan, que sò aragonés de còr, e digui çò que ditz eth poèta, qu'ei molt erós eth que non a vist

  Mès arriue qu'eth dera sua pàtria

mès jo sò en aguesti moments mès vetustenc que cap auta causa, e un aute poèta ac a dit tanben, eth prince Esquilache:

Perque ei era pàtria ath que erós siguesse
a on se neish non, a on se vò.

Era Almunia de don Godino! a on anaríem a parar... e ath delà separar-mos de Frigilis... d'en Alvaro, des Marquesi, de Benítez, impossible!

Que non se pensèc mès en aquerò. Ana, ath hons dera sua anma, s'alegrèc de çò de molt vetustenc qu'ère aqueth aragonés.

Aguesta alegria se l'amaguèc ada era madeisha. Credec qu'auie complit damb eth sòn déuer en aguest punt.

Mès, a on anarien a estar-se aqueri mesi de camp que Benítez exigie coma condicion indispensabla entara salut d'Ana?

Un dia se parlaue d'aquerò ena casa de Vegallana. Qu'èren presents ath delà de Quintanar e es Marquesi, Alvaro e Paco.

- Eth mètge, didie er ex-regent, vò qu'eth pòble a on anem aufrisque ua sòrta de circonstàncies dificiles de complir.
- A veir, didec eth Marqués. Qu'a d'èster apròp de Vetusta entà que Benítez posque her-vos visites freqûentes e entà trasladar a Ana rapidament ara ciutat en cas de besonh; a d'èster pro comòda, alègra, aufrir un paisatge alègre, auer apròp aigua correnta, èrba fresca, leit de vaques, que me sai!

En Alvaro auec ua inspiracion en aqueth moment. S'apressèc ara aurelha de Paco e didec:

- Eth Vivèr! Paco endonvièc e admirèc. "Solet eth gèni auie aqueres revelacions!"

Sense pensar que segondaue plans mefistofelics, didec en votz baisha:

- Papa, non coneishi mès finca qu'amasse es condicions de Benítez qu'ua... qu'ei ara nòsta disposicion...

Alavetz, contents toti damb era trobalha, dideren es Marquesi ath sòn hilh:

- Eth Vivèr! Plan, plan, eureka! repetie eth Marqués.
- Paco qu'a rason. Ath Vivèr! anaratz vosati ath Vivèr.

E era Marquesa:

- Beròia idèa! Quin gust! E mos veiram soent abans d'anar-mo'n a banhar...

En Victor protestèc.

- Com eth Vivèr! E vosati?
- Nosati non i vam aguest an. O i anaram plan mès tard. E quan vengam i caberam toti... Aquiu auem dormit, cada un de forma totafèt independenta, mès de vint persones, avertic en Alvaro.
- Plan que òc; aquerò qu‘ei un convent
- Que non se’n parle mès, que non se’n parle mès.
- Com que non se’n parle mès? E era mia delicadesa?

A maugrat dera delicadesa d’en Victor, se decretèc qu’era sua hemna e eth e es sirvents que volessen hèr-se a vier, anarien a passar aqueri mesi que demanue Benítez en Vivèr, a on serien patrons absoluts... Arren, arren, es Marquesi non admeteren objeccions.

- “Qu’ei que non èren parents?“
- “Plan que òc“ li calec respóner, plan capinaut, Quintanar.

Ana en saber-se’n dera notícia, comprenec qu’aquerò ère tot çò de contrari d’anar-se’n ara Almunia de don Godino. Mès non volec pensar enes perilhs qu‘era estança en Vivèr podie auer. Qu’aborrie era es cavilacions. Ça que la, sense investigar es causes d’aquerò, sentec pendent tot aqueth dia ua alegria d’ua mainada satisfèta enes sòns gusti mès viui, e encara mès intens siguec eth sòn plaser quan se desvelhèc a londemant damb aguest pensament: “Vau ath Vivèr entà hèr vida de plebèua, entà córrer, alendar, engrassir... alegrar era vida... aquiu solei, aigua correnta... huelhatge... era salut...“ E coma un acompanhament musicau qu’encantaue tota aquera perspectiva, Ana sentie ua indecisa esperança qu’ère coma un sabor damb perhums...ua esperança... non volie pensar de qué... Mès aquerò ère qu‘eth mon semblaue alegrar-se, qu‘era idèa deth Vivèr, l‘arrefortie coma un plaser positiu, d’aqueri que se gaudissen quan duren es illusions. “Aqueth Benítez la rejovenie“.

Dempús des huelhes deth libre de memòries que se referien, ara sua manèra, ara matèria que va descrita brèument, Ana trapèc, e en era s’arturèc, era pagina qu‘en era rapidament auie reflectit es sues impressions d‘entrar en Vivèr en un dia d’Abriu que semblaue de Junh, alègre, arderós, desvelhat.

Liegec damb deleit aquera pagina, non recreant-se en estil, senon enes rebrembes. Didie:

“Romanin e eth Clavèl se torceren còp sec; eth coche se doblèc sense bronit, mos secodic un shinhau, deishèrem era carretèra de Santianes e es ròdes rebotèren sus era grava naua dera carretèra estreta deth Vivèr; es saücs, coma ua ploja d’èrba suspenuda en aire, mos hègen gatalhèues damb era punta des sues rames, flotant sus eth front coma eth peu botjat peth vent. Se dauric era gran pòrta dera rèisha vielha, e es shivaus treigueren bualhs deth solèr empedrat dera *quintana* vielha, desvelhant damb bronit ressonàncies en silenci deth *palacion* barrat e uet. Peth mèn gust mos auríem quedat a víuer en aquera casa immensa, damb es sues tors de pèira terrosa e porges damb colomnes... mès eth coche seguic ath tròt. Eth Marqués qu’a era vanitat de hèr qu’era entrada ath Vivèr *abitable* sigue per aquiu, per dauant dera anciana casa senhoriau... Es ròdes tornen a carar, coma enfondades, Romanin e Clavèl piquen sense rambalh, damb es cascos energics, era arena lisa, blanca e mofla dera avenguda ampla e enrodada de mur de marme damb macetes e rosèrs de verdor exotica.

Era *casa naua* mos arrís dauant, e dauant deth polit tendolet dera entrada mos arturam; silenci generau... un moment. Parle eth solei... nosati gaudim; era neteja, era correccion, era elegància semblen aquiu òbra dera natura, e eth huelhatge, er esplendor dera sua verdor, es mormolhs der aire discrèt, era beresa dera perspectiva, es vòls graciosi des milèrs d’audèths, semblen importacion de luxe; riquesa e natura s’amassen aquiu; eth solei, cortesan deth *confòrt*, illumine mès... Causa estranha! Jo non auia vist eth Vivèr enquia ara, çò que se cride veir, enquia ara jamès auia comprenut aguesta armonia intima deth luxe e deth camp. Qu’està ben atau. Que cau que i age

cornèrs ena tèrra qu‘en eri non i age arren de lèg ne praube ne trist.

Paco e era Marquesa qu’an vengut a autrejar-mos era possession deth Vivèr, mingen damb nosati e pera tarde, en acogar-se eth solei, tornen entà Vetusta.

Que ja èm solets. Examini tota era casa. En estatge de baish, salon, bilhard, gabinet-bibliotèca, galaria de costura sus eth jardin, enrodada de cristaus, eth minjador damb pas ar iuernacle pera escala de marme blanc. Quina alegria! Tot ei cristau, flors, plantes de huelhes gegantines, de colors fòrts, estranhs. Çò que m’agrade mès ei eth caprici deth Marqués en estatge principau, ua galaria damb barradura de cristaus enròde tot er edifici. È hèt dus torns a tot eth correder coma se jamès auessa vist eth Vivèr. Com ei que tot me semble nau, milhor, mès elegant, mès poetic? Quintanar ei encantat e me pensi qu’a un shinhau d’enveja.

Vida excellenta. Era primauèra entrèc ena mia anma. Maitii. Eth banh me fortifique e m’alègre er esperit. Estirada en banhadèr, damb era man ena shèta dèishi qu’era aigua tèba m’enerve, e era fantasia coma en sopor s’arture en imatges plastiques tranquilles e suaus. Dempús tremòli laguens deth linçò e torni gaujosa ath calor deth mèn còs, contenta dera vida que senti circular pes mies venes. Eth cap ei fèrm; jamès vien a mortificar-me idèes subtiles, complicades... Pensi pòc, vagament, e es detalhs des accidents ordinaris que m’enròden absorbissen çò milhor dera mia atencion. Benítez que pòt èster satisfèt. Atau era salut tornarà damb mès fòrça. Viuer qu‘ei aquerò: gaudir deth plaser doç de vegetar ath solei.

E totun aquerò i a ores qu’es vibracions des causes me parlen d’ua musica amagada d’idèes e sentiments. Qué ei aguesta esperança d’un ben incèrt? a viatges me semble tot eth Vivèr scenari d’ua comèdia o d’ua novèla... Alavetz me semble mès solitari eth bòsc, mès solitari eth palai. Aguesta solitud semble cogitosa. Qu’ei tot en silenci reflexiu, rebrembant es bronits dera alegria e deth plaser que se dèren aquiu, o premanint-se a retronar damb eth rambah de hèstes futures... Persuti en aquerò, que i a aciu quauquarren de scenari abans dera comèdia. Es vetustensi qu’an era sòrt d’èster convidadi as excursions deth Vivèr son es personatges des scènes qu‘aquiu se representen... Obdulia, Visita, Edelmira, Paco, Joaquinito, Alvaro... e molti mès an parlat aquiu, an cantat, corrut, jogat, barat... arrit mès que mès... E quauquarren flairi dera alegria passada o quauquarren senti dera alegria futura. Òc, Quintanar a rason, aquerò ei eth paradís. Qué mos manque a nosati en eth? Segontes Quintanar, arren mès que musica. O!, donques per musica que non quede... Vau entath salon a tocar *la donna é movile*, damb eth dit guinhaire, eth mèn solet dit music. Be n’ei de cursi aquerò segontes Obdulia!... Ua dauna que non sap tocar eth piano mès que damb un dit!

Quintanar ei erós. E ei tan brave! Com me suenhe! quines amorasses, quini mims! Que semble un aute. Pense mès en jo qu‘ena marquetaria. Passe dies sancers sense ressegar arren! Que non i a anma que non age era sua poesia ath hons. Era sua alegria ei massa rambalhosa, mès ei sincèra. Jo non poiria víuer aciu sense eth. Me l’imagini absent, me veigui soleta aciu e è pòur e senti solitud. Per tant non m’estòrbe, per tant era sua companhia me shaute.

Petra, enquia e tot era madeisha Petra, m’agrade aciu en camp.

Se vestís coma es plebèues deth país, cante damb eres ena *quintana*, se cale ena dança e tòque era *trompa* damb maestria. Ager, en acabar-se eth dia, ath costat dera Pòrta Vielha tocaue, damb era lengüeta de hèr vibrant estre es sòns pòts, es aires deth país monotòns e de doça tristesa. Pepe, eth

bordèr, cantaue cançons andaluses convertides en vetustenses... e Petra, tocaue era *trompa* queishosa, e jo sentia lèrmes doces laguens deth pièch... e era vaga esperança tornaue a illuminar eth mèn esperit. Guaire mès trista era lengüeta dera *trompa*, mès esperança, mès alegria laguens de jo. Tot aquerò qu‘ei salut, arren mès que salut.

Que m‘è het a vier en Vivèr quauqui libres deth mèn pair. Hège fòrça ans que non les auia daurit. Quintanar les sauvaue enes calaishi mès nauts des sues estatgères.

Quines impressions! Qu’è trapat entre es huelhes d’ua *Mitologia illistrada*, trocets d’èrba de Loreto...qu’èren povàs; papèrs escrits qu’en eri arreconeishí es mèns chimarratges de mainada... e un marinèr diboishat pera mia pluma que, segontes era legenda qu’a as pès, ère *German*.

Probablament Benítez condemnarie aguesta afogadura de liéger e me proïbirie era desmesurada afeccion. O!, quines causes tan naues trapi en aguesti libres qu’a penes comprenia en Loreto! Es dius, es eròis, era vida ar aire liure, er art pera religion, un cèu plen de passions umanes, era alegria d’aguest mon...eth desbrembe des tristeses prigondes, deth futur incèrt... un pòble joen, san a tot darrèr... Voleria saber diboishar entà autrejar formes ad aguestes imatges dera Mitologia que m’assetgen“

Ana, dempús de lieger aguestes e d’autes pagines, escriuec es sues impressions d’aqueri dies. En Victor venguec a interromper-la entà anonciar-li que ja auie instalat era sua tenda de campanha ena arriba der arriu, en paratge mès divertit e fresc, ath cant d’ua taca d’ombra ena aigua, a on infaliblament auie trueites.

A compdar d’aquera tarde pesquèren. Pesquèren pòc, mès molt laudat. Ana liegie seiguda ena sua banqueta de tela blanca damb franges blues, mentre tenguie era cana damb era man quèrra, sense mès fòrça qu‘era necessària entà que non se la hesse a vier eth corrent.

Mentre era, ena arriba der arriu Soto, a mieja lèga de Vetusta, en companhia de Quintanar, deishaue as trueites escapar mòrtes d’arrir, era sua imaginacion, virada entàs tempsi e es paratges classics, se banhaue en Cefiso, flairaue es perhums des ròses deth Remós, volaue entar Escamandro, pujaue en Taigeto e sautaue d’isla en isla de Lesbos as Cielades, de Chipre a Sicilia...

Que i auec bèth dia que viatgèc damb Baco, Anita, recorrent era India, o ben navegant en prodigiós vaishèth que deth sòn pau major penjauen arradims e retorçades rames, e li calec sautar de ressabuda ena prosaica arriba deth Soto, cridada pera votz der ex-regent que cridaue:

- Mès gojata, que se te mingen era esca!

Qu’ère parièr; Ana ère erosa e Quintanar tanben. “Semble un aute!“ se didie era. “Semble ua auta!“ pensaue eth.

Eth temps volaue, Junh se metec en calor. Vetusta en ostiu qu’ei ua Andalusia en primauèra. Ana cada maitin, *ena fresca*, recorrie eth uart e secodie es rames cargades de cerides acompanhada d’en Victor, Pepe eth bordèr, e Petra; aumplien grani tistèrs folradi damb huelhes de higuèra, d’aqueri coraus umidi e reludents; e era Regenta sentie singulara voloptuositat sana e alègra quan passaue era plan fina man blanca pes cerides amolonades sus era verdor des huelhes amples e brodades. Aqueri tistèrs anauen entà Vetusta ena casa deth Marqués e a viatges enes des sòns amics. Un maitin vedec Ana que Petra e Pepe aumplien dera mès rogida fruta un petit tistèr de palha blanca e de colors. Ana s’apressèc a ajudar-les. De pic didec:

- Entà qui ei aquerò?

- Entà en Alvaro, contestèc Petra.
- Òc, l'ac vau a amiar jo madeish en ostau, higec Pepe arrint ja, per çò dera estrea que vedie ena luenhor.

Ana sentec qu'era sua man tremolaue sus es cerides e aqueth tacte semblèc còp sec mès doç e voloptuós.

E quan arrés la vedie, d'amagat, sense pensar se qué hège, sense poder tier-se, coma ua collegiala enamorada, punèc damb huec era palha blanca deth tistèr. Punèc es cerides tanben e enquia ne mosseguèc ua que deishèc aquiu, senhaladas a penes pera tralha des dents.

E espaurida dera sua lhocaria, pensèc tot eth dia ena aventura, sense vergonha.

"Tanben aquerò ère causa dera salut!"

Era vesilha de San Pedro, pendent era net, eth Magistrau recebec un B.I.M. deth Marqués de Vegallana en tot convidar-lo a passar a londeman, des dera ora que deishèsse liure eth sòn déuer dera catedrau, en Vivèr en companhia des patrons dera finca e des sòns actuaus logataris, es senhors Quintanar, ath de là de d'auti molti boni amics. Pertanhie eth Vivèr ara parròquia rurau de San Pedro de Santianes; Pepe eth bordèr ère aqueth an eth *factor* dera hèsta dera parròquia, e pensaue lançar era casa pera hièstra "entà non deishar mau ath senhor Marqués".

Anita, ena postdata dera sua darrèra carta li didie ath confessor:

"Eth Marqués m'a dit que pense convidar-vos ath romiatge de San Pedro. Qu'èm nosati es *factors*...Supausi que non mancaratz. Serie un solemne mesprètz"

"Non, non mancarè, pensaue en Fermin hènt torns en lhet. Pro qu'auessa fòrça entà mancar, entà mespredar-vos, entà desbrembà'c tot... mès que ja sò cansat de lutar damb aguesta maudida obsession que tostemp me venç. Òc, qu'acabarè en tot anar-i; ne sò segur que fin finau cuelherè eth camin deth Vivèr. Per tant, vau mès estauviar-me eth torment dera batalha e declarar-me vençut. I anarè".

E non podec dormir ua ora seguida en tota era net. Mès aquerò ère ja un mau ancian. Des de qu'Anita "auie tornat a enganhar-lo", en Fermin non auie ua soleta ora de tranquillitat.

Coma qu'eth Marqués non l'auie convidat a hèr eth viatge en sòn coche, causa que dilhèu indicaue cèrta heredor premeditada, que De Pas simulaue non sénter, auec eth senhor canonge d'anar en persona a logar ua berlina. Ordenèc que lo demorèsse dehora der Espolon tàs dètz en punt. Anèc ara catedrau, mès non podec parar aquiu e tàs nau e mieja ja ère ath miei dera carretèra de Santianes o deth Vivèr en tot passejar-la ar ample, agitat, palle, d'un umor de mil diables.

"Ta qué i vau jo aquiu? Solide que i serà er aute. Qué vau a hèr jo aquiu? Maudit Vivèr!" Era berlina se tardaue. De Pas fotie còps de pè d'impaciéncia. Fin finau arribèc eth coche destrantalhat, lord, a pas de tortuga.

- Entath Vivèr, rapid! cridèc en Fermin en tot deishar-se quèir coma un plomb sus eth dur sèti que croishic.

Arric eth cochèr, secodit eth foet en aire, eth shivau agotat sautèc sus era carretèra dus o tres menutes, e coma s'aquerò siguesse ua fauta de formalitat indigna des sòns ans, qu'èren molti, tornèc ath pas guiterós sense qu'arrés protestèsse.

Eth Magistrau rebrembèc qu'en aguesta madeisha berlina o un aute coche dera madeisha casa aumens, pòques setmanes abans anaue eth, plorant d'alegria, plia era anma d'esperances, de projèctes que li hègen gatalhàues enes sensi e en çò mès prigond des entralhes. E ara ua presentida li didie que tot s'auie acabat, qu'Ana ja non ère sua, qu'anaue a perder-la, e qu'aqueth viatge ath Vivèr ère ridicul; que si ère aquiu Mesia, coma ère lèu segur, toti es auantatges èren deth *petimetre*. Vestie eth Provedidor balandran d'alpaca fina damb botons molt petits, d'esclavina talhada en forma

d'ales de ratapenada. Qu'auie bèra causa eth sòn vestit d'aquerò que lutz Mecistifeles en *Fausto* en acte dera serenata. Qu'auie deliberat fòrça temps, solet, quina ròba amiarie? Cada còp li pesaue mès era sotana e l'aclapaue mès eth mantèl. Eth chapèu de teula longa ère odiós; massa cuert, ère cursi, ridicul, semblaue causa de Custodio; molt barrat, antic; molt dubèrt, indigne d'un Vicari generau. Anarie de levita? *Vade retro*! Non, eth prèire de levita se convertís ara fòrça en prèire de pòble o en clèrgue liberau. Eth Magistrau pòqui viatges recorrie a tau vestidura. O!, se li siguesse licit anar vestit de caçador, damb era samarra cenhuda, eth pantalon fòrt e sarrat ara cueisha, es bòtes de montar, eth chapèu, alavetz òc, anarie de paisan, e era vanitat li didie qu'en tau cas non aurie de crànher comparason damb eth mosso arrogant qu'aborrie. Òc, ath qu'aborrie. En Fermin ja non s'ac amagaue ada eth madeish. Non daue nòm ara sua passion, mès reconeishie toti es sòns drets e ère fòrça luenh de sénter racacòrs. "Eth ere prèire, prèire, ua causa ridicula, botades es causes en estat qu'auien arribat". Auie comprenut qu'Ana sentie repugnància dauant deth canonge tanlèu eth canonge volie demostrar-li qu'ère òme. "E be n'ère d'òme, per Diu, be n'ère d'òme; e tan o mès qu'er aute; capable de des.hèr-lo enes sòns braci, de lançar-lo tan naut coma ua pilòta!..." Deishaue de pensar enes sues tristeses e ena sua colèra. Guardaue coma pèc es accidents deth paisatge, es paus de telegraf qu'anaue deishant darrèr de quan en quan. Li calec lheuar es cristaus dera hiestreta pr'amor qu'eth povàs lo sufocaue. Eth solei l'engüejaue e li picaue; non auie cortines. Eth viatge se hège interminable. Aquera mieja lèga s'auie estirat indefinidament. "Eth Marqués s'auie portat coma un grossièr en non aufrir-li un sèti en sòn coche. Eth tòrt l'auie eth per auer acceptat era invitacion. Mès, quin remedi?"

Entenec eth tarrabastalh de cascos de shivau que batien era grava recenta darrèr dera berlina. Pistèc entà veir se qui èren es cavalièrs e arreconeishec a en Alvaro e a Paco, que passèren ath galaup sus dus beròis shivaus blancs, de pura raça espanhòla.

Eri non lo vederen; eth plaser dera corsa les amiaue absorbits e non avertiren era miserabla berlina que'anaue ath pas. Incapable de tota nòbla emulacion, eth praube shivau de loguèr seguic caminant çò mens possible, segur de qué era felicitat non ère en tèrme de cap corsa d'aguest mon. Entà minjar malament tostemp s'arribe a temps. Aguesta ère tota era sua filosofia. Eth cochèr que deuie èster alumne deth shivau.

Quan eth Magistrau arribèc en Vivèr non i auie degun convidat ena casa, ne es Marquesi, ne es de Quintanar i èren tanpòc.

Petra se li presentèc vestida de plebèua, damb ua coquetaria provocativa, hènt retortilhs d'aur sus eth cap, eth chal de pana tengut ath darrèr, sus eth camiseta de rams de seda escarlata, plan sarrat ath còs elegant; era hauda de tela de lan verda, de molt vòl, ne caperaue ua auta de ròia que s'aubiraue apròp des pès descauci damb bòtes de tela. Estaue beròia e segura d'aquerò. Arric ath Magistrau, e li didec:

- Es senhors son en San Pedro.
- Ja m'ac pensaua, hilha mia, mès vengui mòrt de set e...

Era plebèua simulada servic ena glorieta deth jardin ath Magistrau un refresc qu'improvisèc damb art.

- Que Diu t'ac pague, Petrica. E parlèren. Parlèren dera vida que hègen aquiu es senhors.

Petra didec qu'era senhora Ana semblaue ua auta: qué contenta! qué divertida! arren d'embarrar-se ena capèra ores e ores, arren de pregar sègles e sègles, arren de liéger a Santa Teresa eternitats... Tè, qu'ère ua auta. E salut? Coma un casse.

- Eth senhoret Paco venguec? preguntèc de pic De Pas.
- Òc, senhor, hè un quart d'ora. Arribèren eth e eth senhoret en Alvaro, a shivau, a tot galaup; cuelheren un refresc coma vos, e correren entà San Pedro... Me pensi que non auien anat a missa e voleren anar ara dera hèsta...

En aqueth moment, entà orient, sonèren rambalhosi coets cargadi de dinamita.

- Que ja son ena consagracion didec era puncèla.

Petra observaue pera coa deth uelh era impaciéncia deth Magistrau, que preguntèc:

- Era glèisa ei apròp, me pensi, gessent per aquiu peth bòsc, vertat?
- Òc, senhor; mès i a tres corsères que se crotzen e pòt arribat en arriu en sòrta de... se i voletz anar, vos acompanharè jo madeisha, ara non è arren a hèr aquiu laguens...
- S'ètz tan amabla...

Petra se metec a caminar dauant deth Magistrau. Per un portalon gesseren deth uart e entrèren en bòsc de granes ausines e casses retorçadi e aspres. Ocupaue eth bòsc es pales d'un ticolet e un petit mont, qu'ère çò mès espés. Pujaue ua pala e en Fermin vedie es baishi quilhadi dera cridaira baieta que mostraue sense pòur Petra, mès un shinhau dera plan brodada hauda blanca e d'ua mièja de seda calada, refinada coquetaria que li treiguie proprietat ath vestit e plan per aquerò li balhaue un atractiu picant.

- Quina calor, en Fermin! didie era ròia, secant-se era sudor deth front damb un mocador de batista barata.
- Fòrça calor, roieta, fòrça, responie eth Magistrau en tot descordar-se eth balandran maudit e bohant damb fòrça.
- E aquerò qu'a vos era fatiga non vos deu rénder, donques qu'aquiu en Matalerejo, segontes è entenut, corretz coma un dam pes tortuositats...
- Qui t'ac a dit?
- Bè!... Teresina.
- Qu'ètz amigues, non?
- Molt.

Silenci. Es dus mediten. Eth canonge seguís eth dialòg.

- Non te penses; jo, aciu a on me ves, sò un plebèu; jògui as bòles que ja, ja...

Petra s'arturèc e se virèc entà veir a en Fermin se qué hège damb eth gèst de lançar ua bòla de casse pera concava bolèra enta dauant...

Arric era puncèla e seguint era marcha, didec:

- Non, que vos ètz fòrt non cau qu'ac digatz; pro que se ve.

Carèren un aute còp. Darrèr deth ticò, e ja mès apròp, sonèren coets de dinamita e de seguit era gaita e eth tamboret de timbre tremolós, amortades es votzes a distància, ressonèren a trauèrs deth huelhatge deth bòsc.

Era gaita parlaue as entralhes deth Provedidor e de Petra, ambdús de pòble.Tornèren a guardar-se e a hèr-se un arridolet.

- Que ja tornen, didec Petra, en tot arturar-se de nauèth.
- Arribam tard?
- Òc, senhor; era acompanhada cuelherà eth camin dera corsèra de baish e quan arribem nosati ena gleisa, eri ja seràn en Vivèr...
- Per tant...
- Per tant ei milhor que tornem. Ai, en Fermin, desencusatz-me per aguest passeg... per aguesta moléstia!...
- Non, hilha, que non cau... ath contrari... Aciu s'està ben... aguesta ombra...mès jo sò un shinhau cansat... e damb eth tòn permís...entre aqueres arraïcs, sus aqueth molon verd e fresc

d'èrba segada... tè, qué te semble, me vau a sèir ua estona...

E ac hec tau qu'ac didec. Petra, sense gausar sèir-se e sense voler deishar eth lòc, guardèc eth solèr tota rogida, hec movements felins e se metec a retòrcer era punta deth davantau...

- Cansat? bè! s'atrevic a díder, un mosso coma vos...

Era gaita e eth tambor aumplien es vòutes verdes damb es sues melodies, alègres ara, dempús melancoliques, cargades tostemp d'ideaus perhums campanhards, de rebrembes amables.

Eth Magistrau mossegaue èrbes longues e aspres, e meditaue damb un arridolet amargant entre es pòts; "Ironies dera sòrt! Eth frut que s'aufrie, que li queiguie ena boca, aquiu...mespredat... e er impossible cobejat... guaire mès impossible, mès cobejat... Ça que la, entà qu'era sua situacion siguesse mens ridicula en Vivèr, li semblaue molt oportun méter en òbra çò que meditaue. E ath delà, ada eth li convenguie auer dera sua part ara puncèla dera Regenta, hèr-se-la sua, complètament sua..."

- Petra...
- Senhor?, cridèc era simulant un espant.
- Vòs créisher? Encara que sigues ja bona mossa. Guarda, non sigues pèga... se non as prèssa... te pòs sèir... E d'aguesta manèra jo preguntaria... quauques causes tanhentes a...
- Çò que volgatz, en Fermin. Per aquiu solide non passe arrés; pr'amor que, ath delà dera pòca gent que trauesse eth bòsc entà anar ara glèisa, es que i van seguissen era corsèra dera casa deth boscatèr; ei molt fresca e a sètis molt comòdes.
- Milhor encara. Parlaram mes a gust. Anem aquiu.

Se lheuèc e comencèren era marcha. Pujauen en silenci. Eth mont se hège mes espés.

Era gaita e eth tambor sonauen ja molt luenh, coma ua apreension de bronit.

Petra, en arribar ena casa deth boscatèr, se deishèc quèir sus era èrba, a cèrta distància d'en Fermin; e, rogida coma era sua hauda baishada, s'atrevic a guardar-lo cara a cara damb uelhs erosi e parlaires.

Eth Magistrau se seiguec laguens dera cabana.

Parlèren. Per bèra causa cranhie en Fermin trapar-se damb era acompanhada, coma didie Petra. Quan mieja ora dempús entraue solet peth portalon deth bòsc en uart, çò prumèr que vedec siguec ara Regenta botada en potz sec cargat d'èrba, e ath sòn costat en Alvaro que se defenie e la defenie des atacs d'Obdulia, Visita, Edelmira, Paco, Joaquin e en Victor que lançauen sus eri tot eth hen que podien agarrar a sarpats d'ua fila d'èrba que se quilhaue ena proxima pomerada de Pepe eth bordèr.

Eth Marqués cridaue des dera galaria deth prumèr estatge:

- Ep! lhòcos!lhòcos! que vos lanci as gossets, qu'estrossejatzs era èrba de Pepe... Qué minjarà eth bestiar? Lhòcos!

Pepe, non luenh deth potz, vestit damb ròba de cristianar, mès ua corbata nera qu'auie creigut digna d'un *factor* deishaue hèr, deishaue passar, se grataue eth cap e arrie content...

- Deishatz, senhor, deishatz que *rebrinquen* es senhorets, qu'era *èrba* ja l'apraiarè jo... sense prejudici...

Era Regenta, damb eth cap caperat de hen, damb es uelhs miei barradi, non podec veir ath Magistrau enquia que s'acabec era badinada e li toquèc gésser deth potz...damb era ajuda d'en Alvaro e es qu'èren dehòra.

Non s'avergonhèc de qué eth sòn confessor l'auesse vist en tau situacion... Lo saludèc amabla,

alègra, e tornèc damb Obdulia, damb Visita e damb Edelmira a córrer peth uart, seguides de Paco, Joaquin, en Alvaro e en Victor.

Deth Magistrau s'encarguèc eth Marqués que se lo hec a vier en salon a on èren era Marquesa, era governadora civila, era Baronesa e era sua hilha màger, que non volie córrer damb *aqueri lhòcos*; eth Baron, Ripamilan, Bermúdez, que tanpòc volie córrer, Benítez eth mètge d'Anita, e d'auti vestustensi illustres.

- Guardatz, senhor Provedidor, didec Vegallana; era hèsta s'a dividit en dues parts: coma que Pepe ei eth *factor* a convidat a toti es prèires deth parçan, catorze, se non m'enganhi, jo les è prepausat vier a dinar aciu damb nosati, mès coma que quauqui uns d'eri son rustes, comprení que s'estimauen mès veder-se liures de daunes e cavalierets dera ciutat e les è botat ena vòsta taula en palai vielh, a on jo pensi acompanhar-les. Jo l'è prepausat a Ripamilan que venguesse damb jo, mès eth non vò... Se vos siguéssetz tan amable d'acompanhar-me, aqueri bravi prèires se crederien aunoradi infinitament...plan, coma vos ètz eth senhor Vicari generau!...

Que non auec mès remèdi. Eth Magistrau li calec dinar damb eth Marqués e damb es prèires en palai vielh.

Petra s'encarguèc de presidir eth servici dera *taula de pòble*, encara vestida de plebèua deth país, e rogida, deishant anar bualhs d'aur des retortilhs deth front, e bualhs de huec des uelhs viui, eloqüents, plei d'ua alegria maligna que panaue es còrs des plebèus e de quauqui clèrgues ruraus.

Ara ora deth cafè en Fermin non podec tier-se mès, s'escapèc coma podec e tornèc ena casa naua, a on eth rambalh auie arribat a èster un tarrabastalh de diables. En moment d'entrar en eth, en Victor (damb ua gòrra *picona* en cap) cantaue un duo damb Ripamilan, rejoenit, ath costat deth piano, que tocaue coma podie en Alvaro, damb un cigarro ena boca, balancejant eth còs e barrant e daurint es uelhs ludents qu'eth hum deth cigarro avuglaue.

Es senhores ja non èren aquiu. Era Marquesa, era governadora e era Baronesa passejauen peth uart; era gent joena, Obdulia, Visita, Ana, Edelmira e era mainada deth Baron corrien soletes peth bòsc.

Se les entenie cridar, des dera galaria de cristaus. Obdulia, Visita e Edelmira cridauen damb aqueres arridalhades e crits as òmes.

Atau ac comprenec Joaquin que li prepausèc a Paco deishar eth concèrt de Quintanar e en Cayetano e córrer darrèr *d'aqueres*.

- Dèisha, dempús, didie Paco, que gaudie fòrça damb es cançons plan ancianes de Ripamilan e ja s'anaue cansant a estones dera sua cosia.

Quan Quintanar e er Archiprèst se quedèren raucosi, que siguec lèu, se deishèc eth piano e se complic eth desir d'Orgaz. Eth, Paco, Mesia e Bermúdez gesseren dera casa e entrèren en bòsc. "Ja non s'entenien es crits *d'aqueres*". "S'aurien amagat?. Que deuie èster aquerò".

"A cercar-les cada un peth sòn costat".

"Magnific! Magnific!"

S'escampilhèren e lèu deishèren de veder-se es uns as auti.

Bermúdez, tanlèu se sentec solet, se seiguec sus era èrba. Un encontre solets damb quinsevolh d'aqueres senhores e senhoretes en un bòsc espés d'ausines seculares, li semblaue ua situacion que demanaue ua oratòria especiau que d'era eth non se sentie capable. E, totun aquerò, be ne podie èster de deliciosa ua charrada intima damb Obdulia o damb Ana *sus eth verd tapís*!

Eth Magistrau s'auec de quedar damb Ripamilan, en Victor, eth governador, Benítez e d'auti senhors importants. Benítez ere joen, mès s'estimaue mès hèr era digestion seigut e humant un bon cigarro.

En Victor s'apressèc ath mètge, en uet d'un balcon e De Pas enténec eth dialòg qu'aueren.

- O!, non podetz imaginar tot çò que jo vos deui.
- A jo, en Victor?
- Òc, a vos; Ana qu'ei ua auta. Quina alegria, quina salut, quin apetís! S'acabèren es tisses, era devocion exagerada, es apreensions, es nèrvis... es holies...coma aquera dera professon. O!, cada còp que m'en brembi se me crispen es... que ja non i a arren d'aquerò. Era madeisha qu'ei avergonhada de çò passat. S'a convençut de qué era santetat ja non ei causa d'aguest sègle. Aguest qu'ei eth sègle des lums, non eth sègle des sants. Non pensatz madeish, senhor Benítez?
- Òc senhor, didec eth mètge arrint e shurlant eth cigarro.
- Atau, donc, pensatz qu'era mia hemna ei ja totaument guarida?... deth tot?...
- Era senhora Ana, amic mèn, non ère malauta; que vos ac è dit a vos mil còps; aquerò qu'auie se guarie sense mès que cambiar de vida; mès non ère ua malautia...plan per aquerò non se pòt díder exactament que s'a guarit... ath delà... aguesta madeisha exaltacion d'alegria, aguest optimisme, aguest desbrembe sistematic des sues ancianes apreensions... non son qu'eth revèrs dera madeisha midalha.
- Com? M'espauritz.
- Donques non i a motiu. Era senhora Ana ei atau; extremada... li cau molta activitat, quauquarren que l'estimule... li cau...

Benítez rosigaue eth cigarro e guardaue a en Victor, que daurie molt es uelhs, damb ua expression misteriosa de pietat un shinhau burlèsca.

- Qué li cau?
- Aquerò... un estimul fòrt, quauquarren que li tire era atencion damb... fòrça...; ua activitat... grana...en fin... aquerò, qu'ei extremada per temperament... Ager ère mistica, ère enamorada deth cèu; ara minge ben, se passege ar aire liure entre arbes e flors... e a er amor dera vida alègra, dera natura, era mania dera salut...
- Qu'ei vertat; non parle mès que dera salut era praubeta.
- Qué praubeta! Praubeta per qué?
- Per qué? per aguesti extrèms... per aguestes estimulacions que li cau...
- E aquerò qué impòrte? Eth sòn temperament exigís tot aquerò...
- De sòrta que vos pensatz qu'ager ère devòta, exageradament devòta perque... dilhèu auie qui influie en sòn esperit en aguest cèrt sens?...
- Just. Qu'ei çò mès probable.

En Victor, aclapat coma solie, parlaue sense pòur d'èster entenut, sense veir ath Magistrau, que simulant liéger un jornau e a estones atier a Ripamilan s'esforçaue en non perder-se ua soleta paraula deth dialòg deth balcon.

- De sòrta que... eth cambiament d'Ana ei degut a... ua auta influéncia?... era sua passion peth camp, pera alegria, pes diversions ei deguda... a ua naua influéncia?
- Òc senhor; qu'ei ua aforisme medic: *ubi irritatio ibi fluxus*.
- Perfèctament! *Ubi irritatio* just *ibi...fluxus*!
  Convençut! Mès aciu eth nau influx... a on ei? Veigui ar aute, ath clèrgue, ath jesuïtisme... mès, e aguest? Qui represente aguesta naua influéncia... aguesta naua *irritatio* que poiríem díder?...
- Donques qu'ei molt clar. Nosati. Eth nau regim, era igièna, eth Vivèr... vos... jo... es aliments sans... era lèit, er aire... eth hen...era flaira der estable... era brisa deth maitin... etc...
- Qu'ei pro, qu'ei pro; comprenut... era igièna... era lèit...era idèa deth passat... De sòrta qu'Ana ei ja sauvada!
- Òc senhor.
- E aguesta naua exageracion non mos pòt amiar entà quauquarren dolent?...

Benítez escopic un tròç de cigarro qu‘auie trincat damb es dents, e contestèc damb eth madeish arridolet d’abans:

- Entad arren.
- Santa Barbara! cridèc Quintanar clucant es uelhs e botant-se de pès en un bot.

E dempús deth relampit, que l’auie enludernat, sonèc eth tron que hec tremolar es parets. Cessèren es convèrses, toti se meteren de pès; Ripamilan e en Victor èren esblancossidi. Qu’èren dus òmes valents de vertat que se metien a tremolar quan sonaue un tron.

Ripamilan, encara qu’un shinhau sord de hège uns ans, auie entenut perfèctament era descarga des bromes e ja se sentie mau. Que non auie pro confiança entà demanar un matalàs entà tapar-se eth cap, segontes acostumaue a hèr ena sua casa.

Toti es convidadi, mens es dus paurucs, s’apressèren as balcons entà veir plòir. Queiguie era aigua a patacs. Aquiu ar extrèm deth uart se vedie ara Marquesa e as senhores que l’acompanhauen refugiades jos era vòuta deth Belvedere que dominaue eth paisatge, en ua cantoada dera finca, ath costat dera tapia.

- Es es gojats? preguntèc Ripamilan espaurit, simulant crànher pes auti.

Cridauen *es gojats* as qu‘auien gessut entath bòsc.

- Qu’ei vertat! A on deuen èster? Vam a cercar-les... Se meteràn perdudi, exclamèc Quintanar , brembant-se dera sua hemna, plen de remordiments per non auè’c dit abans.

En Magistrau non pensaue en cap auta causa, mès caraue. Qu’ère en tot passar un purgatòri, e aquerò ère ja er arràs. “Es auti en bòsc... e eth cèu queiguent a cantres sus eri... A quines causes non serie obligat era galantaria d’en Alvaro en aqueth moment!“.

- Mos cau anar a cercar-les, didie eth governador.
- Hèm-les a vier paraigües.
- E eth cas ei qu’era Marquesa ei aquiu baish ena ploja e non pòt dispausar...
- E eth Marqués ei damb es prèires en palai vielh e non pòt vier ne manar...

E se discutic longament se qué s‘auie de hèr.

- Mos cau sauvar as naufrags, didec eth Baron, a manèra de facècia.

Eth Magistrau, qu’auie gessut deth salon, se presentèc damb dus paraigües grans de pòble, verds, de percala. N‘aufric un a en Victor, dident:

- Anem, Quintanar, vos qu’ètz caçador e jo tanben ne sò... entath mont! entath mont!

E damb es uelhs, en díder aquerò, se l’avalaue, e l’insultaue en tot cridar-lo damb es agulhes des vistons, idiòta, Juan Lanas e causes pejores.

- Òsca, òsca! cridèren aqueri senhors, qu’aplaudien er eroïsme autrú.

Un tron formidable, ath madeish còp qu‘eth relampit, petèc sus era casa e botèc auriòs as mès valents.

- Anem, anem, rapid! cridèc eth Magistrau, qu’eth sòn pallitge non lo costaue era tormenta. Eth tron li sonaue a arridalhdes dera sua mala sòrt, a sarcasmes deth diable que s’en burlaue d’eth e dera sua miserabla condicion de clèrgue.
- Mès... en Fermin, gausèc díder en Victor, per çò que sò caçador me’n sai deth perilh... er arbe tirasse ar arrai... Aquiu naut tanben i a laurèrs, eth laurèr cride ara electricitat; se

siguessen pins, encara! mès eth laurèr!...

- Qué voletz díder? Que les aucisque un arrai as auti? Non sabetz qu'Ana ei damb eri?...
- Òc, qu'ei vertat... mès, non poirie anar Pepe damb bèth sirvent... damb Anselmo?.. vos, vos banharatz eth balandran... e era sotana...
- Tath mont!, en Victor, tath mont!, rugic eth Provedidor.

E era votz terribla siguec amortada per un tron mès òrre qu'es anteriors.

- Senhors, didec Ripamilan, qu'ere amagat ena cramba. Non vo'n hescatz, es gojats que deuen èster jos tet.
- Com, jos tet?...
- Òc, Fermin, non vos espaurigatz. Jos tet... ena casa deth boscatèr que vos non coneishetz. Ei ua cabana rustica, qu'eth Marqués hec bastir damb canes e potja aquiu naut, en çò mes espés deth mont...

Eth Magistrau non volec enténer mès. Gessec damb eth sòn paraigües jos eth braç e deishèc quèir er aute as pès d'en Victor.

Eth quau cuelhec era arma defensiva, que cridèc escut ath sòn laguens e seguic sense badar boca "ath lhòco Magistrau", sense saber per qué s'entestaue a qu'anèssen eri a cercar ara Regenta e non es sirvents.

Tanpòc es senhors deth salon comprenien aquerò; e arrien damb discrèta e a penes simulada malicia, en díder qu'ère un mistèri era conducta deth Magistrau.

- Qu'auie rason en Victor, avertic eth Baron, per qué non i anauen es sirvents?
- Ath delà, didec eth governador, aquerò semble ua leçon entà nosati, mès que mès entà vos qu'auetz aquiu ara hilha...

Eth tron que petèc en aqueth moment li semblèc a Ripamilan qu'auie calat cent arrais ena casa.

Era pòur ja ère generau.

- Au, au, senhors, didec er Archiprèst des dera cramba estant, a pregar! jo vau a pregar damb eth vòste permís... *In nomine Patris*...

Capitol XXVIII

- Entà on vatz?, cridaue era Marquesa des deth *Beldevere* ath Magistrau e a en Victor qu'un darrèr der aure, a vint passi de distància, corrien peth bòsc, caladi ja enquias uassi, rajant era aigua per toti es plecs dera ròba e pes ales deth chapèu.
- Entath lunfèrn! qué me sai a on m'amie aguest òme! constestèc en Victor sense cridar massa, furiós, entestat en daurir eth paraigües que estramuncaue enes rames e s'embolhaue enes arrominguères.

Era Marquesa seguie cridant e parlaue damb senhaus, mès en Victor non la comprenie e en Fermin ne l'entenie tansevolh.

- Mès, domoratz-vos, sant baron; demoratz-vos. Pensem! hèm un plan!... a on m'amiatz vos?

Per çò que semble tanpòc entenie a Quintanar aqueth sant baron, pr'amor que seguie pujant a longues calhamardades sense guardar entà darrèr ne un solet moment.

De rama en rama, de tronc en tronc, en totes direccions pujauen e baishauen hius d'aranha que se li botauen pes uelhs e pera boca ar ex-regent, qu'escopie e secodie es telaranhes damb hàstic e ràbia.

- Aquerò qu'ei un telèr! cridaue, e s'embolhaue enes hius coma se siguessen cables, sajaue d'evitar-les e estramuncaue, s'esguitlaue, queiguie de jolhs, renegant, contra eth sòn costum.
- Tanben ei ocurréncia de mainatges vier en mont entà divertir-se... S'ei que non i a arren mès qu'aranhes e espies... En Fermin, demoratz pes onze mil... d'a shivau, que jo me pèrdi e me quèigui.

Un tron li contestèc e lo hec ajulhar-se damb er espant.

Non gausèc renegar un aute còp.

- En Fermin, en Fermin! Demoratz, en nòm dera umanitat!

De Pas se posèc, se virèc, lo guardèc de naut estan damb pietat e dissimulant era ira, e li didec çò de mens mau que se l'acodie:

- Semble mentida que sigatz caçador.
- Que sò caçador en sec, amic, mès aquerò ei un deluvi, un bombardament... e es aranhes se foten en estomac e mès que mès a jo m'agraden es accions eroïques qu'agen bèra utilitat. *Nisi utile est id quod facimus, stulta est gloria,* a dit Baglivio. A on vam nosati, a veir, didetz-ac s'ei qu'ac sabetz?
- A cercar ara senhora Ana que serà... en tot meter-se perduda...
- Bè, perduda! Vos pensatz que son pècs? Solide que son jos tet... Vos pensatz que son avalant aranhes e nadant coma nosati? Ath delà, non an pès entà tornar a casa? Non saben eth camin? Dideratz que les hèm a vier paraigües; e entà qué servissen es paraigües?

Eth Magistrau se rogic. Efectivament, es paraigües non servien entad arren en bosc.

- Hetz çò que volgatz. Jo seguisqui, didec.
- Aquerò ei voler balhar-me ua leçon, repliquèc en Victor un shinhau picat e seguint tanben era ascension penibla.
- Non, senhor.
- Òc senhor; aquerò ei... èster mès papista qu'eth papa. Me semble a jo qu'era mia hemna m'impòrte mès a jo qu'ad arrés... E desecusatz-me aguest lenguatge, mès, francament, aquerò qu'a estat ua quishòtada.

Quintanar comprenec qu'aquerò ère ua insoléncia, mès ère furiós e non la volec retirar.

Eth prumèr impuls d'en Fermin siguec foter-li eth punh deth paraigües sus eth cap; aqueth òme que li semblaue idiòta en aquera ocasion; mès se tenguec per multitud de consideracions e seguic pujant en silenci.

Qu'anaue ad aquerò qu'anaue; toti aqueri insults li sonauen coma li sonarien a un naufrag es que li lancèssen des dera terra... Dues idèes amiaue clauades en cervèth damb claus de huec: *Ubi irritatio ibi fluxus*, didie ua, e era auta: que seràn ena casa deth boscatèr! Non credie eth Provedidor en ua Providéncia que s'aprofite des jòcs dera sòrt, combinacions de teatre entà dar leçons, mès supersticiosament relacionaue eth rebrembe deth maitin deth sòn passeg e dera convèrsa damb Petra damb es scènes tanben campanhardes qu'en eres credie grossièrament veir embolhada ara Regenta.

"*Ubi irritatio ibi fluxus*!" anaue pensant; ei vertat, ei vertat... qu'è estat cèc... era hemna tostemp ei hemna, era mès pura... ei hemna... e jo siguí un pèc des deth prumèr dia... E ara ja ei tard. E la perdí complètament. E aguest infame...

Se metec a córrer pala ensús. "Mès aguest òme ei lhòco!", pensaue Quintanar, que lo seguie, alendant, damb un pam de lengua penjant e a vint passi un aute còp.

Eth Magistrau sajaue d'orientar-se, de rebrembar per a on auie baishat pòques ores abans dera casa deth boscatèr. Se perdie, s'enganhaue damb es senhaus, anaue e venguie... e en Victor darrèr, desliurant-se des aranhes coma de leons, des sòns hius coma de cadies.

"Çò milhor ei pujar per pujada mès fòrta, aquerò s'està en çò de mes naut... mès naut i a ua meseta, vèt-ten a saber..."

S'arturèc. Coma se non auessse dit arren en Victor, damb cara amabla e votz doça e suplicanta, avertic:

- Senhor Quintanar, se les volem trapar mos cau separar-mos; se vos platz, pujatz vos per aquiu, pera dreta...

En Victor se remic, mès eth Magistrau, persutant, e damb allusions amagades ara pòur positiva deth sòn companh, artenhec picar de nauèth eth sòn amor pròpri e l'obliguèc e virar entara dreta.

Alavetz, tanlèu se vedec solet, De Pas pugèc corrent tot çò que podie, estramuncant damb troncs e arrominguères, rames queigudes e rames que penjauen... Qu'anaue cèc; li didie eth còr que crebaue de gelosia, de colèra, qu'anaue a suspréner a en Alvaro e ara Regenta en charrada amorosa aumens. "Per qué? Non ère mès problable que siguessen damb eri Paco, Joaquin, Visita, Obdulia e es auti qu'auien anat entath bòsc? Non, non, cridaue era presentida. E rasonaue dident: en Alvaro se'n sap molt d'aguestes aventures, e ja aurà profitat eth era ocasion, ja s'aurà dat traça entà quedar-se solet damb era. Paco e Joaquin non auràn botat cap empediment, auràn sajat de hèr madeish damb Obdulia e Edelmira respectivament. Visitacion l'aurà ajudat entà quedar-se solet damb era. Bermúdez qu'ei un idiòta... segur que son solets. E tornaue a córrer tot çò que podie, estramuncant de contunh, arrossegant damb dificultat eth balandran banhat que pesaue arròves, era sotana esquinçada a tròci e caperada de hanga e telaranhes banhades. Tanben eth amiaue era boca e es uelhs embolhadi en hius pegosi, fèbles, entremetudi.

Arribèc naut de tot, en çò mès espés. Es trons, encara formidables, ressonauen ja luenh. Que s'auie enganhat, non ère per aqueth costat era cabana. Seguic entara dreta, separant damb dificultats espies de cent plantes esquères, que li barrauen eth pas. Fin finau vedec entre es rames era caseta rustica... Quauquarrés se botjaue laguens... correc coma un lhòco, sense saber se qué harie se trapaue aquiu çò que se pensaue... prèst a aucir se siguesse de besonh...cèc...

- Macarèu! que m'auetz espaurit... cridèc en Victor que descansaue aquiu laguens, sus un banc rustic, mentre retorcie damb fòrça eth chapèu flexible que rajaue ua catarata d'aigua clara.
- Que non i son!, didec eth Magistrau sense pensar ena sospecha que podie desvelhar eth sòn aspècte, era sua conducta, tot aquerò que delataue a votzes era sua passion, era sua gelosia,

era sua indignacion de marit ofensat, absurda en eth.

Mès en Victor tanben ère preocupat. Non li mancauen motius.

- Guardatz çò que m'è trapat aciu, didec, e treiguec dera pòcha, entre dus dits, ua camaliga de seda ròia, damb fibèla de plata.
- Qué ei aquerò? preguntèc De Pas, sense poder amagar era sua ansietat.
- Ua camaliga dera mia hemna!, contestèc aqueth marit tranquil coma tau, mès estonat per çò d'estranh dera trobalha.
- Ua camaliga dera vòsta hemna! Eth Magistrau dauric era boca estonat, admirat dera estupiditat d'aqueth òme qu'encara non sospechaue arren.
- Ei a díder, seguic Quintanar, ua camaliga que siguec dera mia hemna, mès me cònste que ja non ei sua... Sai que ja non li servissen... des de que s'a engrassit damb es aires deth poble.. damb era lèit, etc. e que les a regalat a ua puncèla... a Petra. De sòrta qu'aguesta camaliga ei de Petra. Petra a estat aciu. Aquerò ei çò que me preocupe... A qué a vengut Petra aciu... a pèrder es camaligues? Plan per aquerò sò preocupat, e è creigut oportun balhar-vos aguestes explicacions... A tot darrèr ei dera mia casa, ei ath mèn servici e m'impòrte eth sòn aunor.... E ne sò segur, aguesta camaliga ei de Petra.

En Fermin ère ròi de vergonha, ac sentie eth. Tot aquerò, qu'aurie pogut èster tragic, s'auie convertut en ua aventura comica, ridicula e eth remordiment de çò grossièr comencèc a punchar-li eth cervèth damb accèssi de mau de cap... Erosament en Victor, segontes vedec tanben De Pas, non ère entà atier era vergonha des auti, pensaue ena sua, s'auie rogit tanben. Comprenec eth Magistrau per quini torçats camins coneishie er ex-regent es camaligues dera sua hemna.

Tanben Quintanar auie, ath delà de vergonha, gelosia.

Que non podie saber De Pas enquia quin punt auie arribat era feblesa d'en Victor, que se didie ada eth madeish: "Probablament aguest clèrgue, maliciós coma toti, serà en tot sospechar... çò que non a auut".

Era vertat ère qu'en Victor, a tot darrèr, auie cedut enquia cèrt punt as insinuacions de Petra.

Mès, en brembar-se'n de çò que li deuie ara sua esposa, de çò que se deuie ada eth madeish, de çò que li deuie as sòns ans, e de d'auta sòrta de deutes, e sustot, pera fatalitat deth sòn destin, que jamès l'auie permetut amiar a tèrme naturau cèrta classa d'accions, ère cèrt qu'auie arreculat en aqueth *camin de perdicion* des deth dia qu'ua temptativa de seduccion se li frustrèc per çò deth simulat pudor dera sirventa. "Que non auie, per tant, arribat a èster patron des encantaments dera sua puncèla, mès en aqueres prumères e darrères agitacions amoroses auie pogut aquerir era conviccion de qué era Regenta l'auie regalat a Petra ues camaligues qu'er aimant espós l'auie regalat ada era".

"Per qué se l'auie anat era lengua dauant deth Magistrau?"

"Non ac podie explicar; era gelosia, s'atau se pòt cridar, l'auie hèt parlar naut. Ath delà, eth mespredaue ara ròia lubrica ath hons dera sua anma... e solet en un moment d'exaltacion...dera ment, auie pogut...".

Era tormenta ja ère luenh... es arbes seguien rajant era aigua des bromes, mès eth cèu començaue a aumplir-se de blau.

Per díder bèra causa, en Victor didec:

- Ja veiratz se com aquerò se repetís aguesta net... Per aquiu baish vie un aute mau semblable... guardatz entre aqueres rames...
- Vam a baishar abans de qué torne era aigua, avertic De Pas, qu'aurie volgut èster cinc estats jos tèrra.

Es dus se cranhien.

Es dus baishauen en silenci, pensant ena camaliga de Petra.

Abans d'arribar ath uart se trapèren damb Pepe eth bordèr que les cridèc de luenh, entre es arbes.

- En Victor, en Victor, ep!, en Victor... per aciu.
- Qué passe? An apareishut? Bèth malastre?
- Qué malastre? non senhor, qu'es senhorets e senhoretes ja èren en casa molt tranquils quan vosati deuíetz èster arribant ena mitat deth mont... a penes s'an banhat... Jo gessí, per orde dera senhora Marquesa a cercar-les tanlèu comencèc a plòir.... I anè damb eth carro e eth tendolet a on ja sabia jo qu'eth senhoret Paco auie d'aparéisher pr'amor qu'aqueth ei eth camin mès cuert, e era casa de Chinto ei aquiu a quate canes... Ena casa de Chinto èren totes es senhoretes qu'a penes s'auien banhat... perque en mont quan comence er aiguat s'està como jos tet... De sòrta que toti son en casa mòrts d'arrir, mens era senhora Anita que cranh per vos e... per aguest senhor prèire...
- Mès, e era senhora Marquesa com non mos avertic...?
- Donques se ditz que vos cridaue a votzes e que vos non ne hègetz cabau e qu'era vos didie que ja auie gessut eth carro...

E Pepe arrie a arridalhades.

- Que non a esta mala badinada, a!, a!,... Praubets, que hè pietat de verder-vos; sustot aguest senhor prèire ei hèt un *eciomo*, perdonatz eth comparer, ua sopa... Au, au, e com se l'a botat eth melindran aguest... e era sotana semble ua badina...

Qu'auie rason Pepe. De Pas e en Victor se guardauen e se trapauen coma naufrags.

- Caminatz, caminatz, angels de Diu, qu'era banhadura pòt arribar as uassi e dar-les un romantisme...
- Que ja i a arribat, Pepe, ja i a arribat.
- Era senhoreta Ana ja tie premanida ròba cauda entà vos e me pensi que non ne manque entad aguest senhor prèire: e se non, jo qu'è ua camisa fina que se la poirie botar ua princessa...

Eth Magistrau, en sòrta d'entrar en uart peth portau qu'auie gessut, hec eth torn ara muralha e entrèc en garatge, a on hec trèir era sua miserabla berlina de loguèr.

En Victor ne tansevolh lo vedec separar-se d'eth. Tan aclapat anaue.

Trapèc eth Magistrau ath Marqués que non volie deishar-lo partir en aqueth estat...

- Que vatz a cuélher ua pneumonia... Cambiatz-vos era ròba. Aquiu n'aurà...

Non i auec manèra de convencer-lo.

- Didetz-me adiu dera marquesa. En un virament de uelhs que sò en casa...

E deishèc eth Vivèr, non tan ara prèssa coma aurie volgut, senon a tròt faus que pòc a pòc s'anèc convertint en un pas mens que regular.

- Mès, òme, foetatz ad aguest animau, cridaue en Fermin ath cochèr. Non vedetz que vau calat enquias uassi e voi arribar a casa lèu...

Eth cochèr, dauant dera perspectiva d'ua estrea, fotec dus fòrts còps sus es lombs deth shivau, que venguec a pagar atau era ira concentrada pendent tants ores en pièch deth Provedidor. Aqueres foetades les aurie descargat eth canonge de boni talents sus eth ròstre de Mesia.

Quan et miserable e destrantalhat veicul arribaue as prumères cases des entorns de Vetusta, escurie.

Era net, segontes auie anonciat en Victor, menaçaue damb ua naua tormenta. Tot eth cèu se caperaue de bromes que s'ennerien pòc a pòc. Ja se vedien relampits extensi en orizon peth Nord e per Oèst, e de quan en quan ressonaue un tron aquiu ena luenhor.

En Fermin amiaue era anma sufocada de hàstic, de mesprètz d'eth madeish. Quin dia!, pensaue, quin dia! Non li restaue ne eth consolament de planher-se; que s'ac auie meritat tot aquerò; eth mon ère coma eth confessionari lo mostraue, un molon de lordèra; es passions nòbles, granes, sauneis, apreensions, ipocresia deth vici... Qu'eth madeish n'ère ua bona pròva, donques qu'a maugrat de senter-se enamorat de manèra angelicau, queiguie un e un aute viatge en grossières aventures, e satisfège coma un miserable es apetisi mès baishi. E ara fin Teresina... era dera sua casa, mès Petra ère dera auta, d'Ana. Ja non se desencusaue damb es sofismes deth maquiavelisme, dera convenença d'auer dera sua part ara sirventa. "Damb ues quantes monedes d'aur aurie artenhut çò madeish". "E, en Victor? Un aute miserable, e ath delà un estupid, que se meritaue tot eth mau que li vengue ath dessús, coma eth, coma Ana s'ac meritauen tanben, coma s'ac meritaue eth mon sancer qu'ère un hangàs... Ò!, aqueri relampits deuien usclar eth mon sancer se se volie hèr justícia d'un còp!"

Çò que mès l'anujaue ère qu'era sua consciéncia l'enredaue ada eth tanben en generau mesprètz... "Tot qu'ère petit, hastigós, baish... e eth coma tot".

"E aquerò qu'auie dit eth metge? *Ubi irritatio*... ei a díder qu'Ana queirie enes braci d'en Alvaro... qu'ère fatau aquera queiguda!... E tan de misticisme, e tan de frair màger dera anma... entà qué auie servit? Farsa, ipocresia, ipocresia inconscienta, coma era pròpria, coma era der univèrs sancer..."

Eth Magistrau carrinclaue es dents. Eth hered li hec pensar era ròba, era ròba ena sua mair.

"Aguesta qu'ei ua auta. Qué me diderà en veder-me entrar atau? Me calerà endonviar ua mentida. Bè! ua mès, qu'ei parièr!... E es auti aquiu... ara sua... poiràn, se vòlen, cométer es sues pegaries dauant deth madeish idiòta deth marit... O!, qui ei aciu eth marit? Qui ei aciu er ofensat? Jo! jo! que senti era ofensa, que la veigui, que la flairi en aire... non eth, que non la ve encara que l'age dauant des uelhs..."

Li venguec era idèa de lançar-se deth coche, e a pè, ath mès córrer, tornar furiós ath Vivèr entà suspréner, aquerò qu'era presentida li balhaue coma segur, aquerò que dilhèu non auie passat en bòsc, mès que serie en tot passar ena casa... entre aqueri embriacs dissimuladi e aqueres daunes lasciues, lhòques e encorbidores..."

Un tron que petèc en Vetusta servic d'acompanhament ara colèra deth canonge.

- "Aquerò, aquerò! rugic mentre daurie era pòrta e baishaue dauant dera sua casa. Aquerò sonque s'apraie damb arrais!"

E entrèc ena sua casa dempús de pagar ath cochèr.

Es arrais que volie lo demorauen naut prèsti a petar sus eth sòn cap.

Quan s'ajacèc aquera net pensaue qu'ena sua vida auie auut tan formidabla luta damb era sua senhora mair, ne auie vist jamès ara senhora Paula mostrar majors emplastres de seu enes possi.

E en esclipsar-se, era darrèra idèa que lo perseguie, era que mès lo tormentaue damb es sues punchades, ère era deth ridicul.

"Quines aventures tan grossières... quina orra ironia de çò de comic pendent tot eth dia!...E eth tòrt de tot l'auie era odiosa, era repugnanta sotana..."

Es darrèrs pensaments deth Magistrau sigueren malediccions. Mès a maugrat de tot s'esclipsèc, rendut pera fatiga.

Aquiu en Vivèr es convidadi auien botat ath mau temps bona cara, e mentre en palai vieilh es prèires ruraus, eth Marqués e quauqui d'auti senhors de Vetusta jogauen ath *tresilho* prumèr e ath

mont mès tard, qu'eth clergat deth camp cridaue era *santina*, ena casa naua totes es daunes e cavalièrs qu'auien volut córrer pes prats ena romeria, sajauen de divertir-se coma podien e se baraue, se tocaue eth piano, se cantaue e se jogaue ara amagadera per tota era casa. Que ja se sabie qu'ath Vivèr non se i anaue entà cap auta causa. Visitacion, Obdulia e Edelmira tanben, èren es que coneishien milhor es lòcs mès amagats, a o i auie pòrtes d'escapament, e tot aquerò qu'exigien aqueri jòcs mainadencs que tenguien, sense pensar enes molti ans qu'auien moltes d'aqueres persones tan alègres.

A en Victor se lo recebec en trionf; trionf burlesc. Quauqui uns, Visita e Paco entre eri, lo volien coronar, mès eth s'estimèc mès córrer entath sòn quarto e mudar-se de cap a pès.

Entrèc damb eth era Regenta entà ajudar-lo.

- E en Fermin?, preguntèc.
- Eth tòn en Fermin ei un pòcvau, hilha mia, e perdona, contestèc Quintanar de mala encolia, mentre se cambiaue es michons.

E li condèc ara sua hemna tot çò que les auie arribat, mens era trobalha dera camaliga.

Ana siguec d'acòrd que De Pas auie amiat era galantaria a un extrèm ridicul, sustot ridicul, en un prèire.

- A qui l'a d'importar mès era mia hemna ada eth o a jo? repetie en cada moment eth marit, suprèm argument contra eth Magistrau.

"Òc, pensaue Ana, qu'a rason en Alvaro, aguest òme... qu'a gelosia, gelosia d'aimant... e aquerò qu'a hèt aué ei ua imprudéncia... Me cau húger d'eth, qu'a rason en Alvaro".

Mesia e Paco, enes dies anteriors, auien vengut diuèrsi còps ath Vivèr, a shivau; Mesia auie trapat ara Regenta expansiua, alègra, confiada; e sense badar boca d'amor, podec arténher d'era qu'escotèsse conselhs qu'eth juraue igienics principaument.

"Eth misticisme qu'ère ua exaltacion nerviosa".

En aquerò ère tanben Ana, espaurida encara damb es rebrembes des sues apreensions.

"Ath delà, eth Magistrau non ère un mistic; çò de mens mau que se podie pensar d'eth, ère que se prepausaue guanhar as senhores de categoria entà aquerir mès e mès influéncia".

Quan en Alvaro gausèc díder aquerò, ja es sues confidéncies auien estat molt intimes.

D'amor non s'en parlaue; Mesia, encara que damb trabalh, respectaue ara Regenta enquiath punt de non tocar-li un peu dera ròba. Era l'ac agraïe e, coma en temps ancian, sajaue d'aclapar-se e non pensar enes perilhs d'aquera amistat; e ac artenhie milhor qu'abans.

"Era mia salut, pensaue, exigís que jo siga coma totes: qu'ei pro de cavillacions e prepausi quishotèsqui e excessius; que voi patz, tranquillitat... serè coma totes. Eth mèn aunor non patirà... mès es escrupuls m'entornarien entara holia, e es apreensions òrres..."

E tremolaue en rebrembar es tristeses e es errors passadi.

Era passion, mens cridaira qu'abans, subrepticia, seguie minant eth terren, e as pòqui batecs dera consciénia contestaue damb sofismes.

Quan Quintanar referic es passi imprudents deth Magistrau, Ana sentec pendent un moment òdi. "Com? Eth sòn madeish confessor la comprometie? Se Victor siguesse un aute, non poirie auer sospechat o d'en Alvaro o deth canonge madeish? Non ère ben clar que tot aquerò ère gelosia? Non mancaue mès! Quin orror! quin hàstic! amors damb un clèrgue!"

E ara òc qu'era imatge d'en Alvaro se li presentaue riseira, eleganta, fresca e viua. "A tot darrèr aquerò ère laguens des leis naturaus e sociaus...aumens ère causa mens repugnanta, mens ridicula;

non, aquerò qu‘ei ridicul, arren... mès un canonge!...“

E li semblaue qu’eth pecat d’estimar a un Mesia ère ja pòc mens qu’arren, mès que mès se servie entà húger des amors d’un Magistrau... “Mès qué s’auie pensat aqueth senhor prèire?“

Non se’n brembaue ara era Regenta d’aquerò deth “frair màger dera anma“, ne dera lenha qu’era, sense mala intencion, sense bric de coquetaria, auie lançat en huec que d’eth ara s’avergonhaue. Era passion qu‘ara vantaue damb era sua naua vida, vencedora, proxima a crebar, li suggerie sofisma darrèr de sofisma entà trapar repugnanta, odiosa, criminau era conducta deth Provedidor, e nòbla e de cavalièr era de Mesia.

Eth quau, aqueth madeish maitin en potz plen d’èrba, abans en pati dera glèisa, pes carrerons, quan venguien darrèr deth tambor e dera gaita, en bòsc, dempús en carro de Pepe, a on anauen amassa, lèu seiguda era sus eth, sense podè’c remediar, mès tard en salon, pertot e pendent tot eth dia l‘auie anat deishant veir que l’adoraue, “mès non l’ac auie dit per respècte... a truca d’estimar-la tan“.

E comparant manères d’actuar, Anita trapaue abominable ath clèrgue.

E li manquèc temps entá dider-l’ac a en Alvaro.

En ton confidenciau, qu‘ath gomós li sabec a glòria, l’anèc dident, quan podec parlar-li sense que les entenessen:

- Qué vos semble era conducta deth Magistrau?

Qué l’auie de semblar a en Alvaro? Abominabla! Donques qué ère çò qu‘auie dit eth? Que non s’auie de confiar en Provedidor, etc. etc..

“Òc, Ana, ei enamorat de vos, lhòco, lhòco... aquerò l’ac coneishí jo de hè fòrça temps... perque... perque...“

E Alvaro arrie d’ua manèra qu’ac didie tot perfèctament, e enquia e tot damb acompanhament d’ua musica plan doça qu’era Regenta credie enténer laguens des sues entralhes; ua musica que li gessie des uelhs e dera boca... qué sabie era! mès aquerò ère ua delícia, plan mès fòrta que totes es deth *misticisme*“.

Quan parlauen atau, coma *auti dus frairs dera anma*, començaue era net, ressonauen es trons luenhants e vibrauen en cèu es relampits qu’a en Fermin lo cuelheren en entrar en Vetusta. Ana e Mesia èren solets, apuadi ena parabanda dera galaria deth prumèr estatge, en un canton d’aqueth correder de cristaus que hè eth torn a tota era casa. Era màger part des convidadi, baish, en salon, se premanien entà tornar a Vetusta, d’auti preferien acceptar era ospitalitat des Marquesi qu’aufrien en Vivèr pendent aquera net. Tot qu’ère en embaish bronit, movements, ordes confuses, badinades, vacillacions, uns que se quedauen e de pic s’estimauen mès meter-se en camin, d’auti que se premanien a ocupar un sèti en coche e tornauen a casa preferint “dormir en solèr encara que siguesse atau“. Ripamilan, plan que òc, acceptèc eth lhet que l’aufric era Marquesa “entada eth solet“.

- Que torne era tormenta e jo non voi badinades damb era electricitat; me cònste qu’era corsa deth coche atrè er arrai... Me quedi, me quedi...

Es baroneses s’estièren mès desfisar era tempesta. Eth Baron volie quedar-se, mès auec de seguir-les. Tanben se metec en coche eth governador, mès era sua esposa se quedèc damb es Marquesi. Bermúdez tornèc a Vetusta; Visitacion, Obdulia, Edelmira, Paco e Mesia se quedauen.
Mentre baish se tractauen a crits e damb va-e-veni tan caudes matèries, Edelmira, Obdulia, Visita, Paco e Joaquin corrien coma lhòcos peth correder deth prumèr estatge. Visitacion ère un shinhau embriaga, non tan per çò qu‘auie begut coma per çò qu‘auie borrolat; Obdulia didie qu‘auie un clau enes possi: auie begut molt mès, mès eth tarrabastalh deth balh, es emocions fòrtes der amagader la tenguien de pès de pur excitada. Edelmira, mèstra ja en art de divertir-se ar estil dera casa des sòns oncles, ère coma ua amapòla e arrie e gaudie damb tarrabastalh; era sua alegria ère comunicativa e

simpatica. Paco la pecigaue sense compassion e era destroçaue es braci de Paco; Joaquin Orgaz, qu‘auie artenut aquera tarde quauqui auantatges positius en amor efimèr d’Obdulia, pecigaue tanben, e i auie corses, estramuncades, votzes, sarrades, sauts, suspreses. Ara, mentre Ana e Alvaro parlauen guardant pera galaria, sense pòur dera aigua que les esposcaue eth ròstre ne des relampits que ralhauen er orizon nere dauant des sòns uelhs, es auti, ena escurina deth minjador estret jogauen a un jòc de mainatges que se cridaue en Vetusta eth *cachipote*, e que consistís en amagar un mocador convertit en foet e cercar-lo pes senhaus coneishudi de hered e caud. Aqueth que lo trape cor darrèr des auti a còps de foet enquia arribar ara mair. Aguest jòc innocent daue ocasion a multitud de saborosi incidents entre aqueri jogadors toti malícia. Soent dues mans, ua de hemna e ua auta de baron, cercauen en madeish horat eth *cachipote*; es que corrien se desquilhauen, e era vertat istorica exigís que se declare, per mès que semble inverosimil, que plan soent aqueri *gojats* que corrien coma lhòcos toti amassa pera estreta galaria, hugent deth foet, queiguien en solèr en confús molon, mentre era foetada les mesuraue era esquia.
E mentre baish sonaue eth bronit confús e charraire des adius e preparatius de marcha, e darrèr deth tarrasbastalh des que corrien ena galaria, e aquiu en cèu, de quan en quan, eth bram deth tron, era Regenta, sense notar es gotes d’aigua en ròstre, o trapant deliciosa aquera frescura, entenie per prumèr còp ena sua vida ua declaracion d’amor apassionada encara que respectuosa, discrèta, tota idealisme, plia de excepcions e eufemismes qu’es circonstàncies e er estat d’Ana exigien, que damb aquerò creishie eth sòn encantament, irresistible entad aquera hemna que sentie es emocions des quinze ans quan ja s’apressaue as trenta.

Que non auie valor, ne tanpòc desir d’ordenar a en Alvaro que carèsse, que se tenguesse, que guardèsse se qui ère era. “Pro que lo guardaue, pro que se tenguie dauant de çò de molt qu’asseguraue sénter e solide sentie“.

“Non, non, que non care, que parle tota era vida“, didie era anma sancera. E Ana, es caròles alugades, apròp des quaus parlaue eth president deth Casino, non pensaue en aqueth moment ne qu’era ère maridada, ne qu‘auie estat *mistica*, ne tansevolh que i auie marits e Magistraus en mon. Se sentie quèir en un abisme de flors. Aquerò ère quèir, òc, mès *quèir at cèu*.
Entara soleta causa que li quedaue un shinhau de consciéncia, dehòra de çò present, ère entà comparar es delícies que gaudie damb es qu‘auie trapat ena meditacion religiosa. En aguesta darrèra i auie un esfòrç dolorós, ua heredor abstracta, e un rigor malautís, ua exaltacion mausana; e en aquerò que se passaue ara, era ère passiva, non i auie cap esfòrç, non i auie heredor, non i auie que plaser, salut, fòrça, arren d‘abstraccion, arren d’auer d’imaginar-se quauquarren absent, delícia positiva, tangibla, immediata, felicitat sense resèrva, sense trascendir ad arren mès qu‘ara esperança de qué durèsse etèrnament. “Non, per aquiu non s‘anaue ara holia“.

En Alvaro estaue eloqüent; non demanaue arren, ne tansevolh ua responsa; qu’ei mès, ploraue, sense plorar, plan, “de pura gratitud, sonque perque l’escotauen“. “Auie carat pendent tant de temps! Que i auie mil preocupacions, mil obstacles que s’opousauen ara sua felicitat? Ja ac sabie eth; mès eth non demaneu senon pietat e era felicitat de que lo deishèssen parlar, de hèr-se escotar e de non èster cuelhut coma un libertin *vulgar*, pèc, qu’ère çò qu‘eth *vulgar estupid* auie volut hèr d’eth“.

Tostemp l’auie agradat molt a Ana que cridèssen ath vulgar *estupid*; entada era eth senhau de *distincion* espirituau s’estaue en mesprètz deth vulgar, des vetustensi. Qu’auie era Regenta aguest defècte, dilhèu eretat deth sòn pair: qu’entà distinguir-se dera *massa des credents*, necessitaue recórrer ara teoria aué molt generalizada deth *vulgar idiòta*, dera *bestialitat umana*, etc, etc.
Erosament, en Alvaro sabie manejar perfèctament aguest ressòrt; qu’ère eth, capable de mespredar, arribat eth cas, ath madeish solei deth meddia se s’opausaue as sues passions. “Tot qu’ère preocupacion, petitesa d’animositat... Mès, auie eth, eth dret de qué Ana seguisse es sues idèes, es mespredoses e es malicioses e grossières apreensions deth vulgar? O!, non, ja sabie qu’era *letra* ère

contra eth... a tot darrèr, se qui ère eth? Un òme que parlaue d'amor a ua senhora qu'ère de un aute, dauant des òmes...Ja ac sabie, òc, non demanaue mès qu'Ana se hesse superiora a tantes tradicions, leis e costums, lòcs comuns e rotines coma lo condemnauen; plan qu'auie en mon hemnes, vertuoses coma es que mès, que ja sabien a qué tier-se per çò dera letra dera lei morau que condemnaue aqueth amor de Mesia: mès, podie eth demanar a Ana, educada per fanatics, qu'auie passat era sua joenessa en un pòble coma Vetusta, podie demanar-li ahiscar era sua passion damb ua esperança? O, non! pro sabie que non... Qu'ère pro que l'escotèsse. Guairi ans auie estat sense voler escotar-lo! E guaire auie patit eth!... Mès, en fin, d'aquerò ja non calie brembar-se'n. Eth dolor auie estat infinit... infinit...mès tot ac compensaue era felicitat d'aqueth moment. Caraue Ana, escotaue... donques quina felicitat podie eth desirar mès?..."
Ara lum d'un relampit, era Regenta vedec es uelhs d'Alvaro ludents e embolhadi en umiditat de lèrmes.
Tanben era auie es caròles umificades... Era non pensèc qu'aquerò podie èster aigua deth cèu.
"Qu'ère en tot plorar aqueth òme... er òme mès beròi qu'era auie vist, eth companh des sòns saunes, eth que n'auie d'auer estat dera sua vida!..."
"Mès, per qué parlaue d'agraïment? Per qué era non l'interrompie? S'eth sabesse... s'eth sabesse que non podie parlar!..."
Ana sentie un plaser *purament materiau*, pensaue era, en aqueth lòc des sues entralhes que non ère eth vrente ne eth còr, senon ath miei. Òc, eth plaser ère *purament materiau*, mès era sua intensitat lo hège molt gran, sublim. "Quan se gaudie tan, calie auer eth dret a gaudir".
Quan Alvaro, credent pro carregada era mina, li supliquèc que li didesse bèra causa, per exemple, se lo perdonaue per aquera declaracion, se non l'agradaue, se s'auie botat en ridicul... se se burlaue d'eth, etc. Ana, separant-se deth heregament d'queth braç que l'usclaue, coma ua moninada de mainada, encara que sense bric de coquetaria, esquèra, un animau fèble e sauvatge herit, se queishèc...se queishèc damb un son guturau, prigond, mimós, de victima nòbla, suau. Que siguec era sua quèisha coma un ranguilh dera vertut qu'expiraue en aqueth esperit solitari enquia alavetz...
E se hec enlà d'Alvaro, cridèc a Visita... l'abracèc nerviosa e didec, podent ja parlar:

- A qué jogatz, lhòcos...?
- Ara ja a arren... jogàuem ath *cachipote*, mès Paco e Edelmira son aquiu en canton der aute costat discutint sus qui a mès fòrça, era o eth... Vene, vene, veiràs se quins punhs a Edelmira.

Ena mès escura des galaries, en un cornèr, amolonadi, èren es auti companhs de badinada; Edelmira e Paco esquia contra esquia coma se bare a viatges era *muñeira*, sustot en teatre, mesurauen es sues fòrces... Paco resistie damb dificultat er impuls violent dera sua cosia, que gaudint çò qu'era e eth diable sabien, se calaue ena carn deth sòn cosin, mès mofla qu'era sua, entestada en vencer-lo e hèr-lo caminar entà dauant mentre era caminaue entà darrèr. Fin finau Edelmira vencec, e Paco, fiulat pes presents, prepausèc lutar de cara, damb es mans emparades enes espatles deth contrari. Atau se hec e aguest còp vencec Paco.

Joaquin prepausèc era madeisha luta a Obdulia; Visita s'atrevic a mesurar damb era Regenta es sues fòrces. Joaquin e Ana venceren. A en Alvaro que non auie damb qui lutar, se l'acodic era scèna deth balançader qu'en eth vencec eth maudit De Pas..."Mès ara l'auie jos es sòns pès".

"Que valie mès abiletat que fòrça".

Seguiren es exercicis corporaus; eth bronit dera aigua,era lum des relampits, es trons luenhants, era escurina ambientau, es bugassi deth minjar, era estretesa deth correder, tot les encoratjaue, les lançaue ara alegria plebèua, as jòcs brutaus dera lascivia subrepticia, moderadi en eri per çò der instint dera educacion. Mès tornèren es pecigades, es crits, es còps de punh des hemnes enes caps des barons. Ana jamès auie assistit a semblables scènes; era e en Alvaro non cuelhien part actiua ena galejada ath començament, mes fin finau li toquèc ara Regenta bèth pecic, cap de Mesia, ad aguest diuèrsi d'Obdulia e Visita, e, sense pensà'c, Ana ena generau batalha, mès d'un còp sentec era sua esquia sarrada pera de'en Alvaro e encara qu'evitaue eth contacte deliciós, d'un sabor especiau, tanlèu lo notaue, eth contacte tornaue, e Ana anaue sentent emocions estranhes, naues deth tot, ua

inquietud alarmanta, sufocacions repentines e ua sòrta de set de tot eth còs qu‘enquia e tot li treiguie era consciéncia de guaire non siguesse aqueth cornèr escur, estret, a on cantauen, arrien, sautauen... Coma ua musica luenhana, plan doça ena sua suavitat, rebrembaue toti es detalhs dera declaracion amorosa de Mesia...

Fatigadi de tanti movements e mòstres de fòrça, tumades e excitacions vanes, Paco e Joaquin, abans qu'Edelmira, Obdulia e Visita, deishèren de córrer e *enredar*; e molt seriosi, damb era melancolia deth cansament, se meteren a contemplar era lua que campèc en orizon coma ua lantèrna en camp de batalha des bromes que jadien trincades peth cèu.

Paco, damb regulara votz de baritòn, cantèc tròci de *Favorita* e de *Sonámbula*, e Joaquin *gessèc per malagueñas* coma eth didie; ena sua votz i auie ua tristesa que contrastaue damb era alegria que li ludie enes uelhs, tachadi en Obdulia, qu'aquera net s'auie prepausat autrejar eth prèmi des sòns favors, non eth principau, ath genre flamenc. Erosament Joaquin se conformaue damb er *accésit*.

En Victor, que s'engüejaue baish, entenec cantar eth *Spirto gentil* e pugèc. Que li daue ara pera musica. Cantar opères, ara sua manèra e enténer cantar as qu'*afinauen* mès qu'eth, ère era sua delícia pendent aquera tempsada, e se tot aquerò se hège ara lum dera lua, milhor que milhor.

Toti en un grop, alendant era fresca dera net, contemplant era lua que gessie pera vòuta esquinçant parracs de bromes de forma capriciosa, cantaue amassa o per torns e parlauen en votz baisha, coma respectant era majestuositat dera natura adormida, damb langor deth còs e dera anma.

En Victor ère mès soniador que cap des presents. S'apressèc a Mesia, artenhec entamenar ua convèrsa damb eth; e coma que trapèc ath sòn amic mès atentiu que jamès, mès corau, mès afectuós, non se tardèc a daurir-li era anma de land en land.

Quan ja es auti s'auien cansat dera lua e des opères e des *malagueñas*, en Victor, qu‘auie minjat ben e vrespalhat damb freqüentes libacions, seguie daurint eth pièch dauant dera atencion de Mesia, atencion muda, irreprochabla.

- Guardatz, didie eth vielh, jo non sai se com sò, mès sense creder-me unTenorio, tostemp è estat afortunat enes mies temptatiues amoroses; pòqui viatges es hemnes damb que m'è atrevit a èster audaç, an cuelhut malament es mèns excèssi... mès m'ac cau díder tot: sabi pas per quina tebesa o amendriment de caractèr, per heredor dera sang o per çò que sigue, era màger part des mies aventures s'an quedat a miei camin... Que non è eth don dera constància.
- Donques ei indispensabla.
- Que ja ac veigui; mès non l'è. Es mies passions son huecs presomptuosi; è aut mès de dètz hemnes miei rendudes... e molt pòques, dilhèu deguna, posqui díder qu'age estat mia, çò que se cride mia... Sense anar mès luenh...

En Victor, en sinus dera sua amistat, segur de qué Mesia serie un potz, li condèc es persecusions qu‘auie estat victima, es provocacions lasciues de Petra; e cohessèc qu'a tot darrèr, dempús de resistir molt de temps, ans, coma un José... s'auie avuglat un moment... e auie jogat eth tot peth tot. Mès arren, çò de tostemp; siguec pro qu'era gojata opausèsse resisténcia, que l'exigie eth simulat pudor, entà qu'eth, segur de véncer, se heredèsse, deishèsse de cornèr eth sòn asenat prepaus, en tot contentar-se damb petiti favors e damb eth coneishement exacte dera beresa que ja non podie possedir.

E d'ua anecdòta ara auta acabèc declarant era trobalha dera camaliga, encara que sense díder qu‘auie estat dera sua hemna. Li semblaue ua feblesa indigna d'un marit "de mon" regalar-li camaligues ara sua senhora. Demanèc conselh a Mesia per çò dera sua conducta futura damb Petra.

- L'è de hèr enlà?
- Auetz gelosia?
- Non senhor; jo que sò eth gosset der ortolan, encara qu'è de cohessar que me desengustèc un

shinhau eth prumèr moment en desnishar aquera pròva dera sua leugeresa.
- Mès, n'ètz segur de qué era camaliga ei de Petra?
- Òc, plan, complètament segur.

E seguic Quintanar parlant, parlant, sense senhaus de deishà'c.

Era cramba que dormien Ana e en Victor auie ua hièstra entara galaria precisament deth costat qu'èren en tot conversar es dus amics.

Era Regenta dauric de pic es veirines e cridèc ath sòn marit.

- Mès quina ora ei, hilha mia?
- Molt tard... ja sabes qu'en pòble mos ajaçam lèu. Es Marquesi ja s'an ajaçat. Ara madeish acabe de cridar era Marquesa a Edelmira que dormís en sòn quarto.
- Pegaries de mama, didec Paco de mala encolia, en tot campar per un extrèm dera galaria. Edelmira s'estimaue mès dormir damb Obdulia, coma ei naturau... e ara era senhora Rufina la hège ajaçar-se ena sua madeisha cramba... Pegaries... Pegaries de mama...
- Qu'està ben Obdulia entà dormir damb arrés, didec Visita, que venguie deth quarto qu'ère ath costat deth d'Ana.
- Donques qué li cau?
- Jo me pensi qu'ua *mica*, ua embriaguesa de mil causes, de bronit, de fatiga, e enquia e tot de vin...qué me sai; eth cas ei qu'ei en lhet queishant-se e dident qu'aquiu non s'ajace arrés, que vò dormir soleta... jo me'n vau ath sòn costat, vau a botar eth mèn lhet ath costat deth sòn... Bona net...

E en tot apressar-se ara hièstra tenguec ara Regenta pes espatles, li parlèc ara aurelha, l'aumplic de punets rambalhosi era cara e correc entath sòn quarto, en tot hèr abans ua potèla de compassion burlesca a Joaquinito Orgaz que, cap clin e trist, rondaue pes correders.

- Au, au, ja ves que toti se retiren. Victor, entath lhet.

Ana arrie, beròia e fresca damb eth sòn vestit senzilh dera ora d'ajaçar-se.

- E vosati? , didec Quintanar.
- Nosati, responec Paco, mos auem demorat sense lhet perque ara senhora governadora li venguec eth caprici d'auer pòur as trons e quedar-se a dormir...
- De sòrta?... preguntèc Ana arridolenta.
- Que dormiram en un fautuèlh.
- Vai, vai, donques bona net.
- Demora un shinhau, pèga, guarda qué bona serà era net, parlem aciu un shinhau...
- Jo non è saunei; qu'a rason Paco; parlem, didec en Victor, qu'auie entrat en sòn quarto e s'auie botat es simbosses e era gòrra de tòca d'aur.
- Com parlar? non senhor... tath lhet...

E Ana coquina sense voler, menacèc graciosa, provocativa, damb barrar es hièstres e es hièstrons...

Mesia damb ua potèla li supliquèc que demorèsse...

E parlant en ton confidenciau, comentant es eveniments deth dia, es badinades, es jòcs, sigueren ara lum dera lua lèu ua ora encara; Ana e eth sòn marit laguens; Paco, Joaquin e Alvaro ena galaria...

En Victor qu'ère ena glòria. Veir ara sua Anita contenta, expansiua, aquiu, apròp deth pròpri lhet, as amics joeni qu'ena sua companhia se sentie joen eth tanben, quina màger alegria? Ne era ombra d'ua sospecha l'acodie ena anma ath nòble ex-regent. Ja tot ère silenci ena casa, toti dormien, e sonque en aqueth cornèr dera galaria, ath costat d'aquera hièstra dubèrta i auie eth bronit suau d'un rom rom. Parlauen a viatges dus o tres ath còp, mès toti en votz baisha que semblaue autrejar mès intimitat e interès ad aquerò que didien. Ana esquivaue uns còps es guardades d'en Alvaro, que

humaue apuant eth code molt apròp des d'Anita, tanben inclinada sus era parabaranda. D'auti viatges, era major part, es uelhs se tachauen enes uelhs e sense qu'arrés ac podesse evitar se didien amors, cada viatge mès eloqüents.

Alvaro de quan en quan guardaue de reuelh e damb enveja e cobesença, er interior dera cramba... Ana susprenec quauqu'ua d'aguestes guardades rapides e planhèc ar enamorat galan sense cuélher a mau eth sòn curiosèr indiscrèt. En Victor non semblaue auer talents de botar punt finau ara charradissa e Ana madeisha se credec en cas de díder:

- Au, au... enquia deman. Victor, tà laguens, tà laguens.

E barrèc es veirines dauant des nassi d'Alvaro e des porets. Paco e Joaquin despareisheren en escur correder. Quintanar ja ère d'esquia, aquiu ath hons dera cramba, en manja de camisa. En Alvaro non se botjaue; e vedec ara Regenta darrèr des cristaus, barrant lentament es hustes; e era ath miei, en uet de lum, guardant-lo, tota seriosa... doça... e dempús quan ja solet quedaue un interstici lo guardèc arridolenta, jogaira. Tornèc a daurir un shinhau... e tornèc a veder-li tot eth ròstre.

- Adiu, adiu, a dormir ben, didec Ana darrèr des veirines e barrèc es hiestrrons de còp e passèc era bauda.

Coma era romeria de San Pedro n'auec moltes pendent eth mes de Junhsèga pes entorns deth Vivèr. A lèu a totes assistiren es Marquesi e es sòns amics. Quintanar e senhora demorauen as de Vetusta ena finca; e uns còps a pè, d'auti en coche, se metien en marcha, recorrien aqueri pòbles, s'entenien es cantics, monotòns encara que tostemp agradius, doci e melancolics dera dança indigèna e tornauen en escurir, minjant auerassi e cantant, entre campanhards e campanhardes ajogassades, barrejadi colons e senhors d'ua manèra qu'atrendie eth còr d'en Victor, que didie: "Guardatz, se se podesse realizar era egalitat e era fraternitat...non i aurie ua causa milhor ne mès poetica".

Mesia e Paco non mancauen a deguna d'aguestes excursions, mès, ath delà, solien visitar ara Regenta cada tres o quate dies. A viatges, Ana e Quintanar, dempús de dinar, tad aquerò des quate dera tarde, gessien ara carretera de Santianes entà demorar as sòns amics. Era solitud l'auie pesat un shinhau a en Victor e aqueres visites les agraïe ena sua anma. Ana, en aubirar ena luenhor, es siloètes des dus poderosi shivaus blancs de Mesia e Vegallana, sentie un plasèr que s'imaginaue mainadenc... e se botaue nerviosa d'ansietat, que creishie segontes s'apressauen es siloètes e s'aclarauen es figures de shivaus e cavalièrs.

Ne Visitacion ne Paco gausauen jamès díder arren a en Alvaro sus es sues pretensions amoroses: lo deishauen hèr; coneishien ena *cara de glòria* deth Tenorio que demoraue eth trionf, que dilhèu lo tocaue ja, e comprenien qu'eth pudor, era vergonha, milhor dit, exigie un silenci absolut respècte eth cas. En Alvaro agraïe *era delicadesa* des sòns complices e caraue tanben, tranquil e satisfet.

A finaus deth mes comencèc era dispersion generau; toti es qu'auien sòs e molti que non n'auien, deishèren era capitau e cerquèren era fresca ena plaja.

En Victor, lhòco de content, gessec deth Vivèr damb era sua hemna e damb Petra e s'instalèc en pòrt milhor dera província, *La Costa*, vila reludenta, mès rica que Vetusta, empòri deth cabotatge e vestida molt ara mòda. D'auti ans Quintanar passaue eth mes d'Agost en Palomares, a on anauen tanben Visita, Obdulia e a viatges es Marquesi e Mesia.

- Que ja hè dus ans que non è ostiuejat!, didie Quintanar content coma un mainatge.

Era Regenta preferic La Costa a Palomares perque eth Magistrau l'auie suplicat que non anèsse a banhs, e que s'eth mètge l'ac exigie, aumens non anèsse a Palomares. Que non volec Ana contradíder aguest desir deth confessor e aubedic.

"Anaram a La Costa" didec en ua carta que li contestèc a en Fermin. Qu'auie aguest ua pessima idèa des efèctes moraus des banhs de tot eth Cantabric, e especiaument des banhs de Palomares. Era

màger part des penitents tornauen d'aqueth pòble de pesca damb era consciéncia plia de pecadets que, s'en tractar-se de d'auti lèu lo hègen arrir, ena Regenta l'aurien hèt molt pòca gràcia.

Comprenie en Fermin qu'era sua influéncia anaue amendrint, qu'era fe d'Ana se heredaue e en cambi creishie era desconfiança en era; e coma que pèrder deth tot ara Regenta ère ua idèa que l'espaurie, tormentant ath sòn orgulh, ara gelosia, s'esforçaue en simular non veir, e tenguie eth sòn poder espirituau claudicant, amb pilars de toleráncia e estrius de paciéncia". Era ira la mostraue damb eth Bisbe e damb era Curia diocesana. Cada còp eth sòn poder ère màger e era sua tirania mès crudèu. Es auantages d'en Alvaro ena animositat d'Ana les pagaue eth clergat parroquiau, aqueth clergat que Foja didie respectar tan.

Tanben Ana preferie aguest *modus vivendi*; non volie tornar a hèr coma abans; cranhie qu'arribèssen era compassion, es remordiments e es apreensions a shordar-la e hèr-la, fin finau, quèir malauta s'arribaue a trincar complètament damb eth Provedidor.

"Que me coneishi, pensaue; sai que, dempús de tot, l'è ua cèrta afeccion, e s'abandonèssa era sua amistat, ua votz insufribla me cridarie tostemp a favor sòn. Qu'ei milhor aquerò, e donques qu'eth dissimule e hè veir que non ve aguest cambiament, e ja non se planh coma ara prumèria, deishem-ac atau; que voi patz, patz, non mès batalhes aquiu laguens".

En Alvaro, en ton confidenciau qu'auie tengut dempús dera sua declaracion, auie indicat vagament que non convenguie anujar a en Fermin, qu'eth se credie capable de hèr mau tostemp d'ua manèra o ua auta. Ana, encara qu'Alvaro non s'atrevie a èster molt explicit en aguest ahèr, comprenie çò qu'eth sòn amic, *nau frair*, volie díder e aprovaue era sua prudéncia.

Plan per aquerò podec eth Provedidor gausar insinuar aqueth desir qu'en d'aute temps aurie estat impausat en decret sense exposicion de motius.

Ana anèc a La Costa. Mesia, entà dissimular, passèc cinc dies en Palomares, dempús correc entà San Sebastian, e eth dia de Nòsta Senhora d'Agost se presentèc en La Costa, en un vaishèth de Bilbao, nau e reludent.

A en Victor l'agradaue molt, per ua tempsada, era vida d'ostau. S'auie instalat en mès luxuós, de mès movement e de mès bronit, plaçat en pòrt. Aquiu anèc tanben Mesia accedint as prècs deth sòn amic er ex-regent.

Vint dies dempús tornauen es tres a Vetusta; Benítez felicitèc ara Regenta pera sua notabla milhora; ara plan qu'era salut ère assegurada, quin color! quina morbidesa! qué *solidament* robusta tornaue!

A en Victor se li queiguie era baua. "O!, eth mar, que non i a arren coma eth mar, e era taula redona, e era casa de banhs, e es passegi peth pòrt e es concèrts ar aire liure... e es teatres e circs!" Be n'ère de content damb era vida Quintanar! Era sua hemna ère ua jòia; era mès beròia dera província coma auie estat tostemp, mès ath delà ara sua, complètament sua, e d'un umor nau, alègre, actiu, coma eth que Diu l'auie autrejat ada eth...

- E jo, tè!, que tau sò jo, senhor Benítez?
- Magnific, magnific tanben; hèt un poret.
- Plan que òc!
- E aguest tortuga? aguest tortuga que ja va estant vielh, qué tau? E li fotie copets ena espatla a Mesia. Aguest òc qu'ei un mainatge.

E virant-se entà Frigilis qu'ère present, un shinhau trist e deteriorat, higie Quintanar:

- Ça que la, tu vas dret entà Villavieja... E aquerò que sabes autrejar-te bon ton damb era tua igièna e era tua vida d'arbe secular. Non, solide qu'ath sègle non i arribes, repapiaire!...

E abraçaue e daue copets ena espatla ath sòn Frigilis entà que non auesse gelosia de Mesia. Quintanar ère erós; volie que ne siguessen toti es sòns, era sua hemna, es sòns sirvents, e es amics,, enquia e tot toti es coneishudi, eth mon sancer.

Se Mesia li preguntaue de badinada:

- Qué tau, *Kempis*? Qué ditz d'aquerò *Kempis*?

Er aute contestaue: Qui? Qué Kempis ne qué punhetes!... Vau a hèr òbres en casalon. Vau a blanquejar eth pati e es correders, a empaperar eth minjador e a picar era pèira dera façada. Veiratz qué beròia quede era pèira auriolenca dempús que la piquem. Que non voi escurina, non voi nerors, non voi tristeses.

Mesia auie convençut ara Regenta de qué en Victor, en realitat, ère ua causa atau... coma un pair. Tostemp era auie pensat quauquarren parièr.

Ça que la, se li deuie er aunor; e a maugrat de tanta intimitat, d'aqueth amor cohessat implicitament, Ana podie díder qu'en Alvaro non auie botat es sòns pòts en aquera pèth que damb eth sòn contacte soniaue solide.

Mesia non ère pressat. "Aquera maridada non ère coma es autes; l'auie de conquistar coma a ua vèrge; en realitat eth ère eth sòn prumèr amor e es atacs brutaus l'aurien espaurit; l'aurien panat mil illusions. Ath delà ada eth tanben lo rejoenie aquera situacion d'amor platonic, d'intimitat plan doça qu'en era solet eth parlaue d'amor damb era boca e damb es dus uelhs, er arridolet e tot çò d'aute qu'ère mut ère desaunèst e grossièr".

"Er ostiu tostemp l'anaue un shinhau languit e destartalhat. Calculaue eth, damb aquera frivolitat afectada e naturau ath madeish temps de materialista practic, calculaue qu'entà er iuèrn eth se sentirie fòrt coma un casse e era Regenta serie suau e docila coma ua malva. Ath delà, ua asenada poirie, se non lançà'c tot a pèrder, arrecular es causes, balhar-les un torn mens picant e saborós qu'eth qu'amiauen. Aquerò diderie, aquerò diderie e non s'auie de tardar".

E mentretant, era vida qu'ère ua delícia. Eth madur Don Juan, que, coma eth didie, *etait dejà sur le retour* se sentie transformat pera joenessa e pera passion veementa e soniadora d'Anita. Non rebrembaue en Alvaro auer desirat tan a ua hemna ne auer gaudit damb es amors platonics, segontes eth cridaue a toti es non consumadi, coma ère gaudint alavetz.

Era Regenta queiguent, queiguent qu'ère erosa; sentie eth mareg dera queiguda enes entralhes, mès se bèth dia en desvelhar-se, en sòrta de pensaments alègres trapaue, entre un shinhau de bila, idèes tristes, quauquarren coma un remordiment, lèu se guarie damb era naua metafisica naturalista qu'era, sense encuedar-se'n, auie creat a darrèra ora entà satisfèr eth sòn vam invencible d'amiar tostemp ara abstraccion, as generalitats, es eveniments dera sua vida.

Mès era madeisha Ana tan autrejada a cavillacions auie pòc de temps entada eres. Tota era vida ère diversion, excursions, minjars alègres, teatres, passegi. Entre era casa des Marquesi e era de Quintanar s'auie establit ua sòrta de convivéncia que d'era participauen Obdulia, Visita, Alvaro, Joaquin e quauqui d'auti amics intims.

S'anaue ath Vivèr plan soent, se corrie peth bòsc, pera galaria qu'enrodaue era casa, peth uart, pera arriba der arriu, toti semblauen complices. Obdulia e Visita adorauen ara Regenta, èren esclaues des sòns capricis, se l'avalauen a punets; jurauen qu'èren eroses de veder-la tan tractabla, tan *umanizada*. E jamès ua allusion picaresca ne ua pregunta indiscrèta, ne ua suspresa importuna.Arrés parlaue aquiu deth perilh que solet ignoraue Quintanar. Fòrçá viatges, quan ua tormenta coma era de San Pedro descargaue sus eth Vivèr, se quedaue aquiu tota era acompanhada a passar era net. Ana se trapaue, sense cercà'c, mès sense evitar es ocasions, en contacte damb en Alvaro, sarrada contra eth en coches, tribunes, balhs, bòsqui, fòrça còps cada setmana.

Un dia de Noveme, des pòqui bons ostiuets de San Martin, se hec era darrèra excursion, per aqueth an, ath Vivèr.

Era alegria ère extremada, nerviosa. *Aqueri gojats*, coma seguie cridant-les Ripamilan, tanben expedicionari a maugrat des sòns ans, aqueri gojats qu'auien ena finca de Vegallana es milhors rebrembes des sòns jòcs alègres, se didien adiu damb pena d'aqueth cornèr de primauères e tardors.

Volien saborejar enquiara darrèra gota dera alegria hòla ena libertat deth camp, enes confidéncies secretes e picantes deth bòsc. Jamès Visita *hec de mainada,* de mès bona fe, jamès Obdulia consentic a Joaquin *mès pegaries*; segontes eth sòn vocabulari plen d'eufemismes; Edelmira e Paco heren es patzes trincades ueit dies abans; enquia e tot es vielhs cantèren, barèren un *minué* e correren peth bòsc; en Victor hec coquinaries e queiguec en arriu, en tot sajar de sautar-lo en un bot per cèrt pas estret.

Ana e Alvaro, en balhar-se era man peth maitin, en pujar en coche, se trapèren ena pèth e ena sang impressions naues. Era net anteriora Alvaro auie dit qu'eth volie morir-se. Non demanaue arren, mès se volie morir. Ana pendent tot eth camin de Vetusta ath Vivèr non didec qu'aquerò, e baish, ara aurelha d'Alvaro: "Aué ei eth darrèr dia".

Dempùs de dinar, a toti es aimants deth Vivèr les preocupèc era idèa de qué era tarde serie cuerta. Joaquin e Obdulia sabien que tot eth mon ère pàtria, "mès coma aquiu!". Edelmira e Paco alendauen tanben per çò des sòns amagaders dera finca qu'anauen a deishar lèu... Abans deth darrèr atac de lhocaria, des darrères corses peth bòsc e dera darrèra alegria i auec un quart d'ora de melancolia... de cansament, barrejat de tristesa. Era tarde serie cuerta e era darrèra. Visita se seiguec ath piano e toquèc era polka de *Salacia,* un balh fantastic de gran espectacle que se representaue aqueres nets en Vetusta. *Salacia,* era hilha deth mar, treiguie as sues fraies der ocean e non se sap perqué as bacantes a barar ua dança infernau. Ana rebrembèc era impression qu'aquera polka l'auie costat as sòns sensi... "Es bacantes! Asia... es tirsi, era pèth de tigre de Baco". Ana sabie molt d'aguesti rebrembes mitologics e lèu auie deishat de veir eth praube aparelh scènic deth teatre de Vetusta e es baradores prosaiques e non totes ben formades, entà trasladar-se ara imaginada region d'Orient a on era sua fantasia, illustrada a mieges, vedie bòsqui misteriosi, corses frenetiques des bacantes alhocardides pera musica rambalhosa e pes libacions de perpetua orgia, ar aire liure. Era bacanta! era fanatica dera natura, embriagada des jòcs dera sua vida ufanosa e sauvatge, eth plaser sense pòsa, eth plaser sense mesura, sense pòur; aquera corsa desfrenada pes camps liures, sautant abismes, queiguent damb delícia en çò desconeishut, en perilh incèrt de precipicis e enramades traidores e exuberantes... Mentre Visita rebrembaue de mala manèra en piano aquera umila polka de Salacia, qu'auie de bon çò qu'auie de còpia, era Regenta deishaue barar en sòn cervèth toti aqueri hantaumes des sues lectures, des sòns sauneis e dera sua passion irritada.

De pic se l'acodic guardar ua *Illustracion* qu'ère sus un centre dera sala. "Era darrèra flor" didie era legenda d'un gravat qu'en eri tachèc es uelhs Ana. En un jardin, ena Tardor, ua hemna, beròia, d'uns trenta ans, aspiraue damb frenesia e sarraue contra eth sòn ròstre ua flor... era darrèra...

Au, au, entath mont!, cridèc en aqueth moment Obdulia des deth uart. Entath mont, entath mont! a dider-se adiu des arbes...

Visitacion foetèc damb fòrça es tecles deth piano violentant eth compàs dera polka...e de seguit lo barrèc damb fòrça:

- Entath mont! entath mont! cridèren de naut es de baish.

E gesseren peth contravent a dider-se adiu de casses, ausines, arrominguères, falguères, dera èrba fresca dera tardor.

Aquera net s'alonguèc era hèsta en Vetusta; qu'ère eth comjat deth bon temps; er iuèrn anaue a tornar, eth deluvi qu'ère ara pòrta... E s'improvisèc un sopar entà toti aqueri senhors. Molti tàs dotze, dempus de barar e cantar e tarabastar ja auien apetís; s'auie dinat d'ora; d'auti non heren que provar lecaries e béuer. Coma era net s'auie quedat tan serena e templada que semblaue des prumères de Seteme, se sopèc en iuernacle nau que s'inaugurèc aguest dia; ère gran, naut, bastit segontes modèu de París. En Alvaro, intelligent ena matèria, didec que se retiraue, en petit, ara dera princessa Matilde. Com envegèc Obdulia aquera informacion! e sentec orgulh, Un òme qu'auie estat eth sòn aimant podie parlar dera *serre* dera princessa Matilde!

Se sopèc aquiu. En salon auriò, a on s'auie barat dempus de tornar a Vetusta, mejançant quauqui

tertolians de refresc, s'amortauen soletes es veles, enes candelèrs, en tot correr-se per tòrt deth vent que deishaue passar un balcon dubèrt. Es sirvents non auien amortat mès qu'era aranha de cristau. Es cagires èren en desorde; sus eth tapís jadien dus o tres libres, tròci de papèr, hanga deth Vivèr, huelhes de flors, e ua trincada Begonia, un tròç de brocat vielh. Que semblaue fatigat eth salon. Es figures des cròms fini e provocatius dera Marquesa arrien damb es sues postures de faussa gràcia violéntes e amanerades. Tot qu'ère aquiu abséncia d'aunestetat, es mòbles sense orde, en postures inusitades, semblauen amolonadi, menaçant condar as sords aquerò que sabien e carauen pendent tanti ans. Eth fautuèlh d'ample sèti auriò, mès prudent e damb mès experiéncia que tot, caraue, sauvant eth sòn lòc.

Ua bohada de vent amortèc er darrèra lum qu'illuminaue eth quadre solitari. Eth relòtge dera catedrau toquèc es dotze. Se dauric era pòrta deth salon e passèren dues siloètes. Es cauishigades les amortèc de seguit eth tapís. Per tota claror era pòca que venguie deth carrèr, producte dera lua naua e d'un fanau de dauant, adulacion deth municipi nau ara casa deth Marqués. Quan se dauric era pòrta s'entenec ena luenhor eth bronit des sirvents dera codina; arridalhades e eth rom rom d'ua guitarra tocada damb timidesa e cèrt respècte as patrons; aguest rumor se barrejaue damb un aute mès amortat, eth que venguie deth uart, trauessaue es cristaus der iuernadèr e arribaue ath salon damb eth mormolh d'un barri populós luenhant.

Es dues siloètes èren Mesia e Quintanar, qu'embriagat de confidéncies perseguie ath sòn amic intim damb eth relat des aventures dera sua joenessa, aquiu ena Almunia de don Godino.

En Alvaro se deishèc quèir en fautuèlh, miei adormit e soniaire; non entenie a en Victor, entenie era votz deth desir ardent, brutau que cridaue: "aué, aué, ara, aciu, aciu madeish!"

E mentretant er ex-regent, ath quau aqueres ombres deth salon e aquera discrèta lum deth fanau de dauant e dera lua semblauen molt a prepaus entà cohessar es sues astúcies erotiques, contunhaue eth relat entà díder de quan en quan, a manèra d'estriuet:

- Mès quina fatalitat! Vos pensatz que fin finau la hi mia? Non, senhor! estonatz-vos... çò de tostemp, me manquèc constància, decision, entosiasme... e me quedè a mieja mèu, amic mèn. Sabi pas se qué ei aquerò. Tostemp arribe madeish...en moment oportun me manque valor... e sò per díder qu'enquia e tot eth desir...

Un còp, en repetir aguesta cançon en Victor, a Mesia se l'acodic atier; entenec aquerò de quedar-se a mieja mèu, aquerò dera manca de valor... e damb suprèma decision, lèu damb ira, pensèc:

- Agues idiòta ei en tot avergonhar-me, sense saber-se'n... Donques qu'eth ac vò, que sigue... Aguesta net s'acabe aquerò.... e se posqui, aciu madeish...

Pòc dempús, es dus amics, cansat enquia e tot eth madeish en Victor de confessions, tornèren ena taula, a on regnaue era doça fraternitat des bones digestions dempùs des sopars grandosi. Non ère aquiu Ana.

Gessec Alvaro sense èster vist, aumens sense que degun pensèsse se gessie o non, e entrèc de nauèth en casalon, ena codina seguie eth rambalh. Tot çò d'aute ere silenci. Tornèc en salon. Non i auie arrés. "Que non podie èster". Entrèc en gabinet dera Marquesa.Tanpòc vedec entre es ombres cap còs uman. Tot qu'ère cagires e fautuèlhs. Sus eri cap siloèta de hemna. "Non podie èster". Damb aquera fe enes sues presentides, qu'ère tota era sua religion, Alvaro cerquèc mès ena escurina... arribèc en balcon miei barrat, lo dauric...

- Ana!
- Jesús!

Capitol XXIX

“Eth dia de Nadau vietz a minjar-vos eth pavon damb nosati. Me l’an enviat de Leon plen de nòdes. Que serà ua causa esquista. Ath delà è vin dera mia tèrra, un Valdiñon que se mossègue...“

Mesia non manquèc ara sua promesa, e eth dia de Nadau mingèc en casalon des Ozores. Eth salon ère ara empaperat de blau e aur a quadres; era grana humeneja recarregada s’auie conservat damb es sues ondulantes sirenes de grossit pièch de ges. En Victor se contentèc en pintar d’un blanc gris *discrèt*, coma eth didie, totes aqueres cornisses, vòutes, acants, moldures e huelhatge.

Pendent es dessèrs, eth patron se quedèc cogitós. Seguie damb era guardada dissimuladament es va-e-veni de Petra que mestraue era taula. Dempús deth cafè podec notar en Alvaro qu’eth sòn amic ère impacient. Des d’aqueth ostiu, des de qu‘auien estat amassa en ostau de La Costa, en Victor s’auie acostumat a en Alvaro coma convidat; lo trapaue ena taula mès charraire e simpatic qu’en cap aute lòc e lo convidaue a minjar soent. Mès d’auti viatges, dempús de parlar tot çò que volie, Quintanar solie lheuar-se, hèr un torn peth parc,vestir-se, tostemp cantant, e deishar atau mieja ora longa solets a Anita e ath sòn amic. E ara non, non se botjaue. Ana e Alvaro se guardauen, en tot preguntar-se damb es uelhs quina nauetat serie aquera.

Era Regenta s’inclinèc un instant entà recuéher un tovalhon deth solèr e en Victor hec a Mesia un senhau que volie díder clarament:

- Me destòrbe aguesta; se se n’anèsse... parlaríem.

Mesia arroncilhèc es espatles.

Quan Ana lheuèc eth cap, arrint a en Alvaro, aguest, sense qu‘ac vedesse Quintanar, apuntèc ara pòrta sense botjar qu’es uelhs.

Ana gessec de seguit.

- Gràcies a Diu!, didec eth sòn marit, alendant damb fòrça. Me pensaua que non se n‘anaue aué era gojata.

Ne tansevolh se’n brembaue que d’auti viatges qui se n‘anaue ère eth.

- Ara poiram parlar.
- Vos dideratz, responec tranquillament Alvaro, shurlant eth sòn cigarro e tapant era sua cara damb eth hum, segontes costum de *entrebolir er aire* quan li convenguie.

“Quin can li deu lairar ad aguest?“ pensèc damb ua vaga mesfidança, que ne tansevolh s’explicaue.

En Victor apressèc era sua cagira ara der aute, e cuelhec eth ton des granes revelacions.

- Actuaument, didec, tot m’arrís. Que sò erós en mèn larèr, non entri ne gèsqui ena vida publica; ja non cranhi era invasion absorbenta dera Glèisa qu’era sua influència deletéria... mès aguesta Petra me semble que me vò balhar un desengust.

Movement d’estonament en Mesia.

- Explicatz-vos, auetz tornat ara vòsta?
- Qu’è tornat e non è tornat... Voi díder... i a auut calinhatges, explicacions... trèves... promeses de respectar... çò qu’aguesta grana tafurèla non vò que li respècten...en resumit: era ei picada perque jo m’estimi mès era tranquillitat dera mia casa, era puretat deth mèn lhet, deth mèn talamus... coma se didéssem, ara satisfaccion d’efimèrs plasers... Me comprenetz? Simule que se capvire defenent eth sòn aunor que, en resumit, aciu arrés gause menaçar seriosament, e aquerò que de vertat l’irrite ei era mia heredor...

- Mès, se qué hè?, a veir...
- Guardatz, Alvaro, per arren d'aguest mon balharia jo un desengust ara mia Anita, qu'ei ara modèu d'esposes; tostemp siguec brava, mès abans auie es sòns capricis, ja vo'n brembatz...
- Òc, òc, ath gran.
- Ara era praubeta coincidís damb es mèns gusti en tot. Per aciu, digui e per aciu va. Enquia e tot l'a deishat aquera exaltacion un shinhau seuvatica, aqueth amor excessiu as plasers bucolics, aquera esclussiva preocupacion dera salut ar aire liure, der exercici, dera igièna a tot darrèr... Toti es extrèms son dolents, e Benítez m'auie dit qu'era vertadèra garison d'Ana arribarie quan se la vedesse mens atentiua ara salut deth sòn còs, sense tornar, ne per edart, ath suenh excessiu e lhòco dera sua anma. Aquerò ère çò de pejor!
- Mès, non me didetz vos...
- Ara vau. Ana viu ara en un equilibri qu'ei garantida dera salut que tan de temps auem desirat; ja non i a nèrvis, voi díder, ja non mos balhe aqueri espants; non a jamès velleitats de santa, ne m'aumplís era casa de sotanes... en fin, qu'ei ua auta, e era patz qu'ara gaudisqui non la voi pèrder a cap prètz. Ara plan... Petra... pòt e me pensi que vò comprometer-mos.
- Mès, vam a veir, qué hè Petra?
- Comprométer era patz d'aguesta casa; cranhi que vò dominar-mos en tot hèr servir era mia situacion faussa, plan faussa... ac cohèssi. Non comprenetz qu'entà Ana serie un còp molt terrible quinsevolh revelacion d'aguesta... gaudimèla ipocrita?
- Mès qué a arribat, senhor? Parlatz clar e lèu!, cridèc Mesia impacient. mès interessat en ahèr de çò que podie supausar eth sòn amic.
- Mès baish, Alvaro, mès baish, Qué a arribat? Moltes causes. Petra sap que jo voi evitar tu per tu un desengust ara mia hemna, perque cranhi que quinsevolh crisi nerviosa ac lance tot a rodar, e tornar as sues. Ua decepcion, era mia escassa fidelitat descubèrta, solide la tornarie as sues ancianes apreensions, ath sòn mesprètz deth mon, cercarie consolanent ena religion e aquiu auríem ath senhor Magistrau un aute còp... Abans qu'aquerò, quinsevolh causa! Mos cau evitar tu per tu qu'Ana sàpie que jo, en moment de ceguesa intellectuau e sensuau siguí capable de sollicitar es favors d'aguesta *scortum*, coma les cride en Saturnino.
- Mès, per qué a de saber aquerò Ana? S'a tot darrèr, non i a arren que saber...
- Òc; çò que i a ei pro entà clauar-li un punhau ara praubeta: Que la coneishi ben... E sustot, se Petra ditz aquerò que i a, era mia esposa pensarà çò d'aute, aquerò que non i a .
- Mès, Petra...? Acabatz ja. A dit bèra causa? A menaçat de díder...?
- Aguesta ei era qüestion. Parle grossièrament, ei insolenta, trabalhe pòc, non admet peleges e aspire a meter-se en pè d'egalitat absurd...
- Absurd...
- E era infama, damb qui pensatz vos qu'ei mès capinauta, mès supèrba, mès insolenta? Damb jo? Aquerò serie çò de normau. Donques non senhor, damb Ana. Guardatz, damb Ana!

Des dera broma de hum qu'ère embolhat, en Alvaro contestèc:

- Que ja se compren... vos vò hèr veir a vos qu'ei incomòda; dilhèu gelosia!
- Aquerò digui jo..."Patís qu'era tua hemna entene insoléncies ara que tu voleres hèr concubina... o l'ac condi tot". Aguest ei eth lenguatge dera conducta d'aguesta gaudimèla amagada. Ara plan: un conselh; solucion; qué hèsqui? patir en silenci? Absurd. Ath delà, se pòt acabar era paciéncia d'Ana, que s'enquia ath moment ac a suportat ei per çò de molt que li rèste de quan lèu siguec ua santa... Mès s'Ana s'incomòde, se sospèche... se... malerós de jo!
- Padegatz-vos, òme, padegatz-vos.
- Qué hèm, Alvaro, qué hèm?
- Qu'ei molt senzilh.
- Senzilh!
- Òc, s'a de hèr enlà a Petra d'aguesta casa.

En Victor sautèc ena sua cagira.

- Aquerò qu'ei talhar eth nud...
- Donques non i a cap auta solucion. Hèr-la enlà.

En Victor expausèc es dificultats e es perilhs d'aguesta solucion, mès en Alvaro prometec apraià'c tot. "Eth sabie se com se tractaue ad aguesta gent. Se daue er edart erós qu'en ostau qu'eth s'estaue coma mainatge hège tanti ans, s'auie besonh d'ua gojata entà servir as òstes. Petra ère que ne pintada entad aquerò; ada era l'agradarie era prepausa; l'ac harie eth madeish en Alvaro, e se estranhament se remie, eth saberie menaçar-la de sòrta que... etc. etc." En fin, en Victor ac deishèc en mans deth sòn amic e partic entath Casino, un shinhau mès traquil.

- Vos vos quedaratz entà premanir eth terren, è?
- Plan, entà apraià'c tot.

Tanlèu en Victor barrèc d'un còp era pòrta dera casa, Ana entrèc espaurida en minjador. Anaue a parlar; mès arribèc Petra entà recuéher eth servici deth cafè e carèc, simulant liéger *El Lábaro*. Gessec era puncèla e Ana didec:

- Qué se passe, Alvaro?...
- Se passe, que ja non me cau desencusa entà remir-me a vier de net.
- Non te compreni...
- Petra s'en va d'aguesta casa. Adishatz as espions.
- Petra! Que s'en va Petra?
- Òc; eth m'a encargat de hèr-la enlà; ditz qu'ei insolenta que te tracte mau...
- Mon Diu! A notat eth...?
- Òc, pèga, mès non t'en hèsques... eth ac cuelh... per a on non uscle.

Mesia l'expliquèc ara Regenta er ahèr. L'ac condèc tot e molt mès. Es temptatiues deth malerós en Victor èren entara Regenta gràcies as calómnies d'Alvaro, delictes consumadi. Mès era non atribuie ad aquerò era insoléncia dera sirventa, crahie qu'auesse descubèrt es sòns amors damb Mesia e qu'aquera supèrbia, aqueth desfisament constant enes sues guardades, enes sòns arridolets e enes sòns gèsti siguessen ua menaça de revelar a en Victor eth sòn secret.

- Ja ves se com non ère çò que tu te pensaues, aprensiva... Qu'ei molt possible, probable qu'era prauba gojata non sospeche arren, qu'eth sòn atreviment non sigue mès qu'ua menaça ath patron...

Ana se rogic. Tot aquerò la repugnaue. "Aqueth marit ath quau era auie sacrificat çò milhor dera sua vida, non solet ère un maniac, un òme hered entada era, insubstanciu, senon que perseguie as sirventes de net pes correders, les susprenie enes sòns quartos, les vedie es camaligues!... Quin hàstic! Que non ère gelosia. Coma auie d'èster gelosia? ¡Ere hàstic; e ua sòrta de remordiment retrospectiu per auer sacrificat a semblable òme era vida. Òc, era vida, qu'ère era joenessa".

"Alvaro, seguie pensant Ana, auie hèt mau de revelar-li aqueres misèries, hènt-li traïson a Quintanar, per indigne que siguesse aguest, e sustot avergonhar-la ada era damb es aventures ridicules e repugnantes deth vielh". Mès coma que volie netejar de tota colpa ath sòn Mesia, ath sòn senhor, ar òme ath quau s'auie autrejat en còs e anma *entà tota era vida*, segontes era, lèu lo desencusaue, pensant que "eth praube Alvaro hège aquerò per amor, per trèir deth pensament dera sua Ana quinsevolh escrupul, quinsevolh consideracion que podesse estacar-la ath vielh qu'auie hèt de çò milhor dera sua vida un desèrt de tristesa".

"Tanpòc l'agradaue a Anita veir ath sòn Alvaro calat en aqueri suenhs domestics de hèr enlà sirventes; e mens trapar-lo tan expèrt en aguest ahèr; tot aquerò, de pur prosaic e baish, ère repugnant, mès quin remèdi. Alvaro ac hège per era, per gaudir tranquillament d'aquera felicitat que

tanti ans de martiri l'auie costat..."

Aguesti e toti es auti lunars qu'en Mesia l'obligaue a descurbir, de hège pòc, er endiablat esperit d'analisi, camin dera holia segontes era, procuraue Ana convertir-les en d'autes tantes esteles luminoses de pura beresa. Se bèth còp l'assetjaue era idèa de pèrder a en Alvaro tremolaue orrificada, coma en d'auti tempsi quan cranhie pèrder a Jesús.

Es prumères paraules d'amor qu'Ana, ja vençuda, s'atrevic a mormolhar damb votz apassionada e trenda ara aurelha deth sòn vencedor, non eth dia dera rendicion, molt dempús, sigueren entà demanar-li eth jurament dera constància...

"Entà tostemp, Alvaro, entà tostemp, jura-m'ac; se non ei entà tostemp, aquerò ei un calinàs, un crim infame, vilan..."

Mesia auie jurat e seguie jurant cada dia, ua eternitat d'amors.

Era idèa dera solitud *dempús d'aquerò*, li semblaue ara Regenta mès òrra qu'en d'auti tempsi li semblaue era imatge deth lunfèrn.

Damb amor se poirie víuer en quinsevolh lòc, sense mès causes qu'eth madeish amor...; mès, sense eth... tornarien es hantaumes neri qu'era a viatges sentie borir aquiu ath hons deth sòn cap, coma se pistèssen en un orizon molt luenhant, coma prumères ombres d'ua net etèrna, ueda, espaventosa. Ana sentie qu'acabar-se er amor, aquera passion absorventa, fòrta, naua, que gaudie per prumèr viatge ena vida, serie entada era començar era holia.

"Òc, Alvaro; se tu me deishèsses me tornaria hòla segur; qu'è pòur ath mèn cervèth quan jo sò sense tu, quan non pensi en tu. Damb tu non pensi mès qu'en estimar-te".

Aquerò solie díder era en braça deth sòn aimant, gaudint sense ipocresia, sense timiditat, que siguec ara prumeria reau, grana, shordaira entà Mesia, mès qu'en desparéisher non deishèc ath sòn lòc simulacion. Ana s'autrejaue ar amor entà sénter damb tota veeméncia deth sòn temperament, e damb ua sòrta de furor que grossièrament cridaue Mesia, entada eth, hame arreculada.

Eth siguec pendent eth prumèr mes espaurit. S'es prumèrs dies renegaue dera pòur, dera ignorància e des escrupuls (*absurdi en ua hemna maridada de trenta ans*, segontes era filosofia deth President deth Casino), lèu vedec tan aumplida era mesura des sòns desirs, qu'arribèc a inquietar-lo "un aute aspècte" des sòns amors. Jamès auie estat tan erós. Volie satisfèr er amor pròpri ath quau era edat començaue a dar-li quauqui desengusti? Donques Ana, era hemna mès beròia de Vetusta, l'adoraue; e l'adoraue per eth, pera sua persona, peth sòn còs, peth *sòn fisic*. Fòrça viatges, s'eth se tenguie a parlar longament, era li tapaue era boca damb era man e li didie en extasi d'amor: "Non parles". Mesia non pensaue mau d'aquerò, tanben eth sabie que çò milhor ère carar, deishar-se adorar per bon mosso. Volie satisfèr capricis dera carn afalegada, gaudir delícies delicades des sensi? Donques era madeisha ignorància d'Ana e era fòrça dera sua passion e es circonstàncies dera sua vida anteriora e es condidions deth sòn temperament e era dera sua beresa facilitauen aguesti complicadi gòis deth poth, corrut e gastat, mès capable de morir de plaser sense pòur. A maugrat de tanta felicitat Mesia ère intranquil.

- Qu'ètz desmilhorat, li didie Somoza.
- Compde, repetie Visitacion.

E eth madeish notaue qu'eth sòn ròstre perdie era sana aparença qu'auie recuperat en aqueri mesi de bona vida, d'exercici e abstinéncia, qu'eth, prudentament, auie observat abans de hèr er atac decisiu ara fortalesa dera Regenta.

"Òc, sentie que laguens deth sòn còs i auie quauquarren que hège *crac* de quan en quan. Que i auie arna per aquiu laguens. E aquerò que cranhie non ère era malautia pera malautia, era vielhesa pera vielhesa, non; qu'ère bon soldat der amor, eròi deth plaser, saberie morir en camp de batalha. Era sua inquietud ère per un aute motiu. Morir, qu'estaue ben, mès dequèir e dequèir en preséncia d'Ana ère orrificant; ère ridicul e ère infame. Òc, eth mancaue ath jurament en tot envielhir, perdent

fòrces. Rebrembaue damb caudheireds es sues epòques passades qu'en eres decadéncies passatgères, costades per excèssi de plaser, l'auien obligat a acodir a expedients desagradius, boni entà condar-les damb arridalhades en Casino, a darrèra ora, a Paco, a Joaquin, e d'auti tranuitadors, entà referir-les dempùs de passar-les, quan era fòrça tornaue e ja es tralhes comiques non èren de besonh; mès expedients odiosi coma era miseria e es sòns enganhs. Aqueth simular joenessa, virilitat, constància en amor corporau, li semblaue a en Alvaro semblable as recorsi dera praubetat ostentosa que descriu Quevedo en *El Gran Tacaño*. Eth tanben auie estat mès d'un còp, dempús de prodig, eth Gran Tacaño der amor... Mès es tralhes ancianes serien impossibles ara, s'arribèsse eth cas de necessitar-les... "Non, abans húger e meter-se un trait. Ana, era prauba Ana, auie dret a ua joenessa etèrna e inagotabla". Mès aguestes idèes tristes, apreensions dera edat, arribauen de quan en quan; era major part deth temps aguesta inquietud deishaue liure ath Tenorio vetustenc gaudint d'aqueri amors que consideraue era glòria mes nauta dera sua vida. Dera sua part se cohessaue tot çò d'enamorat que podie estar de qui non siguesse en Alvaro Mejia. Dempús deth President deth Casino cap èsser dera tèrra li semblaue mès digne d'adoracion qu'era sua docila Ana, era sua Ana frenetica d'amor, coma eth auie demorat tostemp enquia e tot es dies de màger separacion. En Alvaro non se cohessaue ada eth madeish, qu'auie auut un temps qu'auie perdut era esperança de conquistar ara Regenta. L'auie ara tan conquistada!

Milhor que jamès ac coneishec quan li calec dar era batalha entà trasladar ath casalon des Ozores eth nin der amor adultèr. Ana s'opausèc, plorèc, supliquèc..."non, non, aquerò non, Alvaro, per Diu, non, aquerò jamès". E resistic molti dies es supliques der aimant que se queishaue de çò de pòc e rapid e sense comoditat que gaudie eth sòn amor. Lèu tostemp se vedien ena casa des Vegallana; aquiu èren es sues afeccions furtives, precipitades; mès eth repausat domèni d'ores e ores de voloptuosa intimitat non ère possible artenher, se non se cercaue un lòc mens expausat a subersauts intermiténcies, simulacions. Ana se remie a acodir entà un cornèr d'amors qu'Alvaro prometie cercar; eth madeish Alvaro cohessaue qu'ère dificil trapar semblable cornèr segur en un pòble *tan arreculat* coma Vetusta. Ath delà, eth lòc qu'eth podesse trapar, finaument l'auie de semblar repugnant ada era; e coma qu'en Ana era imaginacion influíe tan, eth mesprèz dera aubèrja podie amiar-la a ua repugnància der adultèri... Non i auie mès remèdi que cuélher coma sièja eth casalon des Ozores. Qu'ère çò de mès segur, mès tranquil, mès comòde. Comprenie Alvaro es escrupuls d'Ana, mès se prepausèc vencer-les e les vencec. Ça que la, s'es obstacles der orde purament morau, es *escrupuls mistics*, coma se didie Alvaro damb frasa tan impròpria orriblament grossièra, se deishèren de cornèr, a truca de passion, es *inconvenents materiaus*, es precaucions dera pòur opausèren dificultats de mès importància. A en Alvaro se l'acodie que sense auer dera sua part ara sirventa, ara puncèla major, ère tot se non impossible molt dificil. Mès ne tansevolh s'atrevic a prepausar a Anita era sua idèa; la vedec tostemp maufidada, mostrant antipatia mau amagada a Petra, comprenec ath delà qu'ère molt naua era Regenta en aguesta sòrta d'aventures, entà arribar ath cinisme d'emparar-se enes sirventes, e mens en saber d'eres qu'èren sollicitades peth sòn marit.

Mès ua auta causa ère conquistar ara sirventa sense que se'n sabesse era patrona. Non ère Petra molt temptada der arrir? Era aventura dera camaliga e d'autes qu'eth n'auie coneishement, non demostrauen qu'ère molt aisit interessar a favor sòn ad aquera gojata? Òc. E atau dit atau hèt. En abséncia d'Ana e d'en Victor, darrèr dera pòrta, enes correders, a on podie, en Alvaro comencèc er atac de Petra que se rendec fòrça mès lèu de çò qu'eth demoraue. Mès auie un inconvenent molt grèu. Ara gojata se l'acodic èster, o simular èster, desinteressada, preferir es lhòcos jòcs der amor as estrees, aufrir es sòns servicis, damb plan discrètes mieges paraules e bones òbres, en cambiament d'ua afeccion que Mesia non ère en circonstàncies d'autrejar. "Prauba Ana, qué sabie era de totes aguestes complicacions!". Non sabie tanpòc en Alvaro autant coma eth credie. Ignoraue per exemple que Petra podie permeter-se eth luxe de servir-lo ben ada eth sense pensar en cap interès, sense mès pagament qu'eth der amor qu'eth poth vetustenc ja non podie èster degalhaire: que non ère Petra enemiga deth vil metau, ne era ambicion de milhorar era sua sòrt e enquia e tot d'*esfèra*, coma era sabie díder, era hloisha passion ena sua anma, concupiscenta de naut en baish. Mès en Mesia non cercaue era aquerò; l'estimaue coma bon mosso, entà burlar-se, ara sua manèra, dera

patrona, ara quau aborrie "per ipocrita, per beròia e per orgulhosa"; l'estimaue per vanitat, e per çò de servir-lo en aquerò que volie, tanben ada era li convenguie entà satisfèr era sua passion favorita, dempús dilhèu era luxuria, entà satisfèr era sua resvenja. Se resvenjaue protegint ara es amors de Mesia e Ana, der idiòta d'en Victor que se metie a comprométer as gojates sense saber dera missa era mitat; se resvenjaue dera madeisha Regenta que queiguie, queiguie, gràcies ada era, en un horat sense hons, qu'ère, sense sabè'c era ipocrita en poder dera sua sirventa, era quau eth dia que li convenguesse ac podie desnishar tot. Qu'auie entre es sues ungles ara senhora, qué volie era? Cada net passaue ues quantes ores, er aunor e dilhèu era vida deth patron, pendent d'un hiu qu'auie era, Petra, ena man, e s'era volie, se li venguie de gust, crac! tot estronhat còp sec... eth mon usclaue. E coma s'aquerò en sòrta d'un plaser, en sòrta d'ua glòria, siguesse enta Petra ua carga, un trabalh, eth milhor mosso de Vetusta li pagaue eth servici damb *amors de senhoret* qu'èren es qu'era auie saborejat tostemp damb mès delícia, per un instint de senhoriu que tostemp l'auie dominat. Mès ath delà gaudie de ua auta resvenja mès suculenta que totes, aguesta endiablada mossa. E eth Magistrau? Eth Magistrau l'auie volgut enganhar, l'auie hèt sua; era s'auie autrejant pensant passar de seguit ara plaça que mès envejaue en Vetusta, era de Teresina. Petra sabie guaire ben plaçaue era senhora Paula a totes es qu'èren pendent bèth temps puncèles ena sua casa. Teresina, ara quau demoraue fòrça lèu un plaçament de *senhorona* aquiu en certa administracion de bens deth patron, maridada damb un bon mosso, Teresina l'auie hèt saber de çò qu'era non auie pogut observar ne endonviar, l'auie dubèrt es uelhs e aumplit era boca d'aigua. Petra comprenie qu'era casa deth Magistrau ère eth camin mes segur entà maridar-se e èster *senhora*, o pòc mens... Era ocasion auie arribat; dempús dera romieuatge de San Pedro pensaue era que tot ère qüestion de setmanes, de demorar ua oportunitat. Teresina gesserie lèu, plan ben plaçada e entrarie era ath sòn lòc... Mès non siguec atau; eth Magistrau non tornèc a sollicitar a Petra; quan auec de parlar-li non siguec entad arren qu'era l'interessèsse dirèctament, siguec... quina vergonha! entà crompar-la coma espia. Qu'ei cèrt qu'eth Provedidor li prometec lèu era plaça de Teresina damb toti es auantatges qu'era sua amiga gaudie e anaue a gaudir, mès, totun aquerò, ada era se l'auie enganhat; o milhor, s'auie enganhat era; mès aquerò non ac volie reconéisher era orgulhosa ròia. Qu'ère eth cas que, ena sua pensada, eth Magistrau ère aimant dera senhora Ana hège fòrça temps, e qu'era scèna deth bòsc deth Vivèr l'interpretèc era vanitat dera sirventa coma ua victòria dera sua beresa qu'auie hèt quèir en pecat d'inconstància ath canonge. Credec Petra qu'en Fermin l'estimaue ada era, ara, dempús d'auer estimat ara sua patrona. Capricis atau n'auie vist era molti. Quan se convencec de qué en Fermin, per mès que dissimulèsse, ère enamorat coma un hòl dera Regenta, furiós de gelosia, e de qué non auie estat era sua aimanta ne a cent lègues, e de qué ada era, Petra, solet l'auie volgut coma esturment, era ira, era enveja, era supèrbia, era luxuria se revoutèren laguens d'era, sautant coma sèrps; mès les amaguèc de moment, dissimulèc, e de moment solet dèc satisfaccion ara sua avaricia. Acceptèc es proposicions deth canonge. Era entrarie ena casa d'en Fermin eth dia que siguesse de besonh gésser deth casalon des Ozores, mès, mentretant prestarie aquiu es sòns servicis ben pagada, milhor pagada de çò que se podie imaginar. Eth canonge saberie tot çò que se passaue; s'era senhora Ana recebie visites, qui entraue quan non ère en Victor o se quedaue dempús de gésser eth patron, etc. etc.

Petra prometec díder tot çò que i auesse. Simulèc non rebrembar ne tansevolh cèrtes promeses de un aute orde qu'a en Fermin se l'auien escapat en calor dera improvisacion, en aqueth erós maitin deth Vivèr, qu'eth n'ère avergonhat. Quan vedec en Fermin a Petra tan prèsta a servir-lo per sòs, sentec mès e mès auer començat peth camin absurd, vergonhós d'ua seduccion... Aquera aventura que li rebrembaue es d'abans, lo hège rogir ara, perque contradidie de bèra manèra aqueth encastre de sofismes que damb eri s'explicaue era sua passion pera Regenta. "Er amor plan pur que jo è, tot ac desencuse". "Mès aguest amor s'avenís damb aventures coma era deth bòsc? Plan que non", li didie era consciencia. Plan per aquerò li repugnaue Petra ara. Mès non auie mès remèdi que servir-se d'era.

Petra ère erosa en aquera vida d'intrigues complicades des quaus era soleta n'auie era clau. De moment ath qui servie ara damb leiautat ère a Mesia; aguest pagaue en amor, encara qu'ère un

shinhau reticent ath pagament, e era l'ajudaue tot çò que podie, pr'amor qu'ajudar-lo ère satisfèr es sòns pròpris desirs; en.honsar ara patrona, auer-la en un punh, e burlar-se sagnosament, *der idiòta deth patron* e deth maladit canonge. Entà mès endauant se reservaue era astuta mossa eth dret de véner a en Alvaro e ajudar ath sòn senhor, ath que pagaue, ath qu'auie de hèr-la ada era *senhorona*, a en Fermin. Quan arribarie aquerò? J'ac veiram. S'en Alvaro non se portaue ben, poirie arribar eth cas, era oportunitat; s'era se cansaue, o se Teresina deishaue era plaça e per pòur de qué ua auta l'ocupèsse li convenie córrer ada era, tanben li podie convenir lançà'c tot a rodar. Mentretant en Fermin non sabie per Petra arren mès que notícies vagues, sufisentes entà auer-lo tota era vida sus espies, entà hèr-lo víuer coma un lhòco furiós qu'auie ath delà eth torment de dissimular era sua ràbia dauant deth mon, e mès que mès dera senhora Paula.

De sòrta que s'en Alvaro podie díder damb rason: Prauba Ana que non sap arren d'aquerò! tanben Petra podie exclamar: Praube en Alvaro, que non sap ne era quatau part de çò que tan l'impòrte!

Eth president deth Casino de Vetusta non auec cap inconvenent d'enganhar ara Regenta. Qu'ère, sivans eth, molt just respectar es escrupuls d'aquera adultèra novèla (ua auta frasa grossièra deth seductor) que non se podie avenir a cuéher coma recaptaira a Petra; mès tanben ère equitatiu qu'eth, sense dider-la'c a Ana, simulant maufidar tanben dera puncèla, profitèsse es servicis d'aguesta, preciosi en taus circonstàncies. Era ocasion ère entrar totes es nets ena cramba dera Regenta peth balcon. Aquerò se didie lèu, mès hè'c aufrie serioses dificultats. A on daue eth balcon deth tocador? Ath parc. Com se podie entrar en parc? Pera pòrta. Mès qui auie era clau dera pòrta? Ua, Frigilis; damb aguesta non s'auie de compdar. E era auta?

En Victor. Aguesta la poirie cuélher, mès Petra didec qu'a tant non se comprometie, qu'aquerò d'anar es claus peth miei ère delicat e podie compremeter-la. Çò milhor ère qu'eth senhoret sautèsse pera paret. Justament en Alvaro auie es cames molt longues. D'aguesta manèra era comèdia se representaue milhor; segura era senhora Ana de qué en Alvaro sautaue peth mur, non podie sospechar tan aisidament que i auie complices laguens dera casa. Dempús, arribar jos eth balcon, pujar pera rèisha der estatge de baish e agarrar-se ara parabanda de hèr, ère causa facila entà tan bon mosso.

Tot aquerò ac hège en Alvaro sense era ajuda dirècta, immediata de Petra, e era senhora Ana trapaue atau molt verosimil tot aquerò qu'eth sòn aimant didie dera sua manèra d'entrar en quarto d'era. Entad aquerò que servie Petra ère entà susvelhar, entà evitar qu'en Alvaro podesse èster susprenut en entrar o en gésser, e entà actuar de manèra qu'Ana credesse qu'era, era puncèla, non auie estat pendent tota era net en circonstàncies de poder notar era preséncia der aimant. Qu'ère ath delà aquiu entà balhar eth crit d'alarma s'arribaue eth cas, e entà combinar es ores. En servici de Petra i auie quauquarren dera responsabilittat de'un cap de gara de ferrocarril. En Alvaro sabie, pr'amor qu'en Victor l'ac auie cohessat, qu'er ex-regent e Frigilis, quan arribaue eth temps gessien de caça fòrça mès d'ora de çò que se pensaue Ana. Petra ère era encargada de desvelhar ath patron, pr'amor qu'Anselmo s'adormie sense remèdi e non complie er encargue. Frigilis arribaue ath parc ara ora convenguda, lairaue...e baishaue en Victor. Arribèc a queishar-se en Tomàs de qué es sòns udòls non tostemp desvelhauen ath patron ne ara puncèla, de qué se lo hège demorar massa, e entà evitar peleges e demores, s'acordèc que Crespo e Quintanar acodissen ath parc ara madeisha ora, sense besonh de lairar ad arrés. Entà màger seguretat en Victor crompèc un relotge revelh que sonaue coma un terratrem e damb aguest avís automatic, coma eth didie, acodic a compdar d'alavetz ara ora senhalada entara cita. Lèu toti es maitins Quintanar e Crespo arribauen ath parc ara madeisha ora. Eth tren que les amiaue entàs marismes e monts de Palomares gessie aguest an un shinhau mès tard e non les calie lheuar-se abans d'èster dia.

Tot aquerò auec de saber en Alvaro entà non expausar-se a un patac en camin damb Frigilis e damb eth madeish en Victor. Aguest madeish, sense saber se qué hège, li hec saber totes es sues ores de gessuda e tot çò d'aute que necessitaue saber des detalhs, l'ac didec Petra. Atau, donc, non calie crànher. Aquerò de sautar era tàpia auec quauques dificultats; mès ua net, pera part de dehòra en solitari carreron de Traslacerca, eth Tenorio premanic, remenant pèires e treiguent ges, dus o tres

estrius molt dissimuladi en mur, entara cantoada; hec tanben damb suenh simulades henerecles que li permeteren apuar-se e ajudar-lo ena ascension e quedèc atau vençut eth principau obstacle. Pera part de laguens tot siguec cóser e cantar. Un tonèl vielh arrimat damb descuet ara paret, e es rèstes d'ua espalhèra, sigueren gradons sufisents, sense qu'arrés ac podesse notar, entà pujar e baishar en Alvaro pera part deth parc ara velocitat que podessen conselhar es circonstàncies. Aquera escala dissimulada, la comparaue en Alvaro damb aqueres caishes d'aluquets dera populara legenda, a on ei era pastora? a on ere era escala? Dempús de veder-la un còp ja non se vedie ua auta causa; mès ad aqueth que non l'ac ensenhauen non se l'apareishie era.

Non mancaue mès que çò de pejor, convéncer ara Regenta entà que daurisse eth balcon. Coma qu'ada era non se li podie parlar des garantides de seguretat qu'en Alvaro auie laguens de casa, arren o pòc se podie opausar as sòns arguments relatius as sospeches probables dera antipatica Petra. Mès fin finau, en Alvaro, qu'auie capitat en tot çò d'aute mès important, ac hec tanben en çò mendre: arribèc a compréner Ana qu'ère impossible, e dilhèu ridicul, remir-se a recéber ena sua cramba a un òme ath quau s'auie autrejat era complètament. Que valie molt era castetat deth lhet noviau, o ex-noviau, milhor dit; mès non valie mès era castetat dera madeisha esposa? Entre aguesti sofismes e era passion e constància en hèt de demanar, autregèren era victòria a Mesia que se non podec padegar es subersauts d'Ana, qu'en cada bronit credie sénter er espionatge de Petra, artenhie soent hèr-la desbrembar-se'n de tot entà gaudir deth delèri amorós qu'eth la sabie enrodar, coma en ua broma enverinada damb òpi.

E atau passauen es dies, espaurida Ana de qué, tan pòc de temps dempús dera queiguda, siguesse era capabla de recéber a un òme ena sua cramba, era, que tanti ans auie sabut lutar abans de quèir.

Aquera tarde de Nadau, dempús de recuélher er servici deth cafè, Petra gessec de casa e se filèc de cap ara deth Magistrau.

La recebec era senhora Paula. Qu'èren ara molt bones amigues. Era mair deth Provedidor coneishie ara era estreta simpatia que i auie entre Teresina e era puncèla dera Regenta, e per çò dera actua sirventa deth *senhoret*, deth sòn hilh, sabie qu'ena animositat de Fermin, Petra ère era persona destinada a substituir a Teresa eth dia, proxim ja, qu'en eth s'artenhesse eth prèmi sabut de gésser d'aquera casa entà administrar cèrts bens des *Provedidors*.

Era senhora Paula qu'entenie a mieges paraules, e enquia e tot sense besonh d'eres, desirosa de satisfèr aqueth desir deth sòn hilh, segontes era sua politica constanta, e de satisfèr-lo d'ua manèra neta, intachable ena forma, en tot auançar-se ada eth, auie decidit cuélher era iniciativa e aufrir a Petra, era madeisha, aqueth lòc qu'era ròia lubrica tan desiraue. Era prepausa se hec aquera tarde. Teresina anaue a gésser de casa en quinsvolh dia. Petra acceptèc sense trantalhar, tremolant d'alegria. Enquia que siguec en casalon de tornada, non se l'acodic pensar qu'aquera felicitat sua autrejaue eth malastre a molti, e enquia cètr punt eth sòn pròpri mau. Adishatz as amors damb en Alvaro, amors cada viatge mès escassi, mès regatejats peth libertin graciós, qu'anaue amendrint es estrèes e encarint es amorasses, mès a tot darrèr *amors* senhorius que n'ère orgulhosa. Qué auie de hèr? Que non i auie cap de dobte, èster prudenta, cuélher eth cobejat frut, entrar en aquera *cononjia*, ena casa deth Magistrau. Entad aquerò ère de besonh lançar a rodar tot çò d'aute, trincar aqueth hiu qu'era auie ena man e que d'eth estauen penjades er aunor, era tranquillitat e dilhèu era vida de diuèrses persones. En pensar aquerò Petra arroncilhèc es espatles. S'imaginèc veir que queiguie era Regenta e s'estronhaue, que queiguie eth Magistrau e s'estronhaue, que queiguie en Victor e se convertie en futur. Que non auie mès remèdi que cuélher era plaça de seguit. Mès alavetz l'ac auie de díder tot ath Provedidor, pr'amor qu'en gésser d'aquera casa ja non podie èster espia, ne ajudar ad aqueth que li pagaue a daurir es uelhs d'aqueth estupid en Victor, que, coma ère naturau, volerie resvenjar-se, castigar as colpables; que serie aquerò que li calie ath canonge, donques qu'eth non podie damb eth sòn mantèl ena espatla anar a desfisar a en Alvaro. Petra discurrie perfèctament en aguestes questions, pr'amor que liegie huelhetons, era colleccion de *Las Novedades*, qu'auie deishat enes gòlfes era senhora Anuncia, e sabie qui desfisaue a qui, arribat eth cas de descurbir-se, es amors d'ua senhora maridada. Eth que desfise ei eth marit, non un pretendent mespredat, e molt

mens en èster prèire. Que non i auie cap de dobte, eth Magistrau la necessitaue ada era en casalon arribat eth moment critic... se gessie abans e dempús non lo servie, podie hèr-la enlà de casa per inutila. Qu'ac calie hèr tot lèu, immediatament. E qué harie? Ua traïson, aquerò plan, mès com...?

En aquerò pensaue quan entrèc en minjador, ja en escurir, entà premanir era lampa. Sentec que l'agarrauen pera cintura e li hègen un punet en cogòt.

"Qu'ère er aute; praube!, non sabie qué lo demoraue!"

En Alvaro, dempús dera sua convèrsa damb Ana, l'auie hèt retirar-se e s'auie quedat solet en minjador entà "hèr er atac" a Petra e prepausar-li, entre amorasses, que cada dia li pesauen mès, eth cambiament de patrons. Que non ère vertat que i auesse vacants en ostau, mès aquiu ère, eth, eth patron e se crearie era vacanta. Damb tota era diplomàcia que podec tier un òme que se credie principaument politic e ère seductor de mestièr, l'aufric ara puncèla era naua posicion, "que serie plan divertida, e lucrativa coma pòques". En Victor l'auie pòur, era senhora Ana tanben, cada quau per un motiu pròpri, e eth, en Alvaro, serie plan milhor servit se Petra consentisse gésser dera casa.

"Ja ves, hilha, tu as cometut ua fauta, tractar ara senhora damb orgulh, damb insoléncia; aquerò, que per eth madeish ei lèg, l'espauric ada era en tot hèr-li creir que sabes quauquarren e qu'abuses deth tòn sectret; l'espauric ada eth que cranh que vas a cantar, e m'espaurís a jo, coma comprenes, perque... ja ves... en èster espaurida era... mesfidada... ac pagui jo. A tu que non t'è ja de besonh en aguesta casa, pr'amor que jo entri e gèsqui ja sense guides... e en aquera casa...en ostau...mos pòs èster utila... Ath delà..."

Ath delà, en Alvaro comprenie que ja non podie pagar a Pettra es sòns servicis damb amor, donques que cada dia ere mès urgent economizar-lo; e amiant ara gojata en ostau, aquiu d'auti òstes ahaimadi d'aguesta sòrta de bocades la distreirien e eth complirie damb estrèes a compdar d'alavetz. En resumit, que ja l'estorbaue Petra en casalon des Ozores per moltes causes. Mès ada era non se li podien díder taus rasons.

- Senhoret, didec Petra, qu'a maugrat dera sua decision recenta, sentec en orgulh ua herida de tres poces, non vos calie apurar tant entà convencer-me de qué me cau partir d'aguesta casa.
- Non, hilha, macarèu, se tu t'ac cuelhs per a on uscle, jo non persuti.
- Non, senhor; qu'ei que non me deishatz explicar-me... Que jo voi gésser d'aciu; òc, precisament... mès per aquerò d'anar-me'n ar ostau, non senhor. Ua causa ei qu'ua age es sòns capricis e ua bona volontat, comprenetz?,e ua auta causa que la regalen as amics, e l'amien e la hèsquen vier.. e...
- Mès, Patricia, se non ei aquerò, se jo peth tòn ben...

En Alvaro baishaue era votz e Petra la lheuaue.

Mès era astuta gojata, que sabie tier-se, quan li convenie, se tenguec, e cambiant eth ton, e er estil, se desencusèc, dissimulèc er anuèg, e didec que tot estaue perfèctament, e qu'era madeisha demanarie era soldada e se n'anarie tan contenta, non ar ostau, senon a ua auta casa; ua proposicion qu'auie, qu'encara non podie díder quina ère. Per çò d'aute, tan amics, e s'eth senhoret, en Alvaro, l'auie de besonh, aquiu qu'ère era, pr'amor qu'era lei ei era lei; e per çò que hèr de carar, un sepulcre. Qu'era ac auie hèt per afeccion a ua persona, non calie amagà'c, e per pietat de ua auta, maridada damb un vielh repapiaire, inutil e *sonat* qu'ère de compassion.

Petra enganhèc un aute còp a en Alvaro. Enquia e tot li consentic d'autes amorasses de gratitud, qu'eth se jurèc que serien es darrères per çò dera economia, que lo tenguie ligat de mans.

En Victor se'n sabec aquera net en Casino qu'a londeman Petra demanarie eth compde, se n'anarie.

Ò plaser! Quintanar alendèc damb fòrça e abracèc ath sòn amic. "Que li deuie quauquarren milhor qu'era vida, era tranquillitat deth sòn larèr domestic".

Trabalhaue en Fermin en sòn burèu, embolhadi es pès en mantèl vielh dera sua mair; escriuie ara lum blancosa e monotòna deth maitin embromat. Un bronit lo distreiguec, lheuèc es uelhs e vedec

ath miei deth lumedan ara senhora Paula, esblancossida, mès de çò que solie.

- Qué se passe , mair?
- Qu'ei aciu Petra, era de Quintanar, que vò parlar-te.
- Parlar-me!... tan d'ora? quina ora ei?
- Es nau... Ditz qu'ei urgent... Semble que vie espaurida... li tremòle era votz...

Eth Magistrau se metec deth color dera sua mair, e de pès, coma ua maquina:

- Qu'entre, qu'entre...

Era senhora Paula hec repè e gessec en correder. Abans amorassèc ath sòn hilh damb ua guardada de compassion de mair.

- Entra... didec a Petra, que, tota de nere, demoraue, damb eth cap clin sus eth pièch.

Era senhora Paula volie minjar-se damb es uelhs eth secret dera sirventa. Qué serie? Dobtèc un moment... lèu siguec decidida a preguntar... mès se tenguec e didec un aute viatge:

- Au, hilha mia, entra. "Hilha mia, pensèc Petra, aguesta me vò ena sua casa; era mia sòrt qu'ei assegurada".
- Qué se passe, cridèc eth Magistrau, en tot apressar-se ara sirventa, coma volent gésser ath pas des notícies...

Petra vedec qu'èren solets... e se metec a plorar.

En Fermin hec un gèst d'impaciéncia, que non vedec Petra, pr'amor qu'auie es uelhs baishi. Auie volgut parlar eth canonge, mès non auie pogut; sentie ena gòrja mans de hèr, e pera esquia e es cames secodides e ua tremolor teunha, hereda e constanta.

- Lèu! qué se passe?...podec preguntar a tot darrèr.

Petra didec, sense deishar de planher-se, qu'auie besonh de qué l'escotèssen en confession, que non sabie s'ère ua bona òbra o un pecat aquerò qu'anaue a hèr, qu'era volie servir-lo ada eth, servir ath sòn patron, servir a Diu, qu'a tot darrèr, religion ère tanben er interès deth proxim, mès... cranhie... non sabie se deuie...

- Parla! parla!... te digui que parles lèu... qué se passe, Petra? qué se passe?.

En Fermin damb simulacion, apuèc ua man ena taula. Se hec ua pausa.

- Parla, per Diu...
- En confession?
- Petra, parla lèu...
- Senhor, jo è prometut dider-vos... tot...
- Òc, tot, parla...
- Mès ara sabi pas... se me cau...

En Fermin barrèc era pòrta, la barrèc peth laguens, e virant-se rapid e damb gèst descompausat, cridèc, tient damb fòrça eth braç dera sirventa:

- Dèisha-te de simulacions, parla o t'arrinqui jo es paraules!

Petra lo guardèc cara a cara, simulant umilitat e pòur; "volie veir eth gèst que botaue aqueth canonge en saber qu'era senhorona l'ac fotie".

Petra didec, sense embuts, qu'auie vist era, damb es sòns pròpris uelhs, çò que jamès s'aurie pensat. Eth milhor amic deth patron, aqueth en Alvaro que de dia non se separaue d'en Victor... entraue de

nets en quarto dera senhora peth balcon e non gessie d'aquiu enquiara maitiada. Era l'auie vist ua net credent que soniaue, pr'amor que s'auie botat a espiar credent atau desnishar cèrtes sospeches, mès, ai! ère vertat... Aqueth infame auie pervertit ara senhora, ua santa... Pro cranhie en Fermin!..."

Petra seguie parlant, mès ja hège estona que De Pas non l'entenie.

Tanlèu comprenec de qué se tractaue, abans d'enténer es frases crues que damb eres pintèc era ròia lubrica er assaut deth casalon des Ozores peth Tenorio vetustenc, en Fermin virèc sus es sòns talons, coma s'anèsse a quèir estavanit, hec dus passi incèrts e arribèc ath balcon contra es cristaus deth quau emparèc eth front. Semblaue que guardaue entath carrèr. Mès auie es uelhs clucadi.

Entenie a Petra sense compréner ben era sua charradissa, lo shordaue eth bronit dera votz agudenta e lermosa, non çò que didie, que ja non arribaue ara atencion deth canonge; volie hèr-la carar, mès non podie, non podie parlar, non podie botjar-se...

Petra parlèc tot çò que volec. Quan carèc, sonque s'enteneren es bronits amortadi deth carrèr; es ròdes d'un coche que corrie molt luenh, era votz d'un mercadèr ambulant que pregonaue a crits teles de mans e encaishi fini.

Eth Magistrau ère en tot pensar qu'eth cristau hered que sarraue eth sòn front semblaue un guinhauet que l'anaue horadant eth cervèth; e pensaue ath delà qu'era sua mair en meter-li peth cap ua sotana l'auie hèt tan malerós, tan miserable, qu'eth ère en mon eth solet digne de pietat. Era idèa vulgara, faussa e grossièra de comparar ath clèrgue damb er eunuc se l'anèc calant tanben peth cervèth damb era umiditat deth cristau gelat. "Òc, eth ère coma un eunuc enamorat, un objècte digne d'arridolets, ua causa repugnanta de pur ridicula... Era sua hemna, era Regenta, qu'ère era sua hemna, ère era sua hemna, era sua legitima hemna, non dauant de Diu, non dauant des òmes, dauant d'eri dus, dauant d'eth, mès que mès, dauant deth sòn amor, dauant dera sua volontat de hèr, dauant de totes es trendeses dera sua anma, era Regenta, era sua fraia dera anma, era sua hemna, era sua esposa, era sua umila esposa...l'auie enganhat, l'auie desaunorat, coma ua hemna quinsevolh; e eth, qu'auie set de sang, desirs de sarrar eth còth ar infame, d'estofar-lo entre es sòns braci, segur qu'ac poirie hèr, segur que lo poirie véncer, cauishigar-lo, pataquejar-lo, redusir-lo a tròci, a povàs, a aire; eth estacat pes pès damb un drap ignominiós, coma un presoèr, coma ua craba, coma un saumet liure enes prats, eth, miserable prèire, escarni d'òme desguisat d'anafrodita, eth auie de carar, mossegar-se era lengua, es mans, era anma, tot çò qu'ère sòn, arren der aute, arren der infame, deth covard que l'escopie ena cara perque eth auie es mans estacades...Qui lo tenguie subjècte? Eth mon sancer, vint sègles de religion, milions d'esperits cècs, que non vedien er absurd perque non les dolie ada eri, que cridauen granesa, abnegacion, vertut ad aquerò qu'ère suplici injust, barbar, pèc, e sustot crudèu... crudèu... Centenats de papes, dotzènes de concilis, milèrs de pòbles, milions de pèires de catedraus e crotzes e convents... tota era istòria, tota era civilizacion, un mon de plomb, jadien sus eth, sus es sòns braci, sus es sues cames, èren es sòns orsets... Ana que l'auie consagrat era anma, ua fidelitat d'un amor suberuman, l'enganhaue coma a un marit pèc, carnau e grossièr... Lo deishaue entà autrejar-se a un miserable pòcvau, a un pèc, a un elegant d'aur, a un òme de ges... a ua estatua ueda!... E ne tansevolh pietat li podie auer eth mon, ne era sua mair que credie adorar-lo, podie balhar-li consolament, eth consolament des sòns braci e des sues lèrmes... S'eth siguesse en tot morir-se, era sua mair serie as sòns pès chinant-se es peus, plorant desesperada; e entad aquerò, qu'ère molt pejor que morir-se, molt pejor que condemnar-se... era sua mair non auie plors, abraçades, desesperacion ne guardades tansevolh... Eth non podie parlar, era non podie endonviar, non deuie...Que non auie qu'un déuer suprèm, era simulacion; silenci... ne ua soleta quèisha, ne un solet movement! Volie córrer, cercar as traidors, aucir-les... Òc? donques silenci...ne ua soleta man s'auie de botjar, ne un solet pè dehòra de casa... En un moment òc, a cor a cor! Dilhèu a celebrar missa... a recéber a Diu!". Eth Provedidor sentec ua arridalhada de Lucifèr laguens deth còs; òc, eth diable se l'auie arrit enes entralhes... e aquera arridalhada prigonda, qu'auie arraïcs en vrente, lo sufocaue...e l'asfixiaue!...

Dauric eth balcon d'un còp de punh e er aire fresc e umid li hec a vier era idèa luenhana dera realitat, e entenec era tos discrèta de Petra, que demoraue aquiu, darrèr, tachant-li es uelhs en cogòt.

Barrèc eth balcon en Fermin, hec repè e guardèc damb uelhs d'idiòta ara ròia que se secaue es lèrmes vilanes. Non necessitaue un esturment entà lutar, entà hèr mau? Aqueth qu'ère eth solet qu'auie".

Petra caraue immobila, demorant servir ath sòn patron.

Gaudie de voloptuosa delícia vedent patir ath canonge, mès volie mès, volie contunhar era sua òbra, que la manèssen clauar ena anma dera sua patrona, dera orguhosa senhorona, totes aqueres agulhes qu'acabaue de en.honsar enes carns deth clèrge lhòco.

Ua votz lenta, raucosa, grisa, que non semblaue auer sonat en burèu, votz de ventrilòc, preguntèc:

- E tu, qué penses hèr... ara?
- Jo?... deishar aquera casa, senhor... "Non vò èster sincèr? pensèc Petra, donques que patisque. Eth vierà a cercar-me a on jo voi que me cèrque". Deishar aquera casa, repetic, qué me cau hèr? Jo non voi ajudar damb eth mèn silenci ara vergonha deth patron; botar-i remèdi que non posqui, mès posqui gésser d'aquera casa.
- E a tu... non t'impòrte er aunor d'en Victor? Atau agraïces eth pan... que mingères tans ans...
- Senhor, jo, qué posqui hèr per eth?
- Gessent, arren.
- Donques me hèn enlà.
- Eri?
- Òc, eri; ager eth senhoret Alvaro, qu'ei eth que mane aquiu... pr'amor qu'eth patron ei cèc, ve a trauèrs des sòns uelhs: eth senhoret Alvaro me botèc de pautes en carrèr. Aué m'è de díder adiu. M'aufric plaçament en ostau; mès jo m'estimi mès demorar-me en carrèr...
- Vieràs en aguesta casa, Petra, didec era votz de tuta, damb esfòrci inutils entà èster doça.

Petra tornèc a plorar. "Com pagarie era tau caritat, etc, etc,?"

Aquera trendesa facilitèc eth tracte; cedint cada un un shinhau s'anèren apressant ar infame convèni, ara intriga hastigosa e vila; ara prumeria simulant netedat, invocant sants interèssi, dempús desbrembant es formules; e fin finau eth Magistrau aufric ara mossa assegurar era sua sòrt, aumplir era sua ambicion, e era botar dauant des uelhs de Quintanar era sua vergonha de manèra tan evidenta, tan paupabla qu'aqueth senhor, se corrie sang d'òme peth sòn còs, li calesse castigar as traidors coma ac auien ben meritat.

Quan acabèc aquera conferéncia, parlauen coma dus complices d'un crim dificil. Eth Magistrau desencusaue paraules, mès non es qu'aclarauen eth sòn projècte. "Qué auie de hèr Petra entà botar ara vista des estupid Quintanar aquera vergonha? Revelacions? non podie hèr-les. Anonims? èren expausadi..." "Qué! non senhor, arren d'aquerò; ac a de veir eth", repetie Petra, desbrembada des sues simulacions, damb plaser d'artista.

Que i auie aquiu dus criminaus apassionadi, e cap testimòni dera ignominia; cada un vedie era sua resvenja, non eth crim der aute ne era vergonha deth pacte.

Quan Petra gessec dera casa deth Magistrau, aguest sentec ath sòn laguens un òme nau; er òme que herie de mòrt per resvenja, eth criminau, eth cèc pera passion, "er assassin, òc, er assassin; era auta ère eth sòn esturment, er assassin eth. E non li pesaue, non...cent mòrts, cent mòrts entàs infames". "Qué harie en Victor? De quina comèdia anciana s'en brembarie entà resvenjar eth sòn otratge complidament? L'aucirie ada era prumèr? Anarie abans a cercar ada eth?"...

A londeman, 27 de Deseme, en Victor e Frigilis auien de cuélher eth tren de Roca-Tajada tàs ueit cinquanta entà èster enes Marismes de Palomares tàs nau e mieja apruprètz. Qu'ère un shinhau tard entà començar era persecucion des lits e poles, mès non s'auie d'establir pera empresa un tren especiau entàs caçadors. Atau, donc, se maitiaue mens que d'auti ans. Quintanar premanie eth sòn despertador de sòrta que sonèsse damb tarrabastalh tàs ueit en punt. En un arren se vestie, se lauaue gessie ath parc a on solie demorar pendent dues o tres menutes a Frigilis, s'ei que non se trapaue ja

aquiu, e en aquerò e en viatge dera gara se passaue eth temps necessari entà arribar quauques menutes abans dera gessuda deth tren mixte.

D'un saunei doç e prigond, pòc soent en eth, se desvelhèc Quintanar aqueth maitin damb mès espant deth que solie, aclapat peth rambalhós repic d'aqueth sarrangalh metallic, rapid e descompausat. Vencec damb gran trabalh era guitèra, badalhèc fòrça còps, e quan se decidic a sautar deth lhet, non ac hec sense qu'eth còs arropit protestèsse dera importuna maitiada. Eth saunei e era guitèra li didien que semblaue mès maitin que d'auti dies, qu'eth despertador mentie coma un mauparlat, que non deuie èster ne molt mens era ora qu'era esfèra senhalaue. Non ne hec cabau de taus sofismes eth caçador, e sense deishar de daurir era boca e d'estirar es braci se filèc de cap ath lavabo e còp sec botèc eth cap ena aigua hereda. Atau contestaue en Victor as suggestions dera miserabla carn que sajaue de tornar-lo entàs ocioses plumes.

Quan ja auie es *idèes mès clares*, arreconeishec imparciaument qu'era guitèra aqueth maitin non se queishaue de vici. "Que deuie èster efectivament mès d'ora de çò que didie eth relòtge. Ça que la, eth n'ère segur de qué eth despertador non s'auençaue e qu'era sua pròpria man l'auie dat còrda e l'auie botat en ora eth maitin anterior. E totun aquerò, deuie èster mès d'ora de çò que didie aquiu; non podien èster es ueit, ne tansevolh es sèt, l'ac didie eth saunei que tornaue, a maugrat des ablucions, e encara damb mès autoritat l'ac didie era pòca lum deth dia". "Era gessuda deth solei aué deu èster tas sèt e vint, menuta naut menuta baish; plan, donc, eth solei non a gessut encara, ei indobtable; qu'ei cèrt qu'era broma baisha e es bromes grises e pesades que capèren eth cèu hèn eth maitin mès escur, mès qu'ei parièr, eth solei encara non a gessut. Ei massa aguesta escurina, non deuen èster ne tansevolh es sèt". Non podie consultar eth relòtge de pòcha, pr'amor qu'eth dia anterior quan li daue còrda l'auie trapat trincat eth ressòr reau.

"Çò milhor serà cridar".

Gessec enes correders en simbosses.

- Petra! Petra! didec, volent dar votzes sense hèr bronit.
- Petra, Petra... Qué diables! Com a de contestar se ja non ei en aguesta casa... eth malerós costum der òme qu'ei un animau de costums.

Alendèc en Victor. S'alegraue prigondament de veder-se liure d'aqueth testimòni e semi-victima des sòns flaquitges; mès, totun aquerò, en rebrembar ara qu'en bades cridaue "Petra" sentie ua estranha e poetica melancolia. "Causes deth còr uman!".

- Servanda! Servanda! Anselmo! Anselmo!

Arrés cotestaue.

- Que non i a cap de dobte, ei massa d'ora. Non ei ora de lheuar-se ne tansevolh es sirvents. Mès alavetz qui a auançat eth relòtge? Dus relòtges espatracats en dus dies!... Quan eth malastre entre en ua casa....

En Victor tornèc a dobtar. Non podien auer-se adormit es sirvents? Non podie aquera pòca lum originar-se pera densitat des bromes? Per qué maufidar deth relòtge s'arrés l'auie pògut tocar? E qui auie d'auer interès en auançar-lo? Qui se podie permèter semblabla badinada? Quintanar passèc ara conviccion contrària, se l'acodic que pro ben podien èster es ueit, se vestic ara prèssa, cuelhec eth flascon d'anís, beuec un glop segontes acostumaue quan gessie de caça, aqueth enemic mortau dera chicolate, e metent-se ena espatla era saca des provisions, plia de riques saucisses, baishèc ara pòrta pera escala deth correder cauishigant de puntetes, coma tostemp, entà non trebolar eth silenci dera casa. "Mès as sirvents ja les repassarie eth ara tornada. Guiterosi! Ara non quedaue temps entad arren... Frigilis deuie èster ja en Parc demorant-lo impacient..."

- Donques, senhor, se de vertat son es ueit non è vist ena mia vida un dia mès escur. E ça que la, era broma baisha non ei massa densa.... non... ne eth cèu ei cargat. Non ac compreni.

Arribèc Quintanar ena glorieta qu'ère eth lòc dera cita.... Causa mès estranha! Frigilis non ère aquiu. Estarie peth parc?... Se metec era escopeta en espatla, e gessec entara glorieta.

En aqueth moment eth relòtge dera catedrau, coma se badalhèsse toquèc tres campanades. En Victor se posèc cogitós, emparèc era culassa dera escopeta ena arena umida deth solèr e exclamèc:

- Me l'an auançat! Mès qui? Son es ueit mens quart o es sèt mens quart? Aguesta escurina...!

Sense saber perqué, sentec ua angoisha estranha, "tanben eth auie nèrvis, per çò que semble". Sense comprèner era causa, li preocupaue e li shordaue molt aquera incertitud. "Quina incertitud? Abans qu'ère avuglat, aquera lum non podie èster des ueit, èren es sèth mens quart, aquerò ère eth crepuscul maitiau, ara n'ère segur...Mès alavetz, qui l'auie auançat eth relòtge mès d'ua ora? Qui e entà qué? E mès que mès, per qué aguest accident sense importància l'arribaue tan ath laguens? qué presentie? per qué credie que s'anaue a botar mau?..."

S'auie metut a caminar un aute còp; anaue en direccion entara casa que se vedie entre es rames deshuelhades des arbes, apileradi per aguesta part. Entenec un bronit que li semblèc eth d'un balcon que daurien damb cautèla; hec tres passi mès entre es troncs que l'empedien saber se qué ère aquerò, e fin finau vedec que barrauen un balcon dera sua casa e qu'un òme que semblaue molt long se despenjaue, agarrat as barres e cercant damb es pès era rèisha d'un hièstra der estatge de baish entà apuar-se en era e dempús sautar sus un molon de tèrra.

"Eth balcon qu'ère eth d'Anita".

Er òme s'embolhèc en ua capa e esquivant era arena deth camin, sautant d'un en aute quadre de flors, e corrent dempús sus era èrba hènt bots, arribèc ara muralha, ara esquia que daue en carreron de Traslacerca; d'un bot se metec sus ua bota miei poirida qu'ère aquiu acornerada, e hènt escala d'ues rèstes de paus de dorsièr clauadi entre era pèira, arribèc, gràcies a ues cames molt longues, a veder-se a shivau sus eth mur.

En Victor l'auie seguit de luenh, entre es arbes; auie lheuat eth gisclet dera escopeta sense pensar en aquerò, per instint, coma ena caça, mès non auie afustat ath hugitiu. "Abans lo volie conéisher". Non se contentaue damb endonviar-lo.

A maugrat dera escassa lum deth crepiscul, quan aqueth òme siguec a shivau ena tàpia, eth patron der arc ja non podec dobtar.

"Qu'ei Alvaro!" pensèc en Victor, e se metec era arma ena cara.

Mesia ère quiet, guardant entath carreron, inclinat eth ròstre, atentiu solet as pèires e henerecles que li servien d'estrius en aqueth descens.

"Qu'ei Alvaro" pensèc un aute còp en Victor, qu'auie eth cap deth sòn amic afustat peth canon dera escopeta.

"Eth ère entre es arbes; encara qu'er aute guardèsse entath parc non lo veirie. Que podie demorar, podie reflexionar, i auie temps, eth trait ère segur, quan er aute se botgèsse entà despenjar-se...

"Mès se tardaue ans, se tardaue sègles. Atau non se podie víuer, damb aqueth canon que pesaue quintaus, mons de plomb e aqueth hered que minjaue eth còs e era anma non se podie víuer. .. Milhor sòrt aurie estat trapar-se ar aute costat deth canon aquiu sus era tàpia; òc, òc; eth aurie cambiat eth lòc. E aquerò qu'er aute anaue a morir".

"Qu'ère Alvaro, e non anaue a durar ua menuta! Queirie en parc o en carreron?"...

Non queiguec; baishèc sense prèssa peth costat dera Traslacerca, tranquil, acostumat a tau escala, coneishut ja des pèires deth mur. En Victor lo vedec desparéisher sense deishar d'afustar-lo e sense gausar botjar eth dit qu'apuaue en gisclet; ja ère Mesia en carreron e eth sòn amic seguie afustant entath cèu.

- Miserable! deuí aucir-lo! cridèc en Victor quan ja non ère temps; e coma se li remordisse era consciéncia correc ara pòrta deth parc, la dauric, gessec en carreron e correc entara cantoada dera tàpia per a on auie sautat eth sòn enemic. Non se vedie ad arrés. Quintanar s'apressèc ara paret e vedec enes sues pèires e heneréclès era *escala deth sòn desaunor*.

"Òc, ara ac vedie perfèctament; ara non se vedie mès qu'aquerò; e guairi viatges auie passat per aquiu sense sospechar que per aquera tàpia se pujaue ara cramba dera Regenta! Tornèc ath parc, campèc era paret per aqueth costat. Era bota miei poirida arrimada ath mur, coma per descuet, es paus de dorsièr trincat formauen ua auta escala; aquera la vedie cada dia vint còps e enquia ara non se n'auie encuedat de çò qu'ère: ua escala! Aquerò li semblaue simbòl dera sua vida: ben clares èren en era es tralhes deth sòn desaunor, es passi dera traïson; aquera amistat simulada, aqueth tier-li comèdies e confidéncies, aqueth enemistar-lo damb eth senhor Magistrau... tot aquerò ère ua auta escala e eth non l'auie vist jamès, e ara non vedie cap auta causa".

"E Ana? Ana! Aquera ère aquiu, en casa, en lhet; l'auie enes sues mans, la podie aucir, l'auie d'aucir. Donques qu'ar aute l'auie perdonat era vida... per ores, arren mès que per ores, per qué non començaue damb era? Òc, òc, ja i anaue, ja i anaue; qu'ère decidit, ère clar, auie d'aucir, qui ac podie dobtar? mès abans... abans volie meditar, necessitaue calcular...òc, es conseqüéncies deth delicte...pr'amor qu'a tot darrèr ère un delicte..." "Eri èren uns infames, auien enganhat ar espós, ar amic... mès eth serie un assassin, digne de desencusa, plan, mès un assassin".

Se seiguec en un banc de pèira. Mès se lheuèc de seguit, eth hered deth sèti l'auie arribat as uassi e sentie ua estranha guitèra en còs, un egoïsme materiau que li semblèc a en Victor indigne d'eth e des circonstàncies. Qu'auie molt hered e molt saunei; sense voler, pensaue en aquerò damb claretat, mentre es idèes que se referien ath malastre, ath sòn desaunor, ara sua vergonha, se mostrauen contràries, hugien, se confonien e se remien a ordenar-se en forma de rasonament.

Entrèc ena glorieta e se seiguec en un balançador. Des d'aquiu se vedie eth balcon d'a on auie sautat Alvaro.

Eth relòtge dera catedrau toquèc es sèt.

Aqueres campanades fixèren en cap estabordit de Quintanar era trista realitat... "L'auien auançat eth relòtge. Qui? Petra, solide, Petra. Qu'auie estat ua resvenja, o! ua resvenja ben complida. Ara li semblaue absurd auer cuelhut era pòca lum dera auba coma un dia embromat. E se Petra non auesse auançat eth relòtge o s'eth non s'ac auesse pensat, dilhèu ignorarie tota era vida era desgràcia orribla...aquera desgràcia qu'auie acabat damb era felicitat entà tostemp. Era guitèra d'èster malerós, de patir, junhut ara guitèra deth còs que demanaue a crits matalassi e linçòs cauds, aconsomien era animositat d'en Victor que non se volie botjar, ne sénter, ne tansevolh pensar ne víuer. Era activitat l'orrificaue... Ò!, qué ben se s'arturèsse eth temps! Mès non, non s'arturaue; corrie, l'arrossegaue damb eth, lo cridaue: botja-te, hè bèra causa, eth tòn déuer. Aciu es tues promeses, aucís, uscla, crida, anoncia ath mon era tua resvenja, acomiada-te dera tranquillitat entà tostemp, cèrca energia ath hons deth saunei, des badalhs arranca es apostròfes der aunor otratjat, representa eth tòn papèr, ara te tòque a tu, ara non ei Perales eth que trabalhe, ès tu, non ei Calderon qu'invente cassi d'aunor, ei era vida, ei era tua malerosa sòrt, ei eth mon miserable que te semblaue tan alègre, hèt entà divertir-se e recitar vèrsi... Au, au, cor, puja, aucís ara dauna, dempús desfisa ath galan e aucis-lo tanben... que non i a cap aute camin. E mentretant sense poder menejar mans e pès, mòrt de saunei, aborrint era vesilha que presentaue taus misèries, tanta desgràcia, qu'anaue a durar ja entà tostemp!"

"Mès auie arribat era sua. Aqueth qu'ère eth sòn drama de capa e espada. Que n'auie en mon tanben. Mès be n'èren de lègi, d'òrres! Com podie èster qu'agradèssen tan aqueres traïsons, aqueres mòrts, aqueres rancures en vèrs e en teatre? Be n'ère de dolent er òme! Per qué recrear-se en aqueres tristeses quan èren autrú, se hègen tan de mau quan èren pròpries? E eth, eth miserable, òme indigne, covard, ère en tot filosofar, e eth sòn aunor sense resvenjar encara... Que s'auie de començar, eth temps volaue!... Un aute torment! er orde dera foncion, er orde dera trama! Per a on

anaue a començar? qué diderie? qué harie? com l'aucie ada era? com lo cercaue ada eth?"

Eth relòtge dera catedrau toquèc es sèt e mieja.

En un bot se metec Quintanar de pès.

- Mieja ora! mieja ora en ua menuta e non è entenut eth quart...

E Frigilis va a arribar... e jo non è decidit...

En Victor auec consciéncia clara de qué era sua volontat ère inèrta, non podie decidir. Se mespredèc prigondament, mès mès prigond qu'eth mesprètz siguec eth consolament que sentec en compréner que non auie valor entà aucir ad arrés atau, tan ara imprevista.

- O pugi e l'aucisqui ara madeish, abans qu'arribe Tomàs, o ja non l'aucisqui aué..

Tornèc a quèir seigut en balançador, e aleugerida era sua angostia damb eth destibament dera animositat, que ja non lutaue contra era impoténcia dera sua volontat, recuperèc part deth sòn vigor eth sentiment, e eth dolor dera traïson lo punchèc per prumèr viatge damb pro fòrça entà arrancar-li es lèrmes.

Plorèc coma un ancian, e pensèc que ja n'ère. Jamès se l'auie acodit tau idèa. Eth sòn temperament l'enganhaue, simulant ua joenessa sense fin; era desgràcia en herir-lo de ressabuda li destintaue, coma en ua ploja, toti es preusblanqui der esperit.

"Ai, òc, qu'ère un praube vielh; un praube vielh, e l'enganhauen, se burlauen d'eth. Arribada era edat que li calie ua companha coma ua cajada ...e era cajada se li trincaue enes mans, era companha li hège traïson, estarie solet...solet. L'abandonauen era hemna e er amic..."

Eth dolor, era compassion d'eth madeish, li heren a vier en sòn pensament idèes mès naturaus e oportunes qu'es que desvelhaue, entre hantaumes de fèbre e d'isommia, era indignacion mauhèta pes lectures romantiques e combatuda pera guitèra, er egoïsme e era debilitat deth caractèr.

Non sentie gelosia, non sentie en aqueth moment era vergonha deth desaunor, non pensaue ja en mon, en ridicul que queirie sus eth; pensaue ena traïson, sentie era enganha d'aquera Ana ara quau auie autrejat eth sòn aunor, era sua vida, tot. Ai!, ara vedie qu'era sua afeccion ère mès prigonda de çò que s'auie imaginat; l'estimaue mès ara que jamès, mès clarament sentie que non ère aqueth amor d'aimant, amor d'espós enamorat, senon coma d'amic trende, e de pair... òc, de pair doç, indulgent e desirós de suenhs e atencions!

Aucir-la! aquerò se didie rapid, mès aucir-la!... Bè, bè... es comics aucissen de seguit, perque non aucissen de vertat... mès ua persona aunèsta, un cristian non aucís atau, còp sec, sense morir-se eth de dolor, as persones as quaus viuie eth junhut damb toti es laci d'afeccion, deth costum... Era sua Ana ère coma ua hilha sua... E eth sentie eth sòn desaunor coma lo sent un pair, volie castigar. volie resvenjar-se, mès aucir qu'ère massa. Non, non aurie valor ne aué ne deman, ne jamès, entà qué enganhar-se ada eth madeish? Aucís eth que s'avugle, eth qu'aborrís, eth non ère cèc, non aborrie, ère trist enquiara mòrt, estofant-se entre lèrmes gelades; sentie era herida, comprenie com d'ingrata ère era, mès non l'aborrie, non volie, non poirie aucir-la. Ar aute òc. Alvaro auie de morir, mès cara a cara, en duèl, non d'un trait, non, damb ua espada l'aucirie, aquerò ère mès nòble, mès digne d'eth. Frigilis s'encargarie de tot. Mès quan? ara? quan arribèsse? Non... tanpòc s'atrevie a dider-l'ac atau, de ressabuda. Dempús de parlar damb anma umana de tan vergonhós desnishament, ja non auie manèra de tornar entà darrèr, ei a díder, de cambiar de decision, d'ajornar sense modificar era sua resvenja. Se bèth un se'n sabesse s'aurie de procedir ara prèssa, damb violéncia, ac exigie atau eth mon, es idèes der aunor; eth qu'ère a tot darrèr un marit burlat... E ada era se l'auie d'amiar en un convent. E eth entornarie ena sua tèrra, s'ei que non l'aucisse Mesia, s'amagarie ena Almunia de don Godino".

Quan arribèc aciu s'en brembèc eth malerós espós qu'Ana, l'auie prepausat un viatge ara Almunia. "S'eth auesse acceptat, s'aurie evitat aquera desgràcia...irreparabla! Òc, irreparabla, sense cap de

dobte“.

“E Petra? Maudida sigue! Petra... Qu’ei era que me hè tan desgraciat, que me lance en aguest potz escur de tristesa, d’a on ja non gesserè encara qu‘aucisca ath mon sancer, encara que hèsca brigalhs a Mesia e embarra viua ara prauba Ana!...Ai, Ana tanben serà malerosa!“

Era catedrau toquèc es ueit campanades. “Es ueit! Ara m’auia jo de desvelhar... e non m’en saberia d’arren.“

Aguest pensament l’avergonhèc. En sòn cervèth crebèc era paraula grossièra qu’eth vulgue mau parlat cride as marits que tolèren eth sòn desaunor... e era ira tornèc a alugar-li eth pièch, bohèc damb fòrça e escampèc eth dolor trende... “Resvenja! resvenja!, se didec, o sò un miserable, un èsser digne de mesprètz...“

Sentec passi sus era arena, lheuèc eth cap e vedec ath sòn costat a Frigilis.

- Òla! semble qu’auetz maitiat, didec Crespo, que li shautaue tostemp èster eth prumèr.
- Anem, anem, contestèc en Victor, tornant a lheuar-se e dempús de penjar-se era escopeta ena espatla.

Era preséncia de Frigilis l’auie espaurit; treiguec fòrces de flaquitge entà cuéher ua decision de seguit. Se decidic ara fin. Decidic carar, dissimular, anar a caçar. “Aquiu enes prats des marismes, quan se quedèsse solet ara demora, pendent tot aqueth dia trist, que serie tan long, meditarie... e ara tornada, ara tornada dilhèu ja aurie un plan, e lo consultarie damb Tomàs e lo manarie a desfisar ar aute, s’ère aquerò çò que que calie hèr. Mès de moment a carar, a dissimular. Aquerò non se podie lançar a volar coma s’arren. Eth descurbiment que deuie a Petra non ère entà revelar-lo sense mès ne mès. A Frigilis l’ac podie díder tot, mès ath sòn temps“.

Gesseren deth Parc. Eth madeish Quintanar barrèc era rèisha damb era sua clau. Guardèc en Victor entath hons deth uart, entath casalon que ja li semblaue un aute. “Qué hège? Ère un covard arreculant era resvenja? Non, perque...eri non sospechauen arren, non s’escaparien, que non calie crànher. Silenci e simulacion, aquerò calie ara. E reflexionar molt. Quinsevolh causa que hesse serie tan grèu!“. L’aclapaue era idèa dera immensa responsabilitat des sòns proxims actes. Eth sénter que dera sua volontat tostemp cambiadissa, impressionabla e fèbla anauen ara a depéner eveniments tan importants, era sòrt de diuèrses persones, lo negaue en ua sòrta de panic taciturn e desesperat. Qu’auie talents de cridar a Frigilis, dider-l’ac tot, botà’c tot enes sues mans... “Frigilis, encara que soniaire, arribat eth cas auie mès sen qu‘eth; saberie èster mès practic. Qué harie?“

De moment seguir a Tomas entara gara. E carar. Entà parlar ja auie temps.

Eth maitin seguie gris; bromes e mès bromes plomboses gessien coma d’un telèr des pics e planhures deth Corfin, queiguien sus era sèrra, s’arrossegauen pes cimalhs, s’esguitlauen entà Vetusta e aumplien er espaci d’ua tristesa grisa, muda e sorda.

“Non hè hered“, observèc Frigilis quan arribèren ena gara. Non amiaue mès abric qu’eth tapaboques a quadres. Mès eth didie qu’era sua caçadora valie coma era pèth d’un proboscidi. Non l’entrauen bales ne constipats.

Mentre que Quintanar, cenhut ath còs eth capòt espès, li calie hèr esfòrci entà non carrinclar es dents.

- Non, non hè molt hered!, didec per pòur de delatar-se.

“Erosament aguest ei un sonambul que non se n’encuede jamès de s’es auti an cara d’arrir o de vinagre. Que deui èster palle, descaishat... mès aguest egoïsta non ve arren d’aquerò“.

Entrèren en un coche de tresau classa. En sòn madeish banc Frigilis trapèc ancians coneishudi. Qu‘èren es ramadèrs que tornauen de Castilla e dempús de hèr net en Vetusta cercauen er amor deth sòn larèr aquiu en pòble. Crespo, coma se non auesse en mon penes, ne amics que s’estofèssen en

eres, alègre, damb aquera insultanta alegria que l'inspiraue ada eth era gelada enes maitins mès hereds der an, se heregaue es mans e parlaue deth prètz deth bestiar e des auantatges dera miejaria, charraire, coma jamès se lo vedie en Vetusta. Semblaue que, atau coma s'anaue aluenhant eth tren d'aqueres teulades d'un ròi lord, lèu gris, dera ciutat trista, calada en saunei e ena broma baisha, era anma de Frigilis se dilataue, alendaue ath sòn gust aqueth paumon de hèr.

"Non sospechaue aqueth cèc, tan inoportunament content e charraire, qu'eth sòn amic, eth sòn milhor amic, en trincar era marcha eth tren, auie auut temptacions de lançar-se ena andana, e dempús lançar-se ara via e córrer, córrer eissalatat entà Vetusta, entrar en casalon des Ozores e cóser a punhalades eth pièch d'ua infama..."

Òc, tot aquerò auie volgut hèr en Victor que se sentec morir de vergonha e de ràbia contra es infames adultèrs e contra eth madeish, quan notèc qu'eth tren se botjaue e l'aluenhaue deth lòc deth crim, deth sòn desaunor e dera sua resvenja necessària...

"Que sò un miserable, sò un miserable!" cridaue ath sòn laguens Quintanar mentre eth tren volaue e Vetusta se quedaue aquiu luenh; tan luenh, que darrèr des ticòs e des arbes despolhadi ja solet se vedie era tor dera catedrau, coma ua bandèra nera que se destacaue ath hons blancós de Confin, enrodat pera broma baisha qu'eth solei tèbe illuminaue de trauèrs.

"Que hugi deth mèn desaunor, en sòrta de netejar er afront, hugi d'eth...aquerò que non a nòm!.. òc que l'a...". E paf! eth nòm qu'auie aquerò, segontes Quintanar, crebaue coma un coet de dinamita en cervèth deth praube vielh.

"Que sò un tau, sò un tau!" e s'ac didie ada eth madeish damb totes es letres, e tan naut que li semblaue impossible que non l'entenessen toti es presents.

"Mès eth tren hugie de Vetusta, fiulaue, li fiulaue ada eth, e eth non auie eth valor de lançar-se dehòra, de tornar en pòble...se tardarie mès de dotze ores en veir eth casalon, ajornaue era sua resvenja mès de dotze ores!..."

Passèren un tunèl e non quedèc ja arren de Vetusta ne deth sòn paisatge. Qu'ère un aute panorama; qu'ère d'esquia ara sèrra; monts roiencs, ticolets monotòns coma ondades simetriques se diboishauen barrant er orizon ara quèrra dera via. Eth cèu ère escur per aqueth costat, es bromes baishes, que coma granes saques de ròba lorda se des.hègen sus es ticolets luenhants, ara dreta camps de milhòc ara uets, mostrauen era tèrra, nera damb era umiditat; entre es taques des tèrres nudes apareishie eth mont baish, de trait en trait, es camps de pomères ara tristi damb es sòns pomèrs sense huelhes, damb es sues rames ahilades, que semblauen mans e dits d'esquelet. Per aqueth costat eth cèu prometie aclarir-se, era broma baisha hège emblaimar es bromes nautes e primes que començauen a trincar-se. Sus er orizon, entath mar, s'estenie ua franja leitosa, unifòrma e d'un matís constant. Sus es castanhèrs que semblauen roïnes e mostrauen descubèrts es qu'èren en ostiu misteris deth sòn huelhatge, sus es bòsqui de casses e sus es camps nudi e es pomèrs tristi passauen de quan en quan en triangle macedonic volades de corbassi, qu'anauen entath mar, coma naufrags dera broma baisha, silenciosi a estones, e a estones planhent-se damb coacar lugubre qu'arribaue ara tèrra amortat coma ua quèisha sosterranha.

Mentre Frigilis parlaue dera convenença d'abandonar eth cultiu de milhòc e de cultivar es prats intensament, en Victor, apuat eth cap sus era taula dura deth coche de tresau classa guardaue eth cèu gris e vedie desparéisher entre era broma ua volada de corbassi per aqueth desèrt d'aire. Prumèr li semblauen d'impremta, dempús apreension dera vista, dempús arren.

"Lugarejo, dues menutes!" cridèc ua votz rapida e raucosa.

En Victor pistèc eth cap pera hiestreta. Era gara, trista cabana molt pintada de chicolate e mòrta de hered, ère a tocar dera sua man o un shinhau mès distanta. Sus era pòrta, pistaue per ua hièstra ua hemna ròia, coma de trenta ans, que balhaue era popa a un mainatge.

"Qu'ei era hemna deth cap dera gara. S'estan en aguest desèrt. Erosi eri", pensec Quintanar.

Passèc eth cap dera gara que semblaue un mendicant. Ère joen; semblaue mès joen qu‘era hemna dera hièstra.

“Se deuen estimar. Era aumens li serà fidèu“.

Dempùs d’aguesta conjectura en Victor se deishèc quèir en sòn sèti. Barrèc es uelhs, se tapèc eth ròstre coma podec damb ua man. Eth tren tornèc a botjar-se. Eth bronit deth hèr e dera husta e era tremolor unifòrma èren coma ua cançon que tirassaue eth saunei. Quintanar, sense pensar en aquerò, mesuraue eth ritme des arròdes pesantes e croishentes ath compas d’ua marcha que cantaue eth sòn tord, aqueth tord orgulh dera casa... Dempús mesurèc eth pas deth tren damb es de cèrta polka... e dempús s’esclipsèc.

Mieja ora dempús arribauen ara gara qu’en era deishauen eth tren entà cuélher a pè era carretèra que les amiaue as marismes de Palomares.

En Victor se desvelhèc espaurit, gràcies a un còp que li fotèc ena espatla Frigilis.

Qu‘auie soniat mil asenades inconèxes; eth madeish, vestit de canonge damb vestit de cor, maridaue ena glèisa parroquiau deth Vivèr a en Alvaro e ara Regenta. E en Alvaro ère en vestit de clèrgue tanben, encara que damb mostacha e barbeta... Dempús es tres amassa s’auien metut a cantar eth Barbèr, era scèna deth piano; eth, en Victor, s’auie auançat as bateries entà díder damb votz trincada:

Quan era mia Rosina... eth public des sètis auie cridat en entener-lo, coma un solet espectador... Toti es sètis èren plei de corbassi que daurien eth bec molt e retorcien eth còth damb ondulacion de sèrp... “Ua malajadilha!“ pensèc Quintanar, e entre adormit e desvelhat, començaue era marcha a pè pera carretera de Palomares entà baish. Qu’èren en Roca-Tajada; ara dreta, se quilhaue eth mont Arco partit per aqueth congòst; estreta gòrja per a on sonque i cabien era estreta carretera e er arriu Abroño, que se crotzaue ena mitat dera gòrja trauesant eth camin, perpendicular ar arriu, per un pònt de pèira blanca.

Dempús d’esdejoar en Roca-Tajada, ena tauèrna de Matiella, estanquèr e paredèr, gran amic de Frigilis, es dus amics caçadors deishèren eth camin reiau, e a trauèrs de prats hangosi d‘èrba nauta, d’un verd escur, arribèren ar arriu Abroño, aquiu mès ample, enrodat de joncs e d’arena, frisat pes ondades que l’enviauen eth mar ja vesin.

Frigilis e Quintanar trauessèren er arriu en ua barca, comencèren a pujar un ticolet coronat per un pòble de cases blanques separades per pomèrs e laurèrs, pins de copa redona e ampla, e aubars nauti. Eth verd des pins e des laurèrs e de quauqui irangèrs des uarts, sus eth verd mès clar des pradères en declivitat, netes e coma retalhades damb estalhants, alegraue eth cimalh resautant sus eth cèu leitós e entre es parets blanques, que s’avalauen tota era lum deth dia. Tanlèu pujauen pera hauda deth ticò qu’ère coma eth prumèr gradon, eth terren s’afermaue, era èrba aclarie eth sòn color e amendrie. Frigilis s’arturèc e contemplèc eth mont Arco qu’auie ath deuant, er arriu ondulant que se quedaue baish, era franja de mar, bluenca damb taques blanques, que se vedie en un cornèr der orizon, aparentament mès naut qu’er arriu, coma ua paret escura que pujaue entàs bromes.

Quintanar se seiguec sus ua ròca que deishaue descuberta eth prat. Dera part d’Arco, crotzant sus er arriue a molta nautada, vederen vier ua volada de tords d’aigua. Quan sigueren a trait Frigilis disparèc era sua escopeta, damb mala sòrt, que non artenhec qu’escampilhar as sarrades hilères.

- Dispara tu, pèc! cridèc Crespo furiós.

Quintanar se lheuèc, afustèc, e quate tords d’aigua queigueren heridi pes plombs de caça que, segontes pensèc en aqueth instant Victor, deuie auer en cervèth ar amic traïdor, ar infame en Alvaro.

“Òc, aqueth trait ère eth d’Alvaro, es tords, innocents, queiguien a parelhs, e eth panaire deth sòn aunor viuie“. E Causa estranha! quan aquiu en parc auie estat afustant ath cap de Mesia, se’n brembaue qu’era cartucha morifèra auie carga de plomb de caça. Se pensaue qu’ère plen de balins

o de balas.

Plan contra era sua volontat, a maugrat deth malastre que l'arribaue, eth caçador sentec eth plaser dera vanitat satisfèta. "Frigilis auie disparat dus traits e... arren; disparaue eth un solet trait e...quate Òc, quate, aquiu qu'èren, sagnant sus eth prat, barrejant es gotes ròies damb era gibrada blanca dera èrba."

Mieja ora dempús Frigilis se cuelhie era resvenja aucint a un supèrb lit marin. Quintanar, per gust, aucic un corbàs que non recuelhec.

Cacèren enquias dotze, ora de minjar era sua parva. Es gossets de Frigilis s'engüejauen. Aquera caça qu'en era non auien eri un papèr important, les semblaue ua vergonha, badalhauen e aubedien mau ara votz deth sòn patron.

Dempus de minjar era parva e béuer abondoses glopassades, en Victor sentec era sua pena quate còps mès grana. Tot ac vedie clar, tota era trascendéncia deth sòn descurbiment l'aparesishie coma un tractat classic d'istòria. Aquerò que s'auie passat, aquerò que s'anaue a passar, ac vedie coma en un panorama. E sentie vams de parlar e talents de plorar. Per qué non li daurie eth pièch ar amic dera anma, ath solet? Non l'ac dauric. "Encara non ère eth temps".

Entà seguir a ua volada d'agaces qu'anauen de prat en prat, tostemp susvelhantes, se separèren. Aqueri auderets non se minjauen, mès Frigilis les auie declarat era guèrra perque se burlauen des caçadors damb ua sòrta d'ironia, de sarcasme, que semblaue racionau. Demorauen, *simulauen*, èster descuedats, dissimulauen era sua susvelhança, e quan anaue Frigilis a disparar, amagat darrèr d'ua bardissa... volauen es condemnats cridant coma bruishes cuelhudes en aquelarre. Plan per aquerò les perseguie, toçut, irritat.

Se separèren. S'es agaces anauen entà un costat, en escapar-se deth prat que caperauen tintant-lo de nere, se trapauen damb era descarga de Crespo; se cuelhien er aute camin, disparaue en Victor.

Eth quau se quedèc solet, sus un ticolet dominant era val. Eth solei non auie artenhut escampilhar era broma baisha; se vedie darrèr d'un tendolet blancós, coma se siguesse ua lua de teatre hèta damb un shinhau d'òli sus un papèr. Ena luenhor cridauen es malastruces aus d'iuèrn que dempús apareishien jos es bromes, volant dehòra de trait, sense pòur des caçadors, encara que tristes e cansades dera vida, supousaue Quintanar.

"Eth camp ère melancolic. Er iuèrn semblaue ua nudesa. E a maugrat de tot, be n'ère de beròia era natura!, qué tranquillament repausaue!... Es òmes, es òmes èren es qu'auien engendrat es òdis, es traïsons, es leis convencionaus qu'estaquen ara desgràcia eth còr!" Era filosofia de Frigilis, aqueth pensador agronòm que mespredaue ara societat damb es sòns *faussi principis*, damb es sues preocupacions, exageracions e violéncies, se li presentèc a Quintanar, ath quau tot eth còs li demanaue meddiada, coma era filosofia vertadèra, era sabença unenca, etèrna. "Vetusta quedaue aquiu, darrèr de monts e monts, qué ère en comparèr damb er ample mon? Arren, un punt. E totes es ciutats, e toti es horats a on er òme, aguesta hormiga, fabricaue era sua aubèrja, qué èren en comparèr damb es bòsqui vèrges, es desèrts, es serralades, es vasti mars...? Arren. E es leis der aunor, es preocupacions dera vida sociau, qué èren ath costat des granes e fixes leis naturaus as quaus aubedien es astres en cèu, es ondades en mar, eth huec jos era tèrra, era saba circulant pes plantes?"

Viui desirs sentec Quintanar pendent un moment de calar arraïces e rames, e aumplir-se de mossa coma un casse secular d'aqueri que vedie coronant es cimalhs deth mont Arco. "Vegetar ère molt milhor que víuer".

Entenec un trait luenhant, dempús eth tarrabastalh des agaces que volauen arrint, damb rambalhosi crits; les vedec passar sus eth sòn cap. Non se botgèc. Que se n'anèssen ath diable! Eth qu'ère en tot pensar en Kempis. Òc. Kempis, qu'auie desbrembat, auie rason; a on siguesse i auie era crotz. "Apraia, didie eth sabent ascèta, apraia e ordena totes es causes segontes era tua manèra de veir e segontes era tua volontat e veiràs que tostemp as bèra causa entà patir damb gust o ara fòrça;

tostemp traparàs era crotz“.

E tanben rebrembaue aquerò de “Quauqui viatges semblarà que Diu te dèishe, d’auti seràs mortificat peth proxim; e mès encara, fòrça còps te mortificaràs a tu madeish“.

“S’eth proxim me mortifique, e jo madeish me mortifiqui, me hèsqui mau enquia hèr sagnar era anma... Sabi pas se qué me cau hèr, ne tansevolh pensar. Anita m’enganhe, ei ua infama òc... mès, e jo? jo non l’enganhi ada era? Damb quin dret junhí era mia heredor de vielh distrèt e insipid as ardors e sauneis dera sua joenessa romantica e extremosa? E per qué allegué drets dera mia edat entà non servir coma soldat deth matrimòni e sagè dempús pelejar-me coma contrabandista der adultèri? Deisharà d’èster adultèri eth der òme tanben, diguen çò que volguen es leis?“

Li hège ràbia senter-se tan filosof, mès non podie ua auta causa. Comprenie qu’aqueres meditacions l’aluenhauen dera sua resvenja, qu’ath hons dera sua anma eth non volie ja resvenjar-se, volie castigar coma un jutge dret e sauvar eth sòn aunor, arren mès. E aquerò madeish l’irritaue. Dempús tornaue era compassion trenda d’eth madeish, era imatge dera vielhesa solitaria... e es poles de Crau aquiu en cèu gris, anauen cantant es sòns *ais* coma qui recite eth *Kempis* en ua lengua desconeishuda.

“Òc, era tristesa ère universau; tot eth mon ère poiridura; er èsser uman çò mès poirit de tot.“

E tostemp treiguie coma conseqüéncia qu’eth non sabie se qué auie de hèr, ne tansevolh çò qu‘auie de pensar, ne enquia e tot sénter.

“Ça que la, es comèdies de capa e espada mentien coma brigands; eth mon non ère çò qu’eres didien: ath proxim non se li trauèsse eth còs sense balhar-li temps entà recitar ua quarteta. Es òmes aunèsti e cristians non aucissen tant ne tan rapid.“

De net, en tren, quan tornauen solets entà Vetusta en un coche de dusau classa, per pòur deth hered dera tresau, Frigilis que guardaue eth paisatge trist ara lum dera lua qu’aqueth còp auie pogut mès qu‘eth solei e auie trincat es bromes, Frigilis sentec ua alendada coma ua barrinada darrèr d’eth e virèc eth cap, dident:

- Qué te cau, òme! Tot eth dia t’è vist preocupat, trist... qué te cau?

Era petita lampa deth tet qu’illuminaue dus departaments a penes trincaue es tenèbres d’aqueth coche que semblaue ua caisha de mòrt.

Frigilis non podie veir eth ròstre d’en Victor, mès l’entenec, còp sec, plorar coma un mainatge. E notèc eth cap fòrt e blanc de Quintanar apuar-se ena espatla der amic. Òc, s’apuaue eth praube vielh damb afeccion, confiança, e damb era fòrça que se dèishe quèir un mòrt. Que semblaue aquerò era abdicacion deth sòn pensament, de tota iniciativa.

- Tomàs, è besonh de qué m’aconselhes. Sò molt malerós; escota:

Capitol XXX

- E ara molt de compde; guarda çò que vas a hèr.
- Tu non entres?
- Non, non... Qu'è pressa, è causes tà hèr.
- Me dèishes solet ara!
- Tornarè se vòs... mès... milhor que t'ajaces lèu. Deman tornarè d'ora.
- T'avertisqui que non t'è dit que òc.
- Plan, plan... adishatz.
- Demora, demora... non me dèishes solet... encara. Non t'è dit que òc; dilhèu... ac pensa milhor e... me decidisca per seguir eth camin opausat.
- Mès, sustot, Victor, prudéncia, simulacion... Ei a díder, non expausar-te a un malastre. J'ac sabes...
- Òc, òc. Benítez cre qu'un gran espant, ua impression fòrta...
- Aquerò; la pòt aucir.
- Qu'ei malauta!
- Òc, mès de çò que te penses.
- Ei malauta! E un espant, un espant gran...la pòt aucir.
- Aquerò, tau coma sone.
- E jo me cau pujar, e sauvar entà jo totes es rancures, avalar-me tot aguest hèu... e dissimular, e parlar damb era entà que non sospeche e non s'espaurisque...e non se me morisque de ressabuda...
- Òc, Victor, òc; tot aquerò te cau hèr.
- Mès cohessa, Tomàs, que tot aquerò se ditz mès facilament que se hè; e compren qu'aguest picapòrt me còste pòur, explica-te era rason qu'è entà auer-li eth madeish hàstic que se siguesse de hèr liquid...

Carèc ad aquerò Frigilis.

Arribauen ena gara; èren en portau deth casalon des Ozores, qu'a penes alugaue a tròci eth fanau daurat penjat en tet.

Quintanar non auie valor entà pujar ena sua casa. Non volie picar. "L'anauen a daurir, anaue a gésser era, Ana, ath sòn encontre, s'atrevirie a hèr-li un arridolet coma tostemp, dilhèu a botar-li eth front apròp des pòts entà que lo punèsse... E eth aurie d'arrir, e punar e carar...e ajaçar-se tan tranquil coma totes es nets... Tomàs auie de compréner qu'aquerò ère massa..."

E ath delà, es revelacions de Frigilis sus era salut d'Ana l'auien queigut ath praube ex-regent coma ua maça sus eth cap. "Aquera alegria, aquera exaltacion que l'auien amiat... ath crim, ara infamia d'ua traïson... èren ua malautia. Ana podie morir en un virament de uelhs quinsevolh dia; ua impression extraordinària madeish de dolor que d'alegria, milhor s'ère dolorosa, podie aucir-la en pòques ores..." Aquerò auie contestat Frigilis ara istòria deth sòn amic. A Mesia lo fusilham, auie dit, s'aquerò te consòle; mès cau demorar, cau evitar er escandal, e mès que mès cau evitar er espauriment, er espant que cuelherie era tua hemna se tu entrèsses ena cramba coma es marits de teatre... Ana, colpabla segontes es leis divines e umanes, non n'ère tant, ena opinion de Friglis, que meritèsse era mòrt.

- Qui vò aucir-la? Jo non voi aquerò! auie enterròmput Victor en enténer aquerò.

Mès Frigilis auie replicat:

- Òc qu'ac vòs, se li dides qu'ac sabes tot. Çò que te cau hèr ei pensà'c; jo non digui que la perdones, que sigue aguesta era soleta solucion; mès cohessa que perdonar tanben ei ua solucion.
- Perdonar-la ei transigir damb eth desaunor...

- Aquerò ja ac veiríem. Tu es cristian?
- Òc, de tot còr, cada dia mès... De sòrta que ja non veigui mès refugi entara mia anma qu'era religion...
- Plan, donc, s'ès cristian ja veiram se te cau perdonar o non. Mès encara non se tracte d'aquerò. Se tracte de non talhar eth camin ath perdon, abans de veir s'ei convenent, fontent-li ara tua hemna aguesta punhalada entrant en sòn quarto e cridar: "Mòrt ara hemna infidèu!" entà qu'era te conteste: "Jesús mil còps!" e quèigue redona. Sabi pas se diderie "Jesús mil còps" mès que queirie ne sò segur. E ja ves, abans d'aucir-la te cau veir s'auem dret entad aquerò.
- Non, jo non l'è; m'ac ditz era consciéncia...
- E ditz perfèctament. Ne jo è tanpòc eth dret de conselhar-te quauquarren tragic. Quan te maridè damb era, pr'amor que jo te maridè, Victor, pro que te'n brembes, pensè que hèja era felicitat des dus...
- E non semblaue que t'auesses enganhat. Era mia l'auies hèt. Era d'era... pendent mès de dètz ans semblaue que tanben.
- Òc, semblaue; mès era professon anaue peth laguens...

Pendent dètz ans siguec brava: era vida ei cuerta... Non siguec tan pòc.

- Guarda Frigilis, era tua filosofia non ei entà consolar a un marit ena mia situacion... Que ja sai tot çò que tu me pòs díder, e molt mès... Aquerò non ei consolar-me...
- Ne jo pensi qu'era tua situacion admete consolaments, mès qu'eth deth temps e era reflexion lenta e longa... Mès ara non se tracte de tu, se tracte d'era. T'entestes en cóser eth còs damb un floret o damb ua espada a Mesia? Plan ben. Mès te cau veir quan e com. Te cau auer paciéncia. Dempús de çò que sabes dera malautia d'Ana, secret que Benítez m'impausèc e que trinquè per çò de grèu qu'ei eth cas, dempús de saber que pòt morir dauant d'ua revelacion semblabla...
- Mès non ei pejor hèr aquerò que hè, que saber que jo ac sai? Qui t'assegure a tu que non me mespredarà, que non sajarà de húger damb er aute?
- Victor, non sigues pèc! Er aute... ei un esterlucat. Non hec que demorar que queiguesse eth frut madur... Era non ei enamorada de Mesia... Tanlèu veigue qu'ei un covard e que l'abandone abans que pelejar per era... lo mespredarà, lo maudiderà... e es remordiments l'entornaràn entà tu, que tostemp t'estimèc.
- M'estimèc!
- Òc, mès qu'a un pair. Quina milhor pròva vòs que tot aquerò que s'a passat? Per qué se hec mistica?... e era prauba...tanben auec de patir atacs...me pensi jo, der aute costat... de... en fin, non ne parlem d'aquerò. Per qué lutèc, coma lutèc sense cap de dobte? Perque t'estimaue, perque t'estime... t'estime molt...
- E me ven!
- Te ven! te ven!... En fin, non parlem d'aquerò... ja m'as dit que non vòs es mies filosofies. Per tant, s'armes naut ua scèna d'aunor otratjat, de seguit n'aurà ua auta d'acogament.
- Òme! dides es causes d'ua manèra...!
- Era vertat. Un drama complèt. Mès a tot darrèr, se tan irritat ès, se tan cèc te ves, se non pòs atier a rasons, ne ara tua consciéncia que ben clar te parle; crida, puja, borrola, uscla era casa... O non te cau hèr tan, pr'amor que serà pro que l'espaurisques damb era tua notícia entà qu'Ana quèigue d'esquia e li crèbe ath laguens ua des causes que tu non cres, mès que son entara era, era vida coma es arams entath telegraf. S'ès irritat, se non pòs tier-te, tanben tu auràs desencusa, hèsques çò que hèsques. (Pausa). Mès se non, Quintanar, non as perdon de Diu.

Aquerò darrèr ac didec Crespo damb votz solemna, grèu, vibranta que hec estrementir ath sòn amic.

Dempús d'aguest dialòg, part deth quau tengueren peth camin des dera gara enquia casa, e part

laguens deth lumedan, siguec quan Quintanar s'apressèc ara porta entà cuélher et picapòrt, e quan Frigilis exclamèc:

- E ara molt de compde; guarda çò que vas a hèr.

Frigilis auie prèssa, volie deishar a en Victor çò mès lèu possible entà córrer ara cèrca d'en Alvaro e avertir-lo de qué Quintanar sabie era sua traïson, entà que s'abstenesse d'acodir aquera net ara cita, s'ei que l'auie, coma supausaue. Pensaue Crespo qu'a Victor non se l'auie acodit, coma non se l'acodien tantes autes causes, qu'aquera net se repetirie era scèna dera net anteriora, que deuie èster ja un ancian costum; podie en Alvaro, que no auie vist ara sua victima quan l'espiaue en parc, tornar as sues, susprener-lo Quintanar e alavetz ère impossible evitar ua tragèdia. Ath delà, Frigilis auie era conviccion de qué en Alvaro s'escaparie de Vetusta tanlèu li didesse que Quintanar l'anaue a desfisar. Non li mancauen motius entà creir molt covard ath Don Juan Tenorio

"Mès aqueth Victor non lo deishaue partir!"

Fin finau, dempús de promèter de nauèth dissimular, amagar eth sòn dolor, era sua ira, çò que siguesse, mès solet aquera net, piquèc eth digne regent jubilat damb eth madeish còp de picapòrt energic e concís que hège retronar eth pati, quan era casa ere aunèsta e eth cap de familha respectat e dilhèu estimat.

- Adishatz! adishatz! enquia deman d'ora! didec Frigilis en tot desliurar-se dera man tremolosa que li tenguie eth braç.
- "Egoïsta, pensèc en Victor en quedar-se solet; qu'ei era soleta persona que m'estime en mon... e ei egoïsta!"

Se dauric era pòrta. Trantalhèc un shinhau... S'imaginèc que deth pati venguie un gran corrent d'aire gelat...

Entrèc, e en virar-se entath lumedan, entà barrar era pòrta que deishaue ath sòn darrèr, vedec qu'entraue ena casa un hantauma nere, long; que, pas a pas, peth lumedan endauant, s'apressaue ada eth e que se treiguie eth chapèu qu'ère de teula.

- Senhor mèn en Victor, didec ua votz melosa e tremolosa.
- Com! vos? ètz vos... senhor Magistrau!...

Ua tremoladera hereda, coma precursora d'ua sincòpa, li correc peth còs ar ex-regent, mentre higie, simulant ua votz serena:

- A qué deui... ad aguestes ores...er aunor...? qué se passe?... Bèth malastre?...

"Mès aguest òme non se'n sap d'arren?" se preguntèc De Pas que semblaue un desenterrat.

Guardèc a en Victor ara lum deth fanau dera escala e li vedec desencaishat eth ròstre; e en Victor ada eth lo vedec esblancossit e damb uns uelhs taus que li cuelhec pòur, ua pòur supersticiosa, era pòur deth mau incèrt. Enquia arribar aquiu, eth Magistrau non auie parlat, non auie hèt que sarrar-li era man a en Victor e convidar-lo damb un gèst graciós e energic ath còp, a pujar aquera escala.

- Mès, qué se passe?, repetic en Victor en votz baisha en prumèr soleret.
- Vietz de caça? contestèc er aute damb votz febla.
- Òc, senhor, damb Crespo; mès qué se passe? Hè tant de temps... e ad aguestes ores...
- Entath burèu, entath burèu... non vo'n hescatz... entath burèu....

Anselmo alugaue pes correders deth casalon ath sòn patron ath quau seguie eth Magistrau.

- "Que non pregunte per Ana", pensèc De Pas.
- Era senhora non a entenut picar, ei en sòn tocador...vò eth senhor que l'avisa?, preguntèc Anselmo.

- Qué? non, non, dèisha... digui... s'eth senhor Magistrau me vò parlar a jo solet... e se virèc eth patron dera casa en díder aquerò.
- Plan ben, òc, entath burèu... entrem en burèu...

Entrèren. Era tremoladera de Quintanar qu'ère ja visibla. "Qué l'anaue a díder aqueth òme? A qué venguie?..."

Anselmo aluguèc dus lums de candèla e gessec.

- Escota, s'era senhora pregunte per jo, qu'aquerò volie díder,.. sò ocupat...que me demore en sòn quarto... Non ei aquerò? Non voletz que sigam solets?

Eth Magistrau aprovèc damb eth cap mentre tachaue es uelhs ena pòrta per a on gessie Anselmo.

"Que ja ère aquiu, auie de parlar... qué anaue a díder? Terrible trebuc; auie de díder quauquarren e ne ua soleta idèa remòta l'acodie entà balhar lum; non sabie absoludament arren de çò que li convenguie díder. Com parlar sense preguntar abans? Qué sabie en Victor?, aguesta qu'ère era qüestion... segontes çò que sabesse, atau aurie de parlar...mès que non, que non ère aquerò...li calie començar en tot explicar-se. Quin embolh". Qu'ère eth Magistrau coma s'en Victor l'auesse susprenut aquiu, en sòn burèu, panant-li es candelèrs de plata qu'en eri ludien es veles.

Quintanar carrinclaue es dents e preguntaue damb es uelhs ben dubèrts e estonadi.

- Vos dideratz? didien aqueri vistons ludents e en aqueth moment sense mès expression qu'un ton interrogant.

"S'auie de parlar".

- Auetz per aquiu un shinhau d'aigua?... didec en Fermin, que s'estofaue, e que non podie separar era lengua deth cèu dera boca.

En Victor cerquèc aigua e la trapèc en un veire, sus era tauleta de net. Era aigua ère plia de povàs. Auie mau gust. En Fermin non s'aurie estranhat encara que auesse eth gust de vinagre. Qu'ère en calvari. Auie entrat en aquera casa perque non auie pogut mens: sabie que li calie èster aquiu, hèr bèra causa, sajar era sua resvenja, mès ignoraue era manèra. "Qu'ère, apròp des dètz dera net, en burèu deth marit dera hemna que l'enganhaue ada eth, a De Pas, e ath marit; qué hege aquiu? qué diderie? Pera memòria excitada deth Magistrau passèren totes es estacions d'aqueth dia de Passion. Mentre beuie eth veire d'aigua, e se netejaue es pòts palles e estrets, sentie passar es emocions d'aqueth dia peth sòn cervèth, coma un amarum de purga. Peth maitin s'auie desvelhat damb fèbre, auie cridat ara sua mair espaurit e coma que non podie explicar-li era causa deth sòn mau auie preferit hèr veir qu'ère san, e lheuar-se e gésser d'aquiu. Es carrèrs, era gent ludie dauant des sòns uelhs damb un resplendor auriolenc de ciris luenhants; es passi e e es votzes sonauen amortadi, es còssi solids semblauen toti uets; tot semblaue auer era fragilitat deth saunei. S'imaginaue ua crudeutat de fèra, un egoïsme de pèira, era indiferéncia universau; per qué parlauen toti es vetustensi de mil e mil ahèrs qu'ada eth non l'importauen e per qué arrés endonviaue eth sòn dolor, ne auien pietat d'eth, ne l'ajudauen a maudíder as traïdors e a castigar-les? Auie gessut des carrèrs e s'auie passejat peth passeg d'Ostiu, ara trist damb era sua arena umida brodada pes tralhes dera aigua correnta, damb es sòns arbes nuds e geladi. Auie passejat cauishigant damb ira, damb longues calhamardades, coma se volesse esquinçar era sotana damb es jolhs; aquera sotana que se l'enredaue entre es cames, qu'ère un sarcasme dera mòrt, un liròt de carnavau penjat ath còth.

"Eth, eth ère er marit, pensaue, e non aqueth idiòta, qu'encara non auie aucit ad arrés (e ja ère meddia) e que ja ac deuie saber tot des des sèt. Es leis deth mon, quina farsa!. En Victor auie eth dret de resvenjar-se e non n'auie eth desir; eth auie eth desir, era necessitat d'aucir e de minjar aquerò mòrt, mès non n'auie eth dret... Qu'ère un clèrgue, un canonge, un prebendat. D'autes tantes arridalhades dera sòrt que se'n arrien d'eth de pertot". En aqueri moments en Fermin auie en cap

tota ua mitologia de divinitats burlaires que se conjurauen contra aqueth miserable Magistrau de Vetusta.

Era sotana, pataquejada per cames vigoroses, didie: *ras, ras ras*; coma ua cadia rambalhosa que non s'a de trincar.

Sense saber com, De Pas auie passat per dauant der ostau de Mesia. "Sabie eth qu'en Alvaro ère en casa, en lhet. Se, coma cranhie, en Victor non l'auie barrat era gessuda deth parc des Ozores, e non s'auie passat arren, en lhet deuie èster en Alvaro tranquil, descansant deth plaser. Podie pujar, entrar en sòn quarto, e estofar-lo aquiu...en lhet, entre es coishins. E ère çò qu'auie de hèr; se non ac hège qu'ère un covard; cranhie ara sua mair, ath mon, ara justícia... Cranhie er escandal, era nauetat d'èster un criminau descubèrt; lo tenguie era impericia dera vida ordinària, sense granes aventures... qu'ère un covard: un òme de còr pujarie, aucirie. E s'eth mon, s'es pècs vetustensi, e era sua mair e en bisbe e eth papa, preguntauen perqué? eth responerie a crits, des deth pulpit, se siguesse de besonh: Idiòtes, per qué aucisqui? Perque m'a panat ara mia hemna, perque m'a enganhat ara mia hemna, perque jo auia respectat eth còs d'aguesta infama entà sauvar era sua anma, e era, prostituta coma totes es hemnes, me pane era anma perque non l'è cuelhut jo eth còs...Les aucisqui as dus pr'amor que desbembrè aquerò qu'entení ath mètge d'era, desbrembè que *ubi irritatiu ibi fluxus*, desbrembè èster damb era tan grossièr coma damb es autes, desbrembè qu'era sua carn divina ère carn umana; auí pòur deth sòn pudor e eth sòn pudor me la fot. La credí còs sant e era poiridura deth sòn còs ei en tot empodoar-me era anma... Aucisqui perque m'enganhèc; perque es sòns uelhs se tachauen enes mèns e me cridauen frair màger dera anma ath compàs des sòns pòts que tanben ac didien arrint, aucisqui perque cau, aucisqui perque posqui, perque sò fòrt, perque sò òme... perque sò fèra..."

Mès non aucic; s'apressèc ara porteria e preguntèc... peth senhor bisbe de Nauplia, qu'ère de pas per Vetusta.

- Qu'a gessut, li dideren. E en Fermin sense veir se que hège, pleguèc ua targèta e la deishèc ath portèr.

E tornèc ena sua casa. S'embarrèc en burèu. Didec que non ère entad arrés e se passegèc pera estreta cramba coma per ua gàbia.

Se seiguec. Escriuec dus planes. Qu'ère ua carta ara Regenta. Liegec çò qu'auie escrit e ac abocinèc tot en mil tròci. Tornèc a passejar e tornèc a escríuer, e a abocinar, e en cada moment clauaue es ungles en cap.

En aguestes cartes que trincaue, ploraue e gemegaue, imprecaue, deprecaue, rugie, amorassaue; uns còps semblauen aqueres linhes torçades e estretes de tinta fina, era claca des immundicies qu'auie eth Magistrau ena sua anma: era supèrbia, era ira, era lascivitat enganhada e sufocada e provocada, gessien a gargolhs, coma poiridura liquida e espessa. Era passion parlaue alavetz damb eth mormolh raucós e guturau des lordères. D'auti viatges se queishaue er idelaisme fantastic deth clèrgue coma ua tortora; rebrembaue sense rancura, coma en ua elegia, es dies dera amistat suau, trenda, intima, des arridolets que prometien etèrna felicitat des esperits; des cites entath cèu, des promeses ferventes, des doces confiances; rebrembaue aqueri maitins d'ostiu, entre flors e rosada, mistiques esperances e saborosa platica, felicitat presenta comparabla ara futura. Mès entre es quèishes de tortora eth vent tornaue a bramar secodint era enramada, tornaue a rugir er uracan, crebaue eth tron, e un sarcasme crudèu e grossièr esquinçaue eth papèr coma eth cèu nere un arrai. "E per qui deishaue Ana era sauvacion dera anma, era companhia des sants e era amistat d'un còr fidèu e confiat...! per un don Juan de cueire, per un elegantòt de pòble, per un parisien de tempsada, per un bust beròi, per un Narcis estupid, per un egoïsta de ges, per ua anma que ne en lunfèrn la volien de tan insubstanciau, insipida, e ueda!...". "Mès ja comprenie eth era causa d'aqueth amor; qu'ère era impura lascivitat, s'auie enamorat dera carn mofla, e de mens encara, dera ròba de sarte, des primors dera alisaira, dera adretia deth sabatèr, dera estampa deth shivau, des pegueses dera fama, des escandals deth libertin, deth caprici, dera ociositat, deth povàs, der aire...

Ipocrita...ipocrita...lasciua, condemnada sense remèdi, per vila, per indigna, per mentidèra, per faussa, per...“ E en arribar aciu ère quan furiós contra eth madeish, esquinçaue aqueri papèrs eth Magistrau, emmaliciat perque non sabie escrìuer de sòrta qu’insultèsse, qu‘aucisse, qu‘estrossegèsse, sense insultar, sense aucir, sense estrossejar damb es paraules. “Aquerò non se podie enviar en ua envolòpa a ua hemna encara qu‘era hemna s’ac meritèsse tot. Non, qu’ère mès nòble trèir d’ua gaina un punhau e herir, que herir damb aqueres letres de podom amagades jos ua envolòpa perhumada“.

Mès escriuie un aute còp, sajaue de tier-se, e ath finau era indignacion, era franquesa de besonh ara sua passion, crebauen per un aute costat; e alavetz ère eth madeish que semblaue ipocrita, lasciu, enganhant ath mon sancer. “Ò, ò, didie, jo m’ac remia a jo madeish, mès t’estimaua entà jo; estimaua, aquiu ath hons des mies entralhes, sense sabè’c, dera madeisha manèra qu’alendi sense pensar en aquerò, volia tier-te, ensenhar-te qu’er amor, eth nòste amor ère çò de prumèr; que çò d’aute ère mentida, coma de mainatges, convèrsa inutila; qu’era soleta causa reau, era soleta causa serie estimar-me, mès que mès jo a tu, e húger s’ère de besonh; e lançar jo era masca, era ròba nera, e èster çò que sò, luenh d’aciu a on non ne posque èster; òc, Anita, òc, jo èra un òme, non ac sabies? plan per aquerò m’enganhères? Guarda, donc, ath tòn aimant lo posqui des.hèir d’un còp; m’a pòur, t’ac cau saber, enquia e tot quan lo guardi; se me vedesse en descampat, solets cara a cara, hugirie de jo... Jo que sò eth tòn espós; m‘ac as prometut de cent manères; eth tòn en Victor no ei arrés; guarda se com non se què ishe; jo sò eth tòn patron, tu m’ac jurères ara tua manèra. Manaue ena tua anma qu’ei çò mès important; qu’ères tota mia, mès que mès pr’amor que t’estimi coma eth tòn miserable vetustenc e er aragonés non pòt estimar, qué saben eri, Anita, d’aguestes causes que sabem tu e jo...? Òc, tu tanben les sabies e les desbrembères... mès un tròç de carn mofla, lecada per totes es hemnes dolentes deth pòble... Punes era carn dera orgia, es pòts que passèren per totes es pustules der adultèri, per totes es herides der estupre, per...“

E en Fermin esquincèc tanben aguesta carta, e en mil tròci mès que totes es autes. Non acertaue a lançar en tistèr es trocets blancs e neri, e er estatge semblaue nheuat; e sus aqueres roïnes dera sua indignacion artistica se passejaue furiós, desirant quauquarren mès suculent entara ira e era resvenja qu’era tinta e eth papèr mut e hered.

Gessec un aute còp de casa; passegèc pes pòrges qu‘auie ena Plaça Naua, dauant dera casa des Ozores.

“Qué aurie passat? Aurie en Victor descubèrt quauquarren? Non, s’ac auesse hèt, ja se saberie. En Victor aurie disparat era sua escopeta contra en Alvaro, o s’estarie acordant un desfisament, e ja se saberie; non se sabie arren, arren; per tant, arren auie passat“.

Dus, tres viatges, ja escurint, entrèc eth Magistrau en vestibul escur deth casalon dera Rinconada. Volie saber quauquarren, espiar es bronits...mès non gausaue picar... “Entà qué anaue aquiu? Qui lo cridaue ada eth en aquera casa a on en d‘auti tempsi valie eth sòn conselh, autant se lo respectaue e enquia e tot s’estimaue? Arrés lo cridaue. Non auie d’entrar“. Non entrèc. “Ath delà, anaue pensant mentre s’aluenhaue: se jo me veigui dauant d’era, qué me sabi se qué haria? S’aguest marit indigne, de sang d‘orjada, la perdone, jo... jo non la perdoni e se l’auessa entre es mies mans, apròp d’era aumens...Diu se’n sap se qué haria. Non, non è d‘entrar en aguesta casa; me perderia, les perderia a toti“.

E tornèc ara sua. Era senhora Paula entrèc en burèu. Parlèren des negòcis deth comèrç, des ahèrs de Palai, de moltes causes mès; mès arren se didec de çò que preocupaue ath hilh e ara mair.

“Non se podie parlar d‘aquerò“, pensaue eth.

“Non se podie parlar d’aquerò, ne tansevolh solets“, pensaue era.

Era mair ac sabie tot. L’auie crompat eth secret a Petra.

Ath delà, ja era, per çò deth sòn servici de policia secreta, e per çò que vedie dirèctament, auie comprenut qu’eth sòn hilh auie perdut eth poder sus era Regenta. S’abans la maudidie perque la

credie aimanta deth sòn Fermo, ara l'aborrie perque eth mesprètz, era burla, era enganha, la herien ada era tanben. Mespredar ath sòn hilh, abandonar-lo per un presumit sornarut coma en Alvaro! Er orgulh dera mair sautaue de colèra laguens dera senhora Paula. "Eth sòn hilh ère çò milhor deth mon. Qu'ère pecat enamorar-se d'eth, perque ère clèrgue; mès encara ère mès pecat enganhar-lo, clauar-li aqueres espies ena anma... E pensar que non i auie manèra de resvenjar-se! Non, non l'auie!" E çò que mès cranhie era senhora Paula ère qu'eth Magistrau non podesse tier era sua gelosia, era sua ira, e cometesse bèth delicte escandalós.

La desesperaue era impossiblitat de consolar-lo, de conselhar-lo.

Ara senhora Paula se l'acodie ua manèra de castigar as infames, sustot ath presumit acabat; aguesta manèra ère escampilhar eth crim, pregonar er abominable adultèri, e ahiscar ath Quishòt d'en Victor entà que gessesse damb era lança a aucir a en Alvaro.

"E arren d'aquerò se li podie díder a Fermo".

Era senhora Paula entraue, gessie, parlaue de tot, observaue toti es gèsti deth sòn hilh, aqueth pallitge, aquera votz raucosa, aquera tremoladera de mans, aqueri va-e-veni peth burèu.

"Qué non aurie balhat era per insinuar-li era manèra de resvenjar-se! Òc, pro se meritaue eth hilh des sues entralhes que l'arranquèssen aqueres espies dera anma. Auie estat tan bon hilh! auie estat tan abil entà conservar e agranir eth prestigi que li disputauen!" Des de qu'era senhora Paula vedec que "non crebaue un escandal", qu'en Fermin mostraue discrecion e cautèla incomparables enes sues estranhes relacions damb era Regenta, l'ac perdonèc tot e deishèc de shordar-lo damb es sues amonestacions. E dempús deth trionf deth sòn hilh sus era impietat representada en Pompeyo Guimaran, dempús d'aquera conversion gloriosa, era sua mair l'admiraue damb nau fervor e procuarue ajudar-lo ena satisfaccion des sòns desirs intims, sauvant tostemp es consideracions qu'exigie aquerò qu'era credie decéncia.

Non, non se podie parlar d'aquerò que tan interessaue as dus; e a tot darrèr era senhora Paula deishèc solet a Fermin; pugèc en sòn quarto. E des d'aquiu, en vesilha, se prepausèc espiar es passi deth sòn hilh, que seguien en tot botjar-se baish: era l'entenie vagament.

Òc, en Fermin, que barrèc era pòrta deth burèu damb clau tanlèu se quedèc solet, se botjaue molt: qu'auie fèbre. Se l'acodien projèctes asenadi, crims de tragèdia, mès les hège enlà de seguit. "Qu'ère estacat pertot". Quinsevolh asenada des que se l'acodien que podie èster sublima en un aute, en eth se l'imaginaue grostèsca, e ridicula.

Mès aquera sotana l'usclaue eth còs. Era idèa de maniac qu'ère vestit de masca, arribèc a èster ua obsession intolerabla. Sense saber çò que hège, e sense poder tier-se, correc entà un armari, treiguec eth sòn vestit de caçador que solie vestir ans enlà en Matalerejo, entà acaçar bestiòtes pes entorns; e se transformèc eth clèrgue en dues menutes en un montanhard elegant, fòrt, que ludie aqueth tipe damb aquera ròba grisa cenhuda ath còs fòrt e d'elegáncia naturau e baronila, plen encara de joenessa. Se guardèc ath miralh. "Aquerò ja ère un òme". Era Regenta jamès l'auie vist atau.

"En armari i auie un guinhauet de montanha".

Lo cerquèc, lo trapèc e lo pengèc dera cencha de cuer nere. Era huelha ludie, eth talh senhalat per arrais luminosi, semblaue auer ua expression d'armonia damb era passion deth clèrgue. Eth Magistrau li trapaue ath talh *ua musica* insinuanta.

"Podie gésser de casa, ja ère de net, net barrada, ja aurie pòca gent en carrèr, arrés l'arreconeisherie damb aqueth vestit de caçador montanhard; que poirie anar a demorar a en Alvaro en carreron dera Transcerca, ena cantoada per a on didie Petra que l'auie vist taraiar ua net. En Alvaro, s'en Victor non auie descubèrt arren o se non sabie qu'en Victor l'auie descubèrt, tornarie un aute còp, coma dilhèu totes es nets... e eth, en Fermin, lo podie demorar ath pè dera tàpia, en carreron, ena escurina... e aquiu, còs a còs, en tot obligar-lo a lutar, vencer-lo, esbauçar-lo, aucir-lo...tad aquerò servirie eth guinhauet!"

Era senhora Paula se botgèc dessús. Croishiren es taules deth tet.

Coma s'es idèes dera mair s'auessen filtrat pera husta e queigut en cervèth deth hilh, en Fermin pensèc de ressabuda:

"Mès, non, tot aquerò son asenades; jo non posqui assasinar damb un punhau ad aguest infame... Que non è un valor d'aguesta sòrta. Aquerò son pegaries de novèla. Per qué pensar en aquerò que non è de hèr jamès? Non i a mès remèdi que tier eth valor e es idèes romantiques e cavaleresques d'en Victor. Sauvarè eth guinhauet, era mia espada a d'èster era lengua..."

E en Fermin se treiguec era giqueta grisa, deishèc eth chapèu d'amples ales, descordèc era cencha, sauvèc totes aguestes pèces, ath delà deth guinhauet, en armari e se vestic era sotana e eth mantèl coma ua armadura. "Òc. Aquera ere era sua armadura, aqueri es sòns arriatges".

"Ara madeish lo vau a veir, ara madeish. S'eth molt idiòta anèc a caçar en Palomares, ad aguestes ores ja deu èster en casa o tornant; ei era ora deth tren. Vau ara sua casa"...

E gessec. "S'era mia mair me ges ath pas li diderè que me demore un malaut que vò cohessar-se damb jo sense manca..."

Efectivament, en enténer ath sòn hilh en correder baishèc era senhora Paula ath mès córrer.

- Tà on vas?

Eth didec era sua mentida. E era hec veir que se la credie e lo deishèc partir, pr'amor qu'endonvièc en ròstre, ena votz, en tot, qu'eth sòn hilh non anaue cèc, non anaue a formar un escandal.

"Dilhèu se l'a acodit çò madeish qu'ada era".

E en Fermin De Pas arribèc ath casalon des Ozores, vedec a en Tomàs Crespo desparéisher pera plaça, entrèc en lumedan e se decidic a saludar a en Victor que daurie era pòrta, e pugèc damb eth; e ère dispausat a parlar-li , a preguntar-li, a conselhar-lo... a insinuar-li era resvemja necessària, e non sabie se com començar.

Quan acabèc de béuer eth veire d'aigua damb sabor a povàs, eth Magistrau encara non sabie se qué díder.

Mès es uelhs de Quintanar seguien preguntant, estonadi, e en Fermin parlèc....

- Amic mèn, luti entre eth desir de satisfèr era vòsta impaciéncia e eth temor de non acertar ena embocadura der ahèr, qu'ei espinós, e per desgràcia, per molt que s'adocisque era expression, de pòc agradiu accès...
- Ath gran, senhor Magistrau.
- Era ora dera visita, eth hèt de hèr-ne jo pòques en aguesta casa, des de hè un cèrt temps, tot aquerò contribuirà...
- Òc, senhor, contribuís...; mès endauant. Qué se passe en Fermin? Pes claus de Crist!
- De Crist me cau parlar-vos a jo tanben, e des sòns claus, e des sues espies e dera crotz...
- Per pietat...
- En Victor, jo è besonh abans de parlar que vos me declaretz er estat dera vòsta animositat....
- Qué voletz díder?
- Ètz esblancossit, clarament preocupat, eth pes d'un gran desengust, solide; ac è notat en entrar, ara lum deth fanau dera escala...
- E vos tanben... n'ètz.

Era votz de Quintanar tremolaue.

- Donques aquerò voi saber; se vo'n sabetz dera causa dera mia visita, aumens en part, me poirè estauviar eth desengust d'abordar es preliminars plan anujosi d'ua qüestion...
- Mès, de qué se tracte? Per es once mil!...
- Senhor Quintanar, vos ètz un bon cristian, jo prèire; s'auetz bèra causa entà díder... bèth

conselh que cercar...Jo tanben vengui a parlar-vos de çò que sai coma prèire, mès era consciéncia d‘aqueth que m’ac a comunicat exigís precisament que jo balha aguest pas...

En Victor se metec de pès en un bot.

En aqueth moment ère plan satisfèt d’eth madeish eth Magistrau, perque ac acabaue de veir clar. Ja sabie quin camin ère eth sòn.

- Ua persona...que vos mane a vos a vier ad aguestes ores ena mia casa?...
- En Victor, didetz-me se vo’n sabetz de quauquarren de cèrt ahèr que vos interèsse molt, e s‘eth hèt de sabè‘c ei era causa d’aguesta alteracion deth ròstre... Me cau començar per aciu.
- Òc, senhor; aué m’en sai de quauquarren que non sabia ager... que m’impòrte plan molt, plan que òc!, mès qu’era mia vida... Mès, se vos non parlatz clar, jo non sai se me cau... se posqui...
- Ara, òc; ara ja posqui parlar mès clar.
- Ua persona... didietz vos...
- Ua persona qu’a protegit un... crim... que vos prejudique a vos... a acodit empenaïda ath tribunau dera peniténcia a cohessar era sua complicitat vergonhosa... e a dider-me qu‘era consciéncia l’auie acusat, e que coma mesura prumèra de reparacion... auie botat en poder vòste eth descurbiment d’aguesta infamia... Mès cranhent naues desgràcies pera sua manèra sapastra d’actuar... s’esdegaue a declarar-me çò qu‘auie, entà veir se se podien evitar mès crims...qu‘a tot darrèr, crim serie ua violéncia, ua resvenja sagnosa...

En Fermin s’interrompec entà carar, respectant atau eth dolor d’en Victor, que s’auie deishat quèir en fautuélh, e sarraue eth cap entre es mans.

- Petra... a estat Petra?, dicec en Victor preguntant damb eth ton especiau d’aqueth que ja sabie aquerò que preguntaue.
- Era malerosa non comprenec ara prumeria qu‘era sua conducta podie costar naui estralhs. E ad aquerò vengui jo, en Victor, a empedir-les s’encara i a temps... En nòm de Crist, en Victor, qué s’a passat aciu?
- Arren! mès encara èm a temps, contestèc eth marit burlat, botat de pès, damb es punhs sarradi, avergonhat, coma se se vedesse en camisa ath miei dera plaça; furiós dauant dera idèa de qué non auie auut aquiu *arren*, cap crim qu’eth sòn autor auie d’èster eth, segontes exigien es leis der aunor... e deth teatre. Arren, arren... mès i aurà, i aurà sang... e vos ac sabetz? Aguesta hemna a escampilhat eth mèn desaunor?... Aquerò qu’a estat tanben ua resvenja, non ei empenaïment; ei resvenja... mès aquerò impòrte pòc. Çò qu’impòrte ei qu’eth mon sap... Malerós Quintanar! Miserable de jo!...

E tornèc a quèir sus eth fautuélh eth praube vielh, que tornaue a sénter eth madeish saunei soporific que l’auie arropit era animositat peth maitin.

“Eth mon sap“, auie dit en Victor, e aguestes paraules suggeriren a en Fermin ua auta mentida profitosa.

Mès abans didec:

- En Victor, non ei estranh qu’ath miei deth vòste dolor non ajatz fòrça ne temps entà reflexionar... mès jo non è dit qu’eth mon sabesse... jo non sò eth mon, sò un confessor.
- Mès credetz que Petra non aurà dit?...
- Petra, non; mès... per malastre...
- Ath delà, aquerò qu’impòrte aciu ei eth mèn aunor, non qu’eth mon sàpie o ignòre... Ça que la, lèu saberà dera mia resvenja e se poirà assabentar de tot.

E se metec a hèr torns peth burèu.

De Pas se lheuèc tanben.

- Per desgràcia, seguic, era maledicéncia s'a apoderat hè temps de cèrts rumors, de quauquarren aparent...

En Victor rugic en cridar:

- Diu mèn! Qué ei aquerò? Encara mès? Eth mon ditz... Vetusta sancera parle...

E se clauaue es ungles en cap, en tot chinar-se es peublanqui.

En Fermin, mentre er aute s'autrejaue as atacs mimics deth sòn dolor, dera sua vergonha, parlèc longament der ahèr. "Òc, per desgràcia, hège mesi ja, des der ostiu, o dilhèu des d'abans, se mormolhaue dera confiança e dera frequéncia qu'en Alvaro entraue en palai des Ozores. Aquerò ère çò de pejor, dempús dera madeisha desgràcia. Ère çò pejor perque eth Magistrau, que coneishie es exaltades idèes d'en Victor respecte ar aunor, cranhie qu'aubedint a impulsi desencusables, encara que non justi, e sord ara votz dera religion, se lancèsse a cuélher resvenja terribla, mès que mès d'en Alvaro, qu'eth sòn crim non podie èster mès repugnant e digne de castig. Mès, amic, encara qu'eth, eth Magistrau, coma òme e òme d'experiencia, s'explicaue era veementa colèra que deuie dominar a en Victor, e comprenie, e desencusaue enquia cèrt punt, es sòns desirs de rapida e terribla resvenja, se tau hège coma òme, coma prèire d'au religion de patz e de perdon, l'auie de conselhar e procurar, tot çò que podesse, era suavitat, es procediments qu'era morau recomane en aguesti cassi. En Victor, damb eth ròstre entre es mans hège senhaus de protèsta; remie coma se volesse arrancar-se eth cap deth tronc.

"Mès qué li didirie, o li poirie díder Quintanar ath Magistrau qu'eth non comprenesse... Òc, òc, guardant es causes coma les guarde eth mon, aquerò demanaue sang, ei mès, non ja solet entà satisfèr eth desir de resvenja, entà poder víuer damb era gent damb aquerò qu'eth mon cride aunor, ère necessari, segontes es leis sociaus, segontes es costums e es idèes correntes exigien qu'en Victor cerquèsse a Mesia, lo desfisèsse, l'aucisse s'ère possible, o se lo cuelhie *in fragant* en delicte, o apròp d'eth, lo sacrifiquèsse sense consideracions, damb rapida justícia. Atau ac auien hèt barons illustres qu'èren er estonament deth mon e se vedien cantadi e laudadi en poèmes e tragédies. Tot aquerò ac sabie eth Magistrau perfèctament".

E efectivament, damb tau calor e eloqüéncia expausaue es "rasons que, des deth punt d'enguarda mondan, conselhauen eth vessament de sang" que dempús, quan recordaue qu'auie de deféner eth partit contrari, eth dera caritat, perdon e amor ath proxim, desbrembe des otratges e conformitat damb era crotz. Cansat ja pes esfòrci anteriors eth Magistrau ère ja un aute, se tornaue confús, didie damb heredor vulgaritats de sermon de pòble. Eth sòn prepaus non l'entenie en Victor, encara que sentie es efèctes dera perfidia deth canonge. "Òc", pensaue er ex-regent, mentre eth Magistrau tornaue a mentar es sacrifics d'amor pròpri, d'aunor e d'autes moltes causes qu'exigie era religion a un bon cristian ath quau era sua hemna enganhaue: "òc, qu'è estat cèc, m'è portat indignament, è degut aucir a Mesia d'un trait d'escopeta, sus era tàpia, o se non córrer de seguit entara sua casa e obligar-lo a lutar damb jo a mòrt, de seguit; eth mon ac sap tot, Vetusta sancera me tie per...un...per un..." e sautaue en Victor enquia lèu tocar eth tet en veder-se eth madeish, en cervèth, era vergonhosa paraula.

E alavetz es frases heredes, desmadeishades, que damb eres eth Magistrau recomanaue eth perdon, eth desbrembe, li sonauen a uet, a retorica vana. "Aqueth sant baron non sabie se qué ère un otratge d'aquera espècia; ne çò qu'exigie era societat".

Entà qu'eth clèrgue lo deishèsse en patz e non lo cansèsse damb es sòns sermons insipids e sense vida, sense oncion, en Victor hec veir que cedie; e didec que non harie cap asenada, que meditarie, que sajarie d'armonizar es exigéncies deth sòn aunor e aquerò qu'era religion li demanaue...

Alavetz s'alarmèc en Fermin; credec qu'auie perdut terren, e tornèc ara carga. Damb viui colors pintèc eth mesprètz qu'eth mon lance sus eth marit que perdone e qu'era malícia cre que consentís...

En Victor, escotant ath Magistrau, s'imaginaue er òme mès mespredable deth mon se non hège ua asenada... "O!, òc, quan abans milhor... tanlèu hesse dia harie es sòns passi, li manarie dus pairins a en Alvaro; l'auie d'aucir".

En Fermin tornèc a padegar-se, en veir era exaltacion dera ira pintada en magistrat. "Òc, i auie òme, era maquina ère prèsta; eth canon, que damb eth, en Fermin, anaue a disparar eth sòn òdi de mòrt, ja ère cargat enquiara boca".

En Victor non parlaue, gronhie arrimat ara paret en un cornèr...

"Que ja non auie arren a hèr aquiu". Eth Magistrau se didec adiu. Mès quan gessec, en arribar ara pòrta, se virèc de ressabuda e damb gèst solemne, coma prèire d'opèra, exclamèc:

- Vos exigisqui, coma pair espirituau qu'è estat e sò encara, de vos, vos exigisqui en nòm de Diu... que... s'aguesta net...susprenéssetz... quauque nau... atemptat... s'aguest infame que non sap que vos ac sabetz tot, tornèsse aguesta net... Ja sai qu'ei demanar molt... mès un assassinat non a jamès desencusa dauant de Diu, encara que l'age dauant des òmes... Evitatz qu'aguest òme posque arribar aciu... mès... arren de sang, en Victor, arren de sang en nòm dera que vessèc per toti es Crucificat"...

"Ei vertat, pensèc en Victor quan se quedèc solet, ei vertat! E jo, estupid, pèc, non auia pensat en aquerò?Aguest òme tornarà aguesta net... E jo, entà non aucir-la ada era damb er espant anaua a deishar qu'un aute còp... un aute còp!... E non pensaua en aquerò!"...

Se dauric era pòrta e entrèc era Regenta.

Venguie esblancossida, vestie ua bata blanca, e non hège bronit caminant. Es sòns uelhs semblauen mès grani que jamès, e guardauen damb ua fixacion que hège caudheireds. Aumens les sentec en Victor, que hec un pas endarrèr, e auec pòur, coma en preséncia d'un hantauma. Abans qu'ena traïson d'aquera hemna pensèc en gran perilh que corrie era vida d'Ana, s'ua emocion fòrta l'espaurie. Que non li semblèc era sua hemna a en Victor, li semblèc era Traviata dera scèna qu'en era moris cantant. Sentec eth praube vielh ua compassion supersticiosa; aqueth èsser vaporós que se l'apareishie còp sec en silenci, cauishigant coma un hantauma, l'estimaue eth en aqueth instant damb amor de pair que cranh pera vida dera sua hilha, e lo cranhie, ath madeish, temps coma causa der aute mon... "Be n'ère d'aisit assassinar damb ua soleta paraula ara praubeta malauta, que dilhèu non ère responsabla deth sòn delicte! O, non, ada era non l'aucirie, ne damb punhau, ne damb bala, ne damb paraules fulminantes..."

- Qui i auie aquiu? preguntèc Ana tranquilla.
- Eth Magistrau, responec en Victor, que supausaue ara sua hemna enterada de çò madeish que li preguntaue.

Ana se trebolèc.

- A qué venguie, en aguestes ores?... preguntèc dissimulant es sòns temors.
- A qué? Causes de politica... Aquerò deth Bisbe e eth governador...aquerò des votacions que cor prèssa... en fin... causes de politica.

Era Regenta non persutèc. Se retirèc sense apressar-se ath sòn marit que tanpòc la cerquèc entà punar-la en front coma solie en dider-se adiu totes es nets.

Alendèc Quintanar quan se vedec solet. "Aquerò auie gessut ben. Non s'auie descubèrt. Anita non auie pogut sospechar... Auie era consciéncia tranquilla, senhau de qué auie actuat ben, de moment".

Demanèc eth tè qu'ère eth sòn sopar des dies de caça e deth dinar d'embotits variats; ordenèc as sirvents que s'ajacèssen, e tà onze e mieja, de puntetes e sense estramucar en arren, a maugrat dera escurina, baishèc en parc damb simbosses, armat damb era escopeta. L'auie cargat damb balins.

" O, òc!, eth Magistrau auie suggerit, sense voler, ua bona idèa. Que non i auesse sang, e? O!, se de

vertat venguie aquera net... morie en Alvaro! E qu'usclèsse eth mon. Que s'espaurisse Ana, que queiguesse redona, que l'agarrèssen ada eth... Quinsevolh causa... mès se tornaue, morie". Atau coma abans auie sentut era consciéncia tranquilla en tier era sua colèra dauant d'Ana, ara se sentie satisfèt dauant dera sua decision d'aucir ath lairon deth sòn aunor, se tornaue.

Era net ère escura, eth hered intens. En Victor non auec mès remèdi que tornar ath sòn quarto a cercar era capa. S'expausaue a hèr bronit, o a qu'er aute auesse temps d'arribar e escalar eth balcon mentretant... mès a còs non se podie estar aquiu. Se quedarie gelat. Anèc ara prèsa a cercar era capa, e ben embolhat tornèc ath sòn lòc de susvelhant, ena glorieta, que d'aquiu se vedie eth perfil dera tàpia, en tot destacar-se bromosa en cèu nere, e vedie tanben eth balcon deth tocador se se daurie entà balhar pas a en Alvaro.

Entenec es dotze, era ua, es dues... non entenec es tres, pr'amor que se deuec adormir un shinhau, encara qu'eth s'ac remie ada eth madeish... E tàs quate non podec resistir ja eth hered e eth saunei; e delirant, sense consciéncia d'eth madeish ne deth medi ambient, estramuncant damb tot, pugèc en sòn quarto, cerquèc eth lhet a paupes, se despolhèc maquinaument, s'embolhèc entre es linçòs e se quedèc esclipsat en un sopor de fèbre plen de hantaumes ardents, de monstres dolorosi.

Aquera tarde non assistiren ath Casino ara ora deth cafè, coma solien, ne Mesia, ne Ronzal, ne eth capitan Bedoya, ne eth coronèl Fulgosio.

Aquerò ac notèc Foja, er ex-baile, e exclamèc en ton de mistèri:

- Senhora, quan jo digui que i a gat embarrat...
- Qué gat? preguntèc en Frutos Redondo er american.

Qu'èren, coma tostemp en aquera ora, ena sala deth costat deth gabinet ròi, eth deth *tresilho*.

Toti es presents enrodèren a Foja que higec:

- Encuedatz-vo'n qu'aué non a vengut ne Ronzal, ne eth capitan, ne eth coronèl. Que son cèrts es taures. Quan er arriu sone...
- Mès, qué sone? preguntèc Orgaz pair, que bèra causa sabie.

Joaquinito, que se vanataue de saber moltes causes, didec:

- Arren, senhors, jo vos digui que non i a arren...
- Mès damb eth vòste permís jo sai que i a granes nauetats. Qu'ac sai de bona tinta... Quintanar deu auer enviar ad aguestes ores es sòns pairins a en Alvaro.
- Pairins! Entà qué?, preguntèc Redondo.
- Bè! qu'ètz vos un pipaut. Massa sabetz vos eth perqué. Era vertat ei qu'aquerò ère un escandal.

Joaquin Orgaz defenec a en Alvaro.

Mès Foja non atacaue a Mesia, atacaue a en Victor qu'auie consentit pendent tant de temps aquera vergonha.

- Mès qué sabetz vos se consentie? Non sabie arren. E s'ara lo desfise ar aute, serà perque a descurbit quauquarren...
- O que ja s'a cansat de tier-se...
- O non i aurà tau desfisament.

Tota era tarde se parlèc aquiu de çò madeish. En escurir arribèc Ronzal. Arrés gausèc interrogar-lo ara prumeria. Foja se cansèc d'èster prudent e li preguntèc a Trabuco en tot dar-li un copet ena espatla:

- Ètz vos eth pairin?
- Pairin de qué? didec Ronzal damb ròstre seriós, mina misteriosa, e coma òme plan prudent

que opause un mur de gèu a ua indiscresion.
- Pairin de düèl a mòrt entre Mesia e Quintanar...
- Mès a vos qui vos a dit?... Paraula de... voi díder... jo non sai...jo remisqui... Qu'ètz vos un pòcvau e un charraire insubstanciau. Vos pensats qu'ahèrs tan grèus se tracten en cafè?
- Vedetz? Çò que jo didia, cridèc Foja, trionfant, sense hèr-ne cabau des insults.

Ronzal remic, s'entestèc en carar; mès se vedie que li costaue grani esfòrci.

Guardèc eth relòtge fòrça viatges e li preguntèc a Joaquinito, mès de manèra qu'ac entenessen es auti:

- Sabetz vos s'en Pedro eth picador a encara sabres de...?

E tot çò d'aute ac didec en votz baisha.

Orgaz non sabie arren; Ronzal hec un gèst de desengust e gessec deth Cassino, dident:

- Adishatz, senhors.
- Vedetz? Çò que didia jo. Qu'auem düèl.

Aqueri senhors se declarèren en session permanenta. Es mossos aluguèren eth gas, e seguic era tertolia dera tarde en tot amassar-la damb era dera net. Quauqui uns anèren a sopar e tornèren. Tàs ueit, en tot eth Casino non se parlaue que deth düèl. Es deth bilhard deishèren es bastons entà vier ena sala des mentides ara caça de notícies; enquia e tot *es de naut*, es deth quarto deth crim, que solien deishar que passèsse revolucions sense balhar-se coma assabetats, envièren es sòns emisaris baish entà saber çò que se passaue.

Un desfisament en Vetusta ère un eveniment des mès extraordinaris. De quan en quan quauqui senhorets se fotien boets en Espolon, en bèth lòc public, mès que non passaue d'aquiu. Es insults non auien jamès conseqüéncies. Jamès auie auut en Vetusta ua sala d'armes. Hège ans, un comandant retirat auie volgut guanhar-se era vida balhant leçons de sabre: eth Marquesito, Orgaz hilh e pair, Orzal e quauqui mès comencèren damb grana afeccion deishar-se fóter foetades, mès lèu se cansèren e eth comandant li calec tier-se a demanar un duro prestat a quinsevolh.
Non se rebrembaue ena poblacion mès que dus desfisaments que s'auessen realizat de vertat: un de Mesia, ans endarrèr, quan ère molt joen. Auie estat eth pairin deth contrari Frigilis, solet vetustenc qu'assistic ath düèl.

Jamès auie volgut díder-se qué s'auie passat aquiu, mès çò de cèrt ère que Mesia e eth sòn adversari auien estat en lhet un solet dia dempús det düèl.

Er aute desfisament auie estat entre un cap economic e un caishèr per ahèrs dera caisha. Sus aquerò de qué treigueres tu o treiguí jo. S'auien batut a prumèra sang. Eth caishèr auie recebut ua engarrapada en còth, perque eth cap economic fotie còps de sabre orizontaus damb er in d'esgorjar ath contrari. E non i auie mès desfisaments *amidadi ath terren* enes croniques vetustenses.
Se discutic molt aquera net entà passar era estona mentre arribauen notícies, sus era legitimitat d'aguest *costum barbar qu'auíem eretat dera Edat mejana*.
Orgaz pair, qu'ère bastant erudit, encara qu'escrivan de mestièr, assegurèc qu'eth düèl èren rèstes des *ordalies*.

En Frutos didec qu'atau serie, mès que ne ordalies ne san ordalies lo harien ada eth bater-se. Eth, se l'ofensauen acodie ath jutge, e se non i auie cap auta manèra, apraiaue era question a còps de pau.
- Aquerò de qué m'aucisque un espadassin, que non a agut de trabalhar entà guanhar-se eth minjar, non ac consentirie eth hilh dera mia mair.
- Ça que la, didie Orgaz pair, i a circonstàncies... er aunor... er aunor... era societat... Ja vedetz, Figaro condemne eth düèl, e cohèsse qu'eth s'aurie batut arribat eth cas.

- Qu'ei que jo non sò un mau barbèr, senhor mèn, cridèc en Frutos, qu'è bèra causa a pèrder.

Calec explicar-li a en Frutos qui ère Figaro; mès enquia e tot dempús de sabè'c, Redondo, que suadaue ja de tan discutir e cridar, lheuèc era votz, dident, que de totes manères, aqueth que lo desfisèsse, eth li trincarie era anma...

- Donques jo, didec er ex-baile, m'atengui ara justícia...ua querelha criminau; era lei ei determinanta...
- Donques jo, exclamèc solemnament Orgaz pair, botat de pès e damb votz tremolosa, jo non hèsqui arren d'aquerò. Ath que me desfise, s'ei un adreit, l'obligui a acceptar un düèl enes condicions següentes: (atencion generau). A dus passi de distància (se place mesurant dus passi longui, dauant d'en Frutos que se botèc nerviós e dret) ua pistòla cargada, e ua auta non cargada (Orgaz s'esblancossíc dauant de qué era idèa podesse arribar coma la condaue). Ua, dus, tres, (hè tres paumades) e plam! e ath que Diu l'ac balhe Sant Peire se la benedisque! Atau me bati jo. Era question ei èster adreit, ei auer valor.
- Òsca! òsca! aquerò, aquerò! cridèc gran part deth concors, coma s'entenesse aquerò per prumèr viatge.

Tostemp que se parlaue de desfisaments didien çò madeish qu'aqueth dia Foja, en Frutos, Orgaz e d'auti cavalièrs.

En bades demorèren es sòcis noticies. Pendent tota era net non campèren per aquiu ne Ronzal, ne Fulgosio, ne Bedoya, que, segontes se didie, èren es pairins, ath delà de Frigilis.

Qu'ère vertat. Per mès que Crespo encarguèc eth secret mès absolut a totes es persones que les calec intervier en trist negòci, non se sap com, encara que se sospeche que per tòrt de Ronzal, lèu correc per Vetusta er rumor dera vertat. Petra e Ronzal auien estat es indiscrèts. Petra, per resvenja, per mala persona, auie parlat, l'auie dit a quauqua amiga *çò* dera sua anciana patrona. "Que per qué auie deishat era aquera casa? Per tau e per quau". Trabuco, ath quau er aunor de meritar era confiança de Quintanar auie aumplit de vantaria, non auie pogut resistir era temptacion de deishar *transparentar-se* eth sòn secret. Plan per aquerò en tota Vetusta non se parlaue de cap auta causa.

Eth governador didie ena sua casa que non se li parlèsse d'aquerò, qu'eth sòn déuer d'autoritat ère en dubèrta contradiccion damb eth sòn déuer de cavalièr, qu'auie d'auer aurelhes de mercadèr, uelhs de bohèra, e les aurie...

Passèc aqueth dia, e passèc eth següent e non se sabie arren.

- Ère *ua bajanada* aquerò deth düèl?, preguntaue Foja en Casino

E alavetz crebèc Joaquinito Orgaz, qu'ac sabie tot a trauèrs deth Marquesito.

- Non, non ere ua bajanada; era causa anaue de vertat. Düèl a mòrt.

Mès es pairins s'auien portat mau, èren sapastres, a maugrat des infules deth senhor Fulgosio que didie auer eth còdi d'aunor ena punta des dits: non apareishien armes, s'auie parlat prumèr deth sabre, mès non semblauen sabres de desfisament; que non auie en Vetusta sabres atau, o aqueri que les auien non les volien autrejar. S'auie recorrut ara pistòla... e tanpòc semblauen pistòles a prepaus. "Jo me pensi, higie Joaquinito, e Paco pense çò madeish, qu'aquerò ei inversemblable e que Frigilis vò balhar temps ar ahèr entà veir se convenç a Mesia e lo hè marchar de Vetusta".

- Quina indignitat! cridèc Foja.
- Donques aguesta aurie estat era prumèra solucion. Era madeisha net deth dia que, per çò que semble (aquerò se conde aumens) en Victor descurbic eth sòn desaunor, Frigilis anèc a veir a Mesia e li supliquèc que se n'anèsse deth pòble çò mès lèu possible. Mesia l'ac condèc *ce* per *be* a Paco.
- Plan ben, e qué mès?

- Arren, que Mesia, coma ère naturau s'opausèc; didec que Quintanar e tota Vetusta poirien atribuir a pòur era sua hujuda. Mès Frigilis qu'a cèrta influéncia en Alvaro, l'obliguèc a balhar-li era paraula d'anor de qué a londeman cuelherie eth tren entà Madrid. Semble que Quintanar auec enes sues mans era vida d'Alvaro; que lo podec aucir d'un trait e non l'aucic. E Frigilis invocaue aquerò e es drets deth marit otratjat entà obligar a Mesia a húger. "Aquerò non ei covardia, ditz que li didec, aquerò ei hèr-se justícia a un madeish, vos vos meritatz era mòrt pera vòsta traïson e jo vos comuniqui era pena per despatriament".
- Aquerò didec Crespo?
- Aquerò.
- Guardatz a Frigilis! Qu'a molta confiança damb en Alvaro, lo respècte fòrça.
- Plan e qué mès?
- Arren, qu'Alvaro balhèc era sua paraula. Mès a londeman, ager peth maitin, quan ja ère eth nòste Don Juan hènt er equipatge entà anar-se'n, se li presenteren Frigilis e Ronzal en son de desfisament. Semble èster que plan d'ora cridèc en Victor a Frigilis e l'obliguèc a cercar a Trabuco entà vier amassa a desfisar ath burlaire; Frigilis non auec mès remèdi qu'aubedir, pr'amor qu'en saber Quintanar qu'er aute pensaue húger, menacèc en tot seguir-lo enquiath fin de mon e cridar-lo covard enes jornaus, en carrèr... Qu'ère furiós.
- Plan, es comèdies! Eth cas ei que Frigilis l'auec d'entornar a en Alvaro era promesa de húger e manar-li cercar pairins.
- E Mesia?
- Qu'ei clar; deishèc eth viatge e cerquèc pairins; volien que jo ne siguessa un (mentida) mès dempús... coma que jo sò molt amic d'ambdús... en fin... se'n cèrque a uns auti...e non semblauen... Solet Fulgosio, que tostemp se prèste a taus embolhs... e Bedoya, qu'a tot darrèr ei militar...

En generau, Joaquinito ère ben informat. Mesia l'ac auie dit tot ath Marquesito que l'auie anat a veir en ostau.

Aquerò que non l'auie dit ère qu'eth auie molta pòur; que dera madeisha manèra que s'alegraue de veir totes aqueres relacions qu'anauen a acabar damb era pòca salut que li restaue e a deishar-lo en ridicul enquia e tot dauant des uelhs d'Ana, l'orrificaue era idèa de veder-se cara a cara damb en Victor damb ua espada o ua pistòla ena man.

Era proposicion prumèra de Frigilis l'acceptèc immediatament.

"Qu'ère naturau! auie de húger, damb quin dret anaue eth a procurar era mòrt der òme que l'auie perdonat era vida aquera setmana e ath quau eth l'auie panat er aunor? Hugirie a londeman, sense manca cuelherie eth tren.

Ja lo demoraue Frigilis, que sabie a qué tier-se per çò deth valor d'Alvaro.

Coma qu'auie estat testimòni d'aqueth düèl misteriós, ath quau alludien es sòcis deth Casino, en Alvaro, per tòrt d'ua hemna, auie estat reptat a singular combat per un forastèr; toti es pairins èren dera garnison mens Frigilis, solet vetustenc que presencièc er ahèr. Eth düèl ère a sabre, en Montico, en un arberam, pera tarde, apròp d'escurir. Mesia e eth sòn adversari èren en manja de camisa (se'n brembaue Frigilis coma s'auesse estat eth dia anterior), èren en manja de camisa, damb eth sabre ena man... es dus esblancossidi e tremolant de hered e de pòur. Eth cèu bromós menaçaue esbauçar-se en torrent de ploja. Es dus *combatents* guardauen es bromes. Frigilis comprenec çò que desirauen. Comencèc era luta e ath prumèr patac des acèrs petèc un tron e comencèren a quèir gotes coma punhs. Mesia e eth sòn adversari tremolauen coma es rames des arbes que batie eth vent... Tan gran siguec er aiguat qu'es pairins suspeneren eth düèl... que non contunhèc. "Que non auien anat a combáter contra es elements". Mesia quedèc incolume e Crespo implicitament li balhèc seguretats de qué sauvarie eth secret d'aquera situacion ridicula e dera covardia deth Tenorio vetustenc.

Rebrembant tot aquerò, Frigilis tractèc coma a ua sabata a Mesia aquera net memorabla qu'en era l'insinuèc era hujuda. Mès, didie Joaquin Orgaz, a londeman, li calec entornar era sua paraula a en

Alvaro. Ja non auie de húger. Quintanar s'entestaue en combàter; ère aragonès e non ac deisharie.

"Sabi pas se qui me l'a cambiat. Anet semblaue decidit o pòc mens a ua solucion pacifica, se contentaue damb que vos despareishéssetz, e aué, quan l'anè a veir me trapè ath senhor de Ronzal, qu'ei present, ath costat deth lhet deth mèn amic".

Ronzal saludèc. Mesia s'auie botat molt palle. Qu'ère metent era ròba en ua mala e suspenec eth trabalh.

- De sòrta que...
- Que vos cau cercar pairins.

A Frigilis l'auie desengustat qu'en Victor, sense consultar-lo ada eth, auesse cridat a Ronzal. Quintanar credie ena energia deth deputat per Pernueces e sabie que non estimaue a en Alvaro. Segontes er ex-magistrat, ère un bon pairin. Error, segontes Frigilis.

Çò pejor siguec que non i auec manèra de convéncer a Quintanar.

"Ne un solet dia s'a d'ajornar aquerò! Donques qu'eth mèn desaunor ei public, que ne sigue era reparacion, e ath delà terribla e rapida".

"Mès s'as fèbre, s'ès malaut..."

"Qu'ei parièr. Milhor. Se vos non anatz a desfisar ad aguest òme, me lheui e cèrqui jo es sòns dus pairins."

Non auec mès remèdi. Mesia, a contracòr, e amagant eth temor coma podie, cerquèc as sòns dus pairins.

S'acordèc qu'eth düèl siguesse a sabre. Mès non semblauen sabres utils. Ath delà, gesseren dificultats sus cèrts detalhs. E atau se passèc un dia.

A londeman peth maitin s'acordèc que se batessen a pistòla.

En Victor formèc alavetz eth sòn plan. S'alegrèc de qué siguesse eth düèl a pistòla.

Mès tanpòc semblauen pistòles de desfisament.

E passèc un aute dia. En Victor se lheuèc a londeman dempús de passar setanta ores en lhet, damb fèbre un dia sancer, impacient a estones, aclapat d'autes, e tostemp dissimulant en preséncia d'Ana, que lo suenhaue sollicita.

Pendent aqueres longues ores de lhet, damb era feblesa que seguic ara fèbre arribèren accèssi de melancolia, e meditacions filosofico-religioses. En Victor sentec qu'era animositat se hloishaue, non per amor ara vida pròpria, que non la credie en gran perilh dauant d'en Alvaro, senon per pòur as remordiments. Quan sabec aquerò des pistòles decidic non aucir ath sòn contrari. "Lo deisharie coish. Tirarie as cames. Er aute non ère probable que lo herisse ada eth tirant a vint passi; aurie d'èster un edart".

Sense qu'Ana sospechèsse arren, perque Mesia auie complit era sua paraula, balhada a Frigilis, de dider-se adiu per escrit entà un viatge electorau, molt urgent e brèu; sense qu'Ana sospechèsse aumens que se tractaue dera vida o mòrt deth sòn espós e deth sòn aimant, gessec de casa en Victor pera pòrta deth parc acompanhat de Frigilis ara ora que solien anar a caçar.

En carreron de Traslacerca les demoraue Ronzal. Eth maitin ère hered e era gelada sus era èrba semblaue ua leugèra nheuada.

Ena carretèra de Santianes les demoraue un coche; laguens d'eth i auie Ramirez, eth mètge d'Ana. En veder-lo en Victor s'esblancossic, mès en arren mès se podec notar era sua emocion.

Arribèren sense parlar a penes pendent eth viatge, as tàpies deth Vivèr. Baishèren, e enrodant era finca deth Marqués, entrèren en bòsc de casses a on Mesia abans auie cercat ara sua hemna e ajudat

ath Magistrau. “Guaires causes s’explicaue ara que non auie comprenut alavetz!“ Qu’ère parièr; era vertat ère que d’eth furor qu‘en sòn còr auie hèt estralhs dempús dera visita nueitiua d’en Fermin, ja non quedauen que rèstes amortades: ja non aborrie a en Alvaro, ja non s’imaginaue impossible era vida mentre non morisse aqueth òme: era filosifia e era religion capitauen ena animositat d’en Victor. Qu’ère decidit a non aucir.

Arribèren naut de tot deth bòsc; aquiu i auie un altiplan, e en un lòc clar, sufisent entà mesurar mès de trenta passi. Es darrères condicions deth düèl èren aguestes: vint-e-cinc passi, en poder-ne auançar cinc cada un. S’auuie d’afustar enes intervaus des còps de man qu‘auien d’èster brèus. Çò de cèrt ère que Fulgosio, eth coronèl, jamès auie presenciat un düèl a pistòla, encara qu’eth asseguraue qu‘auie asistit a molti, e Ronzal e Bedoya ena sua vida auien intervengut en semblables ahèrs. Frigilis sonque auie vist eth düèl frustrat de Mesia. Aqueres condicions les auie copiat eth coronèl d’ua novèla francesa que l’auie deishat Bedoya. Era soleta causa originau aquiu ère que Fulgosio juraue qu’eth sòn aunor de soldat non li permetie autorizar un simulacre de desfisament, e qu’eth düél a pistòla e a tau distància e ara votz de comandament sense afustar e entre dus *novèls*, donques que novèl ère tanben Mesia a pistòla, serie era carabina d’Ambrosio.

Bedoya pensèc qu‘en Victor ère bon tirador, mès s’atrevic a presentar objeccions ath sòn collèga. Era part contrària tanpòc auec arren a díder.

Quan arribèren en altiplan deth dûèl, en Victor e es sòns, trapèren solet eth terren. Quinze menutes dempús apareisheren entre es arbes nudi en Alvaro e es sòns pairins, mès eth senhor Robustiano Somoza. Mesia estaue beròi damb eth sòn pallitge mat, e eth sòn vestit ère barrat, elegant e plan net.

A en Victor li gesseren es lèrmes en veir ath sòn enemic. En aqueth moment aurie cridat de boni talents: perdoni! perdoni!... coma Jesús ena crotz. Quintanar non auie pòur, mès s’aflaquie de tristesa: “be n’ère d’amarganta era ironia dera sòrt! Eth, eth anaue a disparar contra aqueth beròi mosso qu’aurie hèt erosa a Ana se dètz ans abans l’auesse enamorat! E eth... eth, Quintanar, serie en aguesti moments en Tribunau Suprèm dera Almunia de don Godino!... Tot aquerò d’aucir-se ère absurd... Mès non i auie mès remèdi. Era pròva ère que ja lo cridauen, ja li botauen era pistòla hereda ena man...“

Frigilis, seren, per dignitat, mès cranhent un edart, eth de qué Mesia auesse valor entà disparar e, per edart tanben herir a en Victor, Frigilis sarrèc era man a Quintanar en deishar-lo en sòn lòc d’aunor.

E se heren enlà testimònis e mètges a bona distància, perque toti cranhien ua *bala perduda*. En Alvaro pensèc en Diu sense voler. Aguesta idèa aumentèc eth sòn temor; rebrembèc qu‘aquera pietat solet se l’acodie enes malauties grèus, ena solitud deth sòn lhet de fradin...

Frigilis ère espaurit deth valor d’aquet òme.

Mèsia madeish s’explicaue mau com auie arribat enquia aquiu.

Pensant en aquerò, e mentre afustaue a en Victor, sense veder-lo, sense veir arren, sense fòrça entà sarrar eth gisclet, entenec tres còps de man rapids e de seguit ua detonacion. Era bala de Quintanar usclèc eth pantalon sarrat deth presumit.

Mesia sentec de pic ua fòrça estranha en sòn còr; ère robust, era sang boric laguens damb energia. Er instint de conservacion se desvelhèc damb fòrça. “S’auie de deféner; s’er aute tornaue a disparar l’aucirie; qu’ère en Victor, eth gran caçador!“.

Mesia auancèc cinc passi e afustèc. En aqueth instant se sentec tan valent coma quinsevolh. Qu’ère era presentida! Eth pos ère fèrm, credie auer eth cap d’en Victor emparat ena boca dera sua pistòla; suaument sarrèc eth gisclet hered e... credec que se l’auie escapat eth trait. “Non, que non auie estat eth qui auie disparat, auie estat era *presentida*.

Aquerò ère qu‘en Victor Quintanar s’arrossegaue pera èrba caperada de rosada e mossegaue era tèrra.

Era bala de Mesia l'auie entrat ena vessiga, qu'ère plia.

Aquerò ac saberen pòc dempús es mètges, ena casa naua deth Vivèr, a on se trasladèc, coma se podec, eth còs inèrt deth digne magistrat. Jadie en Victor en madeish lhet a on mesi abans auie dormit damb eth doç saunei des mainatges.

Ar entorn deth lhèt i auie es dus mètges, Frigilis qu'auie es lèrmes gelades enes uelhs, Ronzal, estupefacte, e eth coronèl Fulgosio plen de remordiments. Bedoya auie acompanhat a Mesia, que pòques ores dempús cuelhie eth tren de Madrid, tres dies mès tard de çò que Frigilis auie pensat.

Pepe, eth bordèr des Marquesi, damb era boca duberta, de pès, estonat e trist, demoraue ordes ena cramba deth costat dera deth moribond. Vedec gésser a Frigilis que mostraue es punhs ath cèu, en tot creder-se solet.

- Qué i a senhor? Com se trape eth benedit deth Senhor?...

Frigilis guardèc a Pepe coma se non lo coneishesse, e coma parlant damb eth madeish, didec:

- Era vessiga plia... Era peritonitis de... sabi pas qui... aquerò diden eri.
- Era qué, senhor?
- Arren, qu'ei en tot morir-se, solide!

E Frigilis entrèc en gabinet, qu'ère escur, entà plorar solet.

Pòc dempús Pepe vedec gésser ath coronèl Fulgosio e darrèr d'eth a Somoza eth mètge.

- E trasladar-lo a Vetusta?...didie eth militar.
- Impossible! Ne sonià'c! Entà qué? Morirà aguesta tarde, segur.

Somoza solie enganhar-se, auançant era mòrt as sòns malauts.

Aguest còp s'enganhèc en tot autrejar-li a en Victor mès temps de vida deth que l'autregèc era bala d'en Alvaro.

Moric Quintanar tàs onze deth maitin.

Eth mes de Mai siguec digne deth sòn nòm aqueth an en Vetusta. Causa estranha!

Es bromes etèrnes deth Corfin auien vessat totes es sues umiditats en Mars e en Abriu. Es vetustensi gessien ath carrèr coma eth corbàs de Noé podec gésser dera arca, e toti s'explicauen que non auesse tornat. Dempús de dus mesi passadi dejós dera aigua, ère tan doç veir eth cèu blau, alendar aire e passejar pes prats verds caperadi de flors que semblauen bualhs deth solei!

Tota Vetusta passejaue. Mès Frigilis non podie arténher qu'Ana botèsse es pès en carrèr.

- Mès, hilha mia, aquerò qu'ei un suicidi. Ja sabetz çò qu'a dit Benítez, qu'ei indispensable er exercici, qu'aguesti nèrvis non despareisheràn enquia que non les treigatz a cuélher er aire, a veir eth solei... au, Anita, per Diu, sigatz rasonabla... ajatz caritat...damb vos madeisha. Gesseram plan lèu en hèr dia se voletz; ei tan beròi eth passeg gran, tan beròi en aguestes ores! O se non, en escurir, entà cuélher era fresca, per ua carretèra... Per Diu, hilha, emmalautiratz un aute viatge.
- Non, non gèsqui...

E Ana botjaue eth cap coma es cècs.

- Per Diu, en Tomàs, non me tormentetz, non me tormentez damb aguestes exigéncies... Ja gesserè mès endauant... sabi pas quan. Ara m'orrifique era idèa deth carrèr... O, non, per

Diu..non! per Diu, que me dèishen.

E sarraue es mans e s'exaltaue e Frigilis auie de carar.

Ueit dies auie estat Ana entre era vida e era mòrt, un mes sancer en lhet sense gésser deth perilh, dus mesi convalescenta, patint atacs nerviosi de formes estranhes, qu'ada era madeisha li semblauen malauties naues cada còp.

Frigilis l'auie dit ara Regenta que Quintanar auie estat herit aquiu enes marismes de Palomares, que se l'auie disparat era escopeta... Mès Ana, espaurida, endonviant era vertat, auie exigit que se l'amièsse entàs marismes de Palomares immediatament...

- "Non podie èster, non i auie tren enquia londeman..."
- "Donques un coche, un coche... M'enganhen, s'aquerò siguesse cèrt, vos seríetz ath costat de Victor.

Frigilis expliquèc era sua preséncia çò mens mau que podec.

Es mentides pietoses sigueren inutiles. Ana se dispausèc a gésser soleta, a córrer ara cèrca d'en Victor... Li calec díder ua vertat; era mòrt deth sòn espós. Lo volec veir mòrt, mès non podec botjar-se. Queiguec estavanida e se desvelhèc en lhet. Dus dies se pensèc Frigilis que l'auie auut enganhada, en tot atribuir era desgràcia a un accident de caça. Mès Ana credie era vertat, non aquerò que li didien, era abséncia de Mesia e era mòrt de Victor ac explicauen tot.

E ua tarde, dempús de tres dies dera catastròfa, en abséncia de Frigilis, Anselmo autregèc ara sua patrona ua carta qu'en era en Alvaro explicaue des de Madrid era sua desaparicion e eth sòn silenci.

Quan Crespo, en escurir, entrèc ena cramba d'Ana, la cridèc en bades dus còps, tres còps... Demanèc lum, espaurit, e vedec ara sua amiga coma mòrta, capenssús, e sus era ròba deth lhet era envolòpa perhumada de Mesia.

E ara seguida, mentre Benítez hège vier ara vida ara Regenta mejançant espasmodics e receptaue naues medecines entà combàter naui perilhs, complicacions deth sistèma nerviós, Frigilis en tocador liegie era carta deth que tostemp cridaue ja ath sòn laguens covard assassin; e dempús de liéger eth papèr hastigós, l'arropie entre es sòns punhs de laurador e didie damb votz raucosa:

- Idiòta! infame!grossièr! idiòta!

En Alvaro en aqueth papèr que flairaue a hemneta, parlaue damb frases romantiques e incorrèctes deth sòn crim, dera mòrt de Quintanar, dera *ceguetat dera passion*. "Auie hujut perque..."

- Perque auéres pòur dera justícia, e de jo tanben, covard! se didec Frigilis.

"Qu'auie hujut perque eth remordiment l'arrosseguèc luenh d'*era*... Mès qu'er amor l'ordenaue tornar. Tornaue? Credie Ana qu'auie de tornar? O qu'auien d'amassar-se en bèth aute lòc, en Madrid per exemple?" Tot aquerò ère faus, hered, pèc, e aqueth papèr escrit per un egoïsta incapable d'estimar de vertat as auti, e non mens inèpte entà saber èster digne enes circonstàncies qu'era sòrt e es sòns crims l'auien botat.

Ana, que non auie pogut acabar era lectura dera carta, qu'auie queigut sus era coishinèra coma mòrta tanlèu vedec en aqueres linhes hangoses era confirmacion definitiva des sus sospeches, non podec alavetz pensar ena petitesa d'aqueth esperit miserable qu'aubergaue un còs galhard, qu'era s'auie pensat estimar de vertat, que d'eth es sòns sensi auien estat reauments enamoradi ara sua manèra. Non, en aquerò non pensèc era Regenta, enquuia molt mès tard.

En delèri dera malautia grèu e longa que Benítez combatec desesperat, aquerò que tormentaue eth cervèth d'Ana ère eth remordiment barrejat damb es asenades plastiques dera fèbre.

Un aute còp auec pòur de morir, un aute còp auec eth panic dera holia, era òrra apreension de pèrder

eth sen e saber-se'n era; e un aute còp aguest terror superior a quinsevolh espant, la hec sajar eth repaus e seguir es prescripcions d'aqueth mètge hered, tostemp fidèu, tostemp atentiu, tostemp intelligent.

Dies sancers siguec sense pensar en sòn adultèri ne en Quintanar; mès aquerò siguec eth començament dera milhoria; quan eth còs feble tornèc a sénter er amor dera vida, ara quau s'agarraue coma un naufrag cansat de lutar damb es ondades dera mòrt escura e amarganta.

Damb er aliment e era naua fòrça reapareishec eth hantauma deth crim. O, be n'ère d'evident eth mau! Era ère condemnada. Aquerò ère evident coma era lum deth dia. Mès a estones, meditant, pensant en sòn delicte, en sòn doble delicte, ena mòrt de Quintanar sustot, ath remordiment, qu'ère ua causa solida ena consciéncia, un mau paupable, ua desesperacion definida, evidenta, se barrejaue, coma uua broma baisha que passe dauant d'un còs, un vague terror mès temible qu'eth lunfèrn, eth terror dera holia, era apreension de pèrder eth sen; Ana deishaue de veir tan clar eth sòn crim; non sabie qui, discutie laguens d'era, endonviaue sofismes sense contestacion, que non aleugerien eth dolor deth remordiment, mès hègen dobtar de tot, de qué auesse justícia, crims, pietat, Diu, logica, anma... Ana. "Non, que non i a arren, didie aqueth torment deth cervèth; que non i a qu'un jòc de dolors, ua tumada de contrasensi que pòden hèr que patisques infinitament; non i a motiu entà qu'age limits aguesta tortura der esperit, que dobte de tot, d'eth madeish tanben, mès non deth dolor qu'ei era soleta causa qu'arribe ad aqueth que laguens de tu sent que non sap com ei ne çò qu'ei, mès que patís, donques que patisses".

Aguestes discussions dera votz interiora, entara malauta èren clares, perque non parlaue atau ath sòn laguens senon ara vista de çò qu'experimentaue; tot aquerò ac pensaue pr'amor qu'ac obervaue ath sòn laguens: arribaue a non creir mès qu'en sòn dolor.

E ère coma un consolament, coma alendar aire blos, sénter tèrra jos es sòns pès, tornar ara lum, gésser d'aguest caòs dolorós e tornar ara evidéncia dera vida, dera logica, der orde e dera consisténcia deth mon; encara que siguesse entà tornar a trapar eth rebrembe d'un adultèri infame e d'un marit burlat, herit pera bala d'un miserable covard que hugie d'un mòrt e non auie hujut deth crim.

E aguest madeish plaser, aguesta complasença egoïsta, qu'era non podie evitar, que la sentie encara que li repugnaue senter-la, ère nau remordiment.

S'estonaue sentent un benèster confús quan foncionaue en era era logica normaument, e credie enes leis moraus e se vedie criminau, clarament criminau, segontes principis qu'era sua rason acceptaue. Aquerò ère òrre, mès a tot darrèr ère víuer en tèrra fèrma, non sus era massa botjadissa des asenades deth caprici intellectuau, non en ua sòrta de *terratrem* interior qu'ère çò que pejor podie hèr-se a vier era sensacion en cervèth.

Ana l'expliquèc tot aquerò a Benítez coma podec, evitant referir-se as sòns remordiments.

Mès eth comprenec çò que didie e çò que caraue e declarèc qu'eth principau déuer en aqueth moment ère desliurar-se deth perilh dera mòrt.

- Voletz vos un suicidi?
- Ò, non, non, aquerò non!
- Donques se non mos auem de suicidar, mos cau suenhar eth còs, e era salut deth còs exigís un aute còp... tot çò de contrari que vos hètz. Vos, senhora, credetz qu'ei déuer vòste tormentar-se rebrembant, estimant çò que siguec... e aborrint çò que non deuec auer estat... Tot aquerò serie molt bon s'auéssetz fòrces entà suportar aguest micamaca deth pensament. Mès non les auetz. Desbrembe, patz, silenci interior, convèrsa damb eth mon, damb era primauèra qu'a arribe e ven a ajudar-mos a víuer... Jo vos prometi qu'eth dia que vos veiga dehòra de tot suenh, sana e en bona santat, vos diderè, se vos voletz: Anita, ara ja auetz vos

pro salut entà començar a balhar-vos torment a vos madeisha.

E Frigilis parlaue en madeish sens.

E arrés mès parlaue, perque Anselmo a penes sabie parlar, Servanda anaue e venguie coma ua estatua en movement...e es auti vestustensi non entrauen en casalon des Ozores dempús dera mòrt d‘en Victor.

Non entrauen. Vetusta era nòbla ère escandalizada, orrificada. Es uns as auti, damb cara d'ipocrita consuncion, s'amagauen es bons vetustensi eth darrèr plaser que les costaue aqueth *gran escandal qu'ère coma ua novèla*, quauquarren qu'interrompie era monotonia etèrna dera ciutat trista. Mès ostensiblament pòqui se n'alegrauen de çò que s'auie passat. Qu'ère un escandal! Un adultèri descubèrt! Un düèl! Un marit, un ex-regent d'audiéncia mòrt d'un trait de pistòla ena veshiga! En Vetusta, ne enquia pendent es dies dera revolucion auie auut tanti traits. Que non les auie costat ua soleta cartucha era conquista des drets inalienables der òme. Aqueth trait de Mesia, deth que n‘auie eth tòrt era *Regenta*, trincaue era tradicion pacifica deth crim silenciós, moderat e prevengut. "Ja se sabie que moltes daunes importantes dera Encinada e dera Colonia enganhauen o auien enganhat o èren a mand d'enganhar ath sòn respectiu marit, mès non a traits!" Era enveja qu'enquia aquiu s'auie desguisat d'admiracion, gessec ath carrèr damb tot eth color auriò des sues carns. E se passèc qu‘envejauen en secret era beresa e era fama de vertuosa dera Regenta non solet Visitacion Olias de Cuervo e Obdulia Falquiño e era baronesa deth *Deute Flotant*, senon tanben era governadora, e era de Páez e era senohra de Carraspique e era de Rianzares, ei a díder, eth Gran Constantino, e es sirventes dera Marquesa e tota era aristocràcia, e tota era classa mieja e enquia e tot es hemnes de pòble... e qui ac aurie dit! era madeisha Marquesa, aquera senhora Rufina tan liberau que damb tanta magnanimitat s'absolvie ada era madeisha des *leugereses* dera joenessa.... e d'autes!

Parlauen mau d'Ana Ozores totes es hemnes de Vetusta, e enquia e tot l'envejauen e espelauen molti òmes damb anma coma era d'aqueres hemnes. Glocester en capitol, en Custodio ath sòn costat, parlauen d'escandal, d'ipocresia, de perversion, de desviacions babiloniques; e en Casino, Ronzal, Foja, es Orgaz lançauen hanga damb es sues dues mans sus er aunor defuntat d'aquera prauba veuda embarrada entre quate parets.

Obdulia Faldiño, pòques ores abans de saber-se era catastròfa en pòble, auie gessut ath carrèr damb eth sòn chapèu mès gran e eth sòn vestit mès sarrat as cames e es sues haudes cruishentes, a cuélher er aire dera maldisença, a flairar er escandal, a saborejar eth gust deth crim que passaue de boca en boca coma ua lecaria que lecauen toti, dissimulant eth plaser d'aquera doçor aganchosa.

"Vedetz? didien es guardades trionfantes dera Faldiño. Totes èm parières".

E es sòns pòts didien:

- Prauba Ana! Perduda sense remèdi! Damb quina cara s'a de presentar ath public? Coma qu'ère tan romantica! enquia e tot ua causa... coma aguesta, l'auec de gésser ada era atau...a canonades, entà que se'n sabessen toti.
- Vo'n brembatz deth passeg de Diuendres Sant? preguntaue eth baron.
- Òc, comparatz vosati... Qui ac diderie!...
- Jo ac dideria, exclamaue era Marquesa. A jo ja me balhèc mala impression aquera pòca vergonha... aquerò d'anar ensenhant es pès descauci... *malorum signum*.
- Òc, *malorum signum*, repetie era baronesa, coma se didesse: *et cum spiritu tuo*.
- E mès que mès er escandal! higie era senhora Rufina indignada, dempús d'ua pausa.
- Er escandal! repetie eth cor.
- Era imprudéncia, era baishesa
- Aquerò! aquerò! Praube en Victor!
- Òc, praube, e Diu l'age perdonat... mès eth, que s'ac auie meritat.
- Plan meritat.
- Aquerò ère... hastigós!

Aquerò ac didec eth Marqués de Vegallana, qu‘auie en pòble toti es sòns hilhs illegitims.

Obdulia assistie a taus convèrses coma un trionf dera sua fama. Era non auie balhat jamès escandals d‘aguesta sòrta. Tota Vetusta sabie se qui ère Obdulia... mès era non auie dat cap escandal.

Òc, òc, er escandal ère çò de pejor, aqueth düèl funèst tanben ere ua complicacion. Mesia auie hujut e s‘estaue en Madrid... Ja se parlaue des sòns amors *renauidi* damb era *Ministra* de Palomares... Vetusta auie perdut a dus des sòns personatges mès importants... per tòrt d’Ana e pera sua baishesa.

E se la castiguèc trincant damb era tota sòrta de relacions. Non l’anèc a veir arrés. Ne tansevolh eth Marquesito, ath quau l’auie passat peth cap recuélher aquera eréncia de Mesia.

Era formula d’aqueth trincament, d’aqueth cordon sanitari, siguec aguesta:

- Ei de besonh isolar-la... Arren, arren de tracte damb era *hilha dera dançaira italiana*!

Er aunor d’auer ressuscitat aguesta frasa pertanhec ara baronesa dera Barcaza.

Se Ripamilan auesse pogut gésser de casa, non aurie respectat aqueth acòrd crudèu deth *gran mon*. Mès eth praube en Cayetano auie queigut en lhet entà non lheuar-se. Aquiu viuec, tostemp content, dus ans mès.

Acabèc era sua peregrinacion ena tèrra cantant e recitant es vèrsi de Villegas.

Era Regenta non auec de barrar era pòrta deth casalon ad arrés, coma s’auie prometut, pr’amor qu’arrés venguec a veder-la; se sabec qu’ère malauta, e es mès caritatius se contentèren damb preguntar as sirvents e a Benítez com se trapaue era malauta, ara quau solien cridar *aguesta malerosa*.

Ana s’estimaue mès aquera solitud; era l’aurie exigit se non s‘auesse auançat Vetusta as sòns desirs. Mès quan, ja convalescenta, tornèc a pensar en mon que l’enrodaue, enes ans futurs, sentec eth gèu ambientau e saboregèc er amarum d‘aquera mauvestat universau. “Toti l’abandonauen! S’ac meritaue, mès... ça que la, be n’èren de pervèrsi toti aqueri vetustensi qu’era auie mespredat tostemp, enquia e tot quan la vantauen e la mimauen!“

Era veuda de Quintanar decidic seguir enquia a on podesse es conselhs de Benítez. Pensaue çò mens possible enes sòns remordiments, ena sua solitud, en avier trist, monotòn, ena sua neror.

Tanlèu l’ac permetec era fortalesa deth còs remetut trabalhèc en òbres d’agulha, e s’entestèc, damb volontat de hèr, en trapar-li gràcia ath punt de crochet e ath de mija.

Aborrie es libres, siguessen es que siguessen; quinsevolh rasonament l’amiaue a pensar enes sues desgràcies; eth cas ère non pensar guaire. E a estones ac artenhie. Alavetz s’imaginaue que çò milhor dera sua anma s’adormie, mentre quedaue desvelhat en era er esperit sufisent entà èster tan hemna coma es autes.

Arribèc a explicar-se aqueres tardes etèrnes que passaue Anselmo en pati, seigut acocolit e amorassant ath gat. Carar, víuer, sense hèr mès que senter-se ben e passar es ores, aquerò ère quauquarren, dilhèu çò de milhor. Per aquiu se n‘aurie d‘anar entara mòrt.... E Ana i anaue sense pòur. Morir non l’espaurie, çò que volie ère morir sense estavanir-se en aqueres lhocaries dera feblesa deth sòn cervèth...

Quan Benítez la susprenie en aguestes ores de cauma, trista e muda, li preguntaue Ana damb un arridolet de moribonda:

- Ètz content?

E damb un arridolet hered, trist, contestaue eth mètge:

- Ben, Ana, ben... M’agrade que sigatz aubedienta...

Mès quan se quedauen solets Benítez e Crespo, eth doctor didie:

- Non m'agrade Ana...
- Donques jo la veigui molt tranquilla a estones...
- Òc, donques plan per aquerò non m'agrade. L'auem d'obligar a destrèir-se.

E Frigilis se prepausèc arténher que se distreiguesse.

E plan per aquerò li demanaue que gessesse damb eth a passejar quan arribèc aqueth Mai alègre, sec, templat, sense bromes, pòqui viatges gaudit en Vetusta.

Mès coma que non artenhec arren, coma Anita li demanaue damb es mans en crotz que la deishèssen en patz, tranquilla, en sòn casalon, Crespo decidic divertir ara sua prauba amiga ena sua madeisha casa.

"S'eth podesse arténher que s'afeccionèsse as arbes e as flors!"

Provant que non se perdie arren. Ac sagèc.

Ana, entà complader-lo, l'escotaue damb es uelhs tachadi en eth, arridolenta, e baishaue en parc quan se tractaue de leçons practiques. Frigilis arribèc a entosiasmar-se, e ua tarde li condèc era istòria deth sòn gran trionf, era aclimatacion der Eucaliptus globulus ara region vetustensa.

Pendent era malautia dera sua amiga, en Tomàs Crespo, maufidant-se deth zèl d'Anselmo e de Servanda, e sense demanar permís ad arrés, s'installèc en casalon des Ozores. Trasladèc eth sòn lhet dera aubèrja que viuie des der an setanta, ar embaish deth casalon. Eth tocador e era cramba d'Ana èren dessús deth quarto qu'alistèc Frigilis. Aquiu, damb eth mendre aparelh possible, sense shordar ad arrés s'installèc entà velhar ara Regenta e acodir ath mendre perilh.

Minjaue e sopaue ena aubèrja, mès dormie en casalon.

Aquerò non ac sabec Ana enquia que, ja convalescenta, se queishèc un dia d'aquera solitud. Cohessèc que de nets auie a viatges pòur. E rogint-se coma ua tomata eth brave Frigilis li didec timidament que hège mès de mes e miei qu'eth s'auie cuelhut era libertat de vier a dormir dejós dera Regenta. Es sirvents auien orde de non dider-l'ac ara senhora.

Des de qué se'n sabec d'aquerò Ana se sentec mens soleta enes sòns nets tristes. Trincat eth secret, Frigilis tossie fòrt baish exprèssament, entà que l'entenesse Ana, coma dident: "Non cranhes, que sò jo aciu".

Mès coma qu'era malicia se'n sap de tot, tanben se'n sabec d'aquerò Vetusta. Se didec que Frigilis s'auie metut a víuer coma òste ena casa dera Regenta, en plan nòble casalon des Ozores.

E didien uns:

- Que serà ua òbra de caritat. Era prauba ei tan mau de recorsi e damb era ajuda de Frigilis poirà anar tirant...

E eth *gran mon* compdaue damb es dits aquerò que l'auie pogut quedar a Ana. "Non l'aurie quedat arren".

- Era, rendes non n'a cap. Es deth sòn marit, es d'en Victor aquiu en Aragon non li pertanhen
- Eth veudatge non l'aurà demanat....
- Serie ignominiós!...
- Plan que òc! Reclamar eth veudatge... era...causa dera mòrt deth digne magistrat.
- Que serie indigne.
- Indigne.
- E ja non està ben que visque en casalon des Ozores.
- Plan, pr'amor qu'encara que l'ac regalèc eth sòn espós, segontes diden, eth siguec qui lo

crompèc as ties d'Ana, e non damb bens gananciaus senon venent tèrres ena Almunia.

- Sigue coma sigue, era non aurie de víuer en aguesta casa.
- De sòrta que non se sap de qué viu.
- Viuerà d'aquerò. De mantier ena sua casa a Frigilis que pagarà ben.
- Qu'ei atau; pr'amor qu'eth ei un pèc, que non a escrupuls... encara qu'ei brave.
- Brave... relativament, didie eth Marqués, que damb era gòta que lo començaue a shordar anaue lançant ua moralitat sevèra e un umor nere coma un carbon.

E rebrembant aqueth gerondiu que tan d'efècte auie hèt en ua auta ocasion, resumie dident:

- De totes manères, aquerò de víuer jos eth madeish tet que capère ara veuda deth sòn milhor amic ei... hastigós!

E arrés s'atrevie a remí'c.

Toti aqueri escrupuls qu'auie era tertólia des Vegallana auien tormentat tanben ara Regenta. Tanlèu se sentec fòrta entà gésser en uart, s'atrevic a díder a Frigilis aquerò que la tormentaue temps endarrèr.

- Jo... voleria gésser d'aguesta casa... Aguesta casa en rigor... non ei mia... Ei des eretèrs d'en Victor, dera sua fraia, era senhora Paquita, qu'a hilhs... e...

Frigilis se botèc furiós. Com ei! Tot ac auie apraiat eth ja. Auie escrit a Saragossa e era senhora Paquita s'auie contentat damb aquerò d'Almunia. "Qu'ère pro. Eth casalon ère d'Ana legaument e moraument".

Ana cedic perque ja non auie energia entà contrariar ua volontat tan fòrta.

Damb mès fòrça se remic a signar es documents que Frigilis li presentèc quan se prepausèc demanar eth veudatge que li corresponie ara Regenta.

- Aquerò non, aquerò non, en Tomàs; abans morir de hame!

E efectivament, òc, era hame, ua praubetat trista e shordaira menaçaue ara veuda se non sollicitaue es sòns drets passius.

Ana didec que s'estimaue mès reclamar era pension que li pertanhie coma hilha de militar.

- Ne peth mau de morir... S'aquerò non valerà arren... E sabi pas se poiríem...

E Frigilis non sense rogir-se tot, faussifiquèc era signatura d'Ana, e dempús de quauqui mesi li presentèc eth prumèr pagament de veuda.

E ère tau era necessitat; tan impossible que per un aute camin arribèsse çò sufisent entà víuer, qu'era Regenta, dempús de plorar e refusar cent còps, acceptèc es sòs tristi deth veudatge e a compdar d'aqueth moment signèc era es documents.

Benítez e Frigilis vedien en aquerò simptòmes tristi. "Aquera volontat se morie, pensaue Crespo. En d'auti tempsi Ana aurie preferit demanar aumòina... Ara cedís...per non lutar."

E li queiguien es lèrmès.

"Se jo siguessa ric... mès un ei tan praube..."

"E higie, plan, crubar aguesti quate sòs non ei vergonhós... ada era l'ac semble...mès non n'ei...Aguesti sòs son sòns".

Atau viuie Ana. Benitez des de que despareishec eth perilh imminent, visitec mens ara veuda.

Servanda e Anselmo èren fidèus, dilhèu l'auien afeccion ara patrona, mès èren incapables de demostrà'c. Aubedien e servien coma ombres. Li hège mès companhia eth gat qu'eri.

Frigilis ère er amic constant, eth companh des sues tristeses.

Parlaue pòc. Mès ada era la consolaue pensar: “qu’ei Crespo aquiu“.

Pòc a pòc tornaue era salut a apoderar-se deth còs tostemp beròi d’Ana Ozores.

E damb un shinhau de remordiment de consciécia, sentie de nauèth afeccion ara vida, desir d’activitat. Arribèc un dia que ja non li siguec pro vegetar ath costat de Frigilis, en tot veder-lo semiar e plantar en uart e enténer es sues apologies der Eucaliptus.

S’auie prometut non gésser de casa, e era casa començáue a semblar-li ua preson massa estreta.

Un maitin se desvelhèc pensant qu‘aqueth an *non auie complit* damb era Glèisa. Ath delà ja podie gésser deth sòn casalon trist entà anar a missa. Òc, anarie a missa a compdar d’ara, molt d’ora, molt caperada, damb vel espés, ara capèra dera Victoria qu’ère per aquiu apròp.

E tanben anarie a cohessar-se.

Sense auer fe ne deishar d’auer-la, acostumada ja a non pensar en aqueres *granes causes* que la tornauen lhòca, Anita Ozores tornèc as practiques religioses, en tot jurar-se ada era madeisha non deishar-se véncer ja jamès per aqueth *misticisme faus* qu’ère era sua vergonha. “Era vision de Diu...Santa Teresa... Tot aquerò auie passat entà non tornar.... Ja non la tormentaue eth terror deth lunfèrn. Encara que se credie perduda peth sòn pecat, mès tanpòc la consolauen aqueri espets d’amor ideau qu’en d’auti tempsi li dauen era evidéncia de çò subernaturau e divin.“

Ara arren: húger deth dolor e deth pensament. Mès aquera pietat mecanica, aqueth pregar e anar a missa coma es autes li semblaue ben, li semblaue era religion compatibla damb eth marasme dera sua anma. E ath delà, sense encuedar-se’n d‘aquerò, era *religion vulgara* (qu’atau la cridaue ath sòn laguens) li balhaue ua desencusa entà mancar ara sua promesa de non gésser jamès de casa.

Arribèc Octobre, e ua tarde que bohaue eth vent Sud guiterós e caud, Ana gessec deth casalon des Ozores e damb un espés vel sus eth ròstre, tota de nere, entrèc ena catedrau solitària e silenciosa. Que ja auie acabat eth cor.

Quauqui canonges e beneficiats ocupauen es sòns respectius confessionaris escampilhadi pes capères lateraus e enes columnades dera absida en transautar.

Be ne hège de temps que non entraue aquiu!

Coma aqueth que torne ara pàtria, Ana sentec lèrmes de trendesa enes uelhs. Mès, qué trist ère aquerò que li didie eth temple parlant damb vòutes, pilars, veirines, naus, capères...parlant damb tot çò que contenguie es rebrembes dera Regenta!...

Aquera flaira singulara dera catedrau, que non se retiraue a cap auta, flaira fresca e d’ua voloptuositat intima, l’arribaue ena anma, li semblaue musica sorda que penetraue en còr sense passar pes aurelhes.

“Ai, se tornèsse era fe! S’era podesse plorar coma ua Magdalena as pès de Crist!“

E per prumèr viatge, dempús de tan de temps, sentec laguens deth cap aqueth espet que li semblaue tostemp ua votz subernaturau, sentec enes sues entralhes aquera ascension dera trendesa que pujaue enquiara gòrja e costaue ua sòrta d’ua estrangulacion deliciosa... Gesseren lèrmes enes uelhs, e sense pensar mès, Ana entrèc ena capèra escura a on tanti viatges eth Magistrau l’auie parlat deth cèu e der amor des anmes.

“Qui l’auie amiat aquiu? Non ac sabie. S’anaue a cohessar damb quinsevolh e sense saber com, se trapaue a dus passi deth confessionari d’aqueth frair màger dera anma, ath quau auie calomniat eth mon per tòrt sòn e ath quau era madeisha, conselhada pes sofismes dera passion grossièra que l’auie tengut cèga, auie calomniat tanben en pensar qu’aquera afeccion deth prèire ère amor brutau, amor coma eth d’Alvaro, er infame, quan dilhèu ère pura afeccion qu’era non auie comprenut per tòrt des sues pròpries bajanades“.

“Tornar ad aquera amistat ère un saunei? Er impuls que l’auie lançat laguens dera capèra, ère votz de naut o caprici der isterisme, d’aquera maudida malautia qu‘a viatges ère çò mès intim deth sòn desir e deth sòn pensament, era madeisha?“ Ana demanèc de tot còr a Diu, ath quau clarament credie veir en aqueth instant, li demanèc que siguesse votz Sua aquera, qu’eth Magistrau siguesse eth sòn frair dera anma qu’en eth tan de temps auie creigut e non eth sollicitant lasciu que l’auie pintat Mesia er infame. Ana preguèc, damb fervor, coma enes dies dera sua pietat exaltada; credec possible tornar ara fe e ar amor de Diu e dera vida, gésser deth limb, d’aquera somnoléncia espirituau qu’ère pejor qu’eth lunfèrn. Credec sauvar-se agarrada ad aquera taula d’aqueth calaish sagrat que tanti sauneis e dolors sòns sabie...

Era escassa claror qu’arribaue dera nau e es bualhs auriòs e misteriosi dera lampa dera capèra se barrejauen en ròstre anemic d’aqueth Jesús der autar, tostemp trist e palle, qu‘auie concentrada era vida d’estatua enes uelhs de cristau que reflectien ua idèa immobila, etèrna... Quate o cinc siloètes neres aumplien era capèra. En confessionari sonaue eth mormolh d’ua beata, coma rumor de mosques en ostiu vagant per aire.

Eth Magistrau qu’ère ath sòn lòc. Quan entrèc era Regenta ena capèra, l’arreconeishec a maugrat deth mantèl. Entenie distrèt eth mormolh dera penitenta; guardaue ara rèisha dera entrada; e de pic aqueth perfil coneishut e estimat, s’auie presentat coma en saunei. Es formes, er entorn dera siloèta, era genuflexion dauant der autar e d’autes senhaus qu’eth solet rebrembaue e reconeishie, lo cridèren coma ua explossion en cervèth:

- Qu’ei Ana! Era beata dera gelosia seguie damb eth sòn mormolh des sòns pecats. Eth Magistrau non l’entenie, entenie es bronits dera sua passion que cridauen laguens.

Quan carèc era beata tornèc ara realitat eth clèrgue, e coma ua maquina de lançar benediccions perdonèc es colpes dera devòta, e damb era madeisha man hec senhaus ara auta entà que s’apressèsse ara gelosia vacanta.

Ana auie decidit apressar-se tanben, lheuar eth vel dauant deth hilat de tauletes obliques, e a trauèrs d’aqueri horats demanar perdon a Diu e ath frair dera anma, e s’eth perdon non ère possible, demanar era peniténcia sense perdon, demanar era fe perduda o trincada, non sabie qué, demanar era fe encara que siguesse damb eth terror deth lunfèrn... Volie plorar aquiu, a on auie plorat tanti viatges, uns damb amarum, d’auti arrint de plaser entre lèrmes; volie trapar ath Magistrau d’aqueri dies qu’era lo jutjaue emisari de Diu, volie fe, caritat... e dempús deth castig des sòns pecats, s’encara meritaue mes castig qu’aquera escurina e aqueth sopor dera anma...

Eth confessionari croishie de quan en quan coma se li carrinclèssen es uassi.

Eth Magistrau balhèc ua auta absolucion e cridèc damb era man a ua auta beata... Era capèra s’anaue quedant ueda. Quate o cinc siloètes neres, totes absòltes, anèren gessent silencioses, de quan en quan. E ath finau quedèren solets era Regenta, sus era estrada der autar, e eth Provedidor laguens deth confessionari.

Que ja ère tard. Era catedrau ère soleta. Aquiu laguens ja començaue era net.

Ana demoraue sense alend, decidida a acodir, s’un senhau la cridaue ara gelosia...

Mès eth confessionari caraue. Era man non apareishie, ja non croishie era husta.

Eth Jesús d‘estaua, damb es pòts palles miei dubèrti e era guardada de cristau fixa, semblaue dominada per espant, coma se demorèsse ua scèna tragica imminenta.

Ana, dauant d’aqueth silenci sentec un terror estranh...

Passauen segondes, quauques menutes molt longues, e era man non cridaue...

Era Regenta, qu’ère de jolhs, se botèc de pès damb un valor nerviós qu‘enes granes crisis l’arribaue... e s’atrevic a hèr un pas entath confessionari.

Alavetz croishic damb fòrça eth calaish ombriu, e gessec deth sòn laguens ua figura nera, longa. Ana vedec ara lumn dera lampa un ròstre esblancossit, uns uelhs que punchauen coma huec, fixi, estonadi coma es deth Jesús der autar...

Eth Magistrau estirèc un braç, hec un pas d'assassin entara Regenta, qu'orrificada arreculèc enquia estramuncar ena estrada. Ana volec cridar, demanar ajuda e non podec. Queiguec seiguda ena husta, era boca dubèrta, es uelhs espauridi, es mans estirades entar enemic, qu'eth terror li didie que l'anaue a assassinar.

Eth Magistrau se posèc, crotzèc es braci sus et vrente. Non podie parlar, ne volie. Li tremolaue tot eth còs. Tornèc a estirar es braci entara Regenta... hec un aute pas endauant...e dempús clauant-li es ungles en còth, hèc miei torn, coma s'anèsse a quèir desplombat, e damb cames febles e tremoloses gessec dera capèra. Quan siguec en transcor, treiguec fòrces de flaquitge e encara qu'anaue cèc, procurèc non estramuncar damb es pilars e arribèc ara sacristia sense quèir ne trantalhar.

Ana, vençuda peth terror, queiguec capenjós sus eth pasiment de marme blanc e nere; s'estavanic.

Era catedrau ère soleta. Es ombres des pilars e des vòutes s'anauen junhent e deishauen eth temple en tenèbres.

Celedonio, er acolit afeminat, naut e flac, damb era sotana cuerta e lorda, anaue de capèra en capèra barrant es rèishes. Es claus dera manolha anauen sonant.

Arribèc ara capèra deth Magistrau e barrèc damb tarrabastalh.

Dempús de barrar auec era apreension d'auer entenut quauquarren aquiu lagfuens, sarrèc eth ròstre ara rèisha e guardec entath hons dera capèra, escorcolhant ena escurina. Dejós dera lampa s'imaginec veir ua ombra màger que d'auti viatges...

E alavetz metec mès atencion e entenec un rumor coma ua quèisha fèbla, coma ua alendada.

Dauric, entrèc e arreconeishec ara Regenta estavanida.

Celedonio sentec un desir miserable, ua perversion dera perversion dera sua lascivitat; e entà gaudir d'un plaser estranh o entà veir se lo gaudie, inclinèc eth ròstre hastigós sus eth dera Regenta e li punec es pòts.

Ana tornèc ara vida trincant es bromes d'un delèri que li costaue nausèes.

Qu'auie creigut sénter sus era boca eth vrente viscós e hered d'un grapaud.

FIN DERA NOVÈLA

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE CIENCIA E INNOVACIÓN

Diputació de Lleida

INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS

Ajuntament Naut Aran

BAQUEIRA/BERET